

SANCTI MAXIMI

EPISCOPI TAURINENSIS

HOMILIÆ

IN QUATUOR CLASSES DISTRIBUTÆ.

CLASSIS PRIMA.

HOMILIÆ HIEMALES DE TEMPORE.

I HOMILIA I.

Ante Natule Domini.

ADMONITIO.

Si codices antiquitate illustriumque scriptorum commendatione spectabiles recenseantur, in quibus hæc homilia S. Maximi nomen præfert, nulla quidem certe habebitur aliorum quorundam ratio, in quibus accepta S. Ambrosio tribuitur, quique perpauci sunt, seriusque exarati. Atque eorum, in quibus est ea Maximo ascripta, duos primum Subalpinos commendabimus, unum majoris Ecclesiæ Taurinensis, alterum abbatiæ olim S. Dalmati Pedonensis; Vaticanos item duos, quorum prior in serie est, n. 433, p. 38, alter Regiæ bibl. n. 125, p. 41; tum Augienses perinde duos, et Vallicellanos 2; duos insuper Belgicos, Martinensem et Camberonensem, post Modoetiensem signatum E 3, Novariensem 27, Romanum 99, S. Crucis in Jer., Ratisponensem S. Emmerami, Florentinum tandem CLXIX bibl. olim ædiliū ecclesiæ metropolitane. Nec secus est in collectionibus homil. Alcuini Venet. an. 1571, p. 16; Combefisii Biblioth. PP. edit. item Venet. an. 1749, tom. I, p. 3; Gymnici edit. Colon. an. 1535, p. 7; Galesinii edit. Roman. an. 1564, p. 87; Theophili Raynaudi in Heptad. Pres. edit. Lugdun. an. 1633, p. 195; monachi Benedictini congr. S. Mauri homil. eandem exstare aiunt apud Maximum in Bibl. PP.: ita in indice sermonum præternissorum edit. Paris. S. Ambros. an. 1690. Jam vero codicum mss., in quibus ea S. Ambrosio ascribitur nullos me unquam vidisse memini, præter Florentinos duos, quorum est alter bibl. Medic. Laurent. n. x, Plut. xrv, alter iv, Plut. xxxiii bibl. olim S. Crucis Minor. Convent. modo Laurentianæ. Verum quam falso, dictio Ambrosii plane demonstrat, qua nihil est a stylo auctoris huius ipsius homiliæ discrepantius. De auctore homiliæ satis dictum putamus; nunc de varietate inscriptionis ab amanuensibus posteriorum temporum appositæ aliqua sunt attingenda. Et quidem codex ædil. ecclesiæ metr. Florent. titulum habet: *In vigilia Natalis Domini*: apud Gymnicum et Galesinium est *In vigiliis Natalis Domini*. Sed editores Romani oper. S. Ambros. in secunda dominica Adventus habitam eam fuisse ferunt, ut ex edit. Sixtina an. 1590. Ab his differt Cod. 10. Florent., cujus supra meminimus, in quo inscribitur: *De devota præparatione facienda ad celebrandam Domini nostri Jesu Christi Nativitatem*. Nos nullam ex his epigraphis adoptamus, sed titulum *ante Natale Domini* sumimus, quemadmodum exstat in cod. Taurinensi; cum ex contextu nec in die Dominicæ Nativitatis, nec pridie in vigilia homiliam recitari potuisse eruatur. *Ideo ante complures dies*, ait S. Maximus, *castificemus corda nostra, mundemus conscientiam, purificemus spiritum, ut cujus nativitas per immaculatam Virginem constitit, ejus natalis per immaculatos servulos procuretur*. Mos quarundam saltem Ecclesiarum erat, ut longiori tempore, quam modo festum Natalis Domini precibus, sanctionibusque operibus prævenirent. Sed illud tempus ætate Maximi Adventus nomine non indicabatur; de qua re consulendi sunt Mabillonius tom. I *Musæ Italici*, p. 8 edit. Paris. 1724, et monachi Benedictini congr. S. Mauri n app. ad S. Ambr. opp. tom. IV, p. 488 edit. Venet. 1751.

ARGUMENTUM.—S. Maximus Christifideles admonet ut, a peccatorum sordibus detergi atque induti virtutibus, natali Domini occurrant, per quem optatissima salus affulsit mundo.

Lætitia quanta sit, quantusque concursus, cum imperatoris mundi istius natalis celebrandus est, bene nostis, quemadmodum duces ejus et principes omnes, etiam a militantes accurati sericis vestibus, accincti operosis cingulis, auro fulgente pretiosis, ambiant solito nitidius in conspectu regis incedere. Credunt enim majus esse imperatoris gaudium, si viderit majorem suæ apparitionis ornatum, tanto-

A que illud lætum futurum quanto ipsi fuerint in ejus
 b solemnitate devoti: ut quia imperator tanquam
 homo corda non conspiciat, affectum eorum erga se
 probe vel habitum contuendo: ita fit, ut splendidius se accuret, quisquis regem fidelius diligit. Deinde quia in die natalis sui sciunt eum largum futurum, ac donaturum plurima c vel ministris suis, vel his, qui in domo ejus abjecti putantur, et viles, tanta prius thesauros ejus replere divitiarum varietate festinant; ut in quantum d prærogativa voluerit, in tantum prærogatio copiosa 3 non desit, et ante vo-

^a Cod. Novariensis. 27, p. 172, etiam milites.

^b Cod. 99. S. Crucis in Jerusalem, et Vat. 435, in ejus festivitate.

^c Cod. Vatic. 435, plurima ministris suis.

^d Codex x, Plut. xiv bibl. Laurent. ita habet: ut quantum prorogare voluerit, in tantum prorogatio co-

luntas donandi deficiat, quam substantia largiendi. Ille autem ideo solliciti faciant, quia maiorem sibi remunerationem pro hac sollicitudine sperant futuram. Si ergo, fratres, sæculi istius homines propter presentis honoris gloriam terreni regis sui natalis diem tanta ^a apparitione suscipiunt: ^b quanta nos accuratione æterni regis nostri Jesu Christi natalem suscipere debemus, qui pro devotione nostra non nobis temporalem largietur gloriam, sed æternam; nec terreni honoris administrationem dabit, quæ successore finitur, sed celestis imperii dignitatem, quæ non habet ^c successorem? Qualis autem ^d remuneratio nostra sit futura, dicit propheta: *Quia oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparavit Deus diligentibus se* (Isai. LXIV, et I Cor. II). Quibus indumentis nos exornari oportet. Quod autem diximus nos, hoc est animas nostras, quia rex noster Christus non tam nitorem vestium, quam animarum requirit affectum, nec inspicit ornamenta corporum, sed considerat ^e corda meritorum; nec fragilis cinguli præcingentis lumbos operositatem miratur, sed fortis castimonie restringentis libidinem ad pudicitiam plus miratur. Ambiamus ergo inveniri ante ipsum probati fide, ^f compta misericordia, moribus ^g accurati: et qui fidelius Christum diligit, nitidius se mandatorum ejus observatione componat, ut ^h vere nos in se credere videat, cum ita in ejus solemnitate fulgemus, et eo magis letus sit quo nos perspexerit puriores. Atque ideo ante complures dies ⁱ castificemus corda nostra, mundemus conscientiam, purificemus spiritum, ac nitidi, et sine macula immaculati ^j suscipiamus adventum: ut cujus nativitas per immaculatam virginem constitit, ejus natalis per immaculatos servos procuretur. Quisquis enim ^k in illa die sordidus fuerit, ac pollutus, natalem Christi, votumque non curat. Intersit licet dominicæ festivitati corpore, mente

A tamen longius a Salvatore separatur. Nec societatem habere poterunt immundus et sanctus, avarus et misericors, corruptus et virgo, nisi quod magis ingendo se indignus offensionem contrahit, cum minimo se cognoscit. ^l Dum enim vult officiosus esse, injuriosus existit: sicut ille in Evangelio qui, in cœtu sanctorum invitatus, ad nuptias venire ausus est vestem non habens nuptialem (*Matth. XXII, 12; Luc. XIV*); et cum alius niteret justitia, alius luceret fide, alius castitate fulgeret, ille solus conscientie fœditate pollutus, cunctis splendidibus deformi horrore sordebat: et quando plus simul discumbentium beatorum candebat sanctitas, tanto magis peccatorum illius apparebat improbitas, qui potuerat minus displicuisse forsitan, si in consortium justorum minime se dedisset. Propterea ergo sublatus ^m manibus et pedibus, in tenebras exteriores expellitur, non solum quod peccator erat, sed quia cum peccator esset, sanctitatis sibi meritum vindicabat. Igitur, fratres, suscepturi natalem ⁿ Domini, ab omni nos delictorum fæce purgemus, repleamus thesauros ejus diversorum munerum donis, ut in die sancta ^o sit, unde peregrini accipiant, reficiantur viduæ, pauperes vestiantur. Nam quale erit, si in una eademque domo inter servulos unius domini alter exsultet in holosericeis, alter consumetur in pannis; alius æstuet cibo, alius famem frigusque sustineat; ille eructet hesternam indigestionis crapulam, hic hesternam jejunii inedia non resolvat? Aut quis erit nostre orationis effectus? Petimus ut liberemur ab C inimico, qui non sumus liberales in fratres. Simus ^p imitatores Domini ^q nostri. Si enim ille pauperes in cœlesti ^r gratia voluit nobis esse consortes, cur nobis non sint in substantia terrena consortes? Nec extranei ^s sunt alimoniis, qui ^t fratres sunt sacramentis, nisi quod rectius apud Deum per ipsos agimus causam nostram, ut nostris ^u eos alimus sum-

piosa non desit. In cod. autem CLXXIV bibl. ædil. Eccl. M. Florent., p. 91, a tergo, ita legitur: *Ut in quantum prorogare voluerit, in tantum prærogatio copiosa non desit, et ante voluntas donandi deficiat, quam substantia largiendi.* Codex vero S. Crucis in Jer. habet: *Quantum prorogare voluerit, in tantum prærogatio copiosa non desit, et ante voluntas donandi deficiat, etc.* Postremo codices Vat. 435, 435, et Modoe-tien. 435: *In quantum prorogari voluerit, in tantum prærogatio copiosa non desit.*

^a Cod. Vat. Reg. 125, tanta apparitione suscipiunt qua, etc.

^b Cod. S. Crucis in Jerusalem, qua nos accuratione.

^c Cod. Vat. 435, successores.

^d Cod. S. Crucis in Jer., Qualis autem nostra remuneratio, etc.

^e Cod. Camheron., merita cordium.

^f Cod. Vat. Reg. 125, contenti misericordia.

^g Cod. ædil. Eccl. Florent., moribus adornati.

^h Cod. Vat. Reg. 125, omittit vere.

ⁱ Cod. Vat. 435: *Mundemus corpora, conscientiam purificemus, et splendidi, et sine macula immaculati Domini suscipiamus adventum.* Item codex ædil. E. Flor.: *Atque ideo, dilectissimi, ut spiritualibus indumentis animas nostras ornemus, et ut in superventuræ noctis vigiliis pervigiles esse possimus, mundemus*

conscientias, etc.

^j Idem Cod. S. Crucis in Jer., immaculati Domini.

^k Idem, Quisquis enim in præsentī festivitate sordidus fuerit, ac pollutus, etc.

^l Idem Cod., Cum minime recognoscitur; et dum animo vult officiosus esse.

^m Cod. Sanctæ Crucis in Jerusalem, et Martinen., propterea ergo sublatus, ligatis manibus, etc. Codex Vatican., propterea ergo sublatus, manibus et pedib. s. ligatis.

ⁿ Codex Floren. S. Crucis minor. convent. IV, D Plut. 35, in Laurentiana nire congruit textui Galsiniano: *Suscepturi natalem diem Domini.*

^o Codex Ædil. eccl. Flor., ut in die sancta, quæ jam superimminet, sit, unde, etc.

^p Cod. Vat. 435, aut quis erit nostre orationis effectus, cum petimus liberari ab inimico?

^q Idem Cod. Ædil. eccl. Flor., Simus itaque, fratres, imitatores Domini nostri. Si ille pauperes in cœlesti gloria voluit nobis esse consortes, etc.

^r Cod. Martinen. omittit nostri.

^s Idem Cod. habet gloria pro gratia nostra.

^t Cod. S. Crucis in Jerusalem et Vat. Reg. 125, nec extranei sint alimoniis, etc.

^u In cod. Martinen. deest eos.

pibus, qui illi a gratiam agant. b Quidquid autem a pauper Domino benedicit, illi proficit, quo faciente c Domino benedicit. Et sicut scriptum est de illo : Vt illi homini, per quem nomen Domini blasphematur; ita et d de illo scribitur : Pax huic homini, per quem nomen Domini benedicitur Saluatoris. e Quale est autem meritum largientis, et solus quis operetur in domo e, et f per multos in

Ecclesia Dominus deprecetur; et quod ille fortassis pelere de Divinitate non audeat, plurimorum interpellantium orationibus, etiam quod non sperabat accipiat? Quod e ad adiutorium nostrum commemorans beatus Apostolus ait : *Ut per multos gratiarum actio referatur pro nobis* (II Cor. i). Et iterum : b *Ut fiat oblatio nostra accepta sanctificata in Spiritu sancto* (Rom. xv),

HOMILIA II.

In adventu Dominico, et de eo quod scriptum est Luc. xvii : c *Sicut fulgur coruscans de caelo, ita erit adventus Filii hominis*; d et de duobus in lecto uno, Matth. xxiv.

ADMONITIO.

In varietate multa codicum mss. versamur, quod ad auctorem, titulum et initium hujus homiliae spectat. Flor. Codd. prolecto i et x Plut. xiv bibl. Medic. Laurentianae S. Ambrosii nomine exornant quemadmodum etiam veteres omnes ejusdem Patris editores. At in S. Maximum longe plures potiorisque auctoritatis conveniunt. Primum vetustissimum codicem Helveticum Sangallensem recensebimus, deinde Romanum 99 S. Crucis in Jer., Ratisponen. S. Emmeranii homil. 1, pag. 3, Lambacen. 1, pag. 1, Vat. num. 1267, Vat. Palat. 1276, Vallicell. i et Modoetien. sig. E iii. His conformes sunt ex editoribus Gymnicus homil. 4, p. 4; Galesinius hom. 1, pag. 35; Theophylus Raynaudus, pag. 193. Demonstrato homiliae hujus auctore, de titulo agam brevi. Et ut a cod. Sangallensi exordiamur, hunc titulum praefert : *Incipit exhortatio ad plebem, et de eo quod scriptum est in Evangelio : Sicut fulgur desub caelo, ita erit adventus filii hominis; et de duobus in lecto uno*. Eundem habent antiquae Ambrosii editiones; sed patres Benedictini congr. S. Mauri in indice supra memorato ferunt esse apud Maximum Taurinen. in bibl. PP. homil. 1, cum titulo : *In adventu Domini, de eo quod scriptum est*, etc. Idem exstat in cod. Ratisponensi S. Emmeranii. Codex autem Lambacensis diversum exhibet, nempe hunc : *Sermo 1, beati Maximi episcopi tempore adventus*. Nos titulum superiorem a PP. Maurinis designatum, et Codicis Ratisponensis praetulimus, ut ceteris Maximi editoribus conformes simus. Eosdem in homiliae initio sequimur, diversa quoque aliquorum exordia in undecima annotatione collocamus.

ARGUMENTUM. — Cum egerit S. Maximus in praecedenti homilia de primo Christi adventu in terram, et de exordio animi apparatu quo est excipiendus, quaedam explanat Evangelii loca, quae secundum Salvatoris adventum praemonstrant.

Movet fortasse vos, fratres, i cur Dominus adventum suum indicans noctis se tempore ostenderit adventurum, cum utique ejus adventus magna cum claritate diei, j magno cum nitore, et timore suscipi debeat a cunctis. Frequenter namque audivimus sacris Litteris praedicatum, priusquam Dominus Christus adveniat, Antichristum regnaturum, qui ita te-

nebras humano generi suae pravitate infundet, ut lucem veritatis nemo pene respiciat, et caligine 7 propria operiens mentes hominum, caecitatem quandam spiritualibus oculis exhibebit. Nec mirum si diabolus emittat iniquitatis tenebras, cum ipse nox sit omnium peccatorum. Ad hujus igitur tetram caliginem depellendam velut fulgur quoddam Christus adveniet. Et sicut lucente die nox subvertitur, ita coruscante Salvatore Antichristus effugatur; nec ulterius poterit disseminare iniquitatis suae tenebras, cum lumen veritatis effluerit. Quod autem ait : *Illu nocte erunt duo in lecto uno, unus assumetur, et unus*

a Idem cod. S. Crucis in Jerns., *gratias*.

b Cod. Aedil. Eccl. Flor., et S. Crucis in Jerusalem, *Quisquis autem pauper*.

c Cod. S. Crucis, *quo faciente Dominus benedicitur*.

d Idem codex, *de isto scriptum est*.

e Codex aedil. eccl. Flor., *ut solus quis operetur in C domo Dei*.

f Cod. S. Crucis et Martinen., *et per multos Ecclesiae Dominus deprecetur*. Cod. Vat. Reg. 125, *et per multas Ecclesias Dominum deprecetur*.

g Idem S. Crucis in Jer., *quod adiutorium nostrum commemorans beatus, etc.*

h Cod. aedil. eccl. Flor., *ut fiat aequalitas, quia qui multum habet, non abundabit ei. Et reliqua*.

i Codd. S. Emmerami, Lambacensis et Modoetienensis homiliae hoc initium praemittunt : *Igitur quoniam post tempus spiritualibus epulis reficere nos debemus : videamus quid evangelica lectio prosequatur*. Ait enim Dominus, sicut nuper audivimus, de adventu sui tempore : *Sicut fulgur coruscans desub caelo, ita erit adventus Filii hominis. Et addit in consequentibus : In illa nocte erunt duo in lecto uno, unus assumetur, et unus relinquetur : dux molentes in pistrino, una assumetur, et una relinquetur. Movet fortasse vos, fratres, etc.*

Codices Sangallensis, et S. Crucis in Jer. sequenti praefationi homiliae annectunt :

Paucorum admodum dierum occupatione detentus

caelui vestro videor defuisse, et alterius Ecclesiae necessitatibus evocatus, minime vobis studium dependisse [al. studium solitum impendisse]; sed quamvis vobis absuerim corpore, tamen a vobis amore non desui; et peregrinatus [al. unitate tamen a vestris animis non fui peregrinatus] licet conversatione membrorum, tamen vestri spiritus non fui peregrinus, nisi quod intra me desiderio ros tenebam, ut quos aspectus mihi subtraheret, dilectio praesentaret, vel quos obtutibus non videbam, corde complecterer. Eram enim sollicitus in diem singulos, quemadmodum festinanter quotidie ad ecclesiam veniretis, et quanquam essem de vestra devotioe securus, trepidabam tamen, quia hoc ipsum, quod in vobis noveram, non videbam. Hic enim affectus paternae pietatis est, ut de absentibus liberis non tum certa se gaudeat quam sollicita cogitatione desperet, et simul ac videre desierit, amare plus noverit : ac per hoc intelligimus, quod amor inter praesentes gratus sit, inter absentes molestus. Eram ergo de vobis anxius, maestus, et trepidus, ne quis me absente per negligentiam caderet, ne quis diaboli insidiis liberetur. Memineram enim luporum rabiem absentibus plus praevalere pastoribus. Sed Domino gratias, quod et vos illosos custodivit, et parvitatem meam revocavit incolumem. Igitur quoniam post tempus spiritualibus epulis reficere nos debemus, videamus quid evangelica lectio prosequatur, etc.

j Cod. Palat. Vatic. legit. *magna cum claritate Dei*.

relinquetur (*Luc. xvii; Matth. xxiv*), ^a hic jam resurrectionis meritum demonstratur, quod pro qualitate vivendi sit gratia resurgendi, ac tantam in singulis quibusque resurrectionis esse distantiam, ut duobus etiam pariter dormientibus, et una sede quiescentibus, æqualis non possit esse assumptio. Quamvis enim eodem consortii lectulo teneantur, pro meritis tamen alter eorum rapietur ad cælum, alter relinquetur in terris. Lectulus quidem noster communis est terræ hujus amplissimum solum; in quo corpora nostra deposita tutissima sede requiescunt. In hoc autem lectulo ille mollius dormit, quisquis durius in vita se gesserit. Possumus enim ipsa membra nostra lectulos nostros proprios nuncupare, in quibus animæ nostræ ^b in quodam strato suavissime demorantur; quo ^c quidem sanctum prophetam sensisse arbitror, cum dicit: *Universum* **S** *stratum ejus versasti in infirmitate ejus* (*Psal. xl*). Beatus enim est ille, cujus stratum Dominus in ipsius infirmitate ^e convertit; ut qui fuerat paulo ante iracundus, adulter, et petulans, et cunctorum scelerum infirmitatibus plenus, assuetum corpus ejus malo versans Dominus,

A fiat castus, humilis et modestus: de quo ^d strato spiritualiter ad paralyticum dictum est a Domino: *Surge: tolle* ^e *lectum tuum, et ambula* (*Matth. ii; Luc. v*). Non enim tam in eo admirationis aliquid erat, ut contracti lectuli ligneam cratem portaret paralyticus, quam ut resoluti corporis membra, et debilitate contracti, velut animæ suæ necessarium lectulum paralyticus ipse gestaret, et coram positus Judæis propriis abiret pedibus, qui manibus allatus fuerat alienis. In hoc plane (sicut dixi) completa est prophetica illa sententia: *Versasti stratum ejus in infirmitate ejus*; ^f et versa vice portaret lectum in quo fuerat paulo ante portatus, et anima illius, quæ prius vasculo corporis ferebatur, postea corpus suum ipsa utilius circumferret. Potest etiam accipi, quod ait: **B** *Erunt duo in lecto uno, unus assumetur, et unus relinquetur*, Christianorum plebs et populus Judæorum, qui velut uno lectulo, hoc est una mandatorum lege tenentur, et veluti simili resurrectionis specie gloriantur. Tunc igitur Christianorum beatus populus assumetur in gloriam, ^g Judæorum autem conventus relinquetur in terra.

HOMILIA III.

Super eadem verba Evangelii.

ADMONITIO.

9 Patens hujus homiliæ cum superiore nexus, et colligatio satis ostendit utramque eodem ex fonte manasse. At certiores nos quidem reddunt mss. codices, ut Sangallensis, Lambacensis, S. Crucis in Jer. 90 et 99, Vallicellanus II, Vaticanus unus 1267, pag. 13, Novariensis. 27, p. 18, cui item S. Maximi nomen præfixum exhibent. Nec dissidet Joan. Gillotius, qui Parisiis an. 1569 recudens S. Ambrosii opera, et hanc homiliam collocans num. 29 sermonum, annotavit in marg.: *Idem habet Maximus Mediolanensis*, quod errans dixit, Fuit enim Maximus *Taurinensis*. Sed ad firmitorem horum auctoritatem optime conducit Alcuini testimonium, qui suo in Homiliario Venet. edit. serm., 4 pag. 8, eam sub S. Maximi tradit ad secundam dominicam Adventus; ipsi posteriores omnes editores conformantur. Quod si in quibusdam codicibus S. Ambrosio ascribitur, hi profecto habendi sunt minimi, cum neque numero, neque antiquitate Maximo faventibus sint cœquandi. Monendus porro lector hic est, additum a nobis huic eidem homiliæ fragmentum nondum editum, quod ex codicibus Sangallensi, Florent. I, Plut. xiv. bibl. Medic. Laurent., et 99 bibl. S. Crucis in Jerusalem exscriptimus.

ARGUMENTUM. — *Continet homilia eandem Evangelii expositionem ampliori interpretatione exornatam.*

Superiore dominica capitulum evangelicum discentes partem quamdam ex illo perstrinximus; superest, ut sequentia decurramus. Descripsimus enim quid esset quod Dominus ait: *In illa nocte erunt duo in lecto uno*, etc.; nunc ergo videamus, quod reliquum est: dicit enim ^b divina sententia: *Erunt duæ molentes in pistrino; una assumetur, et una relinquetur* (*Luc. xvii*). Primum igitur considerandum ^c est, quomodo constet molentis officium; deinde quæ sint duæ, quæ molere dicuntur; tertio quid pistrinum sit,

C quisve molitionis effectus. Nulli dubium est, quod molere aliter non constat, nisi duobus lapidibus appatis, et convenientibus sibi, ut alteri ex his magnitudo alterius imponatur: et illum quidem lapidem, qui ^d prior sternitur, esse pigrum et tardum, et pene, ut ita dixerim, otiosum ac nisi superioris participatione lapidis ornaretur ^e, forsitan necessarius non videretur. Ita dum ille operatur, etiam iste utilis invenitur. Ille autem ^f, id est superior lapis ^g tota velocitate operis circumfertur, ut fallens oculos in ipsa celeritate stare credatur, et putetur immobilis esse, dum currit. Qui quanto violentius actus fuerit, tanto

^a Codex Vatic. Palat. 1276, in quo alia manu hic sermo ascribitur Ambrosio, legit: *Jam resurrectionis meritum demonstratur, quod non pro qualitate vivendi sit, etc.*

^b Cod. ædil. M. eccl. Flor., et cod. 99 S. Crucis in Jer., veluti in quodam stratu suavissime demoratur.

^c Cod. Vallicell., concutit.

^d Idem cod., de quo stratu.

^e Cod. Vat. 1267 et Vallic. II, grabatum tuum.

^f In codice I, Plut. xiv. bibl. Laurentianæ, et in cod. S. Crucis in Jerus., cujus paulo ante meminimus, legitur: *ut vice versa portaret lectulum*. Quod idem fert codex S. Crucis in Jerusalem.

^g Laurentianus idem cod., Judæorum autem exse-

crabilis conventus. Codex vero 99 S. Crucis in Jer. pro *relinquetur in terra* habet *relinquetur in tartaro*.

^h In Cod. 99 S. Crucis in Jer. additur *eadem*.

ⁱ Cod. Vallicell. II, *considerandum nobis est*.

^j Cod. S. Crucis in Jer., cui conformior est Vat. 1267, *ocior solo sternitur*. Item cod. Vat. 1267.

D ^k Uterque codex S. Crucis in Jer. addit *ita*. Codex Vat. 1267 habet *oneraretur*.

^l Cod. Novar. 27, *ille autem idem superior lapis*, etc.

^m Cod. Sangall., et cod. 99 S. Crucis in Jer., *et tanta velocitate*. Et cod. I Laurent., *hac tanta velocitate operis circumfertur, ut volubilitate sua*.

opus perfectius consummatur. Ita ergo prior lapis stat, jacet, et pene nihil prodest; ille vero alter, quæ inferuntur, cuncta suscipit, quæ veniunt, universa complectitur, et per **10** cavernulas quasdam uterque, quod operetur, acquirit. Qui molit autem hoc habere videtur officii, ut pervigili cura granorum asperitate contracta, ex intimis eorum, occultisque visceribus similaginem, medullamque producat, et sordium levitate discussa, in apertum proferat omne, quod purum est, ex quo mundissimum panem conficiens gratiam domini consequatur. Hos igitur duos molares lapides duo esse arbitror Testamenta, hoc est legem Moysis, et Evangelium Domini, quæ ita sunt disposita, vel parata, ut sibi Testamentum utrumque conveniat, sicut ait Salvator: *Non veni solvere legem, sed adimplere* (Marc. v). Et ad ^a vicem molarum aliud prius solo positum, aliud insuper collocatum, hoc est legem primum hominibus constitutam, deinde perfectum Evangelium ^b. Quæ lex, velut inferioris molæ saxum, ita erat tarda, pigra et penitus otiosa, ut quicquid operando acceperat, id omne perdiderit; dicente de Judæis propheta: *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum* (Psalm. xiii et cii). Ergo nisi Evangelium superpositum fuisset adhuc lex veluti tarda, et gravis jaceret in terra Judaica, et minus provincie cooperiretur angustiis. Nisi Evangelium, inquam, datum esset, lex necessaria omnino non esset. Hoc autem lex operabatur sine Evangelio, quod uno saxo fieri potest. Confringere poterat, non prodesse: sicut ait beatus Apostolus: *Lex autem iram operatur* (Rom. iv, 15), gratiam vero non præstat. Stante ^c autem lege, Evangelium datum est, quod Veteri superposito Testamento utrumque condecorat: **11** ac tanta velocitate sui sæculum omne circumeat; hoc est inferna visitet, cœlestia penetret, terrena collustret. Quod Evangelium tanquam superior mola cunctos credentes suscipit, omnes advenientes accipit, et velut per quasdam cavernulas præceptorum ad interiora transmittit: ut ^d ibi hinc inde duorum Testamentorum salutaribus mandatis genti-

litatis asperitate mollita, producat omne quod purum est. Quam similitudinem Testamentorum Ezechielem prophetam arbitror perstrinxisse, cum dicit rotam in medio rotæ esse connexam ^e. Harum igitur molarum operatione, id est Novi ac Veteris Testamenti hoc agit sancta Ecclesia cura pervigili, ut peccatorum asperitate discussa, ex oculis cogitationibus medullam mundi cordis eliciat, et cœlestibus mandatis mundata ex intimis spiritalia alimenta producat. De quibus alimentis Paulus apostolus ait: *Lac vobis potum dedi, non escam* (I Cor. v). Et iterum: *Perfectorum autem est solida esca* (Hebr. v); qui ^f propter habitum sensus exercitatos habent, ac spiritum nostrum omni humanitate purificans, velut similaginem Deo offerre contendit; sicut David sanctus ait: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus* (Psalm. l). Tanta autem velocitate circumfertur Evangelium, ut non nisi **12** sapientes cursum ejus intelligant; quem beatus Paulus intelligens ait: *Ut sermo Dei currat v, et clarificetur* ^h in vobis. Amen (II Thess. iii). ⁱ Insipientium autem oculis videtur Evangelium stare, dum vident; stare, inquam, illud putant, cum mandata ejus negligunt, cum non credunt eventura esse, quæ scripta sunt. Molit autem et Synagoga, sed inutiliter molit; quippe quæ uno saxo ^j nititur laborare; atque ideo non tam molit quam dissipat et confringit. Propterea enim opus ejus disciplet ^k, et ad Judæos dicitur per prophetam: ^l *Et si offeratis similaginem abominatio est* (Isai. i, 13), nec non et ipse Dominus reprobens operationis ejus officium ait: *Cavete a fermento Phariseorum* (Marc. viii). Conatur igitur Synagoga molens, errorem sustinens. Etenim quia Moyses duas lapideas tabulas acceperat Testamenti, æstimat se duobus instrumentis necessariis operari, ignorans quod illa tabularum societas duorum Testamentorum coherentium sibi præfigurabat adventum, et ideo assumebatur ad æternam gloriam sancta Ecclesia, quæ Domino cibum sanctitatis emollit, relinquetur autem ad molas cruentes Synagoga gyrum semper suæ passura perfidiae. Explicite.

^a Cod. 99 S. Crucis et Novar. 27, et ad invicem; sed cod. 90 S. Crucis in Jer. plane cum textu nostro volueret.

^b Cod. Sangall., deinde ad perfectum Evangelium confirmatum. Codex præterea 90 S. Crucis in Jer., et alter 99; sed Vallicellan. ii habet deinde ad perfectum Evangelium.

^c Cod. Laurent., paulo ante indicatus stante ergo lege. Haud secus cod. 99 S. Crucis in Jer., qui variat in iis quæ sequuntur: quod Veteri Testamento superpositum utrumque condecorat, ac tanta velocitate operis circumfertur, ut volubilitate sui sæculum omne circumeat; congruunt cod. 90 S. Crucis in Jer., Vat. 1267, et Vallicell. ii.

^d In Cod. 90 S. Crucis in Jer. deest ibi.

^e Vide S. Ambrosium de Spiritu sancto lib. iii, cap. 21.

^f Cod. 90 Vat., pro habitu.

^g Cod. 99 S. Crucis, currat.

^h Idem cod. 90, in nobis, et, omisso Amen, proseguitur: *Insipientium autem, etc.*

tur: *Insipientium autem, etc.*

ⁱ Fragmentum codicis Sangallensis, reperitur etiam sine intervallo in codice 99 S. Crucis in Jer.

^j Codex i Laurent. uterque cod. S. Crucis in Jer., et Vat. 1267 habent uno saxo; hoc est solo Veteri Testamento nititur laborare.

^k Idem cod. Laurent., opus ei displicet. In cod. Vat. 1267 annectitur pars sermonis de muliere Samaritana, *Aqua ergo misericordiae, etc.*, omnino extranea ab hac homilia. In cod. vero 90 S. Crucis in Jer. habetur lectio ut in Sangallensi.

^l Uterque codex S. Crucis in Jer. post verba, *etsi offeratis similaginem*, pro sequentibus *abominatio est*, habent *vanum est*; quod desumptum videtur ex veteri Italia versione, ubi integer locus ita legitur apud Sabatier. tom. III, pag. 517 edit. Rem. 1743, *si offeratis similaginem vanum est: thymiama abominatio est mihi*. Vulgata autem habet: Isai. i, 13, *Ne offeratis ultra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi*.

ANNOTATIONES IN SECUNDAM ET TERTIAM HOMILIAM.

1° Secundum adventum suum in mundum Christus apud Matth. xxiv, 27, prænuñtiavit: *Sicut enim fulgur exit ab oriente, et paret in occidentem: ita erit adventus Filii hominis.* Consonant quæ Lucas in Evang. retulit c. xvii, 24: *nam sicut fulgur coruscans desub cælo in ea, quæ sub cælo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua.* Post hæc vaticinia, alia subsecuta esse uterque Evangelista testatur; ait enim Matthæus vers. 40: *Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, et unus relinquetur; duo molentes in mola: una assumetur, et una relinquetur.* Lucas autem eadem complectitur, scribens vers. 34: *Dico vobis, in illa nocte erunt duo in lecto uno, unus assumetur, et alter relinquetur.* Hæc in secunda et tertia homilia sibi proponit explananda S. Maximus, atque inhiærens, secundæ homiliæ, quæ est: *In adventu Domini. De eo, etc.,* juxta codices melioris notæ, de Christo in sæculorum fine venturo agere instituit. Jam, ut quisque perspicit, neque Matthæi, neque Lucæ integrum locum ad rem suam assumpsit Maximus, sed de duobus quasi unum composuit, ut orationis suæ argumentum instrueret. Initio igitur homiliæ secundæ monet S. Antistes, Christum prædixisse fore ut nocte adveniat, quod ut conciliet cum Evangelii locis in quibus Christus dicitur magna claritate, ac veluti fulgur venturus, noctis vocabulo depravationem intelligit, quæ sæculum ab Antichristo seductum involvetur, cujus quidem depravationis tenebræ discutiendæ extemplo sint, cum verus sol justitiæ Christus judex diabolicam fraudem et Antichristi iniquitatem revelarit, eoque exterminato, lux veritatis, virtutisque studium rursum effulserit. Ad hujus, inquit, S. Maximus, igitur tetram caliginem depellendam, velut fulgur quoddam Christus adveniet; et sicut succrescente die nox subvertitur, ita coruscante Salvatore Antichristus effugatur, nec ulterius poterit disseminare iniquitatis suæ tenebras, cum lumen veritatis effulserit. Illustraverat jam pridem eundem Evangelii locum S. Ambrosius lib. viii, cap. 7. Commem. in Lucam: *Bene noctem dixit, quia Antichristus hora tenebrarum est: eo quod pectoribus tenebras offundat, cum dicat se esse Christum, etc. Ille enim sicut fulgur coruscans per universum mundum luminis sui globos spargit.*

His ita absolutis, nihil deinceps Maximus de Antichristo, aut de postremo Domini adventu disserit, sed Ambrosium imitatus ad aperiendum verborum illorum sensum descendit, quæ sunt de duobus in lecto uno, deque duobus molentibus; atque hic, inquit, resurrectionis meritum demonstratur, quod pro qualitate vivendi sit gratia resurgendi: ac tantum in singulis quibusque resurrectionis esse distantiam, ut duobus pariter dormientibus, et una sede quiescentibus æqualis non possit esse assumptio. Jam vero resurrectionis nomine non communem humanorum corporum restitutionem, vivificationemque indicat, quæ extremo mundi tempore fiet, sed evectiorem bonorum ad gloriam, damnationemque improborum ad pœnam. Qua in re Maximus egregie in S. Ambrosium convenit, quem ille sibi proposuerat ad sequendum. Ambrosii autem hæc est loco supra indicato sententia: *Nunquid iniquus Deus, ut pares studiis, et societate vivendi, atque indiscreta actuum qualitate meritorum remuneratione discernat? Non ita est, sed pro actibus hominis remunerationis est æqualitas.* Hinc plane perspicitur, utrumque S. doctorem hic loci non de prædestinatione sanctorum æterna, sed de prædestinationis ejusdem executione, ut vocant, locutum fuisse. At de executione quidem prædestinationis ejusdem S. Maximum agere, ex ea etiam homilia constat, quæ est de Juda traditore. Sic enim habet: *Ex eodem luto corporis nostri Deus pro meritis singulorum alios reservat ad pœnam, alios ad gloriam; ac rursum: Quamvis enim eodem consortii lectulo teneantur: pro meritis tamen alter eorum rapietur ad cælum, alter relinquetur in terris; quæ sane Ambrosii dictis consonant, aientis ibidem: Qui assumitur rapitur obviam Christo in aera, qui autem relinquitur, improbat.*

2° In homilia tertia a molaribus duobus lapidibus, quorum alter alteri superpositus terit frumentum, et farinam educit, S. Maximus figuram exhiberi scribit duorum Testamentorum, Veteris scilicet et Novi: *Hos igitur duos molares lapides duo esse arbitror Testamenta, hoc est legem Moysi, et Evangelium Domini; quæ ita sunt disposita vel parata, ut sibi utrumque Testamentum conveniat: sicut ait Salvator Matthæi v: Non veni legem solvere sed adimplere; docetque inde legem Evangelii superpositam fuisse Mosaicæ tardiori, atque inoprosiori, atque sic denique concludit sententiam: Nisi Evangelium, inquam, datum esset, lex necessaria omnino non esset. Hoc autem lex operabatur sine Evangelio, quod uno saxo fieri potest, confringere poterat, non prodesse.*

Duo hisce verbis Maximus comprehendit. Horum est unum de veteri lege, quam necessariam fuisse futuram negat, nisi Evangelium datum esset: alterum de lege ipsa veteri, quæ tantum oneris inferret, ut opprimere confringereque sine Evangelio posset, prodesse non posset. Primum ad quæ Apostolus in cap. x Epist. ad Rom., itemque in cap. x Epist. ad Corinth., inque cap. iv Epist. ad Galat. de fine legis Christo, de Christo ipso consequente petra, deque vanis egenisque elementis Veteris Testamenti docet. Alterum hoc exposcit, ut lex, quæ cum præciperet, tum vires ut adimpleretur nullas conferret, sola sine Evangelio, hoc est sine adjutorio gratiæ Servatoris, pondere ipsa suo opprimere, confringereque potuerit. Constat nobis aliquos hoc Maximi loco abuti, atque inde concludere, Deum, qui perfectam legi obedientiam ab homine, fugamque a peccatis exigeret, eum in sua impotentia deseruisse. Sed hi vehementer errant et ne alios fallant, dicimus, multo aliter S. Maximum docuisse. Ut autem id assequamur, quæ mens ejus fuerit, inquirendum est, qui sub figura duorum molarum lapidum utramque legem veterem et novam comparat. Jam per inferiorem lapidem jacentem, et inertem legem Mosaicam accipiendam esse proficitur, et in lapide superposito Evangelium fuisse adumbratum assertit. Officium ergo utriusque lapidis est, ut inferior grana frumenti contineat; præcepta enim multa populo Judaico data fuere, quæ, etsi bona et sancta, ex se ad opera justitiæ, et sanctitatis non sufficiebant, sed impulsu ac motu superioris agentis, nempe gratiæ Servatoris adventuri, indigebant; quam gratiam S. Maximus in lapide superposito indicavit, illius reminiscens sententiæ ad Rom. viii, 14: *Quicunque spiritum Dei aguntur, hi sunt filii Dei.* Quare etiam memorat Christum Matth. v dixisse: *Non veni legem solvere, sed adimplere,* hoc est præstare gratiam, ut adimpleatur. Hoc sensu S. antistes affirmavit sibi utrumque Evangelium convenisse, hoc, *contractam esse granorum asperitatem, seu mandata, per spiritum vitæ, quæ est in Christo Jesu, ut ait item Apostolus paulo superius, suavior ac faciliora reddita similitudinem medullarumque producere, id est, in apertum proferre quæ sub figuris et sacramentis ab origine mundi latuere, et palam facere sapientissimam Dei miserantem providentiam, quæ disposuit in hominibus etiam ante Christum, ut ejus gratia per fidem in Redemptorem operaretur ad salutem.* Quia propter addidit Maximus illam superioris lapidis volubilitatem, sive superni adjutorii virtutem omne sæculum circumvisse, id est sub lege positis profuisse. Quid autem illud est quod dicit: *Necessariam futuram non fuisse legem, nisi Evangelium datum esset?* Quandonam enim necessaria observata lex vetus fuit, nisi dum data est, dumque vigeat? Tunc igitur cum latum mandatum obedientiam præcipiebat, datum quoque Maximo teste adjumentum gratiæ Servatoris venturi fuit. Id quod majorem in modum confirmat Maximus homil. 1 de Paschate, in qua de sanctis Veteris Testamenti disserit. Quis vero non viderit, hæc iis similia esse, quæ synchronus Maximo S. Leo complexus est serm. 22, tertius de Nativitate Domini, cap. 4, p. 50 edit. Rom. an. 1753, adversus eos, qui nimium sero Verbum di-

vinum naturam humanam sumpsisse conquererentur. *Cessent*, inquit S. pontifex, coram querelæ, qui impie murmure divinis dispensationibus obloquentes de Dominicæ nativitatis tarditate causantur, tanquam præteritis temporibus non sit impensum, quod in ultima mundi ætate est gestum. Verbi incarnatio hæc contulit facienda, quod facia; et sacramentum salutis humanæ in nulla unquam antiquitate cessavit.... nec sero est impletum, quod semper est creditum. Sapientia vero, et benignitas Dei hac salutiferi operis mora capaciores nos suæ vocationis effecit... Sed a constitutione mundi unam eandemque omnibus causam instituit. Gratia enim Dei, qua semper est universitas justificata sanctorum, aucta est, Christo nascente, non cæpta, et loco magnæ pietatis sacramentum quo lotus jam mundus impletus est, tam potens etiam in suis significationibus fuit, ut non minus adepti sint, qui in illud credere promissum, quam qui susceperunt donatum. Brevius eandem complexus est doctrinam S. Thom. 1-2, quæst. 98, art. 2 ad 4: *Quamvis*, ait, *lex vetus non sufficeret ad salvandum homines, tamen aderat aliud auxilium a Deo hominibus simul cum lege, per quo salvari poterant, scilicet fides Mediatoris, per quam justificati sunt antiqui patres.... et sic Deus non deficiebat hominibus, quin daret eis salutis auxilia. Sed quid opus est multis? Omnium hæc est SS. Patrum ex Pauli Evangeliorumque fontibus hausta doctrina, a qua S. Maximum defecisse nemo erit orthodoxorum qui credat.*

HOMILIA IV.

Incipit dictum ante Natale Domini.

ADMONITIO.

13 Ex antiquissimo ac celeberrimo Sangallensi codice Mabillonius duodecim S. Maximi homilias decerpit, quas in suum *Musæum Italicum* transtulit, ut in præfatione jam diximus. Hæc, quæ est quarta in serie nullius alterius mss. monumenti auctoritate asserta Maximo fuit. Nunc primum ipsam auctoritate codicis majoris ecclesiæ Taurinensis confirmamus; in quo est illa num. 3 cum titulo: *Item et de illo: homilia III, et in vigiliis natalis Domini.* Alludit vero ad titulum I homiliæ incipientis: *Lætitia quanta est, quantusque concursus*, etc., qui sane titulus est item huic homiliæ inscriptus.

ARGUMENTUM.—*Renovationem quamdam brevi futuram mundo ipsa dierum ratio annuntiat: et quæ in terra meliorem aspectum, formamque rerum promittunt, signum sunt spiritualis reparationis, ad quam obtinendam fideles toto animo contendere debent.*

Etiamsi ego taceam, fratres, tempus nos admonet quod Domini Christi natalis in proximo est. Nam prædicationem meam **14** prævenit dierum extrema conclusio. Ipsi enim angustiis suis mandus loquitur imminere aliquid, quo in melius reparetur, et expectatione festina desiderat, ut tenebras suas splendidiore solis candor illuminet. Dum enim cursum suum brevitate horarum concludi meruit, spe quadam annum suum indicat reformari. Hæc igitur expectatio creaturæ, etiam nos expectare persuadet, ut peccatorum nostrorum tenebras novus sol Christus ortus illuminet, et longam in nobis caliginem delictorum justitiæ sol nativitatis **15** suæ vigore discutiat: nec patiat cursum vitæ nostræ tenebris vitæ concludi, sed virtutis suæ gratia dilatari. Igitur quia natalem Domini etiam mundo indicante cognoscimus, faciamus et nos, quod mundus facere consuevit: hoc est, sicut in illa die mundus spatia suæ lucis extendit, ita et nostram justitiam protendamus: et sicut diei illius claritas pauperibus et divitibus communis est, ita et nostra liberalitas peregrinis et indigentibus sit communis: et sicut tunc mundus noctium suarum recidit caliginem, ita et nos avaritiæ nostræ tenebras amputemus; atque ad instar hiberni temporis, sicut in segetibus solis vapore resoluta gelu nutriuntur semina, ita et in pectoribus nostris resoluta duritie justitiæ semen tepefactum Salvatoris radio coalescat. Ergo, fratres, natalem Domini suscepturi exornemus nos puris et nitidis indumentis. Animæ autem loquor indumenta, non carnis. Carnis enim indumentum vilis amictus est; animæ vestimentum corpus est pretiosum. Illud humanis manibus densatum est; istud Dei manibus institutum est: atque ideo majoris est

A sollicitudinis Dei opus sine macula custodire, quam opera hominum impolluta servare. Mundanum enim vestimentum, si sordidum fuerit, potest illud fullo conductis eluere; animæ autem vestimentum, si semel inquinatum fuerit, nisi **16** propriis et assiduis operibus vix lavatur. Nihil ei prodest manus artificis, nihil fullonis operatio: conscientia enim membra polluta aqua ablui potest, non potest tamen mundare. Hæc sunt animæ vestimenta pretiosa quæ Marcus evangelista (*Cap. ix*) in Salvatore collaudat, dicens: *Et vestimenta ejus facta sunt fulgentia, candida nimis velut nix, qualia fullo super terram non potest facere.* Laudatur igitur Christi vestimentum, quia nitet, non textura, sed gratia: laudatur indumentum, non quod staminum subtilitate densatum est, sed quod corporis integritate conceptum: laudatur vestimentum, non quod mulierum manus texuit, sed quod Mariæ virginitas procreavit. Et ideo in eo magnificatur candoris gratia, quia immaculatum illud non artificis cura præstiterat. *Qualia fullo*, inquit, *super terram non potest facere.* Non potest plane fullo Christi facere vestimentum; fullo enim præstare potest nitorem, munditiam, puritatem, præstare tamen non potest virginitatem, justitiam, bonitatem. Illud enim in arte est operis, istud in natura virtutis. Haec enim in Christo Domino S. Evangelista virtutum indumenta collaudat, quæ et beatus David pari sententia prædicavit dicens: *Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis pretiosius* (*Psal. xlv*). His enim aromaticis odoribus sanctarum significantur indumenta virtutum. Ergo, fratres, **17** natalem Domini suscepturi ab omni conscientiam nostram face mundemus. Accuremus nos non sericis vestibus, sed operibus pretiosis. Vestimenta enim nitida membra operire possunt, conscientiam mundare non possunt: nisi quod majoris est verecundiæ nitidum membrum includere, et pollutum sensibus ambulare. Interioris igitur prius hominis ornemus affectum, ut exterioris

* Gallandii editio emendanda, in qua interiori habetur pro interioris.

quoque hominis sit amictus ornatus. Spirituales 18 A maculas abluamus, ut carnalia in nobis fulgeant vestimenta. Nihil autem prodest fulgere vestibus et sordere flagitiis. Ubi enim conscientia tenebrosa est, totum corpus obscuratum est. Habemus autem, quo

conscientiæ maculas abluamus : scriptum est enim : *Date eleemosynum, et omnia munda sint vobis* (Luc xi, 41). Bonum eleemosynæ mandatum, per quod manibus operamur, ut corde mundemur. Explicit.

HOMILIA V.

De eodem.

ADMONITIO.

Ex eodem Sangallensi codice hanc item homiliam, quemadmodum superiorem exscribi, edique curavit Mabillonius in primo *Musæi Italici* volumine. A Mabillonio accepit Gallandius, transtulitque in tomum IX Bibl. PP. Venet. edit. an. 1773, titulo *Incipit de natali Domini Salvatoris*, retente, quem titulum ex codice ipso Sangallensi Mabillonius idem expresserat. Id vero homiliæ genus Maximo ascribi oportere confirmat majorem in modum codex Taurinensis, in quo hæc est eidem homiliæ præfixa inscriptio. *Item et de nativitate Domini homilia 35.* Quid si stylus et interpretatio loci Isaïæ, quem auctor affert, satis evinceat, sancto ipsi antistiti eandem homiliam acceptam referri oportere, cum istiusmodi ratio adducendorum sacræ Scripturæ locorum ei antistiti fuerit peculiaris, quæ quidem loca vel Latina ipse faciebat de Græcis, vel excipiebat ex Latina versione quapiam ratione?

ARGUMENTUM. — *Christi nativitas Deo digna in omnibus erat exhibenda, Virgo Altissimi virtute obumbrata partu incorrupta, Filius nascitur sanctus, cœlestes pacem et salutem hominibus annuntiantes, novum quemdam mundi ortum pollicentur.*

Proxima dominica dilectionem vestram admonuimus, fratres, de diei hujus adventu, in qua diximus nos natalem Domini hodie etiam mundo teste suscipere. Mundus enim testimonium perhibet, dum nascente Christo, et ipse renascitur. Renascitur enim, cum de profundis noctium tenebris partu quodam lucis eruitur. Renascitur, inquam, cum ejus defectio finitur, claritas reparatur. Atque ideo in ortu Christi oportet magis ortum sæculi nos vocare. In hac enim die ad salvanda omnia oritur. Oritur enim die hac lux mundo, defunctis resurrectio, vita mortalibus ac propterea hodie non tam Salvatoris natalis est quam salutis. Nascitur ergo salus omnium Christus, quem regem gentium prophætæ testantur : nascitur ex virgine, sicut Isaïas (Cap. vii) declarat dicens : *Ecce virgo in utero concipiet, et pariet filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum Deus.* Probat ergo veritatem Domini ordo nascendi. Concepit virgo virilis ignara consortii : impletur uterus nullo libatus amplexu, et Spiritum sanctum castus venter excepit, quem pura membra servarunt, innocens corpus gessit. Videle miraculum matris dominicæ. Virgo est, cum concipit, virgo cum parturit, virgo post partum. Gloriosa virginitas, et præclara fecunditas! Virtus mundi nascitur, et nullus est gemitus parturientis; vacuatur uterus, infans excipitur, nec virginitas violatur. Dignum enim erat ut Deo nascente meritum cresceret castitatis : nec per ejus adventum violaretur integritas, qui venerat sanare corrupta : nec per eum pudicitia corporis læderetur, per quem donatur virginitas baptismatis impudicis. Natus igitur puer ponitur in præsepio, et hæc sunt Dei prima cunabula : nec regnator cœli has indignatur angustias, cui habitaculum fuit virgineus ventris. Idoneum plane Maria Christo habitaculum, non pro habitu corporis, sed pro gratia originali. Ergo exonerata felici onere Maria matrem se læta cognoscit; quæ se nescit uxorem; et est gloriosa de so-

bole, quæ est ignara de conjuge; atque infantem se genuisse miratur, cum Spiritum sanctum se suscepisse testatur; nec, quia peperit inuupta, terretur, quia testimonio utitur virginitatis et sobolis. Soboles enim dominicum Patrem indicat; virginitas stupentium suspicionem excusat. Inde virginitati divinitas testimonium perhibet; hinc naturæ secretum. Testimonium, inquam, perhibet divinitas partui virginali. Ut concipiatur enim Christus secundum prænuntiationem Evangelii Spiritus sancti repletur gratia; virtute Dei Patris obumbratur, sicut ad Mariam dictum est : *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi 19 obumbrabit tibi, et ideo quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei* (Luc. i). In nativitate ergo Salvatoris completa est illa diviua sententia, quæ dicit : Duobus aut tribus testibus stabit omne verbum. Ecce enim Verbum Dei nascitur testimonio Trinitatis. Nam utique in utero S. Mariæ cum Spiritus sanctus supervenit, cum obumbrat Altissimus, cum Christus generatur, confessio in eo fidei continetur. Dignum enim erat ut Mater salutem populis elitura prius in visceribus suis confirmaret mysterium Trinitatis; et sic intelligeremus ante Salvatoris ortum confirmatum esse fidei sacramentum. Maria enim tanquam in sacrario ventris sui portavit cum mysterio sacerdotem; nam quidquid in sæculo profuturum erat, id totum de ejus ventre : Deus, sacerdos et hostia; Deus resurrectionis, sacerdos oblationis. Hoc autem totum in Christo agnoscimus. Deus enim est, quod ad Patrem redit : pontifex, quod se obtulit : victima, quod pro nobis occisus est. Mariæ ergo 20 uterum, non uterum dixerim fuisse, sed templum; templum plane est, in quo habitat sanctum quidquid in cœlo est : nisi quod supra cœlos æstimandum est, ubi quasi in secretiore tabernaculo mysterium a divinitate disponitur, quemadmodum a pluribus ascendatur ad cœlum. Supra cœlos plane æstimandus est uterus Mariæ, quia Filium Dei gloriosorem remisit ad cœlum, quam de cœlo descendebat. Inde enim ut pateretur, hinc reversus est, ut regnaret : inde humiliatus descendit in hominem, hinc glorificatus ad Patrem ascendit. Melius plane templum corporis est, quam cœli. Residens enim Chri-

stus est : ibi terribilis, hic manifestus ; ibi invisibilis, hic visibilis atque palpabilis ; ibi peccata vindicat, hic condonat ; ibi potestate iudicis utitur, hic dile-

ctione fratres hortatur. Atque ideo est bonum nobis adorare eum, cum invitat, ut possimus eum non timere, cum iudicat. Explicit.

HOMILIA VI.

De Nativitate Domini I.

ADMONITIO.

Ex vetustissimo codice abbatiae olim S. Dalmatii, de quo satis est a nobis dictum in commentariis, hanc nos homiliam descripsimus, edimusque nunc primum in lucem. In codice quidem S. Maximi nomen praefert, neque ulla est causa, quamobrem sancto antistiti eam non esse adjudicandum putemus.

ARGUMENTUM. — *Quamvis Christus dupliciter natus praedicetur, unus tamen Filius Dei nuncupari debet. Idem enim est, qui a Patre ab aeternitate est genitus, et qui in tempore a Virgine procreatus.*

Domini nostri Jesu Christi, fratres, nativitatem solemniissimam honore debito celebrantes exsultemus atque letemur in Domino illum tandem e caelis advenisse in terras hominem, qui aeterni Dei Filius est, ut nos a diaboli servitute redimeret. Illum de caelis descendisse habitatorem caelorum, qui terrarum incolae induceret in caelum. Hodie enim ex virgine nullius viri gnara commercii homo processit, qui Deus simul est et homo. Hodie unus idemque carnali sine ulla conceptione natus est Deus, et sine ullo generante factus est homo. Illum ab aeterno genuit Deus, et in tempore Dei omnipotentis operante virtute casta virgo suscepit. Natus est ab aeterno sine ullo conlitionis principio ; ortus est in tempore ex immaculata virgine. In prima nativitate natus est Deus ; in secunda procreatus est homo. In prima ut Deus hominem fecit ; in secunda hominem a peccati vinculis, quibus detinebatur, absolvit. Exsulta igitur et letare, C

Sion, quoniam ab omni quondam paternae praeviationis metu liberata es. Ortus enim ille est Dominus in civitate David, quae vocatur Bethleem, qui reatum nostrum, quo diabolicis fraudibus, quibus a tanto tempore circumventa fuerat miseranda mortalitas, clementer absolvit, atque jugum servitutis antiquae nostris e cervicibus pius excussit. Natus est Deus Dei Filius ex femina, obvolutus est pannis, et positus in praesepe (*Deest hic folium, deinde sequitur*). Ad hunc igitur Deum simul atque hominem humili corde, sincera mente, castis obsequiis accedamus. Nec quoniam allophylium circumstrepentibus armis angimur, quae dissidentium regum suscitavit discordia, ideo sacratissima hujus diei mysteria cum gaudio celebrare non debemus ; quin imo potius eadem competentibus gaudiis veneremur, Deum exorantes, ut ab istis periculis nos liberare, et custodire sua pietate dignetur (*Hic desunt decem lineae, quae in codice evanuerunt*). Nos igitur ipsos illi offeramus, ut ab ingruentibus malis ejusdem pietate liberati, etc. (*Deest reliquum.*)

HOMILIA VII.

De Nativitate Domini II

ADMONITIO.

21 Ex eodem abbatiae S. Dalmatii codice excepta haec item homilia est, quam perinde nunc primum publici juris facimus. Nihil est autem, quod officiat, quin ea, ut est etiam in codice Taurinensi, S. Maximo ascribatur, cujus certe dicendi ratio plane similis majus addit huic homiliae ipsi asserendae argumentum.

ARGUMENTUM. — *Contra ethnicos Deum hominem ex Virgine natum negantes, probat S. Maximus divino rerum omnium Conditori omnia possibilia esse. Infinita enim sapientia et potentia quando et quomodo vult cuncta operatur.*

Sanctum et venerabile dominicae nativitatis sacramentum, quod recurrentibus annis devotissima semper celebritate veneramus, tanta sui dignatione excellit mysterii, ut et gentilium audaciam, et omnium, confundat haereticorum impudentiam. Illum enim Deum, quem nos fide edocti, parvulorum simplicitate indefectibiliter credimus nasci potuisse ex femina, ipsi e contra Gentiles, ut nunc haereticos seponamus, carnalibus argumentis libetati adhuc recusant credere ex virgine nasci potuisse, et Christi sacerdotem ista docentem irrident. Et quantumvis Deum aliis in rebus mirabilia facere quotidie, atque alias toties operatum esse ipsi etiam puteant, atque mirentur ; in sola tamen Filii sui Redemptoris nostri sanctissima nativitate atque mirabili operari id nec potuisse, nec debuisse contendunt. Verum quoniam haec est pru-

dentum hujus saeculi stulta doctrina, dicam potius, insania, credere equidem Deum mirabilia aliquando fecisse, facere etiam et nunc ; in sacratissima autem Filii sui Domini nostri nativitate ex virgine id nullo modo potuisse praestare ? Ille enim idemque Deus, qui caelum, atque **22** caelos caelorum, singula etiam, quae in eis sunt, divina arte aliquando creavit ex nihilo ; ille qui terram, aquas et maria, atque illa quae in eis continentur, omnipotenti Verbi sui virtute ex nihilo pariter efformavit ; ille est qui virgini partum dedit et sobolem. Si Deum credis, caelum, solem, stellas condere potuisse ex nihilo : si terram, maria, animantia, universumque hujus spectabilis mundi ornatum : si hominem demum ex limo potuisse fingere (*Deest admittis*), cur illum intactae virgini ipsius Dei operante virtute dare non potuisse contendis ? Quae enim major omnipotentis Dei virtus erit, cuncta, quae in caelis et in mundo videt, creavisse ex nihilo, aut in intemeratae virginis utero, nullo praecedente carnali complexu, hominem creare ? Si in his, quae videntur. Creatoris omnipotentiam miraris, cur in

intemeratæ virginis partu illam denegabis? Quænam A que ideo, fratres, tanti mysterii sanctissima solemnitas erit stulta illa vesania (*Desunt hic duæ lineæ quæ omnino evanuerunt*) omnia fecisse, quæcunque voluit in cælo et in terra, quoniam illius omnipotens virtus ea facere voluit, et potuit. Virginem autem Dei operante virtute parere posse, et vere genuisse (*Deest hic folium, neque remanet nisi mutila conclusio*). At-

HOMILIA VIII.

De Nativitate Domini III.

ADMONITIO.

23 Tertiam hanc homiliam de nativitate Domini suppeditavit nobis vetustissimus codex quondam cœnobii de Appannis, vulgo *Pagno* in marchionatu Salutiensi, pag. 16, pariterque ut superior codicis Taurinensis testimonio gaudet. Enuntiatur enim in ejus indice. Item et de nativitate Domini homil. 19. Sed valde ad editionis nostræ decus et ornamentum conducit, quod eam omni ex parte integram producamus.

ARGUMENTUM. — *Beneficia omnia, quæ mundo contulit dies natalis Domini, recensentur. Magnam lætitiæ causam nobis præstat divina bonitas, et misericordia adventu ejus, qui Deus et homo est, cujusque muneribus cumulati sumus.*

Sanctissimum et venerabile dominicæ nativitatis sacramentum, quod exsultantibus animis hodierna die universa veneratur Ecclesia, similibus gaudiis nos quoque celebrare debemus. Hodie enim æternus ille Dei Filius naturam miseratus humanam de regalibus sedibus nos reparaturus descendit. Hodie novus ille Adam sua nativitate mirabili nostram de novo plas-

quando mortalibus aditum, quo ipsa scandere valeant cœli superna. Celestes quoque incolæ gestiunt cunctis hominibus hodierna die spem factam habitandi æternales illas sedes, quas præparavit Deus diligentibus se; atque lætantur futuros esse illos aliquando beatitudinis illius participes, gaudiorumque consortes. Gaudet deum et ipsa puerpera Virgo beatissima se illum enixam fuisse puerum, quem superna Spiritus sancti irradiante virtute, sine ullo carnali complexu, concepit in utero Deum simul atque hominem. Lætetur ergo et nos etiam, fratres, in hac sacratissima die, qua natus est nobis Dominus, qui est Christus Jesus in civitate David, et de tantæ nativitatis celebritate gaudeamus. Quem enim modo natum veneramus, non hominem tantum credimus, sed etiam Deum. Homo quidem membrorum teneritudine, Deus autem, atque procedens a Deo ex illibatæ suæ matris conceptu. Et revera Deum et hominem illum fuisse, ut ex diversa Evangelii lectione audistis, et stella ipsa, quæ ortum ipsius magis annuntiavit, et cum pastoribus ostendunt colloquentes angeli. Deum ergo simul atque hominem fuisse credere omnino debemus. Explicit.

HOMILIA IX.

De Nativitate Domini IV.

ADMONITIO.

Satis hac de homilia in comment. vitæ S. Maximi, et in præfatione locuti sumus, neque aliud addendum arbitramur, nisi eam acceptam esse ex eodem codice S. Dalmatii num. 9 de nativitate Domini; in cod. autem Taurin. est homil. 15. In utroque præfert titulum: *Item et de nativitate Domini.*

ARGUMENTUM. — *Meminit condemnationis hæresis Helvidii et Joviniani contra Deiparæ virginitatem, eique dogma catholicum opponit.*

Sanctissimam hanc dominici natalis diem, fratres, quam una nobiscum universa exsultans concelebrat Ecclesia, competentibus gaudiis nos quoque celebremus. Hodie æternus ille Dei Filius pro nobis de cœlis descendit ad terras, ut universum mundum, quem ab initio creaverat, evocaret ad cœlum. Hodie in fine temporum ille natus est homo, qui ante omnia sæcula unigenitus processit a Patre. Novus quidem homo in tempore, sed ab æterno Deus; novus quidem Christus, sed Dominus omnium sæculorum. 25 Hodie beatissima illa Virgo Maria peperit hominem, quem non suscepit ab homine, et quæ ante par-

tum inviolata virgo permansit. Ridet tanti profunditatem mysterii cæca et stulta gentilitas, irridet quoque impia illa blasphemia, quæ superioribus diebus, dum partum Virginis attenuere præsumpsit, atque corrumpere, Christum Dominum nostrum ex Virgine procreari non potuisse blasphemavit. Hanc sancta Mediolanensis Ecclesia horruit blasphemiam, illam synodalis noster uno ore damnavit conventus, eandem execrata est pia ipsa imperialis potestas. Etenim dum honorabile coniubium virginitati ausus est æquare, Christum blasphemavit ex virgine non potuisse generari; cum negare non audeat ex muliere editis humanorum pignorum partibus virgines permanere. Verum quænam hæc est impudens et temeraria fallacia, Christum Dominum nostrum dicere ex

virgine generari non potuisse, cum ipsum ab illis credatur hominem sine femina creare potuisse? Si ipse sine ullo femini et virili sexus complexu mulierem potuit in lucem edere, cur novum hominem sine ullo carnali complexu generare non potuisse dicitur? Si in primi Adæ conceptu solam Dei omnipotentiam satis fuisse credis; cur, frater, in secundi Adæ adventu, per quem in nos salus æterna descendit, per quem omnes reparati sumus, divinam negabis potentiam? Sed si contra naturam non est virginem posse concipere, cum Deus omnia facere potuerit, quæcunque voluit in cælo et in terra, cur contra naturam esse asseris virginem, Dei omnipotentis operante virtute, illa virginitate... omnia enim quæcunque voluit Deus fecit in cælo et in terra. Voluit hominem de limo formare et fecit. Cælum, terram (*Desunt de-* B

cem lineæ, qua perit character), voluit, et facta sunt. Voluit Israeliticum populum per maris undas sicco pede transire, et factum est. Ad Gedeonis preces solem in suo cursu stare jussit, et stetit. Voluit demum intactam virginem, virginitate illi permanente puerum parere, et ipsa peperit. Quod ergo in partu isto cælesti (*Deest folium, postea ita concluditur*). Ergo, fratres, ineluctabili fide ac devotione solita sacerdotis tot semper monitis inherentes, per religiosi itineris vias, ac veritatis semitas, quas universa tenet Ecclesia gradientes, magis magisque hæreticorum devia et diabolica calcate figmenta. Neque enim debet fidelis anima, quæ Deum quæcunque voluit facere potuisse credit (*Desunt duæ lineæ*); qui æternis ignibus consummabit. Exollicit.

HOMILIA X.

De Nativitate Domini V.

ADMONITIO.

Plures sunt codices gravissimæ notæ præclaram hanc homiliam Maximo asserentes. Imprimis quatuor codices Vaticanos 1267, pag. 91, 4951, pag. 6, Vatic. Palat. 433, pag. 101, et Vatic. Regiæ 125, pag. 70, memorabimus quos sequuntur Taurinensis: *De nativitate Domini homil. I*, Novarienses duo 27, pag. 69, et sig. l. O, num. 11, pag. 20, Augiensis xvi, Casinensis 106, pag. 12, Modoetiensis sig. l. E iii, Lambacensis, pag. 95, omnes, nomine S. Maximi homiliæ inscripto, perspicuum testimonium præbent. His horumque similibus innixi Gymnicus pag. 12, Galesinius pag. 88, Combefisius tom. I, pag. 206, Cumdius tom. I, pag. 169, Raynaudus pag. 195, Margarinus edit. Lugd. an 1677, tom. vi, pag. 1, hanc primam homiliarum Maximi de nativitate Domini ediderunt.

ARGUMENTUM. — *Verbum divinum ab æterno generatum a Patre, cum in terris homo nasci dignatus sit, non communi modo conceptus, sed superna Altissimi operante virtute, ex matre virgine carnem assumpsit. Decebat enim talis ortus in humanis Filium Dei.*

Hodie, fratres carissimi, Christus natus est, nos renati. Hodie Salvator mundi per matrem nascendi tempus accepit, qui de Patre nativitatis non habet tempus. Hodie per hominem Filius Dei ingressus est mundum, cujus manu ante hominem factus est mundus. Hodie habitator cæli venit ad terras, qui terrarum incolæ evocaret ad cælum. *Mirabilis*, inquit, *Deus in sanctis suis* (*Psal. lxxvii*). Si in sanctis suis mirabilis Deus, quomodo non in se ipso mirabilis? Si mirabilis in Joanne, quem nasci de Patre senissimo et sterili de matre præcepit, quanto magis in se est mirabilis, qui, ut nostræ conditionis carnem indueret, novum virgini et conceptum dedit et partum.

* In cod. Vaticano 1267, pag. 90, legitur: *Sine generante factus est homo.*

Auctor inedit. sæc. xv de *Mysteriis redempt. humanæ* in cod. Ott. Vatic. 772, lib. i, cap. 5, ubi de duabus

¹ Est id de gemina substantia acceptum ex hymno S. Ambrosii, tom. IV opp. edit. Venetæ an. 1751, pag. 309, quem quidem hymnum laudat S. Cælestinus pontifex max. in eo sermone quem habuit in concilio Romano adversus Nestorii hæresim. Confer tom. I Epistol. Rom. pontif., pag. 1098, edit. Paris. Coustantii pag. 1721. Jam vero Maximus *gemina substantiam*, hoc est naturam in Dei Verbi persona commemorat, quod ipsum est catholicum dogma ab apostolica sede primum, tum ab Ephesina synodo definitum contra hæreticum dogma Nestorianum. Eodem atque Maximi doctrina recidunt, quæ scribit S. Leo M. serm. 20, qui est primus de nativitate Do-

Ait S. Habacuc propheta (*Cap. iii*): *Domine, audivi auditionem tuam, et timui; consideravi opera tua, et expavi. Quis non expavescat et metuat tanti profunditatem mysterii, quandoquidem unus idemque* 27

^C sine conceptione natus est Deus, * et sine creante factus est homo. Duas in Christo generationes legimus, fratres carissimi, sed in utraque incomprehensæ divinitatis est virtus. Ibi enim illum ex semetipso genuit Deus: hic cum virgo Deo ^b operante concepit. Ibi sine initio, hic sine exemplo. Ibi natus ut conderet vitam, hic factus ut tolleretur mortem. Ibi Patri natus, hic hominibus procreatus. Illa nativitate hominem fecit, hac generatione hominem liberavit; utramque, fratres, generationem ejus non posse narrari sententia hæc una complectitur. Illa enim est ante hominem, ista supra hominem. Illa incogitabilis, ista mirabilis. Cum autem duas Christi docemur nativitates, non bis asseritur Dei Filius natus, sed gemina in uno Dei Filio confirmatur esse substantia ¹.

^D generationibus Christi agit, hunc Maximi locum sub ejus nomine affert.

^b Idem cod. Vat., *Deo cooperante concepit.*

mini nostri Jesu Christi. tom. I edit. Rom. an. 1753, pag. 43: *Tanto fœdere utramque naturam conservit, ut nec inferiorem consumeret glorificatio nec superiorem minueret assumptio. Salva igitur proprietate utriusque substantiæ, et in unam coeunte personam suscipitur a majestate humilitas. Quod adjungit Maximus, non asseri bis Dei Filium natum, neque bis esse natum Deum; erunt fortasse qui repugnans esse arbitrentur sententiæ theologorum, Christum bis esse natum recte usurpari posse dicentium. Adeundus est S. Thomas part. iii, quæst. 35, art. 11, ad quartum argumentum, et iii Sententiarum dist. 14, quæst. 1, art. 2, ad 4. Sed secus est. Nihil enim esse pugnant*

Ibi quod erat, natus est; hic quod non erat, factus est. Ait de his beatus evangelista Joannes (Cap. 1) : *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* Et iterum : *Et Verbum caro factum est.* Igitur Deus, qui apud Deum erat, prodixit a Deo, et caro Dei, quæ in Deo non erat, processit ex femina. Ita Verbum caro factum est : non ut Deus vacuaretur in hominem, sed ut homo glorificaretur in Deum. Itaque non bis natus est Deus, sed ex duabus nativitatibus, id est Dei, et hominis seipsum Unigenitus Patris, atque sese hominem unum esse voluit Deum. *Generationem ergo ejus quis enarrabit (Isai. lvi)?* Fratres, generatio Christi si narrari non potest, credi potest. Si lingua deficit, fides proficit. Magnus enim profectus est fidei, cum tantum de Deo suo concipit, quantum sermo non potest parturire. Cavete, dilectissimi, ne quando vos de his incredulitas moveat, quia si homo non valet explicare quod sentit, Deus sine dubio potest implere, quod voluit. Et perabsurdum est, fratres, ut ineffabilem Deum infirmissimo fragilitatis nostræ sermone pensemus. Amentia res est, ut operationes majestatis immensæ inter exigua corruptibilis oris nostri conemur verba concludere. Quomodo enim comprehendere potest homo Deum, factus ingenitum, mortalis æternum? Si investigare niteris, qualiter Deus in hominem, vel homo transivit in Deum; investiga prius, si potes, quomodo ex nihilo factus est mundus, cælum unde resplenduit, aquarum liquor, terræ soliditas qua ratione subsistunt; quomodo etiam de terra homo, de masculo femina, itemque per feminam masculus; quid illud est post omnia, quod lumen gignit

ac tenebras, quod vitam facit ac mortem? Si ergo te ipsum, o homo, et quæ propter te facta sunt, qualiter, aut unde sint facta comprehendere non vales : qua præsumptione, quæve stultitia tuum ipsius, atque omnium disculis Creatorem? Natum ergo de Deo Patre Deum, eundemque hominem factum de virgine confitemur. Sed hæc, carissimi, rationi cæca sunt, fidei manifesta. Tunc enim parte ex aliqua indefinitæ majestatis ejus poterimus immensa rimari si advertamus quantus qualisve sit Deus, a nobis non posse cognosci, ut ait Dominus ad Moysen : *Tu autem non poteris videre faciem meam (Exod. xxxiii)*, id est, non potest carnalibus oculis meam, sicut est, inspicere Deitatem. Beatus namque David, virtutem omnipotentia ejus intendens, clamabat dicens : *Mirabilia opera tua, Domine, et anima mea novit valde (Psalm. cxxxiii)*. Valde enim sciebat anima prophetalis opera Dei omnem meditationem humanæ mentis excedere, propter quod sapientissimus patriarcha, mortalis sensus conclusus angustiis, quæ investigare non poterat, mirabatur. Quis ergo hominem discutere aut inquirere audeat, tantus quod propheta miratur? *Mirabilia, inquit, opera tua, et anima mea novit valde.* Hoc ipsum enim quod incomprehensibilis est Deus, anima ejus noverat, caro sentire non poterat. Omnis ergo, qui opera Dei magis vult examinare quam credere, non sequitur animæ sensum, sed errorem : et ideo, fratres, non discutiamus, qualiter Deus de Deo natus est, sed credamus; nec retractemus partum virginis, sed miremur, ut Unigenitum Dei Deum et hominem confidentes inoffensam teneamus cælestis fidei veritatem.

HOMILIA XI.

De Nativitate Domini VI.

ADMONITIO.

29 Editores olim S. Leoni Magno attribuerunt, ut Ballerini in præfatione ad Opp. ejusdem pag. 70 doctissime admonent, fatentes eam S. Maximo restituendam. Eorum judicium nititur quinque codicibus Vaticanis; nempe 4951, pag. 5, a t.; 1267, pag. 89, a t.; 433, pag. 99, a t.; Regiæ 125, pag. 69, a t.; Octobon. 773, quibus congruunt Taurinensis, homil. 13 de nativitate Domini, Vercellensis 81, duo Novarienses 27, pag. 68, et sign. l. O, num. 11, pag. 18, Modoetiensis. E in, Cisterciensis Montis Amiatae, ac tandem duo Augienses xii, xiii. Alcuinus eitam Maximo ascribit pag. 26 homil. edit. Venet. an. 1571, Gymnicus pag. 16, Combefissius tom. I, pag. 207, Comdius tom. I, pag. 164, Galesinius pag. 90, Raynaudus pag. 90. Margarinus Bibl. Max. edit. Lug. 1677, tom. VI, pag. 5, idem confirmant. Quis autem contra sentiat, cum tanta sit codicum et scriptorum consensio?

ARGUMENTUM. — *Rationes Christianæ exultationis in Domini nativitate a Maximo cumulate afferuntur, et præclara redemptionis beneficia recensentur.*

Justissime, fratres, festivitatem præsentis diei in

a Cod. Cas. 406, *Itaque nobis natus est Deus.*

b Cod. 1267, *potuit pro potest.*

c Cod. Laurent. et cod. 1267 Vat. addunt *Quomodo enim comprehenderet homo Deum, factus genitum, mortalis æternum.*

intelliget, qui animadvertat Maximum de Deo, seu de Dei Filio agere, quem si quis bis natum dicat, is videtur (ut idem est veritus Maximus) duplicare personam, atque cum Nestorianis sentire. Nam qui de Deo, sive de Dei Filio loquitur, nulla injecta mentione naturæ humanæ, ab eo assumptæ, natumque bis dicit, is Deum, ut Deus est, bis natum dicere videtur. Cæterum Maximum nativitates duas nominat hoc modo : *Non bis natus est Deus, sed ex duabus nativitatibus, id est Dei, et hominis se ipsum Unigenitus Pa-*

tris, atque sese hominem unum esse voluit Deum. Thomas vero Christum bis natum recte posse dici affirmat. Christum autem qui dicit, eum certe dicit qui Deus et homo est, seu in quo naturæ sunt duæ in personam unam coeuntes; quare, in Christo, inquit in corp. artic., sunt duæ naturæ, divina scilicet et humana, quarum unam accepit ab æterno a Patre, alteram accipit temporaliter a matre, et ideo necesse est attribueri Christo duas nativitates; unam qua æternaliter natus est a Patre, aliam qua temporaliter natus est a matre.

d Idem cod. Laurent., *si advertamus quantum, quæ leve sit, Deum a nobis non posse cognosci, etc.*

e Cod. Novat., *non potest carnalis oculus.*

f Cod. Vat. Palat., *universi orbis.*

se salutare suscepimus fidem, habeamus metum. A quidem de iudice, sed de redemptore lætitiā. Omnis namque fidelis anima timore corrigitur, correctione lætatur. Et in hoc, carissimī, quanta erga humanum genus omnipotentis Patris dispensatio est, quantave benignitas, ut, quem iudicem præparabat incredulis, hunc credituris **30** præmitteret redemptorem: quatenus, præcurrens misericordia, severitatem adventantis iudicis præveniret. Hodie itaque natus est Christus, sed in nativitate ejus nostra omnium habet vitam natalem: quia, qui privilegia primæ nativitatis amissimus, visitante nos Christo, sanctiore partu redimus ad vitam. Hodie peperit Maria, sed ipsa suum parturit auctorem. Hodie edidit mundo hominem quem non suscepit ab homine. ^a Quid hoc est miraculi, fratres? Nascitur caro de carne, non tamen generata per carnem, ^b et secreto quodam incomprehensoque conceptu procedit de mortali femina divina progenies. Nec mirum sane, si exstitit divina nativitas, ubi non erat humana conceptio, aut si illam matrem non violavit partus, quam coitus non sœdavit. Ille quondam futurorum conscius Isaias populis et gentibus ^c signum novæ salutis aperiens: *Ecce, inquit, virgo in utero concipiet, et pariet **31** Filium, et ^d vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod ^e interpretatur Nobiscum Deus (Isai. vii).* Atque, ut advertamus Novi ac Veteris Testamenti unum esse consensum unumque consilium, ait etiam beatissimus Lucas dominicæ generationis relator egregius dicens: *Missus est angelus Gabriel a Deo ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, et ait ad illam: Ecce concipies in utero, et paries **32** filium, et vocabunt nomen ejus Jesum (Luc. i).* Jesus autem, carissimī, Latino sermone Salvator dicitur. Ecce qualiter se invicem concordantibus sententiis testimonia divina confirmantur, et cum ^f prædicantur diversa sint tempora, non diversa narratio. Nam partum virginis, quem ille prædixerat, iste testatur. ^g Quis igitur de divinitate Christi, quis de redemptione cunctetur, quem et Isaias profitetur Deum, et Gabriel annuntiat Salvatorem? Quis intactæ puerperæ alvum dubitet floruisse, ^h quod uno pene ore, atque eodem spiritu proloquuntur evangelista, angelus et propheta? Ubi tanti talesque sunt testes, non erubescit veritas, sed auditor incredulus confutatur. Sed jam videamus quas pro nobis natus perferat Christus injurias, quibusve rursus injuriæ illæ virtutibus decorantur; et ante omnia femineo ⁱ sexu se concipi pati-

tur, qui in exordio mundi omnipotenti manu de masculo operatus est feminam. Sed hanc humilitatem nascendi virginalis matris sublimat integritas. Et quamvis natus Christus femineo, ut infans, lacte pascatur; ^j tamen ut rerum potens ^k virginibus nutritur uberibus, atque ut primum illum in has sæculi procellas, et fluctuantis sentinam mundi uterus maternus effudit, vilissimis ^l circumdatur pannis. Pannis siquidem induitur ille pro nobis, qui cum crearet omnia, terras luce perfudit, cælum sideribus adornavit, et ignea solem claritate vestivit. Obvolvitur quidem pannis, sed hi panni nova stella radiante munerantur a magis ^m et exsultantibus angelis honorantur. Et ut noverimus universa hæc per mysterium vel fieri vel dici, hic qui pannis ⁿ circumvolvitur, prædicatus ab initio de sinu Patris, æternoque thalamo salutarium **32** nuptiarum sponsus venit e cœlo, sicut ait venerandus David: *Ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo (Psal. xvm).* Deinde (ut legitur) ponitur in præsepe, quia, ut ait evangelista, ^o *Non erat illis locus in diversorio (Luc. ii).* Ne quem, fratres, ista permoveant, quia omnis hæc in Salvatore vilitas pretiosissimæ nostræ salutis est sacramentum. Videte enim quanta sapientia collocari Christus dicitur in præsepe, qui gemina quadam gratia humani generis et esca erat futurus, et pastor. Qui bene in præsepio ponitur, ut ad pabula perennis vite spiritualium ovium greges agni cœlestis balatus invitet. *Non erat, inquit, eis locus in diversorio.* Nunquid tantæ illius erant angustię mansionis, ut nati sub hora parvuli membra non caperet? Sed idcirco mystico refertur sermone, non invenire locum in diversorio; quia ingressus mundum Christus fidem, ^p in qua possit requiescere, non invenit, ut ait ipse in Evangelio, dicens: *Filius autem hominis non habet ^q ubi caput suum reclinet (Matth. viii).* Unde advertimus quia unicus Dei Filius non in spatiosis domibus auratisque ^r laqueariis, sed in fide credentium requiescit. ^s Hunc ergo Christum Jesum sugentem ubera, nascentium infantum more vagientem, vilibus circumdatum pannis, jacentem in præsepe, angelica ministeria prosequuntur, ^t et omnis exercitus multitudo miratur, consona cum voce collaudans et dicens: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (Luc. ii).* Gloria utique Deo, qui desperatis mortalibus munus æternæ salutis exhibuit: et pax hominibus bonæ voluntatis, quos certamine suo Christus, suoque prælio in

^a Idem cod., *Quid est hoc?*

^b Cod. Ott. Vat., *sed secreto quodam et incomprehenso, etc.*

^c Cod. Vat. Palat., *novum signum aperiens novæ salutis. Ecce Virgo concipiet, etc.*

^d Cod. Vat. 1267, *vocabitur nomen.*

^e Idem cod. Vat., *quod est interpretatum.*

^f Idem cod. Vat., *prædicantium.*

^g Cod. Vat. Palat. 433, *quis igitur de nativitate Christi, quis, etc.*

^h Idem cod. 1267, *quod uno pene ore proloquuntur. Cod. Ott. Vat. 773, quod uno pene ore, cordis ac spiritus proloquitur evangelista, etc.*

ⁱ Idem cod. 1267, *ante omnia femineo sexu concipi patitur.*

^j Codex Vat. Palat. 433, *tamen tum rerum votens.*

^k Cod. Vat. 1267, *virginis nutritur.*

^l Idem cod. 1267, *circumdatis pannis.*

^m Idem cod., *et ab exsultantibus angelis honorantur.*

ⁿ Idem cod. 2267, *qui pannis obvolvitur.*

^o Idem cod. 1267, *Non erat illi locus in diversorio.*

^p Idem cod., *in qua posset requiescere.*

^q Idem cod., *ubi caput reclinet.*

^r Idem cod., *auratisque laqueariis.*

^s Cod. Vat. Ott. 673 habet: *Ecce Christum Jesum.*

Hic locus integer affertur ab auctor citato cap. 72 de laudando Domino angelorum exemplo.

^t Idem cod. Vat., *omnis cœlestis exercitus miratur consona cum voce, etc.*

regnum proprium diabolica de captivitate revocavit. Et quam congrue ^a evangelicus intonat sermo cum dicitur : *Gloria in excelsis Deo, et pax in terra hominibus*, etc., quod idem ipse Dei Filius, et apud angelos gloriosus est in coelis, et bonæ voluntatis homini-

bus pacem præstat in terris. Propter quod, dilectissimi, competentibus gaudiis tanta de salute lætemur, atque angelicis nos vocibus sociantes, honore debito mysteria semper Christi, virtutesque laudemus ^b.

HOMILIA XII.

De Domini Nativitate VII.

ADMONITIO.

33 Quibus in codicibus mss. hæc homilia legatur dicere copiosius, si opus esset. Satis autem erit hos perpaucos commemorare, a quibus ceteri non discrepant. Eam codex M. E. Taurinensis exhibet, in quo est **22** de nativ. Domini, codex præterea Lucen. 85, Vatic. Palat. 433, pag. 103, Vatic. Reg. pag. 125, pag. 71, a t., tandem duo Belgici. Martinensis et Camberonensis, apud quos est homilia 7 de nativ. Domini, qui omnes constanti inscriptione S. Maximum ejus auctorem annuntiant. His congruunt quatuor alii Codices, nempe Casinen. 106, Vercellen. 81, Vallicell. 125, et Augiensis xvi. Ipsi Benedictini monachi congreg. S. Mauri, cum eam inter sermones S. Augustini de tempore invenerint. in append. serm. collocarunt; ac librorum mss. typis etiam excussorum auctoritate freti Maximo nostro adjudicarunt. Confer tom. V opp. S. Aug. edit. Antuerpiæ an. 1700, pag. 155, Gymnicus revera pag. 22, Galesinius pag. 91, Combefisius tom. I, pag. 108, Cumdius pag. 168, Raynaudus pag. 196, et Margarius Bibl. Max. tom. VI, pag. 6, edi oportere censuerunt.

ARGUMENTUM. — Verbi divini caro ex Virgine assumpta sempiternæ Deitatis majestatiq. conveniens, opus fuit supernæ virtutis, omnia sua in potestate habentis.

In adventu dominico, fratres carissimi, solutus est omnis paternæ prævaricationis metus, quem ^c diabolicis dudum fraudibus incurrit circumventa mortalitas. Adest enim nobis cœli terræque judex ^d qui rescisso chirographo delictorum, reatum nostrum miseratus absolvit. Adest ille Dominus, qui jugum captivitatis antiquæ nostris cervicibus solvens, mœrorem mundi æterna libertate ^e lætificat. Abest rex ille mansuetus, qui ^f per spatia totius orbis cœlestis justitiæ gressibus incedens, superbientem ^g furentis inimici contrivit tyrannidem. Hodie namque, parturiente Maria, natus est nobis Dei Filius, ut ^h germana carnis nostræ conceptione productus, creato a se homini et pietatem paternam, et fratrum largiretur affectum. Et natus sane ab intacta est femina, ut eum pariter et hominem testaretur partus humanus, et Deum probaret ⁱ æterna virginitas. Nam sicut non poterat nisi caro de carne nasci, ita non poterat Dei caro de femineo utero nisi sine generante prodire. Propter quod ait angelus beatissimæ Mariæ : *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi : et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei* (Luc. i). Spiritus, inquit, sanctus superveniet **34** in te. Idcirco tibi, frater, ^j virtute Spiritus sancti angelicus sermo ^k protexit, ne conjecturis carnalis disputationis hebetatus cœleste tibi mysterium terrena ar-

gumentatione ^l conflagas. ^m Aut non ⁿ putas eum ^o novum puerum in alvo virginis potuisse formare, qui cum primum conderet hominem, nec semen patris, nec viscera matris quæsit? Dic itaque, quicumque es supernæ dispensationis arbiter, et discussor, quæ tibi videtur virtus eminentior, partum dedisse virgini, aut perfectum hominem creasse de terra? *Primus enim homo*, ut ait Apostolus, *de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis* (I Cor. xv). Si contra naturam esse contendis, quod in mysterio redemptionis nostræ sine viro puella asseritur concepisse : cujus, quæso, naturæ est, quod in parente generis nostri caro sine carne formata est? Quæ ista est ratio, imo quam cæca contentio, ut non credatur Deus facere hominem posse de femina, quem creditur fecisse de pulvere? Si Omnipotentis, o homo ^p, tali in negotio esse percipis voluntatem : de opere ejus cur retractas? *Omnia enim*, sicut legitur, *Domini quæcunque voluit fecit in cœlo et in terra* (Psal. cxxxiv). Et si sollicitus perscruteris, præter hunc legitimum humanæ conceptionis usum tres valde mirabiles nascendi species operatum reperies Trinitatem. Et prima est quidem, ^q quod Adam figuratus ex limo est; secunda, quod mulier formata est ^r ex masculo; tertia, quæ et cœlestis est, quod Christus processit ex virgine. Quid horum **35** non novum? Quid horum non mirabile? Quid horum, nisi fidem sequamur, inquisitio poterit humana complecti? Quod autem mystico hoc conceptu visitare mundum suum Dei dignatus est Filius, nostræ hoc salutis necessitas

^a Idem cod., angelicus intonat sermo.

^b Idem cod., Qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Cod. Vat. Palat. 433 et Martinensis, diaboli dudum fraudibus.

^d Cod. Martinensis omittit qui.

^e Cod. 1267 Vat., lætificet.

^f Cod. Vat. Palat., qui spatia totius.

^g Cod. Vat. Reg. 125. codd. Vat. 1267 et 4651, Vercell. et Martinen., furentis inimici conterat tyrannidem.

^h Codd. V. R. 125 et Palat., germanæ carnis nostræ, etc.

ⁱ Cod. Ott. Vat. 775, materna virginitas.

^j Cod. I. Vatic. Reg. 1267, Martin. et Camberon., virtutem.

^k Edit. Paris. S. Ambros. an. 1690, protexit.

^l Cod. Vat. Palat. 433, confundas.

^m Cod. Martin., An non.

ⁿ Item cod. 4951, Aut non putes.

^o Cod. Palat., novum tibi puerum.

^p Codd. Ott. Vat. 775 et Vatic. 1267, Si Omnipotentis, o homo, in tali negotio voluntatem esse consideras, de opere cur retractas?

^q Cod. Ott. Vat. 775, quod formatus est Adam ex limo.

^r Item cod., de masculo; tertia quæ cœlestis existit, etc. Totus hic locus affertur ab auctore cit., usque ad illa : quod nativitas terrena perdidit.

flagitabat; nimirum, ut cœlestis tandem generatio repararet, quod nativitas terrena perdiderat. Sed fortassis hunc, qui natus prædicatur ex femina, dum vilibus obvolvitur pannis, dum jacere contentus est in præsepe, dum lacrymosis vagitibus concrepat, dum maternis lactatur uberibus, Deum esse diffidis? Imo per ista, frater, adverte eum, et ut hominem infirma pro infirmis pertulisse, et ut Deum potentiam exercuisse cœlestem. Hic namque, qui sordentibus circumdatur pannis, regiis per Chalcæos muneribus honoratur (*Matth. xxi; Luc. xi*). Hic qui in præsepi humilis jacet, lumine novi sideris coruscat e cœlo (*Joan. vi*). Hic, qui vagitus reddit **36** infantæ, angelici exercitus vocibus collaudatur. Hic qui semineo lacte nutritur, multa hominum millia parvissimo pane

A satiavit. Quid illud adjiciam, quod Deum illum, et verum Dei esse Filium resurgens a mortuis Lazarus probat (*Joan. xi*), ^a receptus ad lumen cæcus annuntiat (*Luc. xviii*), venerandis ejus calcata vestigiis unda testatur (*Matth. xiv*), et quod præcellit hæc omnia, resultans e cœlo vox paterna confirmat (*Matth. iii*). Propter quod, dilectissimi, tam magnum hoc nativitatis dominicæ sacramentum dignis vocibus honoremus: diligamus præ omnibus castitatem, quia ut placere hanc sibi Christus ostenderet, pudicitiam uteri virginalis elegit: sectemur misericordiam, quia pietatis est quod salvamur: justitiam sollicitè te-
B faciem ^b damnata iniquitate purgaret ^c.

HOMILIA XIII.

De Nativitate Domini VII.

ADMONITIO.

Nullus, quod sciamus, est scriptor qui hanc S. Maximo homiliam non censeat esse ascribenda. Summæ scriptorum consensio accedit codicum mss. et editorum plaræ consentanea auctoritas. Ex bibl. Vaticana quatuor concordēs codices nominabimus, 4951, pag. 21, 1267, pag. 91, Regine 433, pag. 98, a tergo, et alter ejusdem 125, pag. 72. Inscriptur autem: *In natali Domini, sermo beati Marini episcopi*. Eamdem inscriptionem exhibent tres codices Augienses xii, xvi, et xxix, Martinensis, Casicensis pariter 106, pag. 13, ac demum Modestiensis E iii, serm. 23. Laurentiani codices ea carent. Exstat in codice Taurinensi cum titulo: *Item et de nativitate Domini homilia XIV*. Editores autem omnes inter homilias Maximianas de natali Domini referunt, Grynæus pag. 14, Galesinius pag. 92, Combefisius tom. I, pag. 168, Cumdius tom. I, pag. 65, Raynaudus pag. 197, Margarinus tom. VI Bibl. Max. PP., pag. 6.

ARGUMENTUM. — Non repugnat rationi humanæ Filium Dei a Deo ab æterno procedentem, in tempore factum fuisse hominem nostri similem. Utraque generatio, duplicem in Christo naturam comprobans, et ineffabile sacramentum continens, fidei est argumentum.

Hodierni mysterii sacramentum, fratres carissimi, sicut credidistis semper et creditis, reparatio est salutis humanæ, virtutum nativitas, ruina vitiōrum. Hodie namque Christus Jesus, Dominus noster, in quo divinitatis est plenitudo, carnis nostræ infirma suscipiens, novus natus est homo. Hodie refulsit secundus ille Adam, non incola, sed dominus paradisi, quem interdictæ arboris pulchritudo non fallat, serpens non decipiat, mulier non seducat. Hodie exortum est in tenebris lumen. Hodie illud quod ^d cœlum, et cœli cœlorum se habere gaudebant, mundus, dum nescit, accepit. Neque enim ut temporalis quidam, aut qui ante non ^e fuerit, de femina nobis repentinus emersit; sed qui semper erat cum Patre Deus, semperque regnabat, novo per virginem voluit mortalibus apparere mysterio: novus quidem homo, sed Dominus sempiternus; novus Christus, sed rex omnium sæculōrum. Ipse est in fine temporum natus ex Maria, qui ante omnia sæcula Unigenitus processit e Patre. Hic est prædictus a patriarchis, a prophetis prædicatus, annuntiatus ab angelis, ab apostolis approbatus.

De uno eodemque legis: *In principio erat Verbum, et Verbum caro factum est* (*Joan. i*). Gaude ergo nunc et **37** exsulta ^f ad Deum ^g tuum tandem conversa gentilitas. Percepisti donum quod Abraham in spiritu se vidisse letatus est: meruisti per Christum, quod mereri quondam Hebræorum gens electa non potuit; timens enim Israel et tremens mirabatur, ut legimus, quod Moyses, populi princeps, reconditus in nube, et in vertice montis altissimi solus cum Domino loqueretur (*Exod. xix*). Tibi vero sic natus est Christus, ^h et tanta se nobis dignatione concessit, ut loqueretur omnibus, et ab omnibus videretur. Ad illum tunc montem Sina ⁱ quicumque accessisset ex populo, præsentī puniebatur interitu: ad hunc vero montem, qui hodie natus est mundo, quicumque non accesserit, morietur. Et tunc quidem unus populus erudiebatur ad fidem: nunc vero omnes gentes vocantur ad vitam. Viderunt venerabiles patres nostri innumera magnæque mirabilia. Cœlum illis angelicas roravit escas; dulcia pocula lapis durissimus ministravit (*Exod. xvii et xix*); Jordanis perpetem meatum suum retorsit in fontem; validissimi hostium muri tubarum strepitu corruerunt; sol quoque commoratus in cœlo longiorem triumphanti populo præstitit diem (*Jos. iii, vi et x*). Hoc vero nullis antea videre sæculis datum est, ut Uni-

^a Codd. Reg. Vatic. 125 et Palat. 433, *recepto lumine cæcus annuntiat*. Cod. 4651 et Vercell. 81, *receptans lumen cæcus annuntiat*.

^b Cod. Pal. 433, *in iniquitate damnanda purgaret*.

^c Cod. 4951, *damn. iniq. novaret; cui cum Patre, et Spiritu sancto honor et imperium per omnia sæcula sæculorum. Amen*.

^d Cod. Martinen. *omittit cœlum, etc.*

^e Codex Vaticanus 1267, *qui ante non fuerat*.

^f Cod. Vat. 4951, *Gaude ergo nunc, et exsulta tandem ad Deum*.

^g In Cod. Martinen. *deest tuum*.

^h Idem Cod., *et tantam nobis dignationem concessit, ut loqueretur hominibus*.

ⁱ Codd. Vat., Reg. 125, et Ott. 115, *quicumque accessissent ex populo præsentī, puniebantur*.

genitus Altissimi, **38** quem trementes archangelorum ^a suscipiunt potestates, hominem se hominibus exhiberet, et carnem, quam ^b assumpsit ab homine transformaret ^c in Deum. Amplexere ergo dignationem majestatis æternæ, et ne arcanam Dei tui discutias voluntatem : quia omnibus quidem natus est Christus, sed fidelibus dat salutem, Quod si tibi sensuum tuorum fragilitate minus dignum videtur, Filium Dei natum de femina credere : virginem cogita peperisse. Si tibi panni, ^e quibus ^d obvolutus est, fortasse vilescunt : angelos collaudantes, et multitudinem cœlestis exercitus admirare. Si præsepe in

A quo infans jacuit despicias, erige paulisper oculos, et novam in cœlo stellam protestantem mundo natiuitatem dominicam contuere. ^e Si vilia credis, crede mirifica. Si de iis quæ humilitatis sunt disputas, quæ alta sunt et cœlestia venerare. Iisdem enim referentibus, iisdemque auctoribus, de Domino Salvatore, quæ humilia, et quæ gloriosa sunt didicisti; universa, quæ ad salutis tuæ mysterium pertinebant sacra tibi Evangelia prodiderunt. Habes in his unde Dominum Jesum et natum hominem credas, et Deum esse dubitare non possis ^f.

HOMILIA XIV.

De Nativitate Domini IX.

ADMONITIO

39 Auctoritas codicum bibliothecæ Vaticanæ magni pendenda est. Sunt enim optimæ notæ, cum et veteres sint, et scripti per quam accurate. In horum tribus, nempe in 1267, pag. 92, in 4951, pag. 25, et in Regiæ 125, pag. 73, hujus homiliæ S. Maximus auctor constituitur. Quid si hisce præclaris monumentis alia, eaque illustria accedant? Profecto præter codicem Taurinensem, in quo est homilia 20 de nativ. Domini, habemus duos codd. Augienses xvi et xxix, Lucensem 85, Casinensem 106, pag. 13, ac Neapol. S. Joan. ad Carbonariam. Quin etiam in egregio Breviario Strigoniensi S. Maximo inscripta est. Editores libris mss. consonant, Gymnicus scilicet pag. 27, Galesinius pag. 93, Combessius tom. I, pag. 208, Cumdius tom. I, pag. 107, Raynaudus pag. 197, Margarinus Bibl. Max. tom. VI, pag. 6.

ARGUMENTUM. — *Excitat S. doctor fideles ad contemplanda divina mysteria quæ in Christi nativitate coruscant; laudandumque Deum qui nobis delictorum veniam, spemque sempiternæ salutis invenit.*

Investigabiles humanis sensibus dispositiones esse divinas, ipsa operum Dei altitudo testatur. Sed eo magis nobis Christi sunt veneranda mysteria, quo magnitudine sui capacitate ingenii mortalis excedunt. Et ideo, fratres, cum annuntiatur nobis sempiternus ille Unigenitus Dei Patris, cui subjacent omnia, et per quem creata sunt universa, sub fine temporum nasci voluisse de femina, ^e infantiam perpeti nostræ carnis; tantæ dignationis gratiam non dehemus examinare, sed credere; nec discutere, sed mirari. Quid enim est æquius, quidve tam congruum, quam ut in rebus divinis omnipotentiam magis sequamur Dei, quam sapientiam? ^h Hodie igitur nobis, sicut decursa Evangelii lectione cognovimus, secundum carnem natus est Christus, incipiens quidem esse quod non erat, sed non desinens esse quod erat. Nec enim nativitas hominis imminuere, aut separare indiscretæ majestatis poterat unitatem. Quod Deus de Deo Patre processit, ineffabilis ac permanentis est secretum virtutis quod homo est natus ex femina, nostræ salutis est gratia. Illic gloria

B naturæ, hic mysterium voluntatis. Quis ergo, fratres, profundum hoc cœlestis consilii valeat æstimare, quod immortalitatis dominus incorruptæque ⁱ substantiæ, ut conditione carnis mortem suspicere pro mortalibus ^j possit, de fenineo utero, nulla corporeæ generationis lege conceptus, humana ^k voluit sub lege prodire, atque hoc **40** ita, ut eum beata mater, quæ intacta conceperat, inviolata proferret? Obvolvitur præterea pannis, et ponitur in præsepi. Vilitas ista infantis pretiosum Dei est sacramentum. In pannis enim nostras infirmitates, nostra se indicat suscepisse peccata. Quod vero in præsepi, ubi pastus est animalium, sua collocari membra permittit, in æternam refectionem vescendum a mortalibus suum corpus ostendit. Quid illud dicam, quod in C terras angelica multitudo descendens, vagientem puerum gloriosa laude prosequitur? Stupet enim omnis creatura tam grande miraculum, quod unus idemque et Deus regnat in cœlo et homo nutritur in terra. Cujus mysterii beatus David annuntians novitatem, omne hominum genus ad concentum cantici spiritualis invitat, dicens: *Cantate Domino canticum novum; cantate Domino, omnis terra (Psal. xcvi).* Quid tam novum, carissimi, quam quod omnipotens Deus majestatis immense, Patri cœternus, et

^a Idem cod., *suscipiunt potestates.*

^b Cod. Martinen., *sumpsit.*

^c Idem cod. Regiæ, *quibus obvolutus est, vilescunt.*

^d Cod. Martinen., *involutus.*

^e Idem cod., *si non credis vilia, crede mirifica.*

^f Idem cod., *dubitare non possis. Qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum.* Concordat perfecte textus cum cod. Casinen. 106.

^g Codex Vaticanus 1267. Item Cod. Regiæ 125, *infantiam perpeti, nostræ carnis subire consortia.*

^h Cod. Cas. 106, *Adest igitur nobis, dilectissimi, dies, sicut, etc.*

ⁱ Cod. S. Joan. ad Carb. legit *incorruptæque naturæ.*

^j Idem codex, *pro mortalibus posset.*

^k Ita cod. Regin.; alii omittunt *voluit.*

^l Hoc est in carnem Dei. Ratione enim suppositi divini utramque naturam sibi conjungentis, quæ sunt hominis, de Deo prædicantur, et sic quæ sunt Dei,

hominui assumpto attribuuntur; et hæc per communionem idiomatum, ut aiunt theologi.

perpetui regni dominus ad infirmitates corporeas, et humilitatem se inclinavit humanam? ^a Quid tam novum, quam concipiente, et parturiente femina, illasam virginitatem permanere? Et talis revera Salvatore mundi decebat ingressus, ut, qui humani generis veniebat peccata mundare præ cæteris mundus nasceretur. Bene etiam propheta subjunxit: *Cantate Domino, omnis terra.* Cui equm alii omnis

A debet cantare terra, ^b nisi qui universo terrarum orbi delictorum veniam et spem sempiternæ salutis inexit? Magnificemus ergo, fratres, Dominum ac Deum nostrum, psallamus ei, atque cantemus: dignum est enim, ut eorum præcipue laudibus honoretur, quos proprii corporis passione, et sanguinis sui effusione salvavit.

HOMILIA XV

De Nativitate Domini X.

ADMONITIO.

41 Etsi nobis ad attribuendam S. Maximo hanc homiliam nonnisi duorum bibl. Vaticanæ codicum præsidio uti liceat, hoc est 433, pag. 103, et Regiæ 125, pag. 71, cum in aliis omnibus nulla fiat ejusdem S. antistitis mentio; eorum tamen vicem explent alii plures, quibus esse arbitramur adjungendam fidem. Horum sunt Augienses xvi et xxix, Casinensis 106, pag. 14, Vallicellanus, tom. VII, pag. 41, Lucensis 85, Neapol. S. Joan. ad Carbonariam, et Taurinensis, in quo hæc est homilia 22 de nativ. Domini. Ab editoribus perinde in numerum refertur homiliarum S. Maximi. Sunt hi Gymnicus pag. 30, Galesinius pag. 94, Combefisius tom. I, pag. 209, Cumdius tom. I, pag. 166, Reynaudus pag. 197, Margarinus Bibl. Max. tom. VII homil. 6 de nativ. Domini, pag. 7. Benedictini monachi congreg. S. Mauri, qui genuina S. Augustini app. a suppositis sejunxerunt, hanc homiliam in appendicem serm. num. 122 retulerunt, monueruntque eam S. Maximo Taurinensi in mss. libris et in excusis tribui solere.

ARGUMENTUM. — De virginitate Mariæ Christi genitricis agit hic Maximi, providumque Dei consilium in servanda ejus integritate celebrat, atque una exsultandum monet, quod nativitate Servatoris nostri omnes nos natos sentiamus ad vitam.

In adventu dominico, fratres carissimi, cujus honorem debitum præsentī festivitati deferimus, multitudo coelestium mysteriorum gratia revelatur. Hodie enim, hoc est, in fine temporum editus est ille, cujus æternitatem nulla sæculorum tempora comprehendunt. Hodie cœli terrarumque dominus pro libertate servorum fornam induit servitutis. Hodie nova feminei sexus gloria peperit virgo, et quod universa nobiscum creatura miratur, natus est homo, non per hominem procreatus. Sed quamvis novum videatur, non tamen incredulum, quod Christus in utero Mariæ sine generante conceptus est, qui de Deo Patre sine conceptione processit. Quod enim Deus est, solius Patris est Unigenitus; quod homo est, solius matris est filius: atque ideo illum, qui ex Patre Deus est, et ex matre homo est, hoc est, Deum et hominem, unum Dominum confitemur. Hoc autem totum factum est, ut Deus per carnem hominis mysterium salutaris susciperet passionis, et homo per virtutem Ivi æternitatis suæ reciperet dignitatem. Nascitur **42** itaque Christus ex Maria, ut et sexus femineus hominem

B daret, et Deum proderet integritas virginalis. Nascitur Christus ex femina, ut sicut Adam decipientem per Evam diabolus non potuit præcavere, ita diabolus adventantem per Mariam ^c Deum non deprehenderet esse præsentem. Parturit ergo femina salutem mundi; ut, quæ exstiterat fomes iniquitatis, fieret ministra justitiæ, et per quam mors sibi in hunc mundum aditum patefecit, per eam ad nos vita haberet ingressum. Atque ut ostenderet Creator humani generis utriusque sexus curam habere, et utrumque velle salvare; vir nascitur, et procedit ex femina, quatenus adverteremus, nullam esse apud Deum inter virum ac feminam in percipienda salute distantiam. Cur autem non tota devotione credamus, salutarem puerum nasci potuisse de virgine, qui perfectum hominem credimus de pulvere fuisse formatum? Exsultemus ergo, fratres, et lætemur, celebrantes natalem Domini nostri Jesu Christi, quia in ejus nativitate nos omnes natos sentimus ad vitam. Factus est enim homo, non ut sibi viveret, qui auctor est vitæ, sed ut morte sua vitam redimeret mortuorum. Tantis enim vinculis humanum genus vincerat inimicus, tantaque nos mole immanium presserat peccatorum; ut nullus nobis esset reditus ad salutem, nisi nasceretur ille, qui virtute propria ad vitam possit D redire post mortem.

HOMILIA XVI.

De calendis Januariis.

ADMONITIO.

43 De hujusce homiliæ inscriptione, deque tempore quo habita fuit, nonnulla inter scriptores dissensio est, inque codicibus mss. typisque excusis libris varietas. Gennadius iis certe omnibus vetustior, quos sciamus homiliarum S. Maximi meminisse, hanc eidem homiliæ titulum fuisse inscriptum docet, de calendis Januariis. Confirmat id quidem Vaticanus codex 1222, pag. 285. Secus est in codice Taurinensi, quem plane novi Vaticano esse antiquiorem. Sic enim habet: *Item dictum in calendis Januarii.* Non enim idem est quidquam dicere in calendis Januarii, ac sit quidquam de iisdem calendis dicere. Nam qui calendis Januariis quidquam agit, is nulla lege astringitur, ut de calendis iisdem agat, cum integrum ei sit, de re quavis alia, si velit, agere. Contra qui de calendis Januariis disserit, hunc nulla premit necessitas, ut de iisdem non disserat, nisi ipso calendarum Januariarum die. A Vaticano primo et a Taurinensi discrepant cod. Vat. alter num. 4951,

^a Cod. S. Joan. ad Carb., *Quid tam novum, carissimi, quam ut in concipiente femina illæsa virginitas permaneret.* Cod. autem Reg., *quid tam novum quam ut in concipiente et parturiente femina illæsa vir-*

ginitas permaneret.

^b Cod. S. Joan. ad Carb., *nisi ei qui universo.*

^c Idem cod. S. Joan. ad Carb. *Dominum.*

pag. 33, Martin., et Palat. Vat. num. 434, pag. 67, Casin. num. 106, pag. 20, Modoet. E m. In horum namque priore apposita homilia hæc est epigraphe : *De circumcisione Domini*; in altero et tertio : *In octava Domini*. Sermo S. Maximi episcopi; in quinto : *In octava Domini, id est in calendis Januarii*. Sermo B. Maximi episcopi de iisdem calendis. Editores, ut Gymnico pag. 32, Galesinio pag. 85, Raynaudo pag. 142, Margarino Bibl. Max. SS. Patrum tom. VI, pag. 8, hæc una est omnium probata inscriptio : *De circumcisione Domini, sive de calendis Januarii increpatio*. Mihi vero probari nullo modo potest, ut homilia de circumcisione inscribatur, in qua ne levis quidem sit mentio circumcisionis. Omnis Maximus in hac homilia eo spectat oratio, ut plebs suæ fidei credita ab inhonestis superstitionibus ludis, quos caeca gentilitas in honorem Jani insituerat, deterreretur. Verum Gymnicus, cæterique editores, quos proxime nominavi, id genus inscriptionis : *De circumcisione*, etc., idcirco fortasse adhibendum censuerunt quod homiliam eandem calendis Januariis dictam arbitrantur, quas in calendis incidit dominicæ circumcisionis celebritas; cum Christus circumciscus fuerit octavo a sua nativitate die, octavusque is dies Januarii mensis primus et haberetur olim, et jam hodie dum habetur. Est autem insignis hac de re Ivonis Carnotensis locus serm. de circum. Dom. lib. ii, cap. 8, num. 12 : *Octava et circumcisio uno concinunt sacramento*. Quare Ludovicus Tommassinius in opere quod est de dierum festorum celebratione : « Quotquot arbitrati sunt, inquit, reoli cal. Januarii octavum nativitatis diem, ita interpretantur, ac si de circumcisione locuti essent; quod tam verum est, quam circumcisionis rita peragenda legitimum diem octavum eundem esse. » In veteri Martyrologio, quod vulgo Hieronymian. appellari solet, ad diem Januarii 1 commemoratur circumcisio Domini, ut etiam in eo Sacramentorum libro, qui S. Gelasii P. M. nomen præfert, in quo de circumcis. Dom. ad cal. Jan. exstat secreta oratio. In concilii Turon. ii an. 570 celebrati canone 17, hæc leguntur : *Patres nostri statuerunt privatas in calendis Januarii fieri litanias, et hora octava in ipsis calendis circumcisionis missa Deo propitio celebretur*, tom. III Concil. edit. Paris. an. 1714, pag. 360. Mitto Bedæ, Rabani, Usuardi, Notheri Martyrologia, aliaque recentiora monumenta. Nobis profecto sat est auctoritas synodi Turonensis Patrum, qui sexto sæculo testati sunt, de circumcisione agi consuesse cal. Jan. institutione majorum. Nam inde plane perspicitur, id instituti genus longe fuisse sæculo eodem quinto vetustius. Quamobrem jure ab Alexandro Polito Cler. Reg. Schol. Piar. viro doctis. Isaacus Casaubonus vapulat, qui non ante multa sæcula cœpisse jactat circumcis. Christi ad diem cal. Jan. memoriam. Non sum nescius Casaubonum cap. 2 : *Pronuntiandum de consecrat. distinct. 3*, maxime sidere. Verum quid edictum ejusmodi capite fuerit, non laboro. Principio non constat a quo perscriptum sit. A concilio Lugdun., inquit Gratianus. Verum a quo Lugdun. concilio neque indicat ipse, neque nos assequi conjectura possumus. Plura enim Lugdunensia concilia numerantur; at in eorum actis ne vestigium quidem reperitur. Canonem autem informi, qui unde prodierit, cum ignotum sit, non est, cur auctoritatem adjungamus et fidem. Sed fac Lugdun. alicujus concilii statuto is canon nitatur; quid continet, quod antiquitati diei festi circumcisionis repugnet? An quod octava Domini non circumcisionis in eo fiat commemoratio? At nihil est, quod impediatur, quin festus dies, qui ex capite octavus a nativ. Dom. habetur, idem fuerit habitus Circumcisionis festus dies. Scilicet in statutis Remensis can. 20, ad an. 630, tom. III Concil., pag. 570. Pro octava Domini ponitur Circumcisio. *Festa absque omni opere forensi excolenda, et cum debita veneratione celebranda hæc sunt. Nativitas Domini, Circumcisio, etc.* Rursum in statutis S. Bonifacii Moguntini an. circiter 746, constit. 31 tom. eodem Concilior., pag. 1946 : *Jubentur presbyteri, ut adnuntient diebus dominicis per annum sabbatizandum, primo modo : in natali Domini viii cal. Januarii dies quatuor; in circumcisione Domini cal. Januarii diem unum, etc.* Quid? An consequens hinc est, diem festum, qui circumcisionis hic dicitur, non fuisse ita dictum octavam natalis Domini? Nihil minus. Non est ergo cur nobis caput *de consecrat. distinct. 3* opponatur, quod et nescimus, cuinam acceptum referendum sit, et est fortasse Moguntinensibus Bonifacii Remensisbusque statutis recentius. At enim detur, institutionem diei festi circumcisionis non adeo esse veterem, ut a tertio sit, quarto quintove sæculo repetenda, quotusquisque erit, qui S. Augustini ætate calendarum Januarii diem non fuisse numeratum in sacris putet? Confer S. doctoris serm. 198, al. 7 ex Sirmondianis de cal. Januariis, pag. 631, tom. V Opp. edit. Antuerp. an. 1700. Et si vero sacer is dies fuit, tamen ut Christiani a superstitionibus ludisque sacrilegis ethnicorum magis magisque averti possent, sacrarum antistites in quibusdam curarunt, ut jejuniis transigeretur. Qua de re consule Casarium Arelatensem serm. de cal. Januariis, qui est 129, num. 4, in append. tom. V opp. S. Aug., pag. 165 edit. ejusdem; concilium Turon. ii an. 567, can. 17, tom. III Concilior. edit. Paris. 1714, pag. 360; et Tolet. iv an. 633, can. 11, ibid., pag. 583. Redeo ad homiliam Maximi. Nego hanc, etiamsi habita fuisset cal. Januariis, inscribendam fuisse *de circumcisione*, sed sumptam in *circumcisione*. Nam ubi dicitur *de circumcisione*, indicat agi in homilia eadem de circumcisionis mysterio, de quo tamen in ea ne verbum quidem. Verumtamen est cur inscriptionem in circumcisione etiam ab editoribus non fuisse adhibendam arbitrer. Non enim hæc ipsa homilia cal. Januariis, sed ante habita fuit; cum supervenientium calendarum Maximus in ea meminerit. *Quoniam, inquit, non dubitem vos, fratres carissimi, per paternam sollicitudinem instructione divini sermonis edoctos universas calendarum supervenientium vanitates declinare penitus et horrere, etc.* Itaque restituendum ei homiliæ duximus titulum memoratum a Gennadio, vetustateque codicum confirmatum.

45 ARGUMENTUM. — *Objurgat Christianos Maximus, quod superstitionis festa ludosque initio vertentis anni olim ab ethnicis institutos in honorem Jani prosequerentur, sanctamque legem impio ritu violarent.*

* Quoniam non dubitem vos, fratres carissimi, per paternam sollicitudinem instructione divini sermonis ^b edoctos universas calendarum supervenientium vanitates declinare penitus et horrere : ad perfectioris tamen emendationis ^c argumentum non me piguit usitatum vestris auribus inferre sermonem, sicut ait beatissimus Paulus : *Fratres, eadem vobis*

^a Cod. Vat. 4951 incipit : *Non dubitem, fratres carissimi.*

^b Cod. Vat. 4222, instructione divini sermonis edocente.

scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium (Philip. iii). Necessarium, dilectissimi, nec superfluum reor, si pro commonitione sancta dudum habita, præcedentium patrum vobis repetantur ^d alloquia. Et revera quid fastidii, quid oneris habet pro salutis profectu utilia ac Deo placita sæpe dicere, frequenter audire? Et ideo, carissimi, fide ac devotione solita religiosi itineris vias, ac veritatis semitas gradientes, magis magisque errorum devia, et diabolica calcate figmenta. Nec enim debet fidelis anima, quæ angelorum consortia concupiscit, dæmonio-

^c Ex cod. 1, Plut. xiv. Laur., emendationis augmentum.

^d Cod. Vat. 4951, repetantur eloquia.

rum lusibus delectari. Neque vero luci ac tenebris, A
veritati atque mendacio, turpitudini et honestati
apud Dei servos ulla potest esse communio, sicut nos
Ecclesiarum doctor instruit dicens: *Quæ conventio
Christi ad Belial? Qui autem consensus templo Dei cum
idolis (II Cor. III)?* Quicumque ergo credentium vel
est templum Dei, vel esse desiderat, sollicitè caveat,
ne mortua et vana sectando, desinens esse templum
Dei, fiat habitatio tenebrarum, fiat dæmonis monu-
mentum. Ait gloriosissimus ^a propheta David: *Beatus vir
cujus est nomen Domini spes ^b ipsius, et non
respexit in vanitates et insanias falsas (Psal. XXXIII).*
Itaque qui sperat in ^c Deum, ac toto corde in ejus
gloriam luminum suorum deligit aspectum; ad den-
sissimas vanitates consecratos semel non debet oculo-
rum retorquere; quia, ut ait Dominus: *Nemo mittens
manum ad aratrum, et respiciens retro aptus est regno
Dei (Luc. IX).* Omnis enim arans, si retro respiciat,
aut tortuosum, ^d aut inutilem faciet sulcum, aut **46**
arantum boum suorum vestigia vulnerabit. Ita et
qui directo tramite ac spirituali vomere vitia mun-
dana persulcans incedit ad Dei regnum, si aspectum
suum ad impia et vana converterit, et ^e juges suos,
hoc est corpus atque animam, vulnerabit, et optimi
itineris periculosum incurret errorem. ^f *Et non
respexit, inquit, in vanitates et insanias falsas.* Quomodo
beatus David falsas insanias dicit; cum vere insa-
niant, qui abjecto retrorsum timore Dei, ad dæmo-
num respiciunt vanitates? Sed vir ^g fidelis proprie
naturam impiæ falsitatis expressit: quia ^h insana sunt
omnia quæcunque, diaboli fallente mendacio, Dei in
se non habent ⁱ virtutem. Et illorum gravior atque
immedicabilis languor est, qui superstitionum furore
et ludorum suavitate decepti, sub specie sanitatis in-
saniunt. An non omnia quæ a ministris dæmonum il-
lis aguntur diebus falsa sunt et insana, cum vir, vi-
rium suarum vigore mollior, totum se frangit in fe-
minam, tantoque illud ambitu atque arte agit, quasi
pœniteat illum esse, quod vir est? Nunquid non uni-
versa ibi falsa sunt et insana, cum se a Deo formati
homines, aut in pecudes, aut in feras, aut in portenta
transformant? Nunquid non omnem excedit insa-
niam, cum decorem vultus humani Dei specialiter
manibus in omnem pulchritudinem figuratum, squal-
lore sordium et adulterina fœditate deturpant? Quo-

modo non sanum sapientibus patet, nihil ibi inesse
sanitatis, ubi impia, ubi inhonesta, universaque om-
nia et faciunt et loquuntur; non audientes claman-
tem quotidie in Ecclesia beatum David et dicentem:
*Filii hominum, usquequo gravi corde; ut quid diligitis
vanitatem et quæritis mendacium (Psal. IV)?* Grave
utique eorum cor est, atque omni impietate depres-
sum, qui per sacrilegos jocos divinis monitis illuden-
tes et vana diligunt, et falsa ^l sectantur, et post om-
nia, ad offensionis plenitudinem, ^m dies ipsos annum
novum vocant. Quanquam ⁿ non inconvenienter se-
cundum se novum appellant annum, quoniam per
nefandas ferias ^o pro honestate falsa turpitudine et per-
versitas innovantur. ^p Novum vocant annum, quasi
novi aliquid aut cælum tunc ostendat, aut terra. No-
vum annum Januarias appellant **47** calendæ, ^q cum
vetusto semper errore et horrore sordescant. Auspi-
cia ^r etiam vanissimi colligere se dicunt, ac statum
vitæ suæ inanibus indicibus æstimantes, per incerta
avium ferarumque signa imminentis anni futura ri-
mantur; cum utique apud Deum solum sit notitia fu-
tutorum, et legalis auctoritas ista prohibeat dicens:
Ne auspicemini, ne auguriis intendatis (*Deut. XVIII*).
Sed miseri ac miserandi homines rapti erroribus pa-
ganorum, et minus ^s provido corde cæcati cum im-
pietate de domibus suis prodeunt, et cum sacrilegio
revertuntur. Aut quomodo se Christianum ^t putat
posse vel dici, qui in tali observatione vidit se perit-
dis esse consortem? ^u Ita et vos, carissimi, jam du-
dum nec observare nec quærere manifesta relatione
C **48** cognovi. Ac revera non sunt a nobis penitus in-
quirenda, qui omnipotenti Deo credimus, qui pro
qualitate meritorum, aut fidei probatione cunctis
mortalibus potestate arbitrii sui vel prospera, vel ad-
versa dispensat: præcipue cum hujusmodi homines
arguat, et increpet Apostolus dicens: *Dies observa-
tis, et menses, et tempora, et annos: timeo ne forte
sine causa laboraverim in vobis (Gal. IV).* Videte,
carissimi, in quo laborem erga se apostolicum perdid-
erunt. Vos autem, sicut huc usque pro Dei ^v timore
fecistis, abhorrete vana, refugite falsa, impia decli-
nate; et ut ad domum Dei ^w confidenti semper corde
venire possitis; et in fide vestra gentium magister,
et iudex doctrinæ suæ fructum Paulus inveniat.

D *nefandas ferias inhonesta et falsa turpitudine.*

^a Cod. Casinen. 106, *Et novum vocant, etc.*

^b Idem cod. Vat., *spes ejus.*

^c Idem cod. 4951, *qui sperat in Deo.*

^d Cod. Martinen., *et pro aut.*

^e Cod. Martinen., *jugera sua.*

^f Codd. Vaticani 4222, 4951, Casin. 106, et Marti-
nen., *periculosum nimis incurret errorem.*

^g Idem cod. Vat. 9451, *Sed vir sanctus.*

^h Cod. Vat. 4222, *quia insanias sunt omnia.*

ⁱ Galesinius habet *veritatem.*

^j Cod. Martinen., *sequuntur.*

^k Codex Laurent. 1, Plut. XIV, *ad offensionis pleni-
tudinem diem ipsum annum novum vocant.*

^l Cod. Martinen., *nec.*

^m Cod. Vat. 4222, et cod. Laurent. olim S. Crucis
minor. 4, Plut. 53, *ferias honestate derelicta, falsa,*
etc. Diversa est cod. Martinenensis lectio, *Quoniam per*

ⁿ Cod. Vat. 4222 *providi corde.*

^o Codd. Laurent. et S. Crucis, *putat posse vel dici.*

^p Codd. Vat. 4222, 6450 et Casinen. 106.

^q Cod. Martinen., *Ista, qui infra habet revelatione
pro relatione.*

^r Idem cod. Laurent., *pro Dei amore fecistis.*

^s Idem cod. Laur., *ad domum Dei confidenter veni-
re possitis.*

^t Idem cod. Laurent., *Quod idem præstare digne-
tur qui virit et regnat Deus in sæcula, amen. Codex*

Vatic. 4222, *Qui Christo Domino placeat, quo Christus.*

Dominus delectetur qui viit et regnat cum Patre in

HOMILIA XVII.

De Epiphania Domini I.

ADMONITIO.

Ex codice Taurinensi, qui multa et præclara contulit ad hujusce nostræ collectionis operum S. Maximi deus et incrementum, intelligi plane potest. S. Antistitem 35 sermones seu homilias de Epiphania Domini ad populum habuisse. Harum sunt quædam in lucem antehac editæ, aliquæ nunc primum edentur opera mea; cæteræ perire. Omnium autem earum quæ exstant seriem daturus, ab ineditis ordiar. Ex iis cur hanc priore loco ponendam existimarim, post eloquar quam de significatione tituli dixerò. Jam illud constat *manifestationem*, seu *apparitionem*, seu *revelationem* Servatoris Christi, *Theophaniam* interdum, *Epiphaniam* plerumque dici, et esse id utrumque ex Græcis ad Latinos traductum vocabulum. Docet porro is, cujus memini admonitione superiore, Alexander Politus in adnotationibus in Martyrol. ad diem viii idus Januarias, videri Gregorio Nazianz. hoc *Theophaniam* inter, ac *Epiphaniam* interesse: *Theophania* indicari Servatoris ejusdem nostri natalis diem; *Epiphania* baptismum. Sed ideam veretur Politus, ne non satis accurate id discrimen constitutum esse a Gregorio videatur. Nam ut *Theophania*, ita *Epiphania* vocem usurpari a Patribus, significandi diei natalis Domini causa. Apte ne an secus non admodum concedendum putat. Ut ut enim sit, *Certe quidem*, inquit, *Epiphania jam inde antiquissimis temporibus non de Christi die natali speciatim, proprieque accepta, sed de baptismate Christi, quo die Christus certis manifestisque documentis divinitatem hominibus suam patefecit*. At cum eodem die non de baptismo Christi solum, verum etiam de cultu ei a magis tributo, deque prodigio converse aque in vinum tanta celebritate agat Ecclesia, hinc affirmant aliqui triplicem eam Christi manifestationem plurali numero Epiphaniarum indicatam fuisse nomine. Ac plurali quidem numero efferunt Hieronymus lib. 1 in Ezech., cap. 1; Cassianus collat. 10, cap. 2, alique quos Cotelerius in not. ad lib. v *Constitution. apostolicarum*, cap. 13; Cangius in *Glossar. med. et infimæ Latinitat. ad verbum EPIPHANIA*; Baronius in not. ad 6 Jan. diem Martyrol. Rom.; Jacobus Gotofredus ad lib. v cod. Theodos. de *Spectaculis*; Svicerus in *Thesaurò ecclesiastico* ad vocem *Επιφάνεια*, sexcentique alii nominant, quos recensere longum esset. Græci *ἡμέραν τῶν φῶτων*, diem *Luminum*, vocant. Exstat Gregorii Nazianzeni oratio, quæ est nona atque tricesima, *Εἰς τὰ ἅγια φῶτα*, *In sacra lumina*. Rationem reddit ejus appellationis Nazianzenus ibid., pag. 624: *Sanctus Luminum dies*, inquit, *ad quem pervenimus, quemque hodie divino beneficio celebravimus pro principio quidem Christi mei, hoc est veræ lucis omnem hominem in mundum venientem illuminantis, baptismum habet*. Quem quidem ad locum Nicetas interpret: *Baptismus*, inquit, *luminum nomine appellatur, quod purget, et illustret. Quo etiam sit, ut faces eo tempore in lætitiæ signum accendamus. Ac principium quidem, et causa hujus festi baptismus Christi est*. Redeo ad Maximum. Ab hoc homiliis de Theophania habitis fuisse Genadii narrat. Ejusmodi titulum in priore sua S. Maximi opp. editione retinuit Galesinius. Nos hanc, insequentesque homilias inscribendas duximus de Epiphania, fidem secuti codicum mss. S. Dalmatii, et Taurinensis, in quo est ipsa num. 13, qua in re nobis cum Leone M. præclare convenit, cujus exstant sermones inscripti de Epiphaniæ solemnitate. Hanc vero ex cod. S. Dalmatii depromptam eo ante cæteras edendam curavimus, quod veluti prolixa quædam sit reliquarum. Nam et tempus in ea indicatur, quo dicta est, et ordine mysteria commemorantur, quorum ea die colitur, celebraturque memoria, id quod non tam fieri distincte in sequentibus video.

49 ARGUMENTUM. — *Utrumque mysterium hac in oratione recohit sanctus Maximus; nempe manifestationem Christi Domini, et portentosam aquarum in vinum conversionem. Hoc demonstratur Christus verus Deus, verusque homo; illo probatur Salvator universarum gentium Dominus.*

Exsulemus in Domino, fratres carissimè, quod votis nostris nova semper vota succedunt, et gaudiis gaudia cumulantur. Ecce enim vix nostræ sanctissimæ reparationis cum gaudio diem celebravimus solemnissimum, cum statim de Redemptoris nostri apud gentes gloriosa lætamur manifestatione. Hac enim festivissima die illius dici celebramus solemniam, qua ipse natus infans in stabulo manifestare se voluit mundo. Ne enim gentes ipsius in carne adventum, qui universum genus humanum, ut a peccati liberaret servitute, e cælo descenderat, ignorarent; stellam in cælo dedit in signum, quam et Judæa ex tunc incredula noscere poterat, et sola gentilitas quæ ad ipsius accessit cunabula, cognovit. Venit ergo Bethlehem tunc in tribus magis sola gentilitas; Judæa autem mansit in occasu, atque in trium illorum virorum persona tanto regi sua persolvit munera. Aurum enim, ut audistis, obtulerunt, thus et myrrham. In auro ut nostræ redemptionis initia, quæ jam in illo apparebant, ostenderent: in thure ut veræ religionis cultus aliquando futurus, atque idolorum significare-

tur cessatura superstitio: in myrrha quo ipsius, et nostrum a mortuis aliquando futura prenuntiaretur resurrectio (*Desunt hic decem lineæ, deinde sequitur*). Ergo, fratres, nos, qui ex gentibus ad adorabile fidei lumen advenimus, in hac tanta manifestationis Domini nostri solemnitate exsulemus atque lætemur in ea. Verum **50** nec minus etiam nobis exsultandum est, eo quod in hac sacratissima diei hujus celebritate, sicut paterna traditione instruimur, ipse Christus Dominus noster ad terrenas invitatus nuptias advenit; non ut illo delectaretur convivio, non ut se vino inebriaret; sed ut nuptiarum se esse demonstraret auctorem, easdemque sanctificans divina ipsius innotesceret virtus, quando nuptiantibus, quod ipsis defecerat vinum, ipse dedit. Dedit equidem vinum, contulit et potum; vinum equidem et potum, quod convivas illos potuit inebriare, aqua repletas hydrias ipse in vina mutavit. Vina equidem, quæ architriclinus cum gustasset apposis jam meliora judicavit. Nec mirum: illa etenim, quæ antea biberant vina, ex vineis hominum manibuseducta fuerant in vinum. Hæc autem ex aqua, qua conductitius famulus hydrias illas antea repleverat, divina operante virtute, universam aquæ mutando naturam, in pretiosa vina, quæ nuptiantes illos¹ inebriaverunt, conversa fuerant. Tantum ergo videntes miraculum crediderunt, uti

intelligendus pro intemperanti usu vini, sed pro superabundantia ejusdem qua omnes convivæ refici et saturari poterant.

unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

¹ Ubi S. Maximus usurpat verbum *inebrio*, non est

habet sermo divinus, in eum discipuli ejus. Non jam quod ipse esset hominis, sed Dei Filius, quod tanto comprobabatur miraculo. Id quoque et nos, fratres, toto corde credamus, ipsum nempe, etsi nostræ consortem naturæ, paternæ tamen divinæ substantiæ esse cœqualem. Cur ergo ex nuptiantibus tanto viso miraculo soli discipuli ejus crediderant in eum? Illi ad vina attendebant, et ipsius miracula non ad-

A vertebant. Vina defecisse sciebant, aquam vero in vino mutatam non sciebant. Constat enim, ut alias diximus, ex illis vasculis perniciosam illos hausisse ebrietatem, istos vero sempiternam justitiam; apud eos enim, quod terrenum esset, quod biberant, pertransivisse; apud istos autem, eo quod cœleste esset, permansisse, quod sumpserant. Explicit.

HOMILIA XVIII.

De Epiphania Domini II.

ADMONITIO.

51 Alteram nunc primum producimus de Epiphania Domini homiliam ex eodem codice S. Dalmatii emanantem; at valde codicis vetustate et characterum corrosione imperfectam. Sed eam ubi fas fuit textu cod. Taurinensis supplevimus; quo in codice homilia hæc nostra num. est 17, inscribiturque: *Item et de Epiphania Domini*. In eo a 14 numero ad 17 plane perspicitur, homilias duas 15 et 16 temporum injuria intercidisse.

ARGUMENTUM. — *Quamvis in Israelitico populo Ecclesia nostra primum figurata fuerit; attamen, ut ostenderet Deus hanc non una ex gente, sed ex omnibus congregandam, Christus vix ortus gentes per magos ad se advocavit, et in eorum agnitione, cultuque fidei nostræ primitias accepit.*

Domini, et Salvatoris nostri Jesu Christi, fratres, inenarrabilis in hunc mundum adventus tunc tantum gentibus cœpit innotescere, cum ad illum adorandum novæ stellæ ductum sequentes magi ab Oriente venerunt. Nam cum ipse universum mundum a funesta diaboli captivitate carne amictus humana liberaturus venisset

. Atque equidem nostræ hujus ad cœlestia regna vocationis initia hodierna festivitas nobis declarat, quæ se manifestare magis voluit in stella. Nam in illis viris qui ex Chaldæa ad natum regem adorandum venerunt in stabulo, gentilitas universa concluditur, sicuti et in muneribus quæ tunc ipsi nato regi obtulere, pretiosa illa continentur dona, quæ ipse Salvator cum Deo Patre et Spiritu sancto in cœlis regnans a gentibus obtinuit. Ergo in fide Christiana magi primitiæ fuerunt gentium. Gentium fides in Christum a magis illis suum dixit exordium. * *Quamvis enim Christus Dominus noster Ecclesiam suam, ejusdemque gloriosissimos principes Judæos esse voluerit; Ecclesia tamen ex ipsis nata equidem est, sed in gentibus perfecte convaluit: unde Judæis in luctuosa sua cæcitate adhuc persistentibus, in gentibus adeo manifestata est, ut ex istis tantum coaluisse videatur: sentique etiam nunc Hebræi suis certe prioribus non dissimiles*. Illi enim pereunciantibus magis, ipso etiam Herode exquirente, an, **52** et ubinam, quem illi D seculorum Redemptorem, tunc natum exquirebant,*

deberet nasci, ex sacrarum Scripturarum voluminibus, quæ ipsi legebant, illum non solum dixerunt esse nasciturum in Bethlehem (*Hic nonnulla desunt, quibus nexa erat, atque colligata oratio*). * Ille de re prophetarum suorum vaticinia ostendebant, et ejusdem nativitatis tempus jam advenisse asserebant; natum tamen regem non exquirunt. Miseranda certe Judæorum cæcitas! Nasciturum esse Christum in Bethlehem non ignorabant. Tenent oracula, quibus Christum jam esse natum demonstratur. Chaldæos de illius nativitatis loco exquirentes audiunt et vident, nec tamen Christum exquirunt *. Atque adeo vere tunc prophetica illa implota est sententia: *Quibus non est nuntiatum de eo videbunt, et qui non audierunt, intelligent (Isai. LI; Rom. xv)*. Chaldæo nihil nuntiatum fuerat, et vidit stellam, et credidit, et intellexit Christum significari in stella. Hebræo dictum fuerat venturum esse Redemptorem mundi. Prophetarum de ipso tenebat oracula. Noverat Christum in Bethlehem esse natum. Et quamvis id ipsi fuisset prænuntiatum de eo, nec intellexit, nec illum natum videre voluit, ut illum aliquando posset crucifigere. His ergo in sua cæcitate dimissis, gaude et lætare in hac sanctæ die ad Deum creatorem tuum conversa gentilitas, atque in tribus illis magis, qui ab Oriente in Bethlehem Christum veneraturi advenerunt, fidei tuæ primordia venerari non desinas. Atque exsultantibus animis æternas illas sedes, dummodo fidem quam tenes, opera, quæ Christus jussit, sequaris, aliquando obtinendi spem concipe. Et quamvis etiam nunc Judæi Redemptorem nostrum vagientem in cunis, jacentem in præsepe contemnendum sentiant; nos tamen ipsum Christum a cunctis adorandum esse credamus. Explicit.

HOMILIA XIX.

De Epiphania Domini III.

ADMONITIO.

53 Consonat hæc cæteris Maximi homiliis non styli ratione modo, sed delectu etiam conformationeque sententiarum oratio. Itaque nihil est, quod obstat, quin Maximo ipsi ascribenda videatur. Qua de re non dubitamus criticæ facultatis peritos nobis consentientes plane fore. Hanc ipsam orationem, seu homiliam nobis suppeditavit codex vetustissimus monasterii olim de Apannis, quo in codice inscripta sic est: *Item in Epiphania Domini homil. VIII*. Accedit codex Taurinensis, in quo exstat eadem homilia 51 in serie homiliarum Maximi de Epiphania.

* Ex cod. Taurinen.

* Ex eodem cod. Taurinen.

ARGUMENTUM. — *Eadem stella Judæis atque gentilibus illuxit. Primi de ea per propheticum vaticinium admoniti fuerant; secundi autem in profunda superstitionis nocte derelicti non fuerunt. Illuminatio igitur omnibus patuit; quia Christus omnes salvaturus advenerat.*

Venerabile, fratres, redemptionis nostræ sacramentum, quo immortalis Deus conditionem est miseratus humanum, tanta sui majestate refulget, ut nulla illud humana mens intelligere possit. Quis enim explicare queat, cur unigenitus Dei Filius, cui cum Patre et Spiritu sancto una atque eadem est divinitas atque omnipotentia, cuique unum idemque velle et posse est; nostram tamen dignare adeo voluerit naturam, ut quod non habeat assumens, et quod in se erat non dimittens, divinam cum humana inseparabiliter adeo naturam copulaverit, ut Deus simul esset et homo? Verum si in horum investigatione omnis intelligentia turbatur humana atque universa gentiliurn philosophia evanescit, in mysterio tamen sollemnitatis hodiernæ, quo incomprehensibilis Deus ortum suum gentibus rutilantis stellæ indicio manifestare voluit (*Desunt hic duæ lineæ*). Hodie enim Christus Dominus noster gloriam suam cunctis voluit ostendere. Et quamvis inter Hebræos ex Hebræis natus secundum carnem, illos præ cæteris dilexisse videatur: cum tamen in ejusdem ortu novam in cælis stellam rutilare fecit; habet etiam gentilitas ipsa quod lætetur. Illa enim stella gentibus, mihi præcipue data videtur, ut gentes etiam Redemptorem natum esse agnoscerent illum quem Balaam ille quondam gentiliurn sacerdos ex semine Jacob prophetaverat aliquando in mundum esse venturum. Et revera habebant **54** Judæi sua sacra volumina, in quibus tum patriarcharum illius gentis præconia, tum propheta-

rum suorum continebantur vaticinia, Christum Dominum Redemptorem sæculi aliquando venturum esse protestantia. Illum ex ipsis sciebant nasciturum esse de virgine ex progenie David secundum carnem: nativitatis quoque ejusdem locum in ipsis legebant præsignatum; Bethlehemi enim civitas illa David tanti numinis asserebatur decoranda natali: quæ demum nativitatem ipsius miranda præcedere debebant, annuntiabantur; sola autem miseranda gentilitas usque tunc remanserat in occasu. Qui ergo cunctos misericorditer reparaturus advenerat, ne et ipsa in lacrymabili sua semper cæcitate maneret, dedit ei etiam signum quod et Judæus videre potuit in stella, quæ tanti regis nuntiabat ortum, et præsentis venisse prodebat redemptionis auctorem. Illam in Chaldæa **B** magi coruscantibus lætioribus radiis micantem vident. Illam novi regis significare agnoscunt nativitatem. Ejusdem luminis ductum sequuntur; natumque vere inveniunt eum, ad quem a tam longinquo venerandum accedunt. Offerunt illi sua munera; aurum nempe, ut lectum est, thus et myrrham. Munera equidem pretiosa, quibus et nati regis divinitas, eidemque declaratur unita humanitas. Deinde per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Gentiles venerunt ad adorandum; Christiani ab illo recesserunt; serviebant ante adorationem idolis; viso Salvatore mundi, idola sunt detestati. Reversi sunt in regionem suam. Imitemur ergo et nos, fratres, magos. Vident illi puerum in stabulo, atque ut Deum illum venerantur. Videmus et nos ipsum fidei oculis regnantem in **C** cælo; illum ergo veneremur, illi semper adhæreamus. Nam sicuti tres illos viros a cæcitate idolorum, ita et nos etiam, atque ab æterna morte liberavit. Explicit.

HOMILIA XX.

De Epiphania Domini IV.

ADMONITIO.

55 Est hæc homilia in codice descripta abbatix quondam S. Dalmatii, quo in codice hunc titulum præfert: *Item e: de Epiphania Domini, et de magis*. Haud secus legitur in codice Taurinensi. Horum codicum in primo est num. 9, in altero num. 30. Atque ex hoc altero liquet, quinque supra hunc numerum nos Maximi homiliis carere. Additur in titulo, *et de magis*; quia de adventu trium illorum virorum ad cunas Domini peculiari quodam modo hac in oratione agit S. antistes.

ARGUMENTUM. — *Christus in Judæa vix natus, per angelos Judæis in pastoribus dignoscendus exhibetur; gentilibus autem in stella revelatur. Nec illi, nec isti opportuno lumine destituuntur. Sed Judæi divinitus admoniti increduli manent, gentiles vero ad natum Dominum adorandum se conferunt.*

Ad veneranda, fratres, festa dominica, atque Salvatoris nostri sacratissima mysteria concurrentes, sicuti de ipsius nativitate lætati sumus, ita etiam de

^a Codex Taurinen. legit: *Atque ideo dum vagiret in cunis, dum ab angelis collaudaretur, cumdemque pastores inviserent; nova stella cunctis illum gentibus manifestabat in cælo. Unde cum Judæis, in quorum terra ex genere David secundum carnem fuerat natus, illum in suæ nativitatis exordio ortum fuisse ostendisset multitudine cælesis exercitus laudantium Deum, atque decantantium: Gloria in altissimis Deo, et in terra pax*

ipsius manifestatione gaudere debemus. Unigenitus Dei Filius Patri Deo coæternus, cum ex intemerata virgine natus esset in tempore, hodierna die ut paternam nos docet traditio, se voluit gentibus manifestare. ^a Dumque vagiret ipse in cunis, dum ab angelis collaudaretur, atque illum pastores inviserent; nova stella cunctis illum gentibus manifestabat in cælo. Etenim Judæis, in quorum terra, atque de regio Da-

Gentibus, quibus ex Balaami prophetia Redemptorem sæculi ex semine Jacob venturum esse promissum fuerat, cum illa quæ sunt in Judæa miranda eveniebant ignorarent, novam dedit stellam in signum, qua intelligerent id, quod ab ariolo illo quondam vaticinatum fuerat, tunc fuisse adimpletum, ortamque esse stellam illam de Jacob, et hominem venisse de Israel, etc.

¹ Impetit hoc loco Maximus hæresim Eutychianorum cique opponit inconcussam Ecclesiæ catholicæ dogma.

vidis semine secundum carnem natus fuerat, illum in A
sue nativitatis exordium jam satis manifestum fecerant
multitudo illa angelici exercitus laudantium Deum
atque dicentium : *Gloria in altissimis Deo, et in terra
pax (Luc. 11)* : Gentilibus autem, quibus ex Balaami
prophetia Redemptorem sæculi de semine Jacob ali-
quando venturum esse promissum fuerat, cum illa,
quæ in Judæa miranda tunc eveniebant, ignorarent;
novam dedit stellam in signum qua intelligerent id
quod ab ariolo illo vaticinatum fuerat fuisse adim-
pletum, orlamque esse illam stellam de Jacob, et ho-
minem venisse de Israel. Et revera cum ipse non Ju-
dæum tantum populum redempturum advenisset e
cælo, sed ut cunctas gentes, quas ab initio sæculi
una cum Patre creaverat et 56 Spiritu sancto, si-
gnum dare voluit in stella, quod et Judæa videre, at-
que universus posset orbis agnoscere. Vidit quidem
illud Judæus, sed non cognovit; mirati illud sunt
gentes, sed ex Chaldæis tantum tres viri quid signi-
ficaret intellexerunt. Illo visibili signo ad se vocabat
cunctos, omnibus gratiæ sue pollebatur dona. Ven-
nisse antorem sæculi, qui jugum servitutis antiquæ
confringeret, annuntiabat; vitam demum æternam
pollebatur cunctis. Stella tamen illa magorum tan-
tum refulsit oculis, et qui in propria natum Salva-
torem habebant, illum ignorare voluerunt; et gen-
tilitas ad illum cucurrit venerandum. Veniunt ergo
de Chaldæa magi : præeuntis stellæ cursum sequun-
tur : regiam Hebræorum urbem, ubi insanus regnabat
Herodes ingrediuntur : natum exquirunt Judæorum
regem. Tremuit Herodes, et novi regis pavet adven-
tum. Cur impie et infelix times? Non enim tua venit
rapere qui daturus est cælestia regna. Scrutantur
Scripturas Hebræi, et tunc noverunt in Bethlehem

Dominum nasciturum, eumque eo tempore dicunt
jam esse natum. Tunc prophetica illa impleta est
sententia : *Quibus non est annuntiatum de eo videbunt,
et qui non audierunt intelligent (Isai. LII, 15; Rom.
xv, 21)*. Chaldæo nihil annuntiatum fuerat de Christo,
nihil audierat; et stellam videns, adesse Christum in-
tellexit in stella. Vident magi Redemptorem mundi
in stabulo; intuentur puerum in matris gremio su-
gentem ubera, illum adorant atque ipsi offerunt mu-
nera. Mira fides, puerum in lactantis matris gremio
jacentem, nulla regia majestate stipatum, ut Deum
adorare eidemque ut regi, ut Deo exhibere munera!
Deinde, ut decursa lectio testatur, per aliam viam
reversi sunt in regionem suam; * et qui infideles ad
Christi adoranda venere cunabula, æterni illius Solis,
quem 57 adoraverant, radiis illustrati, superstitione
deposita, per aliam viam ad propria sunt reversi.
Ergo, fratres, cum et nos ex gentibus ad veri luminis
venerimus agnitionem, imitemur magos. Illi, viso Do-
mino, ipsum venerati sunt ut Deum; nos quoque id
agamus, rejectisque falsis gentium idolis, ipsum tan-
tum veneremur, eidem serviamus. Nos jam stella ad
illius cognitionem non perduxit, sed veræ fidei præ-
dicatio, quæ ut stella in cordibus nostris per Dei gra-
tiam illuxit. Hortemur 58 ergo fratres ut, deposito
illo idolorum sacrilego cultu, ad novum fidei lumen
quod ipsis etiam eluxit, accedant. Magi nato Domino
sua obtulerunt munera; illi nos etiam offeramus no-
stra. Pascamus viduas, peregrinos alamus, cunctis
misericordiam exhibeamus, ut ab præsentis adventan-
tium allophyolorum angustia ipse piissimus nos liberare
dignetur. Potens enim est facere illud : ut nobis sua
misericordia præstare dignetur eum toto corde exo-
remus. Explicit.

HOMILIA XXI.

De Epiphania Domini V.

ADMONITIO.

In celebri codice Sangallensi sepulta jacuit hæc Maximi homilia, donec eam eduxit Joan. Mabillonius, et
in *Musæo Italico* cum aliis noviter inventis publicavit. Titulus, quem editor exscripsit ex codice est : *Incipit
dictum post natalem Domini*, eundemque cum homilia suam in collectionem traduxit Andreas Gallandius.
Alium præfret titulum codex Taurinensis, hoc est : *Item et de Epiphania Domini homil. X.* Hujusmodi in-
scriptio convenientior superiore videtur, cum mox post homilias de natali Domini sequatur altera *de calendis
Januarii*, et hæc numero 10 sit earum quæ de Epiphania exscribuntur. Ex eodem Taurinensi codice plane
constat homilias 7, 8 et 9 pariter de Epiphania periisse.

ARGUMENTUM. — Divina munera quæ ex natali Christi
in homines promanarunt nos compellunt ut morum
candore, vitæ integritate, pietatis studio majora ma-
gis et præstantiora nobis beneficia promereamur. Illi
est vera lætitia, quem justitia gratum et acceptum
Deo reddit.

Lætitia natalis dominici, fratres, adhuc corda no-

stra persultant, et festivitatem cælestem gaudia con-
tinuata suspirant. Quamvis enim votorum dies tran-
sierit, penes nos tamen votorum sanctificatio commo-
ratur : et sicut in dies singulos ab ortu suo Salva-
toris nativitas crescit, ita et nobis crescit fidei ejus af-
fectus, atque argumentum facit ætatis pariter et sa-
lutis. † Sibi enim Dominus crescit ætate, nobis proli-

* Cod. Taurinen., nam qui infideles ad Christi adoranda venere cunabula, ac æterni illius Solis, quem venerati
sunt, radiis illustrati, superstitione, etc.

† Sibi enim Dominus crescit ætate, nobis proficit
sanctitate. Non quo proficiat Christi sanctitas, quæ
semper est atque perfecta; sed proficere dicitur, cum
in nobis facit credulitatis augmentum. Nam Christus post
nativitatem, etsi parvulus est corpore, tamen Deus est in
majestate. — Ita quidem Maximus. Dum vero is (locum
e capite 11 Evangelii Lucæ illustraturus de Christo pro-
ficietis sapientia, et ætate, et gratia apud Deum et homi-

nes) Christi ejusdem sempiternam sanctitatem, qui Deus
est in majestate nominet, non eo illam unam nominat,
quasi in Christo ipso, qua homo est, sanctitatem sa-
pientiamque inesse non arbitretur. Non enim aut Apol-
linarianis assensus est, ut animæ mentisve loco in hu-
mana Christi ejusdem natura Verbum Divinum esse
putarit, cum ab Apollinaris impio dogmate summo-
pere abhorreret; aut eo sese homo Nestoriana hæresi

cit sanctitate. Non quo proficiat Christi sanctitas, quæ sempiterna est atque perfecta; sed proficere dicitur, cum in nobis facit credulitatis augmentum.

omnium infensissimus abripi passus est, ut cum Nestorio hæresiarcha, cum Leporio monacho, cumque Agnoetis nefaria sobole Nestorianorum, vel profecisse in dies Christum interiore sanctitate sapientiaque existimaret; vel inscientiam menti humanæ Christi assingeret. De Apollinaris errore confer S. Epiphanium hæres. 77, quæ est Dinæcitarum num. 2 edit. Paris. Petav., pag. 997, S. Ambrosium, quo imprimis duce uti consueverat Maximus epist. 48 ad Sabinum, num. 5, pag. 1070, tom. III edit. Venet. an. 1751, auctorem epistolæ ad Cæsarium monachum tom. III opp. Chrysost., pag. 746 edit. Paris. an. 1721, S. Augustinum lib. de *Hæresibus ad Quodvultdeum*, cap. 2, pag. 14, tom. VIII opp. edit. Antwerp. an. 1700, ac ceteros si placet, quos nominat Natalis Alexander *Histor. sæc. iv*, cap. 3, art. 14, pag. 274, edit. Lucen. an. 1750, tom. IV. De Nestorio vide *Communitorium S. Cyrilli in act. concil. Ephes.*, part. 1, cap. 12, pag. 1319, tom. I Concilior. edit. Paris. an. 1714. Leporius monachus, qui nescio quid ignorasse secundum hominem, Christum dixerat, dicti poenitens, errorem, quem ante probarat, redargutione, hortatu, opera Gallorum Afrorumque episcoporum, S. Augustini præsertim, non abiecit modo, sed etiam anathematizavit. Videatur ejus *Libellus satisfactionis* tom. I Concilior., pag. 1268, et *Epist. antistitem Eccl. Africanæ*, ibid., pag. 1261. Quis autem sibi persuadat S. Maximum, qui arctissime junctus Gallis Afrisque præsulibus societate doctrinæ communionisque sacrorum erat, non post multo quam Leporius Ecclesiæ publice satisfecit, Leporio ipsi non respicienti, sed olim erranti obsecundasse, palamque prædicasse monstrum illud opinionis, quod anathemate percelli curaverat tot orthodoxorum, sanctorumque episcoporum consensio? De Agnoetis Nestorianæ factionis propagine, qui hoc in genere gravius etiam Leporio pecebant, consulantur Gregorius Magnus lib. x, epist. 35 et 39, utque recentiores ceteros prætermittam, Petavio lib. xi *Theologicor. Dogmat.*, tract. de *Incarnat.* cap. 1, num. 15, et card. Orsius *Histor. Eccl.*, lib. xlv, num. 410. Ac mihi quidem rationem scribendi, qua usus est Maximus, consideranti, eamque cum Patrum qui Arianos, Pelagianos, Nestorianos et Agnoetas oppugnaverunt, sententiis conferenti, certum est S. antistitem, etsi obscurius egerit, id tamen sensisse: Christum, qua homo est, non vi humanæ naturæ, sed ob unionem hypostaticam cum Verbo æterno divinaque Sapientia; Christum, inquam, qua homo est, ob eam unionem, jam usque a conceptu suo plenum fuisse gratiæ, sapientiæ ac veritatis; eumque, dum dicitur gratia sapientiæque crevisse, *φανερώται*, seu manifestatione dici crevisse nobis, non sibi. Quo sane spectat illud Augustini lib. ii de *peccatorum Meritis et Remissione*, cap. 29, num. 43, pag. 44, tom. X opp. edit. ejusdem: *Quam ignorantiam nullo modo crediderim fuisse in infante illo in quo Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis, nec illam ipsius animi infirmitatem in Christo parvulo fuerim suspicatus, quem videmus in parvulis*. Et lib. lxxxiii *Questionum*, quest. 75, num. 2, pag. 48, tom. VI: *Si aut hoc pietas non admittit, ut primo ex parte videret homo dominicus, deinde ex toto, quanquam in sapientia proficere dictus sit, in corpore suo intelligatur hæres, id est Ecclesia, cujus coheredes sumuntur*. Atque ut est in libello Leporii, qui libellus acceptus Augustino refertur a S. Leone Magno et Theodorito: *Dici non licet, etiam secundum hominem, ignorasse Dominum prophetarum*. Consona sunt his quæ scribit Eulogius Alexandrinus apud Photium Biblioth. cod. 250, cujus quidem Eulogii probata fuit Gregorio Magno doctrina. Sunt autem Eulogii ejusdem verba hujusmodi: *Non enim in unam hypostasim*

Nam Christus post nativitatem, etsi parvulus est corpore, tamen Deus est majestate. 59 Adhuc ergo gaudia festivitatis dominicæ viscera nostra concu-

cum inaccessa et substantiva sapientia conveniens ignorare aliquid potest, aut præsentium, aut futurorum. Sed nec falsum potest illud esse quod ab eo dictum est, « Omnia quæcunque habet Pater mea sunt, » siquidem neque secundum divinitatem, neque secundum humanitatem affirmare in illo ignorantiam existisse, periculose temeritatis est expers. Huic præverat S. Cyrillus Alexandrinus lib. iii contra Nestorium, tom. VI opp., pag. 87. Post Joannes Damascenus in tertio de *Fide orthodoxa* libro, cap. 21: *Humana natura, inquit, secundum essentiam, futurorum notitiam non possidet; verum Domini anima propter unionem cum i; scilicet Verbo Deo, et hypostaticam identitatem una cum aliis stupendis divinitatis miraculis, etiam futurorum cognitione ditata est*. Et cap. 22: *Qui (in sapientia, et gratia) B progressum habuisse eum, tanquam ad illas aliqua facta sit accessio, non a primo existendi initio unionem carnis esse factam arbitrari, nec eandem unionem hypostaticam statuere, sed vanissimo Nestorio potius auscultantes hanc ipsam copulationem, solius habitudinis, ac meræ inhabitationis esse fingere... Nam si vere caro est conjuncta Dei Verbo, ab ipso exstundi primordio, vel potius in ipso exstitit, et hypostaticam cum illo identitatem habuit, qui fieri potuit, ut non perfecte omni sapientia, et gratia locupletata sit? Eatenus autem Christum profecisse dici inuit, non quo ejus sanctitas et sapientia aucta fuerit, sed quatenus ejus sapientia, plenaeque bonorum omnium copia in mundum fontis instar exundaverit. Quo etiam modo indicat Gregorius Nazianzenus orat. 20, quæ est in laudem sancti Basilii tom. I opp., pag. 343 edit. Colon. an. 1690: *Ille quidem proficiebat ut ætate, ita etiam sapientia et gratia, non quo hæc augmentum caperent; quid enim eo, quod jam inde a primordio perfectum erat, perfectius? Sed quod hæc paulatim detegerentur et manifestarentur*. Paulo aliter explicat Amphilocheus Nazianzeno synchronus, cujus certe interpretatio eodem plane atque hæc nostri Maximi recidit, etsi minus probetur Petavio tom. IV, part. 2 *Theologic. Dogmat.*, de *Incarnat.* lib. xi, cap. 2, num. 9, pag. 72 edit. Paris. 1765: *Profecisse autem, Amphilocheus scribit, Christum sapientia propter eos quos reddebat sapientes; gratia vero ea qua oblectati nos ipsi proficimus, credentes ea perfectum iri, quæ de nostra spe ille prædicavit. Atque hoc ille modo profecisse Christum affirmat, non vero a deteriori in melius, ut stulti putant. At si hæc sententia fuit Maximi, cur ille sapientiæ sanctitatisque Christi Dei in majestate meminit, sapientiæ autem ejus gratiæque secundum hominem non item? Fecit id Maximus, quod hoc postremum o primo consequens esse intelligeret. Neque enim video cur id ipsum Gregorio intelligere licuerit, Maximo non licuerit. At Gregorius quidem, qui post ortam hæresim Agnoetarum scripsit, quique tam probavit doctrinam Eulogii de Christo secundum hominem sapiente et sancto, ut eandem professus fuerit esse suam, in epistolis quas paulo ante commemoravi, Res, inquit, valde manifesta est, quia quisquis Nestorianus non est, Agnoita esse nullatenus potest. Nam qui ipsam Dei sapientiam fateatur incarnatam, qua mente valet dicere esse aliquid quod Dei sapientia ignoret? Affert mox Joannis ex cap. Evangelii primo locum: *Omnia per ipsum facta sunt, tum: Si omnia, inquit, profecto diem judicii et horarum. Quis ergo ita desipiat, ut dicere præsumat, quia Verbum Patris fecit quod ignorat? Quid autem his et Maximi loco potest esse similis? Non sum nescius hunc ratiocinandi modum minus placere Petavio. Verum sat habeo, si quid inde Gregorius Maximusque consequens putarint esse ostensum sit. Valerene vero ea concludende sententiæ ratio ad revincendos Agnoetas potuerit, an contra, non laboro. Doctrina enim mihi nunc euræ est, non***

tiunt. Concutiunt enim, dum pro ipsa lætitia propinquare hortantur in vocem, ut et nos dicamus, quod et angeli dixerunt in nativitate Christi: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. n). Angeli videte quid dixerint. Non enim dixerunt, pax hominibus, aut quibuscunque hominibus, sed hominibus bonæ voluntatis; ut intelligeremus pacem Christi non hominum esse, sed morum. Non enim eam meretur generatio, sed voluntas; non **61** humana improbitas, sed bonitas Christiana. Nam non deferuntur cunctis, sed offertur probatis; non datur divulganda, sed proponitur eligenda. Pax igitur Christi illi est qui credit Christum pacis auctorem; pax Christi illi est qui pugnam non habet peccatorum; pax Christi illis est quorum non polluitur voluntas cruoribus idolorum. Dignum est enim ut Salvatorem, quem virginitas immaculata genuit, voluntas incorrupta possideat: et sicut Maria cum illibata gestavit, ita et anima nostra illum impolluta custodiat. Maria enim typum quemdam animarum nostrarum gessit. Nam Christus, sicut virginitatem in matre quæsit, ita et integritatem in nostro^a requisivit affectu. Virgo enim a peccatis anima Salvatorem et concipit, et parturit, dum prædicat; custodit, dum mandata prosequitur. Conceptum enim fides retinet, partum confessio emittit, ortum sollicitudo custodit. Lætetur ergo ad hanc ejus festivitatem, cujus nativitatem angelorum annuntiat claritas, pastorum requirit simplicitas, magorum veneratur religiositas. Honorat enim in Christo angelica gratia Deum, pastoralis agnum innocentia, magica veneratio sacerdotem. Sacerdotem plane Christum magica probat veneratio; nam id omne mysterium eorum muneribus confirmatur. Obtulerunt enim quantum in ipsis est, quod putabant esse pulcherrimum, Salvatori, aurum, thus et myrrham: aurum quasi ad re-

gnandum, thus quasi ad propitiandum, myrrham quasi ad resurgendum. Auro potentia ostenditur, myrrha designatur incorruptibilitas, pontificium thure monstratur. Non enim otiose factum est, quod magi ad **62** Dominum cum^b suis muneribus advennerunt. Invenientes enim curiositate superstitionis suæ Christum omnibus regnaturum, detulerunt ad eum cunctorum elementorum insignia: aurum, quo terrena vincuntur: thus, quo placari putantur cœlestia: myrrham, qua condiuntur inferna. Ostendentes utique a nativitate Christi horum nihil opus esse, quoniam per Christum constaret, et victoria in terris, et propitiatio in cœlis, et requies in infernis. Magi ergo curiositate sua reppererunt a nativitate Christi curiosos esse ulterius non debere; et hoc illis magica ars profuit, ut scirent eam sibi ulterius non prodesse. Denique eo non eodem cultu degentes, aliud iter et regrediendi aggressi sunt, et vivendi. Nam magos priusquam Christum viderent tanquam supersticiosos ad obsequium stella deduxit; posteaquam viderunt Dominum, et crediderunt, tanquam devotos fides ad patriam revocavit. Igitur, fratres, et nos qui de gentibus advenimus, imitemur magos illos usque ad Christi cognitionem. Fas fuerit non errasse. Post susceptum Christum cavendum est ne eadem via, qua venimus, nos credulitas gentilitatis adducat. Sunt enim plerique Christiani qui post acceptam fidem prioribus vanitatibus involvuntur, et cum natalis dominici nobiscum gaudia procurarint, cum gentilibus calendarum convivia ebriosa procurant; cum benedictionem nobiscum Divinitatis acceperint, cum illis omnia superstitiones observant. Dolendum plane est magos auguria contempsisse, et observare auspicia Christianos, illos artis suæ deposuisse peritiam, istos morum abjicere nolle luxuriam. Explicit.

HOMILIA XXII.

De Epiphania Domini VI.

ADMONITIO.

Hanc quoque homiliam expressimus e codice Taurinensi, ut animadvertimus admonitione superiore. Ejus autem ibidem hæc est inscriptio: *Item et de Epiphania Domini homilia IX.* Tanta vero et gravitate sententiarum, et perspicuitate nitoreque orationis perscripta est, ut merito in numerum sit ascribenda excellentiorum Maximi opusculorum.

ARGUMENTUM. — *Quamvis plura Judæis fuerint lavacra, nullum tamen habuerunt quod originale peccatum ablueret atque deleat. Hoc privilegium baptismo a Christo Domino instituto reservatum est.*

Proxime, fratres carissimi, ejusdem redemptionis nostræ celebravimus sacramentum, quo Deus hominem cum infirmitatibus induit. Hodie vero illud colimus, quo se in homine virtutibus declaravit; eo quod in hac die sive quod in cœlo stella ortus sui nuntium præbuit, sive quod in Cana Galilææ in convivio nuptiali aquam in vinum convertit, sive quod in Jordanis undis aquas ad reparationem humani

generis suo baptismo consecravit, in quolibet horum salutis nostræ mysteria continentur et gaudia. Nobis enim ex Virgine natus est, quod **63** stella monstravit. Nobis ex baptismo lavacrum concessum est, quod in Jordanis alveo consecravit. Nos quoque in melius esse mutandos operis miraculo præmonstravit, quando aquas in vina convertit. Ergo, fratres, in custodia puritatis Christi baptismum celebremus, quia hæc Christi regeneratione nostræ fidei confirmatio est. Insinuavit enim nobis muneris sui baptismum per secundæ nativitatis exemplum, et quod nos facere voluit, prior ipse fecit. Legimus Ju-

^a Gallandius legit *requirit*.

^b Idem Gallandius, *his muneribus*.

ea, qua ii SS. doctores præstiterint, ratiocinandi facultas. Quanquam sunt nobis perplura in promptu quibus effici queat eorum non tam leve argumentum

esse quam Petavius arbitratur. Verum ea promere non est hujusce loci ac temporis.

dacos diversa sub lege habuisse baptismata, sed nulum ex his contra prævaricationis malum generalem potuit conferre medicinam. Et ideo pro absolute totius mundi indigebant regenerationis aqua cœlestis sanctificari. Et quia per universum mundum sacramentum baptismi humano generi opus erat, omnibus aquis benedictionem dedit, quando in Jordanis alveum unica ac singulari pietate descendit. Tunc Christum Dominum, non tam lavit unda, quam lota est. Tibi ergo nascendo Christus advenit, tibi vivendo militavit, tibi moriendo confluxit. Quem vides pro te mortuum, pro te intellige baptizatum. Talis omnino etiam ante baptismum fuit, et ideo præcursor ejus atque baptista ita eum cum ad se baptizandus veniret alloquitur: *Domine, ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me (Matth. iii)?* Quid evidentius de Christi nondum baptizati puritate? Quid fortius? Ego a te debeo baptizari; id est, qui fons es innocentiae, qui nullo indigens dare scis, necis accipere. Ego, inquit, a te debeo baptizari, quia tecum exhibes et in te possides puritatis munera, et baptismatis sacramenta; et quod ego dabo te largiente per gratiam, tu obtines per naturam. ¹ Attactu membra tinguntur, et fluentia ditantur. Descendere in se fontem suum felix unda miratur, sub uno momento remedia æterna concipiens, et nova Deum **et** regenerationis fecunditate parturiens; quod acceperat hoc reddens, et quod non habebat accipiens. Inter hæc mirum esset quod se Dominus servi subdidit benedictioni, nisi crucis se subdidisset et morti. Et ille quidem

A pretiosum sibi esse hominem pretii ipsius dignitate prædocuit: ut hinc quoque intelligamus, quam grandes apud se æstimet Deus noster humanorum criminum causas, propter quas non angelum, non archangelum, sed Deum misit ad terras. Ipsi autem magi, qui ad illa cœlestis pueri veneranda cunabula stellæ indicio pervenerunt, quid aliud expresserunt in illis muneribus, nisi fidem nostram? In eo enim, quod tria offeruntur, Trinitas intelligitur; in eo vero, quod tres sunt et singuli singula offerunt, in Trinitate unitas declaratur. ² Per aurum rex ostenditur, Deus in thure dignoscitur, per myrrham quæ condiendis est apta corporibus, sepultura crucifigendi hominis prædicatur. Secundum hoc, carissimi, nos quoque personam magorum spiritualibus imitemur obsequiis; tandiu enim quæramus Christum, donec illum invenire mereamur. Ducatum nobis præbeat velut stella cœli, lux fidei. Hæc nobis illum ostendat non jam in præsepe vagientem, sed in summa cœli arce dominantem, nec in matris gremio, sed in solio Patris adorandum; nec ulterius in majestate judicandum, sed ad iudicium cum majestate venturum. Sic quasi trium munerum perfecta confessio credatur a nobis una Divinitas, sine confusionis separatione distincta, Pater et Filius et Spiritus sanctus. (*Desiderantur permulta; deest enim solium. Pergit Maximus:*)

Ita ergo fidelium cordibus disponendus est Dei cultus, ut non admittatur vel in unitate separatio, vel in Trinitate permixtio. Explicit, etc.

HOMILIA XXIII.

De Epiphania Domini VII.

ADMONITIO.

65 Tot sunt indicia sinceritatis hujusce homiliæ, ut summa omnium editorum consensione tributa sit sancto Maximo. Nam et copiose atque ornate illa perscripta est, ut plane demonstrat non alterum se quam eum sanctum antistitem habuisse auctorem; et idipsum fide confirmatur codicum prope omnium manuscriptorum. In his autem codicibus non eadem est ejus inscriptio. Nam in Vaticano 4951 et in Vatic. Palat. 176 inscribitur: *In Epiphania Domini*. In altero Vatic. 1269: *Item unde supra de Epiphania*. In Vatic. Palat. 257: *In octava Domini sermo S. Maximi*. In Vatic. Regin. 125: *In octava Epiphaniæ*. Verum id parvi refert. Homilia certe de Epiphania est. Quare ita eam duximus inscribi oportere.

ARGUMENTUM. — *Tria hujus celebritatis miracula a traditione in nos propagata totidem mysteria præferunt, in quibus fides nostra exsultat. In magis vocatæ sunt omnes gentes ad Salvatoris agnitionem. Ejus baptismatis humilitas testimonium relulit gratiæ*

et majestatis. Aqua in vinum conversa divinam potestatem manifestavit.

In hac, dilectissimi, celebritate, sicut relatu paternæ traditionis instruimur, multiplici nobis est

¹ Christus Deus verus atque verus homo, quia Deus et bonus, et omnia potens, non perceptione gratiæ, sed proprietate naturæ, inquit Augustinus, lib. vi *Operis Imperfecti contra Julian.*, cap. 16, pag. 970, tom. X opp. edit. Antwerp. an. 1700. Quia homo vero gratia justus natus est, confer Augustinum. Ejusdem oper. lib. i, cap. 140, pag. 713.

² Sanctus Leo serm. 33, qui quartus est de Epiphania, pag. 86 edit. Rom. an. 1753, *Fulgentior*, inquit, *veritatis radius magorum corda perdocuit, ut.... eum sibi signari intelligerent, cui auro regius honor, in thure divina veneratio, in myrrha mortalitatis confessio*. Eodem spectant quæ persequitur serm. 30, pag. 77, et 35, pag. 92. Consonant huic Theodorus in Cantic., cap. 3, pag. 1036, tom. I opp. edit. Paris. Sirmondi in cap. 4, pag. 1044 et 1049. Juvenecus presbyter, vetus Christianus poeta, in *Hist. Evang.*, edit. Francfurt. anni 1710:

Aurum, thus, myrrham regique Deoque hominique Dona ferunt...

Gregor. Nazianz., orat. 38, pag. 623 edit. Colon. an. 1690, tom. I, quo loco: *Cum stella*, inquit, *currere; cum magis dona offer aurum, thus et myrrham, ut regi, ut Deo, ut tua causa mortuo*. Vetus auctor homiliæ de sancta Christi generatione inter opera S. Basilii, num. 2, tom. II, pag. 602 edit. Paris. an. 1722; Origenes lib. i *contra Celsum*, num. 60, tom. I opp. edit. Paris. P. de la Rue: *Ut regi aurum, ut mortuo myrrham, ut Deo thus obtulerunt*. Et Irenæus lib. iii *contra hæreses*, cap. 9, num. 2, pag. 184 edit. Venetæ an. 1754, ut inde plane constat, id interpretationis genus jam usque a primis Ecclesiæ sæculis ad ætatem posteriorem manasse. *Sacerdotem in thure considerandum*, scribit auctor sermonis de *Stella et Magis* inter oper. S. Cypr. in append., pag. 29 edit. Oxon. an. 1682. Quod item in libris ecclesiasticis legitur. Sed id quoque in honorem refertur Dei.

festivitate letandum. Ferunt enim hodie Christum Dominum nostrum vel stella duce a gentibus adoratum, vel invitatum ad nuptias aquas in vina vertisse, vel suscepto a Joanne baptismate consecrassse fluentia Jordanis, suumque simul purificasse Baptistam. Sed quid potissimum hoc factum sit die noverit ipse qui fecit; nos tamen credere nec dubitare debemus, quidquid illud est, factum esse pro nobis. Nam quod eum fulgentioris stellæ radiis incitati adorare Chaldaei, Deum verum gentibus spes data est adorandi. Quod aquæ novo sint ordine in vina mutatae, novi nobis poculi praelibatum est sacramentum. Quod autem baptizatus est Agnus Dei, regenerantis baptismi salutare nobis munus est dedicatum. Oportet itaque nos, fratres, ad honorem Salvatoris nostri, cujus nativitate debita nuper cum exultatione transegi-
mus, omni cum devotione etiam hunc virtutum ejus celebrare natalem. Et quam recte tria hæc nobis uno acta in die mysteria prædicantur, qui ineffabilis Trinitatis arcanum uno Dei sub nomine confitemur. Per hæc ergo miracula Christus Dominus, Redemptor noster 66 oculis se voluit revelare mortalium, quatenus invisibilis ejus divinitas, quæ latebat in homine, in opere non lateret: ut, dum tentator Verbum Patris omnipotentis non deprehendit in carne, omnes ubique, qui in Dei Filio Verbum et carnem crederent, salvarentur. Et quidem videbat diabolus infantem pannis obsitum; sed ignorabat ipsum esse qui, remotis initio tenebris, mundum luce vestivit. Videbat eum mortalis matris ubera sugentem; sed nesciebat ipsum esse qui esurientem Hebræum populum angelico fecit pane, veluti cœlesti lacte, pinguescere. Videbat parvulum angustis in cunabulis quiescentem; sed videre non poterat ipsum esse quem non capit mundus. Quanto igitur inimicus in hac Christi humilitate, per incerta distractus stupore nutabat, cum per Chaldaeos, præcipuos utique tyrannidis suæ ministros, novum videret infantulum, velut novi imperii regem regiis muneribus honorari? Aut quomodo non stuperet, cum turbatus inspiceret a magis suis

* Cod. Laurent. 2, hoc præsentis factum sit die. Item codd. Vatic. 9451 et Casin. 106, sed quid potissimum præsentis hoc factum sit die.

b Cod. Vat. 257, Aut quomodo non stupore conturbatus, cum inspiceret a magis.

c Cod. Vat. 257, differret indicia.

d Codd. Vaticani 4951 et 257, latebat in præsentis.

¹ Ecce, fratres, ad quærendum Regem regum una Chaldaeos stella perduxit, etc. — De tempore quo novum illud astrum magis apparuit Gravesonius dissert. 8 de Myst. et Annis Christi, et Monilia dissert. 1 de An. Christi, pro sua quisque sententia eruditissime scripsit. Nec quæsito nunc opus est utrum magi Arabes an Chaldaei fuerint, cum eisdem auctores ei quæstioni cumulatissime satisfecerint. Unum admonemus, Maximum nostrum magos Chaldaeos semper, Arabes nunquam, appellasse. Tertio occurrit utrum cultus quem magi Jesu puero exhibuerunt mere civilis fuerit an religiosus. Verum de hoc locupletissimam dissertationem Liberatus Fassinus collega meus Romæ an. 1756 publici juris fecit. Inviectis quidem momentis a Novo Testamento et a Patribus deductis probat magos Christum

A adorari puerum, quem ipse nesciret? Quo torquebatur languore, cum pariter ejus et cunas in terris despicere, et stellam miraretur in cœlo? Unigenitus autem Altissimi sic humiliter ingressus est mundum, ut indubitata divinitatis suæ deferret indicia; natus enim de femina est, sed natus ex virgine; ^d jacebat in præsepi, sed in sidere rutilabat, ut hominem illum, Deumque esse et terrena mater, et signum cœlesti monstraret. Quibus vero radiis, quantove lumine illam Domini stellam antiqua credimus tunc inter astra fulsisse? Quantum in splendore præcessit, quæ tantum præibat in munere; quæ velut quidam totius orbis oculus caligantis mundi veterem ⁶⁷ novavit aspectum? Ecce, fratres, ad ^e quærendum Regem regum una Chaldaeos stella pertraxit; Judaicum vero populum ad obedientiam Dei sui, nec ignea quondam potuit columna convertere. Nec sane quemquam moveat tanta hæc perfidia Judæorum, quod Christi illos fidem suscipere, neque novi stella fulgoris, nec parturiens virgo ^f compulerit; qui nec tunc quidem Deo credere suo, cum illos per arentia deserta, ipso comitante Deo, cœlum pasceret, petra potaret. Sed jam ad illud præcipuum Christi miraculum veniamus, quo pro documento deitatis suæ aquas vertit in vinum. Invitatus ^g itaque, ut legitur, Dominus perrexit ad nuptias; sed, ut dignaretur hoc virginis filius, nostræ eruditionis est ratio: ut, hoc docti exemplo, legitimarum illum nuptiarum non negemus auctorem. Vadit ergo ad nuptias Dei Filius, ut, quas dudum potestate constituit, ^h tunc præsentis sur benedictione sanctificet. Vadit ad nuptias veteris instituti, novam sibi perpetuæ virginis sponsam gentium de conversatione facturum. Vadit ad nuptias, quem nuptiæ non creaverunt. Vadit ad nuptias, non utique ut conviviis delectetur, sed ut ⁱ mirabilius innotescat. Vadit ad nuptias, non sumpturus ⁶³ pocula, sed daturus; nam cum defecisset nuptiantibus vinum, ait illi beatissima Maria: *Vinum non habent.* Cui velut indignans respondit Iesus: ^j *Quid*

^e Idem codd. Vaticani, ad inquirendum.

^f Cod. Vat. 257, nec parturiens virgo copularit.

^g Cod. Vat. 4951, Invitatus igitur.

^h Cod. Laurent., nunc præsentis suæ.

ⁱ Cod. Laurent. et cod. Vat. 4951, ut mirabilibus innotescat.

^j Idem. cod. Vat., respondit Dominus.

D tanquam Deum pie sancteque veneratos fuisse. Hoc in opere profligantur Grotius, Basnagius et Simonius, qui magorum cultum mere civilem obtrudere conati sunt.

¹ Quid mihi et tibi est, mulier? Hæc verba indignantis esse quis dubitet? Sed idcirco, ut reor, quia tam temere ei mater de defectu carnalis poculi suggerebat, qui venerat totius orbis gentibus novum salutis æternæ calicem propinare. — Adverbium temere, quo hic usus est Maximus, si series tota contextusque orationis consideretur, eodem spectat atque illud non ex re; neve ex tempore, seu non opportune; qua quidem significatione adverbium idem usurpatum haud raro fuit ab antiquis purioris Latinitatis cultoribus, Terentio imprimis in Phormione, act. 5, sc. 8, vers. 9, etc. Id autem edico, ut ne quis aut despicendum Maximum, quasi

mihi et tibi est, mulier? Hæc verba indignantis esse quis dubitet? Sed idcirco, ut reor, quia tam temere ei mater ^a de defectu carnalis poculi suggerebat, qui venerat totius ^b orbis gentibus novum salutis æternæ calicem propinare. Quod enim ait, *Nondum venit hora mea*; illam nimirum gloriosissimam passionis suæ horam, ^c aut illud redemptionis nostræ vinum, quod vitæ omnium proficeret, promittebat. Nam quod petebat Maria erat gratiæ temporalis; quod Christus parabat, gaudii sempiterni. Nec tamen piguit benignissimum Dominum, dum magna veniunt, parva præstare; ideo venerabilis Maria et vere ut mater Domini in spiritu ^d futura prænoscentis, ac dominicam prævidens voluntatem, sollicitè ministros admonuit, dicens: *Quodcunque dixerit vobis facite*. Sciebat profecto mater sancta objurationem illam Domini filique sui non irascentis offensam prætere, ^e sed miserationis portare mysterium. Tunc Dominus increpatæ matris relevans [*Alias revelans*] pudorem, suamque jam aperiens majestatem, expectantibus ait ministris: *Implete 69 hydrias aqua*. Nec mora obsequium suum obediens minister exhibuit: et ecce repente aquæ illæ cœperunt mirabiliter fortitudinem sumere, ducere colorem, odorem præbere, saporem concipere, totamque simul mutare naturam. Quæ permutatio aquarum a sua in ^f aliam creaturam, præsentis Creatoris est testata virtutem. ^g Neque vero quisquam convertere aquas in usus posset alios, nisi ille qui eas fecit ex nihilo. Stupuit ergo minister attonitus, qui aquas miserat et vina sumebat, lætatusque ^h nimium illa se suis numeris fluentia portasse, per quæ Dei esset gloria revelata. ⁱ Nemo enim quidquam locutus est in tem-

pore: hydriis præter aquam nihil adjectum: ars nulla conductæ est: et tam grande miraculum inter pavida circumstantium silentia, sola tantum voluntas Domini tacentis effecit. Nec dubitandum, carissimi, quia ipse aquas traduxit in vinum, qui eas ab initio creavit in nives, duravit in glaciem, Ægyptiis vertit in sanguinem, et Hebræis sitientibus manare ^j arida de rupe præcepit, quæ innumerabilem multitudinem populorum stillicidio novi fontis, vice maternorum uberum, nutrebat. Quid primum ^k stupeas, **70** quid mireris, vinum de aqua, an aquam de petra? Sed nulla te, quicumque inter ista cunctaris, infidelitas turbet, quod dubium non est ad nutum Creatoris creaturarum elementa ^l pendere: aut cur non credamus virtute dominica vinum fieri potuisse de aqua, cum nobis, operante Deo, fomentis imbrum terræ de gremio per ministerium vinearum aqua surgat in vinum? *Hoc, inquit, fecit Jesus initium signorum in Cana Galilææ, et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli ejus*. Crediderunt discipuli non utique hoc quod fieri cernebant, sed illud quod carnalis videre non possit aspectus. Crediderunt ^m non quod Christus Jesus filius esset virginis, quod sciebatur; sed quod idem Unigenitus esset Altissimi, quod in opere probabatur. Unde et nos, fratres, totò corde credamus ipsum esse Dei Filium, quem filium hominis confitemur. Credamus illum et nostræ consortem naturæ, et paternæ substantiæ coequalem: quoniam et nuptiis interfuit ut homo, et aquas in vina mutavit ut Deus; quatenus fidei hujus merito nos etiam Dominus noster sobrio illo gratiæ suæ vino propitius potare dignetur ⁿ.

HOMILIA XXIV.

De Epiphania Domini VIII.

ADMONITIO.

Quod Benedictini monachi congr. S. Mauri in appendice ad S. Ambrosii opera de sermone 9, qui est secundus de Epiphania Domini in edit. Venet. an. 1751, pag. 499, animadverterunt, hanc homiliam ad aliam quampiam scriptoris alicujus, S. Maximi fortasse, referri oportere; id satis nunc tuto a nobis efferrî posse arbitramur. Nam qui hanc cum superiore contulerit, is plane ab eodem auctore de argumento eodem in

^a Cod. Vat. 4951, defectum carnalis.

^b Idem cod. Vat. 4951, orbis gentibus salutis æternæ calicem, etc.

^c Codd. Laurent., Vatic. 257 et Casin., 106, atque illud.

^d Cod. Vat. 257, ventura prænoscentis.

^e Idem cod. Laurent., sed miserantis portare mysterium.

^f Idem cod. Laurent., in aliam creaturam. Cod. Vat. 4951, a sua in aliam naturam.

^g Idem cod. Vat. 4951, Neque enim quisquam, etc. qui fere in omnibus uniformis alter cod. 257.

^h Uterque cod. qui supra, lætatusque est nimium.

ⁱ Idem cod. Vat. 4951, Nemo illa enim quisquam. Cod. Vat. 1267, Nec enim quidquam missum erat in hydriis præter aquam, nihil adjectum, ars nulla conductæ, etc.

^j In cod. Vat. 257 deest vox arida.

^k Cod. Vat., quid primum mireris.

^l Cod. Vat. 257, elementa parere.

^m Cod. Vat. Pal. 257, Crediderunt discipuli non, etc.

ⁿ Cod. Vatic., cui cum Patre et Spiritu sancto potestas et imperium per omnia sæcula sæculorum. Amen.

aliorsum id vocis ac a veteribus factum esset acceperit; aut nos arbitrato id nostro commentos putet, purgandi S. antistitis causa. Atque sic accepisse Maximum, ex iis quæ mox adjungit, intelligi plane potest. Nam idcirco Christum ita fuisse allocutum matrem animadvertit, non quod illa quidquam petiisset male, sed quod petiisset cum nondum Christi ipsius venisset hora, qua redemptionis nostræ vinum, quod vitæ hominum proficeret, promittebat... Nec tamen piguit benignissimum Dominum, dum magna veniunt, parva præ-

stare. Ac ideo, inquit, venerabilis Maria, et vere ut mater Domini, in spiritu futura prænoscentis, etc. Quare Petavium diligentius cuperem, multoque in Patrum locis dijudicandis cautiorem quam fuit: is scilicet videri Maximo nostro, ait lib. xiv de Incarnat., cap. 1, § 6, in culpa fuisse Deiparam, atque huic proinde temeritatis esse inurendam notam. Interpretantis enim hominis est quæ benigne interpretari jure possit et vero debeat, cavillando rapere in pejorem partem.

utraq̃ue agi comperiet. Confirmat id quidem, quod est de Maximo, codex Taurinensis, in quo est superior inter homilias de Epiphania numero tertia; hæc quarta. Atque hæc Maximo ipsi attribuitur in 99 codice Sanctæ Crucis in Jerusalem, estque numero 16. Neque vero, quia in multis codicibus ea Maximi non præfert nomen idcirco dubitandum erit num ipsi sit ascribenda. Etenim ut hæc item (quam esse superioris germanam constat) auctorem habuisse Maximum censeatur, satis erit, si omnium fere cum scriptorum, tum codicum auctoritate superiorem illam eidem Maximo adjudicatam fuisse, liqueat.

ARGUMENTUM. — *Scripturarum auctoritas nos docet quod ocularis inspectio apostolis præstitit. Illi visa portentosa aquæ in vinum conversione ad magnam in Christum fidem se erexerunt; nos a sacris Litteris admoniti, eandem credendi firmitatem induamus et profleri parati simus.*

Meminit sanctitas vestra, fratres, superioris prædicationis nostræ, qua descripsimus beatos apostolos, uno viso miraculo, hoc est aqua in vinum a Salvatore conversa, in eum protinus ^a credidisse. Ita enim ait evangelista de Domino : *Et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli ejus* (Joan. 11). Quod factum non ideo tantum scriptum est ut illorum sub quibus factum est fidei gloria monstretur, sed et propter nos, qui eodem devotionis exemplo ^b credulitatis gloria provocamur. Christus ⁷¹ enim quod operatus est, non illis tantum operatus est quos habebat tunc præsentēs, sed et nobis postea secuturis, ut licet majores nostri tempore nos præcederent, tamen signorum ^c gloria non præirent. Quæ enim exhibita est præsentia rerum in mirabilibus virtus, eadem virtus nobis litterarum thesauro conservata, ut nobis præstaret pagina quod illis gerebat historia; imo in nobis geritur quidquid nobis ingeritur; ^d quidquid nobis insinuat, ut scripturarum speculo dictaretur et potentiam Domini, quam illi carnalibus oculis cernerent, nos spirituali lumine videremus. *Et crediderunt in eum, et manifestavit gloriam suam discipulis suis* (Ibid.). Quam bene potentiam Domini subsequitur devotio servulorum, et quod magister docet opera, discipuli corde describunt. Ecce ^e cui manifestatur virtus operantis, C gratia convalescant; non oblivione sepeliantur, sed ut virtutibus innoventur. Apud potentiam enim Dei nihil est abolitum, nihil præteritum, sed pro sui magnitudine omnia illi in præsentia sunt; totum illi tempus est hodie. Unde et S. propheta dicit : *Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies una* (Ps. LXXXIX). Quod si omne sæculi tempus una dies est Domino ^f eadem ergo die, qua mirabilia Salvator patribus operatus est, operatus et nobis est. Vidimus igitur et nos, sicut majores nostri, mirabilia Domini, cum pari ea cum illis stupore suscepimus. Gustavimus et nos, sicut illi, de ipsis hydryis, siquidem illi de his poculum vini biberunt, nos vero salutis calicem sumpsimus. Debemus ergo facere, viso signo Domini, quod nostri fecere priores. Si enim eadem in nobis Divinitatis refulsit gratia, eadem et fidei apud nos debet esse devotio. Dicit enim evangelista de Domino, hoc miraculo perpetrato, *Et manifestavit glo-*

statim Domino crediderunt, nos acceptis adhuc tot beneficiorum mirabilibus dubitamus. Dubitamus, inquam, quia præsentia diligimus, dum futura non credimus : divitias amamus in sæculo, dum eas accipere cunctamur a Christo. Iracundia immoderate extollimur, dum retributionis judicium non timemus. Cæterum, qui novit scriptum esse (*Matth. vii*) : quo judicio judicaveritis, eodem judicabitur de vobis, absque dubio lenis, moderatus et mitis est, et plus bonitate cogit quam severitate compellit : amicus indulgentiæ familiaris est veniæ; ⁷² ^f ut eam frequenter impartit, a Domino semper accipiat. Siquidem prudentis sit rectoris ita terrenos honores agere, ut honorificentiam cælestis dignitatis acquirat. Et si interdum vigorem dicendi in nobis corporis B obtundat infirmitas, tamen studio devotionis vestræ fortiores efficiamur. Nam quo vos studiosius auditis, et nos libentius prædicamus; et virtus nobis loquendi additur, cum vos intelligendi accommodatis auditum. Quis non conetur illic verbi cælestis semen jacere, ubi illud puri cordis secunda terra ^g suscipit? Quis, inquam, non illic verbum Salvatoris collocare velit, ubi illud non sæcularium sollicitudo præfocet, sed disciplinarum spiritualium virtus enutriet? Ergo, fratres, quia in sancta Epiphania exultavimus, videntes miracula Salvatoris; debemus facere quod illius temporis discipuli tunc fecerunt. Quod autem dixi, vidisse nos modo quod olim gestum est, videmus plane, videmusque quotidie. Ea enim sunt Christi ^b miracula, ut non iniquitate prætereant, sed C gratia convalescant; non oblivione sepeliantur, sed ut virtutibus innoventur. Apud potentiam enim Dei nihil est abolitum, nihil præteritum, sed pro sui magnitudine omnia illi in præsentia sunt; totum illi tempus est hodie. Unde et S. propheta dicit : *Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies una* (Ps. LXXXIX). Quod si omne sæculi tempus una dies est Domino ^f eadem ergo die, qua mirabilia Salvator patribus operatus est, operatus et nobis est. Vidimus igitur et nos, sicut majores nostri, mirabilia Domini, cum pari ea cum illis stupore suscepimus. Gustavimus et nos, sicut illi, de ipsis hydryis, siquidem illi de his poculum vini biberunt, nos vero salutis calicem sumpsimus. Debemus ergo facere, viso signo Domini, quod nostri fecere priores. Si enim eadem in nobis Divinitatis refulsit gratia, eadem et fidei apud nos debet esse devotio. Dicit enim evangelista de Domino, hoc miraculo perpetrato, *Et manifestavit glo-*

^a Cod. 99. S. Crucis, *discipulos ejus credidisse.*

^b Cod. idem S. Crucis, *ad credulitatis gloriam provocamur.*

^c Cod. Laurent. x, *signorum gratia.*

^d Codd. S. Crucis 99 et Laurent. habent, *quidquid nobis insinuante Scripturarum speculo dictaretur.*

^e Cod. Laurent., *Ecce enim manifestatur.*

^f Codd. S. Crucis 99 et Laurent., *ut dum eam frequenter impartit.*

^g Edit. Paris. Ambros., *suscipiat.*

^b Cod. 99 S. Crucis et edit. Paris., *mirabilia.*

ⁱ Codd. S. Crucis et Laurent., *eadem die, qua mirabilia Salvator patribus, etc.*

riam suam, et crediderunt discipuli in eum (Joan. 11). Credere ergo debemus, sicut tunc apostoli crediderunt. Dicit autem et alius : Et nos Christiani sumus, et credimus in Deum Salvatorem. Sed credere opus

est opere, non sermone ; non lingua, sed corde : ne et dicatur nobis : *Plebs hæc labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me* (Isai. xxix, 13; Matth. xv, 8; Marc. vii, 6).

HOMILIA XXV.

De Epiphania Domini IX.

ADMONITIO

73 Genuinum S. Maximi opus hanc item esse homiliam non solum styli similitudo atque constantia demonstrat; sed summa etiam codicum manuscriptorum doctorumque virorum, qui eam aut publici juris fecerunt, aut commemorarunt consensio. Unus Casinensis codex 103, pag. 128, eam S. Augustino ascriptam præfert; sed contra atque veritas postulat. Tam enim hæc ab Augustini sermonibus differt, quam est ratio scribendi Augustini ab ea qua usus est Maximus discrepans.

ARGUMENTUM. — *Judeis acriter exprobat duritiam et cæcitatem S. Maximus, quod fulgore insoliti sideris votisque magorum percussis natum Salvatorem inquirere despicerent.*

Audistis, fratres, lectionem Evangelii salutaria præsentis diei sacramenta recitantem. Audistis qualiter Christus Dominus, qui in hunc mundum ^a latenter advenit, paulatim dignatus est suam aperire mortalibus majestatem; quanquam, carissimi, latere inter obscura sæculi lumen cæleste non poterat. Denique cum visitationem suam necdum terra dignosceret, cælum sua gaudia ac totius mundi lætitiæ, Chaldæis stupentibus, tacito in sidere loquebatur. Et cum quis quantusque esset necdum infidelis posset videre Judea; jam tunc gloriam ejus indicia ^b excita de cælestibus gentilitas sentiebat. Nova enim stella novum adventasse hominem revelabat, et ita revera novum, ut, cum esset Dei Filius, indueret carnem sine generatione carnali, et haberet secundum hominem tempus nascendi, qui secundum Deum natiuitatis initium non habebat. Novum nimirum erat, ut Unigenito Altissimi, quem non capit cælum, parvissimi tugurii minimum præsepe sufficeret. Novum erat, ^c qui in cælestibus cum Deo Patre regnabat, terrena matre contentus, vagitus infantie daret in pannis. Lætetur itaque, fratres, totisque gaudiis exsultemus, quia nobis natus est Christus ex femina, nobis jacuit in præsepi, nobis vagiebat in cunis, nobis arridebat in stella. Totum enim nobis proficiebat, quidquid ^d Salvator hominibus agebat in homine. Ait itaque evangelicus sermo : *Ecce magi ab Oriente advenērunt 74 Hierosolymam, dicentes : Ubi est qui natus est rex Judæorum. Vidimus stellam ejus in Oriente, et venimus adorare eum* (Matth. 11). Quo usque, Judæe durissime, ^e obtusa aure, clausis oculis, et perfido corde persistis? Ecce jam post illa patriarcharum præconia, post vaticinia prophetarum, Christus et a gentibus prædicatur. Si patribus tuis credere detrectas, qui ab initio sæculi æterni regis

adventum innumeris sacratisque vocibus cecinerunt, crede vel iis tandem qui eum non adhuc post tempora nasciturum, sed jam et apud te, et tibi natum esse testantur. Quæ tanta est in pectore tuo mortiferæ obstinationis ^f adversio, ut solus non audias quod omnes loquuntur, solus refugas quod universitas credit, solus certe videre contempnas quod splendet e cælo? Apud te virgo concepit, et virginis tuæ partum alienus agnoscit; tibi salutem tuam angelicæ voces persuadere non possunt, et ad Christum tuum una Chaldæos stella perduxit. *Ubi est, inquit magi, qui natus est rex Judæorum? Vidimus stellam ejus in Oriente, et venimus adorare eum* (Ibid.). ^g In his impletum est, quod prophético sermone prædictum est (Isai. v); ecce enim Chaldæus, cui neque annuntiatum de Christo fuerat neque audierat, et vidit stellam Christi, et adesse eum intellexit in stella. Adorant itaque magi Dominum, et offerunt munera, ut impleretur ^h quod ait ille præcipuus prophetarum David : *Afferte Domino, patriæ gentium, afferte Domino gloriam et honorem* (Psal. xxvii). Domino et Domino, quod ait, Dominum illum esse secundum Deum, Dominum et secundum hominem mystico sermone declarat; quod enim Deus est, creator est mundi ⁱ. Quod homo est, redemptor est mundi. Quomodo ergo non privilegio **75** utriusque substantiæ Dominus est omnium Christus, qui sibi universa aut creatione, aut redemptione subegit? *Afferte, inquit, Domino gloriam et honorem* (Ibid.). Honoris ergo est, carissimi, quod offerunt gentiles munera; gloriæ, quod adorant : munera Chaldæi offerunt, et adorant. Unum ab illis defertur ut regi, aliud exhibetur ut Deo. Hi itaque, adorato Christo oblatisque muneribus, per aliam, ut lectum est, viam reversi sunt in regionem suam. ^j Rectissime per aliam viam redeunt, ne cruentus Herodes, **76** qui mortem parabat infanti, itinere magorum pervenire possit ad Christum; neque enim qui adorare Dominum venerant, Domini esse pot-

^a Cod. Vat. 4222, *latentem advenit*.

^b Cod. Vat. 1267 et 4951, et Laur. 1, Plut. xiv, *indiciis excitata cælestibus*.

^c Codd. Cass., *ut qui*.

^d Codd. Vat. 1267 et 4222, *Salvator hominis agebat in homine*.

^e Cod. Vat. 4951, *obtusa*.

^f Codd. Vat. 4222 et Casin., *obstinationis aversio*.

^g Codd. Laurent., Vatic. 4951, et Casin., *Prædictum est : Quibus non est nuntiatum, de eo videbunt*,

et qui non audierunt, intelligent. Ecce enim Chaldæus, etc. Codex Vatican. 4222, *In his impletum est illud quod propheticus sermo prædixit : Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt, et qui non audierunt, intelligent. Ecce enim Chaldæus, etc.*

^h Cod. Vat. 4951, *illud quod ait prophetarum præcipuus David*.

ⁱ Ita codd. Vat. 1267, 4222 et 4951, et duo Casinenses.

rant proditores. Quam bene, fratres, per aliam viam rediisse dicuntur : nam qui, stella duce, venerant in Judæam, in patriam suam æterni Solis illuminati radiis revertuntur. Et ideo ^a omni reverentia celebre-

A mus hunc diem, magorum obsequia nostra devotione superantes : quoniam, si illi Christum ^b jacentem in cunabulis reppererunt, nos eum regnantem habemus in cœlis.

HOMILIA XXVI.

De Epiphania Domini X.

ADMONITIO.

Quod de superiore, hoc idem de insequenti homilia video esse constituendum. Non enim editores tantum omnes, sed codices etiam quotquot in præcedentibus admonitionibus memoravimus acceptam S. Maximo referri oportere demonstrant. Inscriptio ejus eadem est fere in quibusque codicibus : *De Epiphania Domini, vel beati Maximi de Epiphaniarum die*, in codice Taurinensi numero est *vicesima*, qua ex nota intelligi plane potest deesse *nonam* ac *decimam*.

ARGUMENTUM. — *Humilitas in qua mundo apparuit Verbum caro factum tantis fuit irradiata portentis atque splendoribus, ut si in illa præbuit se verum hominem, in istis voluit agnoscere ut verus Deus.*

Quamvis, dilectissimi fratres, Christus, salutis nostræ Dominus, omnipotentis Patris Filius, coæternus, velamine carnis adoptus et humilis dignatus sit visitare mortales, dedit tamen ^c tam multa et maxima suæ majestatis indicia, quibus mens humana sentiret et novum hominem natum, et Deum adventasse de cœlo. Nam cum ipse Dominus noster lege nativitatis humanæ parvulus et infans apud Judæam vagiret in cunis, ^d lateret in panis, magnificentiam tamen ejus universo orbi mirabilis ab alto stella prodebat. Quis enim dubitet ipsam stellam lætiori luce et fulgentioribus radiis coruscasse, quæ cœli terræque lumen humanis oculis ingerebat ? Et necesse erat ut stella hæc a cæteris sideribus orbe clariore distaret, quæ annuntiabat Christum, cujus nativitas ab universis mortalibus differebat ; et novo quidem sidere tunc micabat cœlum ; sed magis novo mundus lumine refulgebat. Quis banc investigare miraculorum gloriam posset, quod pro remedio salutis nostræ, uno eodemque momento creatura ^e lucebat in cœlo, et Creator splendebat in terris ? Nec mirum, carissimi, ^f cœlorum Dominum testimonium cœlesti prosequitur ; aut cur nobis incredulum videatur, si conditorem suum obsequens factura testatur ? Et mirabatur quidem terra quod novam stellam videret in cœlo : ^g sed mirabatur cœlum quod novum Solem videbat in terris. Quam profundæ cogitationes Domini, et ^h investigabiles viæ ejus ! ⁱ qui ne perfidia hominum partum Virginis impugnaret, dedit ab excelso clarissimum signum, quod nec gentilitas refutare posset, nec Judæa ce-

lare. Veniunt itaque, ut lectum est, ab Oriente Chaldaei, sequuntur præviam stellam, non magica arte recognitam, sed sui novitate mirabilem. Idcirco autem magi apud Israel præcipue natum regem requirunt, quia Balaam ille ariolus, et sacerdos quondam gentium, cujus asina ^j locuta perhibetur, stellam ex Jacob ^k oriundam, et hominem ex Israel prophetaverat esse venturum : ait enim inter cætera, sicut legitur : *Orietur stella ex Jacob, et exsurget homo ex Israel* (Num. xxiv). Nemo ergo nunc miretur **77** nativitatem dominicam agnovisse Chaldaeos, quam utique, si, revelante Deo, prænuntiari potuit ; potuit gentilis agnoscere ; fuit enim hoc, quantum æstimari datur, ^l supernæ dispositionis arbitrium inter sacratissimas prophetarum voces, ^m etiam ab infideli homine ejus prædiceretur ⁿ adventus, qui pro fidelium infideliumque erat redemptione venturus. Et ea nimirum ratione prophetat idolorum sacerdos, ut si Judæis prædicantibus de adventu Christi credere forte gentilitas renuisset, suorum saltem testimonium sequeretur auctorum. Nec dubitemus omnipotentem ac benignissimum Deum Balaam illi alienigenæ præscientiæ dare potuisse sermonem, ^o qui asinæ ipsius linguam in verba potuit humana laxare. Loquebatur igitur sessoris arioli asina, pronum quippe animal, et naturaliter ^p inspicies terram, ut manifesto signaret indicio quod universa gentilitas, quæ aris dedita, et in terram semper perfidiæ suæ pondere pressa, despiciens omnipotentis Dei cultum, tacita erat et muta ; adventante stella ex Jacob, et homine ex Israel, erectis ad cœlum oculis, ^q æterni Dei gloriam quotidianis esset confessionibus locutura. Venit itaque, fratres, ab Oriente illuminata gentilitas, Judæa vero, ^r durissimi cordis sui infidelitate cæcata, remanet in occasu. Quomodo autem non vere

^a Cod. Vat. 4951, *omni cum reverentia*.

^b Codd. Cass. legunt *lactantem* pro *jacentem*.

^c Cod. Vallicell. A 10, *dedit tamen multa ac maxima*.

^d Cod. Vat. Reg. 425 legit *lactaretur in pannis*.

^e Cod. Regiæ, *creatura fulgebat in cœlo*.

^f Cod. Vat. 4951, *si Dominum cœlorum obsequium cœlesti prosequitur*.

^g Cod. Laurent. 1, *sed plus mirabatur cœlum* ; in quam conveniunt lectionem Vatic. codd. 1267 et 4951, Vall. A 10, et codd. Casin.

^h Cod. Vat. 4951, *et quam investigabiles*, etc.

ⁱ Ex codd. Laurent. et Vat. Galesinii textus corrigitur, in quo mendose legitur *quæ*.

^j Idem cod. Reg., *locuta esse perhibetur*.

^k Idem cod. Vat. 1267, *stellam ex Jacob orituram*.

D ^l Idem cod. Reg. et cod. Vat. 4951, *divinæ dispensationis*, etc.

^m Cod. Laurent. 1, *ut ab infideli homine*.

ⁿ Cod. Casin. 106, *adventus ; et animarum Redemptorem prophetavit idolorum sacerdos, ut si Judæis prædicatoribus de adventu Christi*, etc. : omittit inter media.

^o Codd. Vat. 1267 et 4951, ac Laurent., *qui asinæ ipsius ; cod. vero 4951 relaxare legit pro laxare*.

^p Cod. Reg., *respicies terram*.

^q Cod. Regiæ, *etiam in Dei gloriam*, etc. Codex vero Vat. 4941, *æternam Dei gloriam*, etc.

^r Idem codd. Reg. et Vallicell. A. 10, *durissima*.

in occasu et in tenebris tabescit omnis contumacia Judæorum, qui indefessi Solis præsentiam respuentes diem perpetuum perdiderunt? Et bene, carissimi, uno itinere ^a tres simul adoraturi venerunt magi: quia in uno Christo Jesu, qui omnium credentium **78** via est, inseparata ab eis erat Trinitas adoranda. Deferunt autem et munera, ^b quæ non tam munera quam mysteria probarentur. ^c Offerunt ei aurum, thus et myrrham. In auro, fratres, ostenditur captivitatis nostræ pretiosa redemptio; in thure autem, et dæmoniorum superstitio cessatura, et futurus veræ religionis cultus asseritur. In myrrha vero, qua examinata solent corpora conservari, præfiguratur carnis nostræ reparatio et resurrectio mortuorum. Hæc autem offerri Christo tam sacrata donaria, non magorum arbitrium, sed inspiratio Omnipotentis elegit. **B** Quantum enim ad gloriam pertinet Christi, munera

hæc inspecta carnaliter majestati ejus omnimodis videntur indigna. Nam quo Domino immortalis aurum, quod utique solis est mortalibus et usui et amori? ^e Quo omnipotenti Deo thus, cujus nidore etiam simulacra a gentibus honorantur? Aut quo ei myrrha fetidorum corporum condimentum, ^f cujus carni nulla mortis erat dominatura corruptio? ^g Quæ omnia, dilectissimi, apud Dei Filium superflua videbuntur et vacua, nisi adumbrata in illis vitæ nostræ sacramenta credantur. Propter quod, fratres, speremus in Domino, et confortetur cor nostrum, ut in nobis quoque stella fidei elucescat, quæ nos via recta et sine errore perducatur ad Christum; offeramus et nos actum nostrorum devotionisque munuscula, quæ jam non in terris et in cuna jacens suscipiat Christus, sed quæ sedens ad dexteram Patris amplectatur in cælo ^h.

HOMILIA XXVII.

De Epiphania Domini XI.

ADMONITIO.

79 Quod alias docuerimus, quidquid hac in collectione a nobis producit, a melioribus fontibus esse haustum, id planius etiam ex dicendis de hac homilia constabit. Præmittimus codices Vaticanos tres; nempe 4222, pag. 86, a t.; 4951, pag. 44; 1267, quos tres Vallicellani sequuntur A 10, pag. 4; A 16, pag. 89; et xx, pag. 75, et duo alii Casinenses, 103, pag. 123; et 106, pag. 234. His consonant codd. Lambac., Cisterc. Montis Aniatæ, Augiensis xvi, Lucen. 85, Novar. 27, Madoetien. E iii, Laurent. i, Plut. xiv, pag. 10, Ver-cell. 81, et Taurin. sub num. homil. 21, qui omnes S. Maximum ejus parentem agnoscunt. Idem insuper editores testimonium confirmant, Gymnicus pag. 50, Galesinius pag. 101, Combefisius tom. II, pag. 78, Cuminus tom. I, pag. 507, Raynaudus cit. pag. 201, et Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 10.

ARGUMENTUM. — *Jesus Christus in cunis portentosa manifestatione homines ad se allicit; ei testimonium reddit cælum; reges terræ ad eum adorandum accedunt.*

Ait prophetarum præcipuus Isaïas (*Cap. l.*), fratres carissimi: *Illuminare, illuminare Jerusalem; adest enim lumen tuum et majestas Domini in te ¹ orta est.* Jerusalem vero manifestum est esse fidelium civitatem. Unde nos, fratres, qui portas cælestis Jerusalem i cœpimus introire, illuminati salutaribus sacramentis in conspectu Dei nostri novo gaudio necesse est exsultemus, quia nova hodie stella novum mundo hominem revelavit. Hoc profecto die Christus Jesus, a Patre veniens, Deus et homo natus e femina sub specie adorantium Chaldæorum fidem gentium dedicavit: qui quamvis divinitatem suam nostri corporis adumbratione velaret, ^k Deum tamen esse illum cœ-

lum prodidit, et terra cognovit. Humilis quidem, sed mirabilis venit: ut pariter in eo et assumptæ carnis veritas, et ineffabilis Deitatis natura fulgeret. Et quanquam nascentem illum cunabula terræna ^l susceperint, non tamen esse terrenum cæleste ^m signaculum testabatur. In cunis namque jacebat, sed radiabat ⁿ in cælo; vagiebat apud Judæos, et apud gentiles regnabat; in Bethlehem lactabatur a matre, et in Chaldæa adorabatur a magis. Ait ^o namque beatissimus Matthæus evangelista: **80** *Ecce magi ab Oriente advenerunt dicentes: Ubi est qui natus est rex Judæorum (Matth. ii)?* Quam bene ab Oriente properare ^p dicuntur, qui adoraturi sempiternum veniunt Orientem, de quo dictum est: *Et visitavit nos Oriens ex alto: illuminare his ^q qui in tenebris sedent (Luc. i).* Deinde subjungunt Chaldæi: *Vidimus stellam ejus, et venimus adorare ^r eum. Ejus,*

^a Cod. Vat. 4951, tres simul uno itinere adoraturi veniunt magi.

^b Cod. Regin. legit Deferunt autem et munera, quæ mysteria probarentur.

^c Cod. Laurent., in auro, fratres, ostenditur captivitatis nostræ pretiosa redemptio. In thure autem et dæmoniorum superstitio cessatura, et futurus veræ religionis cultus asseritur. In myrrha vero quia ex animo solent corpora conservari, præfiguratur carnis nostræ reparatio et resurrectio mortuorum.

^d Co l. 1267 Vat., quantum enim ad gloriam pertinet Christi; munera hæc, etc.

^e Cod. Vall. A 10, quomodo omnipotens. Deo thus, cui, nid. etiam simulacra a gentilibus adorantur?

^f Cod. Laurent., cui carni.

^g Cod. Vall. A 10, quæ omnia, dilectis., in Dei Filio, etc. Codd. Cass., Dei Filio, etc.

^h Cod. Vat. 4951, in cælo; cum quo vivit et regnat

in unitate Spiritus sancti Deus in sæcula. Amen.

ⁱ Cod. Vat. 1267 et Vall. A 10, exorta est.

^j Cod. Vall. sign. num. xx, cupimus introire.

^k Cod. Vat. 4222, Deum tamen illum prodidit; Vall. A 16, Deum tamen illum cælum prodidit.

^l Idem cod. 4222, susceperunt.

^m Codices Vatic. 4222, Vallic. A 10, A 16, et Casinenses, signum.

ⁿ Idem codd. Vat. 4222 et 4951, e cælo.

^o Codd. Vat. 1267 et 4222 et Casinenses omittunt vocem namque.

^p Idem cod. 4222, dignoscuntur. Cod. Vallic. xx, quam bene ab oriente prophetare dignoscuntur.

^q Idem codex 4222, qui in tenebris et in umbra mortis sedent. Vall. xx, et umbra mortis. Item cod. Laurent. i, Plut. xiv, et codd. Casin. et Madoet.

^r Cod. Vallicell. xx et codd. Casin., adorare Dominum.

inquiunt, *stellam vidimus*. Bene ejus : quia quavis omnes ab eodem creatæ stellæ ipsius ^a sunt, hæc tamen proprie Christi erat, quæ specialiter ejus nuntiabat adventum. Et cæteræ quidem factæ sunt stellæ, ut mundi istius tempora cursusque distinguerent; hæc vero prodire jussa est ut ipsum mundi Dominum et regni cœlestis adesse tempus ostenderet. Aiunt itaque magi : *Vidimus stellam ejus, et venimus adorare eum*. Ecce Christum qui non habent habere volunt, et invenire contendunt. Judæus Deum suum refugit, ^b paganus inquit : quod proximus non agnoscit, alienus intelligit : ^c gentilis stellam videt, et venit; Judæus Christum videt, et invidet, sicut lectum est : *In sua venit, et sui eum non receperunt* (Joan. 1). Vere Judæa durissima, suæque infidelitate cæcata, non videbat quod stella radiabat, nec audire poterat quod ^B angeli conclamabant. Igitur, inquirentibus magis et dicentibus : *Ubi est qui natus est rex Judæorum? Et turbatus est Herodes, et omnis Hierosolyma cum illo*. ^d Turbatur rex regno, credo, metuens suo; nescius quia Christus non veniebat regnum ejus invadere, sed salvare; ⁸¹ et quod nulli inferret mortem, ^e qui est vita cunctorum. Et cum perambularent magi, *Stella, sicut lectum est, quam viderant in Oriente antecedebat eos, donec venit, et stetit supra ubi erat puer* ^f. Nunquid non dicere et clamare videbatur, Hic est puer quem natum ^g testabar e cœlo? Hic est rex ille magnus qui venit cœlesti imperio regnum sociare terrarum. Vere stella hæc dominicæ ^h natiuitatis ministra, quæ tanto est Chaldæis obsecuta famulatu, ⁱ ut in inquirendo Christo non solum eos moneret e cœlo, sed et ducatum illis præberet in terris. Adorato itaque Domino magi oblatisque muneribus, prætereuntes Herodem, per aliam viam

reversi sunt in regionem suam. ^j Neque verò poterant ^k per Herodem, id est itinere mortis redire, qui in patriam suam, adorato Dei Filio, cœlestis vitæ munera reportabant. Elusus ergo Herodes, et contemptus a magis (ut ait evangelista [Matth. 11] iratus est valde, et misit, et occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, ^l a bimatu, inquit, et infra : ætas scribitur occisorum, ut occidentis innotescat acerbitas. O ira perversa inconsultaque sævientis indignatio! Chaldæis irascitur, innocentes interficit; et dum in mortem immaculati fertur infantis, ⁸² lactentium perimit turbas : quatenus iniquissimum regem, qui indebitum quærebat sanguinem, prostratæ multitudinis multiplex reatus involveret; nec advertere poterat furentis insania quod ille qui mortuos vivificare veniebat cogi in mortem non ^m possit invitus. ⁿ Et hæc omnia, carissimi, agebat per Herodem diabolus, ut per voluntatis suæ ministerium, aut Christum perimeret, aut parvulorum nece, ^o lætissimum Christi contristaret ingressum. ^p Sed nulla sit apud fideles innocentium de morte tristitia : quia Christus justissimus retributor, propter se passos suæ fecit participes passionis, atque eos quibus libenter vitam parabat æternam, patienter permisit occidi. Proinde nos, dilectissimi, venientes ex gentibus, quibus in stella dominica salutare lumen radiavit e cœlo, apud quos Virginis fidelis est partus, quibus Christus et in cunabulis ^q Deus est, devotionis ac fidei nostræ munera deferentes, Herodis perfidiam declinemus et sanctificato corpore ac ^r spiritu, nostram misericordiam diligentes, sacratissimum semper Domini honoremus adventum : ut sicut de ejus illuminatione gaudemus, ita de nostra retributione lætemur, adjuvante Domino nostro Jesu Christo ^s.

HOMILIA XXVIII.

De Epiphania Domini XII.

ADMONITIO.

⁸³ Non minus hac ex homilia, quam ex aliis multis plane evincitur, editores Romanos in recensendis S. Ambrosii operibus neque veteres codices mss., neque anteriores PP. editiones consuluisse; cum hanc homiliam in ejusdem S. doctoris sermones retulerint. Neque vero in auctore indicando solum, sed etiam in titulo erraverunt. Utrumque est demonstrandum. Et quidem quod pertinet ad primum, duodecim producimus codices pluries commendatos, S. Maximo hanc homiliam asserentes, ex quibus quatuor sunt Vaticani : nempe 4951, 4222, Palat. 433, pag. 236, Reginæ 125, pag. 120; ex diversis bibliothecis reliqui. Codex Laurentianus 1, Plut. xix, pag. 70, conceptis verbis habet : *Sermo S. Maximi episcopi unde supra, Casinensis item 106, pag. 30, a. t., Novariensis 27, pag. 135, Vercellensis 81, Lucensis 85, Augiensis xvi, Modoetiensis Em, Taurinensis tandem homil. 25 De Epiphania Domini*. Gymnicus, qui 25 annis præcessit Romanam Ambrosii editionem, inter Maximianas homilias collocavit num. 5, pag. 55. Gymnicum secuti sunt Galesinius homilia 5 De Epiphania, pag. 102, Combefisius, tom. II, pag. 79, Cumdius tom. I, pag. 508, Margarinus in Biblioth. Max. tom. VI, pag. 12, et Raynaudus pag. 202. Titulus vero prorsus alienus est ab homilia. Sic

^a Cod. Vat., ipsius sint.

^b Cod. Novarien. 27, quem paganus inquit.

^c Cod. Laurent., gentilis stellam Christi videt, et venit; ita et Vat. 4951.

^d Cod. Vat. 1267, Turbatus est Herodes.

^e Cod. Vat. 4222, Laurent. et Novarien. 27, qui esset vita cunctorum.

^f Cod. Vatic. 4222 et 4951, ubi erat puer. Venit, inquit, et stetit supra, ubi erat puer. Nunquid.

^g Idem cod. Vat. 4222, testabatur e cœlo. Cod. Novarien., quem natum stella testabatur e cœlo.

^h Cod. Vat. 1267 et Vall. A 10 addunt hic fuit.

ⁱ Idem codex Vat. 4122, ut ad quærendum Christum. Cod. Casin., inquirendo Christum.

^D i Cod. Vall. A 10, Neque enim poterant, etc.

^k Idem cod. Vat. 4222, Herodem itinere mortis.

^l Idem cod. Vat., a bimatu, inquit, et innotescat acerbitas. Cod. 4951, a bimatu, inquam, etc.

^m Idem cod. Vat. 1267 et 4951, non posset invitus.

ⁿ Idem cod. Vat. 4222, Et hæc omnia, carissimi, per Herodem diabolus agebat.

^o Cod. Vat. 1267, lætissimum.

^p Idem cod. Vat. 4222, Sed nulla apud fideles.

^q Idem cod. Vat. 4222, et in cunabulis, et in cœlis Deus est, et devotionis.

^r Idem cod. 4222, spiritu misericordiam diligentes.

^s Cod. Vat. 4951, qui vivit et regnat Deus in sæcula sæculorum. Amen.

enim in edit. Rom. Sixtina hæc homilia inscripta est : *De baptismo Christi*; cum tamen nullum de eo verbum faciat auctor, et a capite ad calcem magos Christi natum inquirentes collaudet, et Judæos incredulos vehementer redarguat.

ARGUMENTUM. — *Rationem reddit S. Maximus cur Dominus per inusitatum sidus fuerat hominibus manifestandus. Regis Herodis Judæorumque incredulitatem inexcusabilem ostendit.*

Salutare nobis est, fratres, atque conveniens, ut concurrentes ad festa dominica et mysteria Salvatoris nostri, de cujus nativitate gavisi sumus, ^a ejus manifestatione lætemur : quia sicut nascendo gloriosus est Dei Filius, ita apparendo mirabilis. Mirum namque quod Christus processit ex virgine; nec minus magnificum quod ostensus e cælo est. Mirum valde quod novum hominem terra suscepit; stupendum nihilominus quod novum hunc hominem nova de cælo stella prodiderit. Apud Judæam Christus in præsepi pastoribus vagiebat; et in Chaldæa magorum oculis inter sidera coruscabat. Apud Judæos sordebat in pannis; apud gentiles fulgebat in gloria. Et quidem necesse erat ut cælorum Dominum testimonium cæleste præcederet, et auctorem lucis signum ^b lucis revelaret. Magnum hoc, fratres, tremendumque mysterium, cum unus idemque annuntiatur de Patre Deus, et homo de matre; unus idemque filius femine, et filius majestatis; unus idemque hominum particeps, et Dominus angelorum. Quis enim valeat æstimare quanti sacramenti, quantæque sit gloriæ, quod ille sugit ubera, qui pascit omnia, et qui universis animantibus vivendi substantiam præstat e cælo, ob salutem terrestrium terreno ^c lacte nutritur? Nullus ergo ambigat, nemo cunctetur, quod Christus in terra degens fulgebat in cælo, quia sic venit ad terras, ^e ut non relinqueret cælum. Et inde est quod virginalem hunc puerum laudant angeli, mirantur pastores, cælum attestatur, venerantur et magi, quia mystica ejus nativitas sempiterno gaudio et terram lætificavit et cælum. Hunc ergo regem cælestium hominumque rectorem, sub carnis mysterio venientem, invidus tremit Herodes, Judæa infidelis abjurat. Tremit Herodes infantem regis dignitatis, quia bonitatem nascentis ignorat : abjurat Christum Judæa, quem prædicat, quia impietatibus suis metuens justis iudicis refugit æquitatem; et scelus suorum obcæcata tenebris, sola videre non potest quod omnibus splendet e cælo : et cum omnium patriarcharum doctrina, ac prophetica sancto-

rum virorum eloquia ad agnitionem Filii Dei Judaica corda non flexerint, unius stellæ radius fidem gentium suscitavit. Quæ tanta permutatio, fratres, quæve ista conversio est? Apud Judæos propheta loquitur, nec auditur; apud gentiles stella tacet, et suadet. Vere sicut scriptum est : *Quibus non est nuntiatum de eo videbunt; et qui non audierunt, intelligent* (*Isai. lii; Rom. xv*). Ecce enim Chaldæi, quibus nihil unquam fuerat de hujusmodi mysteriis prædicatum ^d intellexerunt nativitatem Christi; ipsumque Christum sollicitè ^e perquirentes, cælo ^f monstratæ stellæ ducatu, invenire meruerunt. Nec sane a quibuscunque vilibus, obscuris abjectisque hominibus hæc sunt vel intellecta, vel visa, sed a Chaldæis, id est, ^g apud quos ^h superstitionum regnabat error. In his ingressus mundum Christus primitias fidei salutaris invenit : et factum est inter Judæos atque gentiles quoddam perfidiæ fideique certamen. Nato enim Christo exsultabat Chaldæa, et tota cum suis principibus Hierosolyma torquebatur. Insectabatur Judæus, magus ⁱ adorabat; et Herodes acuebat gladium, Chaldæus munera præparabat. Sed quid mirum si turba illa Judaica Christi non suscepit infantiam, ^j quæ etiam mortuos suscitantem contumaciter ^k abusa contempsit? Quid mirum si in cunis jacentem Christum sprevere Judæi, quem, cum cæcis vel nova daret lumina, vel repararet amissa, languoresque varios salutifero sermone ^l curaret, ad omnia beneficia Domini redimentis ingrati, mendacis linguæ ^m ⁿ calumniis incusabant? Quid mirum si in ejus nativitate stellæ splendentis indicia neglexerunt, in cujus passione, etiam sole lugente, lætati sunt? Quid mirum, si Chaldæis adventantibus, hi ^o credere noluerunt, quos ad fidem veritatis adducere concursus non potuit angelorum? Lætemur itaque nos, fratres, et exsulemus in Domino, festivitatem perennis mysterii omni cum gaudio celebrantes; qui nativitatem dominicam non conjecturis carnalibus adnegamus, sed fide simplici confitemur; qui Salvatoris adventum non nuntiantibus magis, sed attestante desuper Patre cognovimus; qui Christum Dominum, non jam inter cunabula vagientem quærimus, sed regnantem veneramur in cælo Jesum Christum Dominum ^p.

HOMILIA XXIX.

De Baptismo Christi I.

ADMONITIO.

Quamvis codices Casinenses et Vallicellani hac homilia careant, eorum tamen vicem supplent alii multi, certum de S. Maximo testimonium reddentes. Bibliotheca Vatic. quatuor præstat mss. monumenta, scilicet

^a Cod. Laurent. 1, Plut. xrv, de ejus manifestatione lætemur.

^b Cod. Vat. 4951, signum luminis.

^c Idem cod. Vat., ut non relinqueret cælum.

^d Cod. Casin. 106, intelligunt.

^e Cod. Vatic. 4951, et Palat. 453, sollicitè perquirunt cælo monstrante.

^f Idem cod. Casin., cælo monstrante reperiunt.

^g Cod. Novarien., supersticiosus.

^h Codd. Vat. 4951, et Casin., adorabat. Herodes acuebat gladium.

ⁱ Cod. Vat. 4951, quem etiam mortuos suscitantem, etc.

^j Cod. Vat. Pal. omittit vocem abusa.

^k Idem cod., sanaret pro curaret.

^l Cod. Novarien. 27, hi redire noluerunt, etc.

^m Cod. Vat. 4951, subjungit, cum Patre et Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

1267, pag. 183, Palat. 433, pag. 237, 4951, pag. 42, et 189, in quibus S. Maximo episcopo homilia inscribitur. Eadem inscriptio legitur in Laurentiano I, Plut. xiv, pag. 71, cui adjungimus duos Augienses XII et XVI, Lucensem 85, Novariensem 27, pag. 136, et Taurinensem. In hoc codice titulus est: *De Epiphania et de baptismo Christi homilia I.* Apposite quidem; cum S. antistes de manifestatione Christi magis lacta, et de portentosa aquæ in vinum conversione in convivio Canæ Galilææ primum agat, deinde de Christi baptismo. Verum cum duo priora miracula nonnisi leviter attingat, et tertium pluribus prosequatur, nos editoribus assensu de baptismo Christi homiliam inscripsimus. Gymnicus profecto ita habet pag. 38, Galesinius pag. 103, Combefisius tom. II, pag. 80, Cumdius tom. I, pag. 509, Raynaudus pag. 203, Margarinus in Bibl. Max. pag. 12, omnes de baptismo Christi scribentes. Hic adnotare non omittimus a sancto Augustino, atque a sancto Leone Magno, quorum prius sex sermones habet de Epiphania, alter octo, de sola manifestatione Christi per insolitum sidus magis facta, et in eis de vocatione gentium ad fidem pertractari; at de duobus aliis miraculis, quæ ab Ecclesia eadem in solemnitate celebrantur, altum silentium contineri. Peculiarem ergo sibi meretur commendationem S. Maximus noster, quod eleganter et erudite de triplici mysterio disseruerit, reconditamque in sacris Litteris doctrinam pro sua dicendi copia et facilitate non tam hac in homilia quam in sequentibus palam fecerit. In hoc Græcos Patres secutus videtur, duos nempe Gregorios, Nyssenum et Nazianzenum, qui triplicem Christi apparitionem suis orationibus recoluerunt, diemque illum sextum mensis Januarii, diem Epiphaniarum appellarunt. Utrum autem eodem die quo magi, stella duce, ad adorandum natum Dominum pervenerunt, Christus factus quasi annorum triginta baptizari voluerit a Joanne, eodemque die convivio in Cana Galilææ interfuerit, et aquam in vinum converterit, dissident inter se scriptores, aliqui affirmativi, negativam alii opinionem sectantes; cum nihil hac de re Ecclesia desinierit, et solum una die trium illorum miraculorum complexa sit celebrationem. Sanctus Maximus in homilia quinta de baptismo Christi apertis verbis affirmativam sententiam tuetur. *Et si autem, inquit, ab aliquibus aut unum, aut aliud ex his factum esse credatur, ego tamen ea omnia evenisse credo ea die, atque unum in altero contineri.*

ARGUMENTUM. — *Paucis colligit S. doctor, quæ superioribus homiliis complexus fuerat de Epiphania Domini, estque hæc illius fere tota de baptismo Christi oratio, ex quo clarius illuxit divinitas ejus.*

Complura nobis, fratres, atque diversa festivitas præsentis diei salutarium mysteriorum sacramenta multiplicat. Nam, sicut posteritati suæ fidelis mandavit antiquitas, hodie Salvator humani generis cœlestibus a ostensus indiciiis, a Chaldæis est adoratus (Math. II). Hodie Christus beati Joannis ministerio fluentia Jordanis benedictione proprii baptismatis consecravit (Ibid. III). Hodie etiam invitatus ad nuptias divinitatis suæ potentiam manifestans aquas in vinum, aquas, inquam, 87 vertit in vinum, hoc est quas sanctificavit in baptismo, nobilitavit in nuptiis (Joan. II). Tria quidem hæc, fratres, unius b fidei mysteria recensemus, sed quæ per unum Dominum dignatio Trinitatis implevit. Neque enim aliquando in operatione virtutum abesse sibi unitas potest, aut unquam separari ab invicem poterit, quod deitate est indivisum. Denique, cum baptizaretur Salvator, non se deesse Unigenito Pater in voce prodidit, Spiritus in columba. Non ergo miremur, fratres, c quibus in fide est Trinitas, si tria unum nobis diem mysteria consecrarunt. Hodie itaque, ut diximus, magus per stellam reperit quod Judæus credere noluit per prophetas. Hodie gentilitas edocta de cœlo Redemptorem mundi inquirat ut regem, muneratur ut fortem, adorat ut Deum. Et quam recte, carissimi, in testimonium novæ nativitatis, nova d terris stella resplenduit, cujus utique Judæorum gens perflida nec radium occultare possit, nec abscondere veritatem; neque ulla jam per eos poterat locum habere malignæ interpretationis obscuritas, ubi cœlum ipsum universorum oculis sidereo lumine credenda fulgebat. Et quam hoc mirabile, quod exiguus stelæ radius stu-

penia alienigenarum corda permovit; cum illum Judaicum populum, cui mare divisum, cui præbitum manna de nubibus, nec ignea potuerit et ipsa de cœlo micans columna convertere. Sed jam ad Christi baptismum properemus: *Venit, inquit, Jesus ad Jordanem, ut baptizaretur a Joanne; cui ait Joannes: Ego a te debeo baptizari; et tu venis ad me (Matth. III)?* Ego utique a te debeo baptizari, quia mihi est ex paterna prævaricatione corruptio, et tibi in paterna a majestate communio. Ego in hunc mundum carnali sum parente profusus; tu vero huc ab ingenito Patre Unigenitus advenisti. Me viri et seminae naturalis copula procreavit; te autem Altissimi obumbrante virtute, veneranda nobis virginitas f dedit. Ego terrenum animal, tu Agnus Dei; ego peccati lege mortalis, tu autem adversus peccata veniens nescis subjacere peccato. Et post omnia, ego factus sum redimendus a te, tu autem natus ut redimas. Cui dignatus respondit Jesus: *Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam (Ibid.).* Id est, omnia quidem vera sunt, quæ memoras: 88 sed hæc mei adventus est ratio, ut, quia sub lege factus sum, ordo legitimus suppleatur. Veni enim, non ut mihi viverem, cui vita æterna cum Patre est, sed ut conditionem vestræ mortis e auferam. Et hoc est justissimum, ut, quia totum suscepi hominem, per omnia trans-eam hominis sacramenta. Et revera, fratres, quomodo pro nobis Christus ad baptismum non veniret, propter quos etiam corporeæ circumcisionis non vitavit injuriam? Unde et Joannes salutare mysterium recognoscens, non jam Dei Filium, ut Baptista sanctificat, sed ut devotus minister cœlestibus obtemperat imperatis; nec enim poterat non obedire servus domino, præco judici, regi miles, præcursor auctori. Atque ut hæc omnia Divinitate agi plenius perfectiusque propheta dignosceret, in specie colum-

a Cod. Vat. 189, *cœlestibus ostensis indiciiis.*

b Idem cod., *unius diei mysteria.*

c Idem cod., *in quibus fides est Trinitatis.*

d Idem cod. omittit *terris.*

e Cod. Laurent. qui supra, *et tibi in paterna*

necessitate communio.

f Idem cod. Laur., *veneranda nobis virginitas edidit.*

g Cod. Novarien. 27, *auferrem.*

hæ sanctus se Spiritus videri dedit, et in voce sermonis Pater audiri : ait enim : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui* (Matth. iii). Videte et intendite, fratres, quantum gratiæ de divina dignatione mortalitas consequatur : nam ut sacratissima redemptionis nostræ mysteria confirmetur et ut manifestius æterna nobis Trinitas^a revelaretur, baptizatur Filius in Jordane. Spiritus sanctificat sacramentum, Pater aperit veritatem. Superest jam ut tertia devotionis hujus caritati vestræ causa clarescat. Hodie nihilominus, ut perhibetur a patribus, Dominus Jesus in Cana Galiliæ de^b aquis effecit vinum (Joan. ii). Nihil a vobis est, fratres, in hujusmodi mirabilibus de Creatore cunctandum; qui enim in exordio mundi^c dedit esse aquas, in fine quoque mundi quod voluit fecit ex aquis : majoris nempe majestatis est^d creare quæ non erant, quam creata mutare. Et quid mirum, si ad præceptum Domini sui aqua transivit in vinum cujus nutu^e salubrium fomenta imbrum et ipsa vini genitrix uva nutritur? Quid mirum, si Dominus omnium propter hominem aquas vertit in vinum, qui ut hominem conderet, terram transforma-

vit in carnem? Quid mirum, si ejus jussu aqua meliorem profecit in saporem, cujus operatione, cum amara esset,^f in myrrha bibituris populis ligno medicante dulcata est; cujus imperio etiam, ut sitientibus in eremo non deesset, concita^g prosilivit e petra? **89** Et ibi^h quidem aqua procedit e saxo, ubi adhuc figura spiritalis est poculi; hic vero per Christum efficitur vinum, ubi jam vera est bibentium salus. Quid igitur, fratres, hoc letius die, quid hac solemnitate sacratius, in qua partum virginis, qui latebat in cunis, stella fulgentior gentibusⁱ coruscavit; in qua Unigenitum Dei in sanctificationem sui Jordanis unda suscepit, homo Spiritum sanctum vidit, Patrem mundus audivit; **90** in qua etiam sobrio illo^j vini mirabilis poculo peccatis ebrium mortale genus visitasse se Christus ostendit? Et ideo, carissimi, in spiritualibus donis, lubricæ carnis voluptate deposita, spiritualiter gaudeamus, ut tenebras cordis nostri lumen stellæ cœlestis irradiet, benedictio paternæ vocis illustret, et salutare nos vinum Christo propinante lætificet.

HOMILIA XXX.

De Baptismo Christi II.

ADMONITIO.

Ex Taurinensi codice plane constat S. Maximum homilias triginta edidisse de baptismo Christi. Harum perpaucæ supersunt, nec est earum servata satis integritas propter vetustatem. Quam nunc damus e codice abbatiæ Sancti Dalmatii exscribi curavimus, quo in codice est *De baptismo Christi homilia quinta*; in Taurinensi autem codice numero est octava, inscribiturque *De eadem Epiphania et baptismo Christi*. Stylus, sententiarum constans conformitas, adducendorumque locorum sacræ Scripturæ ratio argumento sunt eam nonnisi Maximo acceptam referri oportere.

ARGUMENTUM. — *Christus, qui non tam Salvator quam magister sanctitatis advenerat, salutem in baptismo instituit, et præcessit exemplo in eum credituris, ut regenerationis lavacro a peccatis munderentur, et justificationis gratiam compararent.*

Ex Evangelio, fratres, nuper audivimus, Dominum nostrum Jesum Christum ad sacra Jordanis fluenta baptismi causa venisse, seque in eodem flumine mysteriis cœlestibus consecrari voluisse; quod quidem quare ipse præstiterit, mirari non debemus. Ipse enim primus, quod ceteris faciendum imperabat, exsequi voluit, ut veluti bonus magister doctrinam suam non tam verbis insinuaret, quam actibus etiam ipse exerceret. Hæc autem omnia hac die fuisse peracta manifestum est, idque ex ipsa etiam possumus ratione colligere. Ratio enim exigit ut post Natalis dominici diem, etsi interpositis annis, eodem autem tempore ista sequeretur festivitas, quamque etiam natalem appellandam puto. Tunc enim natus est hominibus, hodie renatus est sacramentis. Tunc per Virginem editus est, hodie per mysterium fuit

regeneratus. Ita enim infinita sua sapientia disposuit Dominus, ne longe inter se hominum vota distarent; atque adeo in uno eodemque tempore, quem genitum homines gratulabantur in terra, sanctificatum celebraretur in cœlis : ut qui partum Virginis, nuntiantibus angelis, jam possidebant, ut Dei Filium, cœlis testantibus, retinerent, certique essent verum Dei esse Filium quem Virgo pepererat; illum enim ut Deum Divinitas ipsa agnoscebat. Novi enim partus nova merentur obsequia. Ibi cum secundum hominem nascitur, mater Maria eum suo sinu circumfovet; hic cum secundum mysterium gignitur, eum Deus Pater sua voce complectitur. Ait enim : *Hic est Filius meus, in quo mihi complacui bene, ipsum audite* (Matth. ii). Ergo mater in partu molli illum blanditur gremio, **D** Pater vero in baptismo pio illi testimonio fabulatur. Mater illum magis adorandum ingerit, Pater colendum gentibus manifestat. Venit igitur Dominus hodie ad baptismum, et corpus suum voluit aqua dilui. Dicit fortasse aliquis : Si sanctus est, quare voluit baptizari? Audi ergo : ideo baptizatur Christus non

^a Cod. Vat. 189, *revelatur*.

^b Idem cod. Vat., *de aqua*.

^c Idem cod. Vat., *esse fecit aquas*.

^d Idem cod. Vat., *creare, quod non erat*.

^e Cod. Laurent., *cujus nutu fomento imbrum*. Item cod. Vat.; Novarien. vero cod. legit, *cujus nutu salubrium fomento imbrum propter hominem aquas vertit in vinum? Qui ut hominem conderet,*

terram transformavit, etc.

^f Idem cod. Laurent., *in mari bibituris populis*.

^g Idem cod. Vat., *concita consilivit e petra*.

^h Idem cod. Laurent., *Et ibi quoniam per Moysen aqua procedit e saxo*.

ⁱ Idem cod. Vat., *gentibus declaravit*.

^j Idem cod. Vatic., *sobrio illo vino mirabili, poculo peccati, etc.*

ut sanctificetur ab aquis, sed ut aquas ipse sanctificet, et purificatione sui fluentia purificet illa quæ tangit. Consecratio enim Christi consecratio est major elementî. Nam cum Salvator noster abluitur, jam tunc in nostri baptismi tota aqua mundatur, et purificatur fons, ut secuturis postmodum populis lavacri gratia ministretur. Præcedit ergo per baptismum, ut Christiani post eum confidenter populi subsequantur. Atque ita columna ignis per mare Rubrum præcessit, **91** ut quod monstrabat iter filii Israel intrepide sequerentur; et ipsa prius per aquas gressa est, ut post se venientibus viandi semitam præpararet. Quod quidem, uti Apostolus (*I Cor. x*) ait, baptismi mysterium fuit. Et baptismum plane quodammodo erat ubi

A homines nubes operiebat, unda portabat. Hæc autem omnia operatus est Christus Dominus, idem qui et modo: qui sicut tunc per mare Rubrum filios Israel in ignis columna præcessit (*Exod. xiii*); ita nunc per baptismum Christianos populos in corporis sui **92** columna præcedit. Ipse, inquam, illa est columna quæ tunc sequentium oculis lucem præstitit, modo vero lumen credentium oculis suppeditat; tunc in fluentis undarum semitam solidavit, nunc in baptismi lavacro fidei nostræ vestigia corroborat: per quam fidem qui intrepidus ambulaverit, persecutorem Ægyptium non timebit, atque ad cælestia regna perveniet, si fidem, quam tenet, bonis operibus confirmabit. Explicit.

HOMILIA XXXI.

De Baptismo Christi III.

ADMONITIO.

Quæ de superiore homilia Maximo ascribenda animadvertimus, eadem in hanc satis apte cadunt. Itaque non dubito quin hujus etiam auctor idem fuerit antistes Taurinensium. Hanc nos e codicibus abbatiae Sancti Dalmatii duobus, atque ex Taurinensi accepimus. Uterque Sancti Dalmatii eam inscriptam refert hoc modo: *Item et de baptismo Christi homilia III.* Taurinensis vero: *Item et de Epiphania et baptismo Christi homilia XXX.*

ARGUMENTUM. — *Joannes Baptista de Christo ad eum accedente, ut baptizaretur, prædicat turbis, ipsum esse justificationis auctorem; cum sit Agnus Dei, ad hoc missus, ut tollat peccata mundi.*

Ante dies aliquot, fratres, prosecuti sumus Dominum nostrum Jesum Christum non jam sui causa baptizatum esse, sed nostri; cum enim ipse nulla peccata fecerit. Sed tamen ideo ad Jordanis fluentia venit, ideo peccatorum illi turbæ, quæ ad Joannis baptismi accesserat, se immiscuit, tum ut Jordanis sanctificaret aquas, tum ut nos ad baptismi lavacrum invitaret, et vos præcipue catechumenos, qui sine baptismate paradisi gaudia non potestis consequi. Ille etiam credidit beatissimus ille Christi Baptista Joannes. Nam ut Christum ad se venientem vidit, ecce ad illam conversus peccatorum turbam, qui ad ipsum venerant, ut baptizarentur, dixit: *Ecce Agnus Dei: ecce qui tollit peccatum mundi.* Ecce nempe illum, qui peccatum nunquam fecit. Ecce Agnus Dei. Ecce hic tollit peccata mundi. Ad illum igitur currite. Ab ipso baptismum suscipite. Potens est enim ipse peccata vestra mundare. Ab ipso et ego cupio baptizari. Atque id revera optabat Joannes, unde Christo dixit: *Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me?* Hoc est, tu qui Deus es ad tuam descendis creaturam? Tu

B qui rex es et dominus dominantium ad tuum venis famulum? Tu qui sanctus es ad peccatorem descendis, ut ab ipso baptizeris? * Et tanti officii ministerium Christo ipse recusavisset, nisi ipse illi id ut præstaret jussisset. *Sine modo*, inquit sermo divinus qui ante lectus est; *sic enim decet nos implere omnem justitiam. Ego a te debeo baptizari* (*Matth. iii*). Baptizatur ergo a Joanne Jesus, non quidem sibi, sed nobis. Baptizatur a creatura Deus, a servo dominus, ut ipse impleret omnem justitiam. Si igitur ille, qui peccatum non fecit, baptizatus est, quare et nos, qui peccatores sumus, baptizari non debemus? Si Christus, qui ipsa erat castitas, sobrietas, innocentia, servi sui voluit tingi baptismate, cur et nos, quibus exuberans est sarcina peccatorum, non mundabimur ad salutem? C Faciamus igitur quod ipse venerabilis Christi Baptista in se fieri optabat, et non obtinuit. Ille Christi baptismi cupiebat, ille ab ipso baptizari volebat, et tamen id obtinere non meruit. Nobis sponte offertur baptismi; baptizemur igitur; nam ipse etiam Salvator noster, ut omnia legis mandata, quam ipse dederat, adimpleret, voluit baptizari; sicut alibi etiam ipse dixit: *Non veni legem solvere, sed adimplere* (*Matth. v*). Explicit.

HOMILIA XXXII.

De Baptismo Christi IV.

ADMONITIO.

93 Homiliæ hujus nonnisi pars hæc exigua e codicibus Sancti Dalmatii et Taurinensi describi potuit. Nam partes reliquæ exciderunt, nescio cujus hominis culpa, qui ex codicibus iisdem folia duo detraxit. In Dalmatiano inscribitur: *Item et de baptismo homilia IX*, in Taurinensi: *Item et eadem Epiph., et de baptismo Christi homilia XIV.*

ARGUMENTUM. — *Ex hisce paucis intelligitur sanctum Maximum hac in homilia de manifestatione divinitatis Christi in convivio Canæ Galilææ, deque ejus baptismate egisse.*

Salvatoris Domini nostri Jesu Christi omnipotens

D virtus ex lectione quam modo audivimus evidenter colligitur. Quamvis enim omnipotentia illius, qua in principio rerum una cum Patre et Spiritu sancto cælum ex nihilo creavit et terram, latere videretur in homine, quem pro nostra assumpserat **94** redemp-

* Cod. Taurin., *Et sancti officii ministerium recusavisset Joannes, nisi ipse illi, id ut præstaret, jubebat*, etc.

tionem, suis est evidenter discipulis manifestata. Nam cum ad nuptias veteris instituti venisset in Cana Galilææ, et derepente convivantibus defuisset vinum, ipse, qui nuptiis illis non erat designatus adesse, nuptias quoque illas miraculo voluit comprobare, at-

que aquas convertit in vinum. (*Desunt in originali duo folia, deinde ita concluditur:*) Ut ab omni mundi huius inquinamento liberati ad cœlestia regna pervenire possimus, ipso adjuvante, qui regnat in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXIII.

De Baptismo Christi V.

ADMONITIO.

Ex codicibus Taurinensi et abbatie Sancti Dalmatii constat hanc item homiliam ascriptam fuisse Maximo. Ac stylus quidem sententiarumque contextus, ac continuatio ejus fuisse auctorem Maximum demonstrant. In Taurinensi codice ea est 29 homiliarum: *De Epiphania et de baptismo Christi*: in Sancti Dalmatii vero V *de baptismo Christi*. Is titulus visus nobis est aptior.

ARGUMENTUM. — *Commemorato primum triplici Epiphaniæ mysterio, peculiarem de baptismo Christi sermonem instituit S. Maximus, magnaue gratiarum munera ab ipso promanantia disertissime explanat.*

Credo, fratres, intellexisse vos prædicationem meam in die sancta Epiphaniæ, et vos præcipue catechumenos, in qua dicebam tunc nonnullis asserentibus Dominum nostrum Jesum Christum stella duce venientibus ab Oriente magis fuisse adoratum; aliis autem dicentibus eum aquas tunc in vina mutasse; quibusdam demum confirmantibus illum ea die fuisse in Jordane a Joanne baptizatum; in omnibus tamen Filium Dei credi, in omnibus esse nostram veram festivitatem. Etsi autem ab aliquibus aut unum, aut aliud ex his factum esse credatur, ego tamen ea omnia evenisse credo ea die, atque unum in altero contineri. Christus enim Dominus noster, cum naturam reparaturus humanam in hunc mundum venisset, Judæos, e quorum semine secundum carnem natus erat, prius certe vocavit ad vitam. Sed tamen gentium populum, prout plurics sanctitati vestræ intimavimus, in cæca sua infidelitate non dereliquit. Nam qui cunctos ab æterna morte sua incarnatione mirabili de-
flendaque morte liberare volebat, omnes quoque ad venerabile fidei suæ lumen evocavit. Angeli igitur pastoribus natum manifestant Redemptorem; nova tamen stella ad ipsius sacra veneranda cunabula gentes invitat. Veniunt pastores in Bethlehem; et cum muneribus magi ad ipsius cunabula currunt. Illum venerantur pastores, adorant quoque et magi. In ejus nativitate insanus tremit Herodes, superba Synagoga pavet; gentilitas vero exultat, et gaudet suum aliquando advenisse Salvatorem. Et revera Judæis sua in infidelitate dimissis, ex gentibus 95 crevit Ecclesia. Nata equidem hac die est gentium Ecclesia, quia per illam lucidissimam stellam tribus illis in magis ad veri luminis agnitionem est evocata gentilitas.

Crevit autem, quia hac die etiam salutaris lavacri a Christo Domino institutum est sacramentum. Hodie enim, ut antiquorum nos docet veneranda traditio, ad Jordanis fluentia Salvator noster accessit. Hodie qui erat sine peccato, inter peccatorum turbas, ut baptizaretur, ad Jordanem accessit. Hodie demum Redemptor noster in Jordane baptizari voluit, suumque vicissim sanctificare Baptistam. Baptizatur igitur in Jordane Christus, et Jordanis aquas suo hac die sanctificavit baptismate. Sed quid dico Jordanis? Universam enim aquarum substantiam, quæ ubique est, suo sanctificavit baptismate. Ecce ergo quomodo in hac sanctissima die et Ecclesia ex gentibus in magorum vocatione est congregata, et quomodo etiam in Christi baptismate est spiritualiter renata, et quotidie renascitur. Quotidie enim ad regenerationis vitam ipsa transit 96 Ecclesia, quoties ad baptismum catechumenos recipit. Ante lavacrum enim infirmus est catechumenus¹; suscepto autem baptismate, et Trinitatis acquirit notionem, et fit constans atque fidelis, nec amplius, uti aqua quam hodierna die Christus Dominus invitatus ad nuptias mutavit in vinum, pallens est nulliusque saporis; nam suscepto baptismate fidelis evadit atque mutatur in vinum. In vino enim sancti Spiritus significatur gratia, prout etiam ipse Salvator noster asseruit, cum dixit in utres novos vinum novum esse condendum (*Matth. ix*).
Ecce igitur quomodo in hac sacratissima die per novæ stellæ coruscationem ad fidem conversa est gentilitas. Redemptor noster pro cunctis regenerationis salutare instituit lavacrum; et quare hac eadem die aquarum substantiam convertit in vinum. Tantam autem gratiam Christus Dominus noster suo contulit baptismati, ut non tantum suum sanctificavit Baptistam, sed et Jordanis fluvijs ipse conversus sit retrorsum. Explicit.

HOMILIA XXXIV.

De Baptismo Christi VI.

ADMONITIO.

Maximo præclara hæc homilia omnium editorum consensione ascripta est. Consonant his manuscripti co-

¹ In cod. Taurin. legitur: *Ergo in hac sacratissima die per novæ stellæ coruscationem ad fidem conversa est gentilitas tribus illis in magis. Redemptor noster pro cunctis salvator regenerationis lavacrum instituit, atque aquarum substantiam convertit in vinum. Tantam*

autem gratiam suo contulit baptismati, ut et suum sanctificavit Baptistam, cunctisque illud susipientibus, atque ea quæ ipse dedit, mandata servantibus, vitam pollicetur æternam.

¹ Quare hic loci sanctus Maximus dixerit catechumenos notionem sanctissimæ Trinitatis carere eamque

illis tradi cum baptizati fuerint, in adnotatione ad primum tractatum de Baptismo rationem reddam.

dices Vaticanus duo; Belgici duo, Martinensis et Cambronensis; duo etiam Casinenses. Subalpini quatuor, hoc est Taurinensis, Sancti Dalmatii, Vercellensis et Novariensis. His accedunt Augiensis, Lucensis, Valli-cellanus, Florentinus, Amiatensis. Monachi Benedictini congregationis Sancti Mauri, cum eam e sermonum sancti Augustini serie expunxerint, transtulerintque in appendicis numerum 134; tum confessi ultro sunt, eam non in editis modo ejus operum collectionibus, sed in manuscriptis etiam exemplis asseri sancto Maximo antistiti Taurinatum. In codice Sancti Dalmatii multa sunt hac homilia comprehensa, quæ jam publicatis non congruunt. Eam nos in adnotationes ad pag. 93 seqq. rejecimus, ut a lectoribus conferri cominode cum vulgaris possit.

ARGUMENTUM. — *Statuitur differentia baptismatis Christi a baptismo Joannis. Hujus lavacrum dimittere non poterat peccata, nisi fidei, et poenitentiae merito; cum baptismus Redemptoris culpas abluit ex se ipso, et justitiam largiatur.*

Licet, fratres dilectissimi, de solemnitate diei hujus veterum sit diversa traditio: una tamen sanctæ devotionis est fides. Et quanquam nonnulli hodie Dominum nostrum Jesum Christum, stella duce, venientibus ab Oriente magis æstiment adoratum; alii autem asserant eum aquas in vina mutasse; quidam vero baptizatum illum a Joanne confirmant, in omnibus Dei Filius creditur, in omnibus est nostra [Al. vera festivitas] festivitas. Nam quod magis utique gentilibus et adorare Dominum, et munera offerre conceditur, gentium est præfigurata vocatio*; quod vero fluentis Jordanis baptizatur Christus, aquæ nostro baptismati consecrantur. Oportet itaque, carissimi, ut aliqua nunc de ipso baptismo **97** sanctitati vestræ, prout Dominus donaverit proferamus; ut simul et humilitatem Salvatoris nostri et mysteriorum gloriam agnoscat. Prædicabat in deserto Joannes baptismum poenitentiae [Al. populo in remissionem peccatorum] populo peccatori. Non quo crimina commissa deleret, sed quo emendaret errantes. Nam remissio peccatorum Christi gratiæ servabatur. Confluebat ergo ad Joannem desiderio lavacri diversorum copiosissima multitudo; ^b quorum essent tam scelerati actus, vita tam perditæ, ut eos venerabilis Baptista vipereo semini compararet. Inter hujusmodi homines ille virtutum cœlestium Dominus, ille qui respicit terram et facit eam tremere, Christus **C** Jesus non dedignatur humilis et quietus ad servuli sui baptismum properare. Sed quid mirum de mansuetudine Salvatoris, si se prophætæ suis manibus inclinavit, qui se ab inimicis suis passus est crucifigi? Quo properante ad fluvium, talem Joannes circumstantibus turbis erupit in vocem: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (Joan. 1). Hoc est dicere: Cessate jam, cessate a baptismo meo, quo poenitentia suscipitur: ecce Baptista, per quem crimina dimittuntur. Desinite ulterius a conservo vestro baptizari velle: præsens est Dominus omnium nostrorum, qui

baptizat ad vitam: illum sequimini, illi credite, ab illo lavacrum salutis tota mente supplices postulate, a quo et ego ipse Baptista vester cupio baptizari. Non renuit quidem Jesus testimonium vocis hujus; sed qui per ordinem vellet universa complere nihilominus baptizari se expetit a Joanne. Tum Baptista devotus baptizandi sui potentia tremefactus, ait: *Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me* (Matth. iii)? Id est quoniam ego creatura sum, tu Creator; **98** ego servus, tu Dominus; ego figura, tu veritas. At Jesus ait: *Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam* (Ibid.). Id est, quid nunc ista commemoras? propositum susceptæ humilitatis implendum est. Tunc ille, qui præsumere formidabat, velociter paruit præcipientis imperio. Baptizatur ergo Jesus non sibi, sed nobis; baptizatur, non ut purificetur aquis, sed ut aquas ipse sanctificet; baptizatur novus homo ut novi baptismatis constituat sacramentum. ^c *Aperti sunt, inquit, cæli. Æstimo ut in cœlestibus esset miraculum de iis quæ gerebantur in terris, sicut ait: In quem concupiscunt angeli prospicere* (II Petr. 1). Quomodo enim poterant non mirari virtutes cœlorum, et dominationes, cherubini et seraphim, cum viderent Dominum Sabaoth in fluvio ab homine baptizari? Ut autem Joannis attestatio etiam cœlesti testimonio confirmetur, vidit Spiritum sanctum corporali specie, quasi columbam descendentem et manentem super Jesum (Joan. 1). Audit et Patrem dicentem: *Hic est Filius meus dilectus, in quo bene complacui* (Matth. iii). Advertite, fratres dilectissimi, quanta nobis in baptismo Domini nostri ^d Jesu patefacta sit gratia, quam subtili sacramento Trinitas se hodie homini revelavit. Pater enim auditur in voce, Filius manifestatur in homine, Spiritus sanctus dignoscitur in columba. Quam mirifico autem mysterio Dominus noster Jesus Christus, vel tactu corporis sui, vel transitu gloriæ suæ omnem ad momentum creaturam sanctificat, vivificat et illustrat; aquas enim consecrat, dum baptizatur; terram sanctificat, dum sepelitur; mortuos suscitatur, dum resurgit; cœlestia glorificat, dum ascendit ad cœlum, et sedet ad dexteram **D** Dei Patris.

EADEM HOMILIA.

EX CODICE OLIM SANCTI DALMATII.

Etsi, fratres, de veneranda præsentis diei solemnitate veterum Patrum varia sit atque diversa traditio, una tamen in omnibus sinceræ devotionis est

* Codex Vatic. 1267, *Quod aquæ transformantur in vinum religionis nostræ designatur arcanum; quod vero, etc.*

^b Idem cod. Laurent., *confluebat ergo ad Jordanem desiderio, etc.* Cod. Vat. 1267, *quorum esset tam sceleratis actibus vita perditæ, ut eos, etc.*

^c Cod. Vat. 4951 omittit hæc Scripturæ verba.

fides. Quamvis enim quidam Dominum nostrum Jesum Christum a venientibus ab Oriente magis hodierna die credant fuisse adoratum, asserant alii hæc

^d Idem cod. Laurent., *in baptismo Domini nostri Jesu Christi patefacta, etc.*

^e Idem cod. Vatic. addit *cum quo vivit, et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.* Eodem hæc recidunt, atque ea quæ continentur Cod. casin. num. 106.

die illum a Joanne baptizatum fuisse; quidam demum reputent hodie ipsum aquas in vina vertisse; singulamen eundem Dei Filium credunt, atque adeo in omnibus vera est nostra festivitas. Dum enim magis Deum adorare, atque sua illi munera offerre conceditur, omnium gentium jam ab eo tempore futura vocatio presignatur. Cum aquæ generosa in vina mutantur, aninarum nostrarum per sacrosanctum baptismi lavacrum sanctificatio monstratur, atque mutatio. Quando vero in Jordane a Joanne Christus baptizatur universa aquarum substantia nostro consecratur baptismati. Baptizatur equidem hodierna die a Joanne Christus, atque per illius baptismum Salvatoris nostri humilitas, atque mysteriorum gloria tunc apertissime est manifestata. Prædicabat in deserto Joannes baptismum poenitentiae populo peccatori; non quo jam perpetrata peccata deleret (peccatorum enim remissio Christi gratiæ reservabatur), sed quo errantes in viam salutis reduceret. Equidem desiderio lavacri infinita peccatorum turba ad illum confluebat; atque interhujusmodi homines, quorum tam scelerati erant actus, perdita adeo vita erat, ut eos viperino semini divinus ille Baptista compararet, Christus Dominus se immiscere non est dedignatus, et servuli sui manibus se inclinare non erubuit. Quo properante ad fluvium, talem circumstantibus turbis mirabundus Joannes erupit in vocem: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (Joan. 1). Hoc est dicere: Cessate jam a baptismo meo, quo poenitentia incepit. Ecce ille Baptista est a quo crimina dimittuntur. Desinite ulterius conservi vestri exoptare la-

A vacrum ad poenitentiam. Ecce ille est qui baptizat ad vitam; illam ergo sequimini, illi adhærete. Iis quæ ipse dixerit credite, quæcunque jusserit facite, ab illo demum salutare lavacrum supplices deprecite; ego enim Baptista vester ab eo etiam cupio baptizari. Verum tale vocis testimonium Jesus non tenuit; sed qui per ordinem volebat universa compleri a Joanne suo expetit baptizari. Ait enim illi Jesus: *Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam* (Matth. iii). Hoc est, quid nunc ista commemoras? Susceptæ humilitatis propositum implendum est; et tunc ille qui præsumere formidabat, velociter paruit præcipientis imperio. Baptizatur ergo a Joanne Jesus non sibi, sed nobis. Baptizatur, non ut purificetur aquis, sed ut aquas ipse sanctificet. Et tunc aperti sunt ei coeli: singulæ enim celorum virtutes miratæ sunt in fluvio Dominum Sabaoth. Tunc Spiritum sanctum corporali specie, quasi columbam descendentem, et manentem super eum vidit Joannes; audivit quoque et Patrem dicentem: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui bene* (Ibid.). Ecce ergo nunc, fratres, quanta nobis in Domini nostri baptismate gratia sit patefacta, quam subtili sacramento Trinitas universa se homini manifestavit. In voce enim Pater auditur: Filius autem manifestatur in homine: Spiritus autem sanctus in columba dignoscitur. Quam vero mirabili mysterio idem Dominus et corporis sui tactu et gloriæ suæ transitu omnem in momento creaturam sanctificat, et vitali luce illustrat: fluente enim omnia in suo baptismate consecravit. Explicit.

HOMILIA XXXV.

e Baptismo Christi VII.

ADMONITIO

99 Est in editis hujus homiliæ inscriptio: *De gratia Christi*, secus atque codices mss. plerique omnes postulent, resque ipsa ferat. Nam et Maximus de Baptismo Christi in ea copiose agit, non de gratia, et unus omnium est eorum, quos vidimus codex Martinensis, in quo de gratia Christi legatur inscriptio. Itaque juxta codicem Taurinensem eam de Baptismo Christi inscripsimus. Codd. Vat. 1267 et 4991, et Vat. Reg. 125, Casin. 106, Florent. Laurentianæ biblioth. ii, Plut. xiv, Lucensis 85, Lambacen., Modoei. E iii, Novarien. 27. Titulum præferunt de Epiphania, vel in Epiphania, quod dicta homilia eadem fuerit die Epiphaniorem, quo die peragitur baptismi Christi solemnitas. Fuere qui sanctum Ambrosium hujus homiliæ auctorem fecerunt. Errarunt. Nihil enim est ab Ambrosii stylo distantius. Maximo certe accepta referri debet, cujus idem stylus est, et adducendorum locorum sanctæ Scripturæ, sententiarumque contexendarum eadem omnino, uti nobis quidem videtur, ratio.

ARGUMENTUM.—Nonnulla attingit Maximus de circumcisione, cui se subjecit Dominus, ut se verum hominem, et legis Mosaicæ observatorem ostenderet. Iterum de baptismo Christi sermonem instaurat, et ex admirabili ejus demissione præclara cumulat divinitatis adorandæ argumenta.

Redemptionis nostræ auctor æternus, omnipotens Dominus, Unigenitus Dei a vivi inseparabilis semper permanens apud Patrem, ita pro nobis perfectum suscipere dignatus est hominem, ita quod Deus erat exinanivit in semetipso, ut per omnia legalium sanctionum sacramenta transiret. Nam ut primum beatæ Matris sancto processit ab utero, circumcisionis signaculo dedicatur; sive ut indubitata carnis suæ ostenderet veritatem; sive ne eum alienigenam alumna circumcisionis plebs Judaica declinaret. 100 Dein, quia traditæ per Moysem legis præteriri præcepta non poterant, offertur pro eo purgationis holo-

C caustum (Exod. xiii, 2; Luc. ii, 23); et pro illo, fratres, holocaustum et purgationis offertur, qui omnium hominum sordes purgaturus advenit. Sed cum Joannes præmissus ante faciem ejus concurrentes ad se populos et prædicatione corrigeret et poenitentiae baptismi consecraret, ipse ad eum inter promiscuas vilesque turbas, velut unus e populo properavit, et tanta sese benignissimus dignatione subiecit, ut illud sacratissimum caput tremendum potestatibus, angelis venerandum, ad suscipiendum baptismum et servuli sui manibus inclinaret. Quem videns Joannes venientem ad baptismum suum, ac dominicæ in eo gloriæ insignia recognoscens, dixit ei: *Ego a te debeo baptizari* (Matth. iii). Hoc est terrenus a celesti, mortalis ab æterno, fragilis a potente. Et tu venis ad me? Ad præcursorem iudex, ad creaturam creator, rex ad ministrum? et humiliabis te 101 mihi

Cod. Vat. 190, Unigenitus Dei Filius vivi.

b Codices Vatic. 190, Laurent., Reginæ 125, et Casinensis, ne eum velut alienigenam.

c In cod. Casin. omittitur verbum purgationis.

d Item cod. Vat., tanta se, etc.

e Cod. Reg., servi sui.

f Item cod. Vat. 3951, et Cod. 125 Reg., dominicæ in eo gloriæ.

g Item cod. Vat. 4951, et humilias te in exiguo, cum tua non sis dignus, etc. Item codex Martinens., qui etiam habet, cum tua non sis dignus, etc.

exiguo, cujus tua non sum dignus calceamenta portare? Tu inter peccatores ad baptismum venis, in cuius ore dolus inventus non est (*Isai. LIII, 9; I Petr. II, 22*), et per quem totius mundi peccata tolluntur: ac tantum te tuis subicis creaturis, ut puteris oblivisci quod Deus es. Ego quidem hominem video, sed meum Dominum recognosco; humanum in te corpus aspicio, sed cœleste intelligo sacramentum; neque hæc species carnis assumptæ a fide veritatis abducit: tu es Domine, tu es, ipse qui me ad ista misisti. Quomodo autem nunc ego astantem præsentemque ignorare possum, quem dudum adhuc in utero virginali, et intra materna viscera constitutum, nec dudum ipse natus, agnovi? Cui Christus ait: *Sine modo: sic enim^b decet nos implere omnem iustitiam* (*Matth. III, 15*). Sine modo, inquit Dominus; hoc est, vera sunt quidem, nec renuo ista quæ memoras; sed ministerium veni^c servitutis implere,^d ut eos, quos peccatum subdit servituti, ad meam revocem libertatem. Nec mireris, Joannes, si tuis me manibus inclino; qui enim^e contentus nasci, contentus cir-

A cumcidi, pannis etiam contentus **102** involvi, quomodo non Jordanem hunc contentus libenter ingrediar? Noli putare injuriosum mihi, indignumque videri hoc baptisma; alix me manent injuriæ, alix sunt contumeliæ, quas pro humana^f perpeti salute disposui. Post hæc beatus Joannes suscepit devotus, quem timidus prohibebat. Nec ignorabat prophetarum ille præcipuos a se Dominum baptizandum; sed ministerium suum noluit sine confessione complere; itaque et fides confessa est Dominum, et obedientia complevit obsequium. ^g Baptizato itaque Domino, et Spiritus sanctus adfuit, et vox de cœlo paternæ majestatis audita est, dicentis: *Tu es Filius meus dilectus, in quo^h bene complacui* (*Matth. III, 17*). Quod factum, fratres, nostræ proficere fidei manifestum est, ⁱ et præsentia S. Spiritus, et auctoritas paternæ vocis apud omne hominum genus, et testimonium Joannis, et veritas Filii, et sacramentum baptismi firmaretur: per quod magnificamus et glorificamus Deum Patrem omnipotentem, per Dominum nostrum Jesum Christum ^j.

HOMILIA XXXVI.

In die Cinerum.

ADMONITIO.

103 De auctore hujus homiliæ nulla est controversia, cum mire codices, et editores in maximum conveniant. Sola discrepantia est in tituli appositione. Codex Vatic. 1278, pag. 14, habet: *Sermo S. Maximi in die Quadragesimæ*; duo Vatic. Palat. 432, pag. 120, et 435, pag. 147, differunt inter se; in primo enim legitur *Homilia III de Quadragesima*; in altero: *Sermo S. Maximi in Quadragesima*. In Augiensi XIV est: *Homilia V de Quadragesima*; duo Casinenses, 103, pag. 221, et 106, pag. 373, Vallicellanus tom. II, pag. 219, Lambacensis, Laurentianus I, Plut. XIV, pag. 141, et S. Joan. ad Carbonariam habent: *Homilia de Quadragesima*. Taurinensis vero pro secundo sermone in Quadragesima refert: *Item et de jejunio Quadragesimæ sermonem*. Singularis est titulus codicis Lucensis 85: *Sermo in capite jejunii*, et in memoriam revocat perantiquam Ecclesiæ illius diei appellationem; scilicet: *Feria quarta in capite jejunii*, et in memoriam revocat perantiquam Agatense habitum an. 506 docet canon relatus a Burcardo in cap. 26, lib. XIX Decret. *In capite Quadragesimæ omnes poenitentes*, etc. Hic obiter observari poterit quam vetus fuerit consuetudo in Ecclesia incipiendi jejunium feria quarta ante dominicam in Quadragesima appellatam. Nec silentio præterire volumus ex tot codicibus, quos vel nos ipsi illustravimus, vel ab aliis excerpta accepimus, duos tantum Belgicos, Martineuseni et Camberonensem habere inscriptum titulum: *In die Cinerum*. Verum eandem exhiberi inscriptionem in aliis vetustis manuscriptis monumentis probabile videtur, cum Damianus Ascendensis celeberrimus monachus ipse anteriorem noscimus, primam de Quadragesima homiliam posuit, designato ei titulo: *In die Cinerum*. Hanc deinde secuti sunt editores reliqui, Galesinius pag. 107, Combefisius tom. II, pag. 49, Cumdius tom. II, pag. 42, Raynaudus pag. 205, Margarinus Bibl. Max. tom. VI. Omnes homiliam hanc *In die Cinerum* inscribunt. Optime animadvertit Remigius Ceillerius tom. XIV *Histor. auctor. sacr.* hac ex homilia S. Matthæi; quem ritum huc usque servatum videmus. Quare Franciscus Cajetanus Inconstris archiepiscopus Florentinus pietate et doctrina clarissimus in egregio suo opere edit. Flor. 1762: *Explicatio de similibus codicibus Evangelium illud feriæ quartæ ante primam dominicam Quadragesimæ affixum reperiri, ex quo intelligi plane posse, eo die a fidelibus plerumque exordium jejunii quadragesimalis desumptum fuisse.*

ARGUMENTUM. — *Juxta Evangelium damnatur hypocrisis, seu penitentia ostentatio. Jejunium enim debet esse sanctum; tantoque magis gratum et acceptum fieri potest apud Deum, quo clarioribus virtutibus exornatur.*

Quia nonnullorum est consuetudo, carissimi, advenientes Quadragesimæ dies^k devotiore jejunio

C prævenire, necessarie præsens Evangelii decursa est lectio, in qua Dominus noster virtutum spiritualium retributor, sanctam nobis, perfectamque dedit regulam jejunandi, dicens: *Cum jejunatis, non eritis sicut hypocritæ, tristes; exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunare* (*Matth. VI*). Non enim Deo

^a Cod. Reg. Vat., sed Deum meum recognosce.

^b Cod. Reg., sic enim nos decet.

^c Cod. Vat. 4951, humilitatis implere.

^d Codex Laurentian., ut quos peccatum subdidit servituti.

^e Codd. Vatic. 1267 et 4951, et Casin., contentus nasci.

^f Cod. Vat. 4951, pati.

^g Idem codd. Vatic. et Regiæ, Baptizato igitur Domino.

^h Cod. Martin. addit mihi.

ⁱ Cod. Laurent., ut præsentia S. Spiritus. Cod. Vat. 4951 et cod. Casin., ut præsentia S. Spiritus, et auctoritate paternæ vocis.

^j Concordat cum cod. Vat. 4951.

^k Cod. Laurent. I, Plut. XIV, devotiores jejunio

jejunat, sed hominibus, quicumque ostentatione jejunii sui gloriam requirit humanam. Exterminant autem facies suas, qui mœrore simulato religiosum vultum populorum oculis mutantur: non vult enim disciplinæ coelestis magister irreligiose agi quod fieri pro religione præcipitur; nec patitur invocantium se laborem, quibus æternam parat mercedem, infructuosæ jactantiæ vitio deperire. *Non eritis, inquit, sicut hypocritæ, tristes.* Si enim vere mœstus et tristis es, quia jejunas, **104** nullam tibi ut ingratus apud Deum gratiam reservabis: quia quamvis opus facias bonum, pravitatem tamen degeneris animi invitus operaris. Si autem pro quadam sanctitatis imagine tristitiam simulas, omnem fructum promissionis divinæ obsequii tui ostentator amittis. Quod si Deo officium tuum defers, cur illud hominibus pari tecum conditione viventibus vanæ gloriæ sectator ostentas? Hanc nimirum Paulus apostolus secutus sententiam dicebat: *Nolite fieri inanis gloriæ cupidi (Gal. vi).* Inane enim est et vanum quidquid nullius ponderis ac virtutis firmitate consistit. Inane est quod cum sæculo prætereunte deficiens ad vitam non transit æternam: quidquid enim pro carnali honore laboratur corruptibili cum carne dilabitur, ut ait propheta: *Omnis caro fenum et omnis gloria hominis ut flos feni; aruit fenum, et flos decidit; verbum autem Dei manet in æternum (Isai. xl).* Nec possumus, dilectissimi, pro uno eodemque opere, et laudem mundi adulantis expetere, et præmium vitæ coelestis acquirere. *Sed unge, ait, cum jejunas, caput tuum, et lava faciem tuam.* Ungit revera omnis devotus caput suum, cujus reli-

giosum jejunium sanctæ eleemosynæ ubertate pinguescit; et si altius aliquid cogitemus, unges caput tuum, quod est Christus, si bonis operibus **105** meliora subjungens, simplici cum devotione latiffices. Lavabis sine dubio et faciem tuam, atque eam omni lætitiæ serenitate deterges, si divino jucundior cultu nullius affectatione sordescat. ^b Illotus eorum vultus est, qui falso oculorum mœrore præconia mundana mercantur; ^c quos Apostolus sententia sua notat, dicens: *Quæstum æstimant esse pietatem (I Tim. vi).* Et cum hæc ita sint, non repellit Dominus lugentes vel peccata sua, vel mundum, qui dixit: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Matth. v).* ^d Non reprehenditur ille, qui dudum corde devotus, et lubricis gressibus a tramite salutis elapsus, redintegrare se Deo ^e mœsta pœnitentiæ satisfactione conatur, ut in quinquagesimo legitur psalmo: *Cor contritum et humiliatum* **106** *Deus non spernit.* Non utique spernit Deus sanctum mœrorem, sed ^f servientem sibi artificem et dolo simulatam non vult circumferre tristitiam: de quibus ait Christus ad discipulos suos: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam (Matth. vi).* Quanta est igitur spes fidei eorum, vel quæ futuræ retributionis expectatio, qui omnem mercedem operum suorum in presenti sæculo temporalis auræ ambitione consumunt? Et ideo, fratres, inoffensam et Deo placitam in omnibus tenete mensuram: sit apud vos purum jejunium, simplex misericordia, omnisque sincera devotio, ut sanctam vitam vestram evangelica institutione perfectam plena Dei nostri retributio prosequatur.

HOMILIA XXXVII.

De jejunio Quadragesimæ I.

ADMONITIO.

Hanc homiliam recitatam fuisse in dominica prima Quadragesimæ, ex Evangelio Matth. cap. iv, quod a S. Maximo eloquentissima expositione illustratur, satis patet. Nullus tamen plures inter codices mss. sancto antistiti eam asserentes sub illa die refert, sed fere omnes simplicem titulum: *De Quadragesima* apponunt. Hujusmodi sunt duo codices, Vaticanus unus 1268, pag. 57, alter cod. Vatic. Palatinus 432, pag. 76, qui habent: *De Quadragesima sermo sancti Maximi episcopi.* Eadem epigraphæ utuntur codd. Vallicellanus tom. XI, pag. 175, Novatiensis 27, pag. 204, Laurentianus 1, Plut. xiv, pag. 109, Lucensis 85, Augiensis xiv, et Taurinensis num. 17 Sermonum *De Quadragesima*. Ab his differunt duo codices Belgici, Martinensis et Cambræensis, qui eandem homiliam *De jejunio Quadragesimæ* inscribunt. Editores omnes hunc præcæteris titulum suscipientes primum huic locum inter homilias *De Quadragesima* dederunt, nempe Gymnicus pag. 72, Galesinius pag. 108, Combefisius tom. II, pag. 526, Cumdus tom. I, pag. 136, Raynaudus pag. 205, Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 14.

ARGUMENTUM. — *Triplici modo diabolus aggressus est Christum, cum quadraginta dierum jejunium absolvisset; et triplicem de hoste maligno Dominus triumphum reportavit. Hoc exemplo nos admonuit, quibus armis infenso adversario obistere debeamus.*

Audistis, carissimi, sicut evangelica tuba cecinit, Dominum ac Redemptorem nostrum adversus tenta-

menta diaboli reluctantem quidem verbis, sed spiritu dimicantem; sermone enim certamen agit, sed peragit majestate victoriam. ¹ Nec sine ingenti mysterio hujusmodi putemus esse conflictum, in quo aut accensus diabolus in verba ² prorumpit, aut rerum Dominus tentatori suo verbis nihilominus respondere

Idem cod. Laurent., nullius vanitatis affectatione. Item codd. Casin. et Martinen., verbum autem Domini.

^b Cod. Vat. 1278, *Propterea enim eorum vultus est, etc.*; concordant codd. Casin.

^c Idem cod. Vat., quod Apostolus. Cod. Cas., *affectatione.*

^d Ita cod. Vat. 1278.

^e Idem cod. Vat., *mœstæ pœnitentiæ satisfactione, etc.*

^f Ex cod. Laurent. et Vatic. emendatur Galesinii textus, qui habet *servientis*. Melior etiam lectio cod. Martin., *servienter sibi artificiosam, etc.*

^g Cod. Laurent. 1. Plut. xiv, in verba prorupit.

¹ Auctor supra cit. de Myster. Redempt. hum., qui cap. 3 agit de causa et origine tentationis Christi, loco

hoc S. Maximi utitur; habet enim, *Nec ergo sine mysterio ingenti.*

disputatur. In his autem omnibus nostræ salutis est ratio. Nobis Salvator esurit : pro nobis ^a loquitur ; nos in illo vincimus, quia nos ei sumus causa pugnandi. Nam quis ambigat Unigenitum Patris, cui nulla obviare poterat creatura, pro illis iniisse certamen, quorum se carne vestivit ? Humani igitur corporis forma hostem callidissimum prodire suasit ad prælium, quem verus Dei Filius veri hominis responsione confudit. Propter quod errabundus et anceps tentator mollia suspensaque tentamenta rimatur : quia licet carnalis viri speciem contempleretur in Christo, præsentia tamen divinitatis ejus concitatus, suspicabatur eum plus esse quam hominem. Animabat itaque illum presumere congressum partus femineus, sed terrebat virginitas parientis ; quamvis enim Christum Maria, Evæ utique filia, peperisset, non tamen eum conceperat de Adam. Cum ergo videret inimicus Dei Filium tanta per miracula procreatum,olvebat secum, ut **107** arbitror, atque admirans dicebat : Quis est iste qui, nesciente me, hunc ingressus est mundum ? Novi quidem quia de femina natus est, sed nescio unde conceptus. Astat ecce mater, sed patrem investigare non possum. Partum video, sed non ^b agnosco nascentem : et quod stupori meo accrescit, inconsueta lege pariendi, etiam edito filio ^c, mater exsultat ut virgo. En jacet in cunabulis parvulus, suffundit lacrymis vultum, similemque ^d esse mortalium vagitibus prodit ; et cum nihil ei de infantia desit, nulla tamen illi est velut in infante corruptio. Pannis obsitus sordet ; sed cælum illi radio stelke lætioris arridet, atque in honorem ipsius ministrantes ei angeli inter sidera terrasque concurrunt, et exsultantes annuntiant, quam non intelligo novitatem. Quid hoc miraculi est ? Video quod advertere nequeo, audio quod sustinere non possum ; ut homo natus honoratur ut Deus. A sæculis nunquam mihi hoc contigit, ut quisquam nasceretur homo, et humani vitii nihil haberet. Quæ hæc tam nova potensque generatio est ? Inter peccatores et impios natus, mortali etiam de matre progressus, purgator cunctis nascentibus et ipso mihi cælo purior apparet. Avaritiæ in eo radix nulla consurgit, nulla cor ejus pulsatur invidia, nescit lingua ejus mendacium, oculi ejus concupiscentiam non admittunt, nulla aurium voluptate mollitur ; luxuries certe, per quam mihi humanum subjeci genus, pectus ejus non potest penetrare : nulla illi jactantia inest, nulla ^e malitia. Et quid plura ? Nihil in eo reperio quod me delectet ; omnes meos conatus evacuat. Quid agam ? quo me convertam ? Fortiorem sentio ; puto illum in regno meo velle regnare, ne forte Deus sit iste, quem

nullum potest maculare delictum. Sed si Deus esset, quomodo indignitates partus feminei sustineret ? Quomodo esset cunis pannisque contentus ? Quis credere possit infantiae vagitus in Deo ? Cui non audienti ridiculum est Deum femineo lacte nutrir ? Post omnia ecce esurit, cum utique esurire Deum ratio nulla ^f persuadeat. Ignorabat nimirum diabolus, quia quod Christus nutrimenta perferebat infantiae, quodque esuriebat ut homo, non erat fragilitatis corporeæ, sed cælestis gratiæ sacramentum. Dei enim Filius, cui cum sempiterno Patre intemporalis constat æternitas, qui cum suo genitore naturaliter impassibilis **108** incorrupto regnat imperio, egit in carne nostra salutare mysterium ; et ob hoc communem mortalium subiit passionem, ut inimicum generis humani hominis certamine triumpharet ; unde et præsumptor ille furore suo cæcatus ait ad Dominum : Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant (Matth. iv). Stultissima hæc ejus inanisque subreptio : per ^g panem eum vult tentare, qui panis est, æstimans illum escæ penuria laborare, qui voluntariam perferebat esuriem. Cui respondit Dominus : Scriptum est : Non in pane tantum vivit homo, sed in omni verbo Dei (Deut. viii). Hoc est dicere : Frustra, diabole, iterum per escam supplantare conaris : sufficiat tibi suadendo ^h cibos illicitos in paradiso Adam per te fuisse deceptum. Nec esuries me vincit, nec tuis suasionibus ⁱ cedo, voluntas enim Dei cibus est meus : verbum Dei ^j mihi est perfecta refectio. Qua sententia reperiussus, iterum, ut æstimo, dixit diabolus : Quid hoc rei est, video illum esurire, et necessitatem ^k non invenio manducandi ; omnia ut homo patitur, et omnia vincit ut Deus. Adam ille, Dei certe manibus factus, meis quondam cessit insidiis, hic natus e femina, neque suis necessitatibus flectitur, neque meis consiliis acquiescit ; illum serpentis ore superavi, hic me etiam ipsum loquentem contemnit. Iterum stanti Domino super pinnam templi ait : Si Filius Dei es, mitte te ^l deorsum (Matth. iv). ^m Quam turbatus hæc loquitur, cui se putat præceptum persuadere, a quo nihil potuit de panibus impetrare. Cui respondetur a Christo : Scriptum est : Non tentabis Dominum Deum tuum (Deut. viii). Id est, hoc quod suades, diabole, tentationis præsumptio est, non consilium ⁿ sanitatis, jactantiæ vanitas, non virtutis exemplum ; inane est enim omne miraculum, quod utilitatem salutis non operatur humanæ. Et hac Domini responsione cassatus, ostendit ei omnia regna mundi et honores eorum dicens : Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me (Matth. iv). Cui iterum respondetur : Scriptum est : Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies

^a In cit. cap. 3 de Myst., pro nobis loquendo certavit.

^b Cod. Martin., cognosco.

^c Cod. Vat. 1268, edito Filio Dei.

^d Idem cod. Vat., et Martin., similemque se esse.

^e Idem cod. Vat., et Martin., nulla mollities.

^f Idem cod. Vat., persuadet.

^g Idem cod., per panem enim eum vult tentare.

^h Cod. Martin., cibis illicitis.

ⁱ Al. credo.

^j Cod. Camberon., mea est.

^k Idem cod., et necessitatem in eo non invenio.

^l Cod. Martin. addit inquit.

^m Idem cod., Quam turbatus hoc loquitur, cui putat ei se posse præceptum persuadere.

ⁿ Al. sanctitatis.

(Deut. viii). Id est, qui te, demon, adoraverit, non ei regna, sed inferna debentur. Adorare namque Deum verum eique servire, prerogativa regnandi est : * tu autem, qui honores mundi expetita praevaricatione promittis, nec regnum dare posse te noveris. Ecce, tentator, trina jam interrogatione nihil proficit; incertus venit, redit incertior; aggressus 109 est ut probaret, reprobatus abscessit. Ergo nunc, fratres carissimi, quia jejunantis Domini victorias recensentes, triumphum nostrae salutis agnovimus, jejunia nostra religiosius sanctificare obsequiis. Quid autem est aliud sanctificare jejunium, nisi jejunii causa sancta velle, justa facere, iniqua vitare? Sanctificat ille jejunium, cujus cor adulatio potentum amicorum parentumque gratia, clientum etiam parva magnaue munuscula ^b a recti tramite non avertunt. Sanctificat jejunium suum, cujus justitia ^c cor non vilescit. Sanctificat ille jejunium, qui flammam saevientis iracundiae mansuetæ mentis placabilitate restinguit. Sanctificat jejunium, qui lascivientes oculos turpi ab aspectu habenis castitatis avertit. Sanctificat jejunium, qui convivorum jacula, scuto patientiæ repercussa di-

A spergit. Sanctificat jejunium, qui litigantium tumultus pacifici sanitate sermonis, et linguae prudentioris arte compescit. Sanctificat jejunium, qui consurgentes in semetipso vanarum cogitationum 110 spinas evangelico sulcante vomere, velut quidam pectoris sui arator excidit. Sanctificat jejunium, qui inopias egenorum pro quantitate substantiæ suæ miserantis manus humanitate solatur. Apprime sanctificat ille jejunium, qui præceptis divinæ legis intentus, diabolica a corde suo respuit tentamenta. Et ideo, fratres carissimi, si volumus Deo placita exhibere jejunia, simus in ^d corde fortes, in judiciis justî, in amicitia fideles, in injuriis patientes, in contentionibus moderati, refugiamus turpiloquia, adversus iniqua constantes, in conviviiis sobrii, in caritate simplices, inter subdolos cauti, condolentes tristibus, contumacibus resistentes, in suspicionibus parci, inter mali- loquos taciti, inter humiles coæquales. Si hujusmodi virtutibus nostra voluerimus sanctificare jejunia, tribuente Domino, ad festivitatem paschalis gratiæ, et ad gaudia coelestium promissionum, indubitata fiducia et conscientia lætione veniemus.

HOMILIA XXXVIII.

De Quadragesima II.

ADMONITIO.

Ab usitato editorum ordine hic recedimus, ut hanc homiliam inter priores de Quadragesima referamus. Nos non tam aliquorum codicum auctoritas permovet, quam ipsius homiliæ ratio. Nam S. Maximus de jejunii quadragesimalis præcepto adimplendo agit. Profecto titulus codicis Vaticani 1278, pag. 9, est hujusmodi : *In dominica prima Quadragesimæ sermo S. Maximi episcopi*; alterius quoque codicis Vaticani 6452, pag. 3 : *In dominica Quadragesimæ sermo S. Maximi episcopi*. In reliquis quot codices, tot diversæ inscriptiones. Nam Vaticanus 1268, pag. 56, præfert : *De jejunio Quadragesimæ*; codex 99 Sanctæ Crucis in Jerusalem homil. 39 *De S. Quadragesima*; duo codices Moloetienses : *In Quadragesima sermo beati Maximi episcopi*; item codex Bobiensis L X, Lucensis 85 : *In dominica in Quadragesima*; Vallicellanus tom. II, pag. 171 : *Sermo sancti Maximi de Quadragesima*; Laurentianus 1, Plut. xiv, pag. 108, a tergo : *Sermo sancti Maximi unde supra*; ac præcedit homiliam in die Cinerum. Codex Bibl. Sancti Marci Venet. clxiii pag. 200. *Item de Quadragesima sermo sancti Maximi episcopi*; codex tandem Taurinensis : *Item de Quadragesima sermo III*. Si tot tantæque auctoritates mss. codicum Benedictinos monachos congr. S. Mauri non latuissent, profecto certius hac de homilia judicium pronuntiassent. Cum vero ipsis tres tantum præsto fuerint codices, Remigianus unus et duo Germanenses, qui inscriptum S. Maximi nomen gerebant, dubitanter de eo pronuntiarent. Vid. edit. opp. S. Ambrosii. Paris. 1690, tom. II, pag. 429, in pref. serm. 28. Itaque corrigenda inscriptio est in veteribus editionibus opp. S. Ambrosii, Parisien. 1569 et 1603, et Romana 1590.

ARGUMENTUM. — *Spirituales quadragesimalis observantiae fructus recenset Maximus; cum per eam remittantur peccata, vividior pietas, et solidior justitia succrescat; eo plane modo, quo tellus ab hiemali frigore geluque constricta, afflante vere, solutisque nivibus in graminu et flores alacrior erumpit.*

* Ante dies devotionem sanctæ Quadragesimæ prædicantes sacrarum litterarum exempla protulimus, quibus approbaremus hunc quadragenarium numerum ^f non esse ab hominibus constitutum, sed divinitus consecratum; nec terrena cogitatione inventum, sed coelesti majestate præceptum. Atque ideo qui constitutum numerum una die manducando præterit, non ^g ut unius diei violator accusatur, sed ut totius Quadragesimæ transgressor arguitur. Unde

* Idem cod., *tu autem, inquit, honores mundi.*

^b Idem cod., *a recto tramite.*

^c Idem cod., *cujus justitia pretio non vilescit.*

^d Idem cod., *simus in fide fortes.*

^e Cod. Bobien., *Ante paucos dies.*

^f Cod. Laurent. 1, Plut. xiv, qui supra, non ab hominibus institutum. Cod. Vat. 1278 et 99, initum. Item Cod. S. Crucis in Jerusalem, et Bobien. Cod.

C bonum est homini, ^h ut dictum numerum sine labore jejunet, et totius Quadragesimæ consequatur 111 pariter sanctitatem. Hæc autem non tam sacerdotum præcepta quam Dei sunt. Atque ideo qui spernit, non sacerdotem spernit, sed Christum, qui in suo ⁱ loquitur sacerdote. Videamus igitur quo tempore hanc observantiam nobis indixerit Dominus, si non veluti per istam devotionem cuncta elementa voluerit habere profectum. Ecce enim ^j indicta Quadragesima, constricta hiemali gelu terra resolvitur, et aquarum fluentia meatus suos, glacie liquefacta, recipiunt; sic quoque corporum nostrorum hoc eodem tempore contracta sceleribus peccata solvuntur, et vitæ nostræ purior cursus, liquefacto rigore diaboli,

D Vat. 1268, *inditum.*

^g In eod. cod. 99. S. Crucis in Jer. deest ut.

^h Cod. Laur., *ut et diem sine labore, etc.* Cod. vero S. Crucis in Jer., et Vallic. 1, *ut ad diem.* Cod. Bobien., *ut dictum numerum ad diem.*

ⁱ Idem cod., *qui in suo locutus est sacerdote.*

^j Cod. Paris., *Ecce enim ut in dicta.*

meatum suum pristinum recognoscit. Terra, inquam, indicta Quadragesima, asperitatem deponit hiemis, ^a ego, indicta Quadragesima, asperitatem relinquo delictorum. Illa terra aratri scinditur, ut mandantis sit congrua frugibus: mea terra jejuniis exaratur, ut celestibus sit apta seminibus. Sicut nim reditum uberiorem capit, qui frequentius vexando exercet campum; ^b ita majorem gratiam percipit, qui exercet corporis sui campum sæpius jejunando. Ecce enim abstinentiæ tempore herba ^c segetum ^d revirescit in messem, surculus arboris conatur in fruticem, palmes vineæ pubescit in gemmam, et omnia de inferioribus ad altiora se subrigunt: ita hoc eodemque tempore hominum spes ^e intermortua reviviscit in posterum, fides perditā reparatur in gloriam, temporalis vita proficit in æternam et omne genus humanum ad cœlestia se subrigens, ab infimis ad altiora consurgit. Modo ferrum gestans agricola, sarmenta deputat vinearum. Ita et nunc Evangelium tractans episcopus, sordes amputat populorum, et ipso quadragenario curriculo universæ hoc agunt creaturæ, quatenus, depositis superfluis, ornatæ vel comptæ in Pascha ^f procedant. Modo omnia sunt in partu, ut tunc ^g reperiantur in fructu. Tunc enim contra naturæ speciem spina profert rosam, ^h calamus fragrat lilium, suavitatem arida virgulta depromunt: ita ⁱ et cuncta floribus adornantur, **112** ut festivitatem ^j diei magni creatura ipsa nitore sui celebrare credatur. ^k Igitur et nos hoc eodem jejuniis tempore producamus de spinis nostris rosas, hoc est de peccatis justitiam, de severitate misericordiam, de avaritia largitatem. ^l Ipse enim spinæ sunt corporis nostri, quæ præfocant animam de quibus ait Scriptura: *Spinæ et tribulos tibi germinabit terra* (Gen. iii). Germinat enim mihi terra mea spinas, si me corporalis libidinis ^m tribulatione compungit. Generat mihi tribulos, cum me divitiarum sæcularium cupiditate disruciatur. Spina enim Christiano avari-

tie suæ radix est; spina viro bono honoris auitiis est: videntur enim specie apud suos grata esse, sed lædunt. His ergo nisi vigilando et jejunando ⁿ carere non possumus; quin potius per abstinentiam ipsæ spinæ vertentur ^o in rosam. Producit enim jejunando libido castimoniam, superbia humilitatem, sobrietas paritatem. Hi enim sunt flores vite nostre, qui suave Christo redolent, qui odorem bonum Deo spirant. Unde ait Apostolus: *Quoniam Christi bonus odor sumus Deo* (I Cor. ii). Hanc ergo Quadragesimam largitus est nobis Dominus, ut hujus temporis spatio in morem totius creaturæ nunc ^p concipiamus virtutum germina, ut in die Paschæ fructum justitiæ proferamus. Hoc autem quadragenario numero ^q se ipse Dominus exercuit, non ut profectum ipse caperet, sed ut profectum salutis nobis ostenderet. Nec enim erat in illo spina peccati, quæ verteretur in florem; ipse enim erat flos natus non de spina, sed de virga, sicut ait propheta: *Virga de radice Jesse et flos de radice ejus ascendet* (Isai. xi): virga enim erat Maria, nitida, subtilis, et virgo, quæ Christum veluti florem integritate sui corporis genuavit. Continuatis ergo quadraginta diebus ^r hæc jejunia non esuriens Dominus procuravit: sed dicit illum evangelista (Matth. vii) esurisse postea. Quomodo ergo potest fieri, ut qui ^s tot dierum numero famem sitimque non senserit, postea esurierit? Esuriebat plane, nec negare possumus quod esurierit; esurit enim non cibum hominum, sed salutem: nec **113** escarum sæcularium epulas concupivit, sed animarum desideravit cœlestium sanctitatem. Cibus enim Christi est redemptio populorum; cibus Christi est paternæ voluntatis effectus: sicut ipse ait: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris, qui me misit* (Joan. iv). Unde et nos **114** esuriamus cibum, non qui terrenis epulis apparatur, sed qui divinarum Scripturarum lectione colligitur. ^t Ille enim corpus ad tempus nutrit, ^u hic animam reficit in æternum. ^v Explicit.

HOMILIA XXXIX.

Item de Quadragesima III.

ADMONITIO.

Tres sequentes homilia editæ fuerunt a Benedictinis monachis congregat. Sancti Mauri inter sermones Ambrosianos, Paris. an. 1690, n. 19, 20, 21. Ex eorum monitis duo præcipue colligimus: unum, quod valde

Cod. Vat. 1268, corpus vero indicta Quadragesima asperitatem rejicit delictorum. Codd. S. Crucis in Jer., asperitatem rejicio delictorum. Ita etiam legit cod. Bobien.

^b Cod. Bobien., ita et majorem.

^c Cod. S. Crucis in Jer., segetis.

^d Idem cod., reviviscit in messem, etc.

^e Cod. Laurent. et Bobien., spes interim mortua. Cod. autem S. Crucis in Jer. 99, in terra mortua.

^f Cod. Bobien., procedant.

^g Cod. Vatic. Palat., ut tunc recipiantur in, etc.

^h Cod. Bobien., calamus fragrat, lilium redolet suavitatem, arida virgulta depromunt, et ita cuncta floribus.

ⁱ Cod. Laurent., et ita cuncta, etc.; itemque cod. 99 Sanctæ Crucis in Jerusalem.

^j Cod. Bobien., Dei magni pro diei magni.

^k Codex Vat. Pal., Ita et nos.

^l Codd. 90 et 99, S. Crucis in Jer., Istæ.

^m Cod. Bobien., titillatione pro tribulatione.

ⁿ Cod. Bobien., curari non possemus.

^o Cod. Vat. et cod. Bobien., in rosas.

^p Cod. Bobien., concupiscamus.

^q In Cod. 99 additur Christus. Cod. vero 90 S. Crucis in Jer. legit se ipsum Dominus Christus exercuit. Cod. Bobien., ipse Dominus Christus se exercuit.

^r Cod. Vat. Palat., Exsurget virga.

^s Codd. Vat., Laurent. et Vall. addunt et noctibus.

^t Idem cod. Laurent. et cod. 90 S. Crucis in Jer., qui tantorum dierum.

^u Cod. Vat. Pal., Meus cibus est ut faciam voluntatem Patris mei, qui misit me. Cod. S. Crucis in Jer., Meus autem cibus, etc.

^v Cod., 432. Vat. Pal., Ipse enim.

^w In codd. S. Crucis in Jer., et Bobien., hic autem.

^x Cod. Vat. Pal. addit, Præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

dubitarint an S. Ambrosio sint tribuendæ; alterum, quod omnes ex eodem fonte manasse cixerint. Stylus enim uniformem exhibent idemque argumentum, quod in prima homilia proponitur, in duabus reliquis ampliori expositione exornatur, adeoque inter se colligantur, ut secunda homilia ad primam, et tertia ad secundam referantur. Sed quibus nos testimoniis S. Maximum auctorem probabimus? Fatemur equidem, nonnisi tres codices nos invenisse, qui hanc primam homiliam S. antistiti nostro asserunt, nempe cod. 99 S. Crucis in Jerusalem homil. 17 *De sancta Quadragesima*, codex Laurentianus x, Plut. xiv, pag. 244, et Taurinensis cum titulo: *Item de Quadragesima sermo XX*. In tot, tantisque codd. Vaticanis non occurrit nobis hæc homilia nisi in cod. 1268, pag. 36, a tergo, cui Amanuensis dubitans inscripsit: *De eodem jejunio, ut putatur Ambrosii*. Et jure fuit ipsi dubitandum, cum perrari admodum sint codices, qui hanc et duas sequentes homilias referant; ita ut nec ipsi Benedictini monachi editores de ullo codice nss. mentionem faciant. Memoratis testimoniis Maximo suffragantibus graves accedunt conjecturæ, quarum una est styli similitudo cum præcedenti; altera, studiosa inter ipsas homilias colligatio, quæ propria est Maximi, ut Remigius Ceilleries observavit; tertia, quia harum postremam homiliam plures codices confirmant. Quæ tres homiliæ a nobis eduntur, ut exstant in opp. sancti Ambrosii edit. Parisien. an 1569.

ARGUMENTUM. — *Christi fidelibus quadragesimale jejuni-um susceptionis redditur ratio cur hujusmodi dierum numero indictum sit jejunandi præceptum; indeque cognosci ecclesiasticæ legis origo, et a majoribus tradita observantia potest.*

Sanctæ Quadragesimæ rationem, cujus hodie initium celebramus, frequenter edidimus, et ^a cur tot dierum numero jejunemus sæpe docuimus. Diximus enim quod Dominus Jesus Christus hunc eundem numerum jejunii consecraverit, et continuatis diebus noctibusque non capiens cibum, unum jejunii corpus effecerit, hoc est, licet diei ordo noctis interromperetur adventu, non tamen interruptus est ordo jejunii. Unde erant apud eum plurima temporum curricula, sed abstinentiæ dies una, ostendens nobis ita nos hunc numerum integrum jejunare debere, ut quia totam Quadragesimam complecti non possumus solido, et uno jejunio, vel quotidianis eandem sine intermissione jejuniis celebremus: ^b ut si quisquam unam diem abstinendo præterniserit, totam Quadragesimam violarit, et propter modici temporis cibum, magni fructum laboris amiserit. Sed dicet aliquis: Quadragesimæ aliquoties accepimus rationem, et eam consecratam a Domino frequenter audivimus: sed cur eadem Quadragesima quadraginta ^c duos dies habeat audire gestimus. Legimus in Veteri Testamento (*Deut. XLVII*), cum sanctus Moyses filios Israel de jugo Ægyptiæ captivitatis crueret, ut in terram eos repromissionis induceret, quadraginta et duorum dierum eum ad memoratam terram mansionibus pervenisse, tantoque ^d illum temporum numero potitum esse promissis, quanto et nos promissis nobis a Salvatore perfrui gratulamur. Eodem, inquam, numero Moyses per mansiones pervenit ad requiem, quo et nos per jejunia properamus ad cælum. Jejunia enim nostra mansiones quædam sunt, per quæ iter spiritualiter facientes animæ virtutibus ambulamus, et diurno profectu repromissæ nobis terræ viciniores ef-

A flemur, ita ut citius **115** perveniat, qui devotius jejunavit. Pedes quidam animæ ^e pernices sunt fides atque jejunium: qui cito de humilibus ad altiora descendunt, cito de terrenis ad cælestia gradiuntur. De his pedibus ^f dicit Apostolus: *Quam speciosi pedes evangelizantium bona* (*Rom. x*). Hos pedes lavari præcepit Dominus, sicut Apostolus ait de vidua: *Sic sanctorum pedes lavit* (*I Tim. III*). Digni enim honore evangelizantium pacem pedes sunt; qui spirituales ac nitidi doctrina super hominum corda gradiuntur. Quadraginta etiam et duorum dierum numero Israel populus pervenit ad fluentia Jordanis; ^g eodemque dierum circulo Christianus populus pervenit ad fluentia baptismatis. Et sicut ait propheta: *Jordanis conversus est retrorsum* (*Psal. cxm*); ^h illic introeunte Israelita in aquam fluminis unda superfugit, hic descendente in fontem Christiano, criminum peccata diffugiunt. Et mirum illic retrorsum conversus fluvius in originem suam ⁱ revertitur: hic imposterum revocatus homo in originis suæ infantiam reparatur. Ibi fontem suum, de quo ^j egressa fuerat, unda perquirat: hic hominem suum, a quo exierat, innocentia recognoscit. Ibi exinanitur alveus fluctibus, hic evacuantur corda criminibus; ita ut servos Dei illic aqua cænosa non madidet, hic famulos Dei ^k conscientia tecta non polluat. Jordanis enim quidam est fons lavacri, per quem qui transiverit, relictis sordibus, paradisu repromissionis ingreditur. In hoc ergo quadragenario et duali numero Israel populus relinquens Ægyptum, Rubri maris fluentia transcendit, et nos quoque in ipso numero relinquentes mundi Ægyptum, gehennæ ardentis **116** stagna transimus. ^l Illis solidatur aqua, nobis refrigescit incendium; et contra naturæ usum per æstum siccatur mare, per fontem baptismi gehenna mitescit. In hoc, inquam mystico numero filii Israel pervenientes ad myrrham, cum præ amaritudine aquam haurire non possent (habebat enim fons aquam, sed dulcedinem non habebat; erat

in aquas fluminis, unda subterfugit, nunc descende, etc.

^l Cod. Vat., convertitur.

^j Cod. Vat., de quo egressus fuerat, unda perquirat.

^k Cod S Crucis in Jerusal. legitur ita ut servos Dei illic aqua cænosa non madidet, hic famulos Christi conscientia terrena non polluat. Id. etiam in cod. Vat. 1268.

^l Eodem in cod. 99, *Illos in fluctibus unda sustentat, nos in ignibus flamma non urit illis solidatur, etc.* Ita etiam Vat. 1268.

^a Cod. 99 S. Crucis in Jer. legit cur tantorum dierum numero.

^b Cod. Vat. 1268, at si quisquam unum diem.

^c Cod. 99 S. Crucis in Jer. addit particulam et.

^d Cod. Vat. 1268, tantoque illo temporum numero.

^e Codd. Vat. 1268 et 99 S. Crucis in Jer., per incensus pro pernices.

^f Codex 99, dixit Apostolus: *Evangelizantium pacem, evangelizantium bona*. Ita et cod. Vat.

^g Eodem in cod. 99 legitur, *eorum quoque dierum curriculo*. Vat. vero, *eodem quoque dierum circulo*.

^h In eodem cod. 99, *illic introeunte Israelitica plebs*

delectabilis ad visionem; sed sincerus non erat ad saporem), injecto in eam per Moyse ligno, ^a dulcedinem suaviter potarunt; austeritatem, quam noxia unda gestabat, ligni abstulit sacramentum. Quod quidem in figuram factum puto. Aquam enim amarā ^b in myrrha, legem esse puto Veteris Testamenti, quæ lex, priusquam cruce temperaretur Domini, erat immitis. Jubebat enim oculum pro oculo, dentem pro dente dari, et velut austera nullum misericordiæ refrigerium porrigebat. At vero ubi ligno evangelicæ passionis est temperata, statim amaritudinem suam suavitate commutans, dulcem se cunctis præstitit ad

potandum, sicut ait propheta: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua: super mel et favum ori meo* (Psalm. cxviii). ^c Dulcia enim sunt eloquia, quæ jubent: *Si quis te percusserit in maxilla, præbe ei et alteram; si quis tibi auferit tunicam, relinque illi et pallium* (Matth. v; Luc. vi). Hæc est ergo illa amaritudo quæ dulcedine commutata est, id est austeritas legis Evangelii gratia temperata est. Amara enim est legis littera sine crucis mysterio, de qua ait Apostolus: *Littera occidit* (I Cor. iii). ^d At ubi passionis illi sacramenta junguntur omnis ejus spiritualiter amaritudo conditur; et de ea dicit Apostolus: *Spiritus autem vivificat* (Ibid.).

HOMILIA XL.

Item de Quadragesima IV.

ADMONITIO.

117 Equidem nulli auctori in aliquibus codicibus, ut in Vaticano 6452, basilicæ S. Petri sig. G, et in Urbevetano; in nonnullis vero S. Ambrosia hanc homiliam inscribi, intelligo. Verum in pluribus manuscriptis eandem quam superiorem et fuisse descriptam video, et sancti Maximi præ se ferre nomen; in codice Sanctæ Crucis in Jerusalem hoc titulo annuntiatur: *De jejunii initio Quadragesimæ homilia XXXII*; in Sangallensi: *Item sequentia*, scilicet *LVIII de Quadragesima*, in Taurinensi: *Item de Quadragesima sermo XX*; Sanctæ Crucis in Jerusalem 99 homil. 19, et Laurentiano x, Plut. xiv, pariter *De Quadragesima* inscribitur. Hæc a monachis Sancti Mauri inter sermones Ambrosii tertio loco editur, a nobis, qui veteres editiones, et mss. codices secuti sumus, secundo.

ARGUMENTUM. — *Suos auditores, ubi de abstinentiæ utilitatibus copiose dixit, ut quadragesimale jejunium diligenter servant, sanctus Maximus hortatur.*

Intellexisse vos credo, fratres, cur hæc nostra jejunia illis mansionibus comparaverim, in quibus populus Israel tanquam in procinctu quodam positus, Pharaonem regem quotidiano labore superavit, et ab inimicis suis quasi quibusdam castris mansionum sese statione defenderit; ita ut quicumque ^d ex illo comitantium numero diurnæ stationis spatia non confecit, aut Pharaon illum ^e occupaverit, aut solitudo pervaserit. Sic ergo et nos propositum nobis quadraginta dierum iter debemus omni labore conficere, et quibusdam quasi castris nos jejuniarum devotione munire. Castra enim nobis sunt nostra jejunia, quæ nos a diabolica oppugnatione defendunt. Denique stationes vocantur, quod stantes et commorantes ^f in eis inimicos insidiantes repellamus. Castra plane sunt jejunia Christianis, a quibus si quis aberraverit, a spirituali Pharaone invaditur, aut peccatorum solitudine devoratur. Peccatorum autem solitudinem patitur, qui deseritur societate sanctorum. Murus igitur quidam est Christiano jejunium, inexpugnabilis diabolo, intransgressibilis inimico. Quis enim unquam Christianorum jejunavit, et **118**

captus est? Quis sobrius mansit ^g et victus? Temulentum aggreditur diabolus, luxuriosum oppugnat inimicus. ^h Ubi autem jejunium viderit, inedia, infirmitate prosterhitur: prosternitur, inquam, infirmitate, quia Christiana infirmitas fortitudo est. Unde ait Apostolus: *Cum infirmor, tunc fortior sum* (I Cor. x). Sed requirit aliquis, ⁱ quemadmodum sit fortis infirmitas? Tunc est fortis infirmitas, quando caro tabescit jejunii; anima puritate pinguescit. ^j Quantum enim illi ciborum succus subtrahitur; tantum huic justitiæ virtus augetur. Tunc igitur homo imbecillis quidem est ^k ad secularia, sed fortis est ad divina opera. Tunc enim magis de Deo cogitat, tunc judicium metuit, tunc vincit inimicum. Ait enim Salvator de diabolo: *Hoc genus non elicitur, nisi in jejunio et orationibus* (Matth. xvii). Dicit utique a diabolo energumenum nonnisi jejunii posse purgari. Videte ergo quæ jejunii virtus sit, ^l quantam homini suo præstet gratiam, quod tantam præstet alteri medicinam: quemadmodum proprium sanctificet hominem, quod ita purificet alienum. Mira enim res est, alter jejunat, et alteri prodest jejunantis utilitas. Ergo, fratres, abstinentiæ arma minime deponamus, et quadraginta dierum jejunia sine intermissione curemus. Hic est enim perfectus numerus ad vincen-

^a Cod. 99 et Vat. 1268, *dulcem aquam suavitate potarunt: austeritatem enim, quam, etc.*

^b Codd. 99, *aquam enim amarā myrrha, legem esse arbitror veteris, etc.* Cod. Vat., *amarā et myrrham.*

^c Cod. Vat. et 99 S. Crucis in Jerusalem, *At ubi enim passionis.*

^d Cod. 6452, Vat. et cod. Urb., *ex illo comitatu numerum diurna statione non confecit.* Cod. vero S. Pet. 105 C, *ex illo comitatu numerum diurna statione spatia non confecit.*

^e Cod. Urb., *occupavit, aut solitudo pervasit.*

^f Cod. x, Laur. in eis inimicorum insidias repellamus. Cod. S. Crucis in Jer., Vat. et Urb., cod. S. Pet. *castra enim.*

^g Codd. 99, Vat., et S. Pet. cit., *et victus est.*

^h Codex Laurentianus: *Ubi autem jejunium videt, fugit, metuit, pertimescit; terretur pallore ejus, debilitatur inedia, infirmitate prosternitur. Prosternitur, etc.* Idem etiam habet cod. 99 S. Crucis in Jer., Vat., S. Pet. qui tamen legit *viderit pro videt.*

ⁱ Cod. Laurent. et 98 S. Crucis in Jer., *quemadmodum sit fortis, etc.*

^j Cod. Urb. habet *quanto et tanto.*

^k Cod. Vat. 6454, S. Pet. et Urb., *ad secularia opera, sed fortis est ad divina. Tunc enim magis Deum cogitat, tunc, etc.*

^l Cod. Vat. 6452, et S. Pet., *Videte ergo, etc., quantum homini suo præstat gratiam, quod tantum præstat alteri medicina.*

dum; Dominus enim diabolum, posteaquam quadraginta dies jejunavit, evicit, ^a non quod non et ante jejunia eum vincere potuisset; sed ut **119** ostenderet nobis tunc nos diaboli ^b posse esse victores, cum per quadraginta dies victores jejunando desideriorum carnalium fuisset; ^c cum autem, qui hunc numerum consecratum gulae intemperantia violasset, tanquam imbecillum, et miserum facile eum ab inimico posse superari. ^d Quomodo enim potest in altero diaboli improbitatem vincere, qui gulae intemperantiam in se ipso non vincit? ^e Prior ergo homo tui victor esto, ut possis esse victor alterius. Sunt enim intra te proprii ^f tui hostes, qui quotidie te oppugnant. Ecce enim avaritia te divitiarum ambitione circumvenit, luxuria epularum suavitate captivat, haeresis scientiae ^g perversitate pervertit. Vince ergo inimicos proprios, ut vincere possis alienos. Non enim, fratres, leve peccatum est, fidelibus indictam Quadragesimam a Domino ^h non jejunare, et jejunia consecrata ventris voracitate dissolvere. Scriptum ⁱ est: *Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulavit, et ipse ambulare* (I Joan. II). Si vis ergo Christianus esse, debes ^j, quod Christus facere. Ille qui peccatum non habebat, Quadragesimam jejunavit; tu non vis Quadragesimam jejunare, qui peccas. Ille, inquam, peccatum non habebat, sed pro nostris jejunavit peccatis. Qualis ergo apud conscientiam tuam Christianus es, cum Christo pro te esuriente tu prandes? Cum Salvatore pro te jejunante ^k reficeris. Non igitur, sicut dixi, leve peccatum est, indictum violare jejunium. Nam ut hoc exemplis breviter approbemus, legimus in libris ^l Regum, cum Saul rex Israel bellum contra Allophylos gereret, universo cum exercitu indixisse jejunium, et abstinentibus cunctis, eum contra adversarios pugnare coepisse (I Reg. XIV, 24 seq.). Bonus plane rex qui hostes suos non tam ar-

mis quam devotione vincebat, et plus dimicabat religione **120** quam telis. ^m Cum ergo Saul abstinentiam diei suis omnibus indixisset, et Jonathas ejus filius praecepti nescius inter medias hostium acies victor incedens favum mellis intincta sceptri summitate, gustasset; tanta indignatio repente commota est, ut et differretur victoria, et Divinitas lederetur. Denique nec bello finis imponitur, nec regi responsum propheticum datum. Unde intelligimus, quod Saul hostes non tam virtute militum quam militum abstinentia superabat. Denique unius culpa cunctis confertur ignavia, et unius delicto omnibus generatur infirmitas. Deficit enim virtus in exercitu, ubi ⁿ deficit in observatione jejunium. Quod ut peccatum Saul ex ipsa Divinitatis offensione cognovit, statim **B** Jonathae dixit non esse parcendum, sed peccatum admissum effusione ejus sanguinis expiandum. Videte quanta apud Saul regem fuerit religionis observantia, qui offensum Deum ^o optavit etiam parricidio mitigare et quanta sit resoluti culpa jejunii, quae nonnisi sanguinis effusione punitur. Etsi ignorans Jonathas indictum a patre jejunium ^p quia resolvit, morti addicitur: qui sciens indictum a Christo resolvit jejunium, quid meretur? Ergo, fratres, statutum nobis custodiamus ^q observatione jejunium, ut hostes nostros spirituales carnalesque vincamus. Habemus enim, sicut nostis, carnales hostes. Jejunemus igitur, ut eos et exercitus noster, et Saul superet et ^r obtineat. Favus enim ^s quidam mundi est voluptas, seu vitia, quae, sicut scriptum est, *ad tempus quidem impinguant fauces, novissima amariora sunt felle* (Prov. V). ^t Oremus igitur, ut nobis jejunantibus illum spiritualium favum largiatur Dominus, qui in aeterna beatitudine ^u in palato faucis animae dulcescat. Ipso adjuvante, qui vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XLI.

Item de Quadragesima V.

ADMONITIO.

121 Etsi magna sit hujus cum duabus superioribus homiliis colligatio, discrepant tamen inter se codicum scriptores: quorum alii, ut in Vaticano 4652, sancti Leoni Magni nomen inscribant; nonnulli, ut in Laurentiano I, Plut. xiv, pag. 112, a tergo, sancti Ambrosii; plures vero, ut in Sangallensi homil. 59, de Quadragesima, in 99 Sanctae Crucis in Jerusalem, et in Taurinensi serm. 21, sancti Maximi. Jam vero neque a Balzeriniis, qui novissimam operum sancti Leonis editionem diligentissime curarunt, in sermonibus ejusdem

^a Cod. Vat. 6452, non quo, non et ante jejunia eum vincere, etc.

^b Eodem in cod., esse posse victores.

^c Ibidem, Dum autem, quod hunc num.

^d Cod. Laurent., Quam enim potest in altero diaboli infirmitatem vincere, etc. In supracit. cod. 99, et in cod. Urb., quemadmodum pro quomodo.

^e Cod. 99, prius pro prior.

^f Cod. Laur., proprii tibi hostes, etc.; ita etiam legitur in cod. 99, et Vat. 6452, cod. Urb., propinqui tibi hostes.

^g Cod. Laurent., cod. 99 S. Crucis, Vat. 6452, S. Pet., et Urb., haeresis scientiae falsitate pervertit, etc.

^h Cod. Laurent., violare, et jejunia, etc.; ita et cod. 99, Vat. 6452, et S. Pet.

ⁱ Cod. S. Pet., scriptum est enim.

^j Cod. Vat. 6452, debes ambulare, quomodo et Christus. Cod. S. Pet., debes ambulare, quemadmodum et Christus Ille, etc.

^k Idem cod. Vat. et S. Pet., tu reficis.

^l Cod. S. Pet. et Vat. cit., Regnorum pro Regum.

^m Cod. Vat., Cum enim Saul.

ⁿ Cod. Vat. 6452, ubi defecit.

^o Ibidem, optabat etiam.

^p Ibidem, cum resolverit.

D ^q Cod. Laurent., custodiamus omni observatione, etc., et in cod. S. Crucis in Jer., Vat. 6452, et S. Pet.

^r Cod. Laurentian., Obtineat: nec in abstinentia positi declinemus ad favum. Item in cod. S. Crucis in Jer. quibus consonat cod. Vatic., excepta voce obtineat; legitur enim obtinet.

^s Cod. Urb., favus enim quaedam mundi sunt voluptates et vitia.

^t Ex cod. Vat. 6452.

^u Eadem habet cod. 105 C S. Pet. cit., qui tamen nobis dulcescat legit, omittens voces in palato faucis animae.

numeratur, neque a monachis Sancti Mauri sancto Ambrosio sine dubitatione attribuitur. Itaque nunquam dabimus eam non esse Maximi, nisi auctoritate veterum codicum, atque rationum monumentis ostendatur, aut Leonem, aut Ambrosium, aut alium quempiam fuisse ejusdem homilix auctorem. Hoc nostros lectores monitos volumus, sermonem, in quo agitur de aqua amara, quam Moyses dulcem fecit, a Benedictinis monachis Sancti Mauri in appendicem opp. sancti Augustini referri sub num. 25, propterea quod iisdem pene verbis scriptus apud Origenem homil. 7 in Exod. legatur. Verum nihil simile hac in homilia sancti Maximi comperies, si animum ad Augustini verba a nobis pag. seq. relata, advertas.

ARGUMENTUM. — *Rursum sanctus Maximus Quadragesimæ figuram fuisse quadraginta duas mansiones populi Israelitici in deserto docet, non modo corporeis gressibus, sed etiam religiosis actibus ambulantis.*

Retinent adhuc sensus vestri, fratres, nos hoc a superiori dominica prædicasse, quod hujus Quadragesimæ nostræ figuram ille quadraginta et duæ mansiones habuerint, per quas populus Israel exiens de Ægypto diurno profectu terram repromissionis intravit, et quasi quibusdam salutis gradibus post jugum servitutis ascendit ad regnum (Num. xxxiii, 3 seq.). Figura, inquam, fuit in illis mansionibus Jejuniorum nostrorum non solum in quantitate numeri, sed etiam in observatione virtutum; non enim tantum filii Israel in itinere deserti corporeis gressibus ambularunt, quantum in via Domini religiosis actibus profecerunt. In via plane ambulaverunt Domini, quæ illos b potavit in fluctibus, et pavit e cælo. Esurientibus enim in eremo manna non deficit, periclitantibus in mari terra non fugit. Ibi mare c in semitam sternitur, hic cælum ad pabulum referatur. Propter gratiam famulorum Dei Jordanis fluente sua retinet. aquam suam d myrrha commutat. Illic retrorsum conversa, quæ sequebatur unda, præcedit: hic in melius temperata, quæ e amarum stillabat, vena dulcescit, et mirum in modum 122 fluvius cursum perdidit, fons saporem. Sed quoniam diximus, filios Israel venientes ad f myrrham, aquæ amaritudinis laborasse, eamque, nonnisi ligni injectione potare potuisse, typum quoque in illa fuisse Veteris Testamenti videamus, quo exinde proficiens populus ipse pervenerit 1. Pervenit in locum, qui dicitur i Elim, in quo erant duodecim fontes purissimi, et septuaginta virentium multitudo palmarum. Videte

A mysterium Dei, quemadmodum post amaritudinem legis fluente evangelicæ pietatis exuberent. Ibi fons unus austerus est ad bibendum, hic plures ut omnes dulces sunt ad potandum. Ibi post fatigationem nulla refectio, hic post laborem refrigerium, atque victoria. Sitientibus enim fontes ministrantur, palmæ vincentibus offeruntur. Palmæ, inquam, offeruntur vincentibus, quia post legis duritiam ad Evangelii gratiam pervenisse, vicisse est. Præmium enim quoddam victoris est os vivo fonte diluere, dexteram triumphali palma munire. Per fontem enim lingua confessionis purificatur, per palmam dextera martyris honoratur. Illa, quia Christi exaltavit gloriam, hæc, quia aram sacrilegii recusavit. Præmium enim quoddam est palma martyrii, quæ contenti lingue B dulcem fructum tribuit, et victrici dextere gloriosum præstat ornatum. Est plane palma martyribus suavis ad cibum, umbrosa ad requiem, honorabilis ad triumphum, semper virens, semper vestita foliis, semper parata victoriæ, atque ideo non 123 marcescit palma, quia martyrum gloria non marcescit. a Ipsæ denique palmæ sedenti super asinam, et venienti ad templum Domino a populis offeruntur. Cum enim discipuli vestimenta sua sternerent, et iter i Christo suis amictibus communirent; non habuit majus præritum, nisi palmas, quod ei devotio plebis offerret, significans, stratis in itinere vestibus; impollutam viam esse in mundo, oblati palmis ipsum mundi esse victorem. Ipse, inquam, victor est, de quo ait Scriptura: *Vicit leo de tribu Juda* (Apoc. v), ipse C plane victor, qui destruxit diabolicam mortem, vitam illuminavit æternam. Palmæ igitur advenienti eriguntur Christo. Scriptum est: *Justus sicut palma florebit* (Psal. xci). Recte ergo advenienti justo eriguntur vexilla justitiæ, et auctori suorum obsequuntur tituli trium-

Cod. Vat. 6450, *superius.*

b Cod. 99 S. Crucis in Jer. habet *quæ illos et potavit in fluctibus, et pavit, etc.*

c Cod. 99. legit in *semita.*

d Cod. Vat. 6450, *mara.*

e Cod. Vat. 6450, *quæ amara stillabat venena dulcescit.*

1 In Vulgata cap. xv Exodi legitur: *Tulit autem Moyses Israel de mari Rubro, et egressi sunt in desertum Sur: ambulaveruntque tribus diebus per solitudinem, et non invenerunt aquam. Et venerunt in Mara, nec potuerunt bibere aquas de Mara, eo quod essent amaræ..... At ille clamavit ad Dominum, qui ostendit ei lignum, quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt, etc.*

S. Augustinus lib. ii *Quæst. in Exod.* habet: *Venerunt autem, et non poterant bibere de Merra; mara enim erat.*

Deinde exponens illa verba, E: *ostendit ei Dominus lignum, etc., Genus ligni erat, inquit, istum habens am; an quolibet ligno id facere poterat Deus qui tanta mirabilia faciebat? Hoc tamen videtur significare,*

f Cod. Vat. 6450, *ad maran.*

g Cod. Vat. 6450, *Helim.*

h Eodem in cod. Vat., *Ipsi denique palmæ sedenti super asinam, et venienti ad templum Domino ab apostolis offeruntur. Cum enim apostoli, etc.*

i Codd. 99 et Vat. 6450, *Christi.*

quod dictum est: *ostendit ei tanquam tale jam signum esset, quo posset hoc fieri, nisi forte locus erat ubi ligna omnino non inveniebantur, ut hoc ipsum esset divini adjutorii, quod ei lignum Dominus ostendit, ubi nullum erat; et per lignum aquas dulces fecit, præfigurans gloriam et gratiam crucis: sed in tali etiam natura ligni, quis nisi creator et demonstrator laudandus est?*

Dionysius Carthusianus, *Enarr. in Exod.* artic. 32, vocat flumen illud Marath, et in aquarum ejus amaritudine monet figuratas esse tentationes, ægritudinesque, quibus justī a Deo probantur, quæ tamen dulcescunt non tam meditatione, quam virtute passionis et crucis Christi. Atque affert Augustinum hunc locum ita interpretantem.

phorum. Prius autem quam tollantur palmæ, iter Domini usque ad templum discipulorum vestibibus operitur, et ut impolluta sit semita Salvatoris, apostolorum amictibus communitur. Quod quidem in mysterium factum puta. Via enim Christi, quæ ducit ad templum, fides ejus est atque doctrina. Hanc igitur viam discipuli, ut nos sine offensione gradiamur, amictus proprii corporis exuentes, suo stravere martyrio, ut inter diversarum gentium turbas iustitiæ semitam membrorum suorum vestimenta **124** substernant, et cœnosam ^a myrrhaginem, mundi operiant, et impollutam viam Salvatoris ostendant. Ad duodecim ergo fontes post ^b myrrham venit populus Israel. Legimus in propheta: *Benedicite Domino de fontibus Israel* (Psal. lxxvii). Dominus Christus est, qui nonnisi per apostolorum ora discitur, discipulorumque doctrinam. Apostoli dicendi sunt fontes, quia

A velut ^c fontes purissimi gratia prædicationis exuberant, et post amaritudinem legis venarum suarum larga sapientia sacramenti pocula dulcedinem stillant. Nec mirum, si potus dulcis est fontium, in quorum sinu cibus dulcior est palmarum. Apostoli ergo sunt fontes, qui totius terræ faciem doctrinæ suæ lumine rigaverunt, et fatigatis gentium populis potum divini mysterii propinarunt. Septuaginta autem palmas juxta fontes apostolicos generatas, septuaginta illos discipulos dixerim, qui secundo ab apostolis gradu propter salutem hominum a Domino diriguntur: quos Lucas Evangelista (Cap. x) describens binos et binos asserit destinatos. Qui vere velut palmæ post curas hominum cum exultatione redeunt gloriantur apud Dominum, sibi etiam dæmonia esse subjecta. Recte igitur comparantur palmis, qui palmarum præmio diaboli exstiterunt victores.

HOMILIA XLII.

Item de Quadragesima VI.

ADMONITIO.

225 Ad homiliarum sancti Maximi typis editarum seriem revertor. Hæc in codicibus sex legitur cum inscriptione hujusmodi: *Sermo sancti Maximi de Quadragesima*; in duobus Vaticanis, id est 1268, pag. 84, a tergo, et Palatino 433, pag. 390, in Laurentiano i, Plut. xiv, pag. 110, a tergo, in Taurinensi serm. 16, in Auriensi xiv, et in Lucensi 85. Quamobrem a Gymnico pag. 79, a Galesinio pag. 110, a Combefisio tom. ii, pag. 528, a Cumdio tom. II, pag. 137, a Raynaudo pag. 206, a Margarino in Biblioth. Max. tom. VI, pag. 15, inter homilias S. Maximi numeratur, Quid? Nonne ex ipsa scribendi ratione, sanctum Maximum illius esse auctorem satis exploret percipitur?

ARGUMENTUM. — *Inducitur diabolus suis malis dolis, an Christus vere sit Deus, explorans. Christi ope adjuvi vincere diabolum possumus. A vitiis jejunandum est, ut rite Quadragesimæ dies celebremus.*

Conflictus ille mirabilis, quem inter cœli Regem, et regni cœlestis tyrannum fuisse, caritatis vestræ auribus sancti Evangelii lectio, nunc decursa testata est, dominicæ nobis incarnationis triumphale mysterium sonat. Omnipotens enim Dominus ineffabilis pietatis affectu captivitatem miseratus humanam, simulque volens diabolicam potestatem suo ^d removere de mundo, misit unigenitum Filium suum, non divinitate degenerem, non virtute dissimilem, non voluntate discordem, qui nostram suscipiens carnem, sprete veteri conditione nascendi, de femina corrupti corporis nova lege novus Filius nasceretur, quatenus diabolus salutarem hunc hominem in consortium deitatis adscitum, etsi tentare præsumeret, superare non posset. Itaque cum videret leo ille feralis agnum Dei post longissimum, atque continuum quadraginta dierum ac noctium jejunium esurire, et esurientem Deum esse non crederet, arte illum callidissimæ tentationis aggreditur, dicens: *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant* (Matth. iv). Cogitabat, ut æstimo, apud se tanti doli artifex, et dicebat: Si hic ipse est, cujus præcepto esurientibus per deserta populis manna fluxit et cœlo (Exod. xvi); si ipse est, quem novi ego flumina produxisse de petra (Exod.

xvii), poterit nunc in panem lapides ^e transformare, etsi non mea petitione, sua tamen necessitate, qui ^f esurit. Quod si fecerit; Deum probabo: si nequiverit; hominem deprehendam. **126** Expectabat ergo diabolus panem, quem non tam sibi acquirere quam mundo conabatur auferre. Sed rerum Dominus, qui et panem de lapide posset efficere, et exploranti humanæ nollet salutis clarescere sacramentum, sic suum moderatus est sancto in ore responsum, ut nec ipse, qui veritas erat, mendacium loqueretur, nec ille, qui ab initio mendax est, quam non erat crediturus, posset agnoscere veritatem. Alit ergo Dominus: *Scriptum est: Non in pane tantum vivit homo, sed in omni verbo Dei* (Deut. viii). Accepit tentator ex lege responsum, cui contraire non possit: non accepit panem, quem non manducandi consuetudine, sed decipiendi fraude poscebat. In quo enim Filius Dei panem necessarium haberet humanum, cui omnis erat propria in divinitate substantia? vel qua ratione, qualicumque de lapide Christus terrenum faceret panem (Joan. vi), cum ipse, sicut legitur (Matth. xxi), spiritalis et panis esset, et lapis? Illusus itaque, irrisusque tentator, aliam machinam tentationis aggreditur. Nam cum secreto suo arcanoque consilio ^g staret Dominus suprapinnam templi, ait illi diabolus: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum*. O quam stulta hæc suggestio, nimiumque perversa, ut Filio Dei diceret: *Mitte te deorsum*. Nunquid non rectius dixisset: Si Filius Dei es, ascende

^a Al. voraginem.

^b Cod. Vat. 6450, merra.

^c Cod. 99, omnes fontes purissimi.

^d De translatione Christi supra pinnaculum templi, quam evangelistæ memorant, silet Maximus, eam supponens, et solum, ut sibi proposuit callidam dæ-

^e Cod. Laurent., suo jam removere, etc.

^f Ibidem, transmutare.

^g Ibidem, qui esurit.

monis petitionem exponit, plenumque divina sapientia Christi responsum collaudat.

• in cælum? Quod utique si faceret Dominus, ^b vere A illum Dei esse Filium comprobaret. Sed inimicus cœli, ne tentando quidem ascensum vult suadere cœlestem: deorsum, et in ima provocat: quia optat omnes cadere, qui se sensit præ omnibus cecidis-
 nec • intelligit cæcus, quia illi conatur ruinam sua-
 dere, qui non solum cadere non potest, sed ruinas venit emendare lapsorum. Dominus enim, ut lectum est, *erigit elisos, Dominus solvit compeditos* (Psal. cxlv). Qui ergo venerat non decipi, sed decepta sal-
 vare, **127** explorantis artem tanta mensura cautissi-
 mæ responsionis evacuat, ut tenebrosus hostis non solum mysterium pro nobis propositum videre non possit, sed magis magisque responsis dominicis cir-
 cumactus obscuriore confunderetur incerto. Ait enim illi spiritualis prælii bellator invictus: *Scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum* (Psal. cxlv). Quam simplex in hac responsione prudentia, et quam cir-
 cumspecta simplicitas, per quam nec veritas retice-
 tur, nec reprobis potest probare, quæ vera sunt. Vere, ut scriptum est: *Lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt* (Joan. i). Audit diabolus, Deum non esse tentandum; non tamen agnoscit, Deum hominemque esse, quem tentat: videt enim pariter Christum, et respondere, quæ hominis sunt, et possit, quæ Dei sunt. Sed nequitia ejus nec ista sufficiunt; tertiæ adhuc tentationis laqueos necit: *Duxit, inquit, illum in montem excelsum valde, et ostendit ei omnia regna mundi, et honores eorum, di-
 cens: Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me.* Sollicite, fratres, advertite quia cadere est omne
 quod suadet inimicus; vere enim procidit omnis, qui
 adorat diabolum; et vere cadit, qui potestates hono-
 resque mundi per artes sacrilegas, inimico promit-
 tente, sectatur. Sed Dominus ac Salvator noster so-
 lita cum responsione ^d confudit, dicens: *Vade retro, Satana; scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, et ipsi soli servies.* Sanctarum illi Scriptu-
 rarum testimonia ingeruntur, non ut inconvertibilis
 doceatur; sed ut impudens confutetur. • Retro ei
 abire præcipitur mundi qui dabit regna; ut imperio
 Filii Dei, cui voluntarius non cedebat, subjaceret in-
 vitus, atque illum a quo se adorari improbe posse-

bat, probaret merito ab omnibus adorandum. Et quid
 plura, carissimi? Dum nefanda tentator loquitur,
 dumque inconcessa præsumit, quasi ab homine victus
 obmutuit, et quasi a Deo jussus abscessit. Et necesse
 erat ^f ab illius jam tentatione discederet, in quo tota
 se **128** mole movens, totisque nisus viribus, ne ves-
 tigium quidem suæ reperire potuit voluntatis. Stup-
 ens atque demirans post tot sæcula invenisse homi-
 nem humanas concupiscentias non habentem, na-
 tumque in carne nihil penitus corruptionis habere
 carnalis. Discedente itaque retrorsum diabolo, acce-
 dentes, ut lectum est, angeli ministrabant ei. Trium-
 phus iste quantæ sit gloriæ obsequia nos edocent
 angelorum. Nec mirum sane si ejus angeli ministe-
 riis ^g occurrerunt, cujus victoriam mirabantur. Et
 ideo, fratres, si nolumus a diabolo superari, inhærea-
 mus ei qui diabolum triumphavit; adhærere autem
 est Christo, credere, et paternæ illi deitatis esse na-
 turam, et materni corporis veritatem. Vincere autem
 diabolum, ipso suffragante Domino, poterit quicum-
 que salutaria Dei præcepta suspirans studuerit exosam
 cunctis tumidæ mentis suæ inclinare superbiam, ra-
 dicem omnium malorum avaritiam coercere, inimi-
 cam bonarum virtutum refrenare luxuriam, hostem
 sanctæ caritatis invidiam mitigare, inutilia, et sæpe
 periculosa obrectantium vitare colloquia, ^h usuræ
 etiam perniciose non amare compendia, custodem
 pacis justitiam muneribus non gravare, noxia factio-
 num horrere commenta, inglorium et nonnunquam
 cruentum indebiti honoris ambitum declinare, incen-
 tiva discordiæ contumeliosæ linguæ maledicta coh-
 bere, mendacia nihilominus, quæ vitam maculant,
 animam vulnerant, amicitias dissipant, Christiano ab
 ore repellere, atque ab omnibus superstitionibus dæ-
 monum idolorumque sacrilegiis per quæ vel maxime
 benignitas Omnipotentis offenditur, veri Dei amore
 diffugere. Si ergo ab his, atque universis hujusmodi
 sceleribus, vitiisque jejunemus; sanctæ hujus Qua-
 dragesimæ rite celebrabitur dies, et omnium solem-
 nitatum nostrarum festa exsultantes, cum fiducia læ-
 tioris conscientiæ, et tranquillitate temporum transi-
 gemus, adjuvante Domino nostro Jesu Christo,

HOMILIA XLIII. De Quadragesima VII. ADMONITIO.

129 Benedictini monachi congregationis Sancti Mauri hanc homiliam in appendicem sermonum sancti Augustini rejecerunt, incerti, cuinam auctori accepta referenda esset. Verum Maximo esse omnino tribuen-
 dam non modo editores, Gymnicus, Galesinius, Cumdius, Combefisius, Margarinus, Raynaudus statuunt, sed
 codicum etiam mss. Laurentiani i, Plot. xiv, Vallicellani tom. II, pag. 205, Lucensis 85, Augiensis, Marti-
 nensis, Taurinensis postulat auctoritas, quibus suffragatur et styli mira similitudo, et ratio adhibendorum
 sacræ Scripturæ testimoniorum, qua uti Maximus consueverat. Nos eam ante subsequentem edendam existi-
 mavimus, non solum quod ita codices plerique ferant; verum etiam quod hæc ad præcedentem referri vi-
 deatur.

• Cod. Vat. 1268, *ascende ad cælum.*

^b Ibidem, *verum illum Dei esse Filium, etc.*

• Ibidem, *nec intellexit cæcus.*

^d Cod. Vat., *solita cum responsione confundit, etc.*

^e Cod. Vat. 433 et Reg. addunt, *Retro illi abire præcipit Christus ut hostis durissimus adempta sibi jam loquendi licentia, cujus voluntatem agnoscere non potest, sentiat potestatem.*

^f Codd. Laurent. et Vat. 433, *Et necesse erat, ut ab illius, etc.*

^g Cod. Laurent., *angeli ministeriis occurrunt, cujus victoriam mirabantur.*

^h Cod. Laurent., *usurarum etiam, etc.* Cod. Vat. Reg. 433, *et sæpe circulosa obrectantium ritare colloquia, usurarum etiam perniciose, etc.*

ARGUMENTUM. — *Omnia, quæ pertulit Christus, nobis sunt incitamenta ad eum imitandum. Non alia ratione passus est se tentari a diabolo, nisi ut nos doceret, quibus armis eum refellere debeamus.*

Peractum a Domino nostro Jesu Christo, quod lectum est, cum tentatore certamen, nostræ securitati, fratres carissimi, salutique ^a prolicit; quia ^b quos olim apud paradisum persuasione serpentis paterna prævaricatio dejecit in mortem, dominicus nunc triumphus erexit ad vitam ^c. Nobis itaque vicit qui dignatus est esurire pro nobis. Aggreditur itaque diabolus tentare Christum, exploratque sollicitus si forte illum Dei esse Filium deprehendat, cui nullum ^d corruptionis suæ ^e videt esse vestigium. Miratur pariter ac turbatur hujusmodi in hoc ^f sæculum adventasse hominem, qui natus quidem esset de femina, sed non esset ab homine procreatus. Suspiciatur illum Dei esse Filium, quem continuatum quadraginta dierum videt explicuisse jejunium; sed rursus dubitat divinam illi ^g inesse naturam, quem quasi infirmum inter cæteros homines perspicit esurire. Stupet attonitus quæ sit ista novitas, humanum non habere peccatum, et necessitatem peccatoris hominis sustinere. Christus autem Dominus Redemptorque noster, ut perditum infirmumque hominem revocaret ad Deum, esuriam, lassitudinem, mœrorem et omnia in se humani corporis infirma suscepit. Inter ista ergo diabolus dubius et incertus, hoc cum esuriente Domino sermone congreditur: *Si Filius Dei 130 es, dic ut lapides isti panes fiant* (Matth. iv). Stultus, et audax, qui putaret Dei Filium diabolicam voluntatem edendi necessitate facturum: quasi ^h impossibile esset in panem lapides commutare, qui quondam sitientibus in deserto populis de petra arida largissima aquarum fluentia produxit (Exod. xvn): aut esurienti sibi post quadraginta dierum jejunium escam non poterat providere, cujus præcepto, ut innumerabilis Hebræorum exercitus pascere, coelestia de nubibus ⁱ alimenta fluxerunt (Exod. xvi). Sed vero omnipotens Unigenitus, qui nostram magis ^j esuriret salutem, tali tentatore suum responsione confudit: *Non in pane tantum vivit homo, sed in omni verbo Dei* (Deut. xviii). Quo responso, carissimi, ut explorator, qui incertus venerat, incertior redderetur, inæstimatæ prudentiæ Dominus, nec inesse sibi esuriam denegavit, nec manducandi necessitatem se habere professus est. *Non, inquit, in pane tantum vivit homo, sed in omni verbo*

Dei. Hoc est: etsi ego ^k esuriam, mihi tamen, diabolus, ^l non est necessarius panis; verbum autem Dei cunctis fidelibus substantiam sempiternæ salutis operatur. Sed doceri nescius inimicus, stanti Domino super pinnam templi iterum ait: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum; scriptum est enim, quod Angelis suis mandavit de te, ut manibus tollant te, ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum* (Matth. iv). *Mitte te, inquit, deorsum.* Diabolicæ est consuetudinis, fratres carissimi, præcipitum persuadere, sed obedire ei ille non poterat, qui cadere nesciebat. Nec quidquam de Domino surreptor impetrat, quia non sunt religionis ejus verba sed ^m fraudes. Quem Redemptor humani generis rursus telo sententiæ **131** coelestis everberat, dicens: *Scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Qua responsione ne quid manifesta veritate auctor falsitatis audiret, verborum sensuumque moderator Dominus ⁿ ex alto dare, nec prodidit se posse, nec non posse mentitus est, sed scriptum est, ait: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Id est, Deum tentat, qui jactantiæ suæ vitio superfluam et inutilem vult ostentare virtutem. Quid enim utilitatis habet, quid commodi confert, ^o si per præceptum hinc in plana descendero? aut cur adulationis ^p suæ tentamenti ista persuadeas, cum tui sit operis de superioribus corruentem ad inferiora dejicere? Post hæc vero, ut lectio decursa testatur: *Duxit illum in montem excelsum, et ostendit ei omnia regna mundi, dicens: Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me:* ut fallax deceptor offert, quod non habet; et ut vere cæcus cælorum Domino terrarum regna promittit: *Hæc omnia, inquit, tibi dabo si procidens adoraveris me.* Vere ^q procidit et cadit, qui non largiente Deo, sed ad nutum diaboli acquirit sæculi dignitates. Respondit autem ei Dominus: *Vade retro, Satana; scriptum enim est: Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.* Qui tentando ad hoc usque pervenit, ut se ab adorando Dei Filio posceret adorari, æstimans, quod Christus, qui decipi laudis suæ subreptione non potuit, indignatione ingesta contumeliæ se proderet exploranti. Sed fortissimus propugnator, qui pro vita ac libertate nostra adversus tyrannum suum novum bellum gerebat, nec molli adulatione frangitur, nec durissimis injuriis commovetur, sed ita ad omnia inimici tentamenta respondit, **132** ne posset in uno eodemque Deo et homine cœ-

^a Codd. Vallicel. n et Martinen., *profecit.*

^b Cod. Martinen., *quod olim.*

^c Codd. Laurent. i, Plut. xiv, et Vallic. n, *Nobis utique vicit.*

^d Codd. Laurent. i et Vat. 6452 *corruptionis suæ videret inesse vestigium.*

^e Cod. Martinen., *vidit.*

^f Eodem cod. Vat., *in hoc sæculo.*

^g Cod. Laurent. i, *illi non inesse naturam.*

^h Codd. Vat. 6452 et Laur. i, *quasi vero impossibile.*

ⁱ Cod. Vat., *elementa fluxerunt.*

^j Cod. Laur. i, *qui nostram magis esurit salutem.*

^k Cod. Martinen., *esurio.*

^l Cod. Laur. i, *mihi tamen diabolo sciens, si est necessarius panis, qui ex tuo consilio, tuæque voluntate descendit. Reficit quidem esuriam corporeus panis; verbum Dei cunctis fidelibus substantiam, etc. Ita etiam Vallic. n, verbum autem Dei.*

^m Codd. Vall. n et Martinen., *sed fraudis.*

ⁿ Codd. Laurent. i, Vallicel. et Martinen., *ex alto se dare nec prodidit posse.*

^o Cod. Martinen., *si præceptum hinc impune descendero.*

^p Codd. Laurent. et Vallic. n, *adulationis suæ tentamenti ista persuadeas.*

^q Cod. i Laurent., *Vere procidet et cadet, etc.*

lestis mysterii deprehendere sacramentum. Et ideo, A jejunat, qui fraternas injurias pacifici pectoris lenitate dimittit : gratissimum Deo ^c defert jejunium, qui mentem suam a pravis cogitationibus, oculos a concupiscentia, linguam manusque a lite custodit. Et post omnia, frater, beatus eris, et bene esuries panem ac sities poculum, si Christianæ mentis affectu cæperis esurire et sitire justitiam, sicut ipse Dominus dixit : *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quia ipsorum est regnum cælorum* (Matth. v). Propter quod, carissimi, si volumus diabolum superare cum Christo; si desideramus transeuntes a sæculo regnare cum Deo; si optamus sacratissimum resurrectionis dominicæ diem lætis mentibus celebrare, ab esca quidem vel potu pro viribus temperemus, a vitiis autem totis viribus jejunemus.

HOMILIA XLIV.

De Quadragesima VIII.

ADMONITIO.

133 In editione operum sancti Petri Chrysologi Veneta an. 1750, pag. 20, hæc homilia refertur perinde ac si præscripta ab eodem sancto archiepiscopo Ravennatum fuerit. Animadvertit errorem editor Augustanus, quare an. 1758 locum ei in sermonibus Chrysologi dandum non putavit. Codicibus quidem antiquis, iisdem optimæ notæ adjungenda est auctoritas, est ea profecto adjudicanda Maximo. Vaticani 6450 et 6452 sic habent : *Sermo sancti Maximi de jejunio quadragesimali*. Non discrepant codices Laurentianus 1, Plut. xiv, Vallicellanus tom. II, Novarien. 27, Lucensis 85, Augiensis, in quibus ea inscriptio legitur : *De Quadragesima*. In præclaro codice monasterii Cisterciensis Montis Amiati hæc præfert inscriptionem : *Dominica prima Quadragesimæ sermo beati Maximi episcopi*. De Maximo homiliæ ejusdem auctore summa est editorum Gynnici, Galesinii, Combessii, Cumdii, Margarini, Raynaudi, etc., consensus.

ARGUMENTUM. — *De jejunio Christi, et Moysis. Christus sicut Deus esse divinis virtutibus creditur, ita et homo esse infirmitatibus dignoscitur humanis. Sic castigamus membra jejuniis, ut animas virtutibus saginemus.*

Advertite, fratres carissimi, quanta nobis spiritalis vitæ documenta succrescunt, ^d quamquam magnificis ad propositum sanctitatis provocamur exemplis, quod quadragenis referuntur diebus beatus Moyses, et Dei Filius jejunasse. Illud sane perspicite, quia quantum distat servus a domino, tantum necesse est eorum distare jejunium. Moyses enim veteris editor legis est, Christus novi conditor Testamenti. Jejunat Moyses ut præceptis legalibus unius populi erudiat disciplinam : Christus jejunat, ^e ut universas redimat gentes. Jejunat Moyses ut præsentis vitæ mandata suscipiat; jejunat et Christus ut æternæ salutis sacramenta constituat. ^f Jejunat Moyses ut Deum videret; jejunat et Jesus ut unum se esse cum Deo, dum diabolum triumphat, ostenderet. Moyses post jejunium scriptas digito Dei tabulas, populo prævaricante confregit; Christus suo jejunio mansurum ^g per

sæcula Evangelium conservavit. Quid illud est autem, quod cum uterque quadragenos ^h jejunaverit dies, non uterque post jejunium esurisse perhibetur? Moyses utique non esurivit, ut in homine fragili operata divinitas

134 probaretur; esurivit Dei Filius, ut assumptione carnis nostræ ⁱ fragilem se suscepisse hominem revelaret. Quod non ^j esurit Moyses cælestis est possibilitatis exemplum; quod esurit Christus nostræ est redemptionis sacramentum. Hujusmodi ^k Dominus peregit in sua carne mysterium, ut, sicut Deus esse divinis virtutibus creditur, ita et homo esse infirmitatibus dignoscatur humanis. Et hinc est quod Christus ut homo esurit, et esurientes pascit ut Deus; ^l hinc quod fatigatur itinere, et claudis virtutem tribuit ambulandi; hinc quod oculos suos laxat in ^m lacrymis, et mirabiliter cæcis reformat aspectum; hinc quod appropinquante morte tristatur, et mortuum Lazarum suscitavit de sepulcro. Hæc omnia, fratres, ⁿ conditor ac redemptor noster ut Deus et homo agit; non quia talis illi nascendi necessitas fuit, sed quia tale in cælo et in terris voluit regnare mysterium. Illud etiam quantæ est admirationis in Christo,

^a Codd. Laurent., Martinen. et Vatic., ab omni se illecebrarum.

^b Cod. Vatic., sanctorum emendatione virtutum.

^c Codd. Laurentian. 1 et Vatican., Deo offert jejunium.

^d Cod. Laurent. 1, Plut. xiv, quamque magnificis.

^e Codd. Laurent. 1, Vatic. 6450, et Vallic. II, ut universas totius mundi redimat gentes.

^f Idem codd. Laurent. 1, Vat. 6350, et Vall. II, Jejunavit Moyses, ut Deum videret : jejunavit et Christus.

^g Cod. Novar., mansurum per universam Ecclesiam.

^h Cod. Vat. 6450, quod cum uterque quadragenos jejunaverunt dies.

ⁱ Codd. Laurent. 1, Vallic. II, et Vatic. 6450, fragilem se suscepisse hominem.

^j Cod. Vallic., non esurivit Moyses.

^k Cod. Laurent. 1, Hujusmodi enim Dominus.

^l Codex Vatic., hinc est quod fatigatur.

^m Codd. Laurent. cit. et Vallic., oculos suos laxat in lacrymas.

ⁿ Codd. Vatic. et Vallic., Redemptor noster, ut Deus et homo agit.

quod ita ad omnia tentatoris interrogata respondit, A ut nec veritatem regni sui tyranno proderet, nec mysterium susceptæ carnis explorator agnosceret? Tanta denique sermonem suum subtilitate circumtulit, ut ille totius doli artifex inimicus furoris sui errore deceptus, dum Christum tentat ut hominem, Deum in homine non videret. Nos vero, fratres, quibus propugnator invictus hanc venerabilem Quadragesimam dedicavit, repudiatis carnalia desideria, sic castigemus membra jejuniis, ut animas virtutibus saginemus. Jejunet in **135** nobis perniciose luxuries, jejundet omnis iniquitas, jejundet odiosa contentio: abstineamus ab epulis, magis abstineamus a vitiis: sic nos temperemus, sic sobrii simus a vino, ut nulla nobis voluptatum dominetur ebrietas. ^a Quid enim prodest observatione quadraginta dierum jejunandi nos tempora custodire, et legem non tenere jejunii? Quid prodest vobis vacare a conviviiis, et diem litibus occupare? Quid prodest proprium non edere panem, et victum diripere miserorum? Jeju-

nium Christiani agentis debet esse refectio: jejunium Christiani pacem debet nutrire, non jurgia. ¹ Quale illud est autem, quod non vesceris carnibus, et de ore tuo omni esca sordidius egreditur maledictum? Quale est, quod sanctificatur venter jejunio, et poluitur lingua mendaciis? Recte sane, frater, **136** frequentabis ecclesiam, si gressus tuos lethaliibus laqueis avida illa non implicet, et involvat usura. Recte orabis Dominum tuum, si precibus tuis obvia tibi cordis tui non obsistat ^b invidia. Recte contundes manibus pectus, si omnem inde furorem malignæ voluntatis ^c excusseris. Juste etiam dabis denarium pauperi, si alii illud pauperi non tulisti. Hæc ergo est, carissimi, religiosa esuries, hic fidelium pastus animarum, ut jejunium nostrum sanctificet castitas, ornet patientia, benignitas foveat, misericordia kettificet, commendet humilitas: his Quadragesimam Christi prout possumus, virtutibus subsequamur, ut gemino quodam corporis, animique jejunio, divinæ nos semper gratiæ commendemus.

HOMILIA XLV.

Dominica in ramis Palmarum super illud psalmi xxi: Deus, Deus meus, respice in me.

ADMONTIO.

Hujusce homiliæ titulus in memoriam nobis quætionem illam revocat, quæ orta inter eruditos est de antiquitate ritus benedicendi in Ecclesia ramos Palmarum. Edmundus Martenius monachus Benedictinus congregationis Sancti Mauri harum rerum imprimis peritus in eo libro, quem *De antiqua Ecclesiæ disciplina in divinis celebrandis officiis* inscripsit, cap. 20, num. 2, ullum in libris liturgicis ejus benedictionis vestigium exstare negat ante sæculum octavum nominis Christiani. Nam in calendario Romano edito a Frontone dominicæ solemnitate paschalem præcedentis fieri mentionem animadvertit; benedictionis vero Palmarum non item. Contra, alii ejus benedictionis initia repeti oportere censent. In horum sunt numero Benedictus XIV, ut dignitate, ita eruditionis et doctrinæ laude cumprimis præstans, et Meratus part. 2, tom. I. pag. 1004. Illis vero præsidio est Romanum calendarium antiquius, quod quarto sæculo, vel saltem ineunte quinto perscriptum arbitrantur, inque codicibus manuscriptis duobus repertum ferunt, quorum est alter monasterii Avenionensis Sancti Andreæ, alter monachorum Grassensium in Septimania, quem eidem monasterio a Carolo Magno dono fuisse datum perhibent calendarii ejusdem editores pag. 63 et 64. In eo autem sic indicta legitur statio: *In Dominica in Palmas ad sanctum Joannem in Lateranis*. Provocat idem ad Sacramentarium, quod vulgo Gelasianum appellari solet, et in quo dominicus dies ante Pascha dominicæ dicitur *in Palmas de passione Domini*. Qua ex re confici aiant facile posse, idcirco ei dominicæ inhæsisse Palmarum nomen, quod eo die benedici palmæ consuescent. Meum certe non est definire, utra harum sententiarum sit potior. Hoc dico breve: si hujusce homiliæ inscriptio tam est vetus quam ipsa est homilia, quinto jam sæculo ritum benedicendarum palmarum invaluisse, confitendum erit. Codices Vaticani tres, 385, 1268, 1269, hunc eidem homiliæ titulum: *In dominica Palmarum*, præfixum exhibent. In codice Sangalleusi hæc ejus est inscriptio: *De psalmo xxi in ramis Palmarum*: in duobus Novariensibus 27 et 24: *Dominica in Palmas sermo beati Maximi episcopi*. In Cisterciensi Montis Amiati: *In dominica in Palmis sermo beati Maximi episcopi de psalmo xxi*. In Sancti Emmerami Ratisponensi: *Dominica in ramis Palmarum sermo sancti Maximi*. In Augiensi: *Sermo sancti Maximi in Palmis*. Fateor, in codicibus duobus Sanctæ Crucis in Jerusalem 90 et 99, in Laurentiano 1, Plut. xiv, et in Taurinensi Palmarum omitti mentionem. Hinc intelligi plane potest, 1º hanc homiliam ascribendam esse Maximo, cum in nullo codicum veterum ea alteri cuiquam attribuitur, ac in plerisque sancti Maximi nomen præferat; idque ultro concedant editores Gynnicus, Galesinius, Raynaudus et Margarinus, stylique ratio cum genuinis homiliis Maximi congruat, quinimque sit in ea atque in cæteris conformitas sententiarum; 2º inscriptionem *In ramis Palmarum* jure a nobis fuisse aliis inscriptionibus antelatum, propterea quod major codicum numerus aut hanc, aut hujus similem gerat.

137 ARGUMENTUM. — *Propheticum Davidis psalmum explicat S. Maximus, et ratiocinium veram in Christo significationem habuisse demonstrat.*

Psalmi vigesimi primi, qui lectus est seriem decur-

suri, diligenter prius debemus intendere quid in superscriptione contineat, ut, cognita ejus origine, intelligentiam ipsius facilius consequamur, et manifestato capite, possint rectius membra distribuere. In-

^a Cod. Vallic. n., *Quid nobis prodest.*

^b Cod. Vatic. non obsistat injuria.

^c Ita Cod. Vat. 6450, in quo tamen legitur *excusseris pro excusseris*.

¹ Quale illud est autem jejunium, quod non vesceris carnibus, et de ore tuo omni esca sordidius egreditur maledictum? — De præcepto abstinentiæ a carnibus tempore jejunii quadragesimalis adeo copiose et erudite egit Joan. Bapt. Cotelerius tom. II, lib. III, contra Dalkæum, ut ecclesiasticam disciplinam ab hominibus hæretici querimoniis satis vindictam arbitremur.

Non supervacaneum tamen est, animadvertere S. Maximum usum carnium in quadragesima vetitam, tanquam rem certam hac in homilia, et in aliis supponere, atque ideo cæteris Patribus doctrinam jejuniarum juxta Ecclesiæ mentem tradentibus esse accensendum.

scribitur enim ita : *In finem pro susceptione matutina psalmus ipsi David.* Nisi fallor, susceptio matutina solis ortum ^a semper anteverit, et priusquam orbem radorum clarus splendor illuminet, matutinum noctium tenebris terminum ponit; ac resoluta sensim caliginum cæcitate, rebus cunctis facies quædam ac lumen ^b infunditur; et cum veluti sub una materie tenebrarum mundus in confusione jacuerit, interveniente matutino, diversa specierum varietate distinguitur; hoc est, cum omnia cæca fuerint, oculi omnium reparantur. Nox enim quodammodo aufert oculos mundo, aurora restituit; atque ita ante matutina susceptione perfruimur, ut gloriosius postmodum solis splendore potiamur. Sed quoniam, sicut dicit Apostolus : Lex spiritualis est, et spiritualibus spiritualia comparanda sunt (*Rom. vii; I Cor. ii*), solem hic justitiæ arbitror designari; hoc est Christum Dominum, qui nobis ignorantie tenebris, et peccatorum cæcitate submersis, cælestis doctrinæ suæ lumen infudit; et quos non ^c habebamus, oculos cordis inseruit, et velut radios quosdam apostolos suos misit, qui nos de ^d nocte teterrima delinquentiæ liberarent, et paulatim, resolutis in nobis tenebris peccatorum, matutina ^e nos susceptione consuescerent; ut perfecti facilius possimus tolerare solis ardorem, hoc est primum nos preceptis simplicioribus erudirent, quo capaciores efficerent cælestium secretorum. Hujus itaque solis justitiæ matutino, peccatorum caligo tota perimitur, sicut ipse propheta ait ex persona Domini : *In matutinis interficiebam omnes peccatores terræ* (*Psal. c*). Hoc est : oriente in nobis sole justitiæ, qui habitaculum ^f Domini sumus, omnis cogitatio iniqua subvertitur ¹.

(138 *Huc usque homilia proœmium.*)

Totus autem hic psalmus digestus est ex persona Domini Salvatoris, quippe cum plura de eo in Novo sint posita Testamento. ^a Dicit itaque : *Deus, Deus meus, respice in me* : et reliqua. Quare assumpti hominis agit causam, ^b ut interrogare quodammodo

^a Vide in not. quæ præterea habentur in utroque codice S. Crucis in Jerusalem.

^b Cod. Vatic. 1268, *refunditur*.

^c Cod. Laurent. i, Plut. xiv, *et quos non habuimus oculos*.

^d Cod. 99 S. Crucis in Jer. legitur, *de morte*; et in margine notatur : *al., de nocte*.

^e In cod. 99 S. Crucis in Jer. omittitur *nos*.

¹ Utrouque in codice S. Crucis in Jerusalem post hæc verba ita legitur : *Cujus solis etiam beatus Salomon meminit in persona reputantium sibi ac dicentium peccatorum : Sol non ortus est nobis, et justitiæ lumen non luxit nobis. Hanc quoque matutina susceptionem in Evangelio sancto possumus ascribere Mariæ Magdalene, quæ mature ac diluculo ad monumentum vigilans Salvatoris, resurrectionem Domini prima suscepit, et clarescente mundi sole, solis justitiæ ortum præ omnibus sola cognovit, ac susceptione quidem matutina gavisæ est diem redditum, sed magis gavisæ Christum a mortuis suscitatum, atque in ipsa completa est prophetia, ad vesperum demonstrabitur fletus et ad matutinum lætitia.*

^a Dicit itaque : *Deus, Deus meus, respice in me*, etc. Quare assumpti hominis agit causam, ut interrogare

videatur, dicens : *Deus omnium, qui es Deus meus, cur me dereliquisti?* nihil enim mihi conscius sum. Secundum enim prophetam nesciebat peccatum, nec erat dolus in ore ejus. Hæc autem dicit, ut manifestaret propter nos se esse derelictum, quorum peccata portabat, ac videntes disceremus et nos pro ipso sancto et justo mori, cum pro ^b peccatoribus et ille moreretur. Denique hac voce in passione usus est, sicut in Evangelio legimus : *Eli, Eli, lammd sabbathani?* hoc est : *Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti* (*Matth. xxvii*)? Hæc, inquam, voce usus est, ut quod prophetia annuntiaverat rei exitus approbaret. Et quoniam sequentia pene ^c manifesta sunt, illum inspiciamus versiculum in quo ait : *Ego autem sum vermis et non homo* (*Psal. cxi*). Cur totius

B Dominus creaturæ vermiculo se voluerit comparari, possumus hoc quidem humilitati primitus assignare, quæ sanctorum virtus est maxima, sicut sanctus Moyses ante Deum animal se irrationabile proficitur, David ^d pulicem se sæpe commemorat. Sed magis illud accipiendum puto : quoniam vermis nulla extrinsecus admixtione alieni corporis, sed de sola ^e ac pura terra procreatur, ideo illum comparatum Domino, quoniam et ipse Salvator de sola et pura Maria generatur. Legi etiam in libris Moysis de manna vermiculos procreatos (*Exod. xvi*) : digna plane et justa comparatio; siquidem de manna vermiculus gignitur, et Dominus Christus de Virgine procreatur. Quin potius ipsam Mariam manna dixerim, quia est subtilis, splendida, suavis et virgo; quæ velut cælitus veniens, cunctis Ecclesiarum populis cibum dulciorem melle defluxit, quem qui edere et manducare neglexerit, vitam in semetipso habere non poterit, sicut ipse Dominus ait : *Nisi quis manducaverit meam carnem, et biberit meum sanguinem, non habebit vitam in semetipso* (*Jonn. vi*); sed potius ipse cibus in judicium converteretur, sicut Apostolus dicit : *Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat* (*I Cor. xi*). Quod filiis Israel subtiliter 139 prophetatum est in

^f Cod. Vatic. 1278. *Deo sumus*.

^g Utrouque in cod. S. Crucis, *et interrogare quodammodo videtur dicens*.

^h Cod. 90 S. Crucis in Jerusalem, *pro peccato ille moreretur*.

ⁱ Utrouque in cod. S. Crucis in Jer., *manifestata sunt*.

^j Cod. Vatic. 1278, *David culicem*.

^k Utrouque in cod. S. Crucis, *et de pura terra*.

quodammodo videatur, dicens : *Deus omnium, qui es Deus meus, cur me dereliquisti*, etc.?

Præcesserat in expositione loci hujus psalmi xxi S. Ambrosius, qui lib. x in Luc. ait : *Clamavit homo separatione divinitatis moriturus*. S. Hilarius Comment. in Matth., cap. 3, inquit : *Clamor iste ad Deum corporis vox est, recedentis a se Verbi Dei contestata dissidium*; et S. Epiphanius hæres. 69 : *Videns divinitatem jam in procinctu esse, ut sanctum corpus desereret, vocem illam emisit*. Maximus autem noster dixit, Christum clamorem illum edidisse, ut manifestaret propter nos se esse derelictum, quorum peccata portabat, etc. Sed quid pro derelictione illa divinitatis in Christo intelligi debeat, theologi in plures abeunt sententias, ad quos lectores remittimus.

Testamento. Manna enim illis contra divina præcepta tractantibus, vermes effecti sunt; id est contumaciæ ultores et iudices. Quæ similitudo Christum indicat Dominum: quem qui suavem cibum et dulcem potum haurire neglexerit, iudicem patietur, sicut ipse ait: *Neque enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio* (Joan. v). Quod autem dicit: *Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestimentum meum miserunt sortem* (Psal. xxi; Joan. xix): hoc factum in Evangelio reperimus, quod milites quatuor, qui crucifixerunt Salvatorem, in quatuor partes ejus sibi dividerunt vestimenta; vestimentum vero ejus, quod assutum non erat, sed erat de superiore contextum, sorte perceperunt. Quæ igitur ista vestimenta ^a sunt, videamus; qui milites, quodve etiam vestimentum. Vestimenta esse puto prophetias, vel Scripturarum cœlestium lectiones, quibus Christi Domini annuntiatum est sacramentum: quas prophetias unum canentes, et unum per omnia nuntiantes adversarii Salvatoris, hoc est **140** perversi hæretici, qui quo-

tidie in illo tanquam milites manus impias ^b ingerunt, hoc pro sua sibi dividunt voluntate, ^c et unius corporis vestimenta per varia membra distribuunt, atque spoliantes Dominum, sua falsa dogmata vestierunt. Vestimentum autem ejus, quod non erat consutum, sapientiam ejus cœlestem possumus approbare: ^d quia erat de superiore contextum. Nostra ^e autem sapientia, hoc est humana consuitur; assuitur enim cum liberos damus ad studia grammaticis, tradimus philosophis, erudimus eos, ut sapientia in illis, quæ non erat, acquiratur. Domini autem sapientia non assuta est, non quesita; non enim didicit a magistro, sicut ipsi Judæi dicunt: *Quomodo hic litteras novit, cum non didicerit*, et ipse dicat: *Doctrina mea non est de hoc mundo, sed ejus qui me misit* (Joan. vii). **B** Hoc est, quod ait de superiore contextum, quo vestimento, vel quibus omnibus vestimentis Ecclesia catholica semper amicta est, sicut propheta ait: *Astitit regina a dextris tuis in vestitu decorato* (Psal. xliiv).

HOMILIA XLVI.

De accusato et judicato Domino apud Pilatum.

ADMONITIO.

141 Magna est in libris tam editis, quam manuscriptis de auctore hujusce homiliæ varietas. Ea in codicibus Vaticano 1270, pag. 27, et Laurentiano 1, Plut. xiv, pag. 290, sancti Ambrosii nomen præfert. In quibusdam aliis, sancti Augustini. Joannes Gillotius in editione Parisiensi operum sancti Ambrosii an. 1569 eam publicavit in sermonum numero 49. Sancti ejusdem archiepiscopi nomine Gillotium secuti sunt curatores Sixtinæ editionis eorumdem sancti Ambrosii operum. Verum lapsus errore fuisse Gillotium constat ex illustri testimonio Gennadii scriptoris et veteris, et accurati, qui in opusculis sancti Maximi hanc item homiliam numerat, quam inscriptam narrat: *De accusato et damnato Domino apud Pilatum*. Accedit codicum mss. vetustissimorum quatuor auctoritas. Nam in Sangallensi, in duobus S. Crucis in Jerusalem 90 et 99, et in Taurinensi eadem homilia ad numerum est adnotata concinione S. Maximi post præcedentem. In his tamen aliquanto est discrepans inscriptio: in 90 Sanctæ Crucis sic habet: *Incipit de accusato Domino apud Pilatum, et de Susanna*. In 99: *De accusato Domino apud Pilatum*. In Taurinensi: *Item de accusato Domino et judicato*. In Sangallensi, ut in 99 Sanctæ Crucis hæc ipsa homilia succedit *ἐκτίσις* superiori. Monachi Benedictini congregationis Sancti Mauri, in appendice ad quintum tomum Operum sancti Augustini, serm. 152, eam sancto Maximo tribui monent, testimonio usi Lovaniensium, inscribuntque *De passione Domini, et Susanna*. Lovaniensibus consentiunt editores homiliarum Maximi Gymnicus, Galesinius, Cumdius, Raynaudus, Margarinus, uno excepto Combefisio, qui eam prætermisit. Nihil autem est causæ, cur ab iis mihi esse dissidendum putem.

ARGUMENTUM. — *Christus accusatus apud Pilatum tacet, non ut accusationem suam tacendo confirmet, sed defensione non indigens ut vincat; quemadmodum Susanna apud inimicos suos tacuit et vicit.*

Mirum forsitan videatur vobis, fratres, cur Dominus apud præsidem Pilatum a principibus sacerdotum accusetur, et taceat, nec nequitiam eorum sua responsione convincat, cum utique ingestam accusationem nonnisi refellere soleat subsecuta defensio. Mirum, inquam, fiat, fratres, quod arguatur Salvator, et taceat; taciturnitas enim interdum pro consensu habetur; videtur namque confirmare, quod obicitur, cum non vult respondere, quod quæritur. Accusationem ergo suam Dominus tacendo confirmat? Non plane accusationem suam tacendo confirmat, sed

despicit non refellendo; bene enim tacet, qui defensione non indiget. Ambiat defendi, qui metuit superare. Festinet loqui, qui timet vinci. Christus autem cum condemnatur, et superat; cum judicatur, et vincit, sicut ait propheta: *Ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris* (Psal. l.). Quid ergo opus erat ei loqui ante iudicium, cui ipsius iudicium erat plena victoria. **142** Vincit enim cum judicatur Christus, quia sic innocens approbatur; unde ait Pilatus: *Innocens ego sum a sanguine hujus justi* (Matth. xxvii). Melior est igitur causa, quæ non defenditur, et probatur; plenior justitia est, quæ non verbis astruitur, sed veritate fulcitur. Taceat lingua necesse ¹, ubi ipsa æquitas sibi adest; taceat in bono negotio, quia et malas causas obtinere consuevit. **D** Nolo sic defendi justitiam, sicut solet iniquitas excu-

^a Utroque in cod. S. Crucis in Jer., sint.

^b Cod. Vatic. 1278, inierunt pro ingerunt.

^c Cod. 99 S. Crucis in Jer., et unum corporis vestimentum.

^d Utroque in cod. S. Crucis in Jer., quia ait: Sed erat de superiore contextum.

^e Utroque in cod. S. Crucis in Jer., enim.

^f Utroque in cod. S. Crucis in Jerusalem, mea autem doctrina.

^g Cod. Laurent., non est mea, sed, etc.

^h Cod. S. Crucis in Jer. 99, dum.

ⁱ Codd. Laurent. 1, Plut. xiv, S. Crucis in Jer. 99 et 90, et Vatic. 1270, necesse est, ubi, etc.

sari. Quod vincit Christus, non orationis est, sed virtutis; scit enim Salvator, qui est sapientia, quomodo tacendo vinceret, quomodo non respondendo superaret: atque causam suam mavult comprobare quam dicere. Quæ enim res illum compelleret ad loquendum, cum silentium satis sufficeret ad vincendum? Sed fortasse metus eum cogeret, ne salutem perderet, nisi quod ipsa erat tota causa virtutiæ; suam enim salutem perdidit, ut salutem omnium lucraretur; in se vinci maluit, ut victor esset in cunctis. Sed quid de Christo loquar? Susanna mulier ^a apud inimicos suos tacuit, et vicit (*Daniel. xii*). Non enim apud Danielelem judicem verborum se ^b ratione defendit, non patrocinii sermone ^c tutata est; sed in sancta femina, tacente lingua, pro ea castitas loquebatur. Castitas enim Susannæ adluit in iudicio, quæ eam defendit et in paradiso; ibi enim pudori ejus consuluit, **143** hic saluti; ibi ne macularetur pudicitia, hic ne innocentia damnaretur. Castitas ergo Susannæ ^d et presbyteros, et impudicos convicit in paradiso, et in iudicio falsos accusatores obtinuit, bisque victrix reos facit testimonium, quos reos fecerat adulterii ^e. At quem tandem judicem meretur castitas? Danielelem puerum juniorem, nec dum pubescentis ætatis. Multum igitur de Deo pudicitia consequitur, cum judicem virginem promeretur; secunda enim est de victoria castitas, cui est iudicatura virginitas. Pudicitia autem causam, nisi vir pudicus

audire non debuit; talem enim arbitrum meretur castimonia, apud quem non periclitetur verecundia. Cognito igitur Daniel Susannæ negotio, cum eam falsis accusationibus vellet plebs imperita damnare, ait idem: *Mundus ego sum a sanguine hujus* (*Daniel. xiii. 46*). Quo dicto peccantis populi revocavit errorem. Hac ergo voce circa Susannam Daniel utitur; qua circa Dominum usus est Pilatus; ait enim Pilatus: *Mundus ego sum a sanguine hujus justi* (*Matth. xxvii, 24*). **144** Eadem igitur sententia solvit pudicitia, quæ est absoluta justitia. Sed Daniel melius quam Pilatus; ille enim pudicum sanguinem non condemnat, sed liberat; hic autem justum sanguinem et constituit, et tradit. Quid enim profuit testimonium perhibuisse innocentia, et velut reum addixisse nequitia, nisi quod gravius peccatum est, unum eundemque et pronuntiare justum, et tradere ^f quasi criminisum? Ipse enim iniquitatis suæ testis est, qui ore absolvit, et corde condemnat. Laverit licet manus suas Pilatus, tamen sua facta non diluit; et quamvis abstergere se putaverit justi sanguinem de suis membris, ^g eo tamen sanguine mens ejus tenetur infecta. Ipse enim occidit Christum, qui eum tradidit occidendum; iudex enim constans et bonus, ne sanguinem innocentis addiceret, nec invidia cedere debuit, nec timori. Daniel ergo melius quam Pilatus: ille peccantis populi revocavit errorem; hic autem furentis Synagogæ sacrilegium confirmavit.

HOMILIA XLVII.

De eodem iudicio II.

ADMONITIO.

Non deest hoc loco copia rationibus, quibus efficiatur hanc homiliam esse sancto Maximo tribuendam. Harum sunt præcipue tres. Prior petitur ex nexu colligationeque cum homilia superiore, in qua de iis disseratur, de quibus in hujus initio pergit disserere. Altera est ratio ex codicibus Sangallensi, Taurinensi, Sanctæ Crucis in Jerusalem, Laurentiano accepta, in quibus hæc eadem homilia succedit superiori, sanctique Maximi nomen præfert. Postremum suppeditat editorum Gymnici, Galesinii, Raynaudi, Combessii, et Margarini consensio. Styli nexusque sententiarum eadem in hac est, atque in homiliis superioribus ratio. Itaque lapsi sunt qui sancto Ambrosio eam esse ascribendam notarunt; laudandique propterea monachi Beuelicini congregationis Sancti Mauri sunt, qui eam e numero operum ejusdem sancti archiepiscopi sustulerunt.

ARGUMENTUM. — De similitudine iudicii in Susanna, et in Christum instituti, deque eadem pœna, qua Judas et hæretici puniuntur.

Ante dies ^h prosecuti sumus sanctæ Susannæ iudicium simile admodum fuisse iudicio Salvatoris, et iisdem criminationibus laborasse memoratæ castitatem feminæ, quibus Christi laboravit integritas. Similiter enim persecutores in Susanna passa est pudicitia. Illa enim dum in adulterio ⁱ convicit presbyteros, ipsa tanquam adultera retinetur; hic dum ^j in sacrilegio arguit Phariseos, ipse ^k tanquam sacrilegus ac-

cusatur. Quod quidem sacrilegium in Phariseis minus adulterium vocari potest; gravius est enim religionis adulterium esse quam corporis; et plus est integritatem divinitatis ledere quam integritatem hominis violare. Condemnatur ergo Susanna, condemnatur **145** et Dominus; illa, quia castitatem corporis tuebatur; hic quia religionis castimoniam defendebat. Similis igitur erat in utroque causa iudicii, nisi quod meliore usa est iudice Susanna quam Dominus. Hunc enim præses iudicat, hanc propheta, hunc au-

^a Ita ex cod. Laurent. 1, apud inimicos suos, etc.

^b Codd. Laurent., et cod. 99 et 90 S. Crucis, se oratione, etc.

^c Eodem in cod. 99, tuta est.

^d Cod. Laurent., et codd. 99 et 90 S. Crucis, et presbyteros impudicos, etc.

^e Ex cod. Laurent. i corrigitur lectio Galesinii et D aliorum, qui habent Atque tandem iudicem, etc.

^f In edition. Maurinen. sancti Augustini loc. cit. num. 3 legitur: et tradere criminosis. Nos ex cod.

99 Sanctæ Crucis in Jerusalem restituendam putamus: vocem quasi, quæ opportuna videtur: desideratur autem in Gymnici et duabus Galesinii editionibus.

^g Codd. Laurent., et 90 S. Crucis in Jer., eodem tamen, etc.

^h Cod. Laurent., Ante dies paucos.

ⁱ Cod. Laurent., convicit.

^j Cod. Vatic. 1270, dum sacrilegos arguit.

^k Cod. Laurent., ipse sacrilegus, etc.

ait vir, qui Phariseorum seditionibus terrebatur; hanc audit puer, qui sancto Spiritu replebatur. Iste, quod sentit, constanter pronuntiat, non defendit. Susannæ enim iudex quam absolvit et liberat: Domini cognitor, quem absolvit, damnat et tradit. Simile ergo fuit pene per omnia Susannæ Dominique iudicium. ^a Siquidem, nec accusatio in his fuerit ipsa dissimilis. Susannam enim seniores deferunt, Dominum ^b accusat Judas; illa doctores sui, hunc discipulus proprius criminatur. Susannam, inquam, pseudopresbyteri arguunt; prodit pseudoeπίscopus Salvatorem. Episcopus enim et Judas fuit, sic ait Propheta de eo dicens: *Fiant dies ejus pauci, et episcopatum ejus accipiat alter* (Psal. cvm). Sed nec locus, frater, in utraque causa videtur dissimilis. Susanna enim ^c in paradiso ab accusatoribus circumvenitur; Dominus in hortuli paradiso a traditoribus circumdatur: illa ibi insidiatores patitur; iste hic sustinet proditorem. Videamus autem exitum utriusque iudicii. Susannæ accusatores tanquam falsi testes prophetica sententia feriuntur; et ejusdem criminis puniuntur rei, cujus dammare innocentis sanguinem gestiebant; Domini autem traditorem non invenio a iudice esse damnatum; non enim eum damnat Pilatus, non damnat populus: sed, quod gravius est, se ipse condemnat, ^d cessante iustitia, iudicatur. Quem enim alter iudicat, potest utcumque esse excusabilis; reus autem sine excusatione est qui conscientiae suæ iudicio condemnatur: quem alter iudicat, potest quandoque a suo iudice sperare indulgentiam: qui se ipse iudicat, a quo indulgentiam postulabit? Referens enim **146** Judas dominici sanguinis pretium, ait Judæis: *Peccavi, quod tradiderim sanguinem innocentem* (Matth. xxvii). Magnum igitur dominicæ

innocentiæ testimonium est, dum accusator ejus et constituitur de scelere, et reus est de mercede; dum enim miser refudit venditionis pretium, putat se facinoris sui solvere posse contractum; sed nec isto absolvitur; dum enim auctor venditionis suæ reus est, constat istos sceleratum cum sacrilego iniisse contractum, sua ergo sententia Judas proditor condemnatur. Mirum forte sit vobis, quod non eum populus iudicaverit, non præses addixerit. Hoc sacrilegi solet esse iudicium, ut impietatem ipse, dum recordatur et puniat; scelus suum, dum recognoscit, et vindicet; omnium enim supergreditur sententias, qui a sua conscientia, sua sententia condemnatur. ^e Hoc, inquam, sacrilegi solet esse iudicium ut conscius facti ipse se damnet, sicut ait apostolus Paulus de hæretico dicens: *Hæreticum hominem post unam et secundam correctionem devita, sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, et delinquit proprio iudicio condemnatus* (Tit. iii). Ipse enim se damnat hæreticus, cum de Ecclesia ipse se projicit, et de cœtu sanctorum nullo compellente procedit; ipse enim ostendit, quid mereatur a cunctis, qui suo iudicio separatur a cunctis. Ipse, inquam, se damnat hæreticus: quia cum omnes criminosi, episcopi sententia projiciantur de consorcio Christiano, hæreticus cuncta præveniens, sententia suæ voluntatis abjicitur. Tali ergo hæreticus, quali et Judas pœna damnatur: ut idem sui et reus sit sceleris, et iudex sit ultionis; tali, inquam, hæreticus, quali et Judas pœna ^f damnatur; nec immerito, quia Dominum, quem ille vendidit, iste blasphematur; quem ille persecutoribus tradidit, quotidie iste persequitur. Persequitur enim hæreticus Dominum cum divinitatem ei derogat, et asserit creaturam.

HOMILIA XLVIII.

De Juda proditore.

ADMONITIO.

147 Hujus homiliæ tanta est cum superiore colligatio, ut harum unius cognitio, utriusque qui fuerit auctor cognoscatur. At de auctore magna in codicibus manuscriptorum varietas, interque scriptores defensio, cum in codice Vaticano 1268, S. Ambrosio; in altero autem item Vaticano codice, qui est num. 6452, atque in Florentino Sanctæ Crucis Minor., nunc Laurentiano iv, Plut. xxxiii, *sancto Joanni Constantinopolitano episcopo accepta* [forte ascripta] referatur. Deest auctoris nomen in cod. Vatic. 4951, ut etiam in Urbevetano. Exstant etiam forsasse aliqui in quibus sancto Augustino ascripta legatur. Non enim eam editores aliquot sancto eidem Augustino attribuissent, ut re ipsa attribuunt, nisi hujus nomen esse in uno saltem aliquo codice præferretur. Sed dubitationem tollunt Gennadius vetus auctor imprimis ac diligens, cumque Gennadio codices 99 Sanctæ Crucis in Jerusalem, Taurinensis, Laurentianus x, Plut. xiv, et Sangallensis. Itaque monachi Benedictini congregat. Sancti Mauri in appendice serm. sancti Augustini, serm. 80, pag. 102, edit. Antwerp. an. 1700. *Jam pridem, inquit, auctori suo restitutus, Maximo episcopo Taurinensi, cujus nomen gerit in scriptis et excusis libris.* De titulo non laboro. Eo sum usus quo Gymnicus, editoresque ceteri usi sunt, etsi non sum nescius in Monachis ipsius congregationis Sancti Mauri sic eandem homiliam esse inscriptam: *In Matth. cap. xxxiii, de Juda proditore, et de agro in perigrinorum sepulturam comparato ex pretio venditionis Christi.*

ARGUMENTUM. — *Historiam prodicionis Judæ S. Maximi allegorice exponit.*

Retinet ^b dilectio vestra nos hoc proxima Domi-

^a Utroque in cod. S. Crucis in Jerus., *Ipse, quod sentit, constanter pronuntiat; ille, quod pronuntiat, non defendit.*

^b Cod. Vatic. 1270, *Apostolus accusat.*

^c Cod. J. Laur.: et S. Crucis in Jer., *in viri paradiso.*

^d Cod. J. Laur., Vat. 1270 et 90, et 99 S. Crucis in Jer., *et cessante sententia iudicis, propria sententia iudicatur.*

^e Supplet duo codices S. Crucis in Jer., et Vat. 1270.

D nica prædicasse, quod Judas Scarioth, propria sententia condemnatus ad Phariseos dominici mercedem sanguinis reportavit, et actus poenitentia refu-

^a Cod. Laurent. et cod. 99 S. Crucis in Jer., *Hoc, inquam, sacrilegi solet esse iudicium, cum de Ecclesia catholica ipse sese projicit, et de cœtu sanctorum nullo repellente procedit, etc.*

^f Cod. Laur. x, et 99 S. Crucis in Jer., *hæreticus omnium vota præveniens, etc.*

^g Cod. Laurent. x, *pœna damnabitur.*

^h Cod. Vatic. 1268, et S. Crucis olim Min. Con-

derit venditionis pretium laqueo se suspendit; ut A qui se multaverit pecunia, multaret et vita. Intelligens enim quantum scelus admisit, non sufficit ei sacrilegii carere mercede, nisi careret et salute; ^a dignum enim se morte iudicavit, quod Christum vitam ^b omnium tradidisset ^c. Severissimus igitur sui iudex Judas vel in ulciscendo constitetur, quem negaverat in tradendo. Restituit ergo pecuniam Pharisæis; sed nec Pharisæi eam libenter accipiunt; dicant enim ^d inhibitu sibi esse in suis eam habere thesauris. ^e Videte igitur, quanta vis dominicæ sit pecuniæ, ^f quam inde Judas rejicit; hinc Pharisæi in oculos non recludunt: justi enim sanguinis **148** pretium pertimescit iniquitas possidere. Consilium tamen ineunt Pharisæi ut ex ea ager figuli comparetur, in quo peregrinorum corpora collocentur. Quod quidem providentia ^g factum puto, ut pretium Salvatoris non peccatoribus sumptum præbeat, sed peregrinis requiem subministrat; non sacrilegis sit ad ^h lusum, sed defunctis sit ad sepulcrum; ut jam exinde Christus ⁱ et vivos sanguinis sui passione redimat, et mortuos pretiosa passione suscipiat. Pretio ergo ^j Domini sanguinis ager figuli comparatur. Legimus in Scripturis, quod totius generis humani salus redempta sit sanguine Salvatoris, sicut ait apostolus Petrus: ^k *Non enim redempti estis corruptibilibus auro, vel argento, sed pretioso sanguine agni incontaminati, et immaculati Jesu Christi (I Petr. 1).* Igitur, si pretium vitæ nostræ sanguis est Domini; ^l vide ergo, quia illa non tam redempta sit agri terrena fragilitas, quam totius mundi incolunitas sempiterna: ait enim Evangelista: *Non enim venit Christus ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsam (Joan. xiii).* ^m Vide, inquam ne pecunia illa non tam comparatio sit agri parva portio, quam **149** totius mundi copiosa possessio, sicut ait David propheta: *Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ (Psalm. 13).* Ager ergo iste mundus hic totus est, in quo nos dispersi, et disseminati Domini fructum boni operis germinamus. Sed fortasse perquiras a me, si ager mundus est, quinam sit figulus, qui mundi possit habere dominatum? Nisi fallor ipse est figulus, qui vascula corporis nostri fecit e limo: de quo dicitur.

vent. iv, *Retinet sanctitas vestra, fratres, nos vobis hoc jam prædicasse, etc.*

^a Cod. Vatic. 1268; 4951, *dignum enim se morte iudicat.*

^b Cod. Laurent. x, *vitam hominum.*

^c Codd. S. Crucis minor., et 99 S. Crucis in Jer., *Severissimus igitur Judas.*

^d Cod. 99 S. Crucis, et Urb., *illicitum.*

^e Tres codd. Vatic., *Vide igitur.*

^f Codd. Laurent., et Vatic. 1268, et 4951, *quam Judæus Judas rejicit, hanc, etc.*

^g Codd. S. Crucis Minor. Convent., tres Vatic., et Urbev., *Quod quidem providentia Dei.*

^h Codd. Laurent., S. Crucis Minor., S. Crucis in Jer., et tres Vatic., et Urbev., *sit ad lusum.*

ⁱ Cod. Vatic. 4951, *et vivos ex sanguine suæ passionis redimat, et mortuos pretiosa possessione suscipiat.* Cod. Urb., *et vivos sanguine sui passione redimat, et mortuos pretiosa possessione suscipiat.*

cit Scriptura: *Et fecit Deus hominem de limo terræ (Gen. 11).* Ipse est figulus, qui carnum nostrarum coenosum lutum vapore sui spiritus animavit, et materiem fluidam, atque terrenam ^a ignito calore decoxit. Ipse, inquam, est figulus, qui nos per manus suas formavit ad vitam, per Christum suum reformavit ad gloriam, sicut ait Apostolus: *Ad eandem imaginem reformamur de gloria in gloriam (II Cor. 11);* scilicet, ut qui a ^b priore factura propriis vitiis corruimus, in secunda nativitate figuli hujus misericordia reparemur; hoc est, qui per Adæ transgressionem ^c morte concidimus, per Salvatoris gratiam denuo resurgamus. Ipse plane est figulus de quo dicit beatus Apostolus: *Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Cur me fecisti sic? Et iterum: Nunquid non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam (Rom. 11)?* ^d Ex eodem enim luto corporis nostri Deus pro meritis singulorum alios reservat ad pœnam, alios ad gloriam. Istius utique figuli ager Christi sanguine emptus est peregrinis; peregrinis, inquam, qui erant **150** sine domo, sine patria, et toto orbe exsules jactabantur, requies Christi sanguine providetur; ut quibus non est in mundo possessio, his in Christo sit sepultura. Istos autem peregrinos quos esse dicimus, nisi devotissimos Christianos, qui renuntiantes sæculo et nihil possidentes in mundo, in Christi sanguine requiescunt? Christianus enim, qui mundum non possidet, hic totum possidet Salvatore. Ideo autem peregrini Christi sepultura promittitur, ^e ut quis se a carnalibus vitiis tanquam peregrinum et alienum custodierit, is Christi requiem mereatur. Sepultura enim Christi quid est aliud, nisi requies Christiani? Nos ergo peregrini in hoc mundo sumus, et tanquam hospites in hac luce versamur, sicut ait Apostolus dicens: *Etenim dum sumus in hoc corpore peregrinamur a Domino (I Cor. 13).* Peregrini, inquam, sumus, et nobis Salvatoris sanguinis pretio empti est sepultura. *Consepulti enim sumus,* sicut ait Apostolus, *cum illo per baptismum in mortem (Gal. 2).* Baptismum igitur Christi nobis est sepultura, in quo peccatis morimur, criminibus sepelinur, et veteris hominis conscientia resoluta, in alteram nativitatem

^a Codd. S. Crucis Minor., uterque S. Crucis in Jer., Vatic. 1268, et Urbev., *dominici sanguinis.*

^b Cod. Vatic. 1268, *Non enim auro corruptibili redempti estis, et reliqua.* Cod. 6451, *Non enim redempti estis et reliqua.* Cod. 4951, *Vos enim redempti estis, et reliqua.*

^c Cod. Vatic. 1268, *videte ergo quia illo non tam.*

^d Cod. Vatic. 1268, *Vide, inquam, quod pecunia illa non tam comparata sit agri.*

^e Cod. Vatic. 6452, et 4951, *igneo calore.*

^f Cod. 99 S. Crucis in Jer., *propriæ factura.*

^g Cod. Vatic. 4951, *in mortem concidimus.*

^h Codd. tres Vatic., et Urbev., et codd. Laurent., S. Crucis Minor., et 99 S. Crucis in Jer., *Ex eodem enim luto corporis nostri; Deus tamen pro meritis singulorum alios custodit ad regnum, alios reservat ad pœnam istius.*

ⁱ Cod. Vatic. 6452 omittit partem istam ut.

rediviva infantia reparamur; baptismum, inquam, A qua nobis et utilis mors inferitur, et vita utilior con-
Salvatoris nobis est sepultura: quia et ibi ^a perdi- donatur; magna, inquam, hujus gratia sepulturæ,
mus ante, quod viximus, et ibi denuo accipimus, ut quæ et purificat peccatorem, et vivificat morientem.
vivamus. Magna igitur sepulturæ hujus est gratia, in

HOMILIA XLIX.

De Passione, et Cruce Domini I.

ADMONITIO.

Qui primum sancti Ambrosii operum editionem curarunt arbitrati sunt hanc homiliam eidem sancto doctori attribui oportere. His repugnat Gennadius, qui eam sancti Maximi scriptis annumerat, inscribique ait: *De cruce Domini*. Qua de re confer præfat. monachorum congregat. Sancti Mauri ad sermones *prætermis-
missos Ambros.*, quo loco hanc eandem homiliam in numerum 514 sermonum sancti Ambrosii a curatoribus Sixtinæ editionis ascriptam aiunt monentque Maximo, ex Gennadii sententia, esse restituendam. Quod si in codicibus Vaticano 1270, et S. Crucis olim Minor. Convent., nunc biblioth. Laurentianæ iv, Plut. xxxiii, Sancti Mediolanensis antistitis nomine inscripta est; inter Maximi tamen homilias numeratur in insignis notæ codicibus duobus 90 et 99 S. Crucis in Jerusalem, et in Laurentiano x, Plut. xiv. In hoc ejus titulus est: *Incipit de die sancto Paschæ, et de cruce Domini*; qui in Taurinensi brevius enuntiatur: *Item et de cruce Domini*. Consentiant editores operum Maximi Gymnicus, Galesinius, Cumdius, Raynaudus, Margarinus, apud quos eidem est homiliæ hæc præfixa inscriptio: *De passione et de cruce Domini homilia prima*.

151 ARGUMENTUM. — *Proposita, quæ de Ulyssis narratur fabula, de salutifera Christi cruce disserit, quam in Ecclesia esse arborem navis docet.*

Sæculi ferunt fabulæ Ulyssem illum, qui decennio marinis jactatus erroribus, ad patriam pervenire non poterat, cum in locum quemdam cursus illum navigii detulisset, in quo Sirenarum ^b dulci cantus crudelis varietate resonabat; et advenientes sic blanda modulatione mulcebat, ut non tam spectaculum voluptatis caperent, quam naufragium salutis incurrerent. Talis enim erat illis oblectatio cantilenæ, ut, quisquis audisset vocis sonitum, quasi quadam captus illecebra, non jam tenderet ad eum quem volebat portum, sed pergeret ad exitium, ^c quod nolebat. Igitur cum Ulysses incidisset hoc dulce naufragium, et suavitate illius vellet declinare periculum; dicitur, inserta C
cera auribus sociorum, seipsum ad arborem navigii religasse: quo et illi carerent perniciose auditus illecebra, et se de periculo navigii cursus auferret. Si ergo de Ulysse illo refert fabula, quod eum arboris religatio de periculo liberavit: quanto magis prædicandum est quod vere factum est; hoc est, quod hodie omne genus hominum de mortis periculo crucis arbor eripuit? Ex quo enim Christus Dominus religatus in cruce est, ex eo nos mundi illecebrosa discrimina velut clausa aure transimus; nec pernicioso enim sæculi detinemur auditu, nec cursum melioris vitæ deflectimus in scopulos voluptatis. Crucis enim arbor non solum religatum sibi hominem patriæ repræsentat, sed etiam socios circa se positos virtutis suæ umbra custodit. Quod autem crux ad patriam post multos erroneos redire nos faciat, Dominus declarat dicens latroni in cruce posito: *Hodie mecum eris in paradiso* (Luc. xiiii). Qui utique latro diu oberrans, ac naufragus, aliter ad patriam paradisi, de qua primus homo exierat, redire non poterat, nisi fuisset arbori religatus; arbor enim quædam in navi crux est in Ecclesia, quæ inter totius sæculi

B blanda et perniciose naufragia incolumis sola servatur. In hac ergo navi quisquis aut arbori crucis se religaverit, aut aures suas Scripturis divinis clauserit, dulcem procellam luxuriæ non timebit. Sirenarum enim quædam suavis figura **152** est mollis concupiscentia ^d voluptatis, quæ noxiis blandimentis constantiam captæ mentis effeminat. Ergo Dominus Christus pependit in cruce, ut omne genus hominum de mundi naufragio liberaret. Sed ut omittamus Ulyssis fabulam, quæ ficta, non facta est, videamus si quod in Scripturis divinis exemplum simile possumus invenire, quod Dominus per semetipsum postea completurus, per prophetas suos ante ^e promiserit. Legimus in Veteri Testamento (Num. xxi), cum Moyses sanctus filios Israel de captivitate Ægypti produxisset, atque idem populus in deserto gravi a serpentibus incursione laboraret, nec aliqua illis armorum defensio posset obsistere; tunc sanctus Moyses divino repletus Spiritu, serpentem æreum affixum ligno, inter medias morientium erexisse turbas, et mandasse populo, ut de illo signo spem gererent sanitatis, atque hac re tantam medicinam contra mortis aspidum provenisse, ut, quisquis vulneratus in illam serpentis crucem aut respiceret, aut speraret, statim remedium salutis acciperet, cujus lacti etiam Dominus in Evangelio meminit, dicens: *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis* (Joan. iii). Unde si affixus serpens ligno filiis Israel contulit ^f sanitatem; quanto magis salutem præstat populis Dominus in patibulo crucifixus? Etsi figura tantum profuit, quantum prodesse credimus veritatem? Serpens igitur primus crucifigitur: recte plane, ut, quia primus apud Deum peccaverat diabolum, primus crucis sententia feriretur; in ligno enim ^g crucifigitur; rationabiliter factum, ut, quia homo in paradiso per arborem concupiscentiæ deceptus fuerat, nunc idem per ligni arborem salvaretur, atque eadem materia, quæ causa mortis fue-

^a Codd. Vatic. 1270, et Urbevet., et ibi perdidimus, quod ante vix.

^b In utroq. cod. S. Crucis in Jer. legitur, *dulcis cantus, crudelis*; in cod. autem 90 habetur *suavitate pro varietate*.

^c Cod. Vatic. 1270, quo nolebat.

^d Uterque cod. S. Crucis in Jer., *voluptatum*.

^e Uterque cod. S. Crucis in Jer., *promiserit*.

^f Cod. S. Crucis Min., *contulit tantam sanitatem*, etc.

^g Cod. 90 S. Crucis in Jer., *crucifigitur Christus*.

rat, * nunc idem esset remedium sanitatis. Deinde post serpentem in Salvatore homo ipse crucifigitur; scilicet ut post auctorem puniatur et facinus; per primam enim crucem vindicatum est in serpentem, per secundam in venena serpentis; hoc est: primum auctor ipse punitur, deinde ejus malignitas condemnatur. Virus enim, quod persuasionem suam in hominem transfuderat, nunc rejicitur, nunc curatur; nam cum homo passioni addicitur, non morti traditur, sed mortis in eo facinus emendatur; hoc enim agit Dominus per hominem, quem suscepit, ut dum innocens patitur, praevaricationis illius diabolicae in eo inobedientia ^b corrigatur, **153** et deinceps liber a culpa

HOMILIA L.

De cruce Domini II.

ADMONITIO.

Hujus quoque homiliae esse auctorem Maximum, non autem Ambrosium, monachi Benedictini congregationis Sancti Mauri, Gennadium eundem secuti, judicarunt. Neque vero gravissimi hujus scriptoris testimonium rejiciendum est, quod in tribus codicibus saeculi XII, videlicet Vaticano 1270, pag. 27, et 6451, pag. 48, et IV Plut.: XXXIII, olim Sanctae Crucis Minor. Convent., modo bibl. Laurentianae, sancti Ambrosii nomen legatur. Nam nobis codices praesto sunt, iique praecleari ac veteres quinque, in quibus nostri sancti Maximi nomen scriptum videmus: Sangallensis, et 90 Sanctae Crucis in Jerusalem homilia 56, et 99 Sanctae Crucis in Jerusalem homilia 59, et Laurentianus X, Plut. XIV, pag. 298: *Item de cruce et de resurrectione Domini*; et Taurinensis: *Item et de eadem (cruce), et sepultura Domini*. Accedit summa editorum consensus Gymnici, Galesinii, Cumdii, Raynandi, Margarini. Sed is a ceteris de epigraphe dissidet. Nam apud illos ca sic habet: *De cruce et passione Domini*. Apud Margarinum vero: *Homilia II de cruce et sepultura Domini*. Monitos ad extremum lectores volo, in editione nostra homiliam eandem in hac verba desinere: *Omnes, quos retinebat mortuos, germinavit*; propterea quod caetera, quae in superioribus editionibus leguntur ad homiliam *De corpore Christi* pertineant, ut suo loco demonstrabitur.

ARGUMENTUM. — Rursus disserit de salutaris crucis signo, quo ait scindi mare, terram coli, caelum regi, homines conservari.

Diximus hesternum die quod crux Domini salutem generi contulerit humano; et verum est. Passio enim illius nostra redemptio est, mors ejus vita nostra est; ideo autem mala haec cuncta sustinuit, ut nos bona omnia sentiremus; ideo crudelitatem in se exerceri maluit, ut nobis misericordiam largiretur, bonus ideo in nos ita esse voluit, ut ante in se esset immitis: auferens enim per crucem humani generis injurias, omnes eas in sua passione consumpsit, ut ulterius non esset ^d homini quod noceret. Grande ergo crucis est sacramentum; et si intelligamus, per hoc signum etiam mundus ipse salvatur nam cum a nautis scinditur mare, prius ab ipsis arbor erigitur velum distenditur, ut, cruce Domini facta, aquarum fluentia rumpantur; et hoc dominico ^e securi signo portum salutis petunt, periculum mortis evadunt;

* In utroque codice S. Crucis in Jer., et in Vatic. desunt verba nunc idem.

^b Cod. Vatic. 1270, collidatur.

^c Cod. S. Cruc. in Jer., et Laur., et ex ipsius ligno.

^d Cod. Vat. 6451 hominem quod noceret.

^e Sirenarum fabula usus est Maximus, ut mysterium crucis explanaret. Ejusdem Homerum inventum fuisse nemo nescit, qui hac praecleara imagine, Ulyssis prudentiam, sagacitatem, animique firmitatem in eludendis oblectamentorum illecebris, et periculis mirifice commendavit. In duodecimo Odysseae libro legitur a vers. 47 ad 54, et infra copiosius ad vers. 177. Omnes Homerum commentatores de ea agunt, et ex Latinis auctoribus Diodorus Siculus lib. II, Virg. *Aeneid.* lib. VII, Ovid. *Metam.* lib. XIV, Boetius de *Consol.* lib. IV, metr. 3, et S. Augustinus de

lieret, ac liber esset a morte. Habentes igitur dominum Jesum, qui nos passione sua liberavit, in ipsum aspiciamus semper, et ipsius signo speremus, nostris vulneribus medicinam; hoc est si forte nobis venenum avaritiae se diffundit, ipsum consideremus, et sanat; si scorpionis nos libido compungit, ipsum rogemus, et curat; **154** si terrenarum cogitationum nos morsus lacerant, eundem precemur, et vivimus. Illi enim sunt spirituales serpentes animarum nostrarum, propter quos conculcandos Dominus crucifixus est, de quibus ipse ait: *Super serpentes et scorpiones ambulabitis, et nihil vobis nocebunt* (Luc. X) ¹.

HOMILIA L.

De cruce Domini II.

ADMONITIO.

Figura enim sacramenti quaedam est velum suspensum in arbore, quasi Christus sit exaltatus in cruce; atque ideo confidentia de mysterio veniente, homines ventorum procellas negligunt, peregrinationis vota suscipiunt. Sicut autem Ecclesia sine cruce **155** stare non potest; ita et sine arbore navis infirma est; statim enim ^f diabolus inquietat, et illam ventus allidit; at ubi signum crucis erigitur, statim et diaboli iniquitas repellitur, et ventorum procella sopitur. Sed et bonus agricola cum parat terrae solum vertere, et vitae alimenta perquirere, non nisi per signum crucis id facere conatur; dum enim aratro dentale subjicit, affligit aures, stivam inserit, figuram crucis imitatur; ^g compactio enim ipsa similitudo quaedam est dominicae passionis. Caelum quoque ipsum hujus signi figura dispositum est. Nam cum quatuor partibus, hoc est oriente, et occidente, ac meridiano, et septentrione distinguitur, quatuor quasi crucis angulis ^h continetur. Ipsius enim inces-

* Uterque codex S. Crucis in Jer., et securi signo.

^f Cod. Vat., statim enim et hanc diabolus.

^g Cod. 90 S. Crucis in Jer., compositio, et cod. Vat. 1270, comparatio.

^h Cod. Vat., continetur. Ipsius enim incessus, etc.

Citt. Dei, lib. XVIII, cap. 17. Sanctus Maximus, ut mysterium crucis declararet, Ulyssis ingeniosum inventum proposuit. Nam is arbori alligatus, obturatis sociorum auribus, Sirenarum insidias evasit, et incolumis quo tendebat pervenit; Christus cruci affixus absoluto redemptionis opere, diabolicas vicit fraudes, et salutem omnibus attulit. A fabula autem ad Scripturae veritatem transit Maximus, ut sacri scriptoris characterem servet, atque mysterium crucis in serpente praesignatum illustret.

sus hominis, cum manus levaverit crucem pingit, atque ideo **156** elevatis manibus orare præcipimur, ut ipso quoque membrorum gestu passionem Domini fateamur; tunc enim citius nostra exauditur oratio, cum Christum, quem mens loquitur, etiam corpus imitatur. Hoc etiam exemplo Moyses sanctus, cum contra Amalech bellum gereret, non armis, non ferro, sed elevatis eum ad Deum manibus superavit; sic enim habes scriptum: *Cum elevasset manus*

suas Moyses, vincebat Israel, a cum autem deposuisset manus suas, convalescebat Amalech (Exod. xvii). Ille igitur dominico signo scinditur mare, terra colitur, cælum regitur, homines conservantur. Ille, inquam, dominico signo etiam reserantur inferna; nam ex quo homo Dominus Jesus, qui ipsam crucem gestabat, sepultus in terra est; veluti dirupta ab eo ^b exarata terra, omnes, quos retinebat mortuos, germinavit ¹.

HOMILIA LI.

De sancto latrone I.

ADMONITIO.

Magna est scriptorum de auctore, de titulo, deque initio hujusce homiliæ dissensio. Qui in codices Valli-cellanum II, et Vaticanum 6452 eam intulere calligraphi, sancto Leoni Magno adjudicandam existimaverunt. Sed hos Ballerini fratres in celebri editione operum ejus sancti pontificis nihili faciendos esse putarunt. In codice Vaticano Palatino 4951 omittitur auctoris nomen. Eam in Ambrosianos sermones coniecit Gillotius editor Parisiensis opp. Ambrosianorum, quem secuti sunt curatores Romanæ Sixti editionis. Nobis autem est, esse Maximo asserendam. Cur autem sic statuamus causæ sunt sane multæ. Nam et nexus cum homilia superiore satis, et stylus qui plane Maximianus est, et ratio adducendorum locorum sacræ Scripturæ quæ certe est Maximo peculiaris, et codices mss. insigniores, ut Sangallensis, ut 99 Sanctæ Crucis in Jerusalem, ut Taurinensis, ut Laurentianus x, Plut. xiv, in eam nos sententiam induxerunt; in qua eo sumus majorem in modum confirmati, quo monachi Benedictini congregat. Sancti Mauri, eam esse apud Maximum videndam moneant in sua sermonum sancti Ambrosii collectione. Maximo item eam ascribunt Gymnicus, Galesinius, Cumdius, Raynaudus et Margarinus. Ac de auctore quidem hujus homiliæ hactenus. Nunc de titulo. Is in codicibus Sangallensi, et Taurinensi, et apud Gymnicum, Galesinium, Raynaudum, Cumdius, Margarinum est: *De sancto latrone*. In Laurentiano x: *De sancta passione*. In Sanctæ Crucis in Jerusalem 99: *De die sancto Paschæ*. In Vaticano Palatino 4951: *De fide sancti latronis, qui in cruce Dominum confessus est*. Nos pervulgatum adscribendum nobis putavimus, qui ut animadvertimus, est *De sancto latrone*. Restat locus de homiliæ initio. In codicibus Vaticano 6452 et Valli-cellano n est hujusmodi: *Audit in præsentii dilectio vestra, fratres, quid sit, quod iste latro in cruce Domini constituto non solum peccatorum suorum veniam consequitur, sed etiam paradisi amœnitate donatur*, etc. In editione Sixtina operum sancti Ambrosii: *Quoniam hodie Evangelii lectio de latrone fecit mentionem, videamus*, etc. Neutram harum lectionum secuti sumus. Eam probavimus quæ et insignioribus codicibus continetur, et firmata est editorum consensione.

ARGUMENTUM. — *De causis, ob quas latro pœnitens, cum Christo cruci affixus, tam cito paradisum ab eodem promeretur.*

Quoniam hesterno die de latrone fecimus mentionem, videamus quis iste latro sit, qui in cruce Do-

mino constituto non solum peccatorum suorum veniam consequitur, sed etiam paradisi amœnitate donatur: ut qui propter scelera damnatus fuerat ad pœnam, propter fidem transferretur ^c ad gloriam, fueritque illi crux, quam pertulit, non tam supplicii damnatio, quam salutis occasio. ^a In cruce enim posi-

^a Cod. Vat. 6451, *sin autem paululum remisisset, convalescebat Amalech*.

^b Uterque S. Crucis in Jer., *et exarata terra*.

^c Cod. Vat. 4951, *in gloriam*.

¹ Illic habet finem sermo in cod. Vat. 6451, et quod sequitur spectat ad homiliam *De corpore Christi*.

² *In cruce enim positus Christum Dominum nostrum credit crucifixum, et ideo qui consortio passionis utitur, consortio paradisi donatur*. — Vindicandus est Maximus ab injuriosa Critice Remigii Cellierii, qui tom. XIV *Hist. or. sacr.* homiliæ hujus summam referens, S. antistitem nostrum traducit quasi docuerit latronem in cruce pendentem a sola fide justificatum fuisse. Alia profecto mens fuit Maximi, cum plures afferat causas, quibus a Christo peccatorum veniam, et paradisi gloriam Latro est consecutus: *Magna, inquit, fratres, et multiplex causa est*. Primam adducit fidei devotionem, id est perfectum mentis, et cordis assensum, quo crelebat Christum secum compatientem Deum esse ab omni prorsus culpa immunem, et ad salutem comparandam hominibus supplicium, et mortem pro illis subire voluisse. Non de pœna præsentis cogitavit latro, sed de cavenda futura. Ad Christum ergo, quanquam illud eodem supplicio affectum videret, suas preces suave vota convertit, et præter fidem in maiestatem potestatemque ejus, magna spe se efferri ostendit a Christo fore salvandum: *Plus incipit avere*, ait Maximus, *quod sperat, quam sentire quod patitur*. Crucem revera Christi, quæ aliis visa est scandalum, ipse latro putavit virtutem,

qua, deleta culpa, Dei regnum restauraturus erat. Quare his perfusus luminibus latro præclaram illam edidit confessionem, qua, ut inquit sanctus Leo Magnus, non tam de ligno crucis, quam de throno misericordiæ meruit audire se Christi gloriæ futurum esse consortem, *Hodie mecum eris in paradiso*. Sed hanc divinæ pietatis sententiam non tam fides et spes latronis sibi conciliarunt, quam caritas, qua suos inter cruciatus exarsit erga Dominum: *Intellexit enim*, prosequitur Maximus, *quod pro alienis peccatis has plagas susciperet, pro alienis sceleribus hæc vulnera sustineret*. . . . atque ideo plus amare cœpit, postquam in corpore ejus sua vulnera recognovit. Iterum: *Plus ergo in cruce positus livorem ejus cernens latro diligit Deum; infra etiam: mira res: plus in cruce latro Christum diligit, quam Judas dilexit in cæna*. Deinde etiam docet S. Maximus latronem agnovisse omnem Domini passionem ex ipsius fieri voluntate, quæ cognitio tanto magis eum ad Christum diligendum incendit. Cum igitur a Maximo non sola fides, sed etiam spes, et caritas latronis commendetur, injuriose cum ipso agi arbitramur, quoties a præstantia fidei, et non a fide simul cum caritate operante dicatur, Maximum docuisse latronem justificatum.

ius Christum ^a Dominum nostrum credidit crucifixum; **A** **157** et ideo qui consortio passionis utitur, consortio paradisi condonatur. Beatus enim latro, dum supplicium patitur, regnum celeste consequitur. Ecce reus dicitur, ^b sicut cui damnari ^c ad tempus expedit. Non enim perveniret ad gloriam, si non contradictus esset ad poenam. Videamus, inquam, cur tantorum criminum reus, tam cito a Salvatore paradisu promeretur; cum alii multorum temporum lacrymis frequentibusque jejuniis, vix delictorum suorum veniam consequantur. Magna, fratres, et multiplex causa est: primum, quod iste latro devotione fidei tam repente mutatus est, ut presentem poenam despiceret, ac de futura veniam precaretur, et magis crederet utile sibi esse de aeterno iudicio petere, quam ^d de temporali supplicio postulare; reminiscens enim scelerum suorum, et **B** poenitudinem gerens, plus incipit ^e avere quod sperat, quam sentire quod patitur. ^f Potuit enim, ^g nisi de futuris amplius cogitasset, qui in Christum semel crediderat, de praesenti magis supplicio deprecari, ^h Deinde illud ad gratiam ejus majoris est meriti, quod Christum in cruce positum credidit, et passio, quae aliis scandalum ⁱ fecit, illi ad fidem profecit; crucis enim passio multis scandalum fuit, sicut dicit Apostolus: *Non autem praedicamus Christum crucifixum, Judaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam* (I Cor. 1). Recte ergo meretur paradisu, qui crucem Christi non putavit esse scandalum, sed virtutem; ^j dicit enim idem Apostolus: *Ipsis vocatis Judaeis Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam* (Ibid.). Recte plane et Dominus huic donat paradisu, quia **C** quem Judas Scarioth in hortulo paradisi distraxerat, hic in crucis patibulo confitetur. ^k Mira res: confitetur latro quem discipulus abnegavit; mira, in-

quam, res: latro honorificat patientem, quem Judas prodidit osculantem: **158** ab hoc pacis blandimenta venduntur, ab illo crucis vulnera praedicantur; ait enim: *Memento mei, Domine, cum veneris in regnum tuum* (Luc. xxiii). ^l Haec est fidei plena devotio, ut cum de vulneribus Domini proflus sanguis cernitur, tunc de potestate ejus venia postuletur; cum videtur ejus humilitas, tunc magis ^m teneatur ejus divinitas; cum morti addictus putatur, tunc ⁿ regis illi honorificentia deferatur. ^o Iste enim fidelis latro non credidit moriturum, quem annuntiat regnaturum; non putat subdendum inferis, quem dominaturum confitetur in ^p caelo; non arbitrat eum apud tartarum detineri, a quo etiam se postulat liberari. Cernat licet ejus hiantia vulnera; spectet ipsius sanguinem **B** profluentem, ^p Deum tamen credit, quem reum nescit; justum fatetur, quem non meminit peccatorem: ait enim illi alteri exprobranti latroni: *Nos quidem recte digna factis recipimus; hic autem nihil mali gessit* (Ibid.). Intellexit enim, quod pro alienis peccatis has plagas susciperet, pro alienis sceleribus haec vulnera ^q sustineret; et scivit, quod illa in corpore Christi vulnera, non essent Christi vulnera, sed latronis; atque ideo plus amore coepit, postquam in corpore ejus sua vulnera recognovit. Ait enim propheta: *Quoniam ipse infirmitates nostras portat, et pro nobis dolet; nos autem existimabamus eum esse in dolore, ^r livore ejus sanati sumus* (Isai. liii). Plus ergo in cruce positus ^s livorem ejus cernens, latro ^t diligit Deum: mira res: plus in cruce latro Christum diligit, quam Judas dilexit in caena: ille percibum supplantat Magistrum; hic credidit Dominum per dolorem, sicut ait propheta: *Qui edebat panes meos ^u adimpliavit adversum me supplantationem*

^a In cod. Vatic. 6452 desunt voces *Dominum nostrum*.

^b Cod. Vat. 6452, *Ecce reus dicitur, cui damnari id temporis expedit; non enim perveniret ad gloriam, nisi traditus esset ad poenam*. Item cod. Vat. 4951 et Cod. 90 S. Crucis in Jer.

^c Idem cod. S. Crucis, *id temporis expedit. Non enim perveniret ad gloriam, si non traditus esset ad poenam*.

^d Cod. Vat. 6452, *quam de tali supplicio postulare*; cod. Vatic. Palat. 4951, *reminiscendo enim suorum scelerum, et poenitudinem gerendo plus incipit*.

^e Latinius editores omnes corrigi qui *dolere* habent; non enim dolorem, sed amorem excitat, quod speratur.

^f Cod. Vat. Palat. 4951, *Potuit enim de praesenti magis supplicio deprecari, nisi de futuris amplius cogitasset, qui in Christo semel credidit. Deinde, etc.*

^g Cod. Vat. 6452, *nisi de futuris suppliciiis cogitasset, qui*.

^h Cod. Vat. 6452, *Deinde aliud ad gratiam ejus majoris est meriti, quod Christum in cruce positum Dominum credidit, et passio*.

ⁱ Ipse enim fidelis latro non credidit moriturum, quem annuntiat regnaturum, etc. — Cum totus hic esset Maximus in praedicanda conversi latronis fide, contentis Christum secum patientem Deum, et ab eo peccatorum veniam, ac paradisu poscentis, inter caetera quibus eum commendavit, dixit S. latronem non credidisse Christum moriturum. Hoc sane voluit intelligi de necessitate moriendi, a qua ut Deus

^l Cod. S. Crucis in Jer., *facit*.

^m Cod. Vatic. 6452, *dicit enim Apostolus, vocans Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam. Recte plane*.

ⁿ Cod. Vat. Pal. 4951, *Mira res: confitetur latro, honorificat patientem, quem Judas perdidit osculantem: ab isto ad perdendum oscula dantur, ab illo crucis vulnera praedicantur: dicit enim: Memento, etc.*

^o Cod. S. Crucis in Jer., *Haec est verae fidei, etc., plena devotio ut cum de vulneribus, etc.; cod. Palat. 4951 et cod. Vat. 6452, Haec vero est plena devotio, etc.*

^p Cod. S. Crucis in Jer., *timeatur*.

^q Cod. Vat. 6452, *regi illi*.

^r Idem cod. Vat., *in caelis*.

^s Cod. Vat. 6452, *Dominum tamen*.

^t Cod. Vat. 6452, *sustineret. Scivit, quodque non essent sua vulnera, sed*.

^u Cod. Vat. 6452. et *livore*. Cod. Vat. Pal. 4951, *sed livore*.

^v Cod. S. Crucis in Jer., *livores*.

^w Codd. Vat. 6452 et Vall., *Latro dilexit Dominum*.

^x Cod. Vat. Pal. 4951, *amplificavit*.

liber erat, et nisi voluisset, mortuus non esset. Noverat enim latro, ut infra ait sanctus doctor, omnem Dei passionem ex ipsius fieri voluntate, perditam Adae progeniem commiserantem, ejusque salutem esse causam, cur pateretur. Quapropter in eum credens, ejus sanguine ablui, tantique beneficii participationem fieri postulat.

(*Psal. xl.*). Cognovit igitur hic latro omnem Domini passionem ex ipsius fieri voluntate, et in potestate ejus esse vel a mortu 159 animam tradere, vel ad vitam iterum remeare, sicut ipse Dominus ait :

Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo 160 iterum sumendi eam (Joan. x). Usque adeo autem illum liberum ab inferni legibus judicavit, ut etiam se ab iis posceret liberari.

HOMILIA LII.

De eodem S. latrone II.

ADMONITIO.

161 Affinem esse superiori hanc homiliam primo quisque intuitu agnoscet, cum ejusdem latronis fides commendetur, novisque ejus excellentia rationibus illustretur. Illa igitur indubiis codicum et editorum suffragiis S. Maximo vindicata, hanc sibi sociam adsciscit. Neque vero ad id ostendendum peculiare probationes congerere nobis opus esset, nisi majus astruere veritatis fundamentum studeremus. Quatuor ergo codices afferimus, nempe S. Crucis in Jerusalem 99, homilia 48, Sangallensem, homil. 65, et Laurentianum x, Plut. xiv, pag. 285, cum titulo : *Item sequentia*, et codicem Taurinensem : *Item de eodem, de beato Petro et ancilla*. Editores supra relati similem huic epigraphem posuerunt. Gymnicus pag. 129, ita habet : *De eodem latrone, et Petro apostolo, et ancilla ostiaria*, homil. 2. Galesinius pariter pag. 126, Raynaudus pag. 215, Cundius tom. II, pag. 1335, Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 23. His igitur muniti presidii facile editorem Parisiensem et Romanos de suppositione arguimus, qui eam sub Ambrosii nomine, ut præcedentes, recuderunt; sicuti codices Vaticanum 6452, et Vallicellanus n, idem nomen ferentes. Sed singularis est titulus homiliæ hujus in Sixtina editione : *Collecta, quam hodie legit Ecclesia, fratres carissimi, sic habet : Deus, a quo et Judas reatus sui pœnam, etc.*

ARGUMENTUM. — *Primum de præstantia fidei generatim agitur; deinde de fide S. latronis, qui iustificatus est, quia certus de divinitate deque voluntate Christi, se magis postulavit liberari; postremo de trepidatione apostolorum in passione Christi, deque ancilla ostiaria.*

Meminit, fratres, vestra dilectio me dedisse rationem ^b cur tantorum criminum inveteratus latro, et scelerum suorum confessione damnatus, paradisum in ipso supplicii patibulo potuerit promereri, et tanta fuerit celeritate salvatus, ut peccata ejus gratia prævenerit antequam pœna, et prius in malis suis gloriari cœperit quam puniri; non enim patitur supplicium, dum paradisum promeretur. Petro dicitur a Christo : *Non potes me modo sequi, sequeris postea (Joan. xiii).* Et huic dicitur : *Hodie mecum eris in paradiso (Luc. xxiii).* ^c ¹ Tanquam discipulus ille differtur, et hic tanquam socius invitatur; ille adhuc reservatur ad præmium : ^d etiam ad consortium iste diligitur. *Non potes, inquit, me modo sequi.* Impossibile est Petro sequi Dominum : etiam facile ^e latroni est esse cum **162** Domino. *Hodie ^f mecum eris in pa-*

^a Cod. Vat. Pal. 4951, *vel in mortem.*

^b Cod. Vat. 6452, *cur tantorum criminum malitia inveteratus latro crucis confixione damnatus, sola confessione paradisum in ipso supplicii patibulo potuit promereri, et tanta fuit celeritate salvatus, ut expectata ejus gratia præveniret antequam pœnam, et prius in malis suis gloriam recepit, quam possit putari, ut non patiatur supplicium, dum paradisum promeretur.*

^c Cod. 99 S. Crucis in Jer. legit : *Tanquam præperus ille differtur, et hic, etc.*; et cod. Vat. 6452, *properus.*

^d Idem cod. S. Crucis in Jer., et Vat. 6452, *ad consortium iste diligitur.*

^e Idem cod. Vat., *etiam facile est istum esse cum Domino. Hodie, inquit, mecum eris in paradiso. Non in alio differtur tempore, non die altero reservatur; ipsa hora qua paradisus Dominum suscepit.*

^f *Tanquam discipulus ille diligitur, et hic tanquam socius invitatur; ille adhuc reservatur ad præmium, etiam ad consortium iste diligitur.* — Appellat Maximus ad statum præsentem Petri, qui probandus erat in ministerio Ecclesiæ ipsi commissio, et ad confessionem latronis plenam fide et caritate. Dixerat enim : *Nos quidem juste, nam digna factis recipimus; hic autem nihil mali gessit.* Et conversus ad Jesum, deprecatus est ut sibi veniam daret et salutem : *Me-*

Radiso. Non in aliud differtur tempus, non in diem alteram reservatur; ipsa hora, qua paradisus ^a Dominum suscipit, suscipit et latronem : unus passus est pro salute cunctorum, et duobus pariter immortalitatis janua reseratur. Sed hanc ^b totam gloriam latroni fides præstitit. Fides enim est, quæ peccata ¹ cooperit, quæ vincit crimina, quæ facit de latronibus innocentes : quamvis enim delinquentium ¹ gravis culpa sit, fidei tamen major est gratia : plus enim credidisse Christo, quam sæculo deliquisse : et plenioris est meriti, veniam sperasse de Domino, quam culpam contraxisse de mundo; sicut enim perfidia criminosum facit, ita fides perfecit innocentem. Denique Judas posteaquam fidem perdidit, innocentiam apostolatus amisit : omnium enim criminum reus factus est, posteaquam virtutum omnium Dominum denegavit. Sicut ergo sufficit isti ad scelera, deruisse Christum; ita illi sufficit ad innocentiam, Domino credidisse. Facit igitur et fides innocentes latrones, et ^b perfidia apostolos criminosos. Magna igitur et perfecta fides in illo latrone fuit, ¹ magna

^a In cod. S. Crucis in Jer. additur *inquit.*

^b Editores habent *ipsa hora qua paradisus Deum suscepit*; sed meliori cod. Vat. lectione uti sumus.

¹ Codd. S. Crucis in Jer., Vatic. et Vallicell. xi, *tantam.*

¹ Idem cod. Vat., *quæ peccata operit.*

¹ Idem codd. S. Crucis Jer. et Vatic., *grandis sit culpa.*

¹ Idem cod. Vat. 6451 legit, *perfidia apostolum criminosum. Magna plane est fides et admirabilis, quæ Christum crucifixum magis credidit, quam puniret. In hoc enim totius forma salutis est, Salvatorem tum majestatis Dominum cognoscit, cum videtur ejus humilitas patientia cruciari.*

¹ Cod. 99 S. Crucis in Jer., *magna plane est et admirabilis fides, quæ Christum crucifixum glorificari magis, etc.*

mento mei dum veneris in regnum tuum (Luc. xxiii). Cum ergo latro tam præclarum præbuerit de Salvatoris divinitate testimonium, ejusque amore flagraverit, meruit invitari ad præmium, et a Christo consortem fieri cœlestis gloriæ. *Hodie mecum eris in paradiso.* Petro autem differebatur corona, quia ab ipso fundanda erat Ecclesia atque martyrii certamen obcundum.

est et admirabilis fides, quæ Christum crucifixum **A 163** gloriari magis credidit, quam puniri; in hoc enim totius forma salutis est, Salvatorem tunc majestatis Dominum ^a recognoscit, cum videtur humilitatis patientia cruciari; unde ait Apostolus: *Si cognovissent, nunquam Dominum majestatis crucifixissent* (I Cor. xi). Hæc, inquam, perfecta fides est, ^b Christum in cruce non reum credere. Unde ille latro justificatus est, quia Salvatore in patibulo constituto, Judæis insultantibus, ^c vel criminosa dicentibus: *Libera te ipsum, si potes* (Matth. xxvii): ille certus de divinitate ejus, et securus de voluntate, se magis postulat liberari. Magna, inquam, fides in illo latrone ^d, et sanctis apostolis comparanda: nisi quod et forte præcesserit: præcessit etenim devotione, qui præcessit et præmio; prior enim latro ad paradysum, **B** quam apostoli pervenerunt. Denique Petrus Dominum sequitur, et iste comitatur. Dominus autem secundum fidem et meritum tribuit et remunerationis obsequium. Omnes enim, sicut legimus (Matth. xxvi), in passione Salvatoris discipuli trepidarunt, omnes

164 eum pene, cum traderetur, reliquerunt; factum est, sicut scriptum est: *Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis* (Zacch. xiii) ¹. Denique fidem Petrum nec admonitus potuit custodire: toties lapsus est, quoties ne laberetur admonitus: et nisi modum quemdam tertio denegandi ei Dominus statuisset, forsitan sæpius interrogatus, sæpius abnegasset. Tantam enim trepidationem discipulis intulit passio Salvatoris, ut, quod apostolo Christus ante prædixerat, ancilla destrueret, et magis prævaleret ostiaria ad perfidiam, quam apostolus ad cautelam. Non bona ostiaria, quæ Petrum ideo in domum sacerdotis includit, ut a fide Salvatoris excludat. Male Adam induxit Eva, male Petrum introduxit ancilla; illa exclusit a paradiso, hæc exclusit a Christo; illa persuasionem suam virum decepit, hæc interrogatione sua apostolum circumscripsit; illa ad prævaricandum Adam impulit, hæc Petrum ^e ad negandum, et idem sexus in utraque ostiariæ officium gerens aut excludit a vita, aut includit ad mortem.

HOMILIA LIII.

De pœnitentia Petri, et ostiaria ancilla.

ADMONITIO.

165 Octo sunt codices in quibus hanc homiliam S. Maximo ascribi legimus, quorum antiquior est codex Sangallensis homil. 66, deinde Ratisponensis S. Emmerami pag. 23, Martinensis homil. 54, Laurentianus x, Plut. xiv, pag. 76, Taurinensis cum titulo: *Item et de pœnitentia Petri, et de ancilla*; reliqui habent: *Item sequentia*. Codex Casinensis cxi, pag. 41, a tergo, et Augiensis xv inscriptione non conveniunt; in primo enim legitur: *De pœnitentia Petri*; in altero: *De die sancto Paschæ*. Exstat quoque in codice Ambrosiano H 146, octingentis et ultra abhinc annis scripto, quem octavo loco nominamus. Codex ergo Vaticanus 1270, in quo uno S. Ambrosio nuncupato, atque editores Parisiensis et Romani eidem S. doctori hanc homiliam tribuentes eam vim non habent, ut plurimorum mss. consensum evertant; contradicentibus etiam ipsis Gymnico pag. 133, Galesinio pag. 127, Raynaudo pag. 216, Cumdio tom. II, pag. 1336, et Margarino in Bibl. Max. tom. VI, pag. 23. His scribentibus homiliæ titulum: *De pœnitentia Petri, et ostiaria ancilla* assensi sumus. Benedictini monachi congreg. S. Mauri in sæpe laudata præfatione ad sermones S. Ambrosii admonent omnia Maximum homiliæ hujus auctorem conclamare, idemque se de reliquis homiliis, quæ inter se colligantur, sentire profitentur.

ARGUMENTUM. — *De muliebri usitato ad decipiendum sexu; de Adamo ab Eva, de Petro ab ostiaria decepto; de utriusque respicientia; deque præstantia lacrymarum. Exemplo Petri nostra peccata curemus; qui post lacrymas pastor assumptus alios regendos accepit.*

Diximus, fratres, quod ad similitudinem Evæ, Petrum ostiaria mulier quoque deceperit: et sicut Adam femina circumscriperit, ita et apostolum ^f femina circumvenerit. Usitatus enim ad decipiendum sexus est: fraudis suæ vasculum in ostiaria diabolus recognoscit, ^g quia fideles viros nonnisi per mulierem oppugnare consuevit. Ibi Adam per Evam fugat (Gen. iii); hic Petrum vincit per ostiariam; fuit enim, sicut legimus, in paradiso deliciarum diabolus; nec defuit,

C sicut intelligimus in prætorio Judæorum. Ibi imminet Satanas serpens: hic Judas coluber perurgebat. Est ergo eadem similitudo deceptionis in Petro quæ in Adam fuit, quoniam eadem est et similitudo mandati. Accepit enim a Domino uterque mandatum, Adam ne tangeret, ^h et apostolus ne negaret; ille ne lignum scientiæ præsumeret, hic ne **166** crucem sapientiæ præteriret; sed transgrediens uterque præceptum, pari modo delinquant; gustat ille quod non licet, loquitur iste quod non decet; et tamen facilius ⁱ negatio Petri, quam Adæ prævaricatio; citius enim apostolo, quam protoplasto subvenitur. Ilunc enim Deus ad vesperam requirit errantem, illum Dominus pullorum cantu denegantem. Adam reus facti nudus

^a Cod. S. Crucis in Jer., *recognosci*.

^b Idem cod. S. Crucis in Jer., *Christum in cruce Deum, non reum credere*.

^c Idem cod. S. Crucis in Jerusalem, *et velut criminosa, etc.*

^d In cod. S. Crucis in Jer., *fuit*.

^e Cod. S. Crucis in Jer., *hæc Petrum compulit ad negandum*.

D ^f Cod. Martin. omittit *femina*.

^g In cod. Ambrosiano deest *quia*; deest etiam in cit. codd. S. Crucis in Jer., in Mart., et in Vat. 1270, pag. 28, a tergo, qui habet, *recognovit fideles viros nonnisi per*.

^h In cod., Martin. deest particula *et*.

ⁱ Cod. Martin. addit *est*.

¹ Vid. August., *de Anima et ejus Orig.* lib. 1, cap. 9, ubi latronis eximiam fidem et confessionem cum apostolorum timore et fuga confert.

erubuit, Petrus conscius dicti, correptus ingemuit; A ille tanquam deprehensus festinat ad latebras, hic tanquam emendatus prorumpit ad lacrymas; veluti latenti enim, et celanti se a Divinitate Adæ dicitur: Adam ubi es (*Gen. iii*)? Non quod Adam conspectum Domini latere potuerit, sed quod peccatrici conscientie nullus locus tutus vel certus sit, dum metuit deprehendi. Respexit Dominus Petrum, et apertis oculis ejus emendavit errorem (*Luc. xxii*). Recte oculis emendat, quia scriptum est: *Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum* (*Psal. xxxiii*). Ergo Petrus prorupit ^a ad lacrymas, nihil voce precatus. ¹ Invenio enim quod flevit: non invenio quid dixerit; lacrymas ejus lego, satisfactionem non lego. Recte plane Petrus flevit et tacuit, quia quod defferi solet, non solet excusari, et quod defendi non potest, abluí potest; lavat enim lacryma delictum, **167** quod voce pudor est confiteri. Lacrymæ ergo verecundiæ consulunt pariter, et saluti, nec erubescunt in petendo, et impetrant ^b in rogando: lacrymæ, inquam, tacitæ quodammodo preces ^c sunt, veniam non postulant, et merentur; causam non dicunt, et misericordiam consequuntur; nisi quod utiliores lacrymarum preces sunt quam sermonum; quia sermo in precando forte fallit, ^d lacryma omnino non fallit; sermo enim interdum non totum profert negotium; lacryma semper totum prodit affectum. Et ideo Petrus jam

non utitur sermone ^e quo sefellerat, quo peccaverat, quo fidem amiserat; ne per id ei ^f non credatur ad confitendum, ^g quo usus fuerat ad negandum; ac per hoc mavult et causam suam flere, quam dicere, et ^h quod voce negaverat, lacrymis confiteri. Invenio autem et aliud cur tacuerit Petrus; ne tam cito veniæ postulatio per impudentiam plus offenderet quam impetraret; solet enim citius mereri indulgentiam, **168** qui ⁱ verecundius deprecatur. Ia omni igitur culpa ante flendum est, ^j sic precandum. Scimus jam i hoc exemplo, quemadmodum nostra peccata curemus. ^k Ecce nihil nobis apostolus nocuit quod negavit, et plurimum profuit quod emendavit. Denique invitetur eum alibi dicentem: cum enim tertio interrogaretur a Domino: *Simon, amas me?* Respondit ^l tertio: *B Domine, tu scis, quia diligo te*: ait Dominus: *Pasce oves meas* (*Joan. xxi*). Et hoc tertio: quod quidem dictum ad compensationem prioris ^m fecit erroris; qui enim Dominum tertio negaverat, tertio confitebatur; et quoties culpam delinquendo contraxerat, toties gratiam diligendo conquirat. Videte ergo, quantum fletus profuerit Petro: antequam fleret, lapsus est: posteaquam flevit, electus est; et qui ante lacrymas prævaricator exstitit, post lacrymas pastor assumptus est: et alios regendos accepit, ⁿ qui prius se ipse non rexit.

HOMILIA LIV.

De eodem Petro apostolo.

ADMONITIO.

Hanc homiliam, qua dilucide comprobatur primatus Petri, non esse ascribendam censeo sancto Ambrosio, ut in codicibus duobus, Vaticano 1277, pag. 62, et Urbevetano, et in nonnullis editionibus legitur; sed sancto episcopo Taurinensi Maximo. Id colligi potest ex hujus cum superiore nexu, ex scribendi ratione simili, ex congerie contrapositionum, quæ propria est Maximi, atque ex numero codicum, in quibus ejusdem nomen inscribitur. Codices hi sunt quinque, Sangallensis homil. 67, S. Crucis in Jerusalem 99, homil. 50, Taurinensis, Laurentianus x, Plut. xiv, pag. 288, et iv, Plut. xxxiii bibl. olim S. Crucis Minor. Convent. nunc in Laurentiana. Supra laudatus codex Vaticanus 1277 habet inscriptionem hujusmodi: *Sermo in natali S. Petri proprius*; Vaticanus alter 6451: *Sermo in vinculis S. Petri*. Neuter eorum convenire potest, non primus, quia dies natalis sanctorum dici solet dies transitus eorum ad gloriam; non secundus, quod nihil de celebritate vinculorum Petri hac in homilia legatur. Codex Taurinensis habet: *Item et de eodem S. Petro*; ceteri: *Sequentia*, videlicet eandem homiliam, quæ est de penitentia Petri. Alcuinus pag. 336 edit. Venet. 1557 eandem sub nomine Maximi inter sermones festi SS. Petri et Pauli collocavit. Gymnicus vero pag. 156, Galesinius pag. 128, Raynaudus pag. 216, Cundius tom. II, pag. 1237, et Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 24, designato titulo: *De eodem Petro apostolo*, S. Maximo ascripserunt. Nos et titulum, et idem homiliæ principium servamus (quod alii pro libito mutaverunt) ut in Maurina appendice serm. S. Augustini num. 192, pag. 226, edit. Antwerp. an. 1700, et in codice Vaticano 6451, legimus.

^a Cod. Martin. in lacrymas.

^b Cod. Lambaceusis, irrigando.

^c Cod. Ambrosianus, preces ferunt.

^d Cod. Sanctæ Crucis in Jerusalem, lacrymæ omnia non fallunt.

^e Item cod. Martin., qui fellerat cum peccaverat.

^f Cod. Martin. omittit non.

^g Cod. Ambros., et quem voce, etc.

^h Cod. Casin. cxi, qui verecundia id deprecatur.

C ⁱ Cod. Martin., et sic.

^j Idem cod. Martin., in hoc exemplo.

^k Idem cod. Martin., Ecce nobis nihil quod apostolus negavit, nocuit.

^l Idem cod. Martin. omittit tertio.

^m Cod. Ambros., S. Crucis in Jer., et Vatic. 1270, profecit, etc.

ⁿ Cod. Lambac., non correxit; cod. Vat. 1270, qui se ipsum non rexit.

¹ Invenio enim quod flevit: non invenio quod dixerit: lacrymas ejus lego, satisfactionem non lego.—Hæc ex Ambrosio, lib. x, in lucem desumpsit Maximus. Visi sunt aliqui confessionis auricularis præceptum in penitentiae sacramento impugnantes abuti hoc Ambrosii loco. Eos confutatos esse a monachis S. Mauri nemo nescit; docuerunt enim Ambrosium hic de confessione sacramentali non agere, sed de privata penitentia, quæ a lacrymis incipere debet, et deinde ad reatus sui accusationem, et ad veniæ pe-

tionem procedit. Inveni, inquit Ambrosius, cur tacuerit Petrus, ne tam cito veniæ petitio plus offenderet, ante flendum est, sic precandum. Vid. Comment. in lib. x Evang. Lucae, edit. Paris. 1790, pag. 1523. Eodem spiritu locutus est Maximus, eademque doctrina ab heterodoxorum censura defenditur.

² Externa negatione, non animi affectu, quo exarsit, cum dixit Domino suo: *Animam meam pro te ponam*.

169 ARGUMENTUM. — *Petrus pastor gregis, Ecclesiarum petra totius operis Christiani compagem molemque continens, cujus operis consortium cum Christo habet. De Petri in mari ambulantis fide, atque dilectione.*

Astruximus ^a superiore dominica, S. Petrum in Salvatoris passione suis erroribus profecisse, et posteaquam negavit Dominum ^b Deum, fuisse meliorem Fidelior enim factus est, postquam fidem se perdidisset dessevit; atque ideo majorem gratiam reperit quam amisit; tanquam bonus enim pastor tuendum gregem accepit, ut qui sibi ante infirmus fuerat, fieret ^c omnibus firmamentum; ^d et qui ipse interrogationis tentatione nutaverat, ceteros fidei stabilitate fundaret. Denique pro soliditate devotionis Ecclesiarum petra dicitur, sicut ait Dominus: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* (Matth. xvi). Petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, et tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem, molemque contineat. Petra ^e autem pro devotione Petrus dicitur, et petra pro virtute Dominus nuncupatur, sicut ait Apostolus: *Bibebant autem de ^f spiritali consequente eos petra; petra autem erat Christus* (I Cor. x). Recte consortium meretur nominis, qui consortium meretur et operis; in eadem enim domo Petrus fundamentum posuit, Petrus plantat, Dominus incrementum dat, Dominus irriguum subministrat (Matth. iv). Petrus enim tentationibus suis proficit, fletibus suis gaudet, periculis suis crescit. ^g Sic namque in mari, dum super undas temerarius viator ingreditur, nutat incens, ^h sed convalescit affectu; periclitatur corpore, sed devotione non labitur; mergitur pedibus, sed Christi dextera ⁱ sustentatur; sustentat fides, quem unda mergebat; et quem fluctuum procella turbabat, Salvatoris dilectio confirmabat. ^j Ambulavit enim in mari Petrus magis dilectione quam pedibus; non enim videbat ubi pedum vestigium poneret; videbat autem ubi fingeret vestigium caritatis. In mari enim positus considerat Dominum, et amore ejus ductus descendit **170** in mare, non cogitat labentes aquas, non fluenta currentia; et dum Christum respicit, non respicit elementum. Credit fide etiam inter undas solidum inve-

nire vestigium: ^k Jactatur licet fluctibus mare, ventis pelagus, confirmetur non tamen ^l turbatur Petri semita, quæ ducit ad Dominum. Ambulat igitur super aquas Petrus, et sub pedibus ejus mollis unda non cedit. Legimus in Veteri Testamento (*Exod. xiv*) filios Israel per mare Rubrum siccis itineribus ambulasse, et ad securitatem gradientium, ne laboretur unda, in soliditatem quandam eam fuisse mutatam. ^m Quanto hoc melius, ubi, ambulante Petro, nec mutatur unda, nec labitur, nec solidatur aqua, nec refugit. Melius, inquam, est, ubi eadem unda, quæ fluctuat et sustentat, ubi idem gurges, qui mergitur et famulatur. Illic ut portaretur per mare populus Israel, meatum suum natura perdidit: hic portatur in aquis Petrus, ⁿ cursum suum fluentia non perdunt. **B** Temerarius ergo viator apostolus, novi itineris viam carpit, modo curvati gurgitis molem ascendit, modo subsidentis sinus, unda descendit, et inter marinos fluctus ascensus ^o illi itineris, descensusque non deest. Sed ubi turbatus ventis, exagitatus procellis, ^p incipit timere quod credidit, statim ei gurges subtrahitur, unda subducitur; ^q mox defatiscente fide, fatescit semita; tunc exclamans, Dominum Jesum salvum se fieri deprecatur, quem ^r apprehensum manu Salvator liberat, et objurgat, dicens: *Modicæ fidei, quare dubitasti?* Hoc est, cur tam modicæ fidei es, ut qui credendo ^s mare ambulare cœperas, non id perseverando transires? Scriptum est enim: *Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit* (Matth. x). Sed dum cunctaris et dubitas, iter quod ingressus fueras perdidisti. Cur, inquam, tam modicæ fidei es, ut non ea fide, qua venire cœperas, perveniens? Intellige ergo quia in mari credulitas te portabat, perfidia submergebat. Igitur, fratres, sanctus Petrus dum fluctuat, dum mergitur, dum periclitatur, sic pervenit ad Dominum; ostendit nobis quod non nisi per pericula properatur ad Christum; multi enim diabolici **171** fluctus sunt in hoc mundo, tentationum multa naufragia; a quibus ita liberari possumus, si c'aman-

tibus manum suam **172** Salvator extenderit. Non ergo clamare ad Dominum non cœsemus: ille auxilium solitum non negabit ^t.

^a Codd. Vat. 6451 et Urbev. sic homiliam exordiantur: *Audistis, fratres carissimi, beatissimum Petrum in Salvatoris passione, etc.*

^b Codd. Vat. 1277 et 6451, necnon Urbev. omitunt Deum.

^c Cod. S. Crucis in Jer. pro omnibus legit hominibus.

^d Cod. Urbev., et qui ipse interrogatione negaverat.

^e Codd. S. Crucis in Jer. et Urbev., ergo pro autem.

^f Cod. Vat. 1277, de spiritali.

^g Cod. Urbev. Hic habet pro Sic.

^h Cod. S. Crucis Min., sustentabat; item cod. Sancte Crucis in Jer., Vatic. 6451, et Urbev., sustentabat fides.

ⁱ Idem cod., Ambulabat.

^j Quæ hæc homilia de Petri primatu in Ecclesia complexus est Maximus, brevi animadversione sunt ponderanda. Primum quidem affirmat, adeo Petrum

^k Uterque cod. qui supra, et cod. S. Crucis in Jer., jactetur, licet, etc.

^l Cod. S. Crucis Min., et S. Crucis in Jer., necnon Vat. 1277, conturbetur.

^m Idem cod. S. Crucis Min., S. Crucis in Jer., et Vat. 6451, *Quanto hic melius, ubi ambulante, etc.*

ⁿ Cod. Vat. 1277, et cursum suum; cod. autem Vat. 6451, et cursum suum fluentum non perdidit.

^o Cod. S. Crucis Min., ascensus illi s' incris.

^p Cod. Laurent., incipit timere, qui credidit.

^q Uterque cod. Laurent., S. Crucis Min., et S. Crucis in Jer., mox enim defatiscente fide.

^r Cod. Urbev., quem apprehensa manu.

^s Codd. Vat. 1277, 6451, et Urbev., in mare.

^t Codd. Vat. 6451 et Urbev., *Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum.*

reatum suum dessevisse, ut majorem, quam perdidisset gratiam, receperit. et qui primus negavit, prius et confessus est. Secundo laudat in apostolo devotio-

nis soliditatem, intimam scilicet stabilemque dilectionem erga Dominum, qua meruit ut Ecclesiae petra, seu novi spiritualis aedificii fundamentum constitueretur, et similitudine ac proprietate nominis ipsius Christi gauderet. Tertio docet Petrum in nationibus primum fundamenta fidei posuisse, atque super eum tanquam immobile saxum totum Christianum opus

A erigi ac sustentari. Quarto asserit, quæ plantat Petrus in Ecclesia, id est magisterio doctrinæ verbi divini spargit semina, irrigationibus cœlestibus crescere, et ad maturitatem pervenire. His igitur suprema Petri potestas, præeminentia, doctrinæ veritas, et universale corporis mystici regimen a Christo Petro commissum comprobantur.

CLASSIS SECUNDA.

HOMILIÆ ÆSTIVÆ DE TEMPORE.

HOMILIA LV.

In festo Paschæ I.

ADMONITIO.

Mirum fortasse videbitur, quod homilia hæc tam elegans, tantaque eruditione elaborata nonnisi septem in codicibus nobis occurrerit, ex quibus tres in Maximum conveniunt, reliqui discrepant inter se. Nam duo Vaticani codices, 1270 et 1240, eam quidem continent, sed auctoris nomine carent. Tertio autem in codice Vaticano 4951, pag. 100, a tergo hæc est inscriptio: *Sermo S. Faustini episcopi*, et in margine alia manu adnotatur: *Queratur*, id est auctor. Notum est eruditus viris clarissimos Edmundum Martenium, et Ursinum Durandum, tom. V *Thesauri Anecd.* edit. Lugdunen. an. 1717, hanc homiliam sub eodem S. Faustini episcopi nomine publici juris fecisse. Eam se ex codice ms. S. Ildii Claromontensis exscripsisse fatentur; sed ex duobus Faustinis, quos nominant, neutrum hujusce orationis auctorem fuisse contendunt, ac proinde manifestam demonstrant suppositionem. Exstat etiam in codice n, pag. 24, bibl. olim S. Crucis Minor., nunc in Laurentiana S. Augustino ascripta; quam tamen Benedictini monachi congreg. S. Mauri inter Augustinianos sermones non numerant. Itaque, ut convenientibus in Maximum tribus codicibus fidem omnem merentibus, Taurinensi scilicet, ubi est cum titulo: *Item de Pascha sermo V*, Casinensi cxi, pag. 4, et Ambrosiano, S. Maximo homiliam asserimus. Editores omnes, Gymnicus pag. 140, Galesinius pag. 130, Combefisius tom. V, pag. 478, Cundius tom. I, pag. 1443, Raynaudus pag. 217, Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 24, hanc primam in festo Paschæ inscribunt, collocantque in numero ejusdem sancti episcopi homiliarum.

ARGUMENTUM. — *Figuras omnes Veteris Testamenti, quibus præsignata fuit Christi Domini passio et resurrectio, sanctus Maximus diligenter complectitur et explicat. Hortatur auditores suos ut perspiciant, quantum valeant et debeant.*

Beneficia ^a Dei nostri cum magna atque mirabilia sint, tamen nec nova probantur esse nec subita, sed ab initio sæculi et prædicta sunt oraculis, et præfigurata mysteriis. Sacram enim Domini passionem ab ipsis mundi coalescentis exordiis Veteris Testamenti responsa cecinerunt; et ideo Christum Dominum prædicatum, atque annuntiatum ^b suis aperte ex ipsorum libris ac voluminibus asserimus. Validis absque dubio nitiur privilegiis, qui causam de adversariis asserit instrumentis; speciosa victoria est contrariam partem chartulis suis veluti propriis laqueis irretire, et testimoniorum suorum vocibus confutare, et æmulum telis suis evincere, ut pugnatoris tui argumenta suis probentur utilitatibus militare. Itaque in Domini nostri persona, dum ex Adæ primi hominis costa mater cunctorum viventium Eva producitur (*Gen. ii*), ex hujus sacro latere ac ^c salutari vulnere Ecclesia omnium fidelium parens reparanda monstratur. In ejus typo Abel justus occiditur (*Ibid.*, iv), et innocens, fraterna **173** tanquam

B Judaica impietate mactatur. Hic idem Dominus in novissima mundi senescentis ætate per figuram beati Abraham longævi patris offertur: quo tempore dum novo sacrificio in unici sui jugulum pius parricida consurgit, ex improvise ardes oculis ejus apparuit, sicut loquitur sermo divinus: *Et vidit Abraham arietem inter vepres hærentem cornibus* (*Gen. xii*). Inter vepres inquit. Requiramus quæ sit ista novitas. Inter vepres, id est, in multitudine circumstantium peccatorum: hærentem cornibus, id est, ad crucis cornua clavorum conflixione pendentem: sicut in alio loco legimus: *Cornua in manibus ejus sunt* (*Matth. iii*). Hoc ideo, quia venerandas ^d manus patibuli brachia susceperunt. Inter spinas autem deputatus est, quando spineo sero innocentis et justitiae auctor illus est. Sed altius introspicere debemus quidnam sit quod Isaac a patre ^e altaribus admovetur, ac subito aries pro eo non mutata, sed duplicata oblatione supponitur. Gemina hic adoranda substantia Redemptoris ostenditur. Dei enim Unigenitus offertur, et virginis primogenitus immolatur. Hoc quoque dominicæ passionis ^f præfigurabant insignia, quod legimus beatum Elisæum sepulcro conditum, ingesto a latrunculis cadavere intra tumulum suum corpus exstincti tactu sacri corporis suscitasse

^a Cod. 1 S. Crucis Minor., *Beneficia Domini nostri, cum magna atque magnifica sint.*

^b Idem cod. S. Crucis Min., *annuntiatum Judæis.*

^c Codex Ambrosianus, *ex hujus sacro latere ac Salutatoris vulnere.*

^d Codd. Vat. 248 et 1270, et S. Crucis Minor.,

quia venerandas manus ejus.

^e Cod. S. Crucis Min., *Isaac a patre altare amovetur*; cod. Vat. 248, *admoveatur.*

^f Codd. Ambros. et Vat. 248 et 1270, *Hoc quoque dominicæ passionis præfigurabat insignia.*

(IV Reg. xii). * Quis hic aliud præfiguratur, nisi ^b noster Jesus Christus, qui resurrectionem de morte largitur, et vitam sepultus operatur? In latrone reum mundum, in prophetæ virtutibus Christum Dominum recognosce. Adhuc celeberrime per Scripturas sanctas etiam in Jonæ prophetæ laboribus, et ærumnis Christi passio et resurrectio ^c præsignatur. Hic Jonas, quod fidei vestræ non arbitramur incognitum, typum Domini gessisse prescribitur; ipse enim Dominus dicit: *Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus: ita erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus* (Matth. xii). Hic, inquam, Jonas ad prædicandum Ninivitis iræ cœlestis offensam Domino jubente dirigitur (Jon. ii); sed præscius tristem prophetiam populi conversione vacuandam, navem profugus, quæ Tarsum petebat, ingreditur: **174** sed nautis ^d turbatis, exorta tempestate, sorte fluctibus datur, et faucibus ceti piscis dimersus excipitur: sed pisce illæsum eructante depositum tertia die terris refunditur. * Videte Dominum etiam in Veteri Testamento, in servi forma mirabiliter apparere. Videte quomodo se ante actis sæculis indicavit sub servilis formæ humilitate venturum*. Jonas iram Domini prædicaturus ad magnam Ninivitarum destinatur urbem dicturus: ^f *Quadraginta dies, et Ninive subvertetur*, et Christus ad mundi mittitur civitatem, ut diem salutis, et præfinitum judicii tempus annuntiet. Jonas navim expetit, Christus Ecclesiam. Jonas fluctibus agitur, Christus mundi turbinibus exercetur. * Nisi Jonas pessumdetur, navis periculum non sedatur, sic et non liberatur Ecclesia, nisi Christi morte salvetur. Nautæ diuissuri Jonam, tamen verentur et dicunt: *Domine, ne des super nos sanguinem innocentem* (Joan. i). ^b Nonne vobis videtur nautarum increpatio Pilati esse confessio, qui ⁱ tradit Christum, et tamen lavat manus suas, et dicit: *Mundus ego sum a sanguine justii hujus* (Matth. xxvii). ^j Quam congrue personam gentilem fides gentium prædicat. Dicit itaque Jonas in oratione sua: *Tolle igitur, Domine, animam meam, quia melior est mihi mors quam vita*. Dicat hoc verius Dominus noster Jesus Christus, quia melior est mihi mors quam vita; id est vivens unam Judæorum gentem salvare non potui; moriar, et

A universus mundus una morte salvetur. Jonam cœtus piscis excepit inmersum, sed non contigit devoratum; et quem malitia hominum perdidit, bestia esuriens custodivit; plenius visceribus famem patitur, et in prædam quam absorbit nihil sibi licere miratur. Quis est iste qui intra avidos rictus assumi potest, consumi non potest? Cibus est, corruptio non est; traditur perditionis profundo, et servatur ipsius mortis obsequio. Quis est iste qui vastissimos sinus periculorum ^k tutus ingreditur, et sub altitudine immensa conclusus, atque mortifera, vitali aëro pascitur, et demissus in alienam rerum naturam, in vitæ exilium, cum vita peregrinatur, et mortis serpentes **175** annuntiat venturam mundi salutem ^l quod hic Dominus noster Jesus Christus, quem B sæva mors, inexplicabilis bellua, in escam suam rapuit, et prædam suam captiva contremuit. Contremuit, inquam; nam si noverat crucifixum, tamen, quem non meminerat reum, non poterat tenere damnatum: quia culpam non facit pœna, sed causa. Quasi solitum cibum perditum ^m in origine mundi hominem devoravit, sed magnam esse cibi ipsius dignitatem præfocata cognovit; atque ideo divinus sermo commemorat: *Et præcepit Dominus pisci et evomuit Jonam in aridam* (Jon. ii). Præcepit ergo bestia, præcepit morti semper esurienti, præcepit abyssis et inferno, ut mundo ⁿ restituant Salvatorem. Evomuit autem, hoc debemus accipere, quod ex imis visceribus mortis victrix vita remearit, atque eam ex imis præcordiis inferni perditio exulcerata reddiderit. Videmus itaque in prophetæ afflictionibus apertissime præfiguratam ^o et mortem pariter et resurrectionem. Quapropter quod impletum cernis in servo, credere non cuncteris in Domino. Quæ cum ita sint, perspice, o homo, quantum valeas, **176** et perpende quantum debeas; perspice quantum valeas, ut tandem vilis essetibi desinas; ut vel ^p pro hoc erubescendis subjacere vitiis dedigneris: dum generositatem tuam de creatoris et reparatoris dignitate metiris. Habet causas, quibus ^q se ipse confundat, cur indignis dominis, victo corde, subdatur, cui gloria æterna promittitur, ac si gemino privilegio, qui dudum divinæ imaginis participatione videbaris honoratus, efficeris etiam commercii nobilitate pretiosus; ^r unde

* Codd. S. Crucis Min. et tres Vat., *Quis hic alius præfiguratur.*

^b Codd. Ambros. et Casin., *nisi Dominus noster Jesus Christus, etc.*

^c Cod. Vat. 248, *præsignantur.*

^d Codd. Vat. 1270 et 4951 legunt, *sed nautis exorta tempestate turbatis.*

^e Ex codd. S. Crucis Min., Casin., Vatic., et Ambros.

^f Cod. Vat. 248, *adhuc quadraginta.*

^g Cod. S. Crucis Minor., *Nisi Jonas perditum deitur naufragæ navis periculum non sedatur*; cui consonant cod. Ambros. et Vat. 1270 et 4951.

^h Idem codd. Vat., *Nonne vobis videtur.*

ⁱ Cod. Vat. 1270, *qui tradidit Christum.*

^j Cod. Ambros., *Quam congrue pro persona gentium fides gentium prædicatur.* Item codd. S. Crucis et Vat. 248, *Quam congrue per personam gentilem,*

D *fides gentium prædicatur.*

^k Codd. Vat. 1270 et Ambros., *totus.*

^l Cod. Vat. 9451, *quod hic est Dominus noster.*

^m Idem cod. Vat., *perditum in mundi origine hominem.*

ⁿ Idem cod. Vat. 4951, *restituerent.*

^o Idem cod. Vat., *et mortem Christi, et resurrectionem.*

^p Cod. S. Crucis Min., *ut vel per hoc erubescens subjacere vitiis, etc.*, ex lectione cod. Vat. corrigitur Galesinii textus, qui habet *digneris*.

^q Idem cod. Vat. 4951, *se ipse homo confundat.*

^r Cod. Vat. cit., *vide quam fortis esse possis contra hostem tuum; cum tibi Dominus ad bellandum in manibus suis principem.* Codd. Ambros., S. Crucis Min. et Vat. 248, *ad debellandum in membris tuis mundi principem.*

quam fortis esse possis contra hostem tuum, inter-
roga statum tuum, quod tibi Dominus ad debellandum in membris tuis mundi principem, ac spirituales uequitias superandas, liberam contulit facultatem; ac sic impossibile non putes, ut transferri obtineas in angelicas beatitudines, cum in hoc sæculo ange-

licas deviceris potestates. Non ergo te degenerem ac despectum faciat vita, quem vel factura probatur illustrem protulisse, vel gratia, sed cursum fideles Christi ad superna fiducialiter extollant; nam qui a se cœlesti pretio vident redemptos, ad cœlestia non dubitant præparatos.

HOMILIA LVI.

De Maria Magdalene, et de resurrectione Domini II.

ADMONITIO.

Etsi hanc ut homiliam S. Maximo probemus, nonnisi duos codices afferre possumus, Taurinensem videlicet, cum titulo: *Item de eodem, et Maria Magdalene*, et Sanctæ Crucis in Jerusalem 99, homilia 61, cujus inscriptio est: *Incipit de Maria Magdalene*; tamen non dubitamus futurum neminem, qui nos esse reprehensione dignos putet, quod illum auctorem ejusdem fuisse censeamus, ubi doctissimos Maurinos in eadem sententia versari intelligat. Hos igitur, si velit, consulat in appendic. sermonum sancti Augustini num. 153, et in præf. ad sermones Ambrosianos. Illud animadvertendum est, in codice 172, pag. 6, bibl. olim. ædil. eccl. Metropol. Florentinæ, nunc Laurentiano, hunc esse homiliæ titulum: *Feria tertia in Paschate sermo sancti Augustini episcopi*; in codice Vaticano 1270, pag. 38, a tergo, nonnisi hæc verba legi: *Unde supra*, cujus præcedens est: *De Resurrectione Domini*, S. Gregorio PP. ascripta; in codice vero Urbevetano, pag. 123, a tergo, sine nomine: *De resurrectione Domini feria quinta*. Cum hic Maximus de resurrectione Domini præcipue sermonem habeat, titulum codi. um mss. præferimus, inscriptioni editorum: *De sepultura Domini, et Maria Magdalene*. Ita Gymnicus pag. 122, Galesinius pag. 124, Combessius tom. V, pag. 585, Cundius tom. II, pag. 1585, Raynaudus pag. 214, et Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 21, a quibus S. Maximo attribuitur.

ARGUMENTUM. — *De objurgata Maria Magdalena a Christo, quod cum post resurrectionem quæreret in sepulcro, et vellet tangere. Non in terra, neque secundum carnem quærere debemus Salvatorem, si volumus eum invenire et tangere, sed secundum divinæ majestatis gloriam.*

Hæret adhuc sensibus nostris, fratres, hoc nos ante dies paucissimos prædicasse, quod Maria Magdalene non leviter fuerit objurgata, cur post resurrectionem Dominum quæreret in sepulcro, et non reminiscens verborum ejus, quibus se ab inferis tertia die esse resurrecturum dixerat, putaret eum inferni legibus detineri. Arguitur enim non leviter, cur non ^b memoraretur resurrectionis promissum, ac mortis scrutaretur indicium. Fides enim humilis et ignara, quærît quod nescit, obliviscitur quod docetur; festina quidem est ad obsequium, **177** sed non perfecta est ad credendum; ^c anxiosa est de dominicæ carnis injuria, sed incerta de resurrectionis gloria; plorat quidem amore Christi, sed mœret desperatione corporis non reperti; peritise putat quem jam regnare constabat; ^d scrutatur eum in tumulo, quem invocare potius deberet a cœlo. Increpatur igitur S. Maria tanquam pigrior ad credendum, et cum sera licet Dominum cognovisset, dicitur ei a Salvatore: *Noli me tangere, quia nondum ascendi ad Patrem*. Noli me tangere, increpationis verbum est; hoc est noli me tangere manibus, quoniam resurrectionem meam mentis oblivione non retines. ^e Hoc est Noli me tangere manibus, quoniam fidei perfectione non tangis. Non potes me corporeis tenere amplexibus; quoniam prohibetur tactu, ^f quæ amissus auditus; *Noli me, inquit, tangere, quia nondum ascendi ad Patrem* (Joan. xx). Videamus quomodo ad Patrem nondum ascenderit Christus, cum ipse di-

cat: *Quia Pater in me, et ego in Patre* (Joan. xiv): a quo per indiscretam divinitatis substantiam nunquam est separatus; dum enim unus in uno manet, semper Patrem Filiumque simul esse significat; aut nunquid illuc ascendere se dicit Filius, ubi ante habitat quam ascendat? Dixit enim idem Dominus: *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo Filius hominis, qui in cœlo est* (Joan. iii). Si ergo cum descendit Salvator in cœlo est, multo etiam magis priusquam ^g ascendat, in cœlo est. Sed vide ne forte ad objurgationem Mariæ vox ista pertineat: cui paulo ante inter sepulcra quærenti Dominum dicitur: *Quid quæris viventem cum mortuis?* Nunc addatur: *Noli me tangere, quia nondum ascendi ad Patrem*; hoc est, quid me contingere cupis, quæ me, dum inter tumulos quæris, adhuc ad Patrem ascendisse non credis; quæ dum me inter inferna scrutaris ad cœlestia rediisse diffidis; dum inter mortuos quæris, vivere cum Deo Patre meo non speras. Nondum, inquit, ascendi ad Patrem: hoc est, tibi nondum ascendi ad Patrem; quia apud fidem tuam adhuc detineor in sepulcro. Quantum in te est enim **178** adhuc humilibus immoror, adhuc terrenis inhæreo, quia nondum me fides tua elevavit ad cœlum. Quid ergo me festinas contingere ut Dei Filium, quem redeuntem ad Patrem mentis devotione non sequeris? Quisquis igitur vult contingere Dominum Salvatorem, prius illum debet fide sua ad dexteram Divinitatis imponere, et credulitate cordis collocare in cœlestibus, potiusquam inter defunctos inquirere. Illi autem ascendit Dominus ad Patrem, qui cum semper esse credit in Patre. Ascendit beatis apostolis ad Patrem, quibus ait: *Qui me videt, videt et Patrem* (Joan. xiv). Ascendit Joanni Evangelistæ, qui apud Patrem eum quæssivit, et repe-

^a Cod. Ambros., *se a cœlesti pretio*.

^b Cod. S. Crucis in Jer., *rememoraretur*.

^c Codices x Laurent., Plut. xiv, et S. Crucis in Jer. 99, *anxia enim est*, etc.

^d Idem cod. Laurent., et S. Crucis in Jer. *scrutatur*

enim cum.

^e Ex cod. Laurent. clxxii.

^f Cod. S. Crucis Min., *prohibetur tactu, quem amissus auditus*.

^g Cod. S. Crucis in Jer., *ascendit*.

rit; atque ideo ait: *Et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* (Joan. 1). Ascendit etiam beato Paulo, qui, non contentus se scire quod noverat, nos quoque docuit quemadmodum Salvatorem in cœlestibus quæreremus^b: *Quæ sursum sunt quærite; ubi Christus est in dextera Dei sedens* (Col. 3). Et ut nos ab hac humili vel terrena inquisitione Mariæ penitus submoveret, addit dicens: *Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram*. Ergo non jam super terram, nec in terra, nec secundum carnem debemus quærere Salvatorem, si volumus eum invenire atque contingere, sed secundum divinæ majestatis gloriam; ut dicamus cum apostolo Paulo: *Nunc autem secundum carnem non novimus Christum* (II

Cor. v). Igitur et Stephanus beatus fide sua non super terram quæsit Christum, sed stantem illum ad Dei dexteram recognovit: ibi illum reperit, ubi mentis devotione quæsit. Non solum autem Stephanus in cœlo videt Christum, sed et martyrio suo tangit; tangit enim Dominum, cum pro inimicis suis orans, vel fide sua tenens illum, dicit: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum* (Act. vii). Intelligite ergo quanta devotionis est gloria. Maria juxta Dominum constituta eum tangere non meretur: Stephanus in terris positus Christum tangit in cœlo, illa inter angelos præsentem non videt Salvatorem: Stephanus intra cœlos Dominum cernit absentem.

HOMILIA LVII.

De eadem Paschæ solemnitate III.

ADMONITIO.

179 Mirificus quidem ac pene singularis est codicum mss. numerus, qui elegantissimam hanc homiliam S. Maximo asserunt. Duos Vaticanos, 4951, pag. 99, et 6451, pag. 4, primo commendabimus; duos perinde S. Crucis in Jerusalem, 90 homil. 48, et 99 homil. 55, duos pariter Casinenses, cxi, pag. 3, et 123, pag. 139, duos item Belgicos, Martinensem et Camberonensem, Cisterciensem Montis Amiata, ac tandem Laurentianum x, Plut. xiv, pag. 293, a tergo. Memoratis codicibus mire concinunt editores, Gymnicus pag. 146 cum titulo *De eadem solemnitate*, Galesinius item pag. 133, Cumdius tom. II, pag. 1444, Raynaudus pag. 218, Margarinus in Btbl. Max. tom. VI, pag. 25. Quare Benedictini monachi congreg. S. Mauri tanta mss. et excusorum librorum consonantia ducti, non Ambrosium, uti pauci codices ferunt, sed Maximum hujus orationis auctorem constituerunt.

ARGUMENTUM. — *Prodigia, quæ in Christi resurrectione facta sunt, eloquentissime a Maximo recensentur.*

Non immerito, fratres, hodierna die psalmus hic legitur (*Psal. xix*), in quo propheta exultandum præcipit et lætandum; omnes enim creaturas ad hujus diei festivitatem David sanctus invitat; nam in hac die per resurrectionem Christi aperitur^d tartarus, per neophytos Ecclesiæ innovatur terra, cœlum per Spiritum sanctum reseratur; apertus enim tartarus reddit mortuos, innovata terra germinat resurgentes, cœlum reseratum suscipit ascendentes. Denique ascendit latro in paradysum: sanctorum corpora ingrediuntur in sanctam civitatem: ad vivos mortui revertuntur, et profectu quodam in resurrectione Christi ad altiora cuncta elementa se tollunt. Tartarus quos habet reddit ad superos, terra quos sepellit mittit ad cœlum; cœlum quos suscipit repræsentat ad Dominum; et una eademque operatione Salvatoris passio elevat de imis, suscitât de terrenis, collocat in excelsis. Resurrectio enim Christi defunctis est vita, peccatoribus venia, sanctis est gloria. Omnem ergo creaturam ad festivitatem resurrectionis Christi David sanctus invitat: ait enim exultandum in hac die quam fecit Dominus, et lætan-

dum. Sed dicit aliquis: ^e Si in die gratulandum est, iis utique gratulandum est **180** quos dies ipsa complectitur: cœlum autem et tartarus extra hujus mundi diem sunt constituta: quomodo igitur possunt ea elementa ad festivitatem hujus diei vocari, ^f cujus diei ambitu non tenentur? Sed hic dies quom fecit Dominus penetrat omnia, universa continet, ^g cœlum et terram tartarumque complectitur. Lux enim ^h Christus non parietibus obstruitur, non elementis dividitur, non tenebris obscuratur. Lux, inquam, Christi dies est sine nocte, dies sine fine, ubique splendet, ubique radiat, ubique non deficit. Quod autem ista dies Christus sit, Apostolus dicit: *Nox præcessit, dies autem appropinquavit* (Rom. xiii). Præcessit, inquit, nox, non sequitur: ut intelligas, superveniente Christi lumine, et diaboli tenebras effugari, et peccatorum obscura non ⁱ sequi, et jugi splendore præteritas caligines depelli, ^k surreptentia delicta prohiberi. Nam quia hic dies Christus cœlum, terram, tartarumque collustret Scriptura testatur. Quod enim super terram fulgeat, dicit Joannes: *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* (Joan. 1). Quod in inferno luceat, ait propheta: *Qui sedebant in regione umbræ mortis, lux orta est* ^l illis (Isai. ix). ^m Quod in cœlis dies iste

^a Codd. 99 S. Crucis in Jer., *contentus solum se*, etc.

^b Idem cod. S. Crucis in Jer., *quæreremus, dicens*, etc.

^c Cod. Casin. 123, *Domini nostri Jesu Christi*.

^d Cod. x, Plut. xiv, legit *tartarum*, ut et in progressu.

^e Cod. Vat. 4951, *defunctis vita*, etc.

^f Idem cod. Vat., *si inde gratulandum est, iis utique gratulandum est, quos dies*, etc. Cod. Martin., *si in hac die*.

^g Cod. Martin., *quæ hujus diei ambitu non continentur*.

^h Cod. Martin. omittit *cœlum*.

ⁱ Codd. Laurent. et Vatic., quemadmodum Sanctæ Crucis in Jer. et Martin. habent *Christi pro Christus*.

^j Uterque cod. S. Crucis in Jer., *subsequi*.

^k Idem cod. Vat., *subripientiaque*; codices vero Martin. et Laurent., *subripientia*; codd. 99 S. Crucis in Jer. et 90, *subreptentia*.

^l Cod. Belgici, *orta est eis*.

^m Cod. Laurent., *Quod in cœlis dies iste permaneat* item codd. Casin. et Vat., *Quod in cœlis permaneat*, sed cod. Martin. legit *dies permaneat iste*.

permaneant, refert David dicens : *Ponam in sæculum* A *sæculi* ^a *semen ejus, et sedem ejus sicut dies cæli* (Psal. lxxxviii). Quis autem dies cæli nisi Christus? de quo dicitur per prophetam : *Dies diei eructat Verbum* (Psal. xvm). Ipse est enim dies Filius, cui Pater dies divinitatis suæ eructat **181** arcanum. Ipse, inquam, est dies qui ait per Salomonem : *Ego feci, ut orietur in cælo* ^b *dies indeficiens* (Eccli. xxiv). Sicut ergo diem cæli nox omnino non sequitur, ita et Christi justitiam peccatorum tenebræ non sequuntur; semper enim dies cæli splendet, lucet et fulget, neque aliqua potest obscuritate concludi; ita et lumen Christi semper ^c micat, ^d radiat, coruscat, nec aliqua potest delictorum caligine comprehendi; unde ait evangelista Joannes : *Et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt* [Joan. i]. In resurrectione ergo ^e Christi elementa omnia gloriantur; nam et solem ipsum arbitror esse in hac die solito clariorem; necesse enim est ut sol in ejus resurrectione gaudeat, in cujus passione condidit; ^f et cujus mortem lugubri quadam caligine persecutus est, ejusdem vitam nitidioris lucis splendore suscipiat; et tanquam bonus minister, sicut tunc obscuratus est ad exsequias sepulture, modo coruscat in resurrectionis obsequium; in passione enim Christi

caliginum se nocte circumdedit, et Judæorum facinus, mundo teste, congenuit: judicium enim quoddam doloris in sole est, tanto sceleri officium luminis **182** demegasse, et ultione quadam Judæorum oculis tenebras infudisse; ut quorum ^g mentem cæcitas invaserat, eorum oculos cæcitas occuparet, nec luceret eis mundi lumen, a quibus fuerat lumen salutis extinctum. Damnatio igitur quedam ingeritur Phariseis, ut tenebras in die judicii peccatoribus repromissas jam apud superos ^h patiantur. Apud superos ergo, crucifixo ⁱ immorantur tenebræ: quid mirum, si apud superos sunt tenebræ, cum lux descendit ad inferos? Igitur, fratres, omnes in hac die sancta exsultare debemus: nullus se a communi letitia peccatorum conscientia subtrahat; nulla a publicis votis delictorum sarcina revocetur. ^j Quamvis enim peccator, in hac die de indulgentia non debet desperare; est enim prærogativa non parva; si enim latro paradisum meruit, cur non mereatur veniam Christianus, et si ^k illi Dominus, cum crucifigitur, miseretur, multo magis huic miserebitur, cum ^l resurgit; et si passionis humilitas tantum præstitit confitenti, resurrectionis gloria quantum ^m tribuit deprecanti? Largior enim ad præstandum solet esse, sicut ipsi scitis, læta victoria, quam addicta captivitas.

HOMILIA LVIII.

De eadem Paschæ solemnitate IV.

ADMONITIO.

Haud minor est codicum mss. numerus mox descripto, in quibus sanctus Maximus hujus homiliæ parens enuntiatur. Honoris gratia duos codices Vaticanos, 4951, pag. 100, et 6451, pag. 17, prælaudamus, deinde duos codices S. Crucis in Jerusalem, 90, homil. 52, et 99, homil. 56, cum titulo : *Item sequentia de sancto Pascha*, Taurinensem, ubi sermo 29 inscriptus est : *Item et de Pascha*, Laurentianum x, Plut. xiv, pag. 195, Vercellensem 85, Augiensem xv, Ambrosianum, Cisterciensem Montis Amiati, Martinensem homil. 59, qui omnes in *Pascha*, sive in *Paschate* homiliam nuncupant. Accedunt editores, cum titulo : *In eadem solemnitate*, scilicet Paschæ. Ita Gymnicus pag. 157, Galesinius pag. 135, Cumdius tom. III, pag. 1447, Combefissius tom. III, pag. 85, Raynaudus pag. 220, Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 27. Nos tertiam homiliam in libris editis hic omitimus, eamque primum inter sermones de Paschate collocabimus. Cum ergo tantis tamque authenticis testimoniis munitam hanc homiliam habeamus, editioni Sixtinæ S. Ambrosii contradicimus, quæ num. 55 illam inter sermones hujus sancti doctoris collocavit.

ARGUMENTUM. — *Vera Christianorum resurrectio est vitæ mutatio. Pascha dicitur transitus: ergo a peccatis ad penitentiam, a vitiis ad virtutem, a languore pietatis ad religionis studium se conferant Christiani, ut ad immortalitatem cum Christo resurgant.*

Magnum, fratres, et ⁿ mirabile donum concessit nobis Deus, hunc Paschæ salutarem diem, in quo resurgens ^o Dominus resurrectionem præstitit universis; et de imis ad altiora conscendens, nos quoque ad superiora de inferioribus in suo corpore sublevavit. Sumus enim secundum Apostolum omnes

C Christiani corpus Christi et membra (I Cor. xii); resurgente igitur Christo omnia necessario cum eo sua viscera surrexerunt. Dum enim ille ab inferis transit ad superos, nos de morte transire fecit ad vitam. Pascha **183** enim Hebraice transitus dicitur, vel profectus, scilicet quia per hoc mysterium ^p de peioribus ad meliora transitur. Bonus ^q transitus est transire de peccatis ad justitiam, de vitiis ad virtutes, ad infantiam de senectute; infantiam autem dixerim, non ætatis, sed simplicitatis; habent enim et merita ætates suas, in occiduis enim prius constituti eramus

^a Cod. 99 S. Crucis in Jer., *sedem ejus, et semen ejus sicut dies cæli. Quis autem est dies cæli nisi Christus Dominus; in quem conveniunt codd. S. Crucis et Casin.*

^b Uterque cod. S. Crucis in Jer., et Casinen. pro *dies legit lumen.*

^c Cod. Vat., *emicat.*

^d Cod. Laurent., *radiat et coruscat.*

^e Cod. Martin., *In resurrectione ergo sua Christi.*

^f Cod. Casin. 123, *ut cujus mortem.*

^g Uterque cod., *mentes.*

^h Cod. Casin. cit., *reprobantur.*

ⁱ Uterque cod. Vat., S. Crucis in Jer., Casinen. et Martinen., *Apud superos ergo crucifixo Christo.*

^j Cod. Martinen. omittit *Quamvis.*

^k Cod. Martin., *illius.*

^l Idem cod., *resurget.*

^m Idem cod. 4951, et Martin., *tribuet.*

ⁿ Cod. Martin., *admirabile.*

^o Cod. Ambros., *resurgens Christus.*

^p Idem cod. Laurent. x, et Ambros., *quia per hoc mysterium resurgente Christo de, etc.*

^q Cod. 90 S. Crucis in Jer., *Bonus igitur.*

senio peccatorum; resurgente Christo renovati sumus innocentia parvulorum. Habet et Christiana simplicitas infantiam suam; sicut enim infans nescit irasci, fraudare non novit, referire non audet; ita et Christianitatis infantia ledentibus non irascitur; spoliantibus non resistit, cadentibus non repugnat. Denique, sicut jussit Dominus, etiam ^a orat pro inimicis, auferentibus tunicam relinquit et pallium, verberantibus maxillam præbet et alteram; nisi quod in hoc melior est Christi infantia quam naturæ; illa enim peccare nescit, ista contemnit; illa per infirmitatem innoxia est; ista est innocens per virtutem. Atque ideo laudi magis ascribendum est, non tam ^b malefacere non posse quam nolle. Ergo, sicut diximus, ætates quædam sunt meritorum; nam et senectus morum invenitur in pueris, et innocentia infantum reperitur in senibus. Denique quod in junioribus senectus quædam sit honestatis, dicit propheta: *Senectus enim venerabilis ^c non diuturna, nec annorum numero ^d computata; cani enim sunt sensus hominis* (Sap. iv). Ad apostolos autem jam seniores, **184** et majores natu dicit Dom. us: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut puer iste, non ^e intrabitis in regnum cælorum* (Matth. xvi). Revocat igitur eos ad originis ^f sue fontem, et retrorsum ad infantiam redire com-

pellit, scilicet, ut qui corpore fragili senuerant, innocentie moribus renascantur, sicut ait Salvator: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum ^g Dei* (Joan. iii). Dicitur ergo apostolis: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut puer iste*. Non dicit sicut pueri isti, sed sicut puer iste; unum ^h eligit, unum proponit. Videamus igitur quis ille tantus sit qui discipulis ⁱ proponitur imitandus. Non hunc arbitror esse de plebe, non de publico, non de multitudine cæterorum, præcipue qui per apostolos ^j universo mundo tribuit sanctitatis exemplum; non, inquam, hunc de publico esse arbitror, sed de cælo. Ipse est enim de cælo puer, de quo dicit Isaias propheta: *Puer natus est nobis; ^k filius datus est nobis* (Isai. ix). Ipse plane puer est, qui sicut innocens, cum malediceretur, non ^l remaledixit; cum percuteretur, non percussit; quin potius in ipsa passione pro suis oravit inimicis, dicens: *Pater, dimitte eis; nesciunt enim quid faciunt* (Luc. xxiv). Ita simplicitatem, quam infantibus natura tribuit, Dominus misericordie bonitate cumulabat. Iste ergo puer est, qui imitandus parvulis proponitur, et sequendus; nam ipse dicit: *Tolle crucem tuam, et sequere me* (Matth. xvi).

HOMILIA LIX.

De eadem Paschæ solemnitate V.

ADMONITIO.

Nisi hujus homiliæ perfecta cum superiore colligatio eniteret dubius ejus auctor haberi posset, cum paucis admodum mss. testimoniis muniatur. At inde quidem fortuita generis istius opusculorum collectio ab amanuensibus concinnata judicabitur, cum plura ejusdem scriptoris omiserint, quæ, majori solertia, fuissent consecuti. Quatuor igitur tantum codices adfero, hanc qui homiliam Maximo inscriptam posteritati mandaverunt, suntque duo Sanctæ Crucis in Jerusalem, 90, homil. 53, et 99, homil. 57, titulum gerentes: *Item sequentia*; tertius Laurentianus x, Plut. xiv, pag. 296, cum eadem epigraphe; quartus Taurinensis, qui pro titulo habet: *Item et de Pascha sermo XXXII*. Probatiorem tamen S. Maximo homiliam reddunt Benedictini monachi congreg. Sancti Mauri, qui ab Augustini sermonibus, cui olim attributa fuit, eximentes, et in appendicem traducentes sancti Maximi opus esse judicarunt. In eandem convenere sententiam editores Gymnicus pag. 159, Galesinius pag. 135, Cumdius tom. II, pag. 1447, Raynaudus pag. 220, Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 27. Satis ergo patet illorum suppositio qui eam S. Ambrosio, quemadmodum qui S. Leoni Magno tribuerunt. Id peculiare exhibet hæc homilia, disciplinam scilicet Ecclesiæ tunc temporis, solemnem adultis administrandi baptismum in sabbato sancto. His ergo regeneratis ad gratiam habuit concionem S. antistes Taurinensis, eisque memorans qui fuerint, et qui per regenerationis beneficium sunt, peramanter admonet, ut sanctioris vitæ novitate se novos homines ostendant.

185 ARGUMENTUM. — *Neophytos adhortatur Maximus ut renoventur per justitiam, quam in lavacro regenerationis receperunt, qui tanquam aquilæ, depositis vetustatis exuviis, nova sanctitatis indumenta sumpserunt.*

Retinet sanctitas vestra, fratres, me hoc nuperrime prædicasse quod homo in juniorem ætatem per justitiam reformetur, et quamvis fessus senio, rursus in puerum innocentie moribus renascatur; ita ut interveniente mysterio ex vetulis iterum videamus infantes. Innovatio enim quædam est desinere quod eras,

C assumere quod ante non fueras; innovatio, inquam, est, unde et neophyti nuncupantur, quod novitate quadam maculas vetustatis abjecerint, gratiam simplicitatis assumpserint, dicente Apostolo: *Deponentes veterem hominem cum actibus ^m suis, induite novem, qui secundum Deum creatus est* (Col. iii). Unde et David sanctus ait: *Renovabitur sicut aquilæ juvenus tua* (Psal. cx); intelligens per gratiam baptismi occidua vitæ nostræ posse reviviscere, et juventute quadam renovari posse id quod in nobis fuerat delictorum vetustate collapsum. Ut autem intelligas quia de gra-

^a Idem cod. S. Crucis in Jer., orare, auferenti tunicam relinquit et pallium; verberanti maxillam, etc. Cod. vero Martin. legit, relinquere et pallium, et maxillam præbere verberanti.

^b Cod. Laurent., non tam mala facere, etc.

^c Cod. Martin. addit est.

^d Cod. Casin., annorum numero est computata.

^e Idem cod. 99 S. Crucis, introibitis.

^f Cod. Martin. omittit suæ.

^g Uterque cod. S. Crucis in Jer., in regnum celo-

rum.

^h Cod. 99 S. Crucis in Jer., unum elegit, unum proponit.

ⁱ Cod. Martin. addit ejus.

^j Idem cod. 99 S. Crucis in Jer., per apostolos in universo, etc.

^k Idem cod. Martin., ei filius.

^l Idem cod., non maledixit.

^m Idem codd. S. Crucis in Jer. et Laurent., Deponentes veterem hominem cum actibus ejus.

tia baptismatis propheta loquitur, innovationem ipsam aquilæ ^a comparavit, quæ avis assidua commutatione habitus sui longam ducere fertur ætatem, et vetustis jam fatiscentibus plumis, nova pennarum successione juvenescere : ita ut, depositis antiquitatis exuviis, rediviva indumentorum nativitate se vestiat : unde intelligimus quod senectutem aquilæ non sentiunt membra, sed plumæ. De novo ergo se vestit, et pululantibus pennis, vetusta mater iterum renovatur in pullum. Pullis enim ^b comparanda est, quando radiantibus plumis necesse est illi rursum meditari rudem volatum, **186** et alarum olim exercitata remigia, tanquam novella volucris intra nidum pigra compescere; quamvis illi sit volandi notitia de consuetudine, deest tamen illi de pennarum raritate fiducia. De baptismatis igitur gratia hoc S. Psalmodigraphus prophetavit. Nam utique neophyti nostri nuper baptizati, tanquam aquilæ depositis vetustatis exuviis, nova sanctitatis indumenta sumpserunt, et fatiscentibus antiquis maculis, sicut plumis levibus, rediviva gratia immortalitatis ornantur : ita ut in his senectutis occidua peccata senuerint, vita non senuerit, tanquam aquila in pullum, sicut illi in infantiam revocati. Est eis sæculi de conversatione notitia,

A sed adest illis justitiæ de reparatione securitas. Qui igitur S. David dicat adhuc diligentius videamus; non enim ait : Renovabitur sicut aquilarum, sed sicut aquilæ juvenus tua. Unius ergo aquilæ renovandam in nobis asserit juventutem, quam unam et solam aquilam recte Christum Dominum dixerim, cujus juvenus renovata est tunc cum a mortuis resurrexit : depositis enim ^d corruptelæ mortalis exuviis rediviva carnis assumptione reffloruit, sicut ipse ait per prophetam : *Et reffloruit caro mea, et ex voluntate mea confitebor illi (Psal. LXXII)*. Reffloruit, inquit, caro mea. Videte quo verbo usus est; non ait, floruit, sed reffloruit : non enim refflorescit, nisi quod ante floruerit. Floruit autem caro Domini, cum primum de Mariæ virginis illibata vulva processit, sicut ait Isaias **B** dicens : *Exibit virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet (Isai. XI)*. Reffloruit autem, cum succiso per Judæos corporis flore, rediviva de sepulcro resurrectionis gloria germinavit, et in floris modum odorem pariter et nitorem cunctis hominibus immortalitatis afflavit : odorem bonorum operum, suavitatem circumferens; nitorem incorruptelam perpetuæ divinitatis ostendens.

FOMILIA LX.

De Ascensione Domini.

ADMONITIO.

187 Post exactas de Christi resurrectione homilias, editores illam recensent cui titulum affixere : *De lataniis et jejuniis Ninivitarum*. Cum S. Maximus concionem alteram de Ninivitis habuerit, utramque copulare duxi, ac tunc de precationibus quas litanias vocant disseram. Neque illos in ordine tituloque hujus homiliæ sequor; animadverti enim nihil de mysterio Pentecostes auctorem agere, sed facta e vestigio gloriosæ resurrectionis commemoratione, admirabilem Christi Domini ascensionem celebrare. Quare *De ascensione Domini* homiliam inscripsi, eique locum ante homilias de Pentecoste constitui, mihi etiam suffragante Latio. Ad id etiam me compulsi manifesta cum superiore conjunctio, ut hæc post præcedentem habita videatur. Ut autem eam S. Maximo asseram mihi suffragia præstant sex commendatissimi codices, duo scilicet S. Crucis in Jerusalem 90, homil. 54, et 99, homil. 66, Ambrosianus C 98, S. Emmerami Ratisponensis pag. 19, Laurentianus x, Plut. xiv, pag. 307, et Taurinensis, cujus titulus est : *Item et de Pentecoste homil. VIII*. Cæteri habent pro titulo *Sequentia*, cum hanc inter homilias de Pentecoste numerent. Ab his dissentiunt duo codices, quorum unus est n. olim bibl. S. Crucis Minor. Convent. pag. 57, modo Laurentianus, qui eandem S. Leonis Magno inscribit; Vaticanus 1270, pag. 79, qui S. Ambrosio. Verum in utroque error amanuensis deprehensus fuit tum a Balleriniis, tum a monachis S. Mauri. Primi enim hanc homiliam inter opera genuina S. pontificis non receperunt; Benedictini vero in præfat. ad sermones S. Ambrosii, et in append. serm. S. Augustini num. 185, auctorem ejus S. Maximum professi sunt. Editiones ergo S. Ambrosii Parisiensem Giletti, in qua est sermo 62 cum titulo : *Item de Pentecoste*, et Sixtinam, ubi exstat sermo 61, cum hoc altero : *De ratione festivitatis Pentecostes*, non curandas censui; eo vel magis, quod rectius editores alii, Gynæcius nempe pag. 170, Galesinius pag. 159, Raynaudus pag. 222, et Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 27, inter Maximianas homilias recenseant. In Breviario etiam Romano pars hujus homiliæ sub nomine S. Maximi legitur feria tertia in octava Ascensionis.

ARGUMENTUM. — Prior homiliæ pars est de Christi resurrectione, posterior de ejusdem in cælum ascensione. Christi triumphum cum propheta David S. Maximus describit; postremoque docet Christum residere ad dexteram Patris, non quia major Patre, sed ne minor esse credatur.

Non incommode ante dies complures, sicut retinetis, fratres, prædicatio nostra processit, in qua descripsimus quod caro Domini ^e rediviva velut in nitore floris de tumulo germinaverit; quem tumulum situm in hortulo evangelista (Joan. xix) testatus est :

C unde non incongrue prosecuti sumus. Conveniens enim erat ut flos pretiosior in hortulo gigneretur, et bonæ frugis commendatum solo semen, intra septa domestica, ^f tamen virentia salutem omnium pullularet. Christi enim resurrectio cunctorum est redemptio populorum. Ergo in hortulo Salvator redivivum corpus assumit, et inter florentes arbores et candentia lilia, carne jam mortua refflorescit, et ita germinat de sepulcro, ut germinantia et nitentia cuncta reperiat. Sic enim post hiemalis rigoris frigidam quo-

^a Cod. 99 S. Crucis, comparat.

^b Uterque cod. S. Crucis in Jer., tunc comparanda.

^c Cod. S. Crucis in Jer., renovati.

^d Idem cod. 99 S. Crucis, corruptilibus corporis exuviis. Cod. vero 90, corruptelæ corporis exuviis.

^e Cod. 90 S. Crucis in Jer. habet : redivivo veluti

nitore floris de tumulo germinaret. Cod. n S. Crucis Minor. in Laurent., S. Emmerami Ratispon., redivivo veluti nitore floris.

^f Cod. S. Crucis Minor., 90 S. Crucis in Jer., Ambros. et S. Emmerami Ratisp., amena virentia.

dammodo sepulturam pollulare elementa **188** omnia festinarunt, ut, resurgente Domino, et ipsa consurgerent. Nam utique ex resurrectione Christi aer salubrior est, ^a sol candidior, terra fecundior: ex eo surculus crescit in fruticem, herba crescit in segetem, vinea pubescit in palmitem. Si igitur cum refflorescit Christi caro, omnia floribus vestiuntur: necesse est, et cum idem fructum affert, etiam universa fructificent, sicut ait idem Dominus: *Nisi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; cum autem mortuum fuerit, multum fructum affert* (Joan. xii). Reffloruit igitur Dominus, cum resurrexit e tumulo; ^b fructificat, cum ascendit ad cælum. Flos est, cum de inferioribus terræ gignitur; fructus est, cum altissima sede reconditur. Granum est, sicut ipse ait, cum solus crucem patitur, fructus est, cum plurima apostolorum credulitate circumdatur. His enim post resurrectionem quadraginta diebus cum discipulis conversatus, ^c tota illos sapientiæ maturitate edocuit, et ad bonam frugem eos omni disciplinarum fecunditate convertit. Deinde ascendit ad cælum, ad Patrem scilicet fructum carnis ^d præferens, in discipulis justitiæ semina derelinquens. Ascendit ergo ad Patrem Dominus. Meminit sanctitas vestra quod aquilæ **189** illi de psalterio, cujus innovatam juventutem legimus, comparaverim Salvatorem; est enim similitudo non parva: sicut enim aquila humilia deserit, alta petit, ^e cælos vicina conscendit: ita et Salvator humilia inferni deseruit, paradisi altiora petiit; cælorum fastigia penetravit: et sicut aquila, relictis terrenis sordibus, ^f sublime volans, purioris aeris salubritate perfruitur; ita et Dominus terrenorum fæcem deserens peccatorum, in sanctis suis volitans purioris vitæ simplicitate letatur. Per omnia igitur aquilæ comparatio convenit Salvatori. Sed quid facimus, quod aquila prædam frequenter diripit, tollit frequenter alienum? Nec in hoc tamen dissimilis est Salvator: prædam enim quodammodo sustulit, cum hominem, quem suscepit, inferni raptum faucibus, portavit ad cælum, ut alienæ dominationis, id est diaboli potestatis servum de captivitate erutum,

A duxit ad altiora captivum, sicut scriptum est in propheta: *Ascendens in altum captivum duxit captivitatem, dedit bona hominibus* (Psal. lxxvii; Ephes. iv). Quæ sententia utique sic intelligitur, eo quod captivitatem hominis, quem sibi diabolus captivaverat, illi eruendo sibi Dominus captivarit, et ipsam, sicut ait, captivitatem ^g captam ad cælorum alta sustulerit. Utraque igitur captivitas uno vocabulo nuncupatur, sed non ^h æqualis utraque est. Diaboli enim captivitas servituti subjicit, Christi autem captivitas restituit ⁱ libertati. ^j *Ascendit, inquit, in altum; captivam duxit captivitatem*. Quam bene triumphum Domini propheta describit. Solebat, **190** sicut dicunt, regnum triumphantium currus captivorum pompa præcedere: ecce Dominum euntem ad cælos non præcedit, sed comitatur gloriosa captivitas, non ante vehiculum ducitur, sed ipsa evehit Salvatorem. Quodam enim mysterio, dum Filius Dei filium hominis ^k sustulit ad cælum, ipsa captivitas portatur et portat. Quod autem ait: *Dedit dona hominibus*, hoc victoris insigne est; post triumphum enim victor semper dona largitur, et proprio regno residens servulorum gaudia muneratur. Sic Christus Dominus ^l diabolicum post triumphum residens ad dexteram Patris hodierna die discipulis dona largitus est, non auri talenta, non argenti metalla, sed Spiritus sancti cælestia munera, ut inter cæteras gratias Apostoli etiam linguis variis loquerentur; hoc est, ut Hebrææ nationis homo Christi gloriam Romanæ facundiæ eloquentia pertonaret, et redemptionem generis humani peregrinæ aures, ^m quia Judæa prædicante lingua non caperent, propria loquela cognoscerent. Omnis lingua in prædicatione Christi resolvitur, ut majestatem ejus omnis loquela fateatur, sicut ait S. David: *Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum* (Psal. xvm). ⁿ Ne miremini autem quod ad dexteram Patris residere diximus Filium; ad dexteram enim residet, non quia major Patre, ^o sed ne minor esse credatur; sicut hæretici blasphemare consueverunt; sicut enim Divinitas honorificentiae gradum nescit, ita Scriptura sancta novit obviare ^p blasphemias.

HOMILIA LXI.

In solemnitate sanctæ Pentecostes I.

ADMONITIO.

191 Celebris est apud Gratianum distinct. 77, cap. 8, hujus homiliæ descriptio Ambrosii nomine: *Per hos quinquaginta dies nobis est jugis et continuata festivitas: ita ut hoc omni tempore neque ad observandum indicamus jejunia, neque ad exorandum Deum genibus succidamus*. Primum de consuetudine non jejunandi, et

^a Idem cod. II S. Crucis Minor., et S. Emmerami Ratisp., *terra fecundior, sol calidior*. Uterque cod. S. Crucis in Jer., *sol calidior, terra fecundior: ex eo surculus virescit in fruticem*.

^b Idem cod. II, *fructificavit, cum ascendit ad cælum fructum carnis perferens*.

^c Cod. Ambros., *tota sapientiæ maturitate edocuit*.

^d Codd. 90 S. Crucis in Jer. et S. Emmerami Ratispon., *perferens*.

^e Ex utroque cod. S. Crucis in Jerusalem.

^f Idem cod. II, *in sublime volans*.

^g Codd. Ambros. et II S. Crucis Minor., *captivitatem captivam*.

^h Idem cod. II Minor., *sed non æqualitas in utra-*

que est.

ⁱ Cod. S. Emmerami, *libertatem*.

^j Uterque cod. S. Crucis in Jer., *Ascendens*.

^k Idem cod. II S. Crucis Minor., *filium hominis sustollit ad cælum*.

^l Cod. 90 legit: *Christus Dominus victor diaboli residens, etc.*

^m Cod. S. Emmerami duas variantes suppeditat: *quia a Judæa prædicari lingua non caperent; quia a Judæa prædicationem lingua non caperent*.

ⁿ Cod. Ambros., *Ne mireris autem*.

^o Idem cod. II et cod. S. Crucis in Jer., *sed ne minor Patre esse credatur*.

^p Idem cod. II et 90, *novit obviare blasphemias*.

non genuflectendi in precibus a Paschatis solemnitate ad Pentecosten dicam, deinde de homilia auctore. Coniungunt aliqui ab apostolis usum illum fuisse derivatum, eo quod Tertulliani, qui secundo sæculo floruit, lib. de Corona cap. 3, perspicuum hac de re esse testimonium videatur. *Die Dominico*, inquit, *jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate a die Paschæ in Pentecosten usque gaudemus.* Huic sancti Epiphaniï auctoritatem addunt; ait enim de Exposit. Fidei, num. 22: *Quinquaginta Pentecostes diebus neque genua flectuntur, neque jejunium indicitur.* Prætereo S. Irenæum episcopum et martyrem, cujus meminit Pseudojustinus, de quo valde dubitant critici, ut videre est apud Massuetum, dissert. 2 in Irenæi libros, art. 3, § 60, pag. 105. Illum vero Pseudojustinum omnino rejiciunt monachi S. Mauri, non solum quia non putant eum sæculo quinto antiquiorem, sed etiam quia Pelagianismo ipse infectum se manifestat. Vide Justinum edit. Paris. 1742, et præcipue Prudentii Mairani admonitionem, pag. 434. Ratio autem hujusce consuetudinis accepta dicitur non tam a lætitia resurrectionis Christi, quam a memoria beneficii nobis per ipsum collati, quoniam Christus resurgens mortem et culpam devicit, ut nos quoque ab utraque liberaret. Accedit etiam quod Hebræis præceptum fuit in lege Moysis, ut illos quinquaginta dies a Paschate ad Pentecosten festos et solemnes haberent, et libertatem ab Ægyptiaca servitute recolerent. Major ergo visa est a primis usque Ecclesiæ temporibus inesse populo Christiano causa, ut a captivitate dæmonis liberati gaudiis gaudia cumularent. Huic sanctæ exultationi plane assentiens Maximus hanc de eadem lætitia hominiam ad plebem suam habuit, reddiditque rationem, cur illis quinquaginta diebus et stantes orarent, et immunes a jejunio essent. Jam vero hæc homilia non Ambrosio, cui olim attributa fuit, sed Maximo nostro adjudicanda est, quod in codicibus vetustis sex S. Maximi præferat inscriptum nomen. Sunt hi duo vetustissimi codd. Sangallensis, et 90 S. Crucis in Jerusalem homil. 41, Ratisponensis S. Emmerani, Taurinensis homil. 15, cod. alter S. Crucis in Jerusalem 99 homil. 65, et Laurentianus x, Plut. xiv, pag. 35, a tergo, quorum omnium titulus est: *De Pentecoste.* Sed prætereundus non est Gennadius, qui Maximum Taurinensem homilias multas de Pascha et de Pentecoste fecisse scripsit. Benedictini quoque monachi congregat. S. Mauri cum hanc homiliam inter Ambrosianos sermones a veteribus editoribus relata comperissent, apud Maximum videndam in Bibl. Patrum adnotarunt. Haud dissimile fuit Caroli Sebastiani Berardi judicium in *Gratiani canones*, part. 3, cap. 12, tom. IV, pag. 124, edit. Taurinen. 1757, et cum incertæ auctoritatis dicat illos canones de jejunio Pentecostes a Gratiano recensitos, monet loca illa non Ambrosii, sed Maximi esse, ut constat ex Bibl. Patrum tom. VI. Iunius quoque numero codicum, suffragis hominumque doctissimorum, recedam a codice Vaticano 6451, et a codice n. S. Crucis Minor. Convent., nunc Laurentiano, atque ab editoribus Romanis et Parisiensibus an. 1569, homiliam sancto Ambrosio tribuentibus. Me præcesserunt Gymnicus pag. 174, Galesinius pag. 134, Cumdius tom. III, pag. 202, Raynaudus pag. 223, Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 23, qui hanc tertiam homiliam de eadem solemnitate, hoc est de Pentecoste dixerunt; ego autem primam inscribam, cum secundam sub titulo *de ascensione Domini* mox dederim, et quæ apud illos est prima, huic succedit.

ARGUMENTUM. — *Querit Maximus cur a resurrectione ad Pentecosten quinquaginta illis diebus fideles nec jejunent, nec genuflecti orent, sed erecti, respondeatque illud agere lætitiæ causa, ut ostendant gaudium quod Christus rediit toto illo tempore conversatus fuerit cum hominibus, et postea cælos petierit, missurus supra apostolos Spiritum sanctum.*

Scire debet sanctitas vestra, fratres, hanc sanctam Pentecosten diem, qua ratione curemus, vel cur istorum quinquaginta dierum **192** numero sit nobis legis, et continuata festivitas; ita ut ^a omni tempore neque ad observandum indicamus jejunia, neque ^b ad exorandum Deum genibus succidamus, sed sicut Dominica solemus facere, erecti et seriatim resurrectionem Domini celebremus. Dominica ^c cujus nobis ille venerabilis est atque sollemnis, quia in ea Salvator, velut sol oriens, discussis inferorum tenebris, luce resurrectionis emicuit, ac propterea ipsa dies ab ^d hominibus sæculi dies solis vocatur, quod ortus eam sol justitiæ Christus illuminet. ^e Instar ergo dominicæ tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, et **193** omnes isti dies velut dominici deputantur. Resurrectio enim dominica est; nam in dominica resurgens Salvator reversus ad homines est; et post resurrectionem tota Quinquagesima cum

A hominibus commoratus est. Æqualis ergo eorum necessarium ut esset festivitas quorum æqualis esset et sanctitas. Sic enim disposuit Dominus, ut, sicut ejus ^f passione in Quadragesimæ jejunii contristamur; ita ejus resurrectione in Quinquagesimæ feriis lætaremur. Non igitur jejunamus in Quinquagesima, quia in iis diebus nobiscum Dominus commoratur; non, inquam, et jejunamus præsentem Domino, quia ipse ait: *Nunquid possunt filii sponsi jejunare quandiu cum illis est sponsus (Luc. v)?* Gur enim ^h absterneat corpus a cibo, cum anima præsentia Domini saginatur? Non potest enim esse jejunus qui reficitur gratia Salvatoris. Societas enim Christi quodammodo esca est Christiani. Reficimur ergo in Quinquagesima Domino nobiscum conversante. Cum autem post hos dies ascendit ad cælum, iterum ⁱ jejunamus; sicut ait idem Salvator dicens: *Veniet autem dies, cum auferetur ab eis sponsus; et tunc jejunabunt in illis diebus (Ibid.).* Cum enim Christus ascendit ad cælum, nostris aufertur obtutibus; famem patimur, non corporis, sed amoris; et non tam cibi jejunio, quam desiderio laboramus. ^j Desideria enim quædam nostri sustinent oculi, dum non perspicunt quem requirunt, sicut ait propheta: *Defecerunt oculi*

^a Uterque cod. S. Crucis in Jer., hoc omni tempore. Cod. Laurent. x, Plut. xiv, neque observanda indicamus jejunia.

^b Idem qui supra cod. n. S. Crucis Flor., neque exorandum Deum genibus incumbamus, erecti et seriatim resurrectionem Domini celebremus.

^c Uterque cod. S. Crucis in Jer., Dominica enim C nobis eadem venerabilis, etc.

^d Idem cod. S. Crucis Minor., ipsa dies ab omnibus sæculi dies solis vocatur, quod ortus in ea sol justitiæ

Christus illuminet.

^e Uterque cod. S. Crucis in Jer., Ad instar ergo, etc.

^f Uterque cod. S. Crucis in Jer., ut, sicut ejus passionem Quadragesimæ jejunii merebamur, ita.

^g Idem cod., non, inquam, jejunemus.

^h Idem cod., Cur enim absterneatur corpus a cibo.

ⁱ Idem cod. Laurent., iterum jejunemus.

^j Cod. 90 S. Crucis in Jer., Desiderium enim quoddam.

mei, dum spero in ^a Deo meo (Psalm. LXVIII). Defecerunt enim prophetae oculi, quia nondum videbat quem sperabat se esse visurum; sic namque apostolorum defecerunt oculi, cum euntem ad cælum Dominum nequeunt intueri; secundum quod ait Lucas, dicens: *Et videntibus illis elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum* (Act. 1). Stabant enim beati apostoli toto suspensi corpore, et ascendentem ad cælum Dominum, quia ^b incessu pedum non poterant, oculis sequebantur; et licet ad deducendum Salvatorem visio humana deficeret; fidei tamen devotio non deficit; usque ad nubem ^c enim Christum deducunt: usque ad cœlos autem cum Christo fidei devotione comitantur; unde ait Apostolus, sciens fidem nostram in cœlis **194** esse cum Domino: *Nostra autem conversatio in cœlis est* (Philip. III). Nubes ergo ab oculis apostolorum suscepit Salvatorem. Videamus ergo quæ ista nubes sit, quam splendida, quam præclara, quæ lucem mundi Christum suscipere ^d meretur. Neque enim poterat obscura esse, ac tetra vel tenebrosa, quia scriptum est: *Et tenebræ eam non comprehenderunt* (Joan. 1). Tenebræ enim lucem gestare non poterant; illa enim nubes, quæ ascendentem suscepit Christum, quæ et testimonium Christo etiam in monte perhibuit, de quo ait evangelista: *Vox ^e in nube audita est, dicens: Hic est Filius meus dilectus: ipsum audite* (Matth. xvii). Non igitur nubes suscepit Christum, sed Deus Pater recepit Filium, et occursum quodam pietatis

ascendentem illum gremio molliore complectitur. Nam ideo Pater dicitur suscipere Filium nubes umbraculo, ut ostendatur refrigerio quodam fovere ejus vulnera passionis. Post crucem enim, post injurias, post inferos non est majus Christo refrigerium ^f nisi quod virtute Divinitatis obumbraretur, sicut in natiuitate ejus ad Mariam dicitur: *Et virtus Altissimi obumbrabit tibi* (Luc. 1). Altissimus ergo Pater, qui nascente Christo obumbravit in virtute Mariæ, ascendentem eum suscepit in nube; semper enim Deus, quos post injurias perducit ad requiem, protegit eos nubes umbraculo, sicut filios Israel liberatos de Ægypto nubes columna protexit, et ut post multum laborem eos in terram repromissionis induceret, refrigerii fovit umbraculo, sicut ait propheta: *Expandit nubem ad protegendum eos* (Exod. xiii, Psalm. civ). Expandit enim nubem ^g ne siccitate eremi fatigaretur etiam solis ardore. Lætetur ergo in hac sancta die, sicut in Pascha lætati sumus; est enim in utraque die similis eademque solemnitas; in Pascha enim omnes gentes baptizari solent, in Pentecoste autem apostoli baptizati sunt, sicut ait Dominus discipulis suis ascensurus ad cælum: *Joannes baptizavit aqua: vos autem Spiritu sancto baptizabimini, quem accepturi estis non post multos hos dies* (Act. 1). Et ideo dicit Lucas: *Cum complerentur dies Pentecostes factus est subito sonus de cælo tanquam advenientis spiritus validi, sedique super singulos eorum, et repleti sunt omnes Spiritu sancto* (Act. ii).

HOMILIA LXII.

De solemnitate sanctæ Pentecostes II.

ADMONITIO.

195 In magnam me compellit disceputationem hæc homilia quæ præcedenti opposita videtur. In hac auctor jejunandum esse in pervigilio Pentecostes docet; contra vero in homilia superiore, causa lætitiæ totis quinquaginta diebus a Paschate ad adventum sancti Paracliti non esse jejunandum. Suppositam dicere hanc homiliam, eamque S. antistiti Taurinensi multo recentiore habendam nec stylius plane similis, nec mss. codices, nec editores, qui utramque S. Maximo tribuunt, hoc effugium permittunt. Quæ ergo conciliationis via erit adeunda? Præmitto disciplinam, ritum scilicet observantiam non eandem omnibus in Ecclesiis haberi, sed juxta majorum traditionem diversas consuetudines in usu fuisse. Aliquando una infusione vel aspersione, alias trina immersione baptizari consuevit; apud Græcos invaluit consecratio corporis Christi in pane fermentato, apud Latinos in pane azymo, ut alia multa prætermittam. Neque eandem semper Ecclesia retinuit disciplinam; cum primis temporibus parvulis baptismi, confirmationis et eucharistiæ sacramenta simul conferebantur, quæ postea separatim, et regeneratis adultioris ætatis administrantur. Olim tribus hebdomadæ diebus jejunabatur; postea sexta feria solum, et sabbato jejunium statutum est. Ut ergo ad questionem contradictionis descendam, fateor quidem, ante S. Leonem Magnum nullum apud Patres reperiri vestigium jejunii præcedentis Pentecostes solemnitatem; quin imo cum Tertulliano lib. de Corona, cap. 3, Ambrosium, Augustinum, Cassianum, Leonem Magnum, et ipsum Maximum, sabbatum in vigilia Pentecostes immune a jejunio prædicare. Tota igitur controversia in hoc versatur, utrum sedente adhuc in Petri cathedra Leone introductum fuerit jejunium sabbati Pentecosten præcedentis. Hujus questionis solutio ab auctore pendet Sacramentarii, sive libri Sacramentorum, quem primus edidit ex codice ms. antiquissimo Veronensi eruditissimus Blanchinius tom. IV Anastasii Bibliothecarii an. 1735. In eo num. 26 habetur hæc oratio pro missa in vigilia Pentecostes: *Da nobis, quesumus, Domine, per gratiam Spiritus sancti novam tui Paracliti spiritualis observantiæ disciplinam, ut mentes nostræ sacro purgatæ jejunio cunctis reddantur ejus muneribus aptiores. Per Dominum, etc.* Inscriptus fuit hic sacramentorum codex S. Leoni papæ ab ipso editore Blanchinio, qui ejus auctorem, seu compilatorem eundem S. Leonem fuisse contendit. Ilanc quidem sententiam non pauci approbarunt, ut Cajetanus Cennius in dissert. de Romana cathedra tom. IV Anastasii Bibliothecarii, § 11 et 12, pag. 152, et editores Missalis Parisiensis 1739. Verum Ballerini tom. II opp. S. Leonis, præf. pag. 3 et seqq., edit. Venet. 1756, Blanchinio ejusque sectatoribus sese opponunt. Fatentur quidem Sacramentarium Romanum esse et vetustissimum omnium quæ hactenus prodire; concedunt etiam

^a Cod. 90 S. Crucis in Jer., dum spero in Deum C meum.

^b In utroque cod. S. Crucis in Jer. legitur: *incessu non poterat, etc.*, et deest pedum.

^c Idem cod. S. Crucis in Jer., usque ad nubem deducunt oculi.

^d Cod. 90, promeretur.

^e Idem cod. Laurent., et S. Crucis in Jer., *Vox de nube audita est.*

^f Idem cod. Laurent., et S. Crucis in Jer., *nisi virtute divinitatis obumbraretur.*

^g Idem cod. Laurent., et S. Crucis in Jer., *ne in siccitate eremi.*

non pauca Leonis continere, quæ ejus scribendi rationi perfecte conveniunt; attamen negant opus illud a Leone esse confectum. Illius esse incertum auctorem velunt; antiquum tamen, et ipso Gelasio pontifice antiquiorem. Non repugnat ergo, quod diebus Maximi, qui an. 465 ad concil. Roman. sub Hilario convenit, jejunium sabbati ante Pentecosten in Ecclesia Taurinensi, et in quibusdam aliis coeperit observari. Sicut enim S. Mamertus, qui Ecclesie Viennensi datus fuit episcopus anno 474, Rogationes et fortasse jejunium ante Domini Ascensionem instituit, quas deinde publicas preces Leo III ad universam extendit Ecclesiam; ita potuit Ecclesia Taurinensis, Maximo adhuc eam regente, solemnitatem Pentecostes jejunio prævenire. Ac propugnatores quidem Sacramentarii Leonis, ut eum, qui tribus in sermonibus de Pentecoste, primo scilicet, secundo et quarto, dixerat, quinquaginta diebus a Paschate ad Pentecosten vacare jejunium, contraria non scripsisse ostendant, aiunt, cum vigeret in Ecclesia Romana non jejunandi disciplina, ita locutum esse Leonem; postea vero introducto ab ipso jejunio, fieri de eodem mentionem in liturgia coepisse. Eodem plane modo si dixerim egisse Maximum, qui diu vixit in episcopatu Taurinensi, nihil incongruum attulisse videbor; scilicet uno tempore Ecclesie consuetudinem a Paschate ad Pentecosten non jejunandi commendasse, alio vero jejunii hortatorem fuisse. Ipsum autem homilie hujus auctorem dicunt imprimis Scriptores duorum codicum S. Crucis in Jerusalem, quorum prior, 90, homil. 38, titulum præfert: *Incipit de Pentecoste*, et alter 99, homil. 68, ita inscriptus est: *Incipit de Pentecoste et de psalmo: Dixit Dominus Domino meo*. Deinde scriptores codicis sancti Emmerami Ratisponensis, pag. 48, cujus titulus: *De solemnitate Pentecostes*; Ambrosiani C 98; Taurinensis cum epigraphæ: *Item et de Pentecoste* homil. 7. Tres codices ab his discrepant, et tres diversos auctores nominant. Codex nempe Vaticanus 172, pag. 39, ad S. Augustinum refert, codex alter Vaticanus 6151, pag. 55, S. Ambrosio tribuit, codex tandem u, olim S. Crucis Minor. Convent. in Laurentiana S. Leoni. Sed satis defensam putamus causam ab optimis Benedictinis monachis congreg. S. Mauri, qui eam nec Ambrosio, nec Augustino adjudicarunt, et a Balleriniis, qui eandem non esse in operibus S. Leonis numerandam censuerunt. Editores omnes idipsum volunt; Gymnicus scilicet pag. 166, Galesinius pag. 138, Combelsius tom. V, pag. 261, Cumdus tom. III, pag. 226, Raynaudus pag. 222, Margarinus in Bib. Max. tom. VI, pag. 28.

197 ARGUMENTUM. — *Immissio Spiritus sancti super apostolos probat Christum participem factum fuisse ejusdem potestatis et gloriæ cum Patre. Exponuntur illa verba psalmi cix: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis.*

Nosse vos credo, fratres, quæ sit ratio quod venerabilem hanc Pentecostes diem non minore lætitia celebremus quam sanctum Pascha curavimus ^a, et quod eadem devotione hujus solemnitatis observantiam decurrimus, sicut illius obsequia festivitatis implevimus. Tunc enim, sicut modo ^b fecerimus, ^c jejunamus sabbato, vigiliis celebravimus, orationibus pernoctanter institimus; unde necesse est similis observantia similem lætitiā subsequatur. Est lætitia plane consimilis; tunc enim ab inferis resurgentem suscepimus Salvatorem, modo autem Spiritum sanctum exspectamus de cœlis: tunc anxii vel solliciti ^d predicabamus adventum; modo trepidi, ^e vel jejuni Paracleti desideramus adventum; in omnibus enim Deus salutis ^f providit humanæ; tunc enim nobis ad resurgendum tartara Salvator aperuit; modo nobis ad regnandum Paracletus cœlestia reseravit; et quibusdam quasi ^g profectuum gradibus, tunc de morte ad vitam didicimus remeare; modo autem de terris ad cœlos meditatur ascendere. Hæc autem omnia operatur in nobis Christus Dominus, qui priusquam rediret ad cœlos promisit discipulis suis, dicens: Cum autem ascendero, rogabo Patrem meum, et mitte vobis alium Paracletum, qui vobiscum sit in æternum, Spiritum veritatis (Joan. xiv). Unde credendum est ad

A Patrem pervenisse Christum, cum videmus ad apostolos descendisse ^h Paracletum. Credendum, inquam, est, sicut ait de Salvatore David, in Dei dextera considerare, quia cernimus Spiritum sanctum, sicut promisit Dominus, in discipulis exsultare: ait ergo ⁱ propheta psalmorum: *Dixit Dominus Domino meo: Sede ^j a dextris meis* (Psal. cix). Secundum consuetudinem **198** nostram illi consessus offertur, qui aliquo opere perfecto ^k adveniens honoris gratia promeretur, ut sedeat. Ita ergo et homo Jesus Christus, passione sua diabolus superans, resurrectione sua inferna reserans, tanquam perfecto opere ad cœlos victor ^l adveniens audit a Deo Patre: Sede ad dexteram meam. Nec mirum, si unius sedis offertur Filio consessus a Patre, qui unius est substantiæ ^m et nature cum Patre. Cur autem ad dexteram Filius esse ⁿ credatur, moveat aliquem fortasse? Licet enim dignitatis gradus non sit, ubi plenitudo Divinitatis est, tamen ideo ad dexteram sedet Filius, non quo præferatur Patri, sed ne inferior esse credatur. Et ideo ad dexteram Filius, quia secundum ^o evangelistam (Matth. xxv) ad dexteram oves, ad sinistram vero constituentur hædi. Necesse est ergo partem ovium primus agnus obtineat, et secuturo immaculato gregi locum dux immaculatus anticipet, sicut ait Joannes in Apocalypsi (Cap. xiv), dicens: *Hi sunt qui sequuntur agnum, quocunque ^p ierit, qui se cum mulieribus non coinquinaverunt*. Refert ergo propheta David: *Dixit Dominus Domino meo: Sede ad dexteram meam*: hoc est Dominus Pater Domino Deo Christo Filio

^a Codd. II S. Crucis Minor., et 174 bibl. eccles. Florent., *sanctum Pascha curavimus celebrare*.

^b Idem cod. CLXXIV, *sicut modo fecimus*.

^c Uterque cod. S. Crucis in Jer. legit *jejunavimus*.

^d Codd. II S. Crucis Minor., 90 et 99 S. Crucis in Jer., *vel solliciti Christi precabamur adventum*.

^e Cod. 90 S. Crucis in Jer. habet et pro vel.

^f Cod. S. Crucis Minor., *providet*.

^g Cod. II S. Crucis Minor., *et quibusdam quasi profecti gradibus*.

^h Idem cod. 174, *descendisse Spiritum Paracletum*.

ⁱ Cod. Ambros., *ait ergo propheticus psalmorum*,

Cod. autem S. Crucis in Jer., *propheticus psalmus*.

^j Cod. 90 S. Crucis in Jer., *Sede ad dexteram meam*.

^k Cod. S. Crucis in Jer., *victor adveniens*.

^l Idem cod. Ambros., *victor veniens*.

^m Idem cod. Ambros., et 99 S. Crucis in Jer., *qui unius est substantiæ natura cum Patre*.

ⁿ Cod. S. Crucis in Jer., *Filius esse dicatur*.

^o Codd. S. Crucis in Jer. habent *secundum Evangelium*.

^p Cod. S. Crucis in Jer., *quocunque ierit*.

throni sui offert sublimem concessum, et honoris gratia ad dexteram ^a suam illum æterna sede constituit. Legimus autem in Actibus apostolorum (Cap. 1), dicente beato Stephano, cum lapidaretur a Judæis: *Ecce video cælos apertos, et stantem Dominum Jesum ad dexteram Dei*. Videamus ergo quæ sit ratio quod idem Dominus a David ^b sedens prophetatur, stans vero a Stephano prædicatur. Primo omnium Deus qui incorporalis est et invisibilis (est enim spiritus, sicut ait Dominus: *Deus autem spiritus est* [Joan. iv]) sedere aut stare quomodo potest? Deinde autem quali subsellio sedeat Deus, qui infinitus est, et immensus, ^c et intra se ipse magis creaturam cunctam contineat. Hæc autem propterea a sanctis viris dicta arbitrari esse de Domino; non quo sint contraria sibi,

HOMILIA LXIII.

De solemnitate sanctæ Pentecostes III.

ADMONITIO.

Hanc homiliam S. Augustino olim a quibusdam falso ascriptam monachi congregat. S. Mauri in appendicem sermonum S. ejusdem doctoris merito rejecerunt. Non minus falso attributa fuit S. Ambrosio cum a nonnullis aliis, tunc ab eo qui eam transtulit in codicem Theodoricensem. Sunt autem in ea quædam, illorum plane similia, quæ suis homiliis S. Maximus de eodem mysterio agens complexus est. Itaque Maximum hujus item esse auctorem arbitror. Qua magis in sententia confirmor, cum eam in vetustissimis duobus codicibus sancti Dalmatii, et Taurinensi sancto ipsi Maximo acceptam referri legam.

ARGUMENTUM.—*Admirabilem Christireditum ad cælum probat S. episcopus ex descensu Spiritus sancti super apostolos, ostendit enim promissionem ejus adimpletam esse.*

Sanctitati vestræ, carissimi, votorum jam nota debet esse festivitas. Quid enim et qua ratione curemus ex ipsa celebritate condiscimus. Nam cum in vestigia sua iterum revolvitur transacta solemnitas, doctiores efficimur, dum eam sæpius celebramus. Pentecosten ergo agamus hodie, hoc est quinquagesimum diem a resurrectione dominica; non quod hac die, sicut plerique putant ad cælos Salvator ascenderit. Nam post resurrectionem cum apostolis commoratus, quadragesima die ad Dei Patris dexteram remeavit; sicut Lucas evangelista ait: *Quibus etiam exhibuit se ipsum vivum post passionem suam, per dies quadraginta apparens eis* (Act. 1). Quadraginta ergo dierum curriculo conversationem suam discipulis suis Salvator exhibuit, scilicet ut tanto numero resurrectionis ejus gratia letaremur, quanto et passionis ejus injurias fleveramus, totidemque dierum spatio eo relicteremur præsentem, quo jejunamus absente. Non igitur hodie Christus ascendit ad cælum, sed Christi Spiritus descendit de cælo, sicut ipse Dominus promittens ait: *Cum autem ascendero ad Patrem, mittam vobis Paracletum, Spiritum veritatis, et ipse docebit vos omnia* (Joan. xvi et xiv). Magna plane gratia, duplex gaudium, quod obeuntem Christum non amittimus, et venientem Spiritum possidemus. Nam illum retinemus fidei merito, hunc sanctificationis accessu. Cum

^a Idem cod. S. Crucis in Minor., Florent., Ambros., et S. Crucis in Jer., ad dexteram sui.

^b Idem cod. S. Crucis, a David sedens prophetizatur.

^c Cod. Ambros., sed ipse magis creaturarum omnia contineat.

^d Idem cod. Ambros., modo ejus potentia, modo ejus misericordia describitur. Cod. S. Crucis in Jer.,

sed ut ^d modo ejus omnipotentia, modo misericordia describitur. **199** Nam utique pro potestate regis sedere dicitur, pro bonitate intercessoris stare suggeritur; ait enim beatus apostolus: *Quia advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum* (I Joan. ii). Judex ergo est Christus, cum residet; advocatus est, cum assurgit; judex plane Judæis ^e, advocatus Christianis: hic enim stans **200** apud Patrem, Christianorum licet peccantium causas exorat, ibi residet cum Patre Phariseorum persequentium peccata condemnans; illis indignans vehementer ulciscitur, his interveniens leniter miseretur, hic stat ut suscipiat Stephani martyris spiritum, ibi residet ut condemnet Judæ proditoris admissum.

B abiero, inquit, ad Patrem, mittam vobis Paracletum (Joan. xvi). Credimus enim ad Patrem pervenisse Filium, cum videmus ad apostolos descendisse Paracletum. Credimus namque cum regnare in cælis, quem cernimus munera sancta donare in terris, sicut scriptum est per prophetam: *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus* (Psal. lx). Victor utique nuneratur, victor dona largitur, unde et Salvator victor diaboli post triumphum, discipulos quos liberavit a captivitate, etiam benedictione ditavit. Liberavit autem nos, cum ad resurrectionem per se ipsum tartara occlusit; ditavit nos, cum ad regnandum per Paracletum nobis cœlestia reseravit. Quibusdam autem quasi profectum gradibus, tunc a morte ad vitam didicimus remeare; modo **C** autem de terris ad cælos docemur ascendere; sicut scriptum est: *Ipse vos docebit omnia* (Joan. xiv, 26). Quid docet Spiritus sanctus? Utique hoc novit docere quod sanctum est. Quid docet nos Paracletus? Illud utique docet quod dicit Salvator: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo; cum venerit ille Spiritus veritatis, ipse vos docebit omnia* (Joan. xvi 12). Bonus itaque magister est Paracletus, quia docet quæ Christus docenda servavit. Hoc enim docet Spiritus sanctus, quod Dominus docendum habere se dicit. Bonus plane magister est, qui præceptorum exsecutor est Salvatoris. ^f Necesse est igitur ut unius sit substantiæ natura cum Christo, quod videmus unius cum Christo **201** esse doctrinæ. Et ideo, carissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis,

D modo ejus potentia, modo misericordia, etc.

^e Idem cod. Ambros., judex plane Judæis est, advocatus est Christianis.

^f Cod. Pedonen. vetustior legit, Necesse est igitur ut unius sit substantiæ atque naturæ cum Christo, quoniam cum videmus ejusdem esse cum Christo doctrinæ.

ut Spiritum sanctum promereri et accipere possimus. Si hunc mundum relinquimus nos, similem Paracletum, sicut apostoli, id est Spiritum veritatis, quem mittit vobis Pater, accipiemus; quoniam non est personarum acceptio apud Deum Patrem; sed promissa jam apostolis nobis proficiunt, si opera, et desideria, **202** et actus gerimus quos apostoli fecerunt. Si vero

A legem Domini immaculatam et convertentem animas implendo, mandata ejus perficiamus, nosmetipsos hæredes Domini et cohæredes Christi ad hæreditatem sempiternam, et ad commorationem angelorum, cum gratia Christi committimus; quod ipse præstare dignetur, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

CLASSIS TERTIA HOMILIÆ DE SANCTIS.

HOMILIA LXIV.

In natali sancti Stephani levitæ et protomartyris.

ADMONITIO.

Magno splendidoque codicum mss. apparatu hæc homilia prævenitur, qui admirabili consensu in S. Maximum ejus auctorem declarandum coiverunt. Ex bibl. Vaticana quatuor codices præ oculis habuimus, nempe 4951, pag. 25, 480, pag. 167, Vatic. Palat. 435. p. 146, Vatic. Reginae 25, pag. 84. Tres etiam codices Casinenses 206, pag. 162, 110, et 462, inspeximus; Vallicellanos item duos B5, pag. 64, et A 16, pag. 48, et codicem xii S. Crucis in Jerusalem. His addimus cod. Lambacensem pag. 120, duos Augienses xii et xxxix, Modoctiensem E iii, duos etiam Belgicos, Martinensem et Camberonensem; Novariensem 42, pag. 24, et Vercellensem 81. Codex Taurinensis ea caret, cum nonnisi homilias et sermones de tempore complectatur. Ejus loco sufficimus Alcuinum, qui S. Maximo homiliam inscribit, ut constat ex ejus Homiliario pag. 31 edit. Venet. 1571. Benedictini monachi congreg. S. Mauri sermonem quemdam in natali S. Stephani, olim S. Augustino attributum, et cui inserta est hæc homilia, in appendicem sermonum ejus num. 210 traduentes, dixerunt ex Cæsarii sententiis esse confectum. At ex quo tot tantorumque codicum consensum, eandemque lectionem apud omnes habeamus, nonne æquius censi poterit usurpatam esse Maximi homiliam, eique assutum a recentiori manu quidquid extraneum reperitur? Codicum fidem secuti sunt editores, Gymnicus pag. 179, Galesinius homilia 1 de Sanctis, pag. 142, Combefissius tom. I, pag. 398, Cumdius tom. I, pag. 348, Raynaudus pag. 234, Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 30. Coronidis loco sit testimonium Breviarii Strigoniensis, quod in die octava natalis S. Stephani hanc homiliam pro secundi nocturni lectionibus habet S. Maximo episcopo nuncupatam.

ARGUMENTUM. — *Reddit rationem Maximus quare S. B* *levita moriturus dixit de Christo: se videre in cælo Filium hominis, et non Filium Dei. Stephanus primum omnium veritati testimonium suo sanguine præbuit, primusque divinam in hostibus diligendis caritatem imitatus est.*

Lectio Actuum apostolorum quæ nobis hodie lecta est, dilectissimi fratres, cum plurimum habeat in ipsa specie admirationis, non minus tamen continet in mysterio dignitatis: *Ecce, inquit beatus Stephanus, video cælos apertos, et Filium hominis stantem a dextris virtutis Dei* (Act. vii). Considerate attentius, fratres dilectissimi, cum beatus martyr Dominum nostrum Jesum Christum ad dexteram Dei Patris ^b sedere vidisset, cur se Filium hominis videre testatus est, et non potius Filium Dei; cum utique plus honoris Domino delaturus videretur, si se Dei potius quam hominis Filium videre dixisset? Sed certa ratio postulabat ^c ut hoc ita ostenderetur in cælo, et prædicaretur in mundo; omne enim Judæorum scandalum in hoc erat, cur Dominus noster Jesus Christus, qui

secundum carnem ^d est Filius hominis, esse etiam Dei Filius diceretur. Ideo ergo pulchre Scriptura divina Filium hominis ad dexteram Dei Patris stare memoravit, ut ad ^e confundendam Judæorum incredulitatem, ^f illi martyri ostenderetur in cælo, qui a perfidis negabatur in mundo; et illi testimonium cælestis veritas daret, cui ^g fidem terrena impietas derogarat. Unde licet juxta psalmum, qui lectus est: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum sit* (Psal. cxv), si quid tamen distare inter **203** martyres potest, præcipuus videtur esse qui primus est. Nam cum S. Stephanus ab apostolis ^h diaconus ordinatus sit, apostolos ipsos beata ac triumphali morte præcessit: ac sic, qui erat inferior ordiue, prior factus est passione; et qui erat discipulus gradu, magister ⁱ cœpit esse martyrio; complens illud quod beatus propheta ^j in psalmo dixit: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi* (Psal. cxv)? Retribuere enim ^k primus voluit Stephanus martyr Domino, quod cum ^l omni humano genere accepit a

^a Cod. S. Crucis in Jer., *stantem a dextris Dei.*

^b Codd. i, Plut. xiv, Laurent. et S. Crucis in Jer., *stare.*

^c Idem cod. S. Crucis in Jer., *ut huic ita ostenderetur in cælo, ut prædicaretur, etc.*

^d Idem cod. S. Crucis in Jer. legit erat pro est.

^e Idem cod. Laur., et edit. in append. S. August., *confutandam.*

^f Idem codd. Laur. et Vat. 4951, *ille martyri ostenderetur in cælo.*

^g Idem cod. Laur., *cui per fidem.*

^h Cod. Vat. 4951, *Pretiosa est in conspectu Domini, etc.*

ⁱ Cod. Vat. 4951, *ab apostolis ordinatus sit diaconus.*

^j Idem cod. S. Crucis in Jer., et laudata editio: *in psalmo, qui lectus est, dixit, etc.*

^k Idem cod. S. Crucis in Jer., *prius.*

^l Cod. Vat. 4951, *quod cum genere humano.*

Domino; mortem enim, quam Salvator dignatus est A pro omnibus pati, hanc ille primus reddidit Salvatori. Post hæc subiecit Scriptura sacra, et ait: *Positis genibus clamavit dicens: a ne statuas illis hoc peccatum.* Videte, dilectissimi fratres, affectum beati viri; videte magnam et admirabilem caritatem. In persecutione positus erat, et pro persecutoribus supplicabat, atque in illa lapidum ruina, quando alius oblivisci poterat etiam carissimos suos, ille Domino commendabat inimicos b. Quid enim dicebat, cum lapidaretur? *Domine, ne statuas illis hoc peccatum.* Plus itaque tunc illorum dolebat peccata quam sua vulnera, plus illorum impietatem quam suam mortem; et recte plus. In illorum quippe iniquitate erant multa c quæ plangi, in illius autem morte non erat quod debuisset doleri; illorum impietatem mors sequebatur æterna, hujus autem mortem vita perpetua. Imitemur ergo in aliquo, dilectissimi fratres, tanti magistri fidem, tam præclari martyris caritatem; diligamus nos hoc animo in Ecclesia fratres nostros, quo ille tunc dilexit inimicos suos. Sed quod pejus est aliquoties non solum inimicos non diligimus, d nec amicis quidem fidem integram custodimus. Sed dicit aliquis: non possum diligere inimicum meum, quem quotidie velut hostem patior crudelissimum. O quicumque ille es, attendis quid tibi fecerit homo, et non consideras quid tu feceris Deo; cum enim tu e multo graviora in Deum peccata commiseris, quare 204 non dimittis homini f parum, ut tibi Deus dignetur dimittere multum? Recole g quod tibi in Evangelio Veritas ipsa promiserit, et quam tibi quodammodo cautionem fecerit, vel quale h pactum inierit. Si enim, inquit, dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis i Pater vester cælestis peccata vestra. Si autem non dimiseritis, nec Pater vester dimittet l debita vestra (Matth. vi). Videtis, fratres, quia cum Dei gratia in potestate nostra positum est, qualiter a Domino judicemur. Si, inquit, dimiseritis, dimittetur vobis k. Jam sæpe dixi, fratres, et frequenter dicere debeo, nemo se circumveniat, nemo se seducat; l qui vel unum hominem in hoc mundo odio habet, quidquid Deo in operibus bonis m obtulerit, totum perdit, quia non mentitur Paulus apostolus dicens: Si dederò omnes facultates meas in cibos pauperum,

et si tradidero corpus meum n, ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest (I Cor. xii). Quam rem etiam beatus Joannes confirmat, dicens: Omnis qui o non diligit fratrem suum, manet in morte. Et iterum: Qui fratrem suum odit homicida est (I Joan iii). Hoc loco fratrem omnem hominem oportet intelligi; omnes in Christo fratres sumus. Nemo itaque sine caritate de virginitate præsumat, nemo de elemosynis, nemo de p orationibus confidat; qui quandiu inimicitiam in corde tenuerit, neque istis, neque aliis q quibuslibet bonis operibus placare sibi Dominum poterit. Sed si vult habere sibi propitium Deum, non dedignetur audire consilium r bonum; audiat non me, sed ipsum Dominum suum. Si, inquit, offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris B quia fra'ter tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum (Matth. v). At nos pugnas s habemus intrinsecus, et dolos in corde versantes, quasi t bonam conscientiam habeamus, præsumimus accedere ad altare, non timentes, quod scriptum est: Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat u et bibit (I Cor. xi). Sed dicit 205 aliquis: grandis labor est inimicos diligere, pro v persecutoribus supplicare. Nec nos negamus, fratres, non parvus quidem labor est in hoc sæculo, sed grande erit præmium in futuro; per amorem enim unius hominis inimici x efficietis amicus Dei, imo non solum amicus, sed etiam filius, sicut ipse Dominus dicit: Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt C vos, ut sitis filii Patris vestri qui in cælis est (Luc. vi). Si te aliquis homo dives in hoc sæculo vellet filium adoptivum facere; quomodo servires, quas indignitates etiam servorum ejus, quæ servitia durissima, et aliquoties etiam turpissima sustineres s ut ad caducam et fragilem hæreditatem illius pervenire? Quod ergo alius aa sustineret propter substantiam terrenam, tu sustine propter vitam æternam. Convincimur enim certissima ratione quia propter Deum possumus quidem, sed nolumus injurias sustinere. Denique si nobis aliqua potens persona injuriam bb faciat, cc si nobis etiam in facie maledicat; nec respondere aliquid asperum, non dicam vicem reddere audemus; dd quare? ne ab illa persona potente adhuc

a Idem codd. S. Crucis in Jer., et Casin. 190, *Domine, ne statuas, etc.*

b Cod. Casin. 100, *inimicos suos.*

c Idem cod. S. Crucis in Jer. legit, *quæ debebant plangi.*

d Editio, et cod. Casin. 100, *sed nec amicis.*

e Editio multum graviora.

f Cod. Vat. 4951, *homini parvum.*

g Idem cod. Laur., et editio, *Recole quid.*

h Idem cod., et edit., *vel quale tecum pactum, etc.*

i Cod. Vat. 4951, *et vobis Pater peccata vestra.*

l Cod. Vat., *nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.*

k Edit., *Nam sæpe.*

l Idem S. Crucis in Jer., *quia qui vel unam, etc.*

m Idem cod. S. Crucis in Jer., *obtulit, totum perdet.*

n Edit., *ita ut ardeam.*

o Idem cod. S. Crucis in Jer., *Omnis qui odit fra-*

trrem suum manet in morte. Edit. habet, *Omnis enim, qui non diligit, etc.*

p Idem codd. Laur. et S. Crucis in Jer., *nemo de jejuniis, nemo de orationibus.*

q Cod. Vat. 4951, *neque aliis bonis operibus.*

r Cod. Laur., *consilium meum.*

s Edit., *habentes.*

t Codd. S. Crucis in Jer., Vat. et edit., *quasi qui bonam, etc.*

u In cod. S. Crucis in Jer. deest *et bibit.*

v Cod. Vat., *pro peccatoribus supplicare.*

x Cod. Vat. 4951, et edit., *efficietis amicus Dei.*

y Idem cod. Vat., *sicut ipse Dominus dixit.*

z Editio addit *convicia.*

aa Cod. S. Crucis in Jer. et edit., *susinet.*

bb Editio, *facit.*

cc Cod. Vat. 4951, *si non etiam in facie.*

dd Edit., *quare hoc?*

majora quam pertulimus patiamur. Quod **206** a nobis extorquet hominis timor, ^a debuerat exigere Christi amor. Si ergo potens persona sævit contra nos, tacemus et nihil dicere ausi sumus; si vero ^b aut æqualis, aut forte inferior vel levem nobis contumeliam fecerit, ^c quasi fera bestia sine ulla patientia ac sine aliqua Dei contemplatione consurgimus, et aut in præsentem nostram injuriam vindicamus, aut certe ad majorem vicem reddendam nostrum animum præparamus. Quid est hoc, ^d quando potens persona nobis injuriam intulit, patienter ^e accepimus; quando inferior, nimio furore succendimur? Quod ibi timui-

mus hominem, hic Deum timere volumus. Unde ^f ergo nos, fratres, quantum possumus, cum Dei adjutorio cor nostrum ad patientiam præparemus, ^g et in omnibus malis hominibus medicorum vicem agere studeamus, et non ipsos homines, sed ^h illorum malitiam odio habeamus; pro bonis oremus, ut semper ad meliora conscendant; pro malis, ut cito ad emendationem vitæ ⁱ per poenitentiae lamenta confugiant; quam rem orantibus nobis ipse præstare dignetur qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXV.

In die nativitatis sancti Joannis Baptistæ I.

ADMONITIO.

Nulla hic nos urget nec inter codices mss., nec inter editores discrepantia, cum simili omnino inscriptione S. Maximum hujus homiliæ auctorem exhibeant. Longa erit ipsorum enumeratio, ex qua tanto certior fides ipsis habebitur. Bibliotheca Vaticana quatuor codices nobis præbuit, scilicet 6451, pag. 136, 1146, pag. 209, 1269, pag. 39, a tergo, 1277, pag. 42, a tergo. Tres alios codices cum nostro ms. contulimus in archivo Casinensi 12, pag. 321, 104, pag. 166, a tergo, cxi, pag. 70. Vidimus etiam in Vallicellana duos codd., 7 A, et xv, pag. 153, a tergo, et in Cisterciensi S. Crucis in Jerusalem cod. xii lectionarium pag. 63. His succedunt confirmationes duorum codicum Augiensium xv et xvi., Novariensis 42, pag. 76, Ratisponensis S. Emmerami, Martinensis, Ambrosiani sign. C 98, Veronensis 431, ac tandem Breviarii Ecclesiæ Strigoniensis. Editoribus præmittimus Alcuinum pag. 317. Multo enim ipso posteriores sunt Gymnicus pag. 193, Galesinius pag. 247, Cumdius tom. IV, pag. 393, Combefisius tom. VI, pag. 122, Raynaudus pag. 317, Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 32, quorum omnium inscriptio est: *In die nativitatis S. Joannis Baptistæ* quam nos etiam assumpsimus.

ARGUMENTUM. — *Sancti martyres cruciatus cruentamque mortem pro Christo fortiter tolerantes honorem Domino præstant: Joanni Baptistæ datum est glorificare Dominum prævenientis gratiæ plenitudine, parandique viam Redemptori.*

† Solemnitatem nobis diversorum martyrum, fratres carissimi, vitæ præsentis occasus, et suscepta ab eis pro Christi nomine passio consecravit. Multimoda namque veterum relatione didicimus nonnullos martyrum prostratos gladio, igni alios concrenatos, complures bestiarum dilaceratos dentibus, innumeros et ^k jam variis tormentorum cruciatibus affectos, spreta sui corporis morte Christianæ fidei testimonium reddidisse. Beatus vero Baptista Joannes, cujus **207** nunc festivitate lætamur, cælestia mundo gaudia sterili ab utero hodie natus ^l invenit. Et illi quidem indubitata jam gloria regnantem confessi sunt Dei Filium; hic autem et nasciturum Dominum prophetalis spiritus illustratione prævidit, et natum privilegio gratiæ singularis ostendit. ^m In tantum autem specialis in eo præfulsit electio, ut ante mereretur annuntiare Dominum quam nascendi initium vel linguam, ⁿ quam enuntiare posset, acci-

B peret. Denique Elisabeth illa vetus mulier, et nova mater, quæ ante partum suum de futuri filii lætabatur officio, venienti ad se beatæ Mariæ in ipso salutationis occursu, ait: *Ecce, ex quo facta vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit* ^p *in gaudio infans in utero meo* (Luc. 1). Quid hoc est miraculi, fratres; quæ tantorum novitas gaudiorum, ut habere se in utero Elisabeth testaretur infantem, qui nec dum semetipsum sentiens, dominicum jam sentiret adventum? Vere hic omnium beatissimus parvulorum, qui intra viscera adhuc materna conclusus, adesse Salvatorem mundi, quia nec tum sermone poterat, prophetico gaudio revelavit. Nullus ignorat, carissimi, omnem parvulum, materno ab utero prodeuntem, intra ipsa lucis exordia mœstis concrepare vagitibus; solus Baptista Domini ultra legem nascentium nativitatem suam lætitiæ exultatione prævenit. Et quam decuit, fratres, ut de matre sterili nasceretur, qui fecunditatem virginis revelabat; quatenus mirabilem partum mirabiliter natus ostenderet. Illud etiam quam stupendum, quamque magnificum, quod Zacharias sacerdos, pater futurus prophetæ; quia hoc ipsum, quod gerebatur, angelo loquenti non cre-

Martin., *Solemnitates nobis.*

^k Uterque cod. Ambros., S. Crucis in Jer., Veron., Vallicel. 7 A, et tres Vatic. 1269, 1277 et 1196, etiam variis.

^l Cod. Vat., *advexit.*

^m Idem cod. S. Crucis in Jer., et Vallic., *In tantum specialis in beato Joanne præfulsit electio, etc.*

ⁿ Cod. S. Emmer., *linguam qui enuntiare possit, accipit*; cod. vero S. Crucis in Jer., *quæ nuntiare posset, acciperet*; et cod. Vat. 1269, *qua eum nuntiare.*

^p Idem cod. Vat., Veronen., duo Vallicel., nec non Casinen., *facta est.*

^q Cod. Martinen. omittit in gaudio.

^a Cod. Laur., *deberet a nobis exigere, etc.* Cod. cit. 12 S. Crucis in Jer., *debuerat a nobis exigere, etc.*

^b Edit. Maur. hic omittit particulam *aut.*

^c Cod. Laur., *mox quasi feræ bestia.*

^d Codd. Laur. 12 S. Crucis in Jer., et edit., *Quid est hoc, quod quando, etc.*

^e Cod. 12 S. Crucis in Jer., *accipimus.*

^f Codd. Laur., Vat., 4951, et edit., *Unde rogo vos, fratres carissimi, quantum nos sumus, etc.*

^g Idem cod. Laur., *ut.*

^h Idem cod. 12 S. Crucis in Jer., et edit. Maur., *ipsorum.*

ⁱ Editio, *per patientiam confugiant.*

^j Cod. Vat. 6451, et uterque cod. Ambros., S. Emmeram. Ratisp., Veronen., et tres Casinen., et

didit, usum ^a loquentis amisit, donec, promissione completa, natus novi hominis præco paternæ linguæ vincula relaxaret. Os enim quod angelus clauserat, promissus ab angelo filius reseravit. Nam cum de nuncupatione parvuli cognatorum, vicinorumque hæsitaret arbitrium, proprietatem veri nominis ejus, quam ^b angelo dictante didicerat, recepta ^c pristini subito **208** facultate sermonis, pater mutus aperuit; ut ejus nativitatem præceptione cœlesti tacitus expectabat, nati vocabulum loqueretur, et agnosceret anxius senex, per eum se sibi redditum, quem de se non crediderat nasciturum. Nec dubitaret ultra cœlitus illum vel promissum fuisse, vel natum, cujus causa, et amisisse probabat, et recepisse sermonem. Quid hac, fratres, religione gloriosius? Quid hac insignius fide? in qua sterilis concipit, mutus loquitur, et in secreto maternorum viscerum parvuli totius mundi gaudia ^d futura præcludunt; nec enim poterat veteri sub lege ordinem suum mortalitæ servare naturam, quando per novam Divinitatis gratiam, novum saluti omnium mysterium parabatur. Hic ergo est Joannes, de quo prophetavit Isaias dicens: *Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite Dei nostri* (Isai. xl). Vox, inquit, clamantis; quam bene vox dicitur, qui venientem de cœlestibus in carne hominis Unigenitum Dei pleno lætus ore clamabat. Recte vox dicitur, cujus intonante præconio sacramentum redemptionis humanæ, surda dum cœpit audire mortalitas. Ut enim venerandus Baptista muto patri aperuit linguam, ita ^e aures hominum salutaris gratiæ innovavit ^f auditum. ^g Clamabat autem in deserto, ubi ^h prædicationem ejus nec insolens turba perstreperet, infidelis rideret auditor, sed hi tantum audire ⁱ possunt, qui prædicantem verbum salutis, cura tantum divini cultus expeterent, et adverterent eum vera enuntiare de Christo, qui ^j per assertionem justitiæ, ^k ut illicitas Herodis nuptias increparet, nec regem timuisset offendere, nec squalorem carceris declinasset, nec tyrannico gladio refugisset occidi. Audiamus adhuc paululum, fratres, quid ad profectum omnium nostrum Salvatoris nuntius prædicabat: ^l *Parate, inquit, viam Do-*

mino, rectas facite semitas Dei nostri. Vere dignus beatus Joannes, cujus prophetica esset nativitas, qui et illis de parentibus, quorum esset desperata posteritas, Dei munere nasceretur. Nam tanta auctoritate, tantoque docendi pondere in vocem sanctæ prædicationis **209** erupit, ^m et instantem Domini nuntiaret adventum, et in semitas rectas male viventium dirigeret pravitatem. ⁿ Quid est enim, *parate viam Domino*, nisi adventanti de cœlo judici, purgato a vitiis pectore, simplicis cordis habitaculum præparare? ^o Quid est, *rectas facite semitas Dei*, nisi ut tales actuum tuorum tibi munias vias; quas perambulare propitius veniens ad te Dominus delectetur? Ille viam Domino suo ^p parat, qui luxuriantis carnis respuens ^q voluptates, toto mentis suæ spiritu suspensus ad Deum, vigore se castitatis accingit. Optimam parat Domino viam, qui cogitationes suas avaritiæ fluctibus æstuantes, serenæ conscientiæ tranquillitate compescit. Viam Domino parat, qui idolorum ^r vana, atque omnium ^s superstitionum signamenta conculcans, unum Dei vivi cultum, et fidem veritatis inquirat. Quicunque vero voluptuosis sæculi hujus languet illecebris, cupiditatibus avaritiæ ferventis ^t insanit, in fraterna odia feralis invidiæ faucibus inarlescit atque ad contumeliam Dei omnipotentis, ^u super anfractas dæmonum semitas erraticus viator **210** incedit: non parat Domino viam, sed inimico miser suo exitiabilem in semetipsum ^v patefacit ingressum. Hi mores, et vita hujusmodi ampla itinera, et largissimas vias barbaris nationibus in exilium ^w communis salutis aperiunt. Hi mores plebem Dei inimicis gentibus jugo miseræ captivitatis addicunt. Hi mores armatos dissipant populos, et munitas diruunt civitates. ^x Ecquid plura, carissimi? Quidquid potentiæ, quidquid virium videmus in hostibus, corruptione vitæ nostræ, nostraque infidelitate nutritur; et inde est, quod nihil fusa ad Deum supplicatione poscimus; quia incessabiliter impiis, pravisque desiderii in hærentes, viam Domino nostro secundum prophetica monita non ^y præparamus. Propter quod revertentes ad beatissimi præcepta Joannis, ^z paremus Domino viam, rectas faciamus semitas Dei no-

^a Codd. S. Emmer., S. Crucis in Jer., et Vat. 1269, *usum loquendi amisit*.

^b Idem cod. S. Emmer., *quam ab angelo nuntiante*. Cod. Veronen., *quod ab angelo dictante*, etc.

^c Codd. S. Crucis in Jer., et Veron., *recepta subito pristini facultate sermonis*.

^d Cod. Martinen. omittit *future*.

^e Cod. Martin., *ita auribus hominum*.

^f Codd. Vat. et Veron., *innovavit auditu. Clamabat autem*.

^g Cod. Casin., *Clamabat autem*.

^h Idem cod. Vat. 10, *prædicationem ejus insolens turba*.

ⁱ Idem cod. S. Crucis in Jer., *possent*. Cod. Casin., *audire possint*.

^j Cod. Ambros., S. Crucis in Jer. et Veronen., *pro assertionem justitiæ*.

^k Cod. Martinen. omittit *ut*.

^l Idem cod. Ambros. et S. Crucis in Jer., *Parate, inquit, viam Domini*.

^m Idem cod. S. Crucis in Jer. pro *et legit ut*; et cod.

Veron., *ut et instanter Domini nuntiaret adventum*.

ⁿ Cod. Ambros., *Quid est enim parare Domino viam?* Cod. vero 12 S. Crucis in Jer., *Quid est enim Domino parare viam, nisi adventante de cœlo judice, purgato*, etc.

^o Idem cod. Ambros., *Quid est rectas facere semitas Dei?*

^p Idem cod. Ambros., *Ille viam Domino suo præparat*.

^q Codd. Ambros. et Veron., *luxuriantis carnis respuens voluntatem*.

^r Cod. Vat. 1269, *qui idolorum profana*.

^s Alter cod. Vat. 1196, *omnium superstitiosa signamenta*.

^t Cod. Veron., *incumbit et*.

^u Codd. Casin. et Veron., *per anfractas*.

^v Cod. Veron., *patefacit*.

^w Cod. Veron., *Et quid*.

^x Cod. Veron., *non paramus*.

^y Cod. S. Crucis in Jer., *præparamus*.

stri; quatenus videns in nobis interea Dominus ita sicut de Baptistæ dominici hodie nativitate gaude-
nera bonæ voluntatis, oviculas suas, multis jam mus, ita de Dei nostri reconciliatione lætemur: cui
periculis fessas, benignissimus pastor inquirat: ut, honor et gloria.

HOMILIA LXVI.

In nativitate sancti Joannis Baptistæ II.

ADMONITIO.

Perspicuum sane veritatis testimonium habendum est, scriptores multos vario tempore variisque ex locis in unam coaluisse sententiam. Hoc singulari præsidio gaudet hæc homilia quam producturi sumus. Vaticanos codices quatuor imprimis recensebimus, 6451 pag. 136, 1196 pag. 209, 1269 a tergo, 1277 pag. 42 a tergo; tres deinde Casinenses, 12 pag. 521, 104 pag. 166 a tergo, et cxi pag. 70. His congruentes sunt duo codices Vallicellani 15 pag. 153 a tergo, et 7 A, duoque Augienses xv et xvi codex xii S. Crucis in Jerusalem pag. 63, Vercellensis 81, Veronensis 431, Sublaccensis, Novariensis 42 pag. 79, Ratisponeusis S. Emmerami, Martinensis in Belgio; Ambrosianus C 98, et Breviarium Ecclesiæ Strigoniensis. Præcessit editoribus Alcuinus, qui hanc eandem homiliam sub Maximi nomine habet pag. 517 edit. Venet. an 1571 cum titulo: *In nativitate S. Joannis Baptistæ*; qui postea assumptus fuit a Gymnico pag. 193, Galesinio pag. 147, Cundio tom. IV pag. 393, Combefisio tom. VI pag. 122, Raynaudo pag. 226, Margarino tandem in Bibl. Max. tom. VI pag. 32. In codicibus Laurentianis hæc homilia et superior desunt.

211 ARGUMENTUM. — *Concreditus Dei Spiritus sancti prophetis magnæ ipsi semper fuit laudi. Verum Joannes omnes gloria anteverit, cum illi futurum prædixerint Redemptorem, hic præsentem annuntiavit.*

Cunctorum quidem prophetarum, fratres carissimi, veneranda recordatio est. ^b B. Joannes Baptista, cujus hodie genuinus natalis honoratur, in tantum omnium illorum ^c supergressus est gloriam, ut Dominum Jesum Salvatorem nostrum, non solum esse venturum, sed adventasse jam et cohabitare hominibus veritate præsentis testimonii revelaret, ^d quem inter promissas turbas ad baptismum suum properare vidisset, velut digito demonstrans ait: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit ^e peccata mundi* (Joan. 1). Quam innocens est hujus vita, vel possumus devotione ejus merita compensare, qui Agni cœlestis adventum et primus agnovit, et solus ostendit! ^f Quam mirabile est universis ejus præconium, de cujus ore ^g primum absolutionem suam mundus audivit! ^h Hic est, carissimi, de quo prophetica annuntiatione prædictum est: *Vox clamantis in deserto: Parate viam ⁱ Domini; rectas facite semitas Dei nostri* (Isai. 41; Luc. 1). Clamaturus erat enim, sicut et clamavit, ^j ut vociferante salutis præcone, obturatas diu aures mortalium prædicatio cœlestis aperiret. Quis ergo hujusmodi prophetam non tota admiratione suscipiat, quem tantum recognoscit obtinuisse de Deo, ut ante ejus merita laudarentur

quam nativitas formaretur? Hic ergo Zachariæ justissimo **212** sacerdoti, cum multa esset ætate pro-
vectus, et sterilitate senissimæ conjugis successionem votivi germinis desperasset, omnipotentis Dei cura per angelum promittitur nasciturus. Et bene senissimis parentibus novus filius datur, qui senescenti labentique mundo Unigenitum Dei ad spem futuræ ^k juventutis ostenderet. ^l Quid illud, quantoque est stupore mirandum, quod Zacharias ipse, dum præcursorem salutaris Verbi concipiendum senili alvo paulo tardius ^m crederet, silentio repentinæ taciturnitatis obmutuit, nec pristinum loquendi receperisset usum, nisi nomen pueri, quo vocandus esset, clausi oris ei vincula relaxasset? Atque ita factum est ut os sacerdotale, quod trepidatio colligaverat dubitantis, ⁿ meritum filii nascentis absolveret, et reparata patris lingua infantis gloriam testaretur. Quid autem de continentie ejus virtute, quid de amore justitiæ loquar, cui, sicut legitur, ^o inimitabilis victus, et luce ipsa carior veritas fuit? Conversatus enim in deserto ^p vestimentum habens de pilis cameli, et zonam pelliceam circa lumbos suos, locustas edebat et mel silvestre (Matth. 3; Marc. 1): ut increpaturus hominum mala nullam penitus haberet vel in veste, vel in epulis voluptatem. Denique tanta ejus mentem divinæ legis æmulatio possidebat, ut et pravitatem perfidæ generationis prophetico ^q vigore corripere, et auctoritate ferventis in se Spiritus sancti regem intrepidus

^a Idem cod. 12 S. Crucis in Jer., et Casinenses, sicut de beatissimi Baptistæ dominici hodie nativitate gaudeamus, ita de ipsa Dei nostri reconciliatione lætemur, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

^b Idem cod. Ambros., Veronen., Camberon., Martinen., et Veronen., *Beatus autem*, etc.

^c Cod. S. Crucis in Jer., Veronen. et Casinen., *singulari quodam merito*.

^d Idem mox memorati codices, *quem, cum*.

^e Idem cod. Ambros., *ecce qui tollit peccatum mundi*. Cod. Casinen. et Veronen., *Quam innocens hujus est vita, vel qua possumus devotione ejus merita compensare*.

^f Idem codices, *Quam venerabile universis est ejus præconium*.

^g Idem codd. Ambros. et Veronen., *de cujus ore primo*.

^h Cod. S. Crucis in Jer., *Hic est Joannes, carissi-*

mi, etc.

ⁱ Codd. Vat. 1269 et 1196, sicut tres codd. Casinen., *viam Domino*.

^j Cod. Martinen. pro ut habet et.

^k Cod. Martinen., *future vitæ*.

^l Cod. Vat. 1196, *Quid quanto est stupore; tres codd. Casinen., Quid illud quanto est stupore mirandum*.

^m Codd. Ambros., S. Crucis in Jer. et Casinen., *paulo tardius credit; Martinen. vero, credidit*.

ⁿ Idem cod. Ambros., *merito filii nascentis nomen absolveret*.

^o Cod. Vat. 1196, *immutabilis victus, et luce carior veritas fuit*.

^p Cod. Veronen. et tres codd. Casinen., *Conversatus enim in deserto vestitum habens de pilis cameli, et zonam pellitiam circa lumbos suos*.

^q Cod. Martinen., *prophetico rigore*.

increparet errantem : maluitque vir beatissimus sub A quam reticere veritatem, qui manifestare venerat denuntiatione iustitiæ furentis succumbere gladio a auctorem b. Amen.

HOMILIA LXVII.

In nativitate sancti Joannis Baptistæ III.

ADMONITIO.

213 Plures etiam codices mss. hanc tertiam homiliam *De nativitate sancti Joannis Baptistæ* S. Maximo ascribunt. Principem locum obtinent tres codices Vaticani 1277 pag. 42, 1269, 1196 pag. 24 a tergo; deinde tres codices Casinenses, 12 pag. 322 a tergo, 104 pag. 167 a tergo, cxi pag. 71 a tergo. His plene consentiunt codices xii Sanctæ Crucis in Jerusalem pag. 71, Novariensis 42 pag. 80, Augiensis xv, Ratisponensis S. Emmerani p. 33, Veronensis 431, Martinensis et Ambrosianus, qui omnes inscripto Maximi nomine, eum auctorem proclamant. De editoribus nulla est questio; nam quotquot duas superiores homilias complexi sunt, hanc pariter S. Maximo tribuerunt: Gymnicus scilicet pag. 204, Galesinius pag. 149, Cumdius tom. IV, pag. 394, Combessius tom. VI pag. 123, Raynaudus pag. 328, Margarinus in Bibl. Max. tom. VI pag. 35. Sed non est omittendum neminem huc usque hasce tres homilias Maximo nostro denegasse.

214 ARGUMENTUM. — *Omnium prophetarum præconia per Joannem Baptistam firmata sunt. Hic enim solus propriis oculis videre meruit Dominum nostrum Jesum Christum, et annuntiare præsentem. Plusquam propheta dictus, et vox clamantis in deserto, et inter natos mulierum major.*

Festivitatem præsentis diei, fratres carissimi, venerandi Joannis Baptistæ genuina et nativitas consecravimus, qui idcirco in hoc sæculum superna dispensatione directus est, ut non solum ipse prophetali sublimaretur gloria, sed ut et omnium etiam per eum prophetarum præconia firmarentur. Nec immerito illum præcipuo et honore nunc veneramus, qui speciali quadam gratia ob hoc Redemptorem mundi novissimus prophetavit, ut ostenderet eum primus. Hic enim solus est prophetarum qui Dominum nostrum Jesum Christum, quem alii in longa tempora futurum præscierunt, propriis oculis videre meruit et annuntiare præsentem; nam sicut sacratissimum Evangelium refert, veniente Domino ad baptismum ejus, hujusmodi prorupit in vocem: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (Joan. i). Propter hoc nimirum Salvator ipse de illo dicebat ad turbas: *Quid existis in desertum videre? Prophetam? dico vobis, et plus quam prophetam* (Matth. xi). Plus revera est quam propheta, cum cæteri omnes venturi adhuc Christi fuisse præcones; hic autem probatissimus venit Dominus præsentis assertor. Plusquam propheta est, cujus manibus, quod nulli est præstitum prophetarum, baptizandum se Dei Filius inclinavit. Plusquam propheta est, cujus tanta prærogativa meritorum, et uno eo-

demque momento cæli terræque arbitrum submersum aquis tingeret in Jordane, Spiritum quoque sanctum venientem cerneret in columba, et attestantis vocem Patris audiret e cælo (Matth. iii). Ille est ille, quem inspirante Deo præscius annuntiat Isaias, dicens: *Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini* (Isai. xl). Quam congrue, fratres carissimi, beatus Joannes prædicatus est vox, qui cælestis Verbi et præco mittebatur et testis. Hic ille est, cujus per angelum Gabrielem prænuntiatur nativitas, et nomen, et meritum. Hic est etiam, qui judicio cælestis sententiæ cunctis mortalibus antefertur, dicente Domino: *Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista* (Matth. xi); quam pulchre dictum est inter natos mulierum non esse majorem Joanne, quia ille omnimodis major erat, qui de virgine nascebatur. Hic est ille etiam, qui maluit a rege prosterni, quam regem non increpare peccantem. Quibus prospectis advertite, dilectissimi; quantam huic reverentiam, **215** quantum devotionis debeamus impendere, qui ut honorabilis sit a sancto est Spiritu prophetatus, promissus ab angelo, laudatus a Domino, et perpetua sanctæ mortis gloria consecratus. Decebat namque, ut mysticam nativitatem ejus mirabilis vita sequeretur, et sanctam perfectamque vitam **216** mors Deo devota concluderet. Propter quod, fratres, toto hodie orbe Christi Ecclesia primordia nativitatis ejus ketissima festivitate concelebrat, qui æterna mortalibus adesse gaudia stupenti mundo testis fidelissimus revelavit.

a Cod. Veronen., venerat veritatis auctorem.

b Idem cod. S. Crucis in Jer. addit, *Auctorem Jesum Christum Dominum nostrum, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.*

c Idem cod. Ambros., genuina festivitas consecravimus; cod. Vat. 1196, geniti nativitas.

d Cod. Vat. 1196 et Martinen. omittit etiam.

e Idem codd. Vat. et Casinen., præcipuo nunc honore.

f Codd. Vat. 1269 et 1196, ut eum primus ostenderet.

g Tres codd. Casin., propriis videre oculis.

h Idem cod. Ambros., Vaticani omnes et Casin., ecce qui tollit peccatum mundi.

i Cod. Martinen. omittit de illo.

j Cod. S. Crucis in Jer., Plus est beatus Joannes

Baptista quam, etc.

k Cod. Ambros., in cujus manibus.

l Cod. Martinen., in baptizando.

m Codd. Vat. 1277 et 1196, necnon Casinen., cujus tanta est prærogativa.

n Idem cod. Ambros., et S. Crucis in Jer., cæli, D terræque arbitrem.

o Idem cod. Ambros., Parate viam Domino.

p Cod. Martinen. omittit carissimi.

q Codd. Casin. et Martinen. omittunt et. Cod. Martinen. post vocem etiam addit ille qui, etc.

r Cod. Casin. 12, natus erat.

s Codd. Vat. 1269 et 1277, quantum huic reverentiæ, quantum devotionis, etc.

t Cod. Martin., coronatus pro consecratus.

u Cod. S. Crucis in Jer., Quapropter.

HOMILIA LXVIII.

In natali beatissimorum Petri et Pauli apostolorum I.

ADMONITIO.

Eximias orationes panegyricas de principibus apostolorum Petro et Paulo habuisse S. Maximum tam ex codicibus nris, quam ex editionibus constat. Primum testimonium tradidit Gennadius, dicens S. antistitem Taurinensem tractatus in laudem apostolorum scripsisse, quæ generali commendatione omnes complexus est homilias et sermones, quos ipse pro celebrandis SS. apostolis Petro et Paulo habuit. Hujus homiliæ sancti Maximi nomen præferentes meminerunt codices duo Vaticani 1275 p. 54 a tergo, 1277 p. 54 a tergo, et tres Casinenses, 102 p. 153 a tergo, 109 p. 88 a tergo, 305 p. 171. In horum numerum ducimus vetustissimum codicem Ambrosianum, a Mabillonio et Muratorio multis commendatum, eique cœvum Sangallensem, Augiensem deinde xv. Ratisponensem S. Emmerami p. 54, Veronensem 431, duos Belgicos Martinensem et Camberonensem, Vallicellianum num. 9; ac tandem 99 S. Crucis in Jerusalem, qui eandem *De natale sanctorum Petri et Pauli* inscribit. Non negamus quosdam amanuenses fuisse qui hanc homiliam S. Leoni Magno attribuerunt, ut nobis occurrit in codicibus Vaticano 1269, pag. 52, Basilicæ S. Petri 9 A pag. 400 a tergo, et in codice ii, olim bibl. S. Crucis Minor. pag. 226, nunc Laurentiano; sed suspicio omnia a Balleriniis sublata est, cum eam inter sermones Leoninos non susceperint. Et quamvis sequentes homiliæ in veteribus S. Leonis collectionibus insertæ inveniantur, hæc profecto S. Maximo semper adjudicata fuit, quod ad majorem ejus probationem notandum erat. Codicibus Maximo suffragantibus respondent editores, Gynnicus pag. 205, cujus titulus est: *In natali beatissimorum Petri et Pauli apostolorum*, Galesinius pag. 150, Combelsius tom. VI pag. 204, Cumiidus tom. IV, pag. 444, Raynaudus pag. 228, Margarinus in Biblioth. Max. tom. VI pag. 34, qui eandem Gynnici inscriptionem adoptarunt. Præmittimus recensere auctores qui verbis sancti Maximi uti sunt ad probandum Petri primatum in Ecclesia, collatamque ei in clavibus a Christo plenam judicandi potestatem; cum hæc adeo nota sint ut notiora fieri nequeant.

ARGUMENTUM.—*Principes apostolorum Petrus et Paulus mirificis, itaque verissimis laudibus a S. Maximo efferuntur, atque imprimis Petrus, ex cujus confessione divinitatis Christi ei traditum fuisse universæ Ecclesiæ principatum plane ad veritatem cognoscitur.*

Gloriosissimos Christianæ fidei principes annuis solemnitatibus honorantes, fratres carissimi, ipsum Dominum ac Deum nostrum, qui hujus auctor est fidei, debita religione veneramur. Apostoli namque Latino sermone dicuntur missi; qui ergo honorant missos manifestum est^a honorare eos mittentem; quoniam dignitas quæ defertur ministris, illi sine dubio cujus ministri sunt exhibetur; ut ait ipse Salvator^c ad discipulos suos: *Qui vos audit, me audit, et qui vos^d recipit, me recipit* (Luc. x; Matth. x). Vere beata apostolorum merita, in quibus se Christus^e et recipi prædicat, et audiri. Beati nihilominus et illi, quorum^f devotio delata apostolis recurrit in Christum. Tenentes itaque, fratres, tantæ hujus promissionis fidem de suppliciis patrum nostrorum pro Christi confessione susceptis, fidelibus gaudiis exultemus; quoniam, qui de martyrum morte^h lætatur, martyres nonⁱ dubitat cum Christo regnare post mortem. Nos vero Ecclesiarum omnium^j reverentissimos patres, Petrum dico et Paulum, piissimis studiis honoremus, quibus Christi præstante gratia, factus est hodie de morte natalis, quibus finis vitæ vivendi initium dedit; quibus, ut ait **217** apostolus Paulus (*Philip. i*), vivere Christus^k erat, et mori lucrum. Erat utique Christus eis

A vivere, quibus vita non erat sine Christo. Erat Christus eis vivere, quia totum proficiebat Christi Ecclesiis, quod vivebant. Erat eis et mori lucrum, ^l qui tali morte vitam sibi mercabantur æternam. Erat eis mori lucrum, quorum corruptioni incorruptio succedebat, et damna præsentium temporum lucra perpetua sequebantur. Sed jam necessarium, carissimii, reor, ut proprias eorum specialesque virtutes prout ariditas linguæ nostræ ingeniique tenuitas patitur, imo ut misericors Deus annuerit proloquamur. Illic itaque ille est Petrus, qui confitendo Christum Dominum vivi Dei esse Filium, validissima invictaque nobis credendi fundamenta constituit. ^m Nam percunctanti Domino quis esse ab hominibus diceretur respondit: *Tu es Christus Filius Dei vivi* (*Matth. xvi*); id est: tu Domine de carne virginis factus es Christus, ⁿ qui Dei vivi es Filius sempiternus: ^o tu Domine ab hominibus natus es homo, qui ^p incogitabili majestate Deus es apud Deum: tu es Christus, qui pro redemptione nostra ad passionem veniens impassibilis permanes apud Patrem. Quis igitur unquam in tantum hoc incomprehensæ Deitatis arcum, ^q humani sensus attollere potuisset obtutum, nisi ab ore Petri salutaris hujus fidei veritas radiasset? Quis meritum ejus gloriam, quamvis magis æquiparare^r posset eloquio, a quo nobis adorandæ divinitatis fides et cœpit et permanet? ^s quid tanto gloriosius viro, qui fidem secreti inscrutabilis loquendo edidit, vivendo docuit, patiando firmavit? Ut autem confessionis ^t hujus quanta esset magni-

^a Cod. Casin., *festivitatis*.

^b Cod. Ambros., *manifestum est eos honorare mittentem*: item codd. Martin., et Casin. omittit eos.

^c Cod. Basil. S. Petri, *discipulis suis*.

^d Codd. 2, olim S. Crucis Minor. Convent., et Martinen., *et qui vos spernit, me spernit, et qui vos recipit, etc.*

^e Cod. Martinen. habet *Vere beatorum apostolorum*, etc.

^f Cod. basil. S. Petri omittit et.

^g Item cod. S. Petri, *quorum confessio delata apostolis decurrit in ipsum*.

^h Cod. Vat. 1277, *lætatur*.

ⁱ Idem cod., *non dubitant*.

^j Cod. cit. S. Petri, *reverendissimos*.

^k In cod. Ambros. deest erat.

^l Idem codd. S. Crucis in Jer., Ambros. et Veronen., *quia tali hac morte*.

^m Cod. Casin., *Nam quia percunctanti*.

ⁿ Cod. Veronen., *qui vivi Dei es Filius sempiternus: tu Domine hominibus natus es homo*.

^o Cod. Martinen., *qui incogitabili*.

^p Cod. cit. S. Petri omittit humani.

^q Cod. Casin., *possit*.

^r Cod. Casin. 109 legit, *qui tanto gloriosior*.

^s Cod. S. Petri habet, *confessionis beati Petri quanta esset magnitudo*.

tudo Salvator ostenderet, ait ei: *Beatus es, Simon A* Bar-Jona ^a quia caro et sanguis non revelavit **218** tibi, sed Pater meus, ^b qui in cælis est: et tibi dabo claves regni cælorum (*Matth. xvi, 17, 19*). Quis ergo Christum per carnem, et in carne natum omnipotentis Patris esse Filium sentire potuisset, nisi propitius ^c hoc ipse Pater per Petrum nobis revelasset e cælo? ^d Hoc illi confessio dedit ut ante claves regni ^e cælorum acciperet quam cæli januas introiret. ^f Sed ne qua vos, fratres, de creditis Petro clavibus regni more nostrarum clavium cogitatio terrena permoveat. Clavis enim cæli lingua est Petri: ^g quia singulorum merita censendo, apostolus unicuique regnum ^h cælorum aut claudit, aut aperit. Non est ergo clavis ista mortalis artificis aptata manu, sed data a Christo potestas est judicandi. Denique ait ⁱ eis: *Quorum remisistis peccata, remissa sunt, et quorum ^j detinueritis, detenta sunt (Joan. x).* Hic est Petrus, quem Christi esse confidentissimum subjecta vestigiis ejus maria probaverunt; nam a Domino suo novos sibi dari in fluctibus gressus, ut fidelis poposcit, et ^k ut dilectus promeruit; qui ob hoc solum ^l trepidare visus est ut fragilitas humana cognosceret quanta esset inter Dominum servumque distantia, dum aggravata peccatis caro mergitur, ^m et immaculati nescit planta desiderare. ⁿ Similiter et illud, ne, dum super aquas ambulans Petrus pede intrepido pervenisset ad Christum, Domini forte sui virtutibus ^o æquaretur. Sed quid illum tantopere dicimus trepidasse, ^p cum prava trepidatio sua majorem proficiat ad fidem? ut enim credidit ^q Petrus imperio Domini sui posse se a fluctibus sustentari, ita nihilominus, ^r dum mergitur, credidit ipsius Domini sui se virtute salvandum. Vere beati Petri, ^s et dum trepidat, mirabilis fides, quia nec perurgentis **219** periculi potuit turbare formido; clamando enim dum mergitur:

Domine, libera me, de se diffusus est, non de Domino dubitavit. Ne quis ergo timorem hunc gloriosissimi Petri ducat in vitium: quoniam timor iste, quamvis ^t primam ejus turbaverit fidem, confidentiam tamen in eo reparatæ credulitatis ornavit. Hic est Petrus, cui Christus Dominus communionem sui nominis libenter indulsit. Ut enim, sicut apostolus Paulus (*1 Cor. x*) edocuit, ^u petra erat Christus; ita per Christum Petrus factus est petra, dicente ei Domino: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam (Matth. xvi)*. Nam sicut in deserto ^v dominico sitiienti populo aqua fluxit e petra (*Exod. xvii*), ita universo mundo perfidiae ariditate ^x lassatim de ore Petri fons salutiferæ confessionis emersit. Hic est Petrus, cui Christus ascensurus ad Patrem pascendas ^y oviculas suas agnosque commendat (*Joan. xi*); ut quos ille pietatis miseratione redemerat, hic fidei suæ virtute servaret. Et recte sane ei arbiter occultorum Dei Filius pascendas ^z oves tuendasque commisit, cui noverat in nutriendo grege dominico nec studium deesse, nec fidem. Hic est Petrus, qui dum ad crucem tanquam crucifixi discipulus duceretur, verso se poscens corpore crucifigi, passionem non timuit, sed æqualitatem crucis dominicæ declinavit, ut ostenderet universis admirandæ se humilitatis virtutem novique mysterii disciplinam ^{aa} et inter tormenta servasse. Quam securus, carissimi, perrexit Petrus ad crucem, qui repulso timore mortis, moriendi ordinem tam acerba ^{bb} in passione quesivit! Quid etiam de gloriosissimo referam Paulo, in quo Dominus fidem nomini ^{cc} sui, dum ipsam fidem ^{dd} persequeretur, elegit? Qui dum velut acerrimus persecutor ^{dd} Christianam vastat Ecclesiam, inimico adhuc ejus in pectore amicum sibi cor Christus invenit; dumque temporalia capit ad supplicia Christianos, ipse perpetuam captus ad gratiam, factus est subito

^a Cod. Vat. 1277, quia non caro, et sanguis revelavit tibi, etc.

^b Codd. S. Petri 40 F, et Casinen., qui est in cælis.

^c Cod. S. Petri 9 A, hoc et ipse Pater.

^d Codd. S. Crucis et S. Petri, Hoc illi confessio dedit.

^e Codd. Ambros., Veronen., Casinen. et S. Petri 40 F, regni cælestis.

^f Idem cod. Ambros., Sed nequaquam vos, fratres, de creditis. Cod. S. Petri 9 A, de traditis Petro. Cod. Veronen., Sed neque vos, fratres, de creditis.

^g Idem cod. S. Crucis, lingua est Petri, qua singulorum merita.

^h Codd. Ambros., Veronen., Casinen. et Martin., unicuique regnum cæli.

ⁱ Idem Cod. Ambros., Denique ait ei.

^j Cod. Ambros., et quorum retinueritis, retenta sunt. Codd. S. Petri 9 A, et Casinenses, necnon Vaticani 1269 et 1277 legunt retenta erunt.

^k Cod. S. Petri 9 A, et ut dilectus promeruit.

^l Cod. Vat. 1277, trepidasse visus est.

^m Cod. S. Petri 40 F, et immaculata nescit planta residere. Cod. Vat. 1277, planta subsidere.

ⁿ Codd. Vat. 1269 et 1277, Casinen. et S. Petri 9 A, Simul et illud.

^o Idem cod. Ambros. virtutibus cœquaretur.

^p Cod. Veronen., cum pia trepidatio sua majorem profecit ad fidem. Cod. S. Petri 40 F, cum pia trepida-

tionem suam, etc. Codd. vero Belgici, Martinen., et Camberonen. habent parva.

^q Cod. Martinen. omittit Petrus; in Cod. Ambros. deest se a fluctibus.

^r Idem cod. 2 S. Crucis Minor., dum mergitur, credidit ipsius Domini sui. Item codd. Veron., et Vat. 1277 legit posse a fluctibus sustentari; ita nihilominus mergitur, dum credidit ipsius Domini sui virtute salvandum.

^s Idem codd. S. Crucis, S. Petri 9 A, Vat. 1277, et Casinen., Vere beati Petri est, et dum trepidat mirabilis fides, quam nec per urgentis periculi.

^t Cod. S. Petri 9 A, quamvis primum.

^u Cod. Martinen., petra autem.

^v Cod. S. Petri, Nam sicut in deserto jussu dominico sitiienti populo aqua effluxit e petra, ita universo mundo perfidiae ariditate lassato de ore Petri. Cod. Martinen., lassanti; cod. vero Camberonen., lassato.

^x Idem codd. S. Crucis Minor. Convent. in Lauren., Veronen., Vaticani 1269 et 1277, et Casinen., perfidiae ariditate lassanti.

^y Cod. S. Petri 9 A, agriculas suas, ovesque.

^z Cod. Casin., oves suas.

^{aa} Cod. S. Petri 40 F, etiam inter tormenta.

^{bb} Cod. Vat. 1269 omittit in.

^{cc} Codd. Vat. et Casin., persequeretur.

^{dd} Cod. Martinen., Christianorum.

pastor ex lupo, ex prædone custos, ex hoste defensor; unde patuit nec Paulum malignæ mentis proposito plebem dominicam persecutum, nec Christum latuisse ^a quem eligeret in Paulo. **220** Hic est Paulus, qui, Christi vocibus inelamatus e cœlo, oculis in se Judaicæ infidelitatis obtusis, videndi aciem non perdidit, sed mutavit; amisit oculos, et recepit: ut uno eodemque tempore et in ^b persequentem cæcitatatis vindicta procederet, et ^c vocantis Dei gratia illuminaret electum; ait illi namque de cœlo Dominus: *Saule, Saule, quid me persequeris* (Act. ix)? Id est, cur me persequeris, Saule? Quæ mea odium erga me tuum excitavit iniquitas? Nunquid quia illuminavi cæcos, quia sanavi ægrotos, quia fugavi dæmones, quia esurientes populos quinque panibus pavi? An quia de tumulis mortuos ^d suscitavi? An forte magis quia fidelibus meis regnum cœlestis promisi? Sed si præstare me posse dubitas quæ promitto, aspice, si tamen potes, unde te vel qualem appello? Sed quare me persequeris, Saule? Aut quid, me persequendo, proficies? Nunquid adversus regnantem in cœlo ultum tua persecutio habebit effectum? Nunquid nocere mihi quidquam poteris, quem non potes intueri? *Ego enim sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris*, qui terras cœlo, crucem regno, mortem perpetuitate mutavi. De quibus omnibus non te debere cunctari, et ereptus tibi nunc, et post paululum redditus suadebit aspectus. At beatissimus Paulus repentina quidem cæcitate coercitus, intellecta tamen majestate loquentis e cœlo, continuo fidelis est effectus, et a persecutione destituit, et novos in-

tuendi Christum oculos acquisivit. Hic est Paulus, qui pro suarum remuneratione virtutum ultra humana merita tertium raptus ad cœlum, cœlestia secreta cognovit (*I Cor. xii*); ut Ecclesiarum futurus doctor inter angelos disceret quod inter homines prædicaret. Aut quis ei impune ultra non ^f credat, qui de sacramentis dominicis non solum audita loquitur, sed et visa testatur? Quanta hoc, fratres, Dei nostri actum est gratia, ut qui de cœlestibus in apostolatum vocatus est, apostolatus ejus consecraretur in cœlo. Et post omnia, hic est Paulus, ^g qui cervices suas, quas adversum Christi nomen superbus erexerat, perfidorum cædendas gladio humillimus pro Christi honore submitit; nec piguit **221** eum pro illo mori quem ^h sæpe probaverat vivere et regnare post mortem. Atque ita factum est ut gloriosissimum Paulum, qui in diversis gentibus pro fide Christi ⁱ multo certamine dimicando innumera bella peregerat, velut victorem mundi Roma susciperet ad triumphum. Ili ergo sunt beatissimi Petrus et Paulus, qui sacramentum cœlestis regni uno spiritu prædicantes, sub unius passione diei doctrinam suam pio sanguine, **222** et morte fortissima consecrarunt; qui etiam tanquam Ecclesiarum omnium principes facti, dispensatione cœlesti, Romam petentes, et ^j sacratissima sua corpora in illius urbis arce recondenter, ^k quæ totius orbis obtinuerat principatum; quatenus potentiam virtutis suæ Christus ostendens, ubi mundus caput habebat imperii, ibi regni sui principes collocaret ^l.

HOMILIA LXIX.

De eodem natali sanctorum apostolorum Petri et Pauli II.

ADMONITIO.

Doctissimos Ballerinos secuti, non alium nisi episcopum Taurinensem Maximum hujus homiliæ auctorem esse judicamus. Hi cum eam duasque sequentes invenerint in prima collectione sermonum S. Leonis Magni, condita, ut ferunt, a Desiderio abbate Casinensi, postea Victore III pontifice, non esse quidem Leonis opera, sed Maximi sine dubitatione testati sunt, in præf. ad sermones S. Leonis, pag. 72 edit. Venet. anno 1753. Quare non assentimur scriptoribus codicum basilicæ S. Petri 210 D, et 40 F, Vaticanæ 1269 pag. 59 a tergo, Laurentianæ 33, Plut. xiv pag. 155, atque aliorum fortasse qui hujusmodi homilias S. Leoni attribuerunt. Codicum enim vetustate magis quam numero agendum est. Primum locum antiquitate sibi vindicant codices Ambrosianus et Veronensis 431, octavo sæculo non posteriores, hisque succedunt Vercellensis 81, Vaticanæ tres 6451 pag. 142, 1273 pag. 57, 1277 pag. 56 a tergo, Casinensis cx1 pag. 82, Ratisponensis S. Emmerami pag. 36, Vallicellani item duo xv pag. 61, et A 9, S. Crucis in Jerusalem xi pag. 66, u bibl. olim Sanctæ Crucis Minor. Convent., nunc Laurentianus, Ambrosianus alter 146, Farsensis sig. B, Martynensis, Camberonensis, Augiensis xv, et tandem Cisterciensis Montis Amiata, qui omnes simili inscriptione S. Maximi episcopi homiliam appellant. Nos autem magis magisque confirmat Alcuinus, qui eam Maximo attributam suo in Homiliario refert cum titulo: *In nativitate SS. apostolorum Petri et Pauli*, pag. 321 Venetæ edit. an. 1571. Et ne longiores simus, editores recensere omittimus, cum omnes a Gymnico pag. 211 hanc homiliam et sequentes iteratis impressionibus in lucem emisserint. Unum monendum superest, nempe in codicibus Vatic. Ottoboniano 106, et Urbevetano auctoris nomen deesse.

^a Cod. Veronen., quod eligere deberet in Paulo. D Item codd. Casinen. et S. Petri 9 A, quid eligere deberet.

^b Cod. Camberon., et in persecutorem.

^c Cod. S. Petri cit., vocatus Dei gratia.

^d Cod. Ambros., mortuos resuscitavi.

^e Cod. Martinen. omittit enim.

^f Idem cod. Ambros., impune ultra non credet.

^g Codd. Vat. 1277, S. Petri 9 A, Vallicell. 25, et A 9, et Casinen., qui cervicem suam, quod, etc.

^h Cod. Vat. 1269 omittit sæpe; cod. vero 1277, quem se probaverat.

ⁱ Cod. Martinen., multa certamina.

^j Cod. Veronen. caractere. grandiori scriptum sacratissima.

^k Cod. S. Petri 9 A, qui totius orbis obtinuerunt principatum.

^l Idem cod., Qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum, Amen.

ARGUMENTUM. — *Utriusque apostoli privilegia, gratiarum munera, et excellentiæ prærogativas S. Maximus celebrat.*

Apostolici natalis gaudio, fratres carissimi, Petri et Pauli, quorum hodie beatissimis passionibus jucundamur, lætior per universum mundum Christi exultat Ecclesia; quæ licet omnium * se sanctorum martyrio certa sit adornari; quandoquidem videt de hoc sæculo ipsos fidei patres et magistros martyrum triumphasse. Quid enim insignius Petro, qui in carne positus, mensuram carnis egressus, Christum Jesum, ^b vivi Dei Filium verum confitetur, et quod omnium adhuc mortalium pectus latebat, prima Petri lingua novo est sermone confessa. Quid, fratres mei, magnificentius Petro, qui tantæ confessionis merito, cum corruptibili adhuc esset in corpore, et nec dum ipse ascendisset in cælum, regnum illi cœleste et claudere et aperire permissum est? Quid sublimius ejus fide qui, gradiente Domino super aquas, humanæ conditionis oblitus, viam sibi in fluctibus dari et poposcit ^c et meruit; tantaque mentis ejus confidentia fuit, ut crederet se posse per fidem quod sciebat homini impossibile per naturam? Nam quia postea mergebatur, ut mihi videtur, necessarium fuit, ne tanti sublimitate miraculi in perniciem forte sui æquata Christo carnis fragilitas superbiret. ^d Fuerit **223** certe infirmitatis corporeæ, quod paulo post timuit; quis ^e tamen ambigat inimitabilis fidei fuisse, quod eum descendente de navi, tremula, et ^f inconcussa humanis gressibus maris unda sustinuit? ^g

HOMILIA LXX.

De eodem natali SS. apostolorum Petri et Pauli III.

ADMONITIO.

Hanc quoque homiliam Ballerinii S. Maximo nostro adjudicarunt, perpensis ante tum Vaticanis, tum basilicæ S. Petri mss. codicibus, quorum nonnulli eandem S. Leoni Magno inscribunt. Multo enim superiores sunt numero et excellentia codices qui eidem antistiti Taurinensi suffragantur; nam præter Vaticanos duos 1273 pag. 56 et 1277 pag. 56, duosque Vallicellanos xv, pag. 71 et A 7 pag. 197, conceptis verbis nomen ejus deferunt codex xii S. Crucis in Jerusalem pag. 77, codex alter S. Crucis Minor. ii in Laurent. pag. 128, Farfensis B, Augiensis xv, Martinensis, Veronensis 437, duoque demum Ambrosiani; scilicet C 98 vetustissimus, et H 146. His mss. libris antiquitate omniumque existimatione præclarissimis accedit Alcuini testimonium, qui suo in Homiliario memoratæ editionis, pag. 71, S. Maximo eam tribuit. Et ne editorum nomina quæ supra retulimus iterum repetamus, sat monuisse erit nullum reperiri non concordem cum Gynnico pag. 113, apud quem est homilia tertia de festivitate SS. apostolorum Petri et Pauli.

ARGUMENTUM. — *Comparantur invicem duo apostoli, unus laudatur a fide, alter a doctrina. Petrus per fidem factus est eminentior cæteris apostolis; Paulus supernis luminibus illustratus, constitutus est magister et doctor gentium.*

Beatissimorum apostolorum Petri et Pauli insepa-

^d rabilem fidem, passionemque germanam omni nos devotione, fratres, necesse est celebrare, quia et laudabilis eos vita ad gloriosissimum perduxit occasum, et mirificus obitus perpetuam transmisit ad vitam. Et licet in Petro fides emineat, in Paulo doctrina

* Cod. Farf., quæ licet omnium sanctorum martyrio certe sit adornanda; horum tamen victoria gloriosius illustratur; quando quidem. Cod. S. Crucis in Jer., horum tamen victoria gloriosius illustratur; quoniam quidem videt, etc.

^b Cod. Vat. 1277, Christum Jesum, Dei vivi Filium confitetur.

^c Cod. 12 S. Crucis in Jer., promeruit; cod. S. Petri 40, F, et poposcit, et meruit.

^d Cod. 11 qui supra, et cod. 12 S. Crucis in Jer., Fuit; Martinen., Fuerat certe.

^e Cod. Martinen., quis autem ambigat.

^f Cod. S. Petri 40 F, et 210 D, Vallicell. 7 A, legunt inconcussa.

^g Cod. Martinen., elegerit.

^h Cod. Cambronien. omittit vocem firmamentum.

ⁱ Cod. Vat. 1277, cujus ob hoc statim sunt cæcati oculi; cod. S. Petri 40 F, cujus ob hoc sunt a Domino cæcati oculi, ut suscep. grat.; cod. Farf., verit. cœlesti lumine clariore fulgerent. Atque ut omnes adverterent Christiani nominis princeps futurus Christum, quem persequeretur, etc.

^j Cod. 12 S. Crucis in Jer. legit, quæ beatum Paulum universo orbi mirabilem faciunt.

^k Cod. cit. 12 S. Crucis in Jer., degeret; cod. Vat. 1277, inter homines agit.

^l Quatuor Casinen., et Vat. 1277, quod doceret in terra.

^m Cod. n, cui elevatis super cælos oculis.

ⁿ Idem cod. n, et per hæc incedentes, etc.

præcellat; ^a et magisterium tamen Pauli fidei plenitudo est, et credulitas Petri doctrinæ est fundamentum; quos tanta cœlestis electionis dignatio ^b visitavit, ut hic fieret de piscatore doctor, ille de persecutore defensor. Sed in hoc omnipotentis Dei attollenda majestas est, qui inspiratione mirabili **225** docendi gratiam tribuit imperito, et inimicum fecit amare quod oderat, et fidem, quam impugnabat, asserere. Illius piscationem non abstulit, sed mutavit; hujus cœcavit oculos ut, purgatiore recepto lumine, clarissimæ mentis acie ultra humanum videre ^c possit aspectum. ^d Quantum igitur meriti apud ^e Deum suum Petrus erat, ut ei post naviculæ parvæ renigium totius Ecclesiæ gubernacula traderentur? ^f Aut quantum in apostolatus sui ministerio complacuisse Christo credimus Paulum, cui tantum placere potuit persecutor? Placuit enim, quia non iniqui pectoris studio, sed simplicis ignorantie incauta devotione certabat. Denique, ut primum sensibus ejus Spiritus veritatis infusus est, ostendit continuo, non se Christi ævisse odio, sed amore paternæ legis ^g innocenterrasse. De quo quid ergo potissimum dicam? cum fidelissimus ipse sibi sit testis: ^h qui cum nec suas velit jactare laudes, ⁱ et Christi cuperet annuntiare majestatem, verecundius quod in se gestum est constitetur. Ut enim velut de altero quodam: ^j Scio hominem, inquit, in Christo ante annos quatuordecim, sive in corpore, sive extra corpus nescio,

HOMILIA LXXI.

De eodem natali SS. apostolorum Petri et Pauli IV.

ADMONITIO.

Ut omnis suppositionis notam ab hac Maximi homilia amoveamus, quod discrepantes inter se codices inveniantur, operæ pretium erit eos recensere, et quid de illis peritiores in arte criticæ judicant agnoscere. Non eosdem pigeat commemorare persæpe allatos niss. codices, scilicet Veronensem 431, Vaticanum 1277 pag. 77, Ambrosianum 146, S. Crucis in Jerusalem xii pag. 60, Augiensem xv, n S. Crucis Minor. pag. 129, nunc Laurentianum, Vallicellianum xv pag. 72, Ratisponensem S. Emmerami pag. 35, Martinensem, Farfensem B, Casinensem cxi pag. 83 a tergo. Hi omnes in serie homiliarum de SS. Apostolis Petro et Paulo, quas concorditer S. Maximo ascribunt, hanc etiam complectuntur. Quinque autem sunt codices S. Leonis. Magno homiliae asserentes; scilicet Laurentianus 39, Plut. xiv pag. 135, basilicæ S. Petri duo, 40 F et 210 D, duo item Casinenses, 115 pag. 161, et 104 pag. 171. Alter codex Casinensis 126 pag. 148. Venerab. Bedæ nomen refert. In codice autem Ottoboniano 106 nulli auctori homilia tribuitur. Quæstionem non tam absolutam putamus a majori codicum affirmantium numero, sed et a Balleriniis, qui in præfatione ad sermones S. Leonis a S. Maximo repetendam docuerunt. His consonant editores omnes supra memorati.

227 ARGUMENTUM. — Christus Petrum piscatorem, et Paulum persecutorem ad fundandam Ecclesiam elegit. Utriusque admirabilia est electio, divinumque erigendæ Ecclesiæ opus ostendit; quod Petrus ad acquirendos Deo homines, Paulus autem ad eos doctrina illuminandos assumpti sint; Ecclesiarum appellati columnæ.

Beatissimorum apostolorum passio, fratres, quo-

^a Cod. Vat. 539 et S. Pet. 40 F omittunt particulam et.

^b Cod. tres Casin., sublimavit.

^c Codd. n S. Crucis Minor., et 12 S. Crucis in Jer., possent.

^d Idem cod. n S. Crucis Minor., Quanti igitur, etc.

^e Codd. 17, Plut. xiv, Laurent., Farfen., Veron., S. Pet. 40 F, 210 D, Vat. 1277, apud Dominum.

^f Cod. S. Pet. 210 D, At quantum.

^g Cod. Vat. 1277, quasi innocenterr.

^h Cod. Reg. 539, vellet jactare, etc. Cod. vero Vat. 1277, qui nec suas velit, etc., ita et codd. tres Casin.

ⁱ Cod. Vat. 1269, et Christi annuntiare cupiat majestatem.

^j Cod. 12 qui sup., Quid Paulo apostolo, etc.

^k Cod. S. Pet. 40 F, Quid autem hoc beatius, etc.

A Deus scit, raptum hujusmodi. Et scio hujusmodi hominem sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit, quoniam raptus est in paradysum, et audivit arcana **226** verba, quæ non licet homini loqui (II Cor. xii). Quid hoc Apostolo magnificentius, cui in medio mortalium constituto, et supra cœlos ire datum, et ad terras redire concessum est? ^k Quid hoc beatius viro, qui inter secreta paradisi ^l ediscere meruit quod nec lingua hominis loqui possit, nec quisquam mereretur audire? ^m Et cum tantæ sint sublimitatis illa quæ docuit, ut comprehendere ea mens humana non possit; quantæ illud putamus esse gloriæ quod prodere sibi asserit non licere? Quid etiam de Petro referam, cujus tanta a Deo est approbata justitia, ⁿ tantaque ei potestas attributa judicandi, ut in arbitrio ejus poneretur cœleste judicium? Perspicite ergo, et æstimate quanto nobis sit Petrus apostolus honore reverendus, cujus sententiam in terris prolatam sempiterni judicis æquitas non ^o repellit. Et ideo diligenter intendite quæ sit ejus ^p gloriæ magnitudo, cui dum claves ^q regni committuntur æterni, ^r cœlum illi claudere et aperire permissum est. Horum itaque, carissimi, per universum mundum veneranda hodie passio celebratur: horum hodie concursu ^s lætissimo excolit Roma martyrium; et quorum dudum impia ^t persecuta est sanguinem, eorum nunc peculiari devota patrocini gloria ^u.

Cum hodie natalem solemniter celebramus, cunctis est honoranda credentibus, quos pro justitiæ pietatisque plenitudine Salvator mundi humano generi et patres esse dedit et iudices. Quantæ autem integritatis, quantæ pietatis fuerint hinc vel maxime pervidendum est, quod ille eos ad emendationem corrupti sæculi, et ministerium suæ voluntatis elegit, quem non fal-

^l Cod. Martinen., discere.

^m Cod. Martinen. habet Et si tantæ sint, etc.

ⁿ Cod. Veronen., quantaque ei potestas attributa est judicandi. Codd. verò Vat. Reg. 539, S. Petri 40 F, et Casin., cuicque tanta potestas attributa est, etc.

^o Cod. S. Pet. 40 F, non repellat.

^p Cod. Vall. 7 omittit vocem gloriæ.

^q Cod. Veron., regni cœlorum.

^r Cod. Reg. Vat. 539, etiam cœlum illi, etc.

^s Codd. Veron. et tres Casin., lætissima.

^t Idem cod. n, et quorum dudum impia gens persecuta est, etc.

^u Cod. Vat. Reg. 539 addit auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

lebat electio. Vocavit namque Petrum opibus pauperem, opere piscatorem; qui a conversatione populari, et communione urbium segregatus, vitam inter fluctus agebat innocuam, et victum de simplicitate quærebat; quem tamen ita dixerim pauperem, ut competens ei substantia non deesset; quem benemerentem de Deo copiosi maris dives unda pascebat. Electus ergo * est ad prædicationem salutaris verbi, ut, mutata ^b vice cœlestis * mysterio sacramenti, qui captura piscium alebatur, salute hominum pascereetur. Gloriosissimum etiam Paulum ad fidem nominis sui Christus vocavit e cœlo; ^d qui quod persequi videbatur Ecclesiam, non impietate irreligiosi animi sæviebat, sed sub nube ignorantiae, **228** novam non perspicuus gratiam; amore antiquæ devotionis errabat. Ideo denique ab oculis ejus veteris umbræ caligo deteresa est, ut verum illud lumen, quod * de cœlestibus coruscabat, et sibi acquireret, et omnibus revelaret. Cæcatus illuminatusque est, non alia dispensatione, nisi ut clausis carnalibus oculis, spiritualis ei aspectus ad inspiciendam Dei gloriam formaretur. Accepit et fidelissimus Petrus ^f hos oculos, ^g qui

Christum Dominum nostrum in carne positum, et divinitatem suam sub specie assumpti hominis occultantem, Filium esse Dei vivi Spiritus sancti radio illuminatus ^h inspexit; ait enim Domino percunctanti quis esse ab hominibus putaretur: *Tu es*, inquit, *Christus Filius Dei vivi* (*Matth. xvi*). Quis non responsionis plenitudinem piscatorem protulisse miretur, quam compendio brevissimæ confessionis aperuit, et quod de Patre habebat Dominus, et quod de humana nativitate susceperat? Christus enim et Filius Dei vivi, utriusque naturæ indivisum continet sacramentum, vere suscipiendum cunctis; et mirabilem piscatorem, qui dum maris profunda rimatur, ad altissimum majestatis æternæ pervenit arcana. Ili itaque sunt Ecclesiarum columnæ: Petrus et Paulus, quos et vita sanctissima venerabilem perduxit ad mortem, et gloriosus occasus fecit esse perpetuos, quos non solum honoramus, ut martyres, sed et ut magistros, patresque martyrum veneramur, qui Ecclesiam Dei et cœlestis prædicationis doctrina, et pii sanguinis effusione fundarunt ⁱ.

HOMILIA LXXII.

De eodem natali SS. apostolorum Petri et Pauli V.

ADMONITIO.

229 Apud scriptores ecclesiasticos celebris est hujus homiliæ mentio, quod perspicuum de repentino Simonis ab aere in terram lapsu testimonium reddit. Ab horum plerisque omnibus S. Maximo adjudicatur, quamvis ab amanuensis vario sub nomine descripta fuerit. Inprimis eam Ambrosio dederunt mss. Vaticane bibliothecæ 1277 pag. 43, 1269 pag. 53 a tergo, Vatic. Regiæ 539 pag. 129 a tergo, Laurentianus x, Plut. xiv pag. 18, et iv, Plut. xxxiii part. sinist., biblioth. olim S. Crucis Minor. pag. 161 a tergo, nunc in Laurentiana. Aliis visum fuit opus Augustini, ut patet ex codicibus Vaticanis 1195 pag. 310 a tergo, 3835 pag. 200 a tergo; tum ex duobus mss. Casinensibus 102 et 305, necnon ex Urbeveto pag. 157, in quo hunc titulum præfert: *Item incipiunt sermones S. Augustini de natalitia apostolorum Petri et Pauli*. Verum Benedictini monachi congreg. S. Mauri, qui tum Ambrosii, tum Augustini sermones diligentissime expendunt, neutri eamdem concesserunt, sed Maximum ejus auctorem habendum esse scripserunt. Ita in appendice serm. S. Aug. 3 class. serm. 210. Non defuerunt qui Leoni Magno acceptam referrent, ut codex basil. S. Petri F 40, Vallicellanus A 7, Vaticanus Ottob. 106, alique pauci. A Balleriniis tamen nihili habiti sunt, sicut nec veteres Leonis editiones, ut in superioribus admonitionibus dictum est. Numero et antiquitate præferri merentur codices illi quorum inscriptio S. Maximum auctorem annuntiat. Primo loco tres codices S. Crucis in Jerusalem exhibemus, 90 scilicet vetustissimum, apud quem est primus sermonum hoc cum titulo: *Incipit sermo de natali SS. Petri et Pauli*, codicem 99 homil. 70, eadem præfixa epigraphe, et cod. xii pag. 67 a tergo. Deinde addimus codices Martinensem, Ratisponensem S. Emmerami homil. 5 de eodem festo, Augiensem xv, Vallicellanus xv pag. 62, Farfensem B, Cisterciensem Montis Amiata, n Plut. xxxiii, olim bibl. S. Crucis Minor., nunc Laurentianum pag. 129, Ambrosianum 146, tandem Madoetiensem B xi, cujus titulus est: *in calendis Julij Nativitas SS. apostolorum Petri et Pauli. Sermo beati Maximi episcopi*. Multis his codicibus antiquior Alcuinus homiliam S. Maximo adjudicavit, ut constat ex ejus Homiliario pag. 326 Venet. edit. 1571, cui consonant editores Gymnicus pag. 218, Galesinius pag. 155, Combefisius tom. VI pag. 250, Cundius tom. IV pag. 447, Raynaudus homil. 5 *De SS. apostolorum Petro et Paulo*, pag. 251, et Margaritanus in Bibl. Max. tom. VI pag. 36. Post tot tamque graves assertores quis hanc homiliam S. Maximo concedere detrectabit?

230 ARGUMENTUM. — *Petrus et Paulum cæteris apostolis anteferebimus docuerat S. doctor; hic autem hujusmodi gradus et honoris rationem reddit. Ait enim Petro datus fuisse claves regni cælestis ligandi atque solvendi super terram; Paulo autem clavem*

scientiæ, qua universorum populorum cælestis doctrinæ vi corda pervaderet, et ab errore ad veritatem adduceret.

¹ Cum omnes 1 beatissimi apostoli parem gratiam

* Cod. Martin. omittit est.

^b Cod. Martin., mutata vita.

* Cod. Vat. 1277, cælestis ministerio sacramenti.

^d Cod. n S. Crucis Min., quique persequi videbatur.

* Cod. Farf., e cælestibus.

^f Cod. Vat. 1269 omittit hos.

^g Cod. Martin., quibus Christum, etc.

^h Cod. Martin., aspexit.

ⁱ Perfecte concordat cum omnibus codd. Casin.

^j Cod. S. Crucis in Jer. legunt beati.

¹ Cum omnes beatissimi apostoli parem gratiam sanctitatis obtineant, etc. Visus olim est aliquibus Maximum noster Ecclesiæ unitatem capitis scidisse; cum hac in homilia claves supremam potestatem significantes divideret, cum unam Petro concesserit, Paulo alteram. Verum prorsus aliena a mente Maximi censenda est hujusmodi interpretatio. Qui enim orato-

rem agebat, et ante modo admirabilem Petri de Christi divinitate confessionem extulerat, modo ejus electionem ad fundandam erigendamque Ecclesiam, alias fortitudinem in obeundo crucis supplicio commendaverat; et cum multa etiam de Paulo disseminasset, præcipue quomodo de persecutore Ecclesiæ doctor factus fuerit; quibusve luminibus illustra-

apud Dominum sanctitatis ^a obtineant, nescio quo tamen pacto Petrus et Paulus videntur præ cæteris peculiari quadam ^b fidei virtute præcellere; quod quidem ex ipsius Domini iudicio possumus approbare. Nam Petro, sicut bono dispensatori, ^c clavem regni cælestis dedit; ^d Paulo tanquam idoneo doctore magisterium ecclesiasticæ institutionis injunxit; scilicet ut quos iste ^e erudierit ad salutem, ille suscipiat ad quietem; ut quorum corda Paulus ^f patefecit doctrina verborum, eorum ^g animabus Petrus aperiat regna cælorum. Clavem enim quodammodo a Christo scientiæ et Paulus accepit. Clavis enim dicenda est, qua ad fidem ^h peccatorum dura corda reserantur, mentium

^a Cod. Vat. 3835, obtinent.

^b Cod. S. Crucis in Jer. legit *peculiari quadam prærogativa in Salvatoris fidei virtute præcellere*.

^c Tres codd. Vallicell., Urbevet. et Casin. habent *claves*.

^d Codd. S. Pet. 40 F, Vat. 1195 et 5835, *Paulo autem tanquam*, etc.

^e Codd. 12, 90 S. Crucis in Jer. et Vallicellan. 25, *erudiret*.

^f Cod. S. Crucis in Jerusalem. *patefecerit*; item codd. Farf., 2 Vall., Vat. 539, 1277, et Madoet., *patefaceret*; cod. vero Madoet., *aperiret*.

^g Cod. S. Pet. 40 F, *eorum animas Petrus ducat ad regnum cælorum*. *Claves quodammodo*, Cod. Vall. 25 non habet vocem *eorum*. Codex ædil. olim eccl. Major. Flor. 174, nunc in Laurent., et item cod. 37 Plut. xvi Laurentian., *eorum animas recipiat Petrus in regna cælorum*.

^h Cod. Farf., *pectorum dura reserantur*. Cod. Urbevet., *quod ad fidem pectora jure reserantur*. Cod. Vat. Ottob. 406, *quia ad fidem pectora reserantur*. Cod. Martin., *qua fide peccatorum corda reserantur*.

ⁱ Codd. Ambros. et Martinen., *Clavis, inquam, est, quæ*, etc. Item codex ædil. eccles. Flor., *Clavis in-*

tas, a duplici clavi novum dicendi argumentum assumpsit. Præmittit Maximus, apostolos omnes parum apud Dominum sanctitatis gratiam obtinuisse, eo quod omnes ad idem veritatis propagandæ opus electi atque vocati fuerint. Verumtamen Petrum et Paulum cæteris eminentiores prædicat, quod eos potioribus muneribus ac privilegiis Christus cumlaverit. Et ut, quod sibi proposuerat probaret Maximus, duplicem clavem, duplicem rem significare excogitavit; unam nempe supremam regendi potestatem, alteram cælestium veritatum docendarum scientiam, *Nam Petro*, inquit Maximus, *sicut bono dispensatori clavem regni cælorum dedit, Paulo tanquam idoneo doctore magisterium ecclesiasticæ institutionis injunxit; scilicet ut quos iste erudierit ad salutem, ille suscipiat ad quietem, ut quorum corda Paulus patefecit doctrina verborum, eorum animas recipiat Petrus in regna cælorum*. Tantum vero abest, ut Maximus Ecclesiæ regendæ primatum Petrum inter et Paulum dividere voluerit, quod unitatem potius capitis, et præminentiam Petri docere professus est. Cum enim certum sit per solam fidem haberi accessum ad Deum, fidemque gigni ex auditu; scientia est prima dispositio ac veluti clavis, quæ infidelium peccatorumque corda reserat, eaque lumine ac virtute gratiæ perfundit. Quoties ergo ad doctrinam atque legem Dei conformati fuerint homines, tunc eis præsto est clavis potestatis, qua a peccatis absolvuntur, et capaces æternæ hereditatis fiunt; præcedere enim debet verbi divini ministerium quencunque tramitem ad salutem. Primum igitur officium scientiæ est præstare lumen, quo credenda conspiciuntur, largiendi autem criminum veniam munus est superioris potestatis a Deo traditæ; illa præparat animas,

A secreta panduntur, et quicquid intrinsecus clausum tenetur, in palam rationabili manifestatione producit. Clavis, inquam ⁱ, quæ et conscientiam ad confessionem peccati aperit, et gratiam ^j ad æternitatem mysterii salutaris **231** includit. ^k Ambo igitur claves a Domino perceperunt, scientiæ iste, ille potentiæ; divitias immortalitatis ille dispensat, scientiæ thesauros iste largitur; sunt enim scientiæ thesauri, sicut scriptum est, *In quo sunt ^l omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi* (Col. ii). Ergo beati Petrus et Paulus eminent inter apostolos, et peculiari quadam prærogativa ^m præcellunt. Verum inter ipsos quis cui præponatur incertum est. Puto

quam, est doctrina Pauli apostoli, quæ et, etc., cui lectioni suffragantur cod. S. Petri 40 F, et codd. Urbevetan. et Madoetien.

ⁱ Cod. Urbevet., et gratiam æternitatis mysterii salutis includit.

^k Codd. Vat. 3835, 1195, et Vat. Ottob. 406 legit: *Ambo igitur claves a Domino perceperunt; iste scientiæ, ille potentiæ; iste divitias immortalitatis, ille dispensat scientiæ thesauros. Isto largituro sunt scientiæ thesauri, sicut scriptum est: In quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi*. — Cod. vero Vallicell., *Ambo igitur clavem a Domino perceperunt. Iste scientiæ, ille potentiæ, divitias immortalitatis ille dispensat: scientiæ thesauros iste largitur. Ergo beati Petrus et Paulus, etc.* — Cod. Urbevet. tandem, *Ambo igitur claves a Domino perceperunt. Iste scientiæ, ille potentiæ; iste divinitatis immortalitatem, ille dispensat scientiæ thesauros. Isto largituro sunt scientiæ thesauri; sicut scriptum est, In quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi, etc. Verum tamen*.

^l Cod. Martinen. non habet vocem *omnes*.

^m Cod. Farf., *percellunt*.

C hæc dispositis paratisque fidelibus cæleste aperit regnum. Quod autem hæc, et non alia fuerit Maximi doctrina, ex his etiam constat quod interioris fidei fundamentum requirat, et in ea sancte perseverantibus Dei fruendi possessionem polliceatur. Ambo igitur, ait Maximus, *claves a Domino perceperunt; scientiæ iste, ille potentiæ; divitias immortalitatis ille dispensat, scientiæ thesauros iste largitur. Sunt enim scientiæ thesauri, sicut scriptum est* (Col. ii), *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi*. Appellat etiam Maximus hoc reserandæ veritatis munus non clavem absolute, sed quodammodo, ut intelligatur se allegorice loqui, et alienum esse a facienda bicipite Ecclesia Christi; quod aliqui scriptores posteriorum temporum injuriose nimis ei affligerunt. Hos profecto fugit alius S. Maximi locus, nempe serm. 44 de eisdem apostolis, ubi hæc habet: *Et Petro quidem regni sui claves, Paulo sapientiam dedit*. Novit ergo S. antistes Taurinensis in Petro personalem primatus prærogativam in clavibus ei a Christo traditis expressam, nec cum Paulo communem fecit, cui dixit commissam fuisse sapientiæ et mysteriorum Dei dispensationem, ad quam vocati sunt cæteri apostoli, sed super illos doctrina, supernique irradiationibus Paulus excelluit. Vid. observat. 10 Bal. lerin. in dissert. 6 Quosnelli; et specimen Institut. doctissimi card. Gerdil, pag. 75. De primatu Petri in Ecclesia nihil hic addimus, cum jam satis a nobis actum sit in adnotationibus aliis, et in dissert. de doctrinis S. Maximi. Hanc homiliam nuper eruditissimus Steph. Borgia sacr. congr. Propagandæ Fidei a Secretis in suam trahebat illustrationem de Cruce Veleriana, pag. 94, variisque notis exornavit.

enim illos æquales esse meritis, quia ^a æquales sunt passione; et simili eos fidei devotione vixisse, quos ^b simul videmus ad martyrii gloriam pervenisse; non enim sine causa factum putemus, quod una die, uno in loco, unius tyranni ^c tolerare sententiam. Una die passi sunt, ut ad Christum pariter pervenirent: uno in loco, ne alteri Roma deesset: sub uno persecutore, ut æqualis crudelitas utrumque constringeret. Dies ergo, ^d puto, pro merito, locus pro gloria, persecutor decretus est pro virtute. ^e At in quo tandem loco martyrium pertulerunt? In urbe ^f Roma, quæ principatum et caput obtinet nationum; scilicet ut ibi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis; ^g et ubi gentilium principes habitabant, illic Ecclesiarum principes morerentur. Cujus autem meriti sint beatissimi **232** Petrus et Paulus, hinc possumus intelligere, quod cum Dominus Orientis regionem propria illustraverit passione, Occidentis plagam, ne quid minus esset, vice sui apostolorum sanguine illuminare dignatus est, et licet illius passio nobis sufficiat ad salutem, ^h tamen horum martyrium contulit ad exemplum. Hodierna igitur die beati apostoli sanguinem ⁱ profuderunt. Sed videamus causam ^j quare ista perpessi sunt; scilicet, quod inter cætera mirabilia etiam magum illum Simonem orationibus suis de aeris vacuo præcipiti rui-

na ^k prostraverunt. Cum idem Simon se Christum diceret, et tanquam filium ad patrem assereret volando se posse conscendere, atque elatus subito magicis artibus volare cepisset; tunc Petrus ^l fixis genibus precatus est Dominum, ^m et precatione sancta vicit magicam levitatem; prior enim ascendit ⁿ ad Dominum oratio quam volatus, et ante pervenit ^o justa petitio quam iniqua præsumptio; ^p ante Petrus in terris positus obtinuit quod petebat quam Simon ^q perveniret in cælestibus quo tendebat. Tunc igitur Petrus ^r velut vinctum illum de sublimi aere deposuit, et quodam præcipitio ^s in saxo elidens ejus crura confregit: ^t et hoc in opprobrio facti illius, ut qui paulo ante volare tentaverat, subito ambulare non **233** posset; et qui pennas assumpserat, plantas amitteret. Sed ne forte hoc mirum ^u videatur, quod magus iste præsentem apostolo ^v per aerem aliquandiu ^x volitaverit, hoc patientia Petri fecit; permisit enim illum sublimius ascendere, ut altius caderet: voluit eum in excelsum levare ^y ad conspectum **234** omnium, ut ^z ruentem illum de excelso oculi omnium perviderent. Hæc igitur ^{aa} iniquitatis est elatio, ut in altum se ferat, in sublime se erigat, sed sancta oratio omnem humiliat superbiam, ^{bb} universam dejicit ^{cc} vanitatem.

HOMILIA LXXIII.

De eodem natali SS. apostolorum Petri et Pauli VI.

ADMONITIO.

235 Inedita S. Maximi scripta quæ huc usque protulimus aliaque plura proferenda quantum ornamenti et pretii collectioni nostræ allatura sint, nemo non videt. Hæc inter præcipuum sibi vindicat locum hæc homilia ex codice vetustissimo olim monasterii de Apannis eruta, quod compendium, seu summa superiorum

^a Cod. Urbevet., quia et æquales, etc.

^b Cod. Vat. 1277, quos similem videmus ad martyrii gloriam. Codd. Casin. legunt simili.

^c Cod. S. Pet. 40 F, toleraverint sententiam. In una die, etc.

^d In tribus codd. S. Crucis, in codd. Farf., S. Pet., in Urbevet. et Casin. deest puto.

^e In pluribus mss. usurpatur Et pro At.

^f Codd. Vallicellan. 25 et Casinen. 42, In urbe Romana.

^g Cod. S. Pet. 40 F habet: scilicet ut ibi gentilium principes morabantur, ibi beatorum apostolorum memorie construerentur. Cujus autem sint, etc. Cod. Vallic. A 9, scilicet, ut ibi caput quiesceret sanctitatis, ubi gentilium principes habitabant, illic ecclesiarum principes morarentur. Notandum in cod. hoc legi prius morerentur. Apparet quippe manifeste deletam fuisse litteram e et in a fuisse conversam. — Cod. Urbevet., et ubi gentilium principes morarentur, ibi apostolica dignitas resideret. Quibus autem meritis sint beatissimi Petrus et Paulus, etc. Illa verba subnotata apposita conspiciuntur in margine codicis, alia quidem manu, veteri tamen. — Codd. S. Crucis in Jer., et duo Casinenses legunt morarentur.

^h Tres codd. S. Crucis in Jer. hic addunt etiam; et ita pariter addunt nobis contulit; sicut codd. Farfen., quatuor Vat., et S. Pet., tamen et horum martyrium nobis contulit ad exemplum, etc.

ⁱ Cod. Vat. Ottob. 106, sanguinem pro Christo fuderunt. Cod. Farfen., perfuderunt.

^j Cod. Vat. 539, cur ista passi sunt; codd. 1297, ita etiam Vat. Ottob. 106 et Casin. 142, quare ista perpessi sunt.

^k Codd. 12 et 90 S. Crucis in Jer., ita etiam Farf., tres Vat. cum Vall. 7 A, Vat. 1277. Vat. Ottob. 106,

C et omnes Casin. habent prostraverit. Cum enim idem Simon.

^l Cod. Martinen., flexis genibus.

^m Idem olim codd. ædil. eccl. Flor., 12 S. Crucis in Jer., Urbevet., Casin. 102 et 305, et precatio sancta vicit magicam levitatem; prius enim ascendit, etc. Cod. Vat., et sancta precatio.

ⁿ Cod. Martin., ascendit in cælum.

^o Undecim saltem codices habent justa petitio, in quorum fide ita nos quoque scribendum esse putavimus.

^p Codd. Ambros., tres S. Crucis in Jer., Farf., Vat. 5835 et 1269, ante, inquam, Petrus in terris positus.

^q Codex ædil. eccl. Flor. ut supra, quam Simon pervenirent ad cætos, quo tendebat; codd. vero 12 et Vat. 1277 legunt ad cælestia, alii vero ad cælum.

^r In cod. Ambros. deest relut.

^s Tres codices Rom., codd. Ottob., et Casinen., in saxum elidens.

^t Cod. ædil. eccl. Florent., et in opprobrium facti illius. Codd. 12 et 99 S. Crucis in Jer., quatuor Vat., unus S. Pet., et duo Vall., in opprobrium.

^u Cod. Ambros., Sed ne forte hoc mirum esse videatur.

^v Codd. S. Pet. 40 F, Vat. Ottob. 106, per aera.

^x Idem codd. Ambros., et Farfen., volaverit.

^y Idem cod. Ambros., levare a conspectu omnium.

^z Cod. Vat. 1269, ut et ruentem, etc. Cod. Martin. habet ut ruentem de excelso.

^{aa} Codd. tres S. Crucis in Jer., omnes Casin., et Ambros., Hæc igitur est iniquitatis elatio.

^{bb} Cod. Vat. 539, 1195, et Vat. Ottob. 106, atque universam.

^{cc} Cod. Vat. 539, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat, etc.

homiliarum de SS. apostolis Petro et Paulo, quorum præclara merita strictim complectitur, esse videtur. Ex titulo qui est in codice : *De S. Petro homilia I*, arguitur alias plures homilias in honorem SS. apostolorum S. Maximum confecisse. Nos eandem ac reliquis huic homiliæ inscriptionem apposimus, cum in ea Petri et Pauli simul celebrentur insignia.

ARGUMENTUM.—*S. Petrum Judæis præcipue destinatum apostolum, et Paulum gentilibus datum doctorem demonstrat Maximus. Et cum uterque pro fidei propagatione laboraverit ad coronam, effuso pariter pro Christo sanguine, ambo pervenerunt.*

Exsultemus in Domino, fratres, quod beatissimorum Petri et Pauli natalis est hodie, atque de diei hujus tanta solemnitate spirituali jucunditate lætemur. Hodie enim beatissimus ille Petrus, cui a Domino fidei suæ merito tradita fuit illa potestas ligandi atque solvendi super terram, crucis patibulo cœli serena penetravit. Hodie Paulus ille vas electionis, et doctor gentium, dato gloriosissimo capite, immortalem coronam obtinuit. Necesse est autem ut paria præclarissimorum apostolorum fuerint merita, quorum æqualis fuit in unitate veræ fidei gloriosa pro Christo confessio. Etenim si Petrus ad prædicandam Judæis Christi gratiam electus dicitur, Paulus ad erudiendas gentes præ cæteris apostolis ordinatus fuisse videtur. Evangelium in Judæa, ubi jam ab ipso Domino nostro fidei semina plantata fuerant, Petrus prædicat. Paulus vero gentibus despectæ crucis gloriam, quæ ipsis quidem videbatur ignominia, venerandam proponit. Petrus Judæos, qui ab utero erraverant, ad veræ salutis reduxit tramitem. Paulus gentes, quæ Deum non noverant, cœlesti sapientia illustrat. Petrus fratrum suorum durissimam cervicem emollit. Paulus gentium cæcam dissipat ignorantiam. Discurrant itaque per universum mundum beatissimi apostoli, gentibus, regibus, et filiis Israel, quam a Christo Domino acceperunt fidem prædicent, miraculis confirmant. Erant revera sal terræ, quo credentium omnium conduntur animæ, atque inviolatæ ab æterna putredine custodiuntur. Per terram universam **236** æternæ salutis spiritales dispensatores

A pretia erogant, atque sanctitatis thesauros effundunt, operum meritis omnino pares. Etsi enim Petrus cum Christo in terris vixerit, Paulum tamen idem, dum in ipsum credentes persecutor furiosus existeret, evocavit e cœlo. Ille ab eodem Christo, dum in terris esset, Evangelium accepit. Dum vero beatus ad dexteram Patris sederet in cœlis, Paulus ab ipso gratiam prædicationis obtinuit. Quinimo et ad cœlum usque sublatus, non tantum, quod non audierat, Evangelium didicit; sed et audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Instabiles maris undas dubius ne mergeretur Petrus calcavit. Paulus vero nocte et die in profundo maris fuit, neque marinis undis jactatum pondus abhorruit, sed veluti sacrum depositum violare non audens, vivum reddidit; quia famulatrix illum unda custodiens illæsum populis atque incolam adhuc reservabat. Fuerunt ergo beatissimi Petrus et Paulus pares meritis æqualesque virtutibus. Quid mirum ergo, si una die, eodem in loco, unius etiam tyranni impiam mortis tolerare sententiam. Una enim eademque die passi sunt, ut ad Christum ambo pariter pervenirent; uno in loco, ne alteri quoque spectatrix triumphi Roma deesset, sub uno denique eodemque persecutore, ut nempe similis crudelitas utrumque constringeret; ut quorum una eademque fuerat semper fidei prædicatio, eadem quoque esset et mortis causa, atque occasio; et qui eandem fidem a Christo acceperant, pro eadem quoque martyrii palmam mererentur (*Desunt decem lineæ, oblitterato caractere, nec remanet nisi conclusio*). Si ergo martyres honoramus, Christum quoque in martyribus veneramus. Sin vero sanctos spernimus, Christum, qui in sanctis est, irridemus, ipsa divina veritate dicente : *Qui vos spernit, me spernit* (Luc. x, 16). Explicit.

HOMILIA LXXIV.

In natali S. Laurentii levitæ et martyris I.

ADMONITIO.

237 Ex mss. monumentis in seriem redigendis, quem hujus homiliæ auctorem probaverint scriptores constabit. Vaticani quatuor codices, nempe 1273 pag. 85, 1297 pag. 95, 1269 pag. 84, et Vatic. Ottobonianus 106 pag. 208, concorditer S. Maximi nomen deferunt. Similem exhibent inscriptionem tres codices Casinenses a nobis, ut superiores Vaticani, recogniti, scilicet 104 pag. 153, 109 pag. 234 a tergo, cxi pag. 104. Quatuor præterea ex bibl. Laurentiana proferre possumus : 39 Plut. xvii pag. 170, 122 pag. 153, et 174 pag. 246 bibl. olim ædium major. eccles. Florent., et II S. Crucis Minor. Plut. xxxiii. His succedunt duo Vallicellani 7 A et xv, Vercellensis 81, Ratisponensis S. Emmerami, Augiensis xv, Martinensis, S. Crucis in Jerusalem xii, et Farfensis B. Inter Maximianos sermones eandem habet Alcuinus pag. 331, ipsique tribuendam censuerunt Ballerini in memorata præf. pag. 387, cum olim S. Leoni Magno homiliam inscriptam invenerint, consentientibus supra recensitis codicibus, et editionibus Gymnici pag. 221, Galesinii pag. 156, Combefisii tom. VI pag. 626, Cumdii tom. IV pag. 481, Raynaudi pag. 231, et Margarini Bibl. Max. PP. tom. VI pag. 37. Quibus exploratis nulli dubium esse potest, hanc homiliam fore Maximo ascribendam.

238 **ARGUMENTUM.**—*Sanctum levitam a morum innocentia, a ministerii sublimitate, a liberalitate in pauperes Maximus commendat. S. Xisti pont. et martyris vaticinium de proximo martyrio sui levitæ,*

tanquam pignus imminenti ejus gloriæ, eleganti laudatione exornat.

Sanctum est, fratres, ac Deo placitum, ut natalem

beati Laurentii præcipua devotione veneremur, cuius radiantibus flammis victrix ^a in hunc quoque diem toto orbe Christi coruscat Ecclesia; quicum in sede gloriosissimi ^b patriarchæ diaconatus fungetur officio, puritate innocentis vitæ, fortissimæque mortis triumpho apostolico se consortio copulavit. Nec immerito eum apostolorum supparem prædicamus; cui et castitas animi leviticum ministerium dedit, et plenitudo fidei martyrii contulit dignitatem. Quem venerabilis Xistus ^c Romanæ urbis antistes, cum impietatem sævientis mundi per tormenta superaret, et regnis esset celestibus jam vicinus, videretque eum paterna de morte tristissimum, ita illum spiritu præscientiæ compellasse narratur: Noli, inquit, fili mœstus esse, post triduum me sequeris. Unde apparet, carissimi, beatum Laurentium non de sacerdote summi victoria habuisse tristitiam, sed doluisse, quia non ^d ipse mundum cum suo pariter sacerdote vincebat. Noli, inquit, fili, mœstus esse, post triduum me sequeris: hoc est, noli tristis esse, velut apud sæculum derelictus; nam nec te fides, vitæque tua tali morte privabit; nulla te de meo transita, quo ego gaudeo, perturbet anxietas; quia mox et tu habiturus es de tua passione lætitiā. Vere beati Laurentii gloria singularis, qui tantum de Deo suo consecutus est gratiæ, ut ei martyr de martyrio prophetaret, quem pro suorum prærogativa meritum ante victoria lætificavit, quam pugna terret. Ergo, ut comperit, ore sacerdotis et martyris, se quoque omnimodis assumendum, congregatis inopum

A turbis ecclesiasticum censum religiosa liberalitate divisit. Quam profundum spiritualis viri, ^e et quam celeste consilium, et ut egenis consularet, et multitudine consumente quæ dederat, ^f inveniri non posset, quod raperet persecutor; illam nimirum secutus sententiam: *Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in æternum* (Psal. cxl). Misericordiæ fuit, quod alimoniam pauperibus dedit: justitiæ autem, quod ^h ut vir prudentissimus procuravit ne sanctorum substantiam avaris inanibus sacrilegus occuparet. Justitia, inquit, ejus manet in æternum. ⁱ Quomodo non hæc in æternum manebit justitia, quod et sancto complevit opere, et gloriosissimo martyrio consecravit? Hoc itaque dolore furor gentilis accensus ^j craticulam continuo parat ignitam, super quam cremandum Laurentium ^k per membra discinderet, ut indignationis suæ flammis impiis ignibus vindicaret. **239** Ardet profecto ^l totis visceribus fortissimus martyr, et uritur; sed regnum cœli promissaque Dei fideli mente pertractans refrigerio conscientiæ victricis exultat, nec pœnali flexus incendio est, cuius in pectore insuperabilis S. Spiritus flamma ^m ferebat. At nunquid cedere poterat momentaneæ corporis adustioni, cuius fides æternum gehennæ **240** exstinguebat ardorem? Superatis itaque flammarum ministris, omne mundanæ insanitiæ refrixit incendium; et ad hoc usque diabolica profecit intentio, ut et vir fidelis ad Deum suum gloriosus ascenderet, et crudelitas persequentium cum suis ignibus confusa tor-

HOMILIA LXXV.

De eodem natali II

ADMONITIO.

Omnes fere mss. codices quibus S. Maximi superiorem homiliam esse probavimus hanc quoque ab eodem scriptam fuisse ostendunt. In biblioth. Vaticana quatuor recognovimus mss., hoc est num. 1273 pag. 84, 1269 pag. 85, 1277 pag. 54, Vatic. Ottob. 106 pag. 209, S. Maximi nomen gerentes. Nec minor codicum convenientia Florentiæ nobis innotuit in Laurentiana, cujus sunt codex 39 Plut. xvii pag. 170 a tergo, codex II Plut. xxxiii part. sinistræ pag. 144, olim Minor. Convent. S. Crucis 172 et 174 eadem pag. 154, quondam bibl. ædil. M. eccl. Flor., qui Laurentianis mss. recenter adjecti sunt. Similem præferunt inscriptionem codices Casinenses duo, nempe 109 pag. 255, et cxi pag. 105, Ambrosianus C. 98, Vallicellanus 7 pag. 9, Augiensis xv, Martinensis homilia 2 in nativitate S. Laurentii, S. Crucis in Jer. xii pag. 100 a tergo, Ratisponensis S. Emmerami pag. 37, ac tandem Vercellensis 82 antiquissimus cum titulo: *In natali S. Laurentii*. Tantorum mss. consensu nihil splendidius afferri potest; quare editores omnimodis recensere; atque hoc unum addimus, Ballerinius hanc homiliam, in veteribus collectionibus sermonum S. Leonis numeratam, Maximo esse restituendam monuisse.

ARGUMENTUM. — *Sævitiem crudelitatemque martyrii S. D. Laurentii vivis coloribus exhibet Maximus, ejusdemque immotam fortitudinem ac pectus invictum in omnibus cruciatibus usque ad corporis adustionem,*

non in verborum ornatu, sed propemodum in imagine representat.

Sicut patrum nostrorum, fratres carissimi, non in-

^a Cod. Martin., in hoc quoque die toto orbe coruscat Ecclesia.

^b Cod. Vatic. 1269, gloriosissimi Petri archidiaconatus.

^c Cod. Vat. 1277, urbis Romæ antistes.

^d Codd. Casin. et Vat. Ottob. 106, quia non etiam ipse.

^e Cod. Casin. omittunt et.

^f Cod. 12 S. Crucis in Jer., invenire.

^g Cod. Vat. 1277 legit in sæculum sæculi.

^h Cod. Martin. omittit ut.

ⁱ Cod. 12 S. Crucis in Jer. habet Quomodo non

hæc ejus in æternum manet justitia, quam et sancto, etc. Ita etiam cod. Vat. 1277; et Martin. etiam habet quam.

^j Cod. Vat. 177, accensus per consilium diaboli craticulam, super quam Laurentium per membra discinderet.

^k Cod. Martin., per membra distenderet.

^l Codd. 109, 126, et Casin. legunt totus.

^m Cod. Vat. 1269, ferebat. Momentaneæ corporis unctioni non cessit, cuius fides ætern. gehenn. exstingueret ardorem. Superans itaque flammarum promissis, etc.

certa relatione didicimus, cum venerabilis Xistus apostolicæ sedis sacerdotio fungeretur, ^a et sanctissimo Laurentii archidiaconi ministerio Romana florere Ecclesia, invidia ardente diaboli, adversus nomen et fidem Christi flamma durissimæ persecutionis incanduit; atque ut perniciosius dominicum gregem feralis bestię rabies insatiata ^b laniaret, nocendi artifex inimicus ^c pervigilis prius molitur custodiam pastoris eripere. Et ideo Xistum ante omnes summum Domini sacerdotem furor gentilis aggreditur, ut ecclesiastica membra, tam valido ^d truncata capite, velut munimine præsidii cœlestis amoto, cruentus persecutor invaderet. Sed magnus ille Xistus, qui commissis ^e sibi a Deo ovibus adfuerat pastor in terris, aderat patronus e cœlo. Denique S. Laurentium, quasi jam pontificis sui solatio destitutum, ad subeunda supplicia manus pagana perquirat: quem mirabilis Xistus adversus omnia sævientis mundi mala vaticinio prophetici sermonis armavit. Nam cum idem Laurentius passionem paternam, ut piissimus filius inconsolabili mœrore defferet, Xistus præscientia sancti Spiritus edocente, futura dignoscens, ait illi: Depone omnem, fili, de mea morte tristitiam; nec enim diu mea te contristabit absentia: post triduum me sequeris. Quo responso mens devota percepto, indubitata suscipiens optimo ab antistite, et Christi martyre, veritatem, nihil magis præ omnibus curat, quam ut avaritia persequentis, ^f quod de morte sanctorum contristabat Ecclesiam, de præda Ecclesiæ gaudium non haberet. Invenit vir prudentissimus, unde acrius suum posset torquere tortorem. Omnem igitur Ecclesiæ censum, cunctaque sacri vasa ministerii, ne ea sacrilegus macularet aspectus, convocatis inopum turbis, pia erogatione distribuit, ut futurus martyr in retributione cœlesti pariter, et mercede sui sanguinis, et tantæ liberalitatis præmio ditaretur, non dubitans et in semetipso **241** se fidem Christo suo, et ecclesiasticas opes in pauperibus servaturum. Propter quod protinus ad tribunal rapitur impiorum vir simplicitate innocens, virtute fortissimus; nihil sane aliud deferens iudicanti quam ^g vivæ mentis constantiam, et illæse

A conscientię puritatem, devotam Deo offerens animam, et castissimum tradens persequenti corpus ad pœnam, illud evangelicum servans: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (Matth. x)*. Excogitatur itaque in Laurentium feralis tormentum, ut, qui metu mortis non movebatur, acerbitate supplicii frangeretur; sed quem suarum confortabat multitudo virtutum non poterat vincere magnitudo pœnarum. Paratur ergo craticula igne succensa, quæ triumphalis martyris et animum fatigaret, et corpus exureret. Sed ignara veri turba persequentium, et diabolicis obcæcata tenebris, non videbat quod adustio illa membrorum fidelis animi esset æterna purgatio; et corpus quod corruptentibus flammis præsens vita desereret ad B incorruptionem vivendi damnata morte transiret. Vere incomparabile salutaris fidei hujus sacramentum, quo per tormenta beatitudo queritur, et flammis refrigerium preparatur, **242** ut ait patriarcha David verbis martyrum dicens: *Transivimus per ignem et aquam, et ^h induxisti nos in refrigerium (Psalm. lxxv)*. Transibat per ignem et aquam beatus Laurentius, cum hinc eum mortifera mundi flamma torreret, hinc cœlestis ⁱ irrigui vitalis unda perfunderet. Transibat per ignem et aquam, cum vim furentis incendii divini fœtis clementia temperaret. Ardebat ergo Laurentius, sed vincebat ignis ille de quo ait Salvator: *Ignem veni mittere in terram, ^j et quam volo, ut ardeat (Luc. xii)*. O novum mirandumque! unius ejusdemque viri et flammis corpus urebatur, et ardentis fidei calore meus ignita fervebat; C sicut loquebantur ad invicem ^k evangelici viri dicentes: *Nonne cor nostrum ardens erat ^l in nobis in via (Luc. xiv)*? Ubi ergo cor ardet, flammam membra non sentiunt; ubi Christi ignis operatur, diaboli necesse est vincatur incendium: et ubi Dei spiritus fervet, frigida sit flamma mortalium. ^m Et hinc est, carissimi, quod triumphum beati Laurentii totus ubique mundus consona hodie devotione concelebrat, ⁿ hinc quod inseparabilem fidem ejus lætior Roma miratur, qui radiis æterni solis accensus ignem sæculi patienter sustinuit, et confidenter evasit, etc.

HOMILIA LXXXVI.

De eodem natali III.

ADMONITIO

Homiliæ, quam septuagesimam sextam dicimus, inscriptionem hujusmodi: *In nativitate S. Laurentii, præferunt codices Vaticani tres, id est 1273 pag. 84, 1177 pag. 55, et Ottobonianus 106 pag. 210, tres Laurentiani 39 Plut. xvii pag. 171, necnon duo bibl. olim ædil. eccl. metropol. Florent. 172 et 174, uterque pag. 246, Augiensis xix, Ratisponensis S. Emmerami pag. 37, Martinensis, Beneventanus, demum Farfensis sig. B, cujus titulus: Sermo infra octavam S. Laurentii, sermo beati Maximi episcopi; atque in uno quoque eo-*

^a Cod. Martin., sanctissimi.

^b Cod. Vat. 1277, voraret.

^c Cod. 12 Vat., pervigilem molitur prius custodiam pastoris arripere.

^d Idem cod. 12 S. Crucis in Jer., truncato capite.

^e Cod. Casin., qui comm. a Deo sibi ovibus.

^f Cod. Vat. 1277, qui de morte.

^g Idem codd. 12 S. Crucis in Jer. et Vat. 1277, vitricem mentis conscientiam.

^h Idem cod. 12 S. Crucis in Jer., eduxisti nos.

ⁱ Cod. Martin., cœlestis irriguitatis unda.

D ^j Idem cod. 12, et quid volo, nisi ut ardeat; item cod. Vat. 1277, Vallic. n. 7, Vat. Ottob.; Belgici vero, Martin. et Camberon., et quem volo ut ardeat.

^k Codd. Vat. 1277 et Casin., ad invicem viri illi dicentes: Nonne cor nostrum ardens nobis erat in via?

^l Ita cod. 12 S. Crucis in Jer. deest in nobis.

^m Cod. Vat. 1277, Hinc est.

ⁿ Cod. 12 S. Crucis in Jer., hinc est quod insuperabilem.

rum, auctorem ejusdem legimus fuisse episcopum Taurinensem Maximum. Idipsum luculente præstat Alcuinus in Homiliario pag. 337, et cum eo editores operum sancti Maximi.

ARGUMENTUM. — *Quemadmodum beatus Laurentius A perfecta caritate inflammatus, non cessit furentibus incendiis, ita nos a Christi societate non moveat ignis diversarum tribulationum, et flamma malorum sæcularium.*

Beatissimi Laurentii, fratres carissimi, * annua semperque nova festivitas Ecclesiam Dei jugiter in gaudia lætitiæ spiritualis accendit, admonens universitatem credentium, ut sicut ille perfectæ ^b devotionis ardore furentibus non cessit incendiis; ita nos diversarum tribulationum ignis, et malorum sæcularium flamma a Christi societate non moveat, ut ait ille mysteriorum cœlestium doctor, ac totius virtutis exemplum gloriosissimus Paulus: *Quis nos separabit a caritate Christi, tribulatio, an angustia, c an* **243** *persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius (Rom. viii)?* ^d Et vere nullis præsentium persecutionum potest inclinari periculis qui semel promissa omnipotentis Dei, et æterna largissimi Redemptoris præmia, fide stabili et inconcussa mente concepit. Neque enim potest arduum illud præcelsumque bonorum immortalium iter debilis animus, et fides clauda conscendere. Ideo et fortissimum martyrem incumbendum tormenta poenarum, et sævisimi persecutoris superare flamma non potuit; quia longe ardentius veritatis radiis mens ejus accensa fervebat; unde nec ^e potuit de infatigabili ejus pectore calorem divinitus infusum corporeus ille et mortalium ministratus manibus ignis excludere. De hoc validissimo Christi milite illud credendum est dictum, quod ante multa annorum millia prænuntiatum est

per prophetam dicentem: *Et si transeas per ignem, flamma te non comburet (Isai. xliii).* Ecce enim beatus Laurentius transivit per ignem, quo non adustus inhorruit, sed illuminatus effulsit, ^f transiit per ignem momentaneum atque terrenum, sed flammam gehennæ perpetuo ^g exurentis evasit. Quid hoc beatus viro, qui miscrantis Dei dispensante gratia arsit ne arderet, ^h ut ne ureretur exustus est? Qui **244** si nullis esset ignibus et suppliciis traditus, fuerat quidem securitas libertatis, sed nulla exstiterat ⁱ gloria dimicantis; ad hoc enim nos exemplis atque doctrinis in Ecclesia sua Christus erudit, non ut nihil mali patiamur in mundo, sed ut mundum ^j multiplici passione vincamus. Cecinit quondam variis tribulationibus coarctatus ille clarissimus prophetarum patriarcha David, dicens: *Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis (Psal. xxxviii).* Quam sententiam etiam venerabili Laurentio convenire manifestum est: cujus cor tanta in fide Christi magnanimitate concaluit, ut, despectis proprii corporis cruciatibus, insanissimo tortori suo, triumphatis ejus ignibus, lætus illuderet: vere in meditatione ejus insuperabilis exarsit ignis, ^k qui odio perfidiæ et amore veritatis accensus appositam sibi extrinsecus flammam aut non sensit, aut vicit. Propter quod, carissimi, exsulemus et letemur in Domino, non dubitantes, et persecutorem martyris pro ignibus quos accendit, præparata pro impiis incendia sustinere, et ipsum beatissimum martyrem pro flamma quam pertulit, apud omnipotentem Deum incorrupte C lucis illuminatione fulgere.

HOMILIA LXXVII.

De natali S. Eusebii Vercellensis episcopi I.

ADMONITIO.

Gennadius de scriptis S. Maximi disserens, *fecisse hunc, scribit, de S. Eusebii Vercellensis vita tractatus duos.* Jam tractatus dici olim homilias sermonesque consuesse alio nos loco animadvertimus. Sed erit fortasse qui dubitet tractatus ne illi duo, quorum Gennadius meminit, hæ ipsæ sint homiliæ nostræ dux, an duo e sermonibus quinque, quos edidit Muratorius in volumine IV *Anecdotorum.* Vtrum si monumenta consideremus, longe sunt et numero et vetustate præstantiora, quæ duabus hisce homiliis ascriptum Maximi nomen præferunt, quam sint, quæ sermonibus illis Muratorianis quinque. In iis monumentis tres Vaticani codices numerantur, 1268, 1273 et 1277; tres etiam Casinenses, 12, 109 et cxi. His accedunt Sangallensis, Vercellensis 66, Martinensis, Ratisponensis S. Emmerami. Consonant his exempla Gennadiani catalogi, operumque Maximi editiones cunctæ; quibus certe suffragio sunt stylus, sublimitas doctrine, ratio adducendorum Scripturæ testimoniorum, quæ saue omnis quisque plane cernit esse Maximiana. Quid? Si cum Gennadius testetur de vita S. Eusebii scripsisse Maximum tractatus duos, tum in his homiliis duabus copiose de Eusebio agatur; contra vero in sermonibus de Machabæis, deque monachis potius quam de Eusebio instituat oratio, atque inepte, perturbate, impolite, ut non e Maximi certe; sed ex imperiti alicujus rudisque Scriptoris opusculis consarcinati esse conflaque videantur? Sed de his longe plura in præfatione ad appendicem sermonum. Titulus hujus homiliæ, quam nunc damus in codicibus discrepat. In Sangallensi, Vaticano 1273, Ratisponensi, Augiensi, Martinensi effertur hoc modo: *In natate S. Eusebii Vercellensis.* Vaticani duo, 1766 et 1277, et Casinenses perinde duo sic habent: *In natate confessorum;* secus profecto quam res postulat: Vercellensis denique: *In solemnitate beati Eusebii Vercellensis, sermo S. Maximi episcopi.* Nos eum secuti sumus quem codices priore loco indicati exhibent.

* In cod. cit. 12 desunt verba annua semperque. D

^b Idem cod. 12, dilectionis.

^c In cod. 12 desunt hæc verba, an persecutio.

^d Idem cod. 12 legit. Sed nec ullis; cod. Casin. Et vere nullus, etc.

Idem cod. 12 S. Crucis in Jer., nec poterat.

Codd. Ottob. Vat. 106 et Cod. Casin., transivit.

^e Cod. Martinen., urentis.

^f Codd. 1277, Vat. Ottob. 406, et duo Casinens., et ne ureretur.

^g Cod. Casin., victoria pro gloria.

^h Codd. Vat. 1277 et Casin., multimoda passione.

ⁱ Cod. Cas., qui non odio perfidiæ, sed amore veritatis, etc.

245 ARGUMENTUM. — *Petræ supra quam ædificata Ecclesia est soliditatem sanctus Eusebius secutus, Arianos confudit ac triumphavit : quorum nefariam hæresim sanctus Maximus doctissime copioseque refellit.*

Sanctorum Patrum memoriâs religiosiis conventibus honorantes, fratres carissimi, et propria eorum merita, et munera in eis divina miramur : qui idcirco nobis sunt venerabiles, quia, præsentis vitæ luce despecta, contemptoque suorum corporum ^a cruciatu, sævientem mundum Dei pro ^b amore vicerunt; sicut beatissimus hic Pater noster, dum, pro assertione indisputabilis deitatis spiritu ferventiore consurgens, Arianis impietatibus obluatur, et Ecclesias Dei, concernentium hæreticorum procellis ac turbinibus perturbatas, serenæ fidei tranquillitate pacavit, et sibi æterna præmia multimoda passione quæsit, illius minime inconcussa ^c sequens vestigia, ad quem Dominus ait : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam : et portæ inferi non prævalent* ^d *ei* (Matth. xvi). Vere ac merito cunctis posteritatibus honorandus ille qui firmissimæ petræ soliditatem secutus, inimicos Christi et cælestis Spiritus auctoritate confudit, et insatigatæ patientiæ fortitudine triumphavit. Nec inferi, sicut dictum est, adversus eum porta prævaluit, qui sibi portæ æternalis ingressum, regem gloriæ confessus, aperuit; aut quomodo ei non pateret porta illa vitalis, qui, plenitudine evangelicæ lectionis edoctus, in Patre Filioque ^e ejus inscrutabile unice majestatis asseruit sacramentum, edocens et ostendens quæ esset in uno eodemque Dei ^f Filio et susceptæ carnis ratio, et naturalis privilegium deitatis? Sciebat profecto Salvatorem dixisse : *Ego et Pater unum sumus : et qui me videt, videt et Patrem* (Joan. xii et xiv). Hæc illum confessio et honorabilem terris, et cœlo reddidit gloriosum. Sed necessarium nunc esse reor, ut occasione beati hujus Patris ^g nostri, quem in tantam gloriam catholicarum Ecclesiarum fides indeclinabiliter ab eo servata provexit, nos quoque, propitio largiente Domino, salutaribus doctrinæ dominicæ testimoniis imbuamur. **246** Ait ergo Dominus : *Ego et Pater unum sumus*. Qui dicit, Summus, solitarius non est : qui dicit, Unum sumus, utique ab eo cum quo unum est non potest esse divisus. Quid mihi nunc, hæretice, in Patre ^h et ejus Filio diversitatem conaris astruere, cum Filius substantiæ suæ nos edocens veritatem, dixerit : *Ego et Pater unum sumus*? Qui et unum dicit, et sumus, nec separatione se dividit, nec unione confundit. Qui unum cum Patre est, nec perpetuitate a Patre differt, nec virtute discordat; cumque sit cum Patre unum, de

A Patre tamen natus asseritur, ne, ut impius blasphematur Arius, aut creatura quæcunque Filius, aut Patri impar esse credatur. Audis ergo, o homo, Deum de Deo natum; sed ⁱ in tantum hoc profundo habes quod fide credas, non habes quod discutias argumentis. Audis Filium de Patre natum : sed ne sexum aliquem possis in Divinitate rimari, ipse Filius et Verbum dicitur et lumen. Dicitur etiam Dei virtus et Dei sapientia, ^j ut advertas non quasi per lineamenta genitalium corporaliter creasse Patrem, sed per ineffabile majestatis secretum de virtute prodisse virtutem, et lumen manasse de lumine. Rursus, ne Verbum ^k ipsum non substantiam veritatis, sed prolatitium ^l loquentis Dei putares esse sermonem, dicitur Filius, ut in eo illius qui Pater est et consonantiam esse disceres et affectum. Iterum quia lumen dicitur, ne forte eum velut radium solis, aut splendorem lucernæ, alieno putares ^m lucere fulgore, ait de ipso beatus Evangelista Joannes, qui arcanum Dei et videre et revelare concessum est, dicens : *Erat lumen verum* (Joan. i). Verum lumen ⁿ ait, ut scias illum non cujuscunque creaturalis deficientisque luminis esse fulgorem, sed a vera luce veritatem esse, quod lumen est. In tantum autem verum est lumen, ut non solum non egeat illuminari, sed illuminandi habeat potestatem : *illuminat enim, ut legitur, omnem hominem venientem in hunc mundum* (Ibid). Ait ergo Christus, ut dictum est, *Qui me videt, videt et Patrem* (Joan. xiv). *Qui me*, inquit, *videt, videt et Patrem*. Quomodo non et duo, et unum sunt, cum alter videatur in altero, et unum vidisse sit utriusque cognitio? Et re vera, fratres, sicut videre Filium videre est Patrem, ita, intellecto Patre, intelligitur **247** et Filius; nam qui Patrem credit et confitetur æternum, credat necesse est et Filium coæternum. Sed jam videamus quis iste sit aspectus in Filio, quo pariter videri asseritur et Pater. Videt sine dubio in Filio Patrem qui credit Filium secundum incogitabilem Deitatis naturam ineffabiliter natum esse de Patre, nec posse aliud hunc esse qui natus est quam est ille qui genuit. Videt in Christo Patrem qui opera Christi non extraneæ possibilitatis, sed paternæ credit esse virtutis. ^o Videt in Filio Patrem qui intendit illum sub communionem paterni nominis, non ingeniosæ artis industria, sed ^p simplicis potestate præcepti, aquas in vina vertentem, creaturarum mutare naturas, ubertate etiam benedictionis suæ exesum panem secundis esurientium morsibus augmentantem; multiplicando namque escas in ore mandentium, et panes ^q reformando de micis, fecit ^r pene non esse mirabile quod manna fluxit e cœlo. Quis non advertat in

^a Cod. Martin., *conatu pro cruciatu*.

^b Cod. Vat. 1277, cod. Vat. 1269, et Martin., *pro honore*.

^c Idem cod. Vat., *sectans vestigia*.

^d Codd. Vatic. et Martin., *non prævalent adversus eam*.

^e Idem cod. Vat. omittit *ejus*.

^f Cod. Martin. omittit *nostri*.

^g Idem cod. Vat., *in Patre et Filio*.

^h Cod. Vat. 1269, *in tanto hoc profundo*.

ⁱ Cod. Martin., *ne advertas quasi per*, etc.

^j Idem cod. Vat. omittit *ipsum*.

^k Idem cod., *sed prolativum*.

^l Cod. Vat. 1269, *splendere fulgore*.

^m Idem cod. Vat. 1277, *Verum lumen est : ut scias*.

ⁿ Cod. Martin., *Videt*.

^o Idem cod. Vat., *sed simplici*.

^p Cod. Martin., *panes formando*.

^q Cod. Vat. 1169, *fecit non esse mirabile*.

Christo paternæ æqualitatis opus, cum videat eum auctoritate dominantis terrere dæmones, fugare languores, oculos dare homini nec dum figuratos in homine. Cujus etiam vestimenti flimbrias occulto aditu mulier ægrota tangendo, velut furtivam subripuit sanitatem: sed tanquam verus Deus, quem nullum humanorum pectorum ^a poterat latere secretum, et ægressam de se mox prodidit medicinam, et circumstantibus turbis credentis femine meritum publicavit. Videt in Filio majestatem ^b paternam, qui aspicit Christum ^c non impetrantis gratia, sed jubentis imperio, et paternæ voluntatis assensu, aut de lectulis suis mortuos, aut de **249** tumulis suscitantem. Si divinæ est operationis creasse hominem eique dedisse vitam, quomodo non divini operis est salutem reddidisse defuncto? Qui videt, inquit, me, videt et Patrem (Joan. xiv). Quomodo, ^d fratres, in Patre Filioque ejus unus esse poterat et indiscretus aspectus, nisi esset ei una et indiscreta substantia? Christus igitur natura Deus, natura et homo, in utroque verus, in utroque perfectus est: quia et humanitatem veraciter sumpsit a matre, et de Patre habet naturaliter deita-

tem. Qui sic videt Filium, videt et Patrem: quia cum Christum eundem Deum constitemur et Dominiuum, necessario passiones ^e homini, Deo mirabilia deputamus, ut intelligatur Unigenitus Dei nec a paternâ majestate dispar, nec a materna carne dissimilis. Per hanc fidem, carissimi, a patribus nostris Ariana est confutata perfidia; qui utique Arius beati Joannis Evangelio contradicens, dum Verbum Dei Deum, ^f et apud Deum esse negat, infidelitatis suæ carcatibus obscuritate, nec Patrem potuit videre, nec Filium; dumque factorem ^g omnium facturam esse contendit, et intemporalis Deo temporalia conatur ascribere, præsumptionis suæ furore confusus, utriusque in Christo naturæ salutare perdidit sacramentum. At venerandus iste pater, qui legerat dixisse Dominum: *Ego in Patre, et Pater in me est* (Ibid.): sciens in hac doctrina personarum esse distinctionem, non naturæ distantiam, Patris Filiique ^h ejus, qui non unus, sed unum sunt, indissociabilem tenuit, ⁱ et edocuit unitatem, asserens pariter in Christo Domino ^k et passibilem carnem, et impassibilem deitatem ^l.

HOMILIA LXXVIII.

De eodem S. Eusebio episcopo Vercellensi II

ADMONITIO.

249 Non solum Gennadii testimonio, sed multorum etiam codicum auctoritate evincitur hanc homiliam a S. Maximo scriptam fuisse. Ac in codicibus quidem numerantur Vaticani duo, 1177 et 6451 pag. 203, duo S. Crucis in Jer., 99 num. 73, et 12 pag. 81, Mediolanensis F 56 bibl. eccl. metrop. pag. 149, Ratisponensis S. Emmerami pag. 39, Martinensis, Cisterciensis Montis Amiatae, Laurentianus 47 Plut. xvii, atque Gotwicensis. Eadem exstat in codice Urbevetano, nullo tamen auctore designato; in duobus autem Breviariis, Romano et Strigoniense, perspicue S. Maximo tribuitur. Quanta elucet codicum consensio in Maximi nomine commendando, tanta est in ipsis tituli discrepantia; aliqui enim *De eodem festo* inscribunt, ut codices Ratisponensis et Martinensis; codex Vaticanus 4951 et Gotwicensis: *In natale confessoris*; codex alter Vaticanus, et Laurentianus: *In natali S. Eusebii*, quibus consonant duo alii codices 99 S. Crucis in Jerusalem, qui habet: *De natali S. Eusebii, Vercellensis episcopi*; et cod. metrop. eccl. Mediolan.: *In Natale S. Eusebii*. Monachi vero Cistercienses Montis Amiatae in octo lectiones homiliam diviserunt, apposita inscriptione: *In nativitate Bernardi abbatis*, et in codice S. Crucis in Jerusalem affixa hac altera: *In translatione S. Benedicti*. In breviariis sunt lectiones secundi nocturni de communi confessoris pontificis, quæ ad usum chori posterioribus temporibus accommodatæ videntur. Aliam etiam epigraphen præferunt editores; nempe, *Homilia secunda unde supra*; ita Gymnicus pag. 236, Galesinius pag. 141, Raynaudus pag. 254, Margarinus in Bibl. Max. tom. VI pag. 38, et Cundidis tom. IV pag. 1137. An veteres opp. Ambrosii editores eidem jure, an injuria hanc homiliam tribuerint, quisque per se judicabit. Postremo illud monemus, ex codice Gotwicensi ad nos pervenisse hujus homiliæ fragmentum adeo mendis deformatum, ut idem tanquam suppositum omittere censeremus. At sors propitia nostris votis arrisit; dum enim miss. Vaticanos consuleremus, codex 4951 ipsum fragmentum diverso penitus aspectu suppeditavit, multa scilicet elegantia, speciosisque imaginibus conditum, ut legentibus patet.

250 ARGUMENTUM. — *Memorias sanctorum esse celebrandas admonet S. Maximus, eoque magis quo clariora sunt eorum merita. Quis igitur Eusebio præstantior, qui tot labores, totque ærumnas pro catholica veritate, pro Dei gloria, pro pastoralis munere usque ad vitæ exitum toleravit?*

Ad sancti ac beatissimi istius Patris nostri laudes, ejus hodie festa celebramus addidisse aliquid, decerpisse est; siquidem virtutum ejus gratia non sermonibus exponenda est, sed operibus comprobanda;

Cum enim dicat Scriptura: *Gloria patris est filius sapiens* (Prov. x), quantæ hujus sunt gloriæ, qui tantorum filiorum sapientia et devotione lætatur? In Christo enim Jesu per Evangelium ipse nos genuit (I Cor. xiv). Quidquid igitur in hac sancta plebe potest esse virtutis, et gratiæ, ^m de hoc quasi quodam fonte lucidissimo omnium rivulorum ⁿ puritas emanavit. Etenim quia castitatis pollebat vigore, quia abstinentiæ gloriabatur angustiis, quia blandimentis

^a Cod. Vat. 1269, potuit latere secretum; egressam de se, etc.

^b Cod. Martin., majestatem supernam.

^c Cod. Vat. 1277, non impetrantis gratia.

^d Cod. Martin. omittit fratres.

^e Cod. Vat. cit., hominis.

^f Cod. Casin. cit., dum Verbum Dei Deum esse D negat.

^g Cod. Martin., infelicitatis suæ.

^h Cod. Vat. 1269, dumque factorem hunc omnium.

ⁱ Codd. Vat. 1269, et duo Casin., Patris Filiique, qui non unus, etc.

^j Cod. Martin. omittit et edocuit.

^k Cod. Casin. et Martin., Domino nostro.

^l Hic etiam in cod. Vat. 1277 habet finem, et in aliis codd. Augiensi, et Montis Amiatae sicut et in Casinensibus.

^m Cod. 1277, de quodam fonte.

ⁿ Cod. Urbevct. hæc veritas.

erat præditus lenitatis, omnium civium in Deum provocavit affectum; quia pontificis administratione fulgebat, plures discipulos reliquit sui sacerdotii successores. Bene et congrue in hac die, quam nobis beati Patris nostri hujus ad paradysum transitus exsultabilem reddit, præsentis psalmi versiculum decantavimus: *In memoria æterna erit justus* (Psal. III). Digne enim in memoriam vertitur hominum, ^a qui ad gaudium transiit angelorum. Dicit sermo divinus: *Ne laudes hominem in vita sua* (Eccli. XI); tanquam si diceret: lauda post vitam, magnifica post consummationem. Duplici enim ex causa utilius est hominum magis memoriæ laudem dare, quam vitæ, ut illo potissimum tempore merita sanctitatis extollas, quando nec laudantem adulatio movet, nec laudatum tentat elatio. Lauda ergo post periculum; prædica securum; lauda non navigantis felicitatem, sed cum pervenit ad portum; lauda ducis virtutem, sed cum perductus ^b est ad triumphum. Quis autem vivens tuto possit, ac sine trepidatione laudari, qui et de præterito meminit se habere quod doleat, et de futuro videt ^c superesse quod timeat? ^d Qui vero in hoc corpusculo positi debeant **251** sibi quidquam vindicare de meritis, quos iterum dæmonum infestatio velut latronum obsidet multitudo, ^e quibus per omnes vias supplantatores invisibilium animarum laqueos tendunt ^f innumerabilium moribus expavescendos? Navigantibus enim nobis per hoc mare magnum et spatiosum, in quo sunt reptilia, quorum non est numerus, animalia pusilla et magna, id est diversa generâ inimicorum, ^g qui secundum nostrarum virium quantitatem compensato nobiscum agone luctantur. In hujus mundi itaque pelago ^h valde nobis pertimescendum est, ne navem nostram aut procella

A tempestatis abripiat, aut fluctus absorbeat, aut in æternam prædam pirata crudelis abducat ⁱ. Adversus hæc ergo multiformia sæculi mala, ^j castigatis et castis actibus resistamus. Beati autem ^k altris merita jam in tuto ^l posita securi magnificemus, qui gubernaculum fidei viriliter tenens ^m anchoram spei tranquilla jam in statione composuit, et plenam cœlestibus divitiis, et æternis mercibus navem optato in littore collocavit: qui contra omnes adversarios ⁿ scutum timoris Dei tandiu infatigabiliter tenuit, donec ad victoriam perveniret. ^o Quid enim fuit totæ vitæ illius cursus, nisi unius cum vigili hoste conflictus? ^p Quantis hic cæcis a via veritatis errantibus, et de summa jam in profundum rupe pendentibus, amissum reddidit visum, et illum, quo Christus ^q videretur, reparavit intuitum? Quantorum auribus surdis, et infidelitatis ^r obturatione damnatis, ad percipiendam vocem cœlestium mandatorum pretiosum infudit auditum, ut vocanti Deo misericordiam responderet per obedientiam? Quantos intrinsecus vulneratos angelici oris **252** arte, et ^s orationum ab infirmitate curavit? Quantos per longam incuriam peccati labe resolutos, et quadam lepræ contagione perfusos, castigationibus, exhortationibus expiando, Deo in se operante mundavit? Quantorum animas viventes in corpore, jam defunctas, et delictorum mole obrutas ac sepultas, ad emendationem, tanquam ad lucem ^t vocando Deo resuscitavit, et Domini sui adhirandus imitator jam mortuas Deo e contrario ^u mortificet vitali morte peccato. ^v Tunc in alia parte ea quæ aperuerat salubritate claudibat; ne ^w eis res aliena concupiscibilis appareret, ne interiori homini maculam exterior culpa transmitteret; ne ad cor tenebræ per vias lucis intrarent; ne

sanitatum auctor intravit. Quantis, etc. Item supplet cod. Urbevet.

^p Cod. Urbevet., videtur.

^q Idem cod., obturatione damnatis.

^r Cod. Vatic. 1277, Quantos intrinsecus vulneratos angelici oris arte, et orationum firmitate curavit? Quantos per longam, etc. Ita et cod. 4951, codd. Urbevet., Martin. et Laurent. omittunt ab infirmitate.

^s Cod. Vat. 4951, vocante Deo resuscitavit; iidem codd. S. Crucis 12 et Vat. 1277 addunt: ut Domini sui admirandus imitator jam mortuas Deo e contrario animas mortificaret, etc.

^t Cod. Martin., mortificavit.

^u Codex Vatican. 4951, Nihil hominem aliorum blandimentis damnatione mentis consentiens. Tunc in alia parte ea quæ aperuerat, salubriter gaudebat. Quo ordine hæc faciebat? claudibat utique eos docendo, ne alienum malum viderent, ne eis res aliena concupiscibilis appareret, ne exterioris culpa transmitteret, quæ veneno peccati animam inficeret, ne ad cor tenebræ perviam lucis, etc. Cod. Urbevet., Nihil hominum malorum blandimentis depravatione mentis consentiebat. Tunc in alia parte ea, quæ aperuerat salubritate claudibat. Quo ordine hoc faciebat? claudibat utique eos docendo, ne alienum malum viderent, ne eis res aliena concupiscibilis appareret; ne eis conjux extranea pulchra esset in peccati venenum, et per affectum animam penetraret, ne interiori homini maculam exterioris culpa transmitteret.

^v Idem cod. Laurent. sequitur: quo ordine hæc faciebat, claudibat utique docendo, ne alienum malum viderent. Cod. 12 pro eis legit hominibus.

^a Cod. Vat. 4951, angelorum, qui jam gratia Christi clarificatus mundi gloriam non quæsit, cavens illud, etc. Codex Urbevetanus, quia ad gaudia transiit angelorum, quia jam gratiam Christi clarificatus invenit, cavens, etc. Cod. xxxvii Plut. xvii, qui jam gratiam Christi clarificatus invenit, quia mundi gloriam non quæsit, cavens illud, quod dicit sermo divinus. Hæc eadem habet Brev. Velitrensis Ecclesiæ.

^b Cod. Vat. 4951, perductus fuerit.

^c Idem cod. Laurent., cod. 12 cit., cod. Vat. 4951, et Brev. Velitr., videt sibi superesse quod timeat.

^d Brev. Velitr., Quis vero in hoc corpusculo positus debeat sibi quidquam vindicare de meritis, quorum iterum vitæ occulta dæmonum, etc. Idem cod., de meritis, quorum iterum vitæ occulta dæmonum infestatio.

^e Cod. Vat. 1277, cui omnes; cod. Vat. 4951, quibus per omnes vias.

^f Idem cod. Laurent., innumerabilium moribus expavescendos.

^g Idem cod. Laurent., quæ secundum nostrarum.

^h Idem cod. Laurent., In hujus mundi itaque pelago voluptatis.

ⁱ Hic finem habet sermo in Brev. Velitr.

^j Cod. Vat. 1277, castigatis actibus; cod. Martin., castitate resistamus.

^k Cod. Martin., positi.

^l Idem codd. Laurent. et Vat. 1277, auctorem fidei, vel spei.

^m Cod. Martin., scutum fidei. et timoris Dei.

ⁿ Cod. 4951. Quis enim.

^o Idem cod. sequitur: Habuistis cum eo medicum, a cælo lapsum, cum quo sanitas fines vestros in spe

in unoquoque prophetica illa interminatio compleretur : *Mors, inquit, intravit per fenestras vestras* (Jerem. ix); ministeria enim aurium, et oculorum, fenestras esse probantur animarum; quando enim operibus auditum mala et iniqua loquentibus, ac damnavit obtreptantibus, et quæ Deo sunt contraria suadentibus, mors intrat per fenestras nostras, horror mortiferæ noctis irrumpit, per quas sol justitiæ intrare debuerat : quando iste peccati fenestras aperte sunt, janua salutis et vitæ, ac portæ paradisi clausæ sunt. Has iste vir beatus fenestras multis seris divini timoris obstruxit. De quantorum ^a cordibus, quos inhonesta iniquitas et impietas possidebat, fugavit luxuriam, dejecit iram, et exstinxit invidiam, et velut de antiqua domo, barbaris ^b hospitibus perturbatis, revocando illuc fidem, castitatem, justitiam, misericordiam, habitatores pacificos intromisit, per quos in domicilium mentis caput ^c horum bonorum Christus intraret, et appositis poenitentiae **253** medicamentis, velut quatridentium scitentem, increpationum ^d sonitu suscitabat, et emendatione suscepta de mediis mortis faucibus erutos temporaria resurrectione vitæ restituebat. Hæc itaque, atque hujusmodi ^e plura gerens, quæ proferre per natos, atque expedire, ut dignum est, non potest sermo pauperculus, melius vobis ^f ea vester dicet affectus; summe enim alacritatis instantia fuit cultor, et custos animarum, cupiditates reseccans, iras comprimens, malitias exstirpans. ^g His etiam magis vir iste temporibus necessarius fuit, quibus tanta iniquitas, sumptis quotidie, deficiente justitia, viribus convalescit. Et quidem ille in hac peregrinatione solo corpore constitutus cogitatione et aviditate in illa æterna patria ^h conversatus est, et quasi bonus ratiocinator, velut ad centuplum manum porrigens semper de sinistra transmisit ad dexteram, et in cælo reposuit sudores suos; nam etsi hic opera ejus videntur, illuc operum merita transierunt. ⁱ Illius, in quantum

A possumus, vestigiis insistamus : quibus, per illam nimis arctam viam ad cæli ampla festinans, qua eum sequeremur ostendit.

FRAGMENTUM EX CODICE VATICANO 4951.

Ideo enim illum hic in terra nostra posuit Dominus, ut illius exemplo ad bene agendum informaremur et animarum nostrarum facies, ad eum respicientes tanquam ad speculum, componamus, et quasi boni filii, similitudinem patris in nobis excolamus. **254** Sicut autem aliquis magnus paterfamilias splendidissime cupiens pingere domum suam perquirat formas quasque et imagines, quas ante studiosi pictoris proponat aspectus in artis suæ merito, sollicitus rapiat opus alienum, et jam docta manu transferat in parietum faciem personarum viventium dignitatem; ita verus ille paterfamilias Deus ad pingendam domum suam, id est, ad exornandas animas nostras in Ecclesia sua, videtur quædam vivendi tanquam pingendi exemplaria, viri istius gesta ac merita protulisse, et demonstrasse interioribus oculis animæ nostræ. Secundum hæc ergo animarum nostrarum vultibus istius viri unusquisque virtutes quasi pretiosos superinducamus colores. Rapiat sibi de eo alter gratiam compunctionis, alter munditiam castitatis, ille robur abstinentiæ, iste verecundiæ; ille ardentem in Dei rebus fidem, iste patientiæ lenitatem. Atque hoc modo in hujus viri conversatione habentes exemplum recte vivendi, diversis virtutibus exornemus nostram domum, id est universam pingamus Ecclesiam Dei; et videns nos vel de æterni timore iudicii, vel futura beatitudine cogitantes, iste patronus noster illam evangelicam Christi vocem possit assumere : *Pater, rogo, ut ubi ego sum, ipsi sint mecum* (Joan. xix); quandoque ex hoc sæculo migraturos in sedem suam et sinum suum velut Abraham nos peculiare accipiat, et in illa die incolumis oves, quasi lætus pastor agnoscat, ipso adjuvante qui vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXXIX.

In natali S. Cypriani episcopi et martyris I.

ADMONITIO.

255 S. Maximum hujusce item homiliæ auctorem fuisse testatur Gennadius. Consonant ei codices Sangallensis, Sanctæ Crucis in Jerusalem 90 et 99, Ambrosianus C 97, Veronensis 75, Vaticanus 1269, Augiensis xix, Ratisponensis Sancti Emmerami, Laurentianus x Plut. xiv, metropol. Mediolanensis sig. F 53. In horum quibusdam homiliæ hæc est inscriptio : *In natali S. Cypriani*, in cæteris : *De natali S. Cypriani* : nisi unum excipias cod. 90 S. Crucis in Jerusalem, qui habet : *Incipit de natali S. Cypriani*. Ejusdem enim S. Maximi plures sunt orationes de S. Cypriano inter sermones edendæ. Sed loco peculiarem codicis archivi imperialis basilicæ Mediolanensis mentionem reservavimus; cum nunquam satis canonico Antonio Francisco Frisio a nobis agendæ sunt grates, quod non tam testimonia ex codicibus Mediolanensibus suppeditavit, sed et præclarum fragmentum hujus homiliæ ex memorato codice per vetusto (sæculi enim ix notas habet) eruerit, nobisque communicaverit. Nec silere æquum est in codicibus Vaticano 1269, et S. Crucis in

^a Codd. Laurent. et Vat. 4951, *De quantorum ille D cordibus.*

^b Cod. Martin., *barbaris hostibus.*

^c Cod. Martin. non habet *horum.*

^d Idem cod. Laur., 12 S. Crucis in Jer., Vatic. 4951 et 1277, *fremiu suscitabat.*

^e Idem cod. Laur., Vat. 4951, et Urbevet. habent, *hujusmodi plurima gerens, quæ etiam ipsi plenius meminitis, quæ quia proferre per nos, atque expedire dignum est, etc.* Codd. vero 12 cit. et 1277 legunt, *gerebat, quæque proferre per nos, atque, etc.*

^f Codd. 1277 et Urbevet., *ea mens dicet affectus : Cod. Martin., melius nobis ea vester dicet affectus.*

^g Codd. 4911, et Martin., *His magis vir iste, etc.*

^h Idem cod. Laurent. habet ita : *conversatus est; qui huic mundo crucifixus ac mortuus, quidquid laboravit de hac vita, ad illam vitam transtulit, et quasi bonus ratiocinator, etc.* Item cod. Vat 4951. Urbevet. autem habet *crucifixus ac mortuus quidquid laboravit de hac vita, ad illam vitam transtulit, etc.*

ⁱ Cod. Laurent. legit *Illius ergo quantum possumus.*

Jer. 99 hujusmodi fragmenti initium reperiri. Gymnicus eandem homiliam edidit pag. 241 cum titulo : *In natali divi Cypriani episcopi et martyris homilia prima*, et Galesinius pag. 162 et Cumdius tom. IV pag. 774, et Raynaudus pag. 285, et Margarinus in Bibl. Max. tom. VI pag. 39. Quamobrem temere relatum fuisse in opp. S. Ambrosii edit. Paris. 1569 et Rom. 1570 existimandum est.

256 ARGUMENTUM.—*Calicem Domini, de quo Scriptura loquitur figuram fuisse passionis martyrum docet S. Maximus; et quoniam Christus præclara omnibus dedit exempla patientiæ, eo laudabiliores sunt martyres, quo magis divini præceptoris imitatores se præbuerunt.*

Sancti Cypriani festivitatem, sicut omnibus notam est, hodie celebramus, et ^a natali, sicut dicunt, imminente vindemia natalem ejus martyrii procuramus; conveniunt igitur vota nostra et mundi. Mundus vindemiarum ubertate lætatur; nos sanctorum passione gaudemus; quæ quidem passio vindemiis comparanda est; sicut enim uvarum expressione vinum funditur, ita et sanctorum martyrio vini vice sanguis offunditur; nisi quod ^b uva temporales fructus præstat, passio sempiternus. Recte ergo martyrium vindemiis comparatur, habet enim et ebrietatem suam, habet et calicem suum; de quo dicit propheta David. *Calix tuus inebrians, quam præclarus est* (Psal. xxii). Et ipse Dominus in passionis suæ exitu constitutus ait: *Puter, si possibile est, transeat calix iste a me* (Matth. xxvi). Et iterum propheta: *Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo* (Psal. xv). Recte, inquam, calix martyrio comparatur; quia sic ut calix cum bibitur, omnis humor noxius vini calore decoquitur; ita et martyrii poculum cum hauritur ^c omnes peccatoris fæces passionis gloria temperantur. ^d Vinum ergo quoddam salutare martyrii est, quod cordi lætitiæ præstat, calorem fidei, animæ puritatem. Vinum plane est ^e spiritualis illa uva, quæ pro salute omnium pependit in ligno. Sicut enim botrus redditurus vinum, prius in vinea quadam naturæ arte suspenditur, ^f ita Christus editurus vinum spirituale martyrii in cruce, quadam providentia Divinitatis, aptatur. Ipse est plane botrus, quem duo exploratores illi, hoc est Jesu Nave, et Calef filius ^g Jephone in phalanga ad filios Israel propriis humeris detulerunt (Num. xiii); quod quidem factum jam tunc præfigurabat adventum Domini Salvatoris. Nam botrus in phalanga suspensus in cruce Christus appensus ostenditur; duo autem in phalanga portantes uvam, duo populi demonstrabantur: Christianus utique, et Judæus; et sicut mos est portantium, unus præcedens, alter subsequens; ita prior Judæorum designatur populus, Christianorum secundus. Et sicut antecedens, quod portat, non videt, et retrorsum ^h idem semper habens, quadam dorsi aversione contemnit; qui autem sequitur semper id oculis perspicit, semper custodit obtutibus, semper corporis vicinitate potitur; **257** ita ergo Judæus. et

Christianus populus. Judæus enim prior est, Christum in lege portat, et nescit, et retrorsum eum ponens quadam dorsi aversione contemnit; unde ait propheta: *Obacurentur oculi eorum, ne videant: et dorsum eorum semper incurva* (Psal. lxxviii). Christianus vero sequens populus Christum semper oculis aspicit, semper custodit obtutibus, et quadam ⁱ graduum vicinitate complectitur; et quanto eum ille populus pravo itinere post se relinquit, tantum eum iste directo cursu festinat attingere ^j.

FRAGMENTUM DE PROMPTUM EX CODICE ARCHIVI BASILICÆ IMPERIALIS S. AMBROSII MEDIOLANENSIS.

Ideoque, fratres, istius beatissimi martyris Cypriani sectemur vestigia, qui recto tramite Christum secutus est, atque ad palmam martyrii maturescentibus uvis pervenit. Necnon et tempus instabat vindemiæ. Quia enim hoc vindemiarum tempore passus est, tanquam nos de vindemia dulces et varios fructus ex ejus passione collegimus. Impinguavit enim nos, et refecit musto martyrii sui. Est enim mustum, quod refecit et inebriat Christianum; sed ebrietas illa magis sobrium facit. Qui enim inebriatur cœlesti gratiæ, exsobiatur sarcina peccatorum. Hoc namque musto repleti sancti apostoli, sicut ait Scriptura (Act. ii), alienis linguis Dei magnalia loquebantur. In quo facto pariter ebrii esse videbantur et sobrii. Ebrii enim putabantur, quod in his loquela præter naturam altera personabat; sobrii erant, quod juxta consuetudinem Dominum mentis devotione laudabant. Quod quidem non elatione aliqua, aut impotentia contigit, ut viri sancti peregrino sermone loquerentur; sed providentia Divinitatis factum est, ut quia ad magnificandum Deum una loquela non sufficit, per plures linguas mentis devotio solveretur. Jucundati ergo sumus, quia de vinea Domini Sabaoth fructum refectionis accepimus. Vineam autem Domini Sabaoth, sicut dicit propheta (Isai. v, 7), est Israel; quæ domus nos sumus; secundum enim fidem Israelitæ nos sumus. Unde dicit Apostolus: *Quia qui ex fide hi sunt filii Abraham* (Gal. v). Quoniam igitur nos sumus Israel, vinea Domini sumus. Videamus diligenter ne ex palmitis operis nostri nascatur dulcedinis uva, sed fellis, nec dicatur nobis, quod Judæis dictum est per prophetam: *Sustinui, ut faceret uvam, fecit autem spinas* (Isai. v). Quam dura conditio, ut possessio, quæ domino suo suavitatis **258** fructus afferre debuit, spinarum illum asperitate compunxerit. Hoc est cum Judæi Salvatorem debuerint tota fidei devotione suscipere, spinarum eum coronaverint pas-

spiritalis Dei illa uva, etc.

^f Uterque cod. supra laudat., et Veron., *ita et Christus editurus vinum spirituale.*

^g Cod. 90 S. Crucis in Jer. habet *Jephoniæ.*

^h Cod. 90 cit., et retrorsum sed semper abiens.

ⁱ Uterque cod. S. Crucis in Jer., et cod. Veron., *graduum suorum.*

^j Cod. Veron. hic concludit homiliam.

^a In utroque cod. S. Crucis in Jer. deest vox *natali.*

^b Cod. Vat. 1269, nisi quod *vineam.*

^c Cod. Veron., *omnis peccatoris fæces*; uterque cod. S. Crucis in Jer. habet *peccatorum.*

^d Uterque cod. S. Crucis in Jer., *Vinum ergo.*

^e Uterque cod. cit., Veronen., et Vatic. legunt *spiritalis de illa uva.* Galesinus legit *vinum plane est*

sione. Quæ corona quidem tanta Judæis erat injuria. A rum contumelia, quanta in Domino erat corona virtutum. Compungunt ergo Judæi Dominum, dum coronant, compungunt, dum crucifigunt. Unde ait Scriptura sancta: *Videbunt in quem compunxerunt* (Zach. xii, 10; Joan. xix, 35). Igitur, fratres, videte ne et vobis dicatur: *Sustinui ut faceret vram, fecit autem spinas*. Hoc est ne spinas, quas Domino Judæi cruentis imposuerunt manibus, nos iniquis sensibus apponamus, et compungamus eum, non asperitate sensuum, sed operum pravitate. De quibus meminit in Evangelio Salvator, dicens: *Seminatum semen cecidisse inter spinas, et crevisse, ac suffocasse quod natum est* (Luc. viii). Quæ autem spinæ sint ipse prosequitur. Dicit utique sollicitudines esse mundanas, quæ cum crescunt in corde hominis, mandata in eo Salvatoris suffocant. Quis enim unquam sollicitus de mundo potuit bene sollicitus esse de Christo? Quis dum lucris domus suæ providit, utilitatem Ecclesiæ potuit providere? Unde ait Apostolus: *Qui sine uxore est, sollicitus est, quæ sunt Dei, quomodo placeat Deo: qui autem cum uxore est, sollicitus est,*

quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori (1 Cor. vi). Ergo, fratres, videte ne vinea vestra non uvas faciat, sed spinas; ne vinea vestra non vinum afferat, sed acetum. Quisquis enim vindemiam legit, et pauperibus non largitur, ille acetum colligit, non vinum. Quisquis messes recondit, et indigentibus non ministrat, iste non alimonie fructus reposuit, sed tribulos avaritiæ congregavit. Nam propterea ait Scriptura de terra nostra, *Spinæ et tribulos germinabit tibi* (Gen. iii, 18). Igitur, fratres, si vultis ut seges vestra non vobis spinas gignat et tribulos, sed fructus quos optatis uberrimos proferat, indigentium quoque esurienti toto conamine mentis ex fructibus segetis reficite; et ut vindemia vestra non vobis acetum, sed vinum afferat pulcherrimum, ignitam pauperum sitim vini liquore exstinguite, ut non cum iniquo evangelico divite in tormentis posito famis sitisque cruciatus patiamini, sed cum Lazaro mendico et beato Tobia eleemosynarum largitore in perpetua felicitate gaudere mereamini; largiente Domino nostro Jesu Christo, cui est honor, gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXXX.

De eodem natali II.

ADMONITIO.

259 In codicibus mss. quinque hæc homilia S. Maximo ascripta subsequitur superiorem. Sunt autem ii Sanguinensis, Vaticanus 1273, Veronensis 75, Ratisponensis, Augiensis 19, quibus certe non est cur quisquam auctoritatem esse ac fidem denegandam arbitretur; cum præsertim hæc nostra, ut cuius legenti facile constabit, tam sit cæteris homiliis Maximi styli ratione similis, nihil ut fingi possit similis. Itaque codices, in quibus eadem hæc nostra homilia omissa est, nihil moror. Hujus autem in codice Vaticano hæc est inscriptio: *In natali S. Cypriani*. In aliorum quibusdam: *De eodem natali*. In Veronensi: *Item unde supra*. Editorum fuit nemo qui hanc ipsam homiliam prætermittendam sibi esse putarit. Gymnicus pag. 243 eam dedit hoc titulo: *Homilia secunda unde supra*; Galesinius pag. 163, Cumdius tom. IV pag. 774, Raynaudus pag. 255, Margaricus in Bibl. Max. pag. 40, hac epigraphæ: *De eodem festo*.

260 ARGUMENTUM. — *Jure ac merito toto in orbe Christiano de gloria S. Cypriani latandum est, quem sanctitas sacerdotem, peritia doctorem, fides martyrem consecravit.*

In martyrio beatissimi Cypriani universa nobiscum Christi exultat Ecclesia, quam in omne gaudium, et cælestis eruditione sermonis instruxit, et innuere triumphalis sanguinis decoravit; fuit enim in eo, sicut compertum habemus, et contra errores diaboli spiritualis sapientiæ plenitudo, et adversus persecutiones mundi Christiani pectoris infatigata constantia. Quis non hujusmodi virum quantis valet præconiis prosequatur, cujus eloquentia inspirata divinitus et Ecclesias docuit, et sæculum confutavit? Vere hic mirabilis atque omnium ubique studiis celebrandus, quem sanctitas sacerdotem, peritia doctorem, fides D martyrem consecravit. Pretiosa, inquit David, in conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. cxv). Videte, carissimi, in quantam venerabilis Cyprianus etiam prophetica ingressus est laudem, cujus in conspectu Domini non solum mors, sed et vita exstitit pretiosa; moriendo namque proprium Christo sanguinem dedit; vivendo nihilominus cohortatione fortissima innumeros cælo martyres acquisivit. Quid hoc clarissimus sacerdote, qui inter hominum turbas gloria cælestis conversationis emicuit, atque inter angelicos

cælus et sua factus est, et aliorum morte conspicuus? Justissime hic cum patriarcha David cantavit Domino Deo suo dicens: *Cor meum et caro mea exsultaverunt in Deo viro* (Psal. lxxxiii). Exsultavit itaque cor ejus in Deo vivo, cum, morientis ac morituri sæculi vanitate despecta, totum se divinis mancipavit obsequiis; exsultavit et caro ejus in Deo, quæ de hoc mundo non miseri corruptione languoris, sed piis pro religione suppliciis consecrata migravit. Hic est ille evangelicus paterfamilias proferens de thesauro suo nova et vetera (Matth. iii); qui Veteris Novique Testamenti unum atque id ipsum mysterium prædicans, Ecclesias Christi locupletissima disputatione ditavit. Incorruptibilis atque indefessus illius est hodie thesaurus, qui pecuniam domini sui nummulariis fenerans quotidie in corde fidelium cælesti divitiarum sanctam conquirat usuram (Matth. xxv). Quid igitur, fratres, tanto speciosius viro, cujus hæc est regula et mensura sermonis, ut inter varias hominum causas, motusque diversos, nunc affectione patris, nunc auctoritate doctoris consoletur humiles, superbos comprimat, negligentes arguat, increpet infideles? tantoque denique decore sacerdotium vitæque suavi vir fidelissimus adornavit, ut doctrinam suam subsequentibus confirmaret operibus, dominicam illam sententiam tenens: *Qui docuerit et fecerit, hic ma-*

gnus vocabitur in regno cœlorum (Matth. v). Quam inagnus hic, quamque præcipuus in regno cœlorum est, quem in omnem gloriam sermo propheticus, vita mirabilis, et mors Deo devota sublimat? Nec innum-

A rito, fratres, tanto cum honore nominis ejus memoria per amplissima mundi spatia celebratur; quia per universum orbem ad firmamentum fidei nostræ et passio ejus et doctrina profecit.

HOMILIA LXXXI.

In natali SS. martyrum Taurinensium Octavii, Adventii et Solutoris.

ADMONITIO.

261 Multos inter codices, quos nos ipsi versavimus, multosque, quos alii legerunt, pauci admodum inventi sunt qui hanc homiliam complectantur, quique in auctore ejusdem indicando conveniant. Codex enim homiliarius Lateranensis pag. 91 S. Ambrosio eandem tribuit. Codex Casinensis cxi pag. 180 S. Augustino, Urbevetanus nemini. Verum antiquiores codices, ut Ambrosianus, Sangallensis homil. 10, S. Crucis in Jer. 90 homil. 10, et ejusdem S. Crucis 99 homil. 81, quemadmodum Vallicellanus xix pag. 47, perspicuum de S. Maximo testimonium præbent. Horum mss. librorum tanta est auctoritas, ut homilia a veteribus editionibus Parisiensi et Sixtina sit vindicanda, in quibus sub Ambrosii nomine vulgata fuit, et S. Maximo restituenda. Præterire nolumus singularem titulum homiliæ, quem exhibet uterque codex S. Crucis in Jerusalem, nempe: *Incipit de passione vel natali sanctorum martyrum Octavii, Adventii et Solutoris*, quo ex titulo conjici potest de iisdem sanctis martyribus Taurinensibus Maximum plures orationes habuisse. Codex Sangallensis inscribit: *De SS. Octavio, Solutore et Adventio*. Hanc homiliam, quæ sanctorum eorumdem continet laudationem, Taurini fuisse recitatam, nihil esse video causæ quamobrem esse quisquam dubitandum putet. Itaque lapsi sunt qui eam esse Ambrosio aut Augustinotribuendam existimarunt. A quonam autem, nisi a Maximo illius urbis episcopo habitam ducebamus, cum et sermonis concinnitas, et locorum sacræ Scripturæ adducendorum ratio sit plane Maximiana? Accedit editorum Gymnici, Galesinii, Raynaudi et Margarini, eorumque qui de sanctis martyribus Taurinensibus egerunt consensio. In editis Gymnici et Raynaudi inscripta eadem homilia sic est: *In natali sanctorum Tauricorum martyrum Octavii, Adventii et Solutoris*; in Galesinii vero ac Margarini: *In natali sanctorum Taurinensium martyrum Octavii, Adventii et Solutoris*. Nos hosce postremos secuti sumus.

262 ARGUMENTUM. — Sancti, fidei assertores, per universum Ecclesiam colendi sunt; peculiarem tamen amorem præcipuamque venerationem sibi vindicant, ubi sanguinem effuderunt. Populum igitur Taurinensem ad eos colendos hortatur Maximus, quorum reliquias possident tutelaque juvantur.

Cum omnium SS. Martyrum, fratres, devotissime natalem celebrare debeamus, tum præcipue eorum solemnitas ^b tota nobis veneratione curanda est, qui in nostris domiciliis proprium sanguinem profuderunt. Nam, licet universi sancti ubique sint, et omnibus prosint, ^c illi tamen pro nobis interveniunt, qui et supplicia ^d pertulere pro nobis. Martyr enim cum patitur, ^e non sibi tantum patitur, sed et civibus; sibi enim patitur ad præmium, civibus ad exemplum; sibi patitur ad requiem, civibus ad salutem: exemplo enim eorum didicimus Christo credere, didicimus contumeliis vitam æternam quærere, mortem didicimus non timere. Videte ergo quid martyribus debeamus: in quo alter tortus est, ut alius salvaretur: alter carnificem pertulit, ut Christum alter agnosceret: alter morti addictus est, ^f ut alius vita potiretur æterna: et ad postremum sanctus occisus est, ut peccator evaderet. Beati igitur martyres

B nec sibi vixerunt, nec sibi sunt mortui; exemplum enim nobis reliquerunt bene vivendo, ^g conversationis, tolerando fortiter, passionis. Nam ideo Dominus per totum mundum ^h diversis in locis pati martyres voluit, ut tanquam idonei testes ⁱ nos præsentem quodam fidei exemplo suæ confessionis urgerent; ut humana fragilitas, quæ prædicationi dominicæ auditu longiore vix ^j credit, vel præsentem oculorum testimonio martyrio crederet beatorum. Cuncti igitur martyres devotissime percolendi sunt, sed specialiter ii venerandi sunt a nobis, quorum reliquias possidemus. Illi enim nos orationibus ^k adjuvant, isti etiam adjuvant passione; cum his autem nobis familiaritas est; ^l semper enim nobiscum sunt, nobiscum morantur, hoc est, et in corpore nos viventes custodiunt, et de corpore recedentes **263** excipiunt: hic ne peccatorum nos labe assumat, ibi ne inferni horror invadat. Nam ideo hoc a majoribus ^m provisum est, ut sanctorum ossibus nostra corpora sociemus; ut dum illos tartarus metuit, nos poena non tangat; dum illos Christus illuminat, nobis tenebrarum caligo ⁿ diffugiat. Cum sanctis ergo martyribus quiescentes ^o evadamus ^p inferi tenebras,

dam fidei exemplo suo confessionis, etc.

ⁱ Iidem codd. Urbevet., Casin. et Lateran., auditu longiore vix crederet, per præsentia ipsorum martyria credere non differret.

^k Codd. Vallicell. xix et Casin. iii, orationibus suis. Cod. Later., orationibus suis adjuvant, ipsi passione.

^l In cod. 99 S. Crucis in Jer., familiaritas est quædam; cod. vero 90, familiaritas quædam est, cui consonat cod. Casin. cxi.

^m Cod. Lateran., a majoribus promissum est.

ⁿ Cod. Lateran., defugiat.

^o Cod. 90 S. Crucis in Jer. legit, Cum sanctis ergo martyribus quiescentes evadamus, etc. In cod. vero 90 legitur: cum sanctis ergo martyribus quiescentibus evadamus, etc.

^p Cod. Casin., inferni tenebras; Cod. Lateran., inferni tenebras; si non propriis meritis illorum tamen consortio sanctitatis. Sic enim ait, etc.

^a Collata cum cod. Veronensi perfecte concordat.
^b Cod. Casin. cxi omittit vocem tota; et deinde legit nobis veneranda est.

^c Idem cod. legit specialiter illi tamen, etc.

^d Codd. Urbevet. et Casin. iii, qui et supplicia pertulisse probantur. Cod. Vallic., specialiter tamen illi pro nob. interv. qui supplicia pro Christo pertulisse probantur.

^e Ita col. Vallic. xix, qui interposita verba omittit: non solum sibi patitur, sed civibus ad salutem; D exemplo enim eorum didicimus, etc.

^f Cod. Urbevet., ut aliis vita pararetur æterna.

^g Cod. Lateran., bene vivendo, conversatione, tolerando fortiter, passione.

^h Cod. Urbevet., diversis poenis.

ⁱ Codd. Vallic. et Casin. cxi, homines præsentia quadam fidei ad exemplum suæ confessionis, etc. Cod. Lateran., diversis poenis pati.... nos præsentia qua-

eorum propriis meritis, attamen consocii sanctitate. Ait enim Dominus Petro: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; et portæ inferi non prævalent ei (Matth. xvi)*. Si ergo apostolo et martyri Petro inferni porta non prævalet, quisquis sociatur martyri tartaro non tenetur. Martyres enim inferni porta non possidet, quoniam eos paradisi regna suscipiunt. **264** Nam videmus eos hic utique jam regnare; cernimus enim ab eis obsessos immundissimis demonibus homines liberari; ita ut

coelesti medicina et captiva anima de diaboli laqueis eruatur, et ipse diabolus vinculis igneis alligatus producat de sua captivitate captivus; ut qui prædam paulo ante ceperat, i, se subdatur in d pœnam. Hæc et alia potiora mirabilia per sanctos fieri omnibus notum est. Et ideo, fratres, veneremur eos in æculo quos defensores habere^f possumus in futuro; etsicut eis ossibus parentum nostrorum jungimur, ita et eis fidei invitatione jungamur; in nullo enim ab ipsis separari poterimus, si sociemur illis tam religione quam corpore.

HOMILIA LXXXII.

De sanctis martyribus.

ADMONITIO.

Monuisse me aliquando memini homiliarum sermonumque titulos compositos interdum fuisse arbitrio amanuensium. Id vero confirmari majorem in modum iis codicibus manuscriptis potest, quorum subsidio hæc nobis homilia Maximi servata est. Nam qui eam in codicem Vaticanum 1629 transtulit, hunc eidem titulum præfixit: *In natali plurimorum martyrum*. Qui in alterum Vaticanum 1273: *In natali unius martyris*. Qui in Ratisponensem sancti Emmerami: *De sanctis martyribus*. Qui in Casinenses duos, 119 et 111: *In natalitate sanctorum martyrum*. Qui denique in Martinensem: *In natali sanctorum martyrum Taurinensium Octavii, Aventii et Solutoris*. In Breviario vetere Strigoniensi eadem homilia hanc præfert inscriptionem: *Pro communi plurimorum martyrum homilia sancti Maximi episcopi*. Nec minor est fere editorum in titulo describendo varietas. Apud Gymnicum, Galesinium et Raynaudum sic habet: *Ejusdem de martyribus*: apud Cundium vero et Margarinum: *De sanctis martyribus*. Hisce duobus, quibus suffragio sunt codices Casinenses, assensi sumus. Nihil enim in hac Maximi homilia est, quod tam proprium sit sanctorum martyrum Taurinensium, ut apte in alios plerosque martyres cadere non posse videatur. Cum porro insignis sit codicum editorumque in auctore Maximo constituendo constantia, nec quidquam in homilia sit quod a ductu orationis sancti ejusdem antistitis discrepet, pendenda profecto nihili est editionis operum sancti Ambrosii Parisiensis primæ ac Romanæ curatorum auctoritas, eam sancto eidem Ambrosio ascribentium.

ARGUMENTUM. — Cum martyrium totius sit anteaactæ vitæ perfectio et corona, universæ legis Christianæ oportet martyrem amatorem perfectumque servatorem se præbuisse. A sanctitate ergo, propter quam martyres victoriæ palmam meruerunt, eos commendat S. doctor. Deinde contra avaritiam declamat, a quo vitio pauci admodum sapientes sese defendunt.

Sufficere nobis deberent ad profectum salutis nostræ martyrum exempla sanctorum, qui propter adipiscendam cœlestem coronam omnibus se mandatis dominicis subdiderunt; et ita cunctis devinxerunt se legibus Salvatoris, ut propter anteaactam vitam mererentur ad hanc martyrii gloriam pervenire. Non enim illo in tempore tantum perfecerunt præceptum Domini, quo confessionis supplicium pertulerunt; sed necesse est illos prius secundum Evangelium vixisse Christi, ut Christi passionibus potirentur. Necesse est enim, ut initia bona fuerint, quorum finis est optimus subsequutus; et martyres eos non solum fuisse cum passi sunt, **265** sed etiam martyres Christi fuisse cum viverent. Martyr enim Latine testis dicitur; i ac quotiescunque bonis actibus mandatum Christi facimus, toties Christo testimonium perhibemus. Unde et crux Domini non illa tantum dicitur quæ passionis tempore ligni affixione construitur, i sed et illa quæ totius vitæ curriculo cunctarum disciplinarum virtutibus

B cooptatur; de qua mihi videtur Salvator dicere: *Qui vult venire post me, tollat crucem suam et sequatur me (Luc. ix)*. ^h Nunquid omnes martyres, qui secuti sunt Dominum, crucifixi sunt? Nunquid omnes virgines, qui juxta Apocalypsim (Cap. xiv) sequuntur Agnum Dei, crucifixi sunt, ut sequantur? Nunquid Paulus apostolus crucifixus fuerat, cum dicit: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo (Gal. vi, 14)*? Hoc autem dicit, ut intelligas crucem non ligni esse patibulum, sed vitæ virtutisque propositum. Tota igitur vita Christiani hominis, si secundum Evangelium vivat, crux est atque martyrium. Sed hoc est, quod in nobis difficile reperitur, ut omnes actus nostri secundum Evangelium dirigantur; atque ideo, quotiescunque voluptatibus volutemur, crucem Salvatoris amittimus. Christus enim est castitas, pax, veritas, mansuetudo. Quomodo ergo potest castitati testimonium perhibere corruptus? Aut quomodo potest pacem prædicare, cujus animus semper in lite est? Quo pacto etiam veritatem, aut mansuetudinem qualiter servabit inconstans? Quomodo, inquam, possumus ad martyrii gloriam pervenire, cum dicat Dominus: *Nolite possidere aurum (Matth. x)*. ^m Hæc autem habentibus dicit; unde si

in sæcula sæculorum. Amen.

^h Cod. Martin. *Necesse est, inquam.*

ⁱ Cod. Martin. non habet particulam *ac*.

^j Cod. Martin. *rejecit sed*.

^k Cod. Martin. omittit hanc interrogationem: *Nunquid, etc.*

^l Cod. Casin. *iii, crucifixi sunt cum Domino?*

^m Cod. Casin. addit: *Nos etiam auri talenta recondimus. Nolite, inquit, possidere aurum. Hoc aurum, etc.*

^a Codd. Urbevet., Casinen. et Lateran., *adversus eam*.

^b Cod. Casin., *paradisi regnum suscepit*.

^c Uterque cod. S. Crucis in Jer., et etiam Casin. legit: *ab his frequenter obsessos, etc.*

^d Uterque cod. cit., *subdatur in prædam*.

^e In cod. Urbevet. et Casin., *eos in hoc sæculo*.

^f Codd. Casin., Urbevet. et Lateran., *possimus in futuro; et sicut cum eis ossibus parentum, etc.*

^g Codd. Urbevet., Lateran., Vallicell. xix et Casin., *quod ipse præstare dignetur, qui viris et regnat*

habentibus aurum possidere prohibet, non habentium cupiditatem ^a quæ poena condemnat? Etsi qui propria retinent, amittere jubentur, illi qui aliena diripiunt quam graviter feriuntur? Sunt enim plerique, fratres, qui cum humili loco geniti fuerint, et nullas a parentibus divitias consecuti sunt, tanta avaritiæ cupiditate jactantur, ut putent se sine causa natos, nisi aurum quoquo pacto possederint; existimantes enim, sicut ait propheta (*Sap. xv*), vitam hominum compositam ad lucrum, non dubitant undecunque, etiam ex malo, acquirere; atque ^b ita hujusmodi homines, dum lucrum auri quærunt, damnum salutis inveniunt. Requiramus, fratres, **266** quotusquisque est qui hoc non sit imbutus? Pauci admodum sapientes ab hac pestilentia se defendunt. Si negotiatorem cogites; propter avaritiam primus in culpa est. ^c Si militiam tantum respicias; cupiditas tota est illi causa militiæ. Si officia singula perscruteris, invenies homines non honestate adduci ad obsequium, sed præda veluti ad negotium provocari. Omnes igitur pene lucris ac negotiis student; et cum primo surgunt diluculo, non cogitant nisi ut aliquid undecunque percipiant. Quod si aut honestas convicerit, aut retuderit judicantis auctoritas, cum res alienas diripiant, damnum se fecisse queruntur. Sine causa, inquam, militamus, sine causa laboramus; hodie domum referre nihil potui, iniquitas judicis male me facere non permisit. Cunctos igitur pene homines agitat avaritia, nullum de his quietum esse permittit. Illi enim qui nihil habent cupiditate torquentur; illi qui divitias possident sollicitudine cruciantur; nec ipsis ^d bene est qui recondito auro incubant, imo ipsis est gravius. Semper enim sunt anxii, mœsti, solliciti ne hoc servus auferat, ne fur effodiat; atque ideo retrudentes illud tenebris ita abscondunt, ut omnium subterfugiat

^a Cod. Casin. iii, qua poena condemnat?

^b Cod. Martin. omittit ita.

^c Cod. Martin., Si militantes, deinde est illis causa.

^d Cod. Casin., nec ipsis enim bene.

^e Cod. Martin., subterfugiat notitiam, nihil enim ex eo.

^e notionem, nihil ex eo proferentes aliquando ad usum, ne apertio latebrarum sit causa prodendi. Servant autem illud et non utuntur, servant, inquam; custodes ergo dixerim istos esse, non dominos, et alienum attendere diligenter, non proprium convenienter expendere. Quid ergo, fratres, putatis habere aurum esse divitias? Ego dixerim majores esse divitias aurum non habere: pretiosior enim mens ^f ejus, quæ aurum despicit quam quæ aurum requirit, majores plane sunt divitiæ non habere aurum, sed aurum habentibus eminere. Qui enim propriis abundat bonis, sæculi thesauros non requirit; bona ^g enim sunt propria, honestas, sobrietas, misericordia, castitas: quæ bona omnia auro magis sunt pretiosa; ut sciatis qui his ita ^h viliora sunt metalla: auri talenta emi possunt: argenti vasa comparari possunt; honestas enim non emitur, sed acquiritur; quia non constat pretio, sed virtute. Tu igitur, qui aurum possides, si placet, bona invicem conferamus. Tu cum peregre proficisceris, thesauri tui necessarius **267** domi remanent, quibus longe a te positis, semper trepidus, semper incertus es, ne cum domum redieris, non habeas quod habebas. Ita dum semper amissionem eorum metuis, apud conscientiam tuam nudus et pauper es. Ego autem quocunque iero, meæ divitiæ me sequuntur, nec separari possunt a me bona, quoniam non terreno specu, sed pectoris thesauro retinentur. Tu **268** cum recedis a sæculo relinquendo, tuas divitias perdidisti; ego autem, cum mihi de hoc ⁱ mundo migrare contingit, divitias meas mecum ad paradisum veho; tuas divitias post mortem, exemplo illius purpurati divitis, ignis et tenebre subsequuntur; meas divitias, exemplo Lazari, sinus Abrahæ et beatitudo suscipiet.

^f Cod. Martin., pretiosior enim mens est, qua, etc.

^g Cod. Martin. omittit enim.

^h Cod. Martin., meliora pro viliora.

ⁱ Cod. Martin. omittit mundo; omittit etiam vocem meas.

CLASSIS QUARTA. HOMILIÆ DE DIVERSIS.

HOMILIA LXXXIII.

De traditione Symboli.

. ADMONITIO.

Præclare meritum de Ecclesia jam diximus sanctum Maximum, quod imprimis non voce tantum, sed etiam scriptis suis puriora sanctionaque Christianæ religionis dogmata ediderit ac propagaverit. Præter multa, quibus homiliæ et sermones ejus abundant, sit argumento commendatissima symboli expositio, quam S. auctores in hac homilia sapienter atque eleganter præstitit. Enumeratis primum codicibus mss., qui de Maximo fidem faciunt, variam tituli inscriptionem proferemus. Igitur codices Vaticani tres S. Maximi nomen præferunt, nempe 1278 pag. 126, 6452 pag. 78, Vatic. Palatinus 432 pag. 320, ac præterea codices Novariensis 27 pag. 240, Brixiensis pag. 210, Augiensis xiv, Ratisponensis Sancti Emmerami pag. 42, ac tandem Laurentianus 1 Plut. xiv pag. 143. Nullus alius mss. liber, aut codex nobis occurrit, qui hanc homiliam alio sub nomine referat. Sed magnam esse in codicibus video tituli varietatem. In codice Ratisponensi his notis exprimitur: *Homilia sancti Maximi in traditione symboli, de expositione ejusdem*. Idem titulus existit in codice Laurentiano; brevior em habet codex Augiensis, nempe: *Homilia sancti Maximi in traditione symboli*; et similem præferunt codices Vaticanus Palat. et Novariensis. Codex alter Vaticanus 6452: *De expositione symboli: sermo sancti Maximi episcopi*. Sed speciosior est titulus codicis Vaticani 1278, scilicet: *Sabbato ante Palmas*

in traditione symboli : sermo sancti Maximi episcopi de expositione ejusdem ; ejusque similis inscriptio codicis Brixien. : In traditione symboli : sermo beati Maximi episcopi ante dominicam Palmarum. Plura in hujusmodi inscriptionibus continentur. Et quidem primo designatur tempus quo habita fuit a S. antistite homilia, nempe in sabbato ante Palmas, cum juxta vigentem Ecclesiæ disciplinam instituti et probati neophyti ad lavacrum regenerationis in sabbato sancto admittendi essent. Secundo demonstratur, toto probationis tempore baptizandis nonnisi prima fidei tradi consuevisse documenta, et ad augustiora secretioraque cognoscenda mysteria admissos fuisse, ubi Christianæ perseverantiæ argumenta præbuisset. Tertio optima apparet Ecclesiæ institutio tradendi neophytis fidei regulam ante octo dies baptismum præcedentes, ut eam memoriæ mandarent, et coram Ecclesia dum initiabantur baptismate proliferentur. Quarto recolitur canon ecclesiasticus administrandi solemniter baptismi in sabbato sancto, qui mos servatur etiam in vigilia Pentecostes, quemadmodum scripsit S. Leo M. ad episcopos Siciliæ, admonens eos ne alio tempore contra apostolicam traditionem solemniter baptismum conferrent. Ita in ep. 16, tom. I, pag. 715 edit. Venet. 1753. Quinto inspicitur munus esse episcoporum doctrina primum formare novos fideles, perinde eos aquis salutaribus ablueri. Clarissimus Trombellius de theologicis studiis optime meritis docet hoc symbolum, quod a S. Maximo explicatur, ipsum esse quo ea ætate utebatur Ecclesia in baptismi administratione, et convenire cum fidei regula ab Augustino tradita lib. de Fide et Symbolo. Vide illius dissert. 6 de Bapt. cap. 4. Non immoramur in recensendis editoribus. Apud omnes est prima de Diversis sanctoque Maximo ascribitur. Neque collectores Romanos urgere volumus, qui eam inter sermones S. Ambrosii num. 20 ediderunt.

269 ARGUMENTUM. — *Symbolum traditum ab apostolis fuit ut eodem credentium futura diversitas, id est fideles, a perfidis secernerentur. Quo explicato Maximus ait symboli veritate unumquemque credentium effici Christianum, viventes sanctificari, et mortuos reduci ad vitam.*

Cum apud patres nostros, sicut liber Judicium re- fert, quædam Israeliicæ tribus civili adversum se prælio decertarent, nec propter consimilem populi unius habitum inter bellantes posset esse discretio, tribus illa cujus justior erat causa pugnandi, a quia merito per Dei auxilium victoriam præsumebat, signum sibi certo in sermone constituit, ut quos una armorum facies confundebat, secretioris verbi distingueret ^b sacramentum. Quod beati apostoli, ut ego reor, exemplum sequentes Ecclesiæ a Dei, quam adversum militiam diabolici furoris ^d armabant, mysterium symboli tradiderunt ; ut, quia sub uno Christi nomine credentium erat futura diversitas, signaculum symboli inter fideles perfidosque secerneret, et alienus a fide atque hostis appareret Ecclesiæ, a aut tanquam baptizatus nescisset, aut tanquam hæreticus corruptisset. Credis, inquit, ^f in Deum, Patrem omnipotentem. Credendus sine dubio est ^g Deus, Pater omnipotens, cujus sic virtus sentitur, ut quantitas ejus et qualitas ignoretur : esse enim illius et posse non discutiendo assequimur, sed credendo. ^h Quem autem credere debeamus edocet nos Redemptoris nostri auctoritas, dicentis : *Qui credit in me et in eum qui me misit, habet vitam æternam* (Joan. v) ; et alibi : ⁱ *Creditis in Deum, et in me credite* (Joan. xiv). Plus est, fratres, quod fidei oculis intuemur, quam sensus possit videre carnalis. Credis, inquit, ^j in Deum, Patrem omnipotentem. ^k In Deo natura inascibilis, in Patre Unigeniti veritas, in Omnipotente plenitudo

virtutis ostenditur. Est namque per ingentem deitatem omnipotens, et per **270** omnipotentiam Pater ; nec disquirendum qualiter ^l sit Pater ; quia qualiter Deus sit aut omnipotens non potest comprehendere. Et in Jesum Christum, Filium ejus unicum, Dominum nostrum. Quod Christus est factus, qui Filius erat, dispensatio est redemptionis humanæ ; quod Dominus est, de proprietate naturæ est ; unicus autem, vel Unigenitus annuntiatur et creditur, quia unus ^m ita est genitus, nec habet in nativitate consortem. Filium audis, non ut illum sexu aliquo editum putes, sed ut credas incomprehensibili majestate Deum prodiisse de Deo, ut ipse ait : *Ego a Patre exiri, et veni in hunc mundum* (Joan. xvi). Qui natus est de Spiritu sancto ex Maria virgine. Spiritum sanctum audis, ut partum illum mirabilem simul et inculpabilem recognoscas. ⁿ Cœleste est enim quod Spiritus agit, inviolatum quod sanctus operatur. Nam cum Unigenitum Dei fieri hominem redemptionis nostræ necessitas flagaret, hoc nativitati suæ privilegium propriæ divinitatis invexit, ut de virgine nasceretur. Qui enim veniebat inveteratam peccatis hominum ^o revocare naturam, novam legem voluit habere nascendi. Unigenitus igitur Dei factus est filius hominis, ut qui Creator mundi erat fieret et Redemptor. Qui sub Pontio Pilato crucifixus est et sepultus. Nulla nobis ^p sit de Christi cruce confusio, ^q quia habemus de ejus passione victoriam : sicut enim sempiternus Dei Filius non sibi, sed nobis est natus ; ita immaculatus Dei Agnus non sibi, sed nobis est passus. Quis autem non mirificum advertat esse mysterium, ubi ipse homo prædicatur, qui Deus est ; et ubi idem Dominus annuntiatur, qui asseritur crucifixus ? nec incogitata ei, quod peremptus est, aut improvisa res accidit, qui divinitatis suæ

^a Codd. Laurent. et Brixien., et quæ merito per Dei. Item codd. Vat. 6452 et 1278, et quia merito per Dei auxilium. Cod. Vallicell., et quia merito pro Dei auxilio.

^b Cod. Vat. 1278, sacramento.

^c Cod. Brixien. omittit Dei.

^d Cod. Brix., militiam diabolicis furoris armaverant.

^e Cod. Vat. 1278, qui aut tanquam, etc.

^f Cod. Laurent., Credis, inquit, Deum.

^g Cod. Brixien., Credendus sine dubio est Pater omnipotens.

^h Cod. Vat. 1278, In quem autem, etc.

ⁱ Codd. Vat. 1278 et Vallicell., Credite in Deum, etc.

^j Item codd., Credis, inquit, Deum.

^k Cod. Brixien., Ideo natura inascibilis.

^l Cod. II Vallicell., Deus sit Pater, quia qualiter Deus sit omnipotens, Deus potest comprehendere.

^m Cod. Vallicell. II, omisso ita, habet quia unus est genitus.

ⁿ Codd. Laurent. et Vatic. 1278, Cœleste est enim quod spiritus agit.

^o Codd. Vat. 6452 et Brixien., renovare naturam.

^p Codd. Vat. 1278, 6452, Laurent., et Vallic. II, sit pro fit.

^q Cod. Vat. 6552 habet qui pro quia.

consilio idcirco suscepit hominem, ut pro homine posset occidi. Supplicium autem crucis elegit, ut sublimiorem victoriam pareret pœna deterior; et qui a universitatis bono patiebatur, quasi in conspectu mundi in altum ^b sublevatus **271** occumberet, simul ut qui crucifixum videbant, mirabilia cernerent crucifixi. Nam satis abundeque gloriam patientis ostendunt repentina solis obscuritas, tremor terrarum, saxorum divisio, resurrectio mortuorum. Illud autem quanti est testimonii, quod etiam pariter crucifixus latro memoriam sui in cœlesti regno fieri a consorte supplicii precabatur? Hinc est, carissimi, quod illusiones et probra quæ pertulit Christus, cruce[m] mortemque ejus non suspiriis ingemiscimus, sed continuis laudibus celebramus. Sepultus est autem, quia consequens erat ut qui mortuus fuerat acciperet sepulturam. Sepultus est Dominus ut ad consolationem sepulchrorum benedictionem corporis ejus et terra susciperet. Sepultus est ut qui vere mortuus cernebatur, vere rediisse a mortuis crederetur. Tertia, inquit, die resurrexit a mortuis. Si credidisti de Christo quod dedecoris est, crede quod gloriæ est: si credidisti quod mortis est, crede quod vitæ est. Sicut enim in passione mysterium pietatis est, ita in resurrectione operatio potestatis ^e, ut ait ipse: *Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam* (Joan. x). Quomodo itaque non illi suppetebat vita post mortem, cui mori non fuit conditio, sed potestas? Nec magnum sane est, si dicamus: Potuit Christus resurgere, cum impossibile fuerit ut auctor vitæ non rediret ad vitam; ad quomodo poterat inferni legibus detineri qui idcirco est mortuus ut mors amitteret potestatem? Nihil ergo ultra de ejus passionibus confundamur, nihil de ejus morte trepidemus, cui et resurgendi potestas erat, et natura vivendi. Cujus autem dementiæ est illum non credere

^a Cod. Brixien., et qui pro universitatis bono patiebatur.

^b Codd. Vat. 6452 et Brixien., sublevatus occumberet.

^c Cod. Vat. 6452, operatio potestatis est.

^d Cod. Vat. 1278, ut et sicut, etc. Cod. Vallicell. II, ut sicut, etc.

^e Idem codd. Vat. 6452, Vallicell. II, et Brixien., victoriæ munus est.

¹ Secundum evangelicam veritatem sicut Filius a Patre exivit, ita et Spiritus a Patre procedit; et Unigenitus sicut Filius Dei est, ita et Spiritus sanctus Dei est; et sicut Pater cui vult revelat, ita etiam Spiritus et inspirare legitur, prout vult, et dona cœlestium gratiarum dividere, prout vult. — Antequam aggrediari expositionem articuli de Spiritu sancto, præmonere optimum censeo Maximum hac in homilia explanare apostolorum symbolum, quod omnes Christi fideles ut fidei regulam scire tenentur, atque appellat signaculum quo Christiani ab infidelibus secernuntur. In apostolico igitur symbolo et in Nicæno simpliciter dicitur: *Credo in Spiritum sanctum*. Scopus Maximi alius non erat, nisi ut demonstraret credendam Spiritus sancti divinitatem, quod tribus rationibus conficit. Primam desumit ab origine, qua æqualis est Dei Filio, ideoque ait: *Sicut Filius a Patre exivit, ita Spiritus a Patre procedit*. Cum autem Filius ab æterno a Patre exiverit, eodem modo æterna est processio Spiritus a Patre; et quemadmodum in Filio Dei æternitas exi-

resurrexisse, ad cujus præceptum de tumulo sepultus emerit? Ascendit in cœlum. Decebat, fratres, talis gloria hominem qui de virgine nascebatur; nec impossibile ei fuit cœlum ascendere, cui possibile fuit inferos triumphare. Et necesse erat ut qui ad mortem de regno venerat, post mortem rediret ad regnum. Fuit in hoc, carissimi, salutaris et incomprehensa mentibus humanis inter cœlum terramque communio: ^d et sicut terra Dei Filium se suscepisse lætata est, ita cœlum Filium hominis se accepisse gauderet, ut cantatum est per prophetam: *Lætentur cœli et exsulet terra* (Psalm. xcvi). Nam sicut manifestum est terram exsultare **272** de Deo, ita dubium non est cœlum gaudere de homine. Sedet ad dexteram Patris. Quod sedet Christus, ^e victoris munus est: quod ad dexteram Patris sedet, Divinitatis est privilegium et indiscretæ consortium caritatis. Et bene ad dexteram Patris annuntiatur sedere, in quo nihil ^f voluntatis suæ diabolus, qui totus est sinister, invenit. Inde venturus ^g judicare vivos et mortuos. Necesse est, fratres, ut hominum genus ille discutiat qui creavit, et ipse judicet qui redemit: justumque est ut omnipotens Dominus mortales suos, quos divinitatis virtute formavit, Patris pietate salvavit, iudicis examinatione discernat. Nam quid esse potest æquius apud Deum, quam ut quorum in sæculo fuit vita diversa, eorum post hoc sæculum merita distinguantur? ^h Vivi autem iudicandi referuntur ac mortui ut omnium hominum esse apud Deum cura credatur. Et in Spiritum sanctum. Hæc est, carissimi, inoffensa regula ⁱ veritatis, ut quorum unum nomen est, non sit eorum diversa confessio, et qui in cœlo apud se unum sunt, a nobis non separentur in terris. Nam sicut Divinitati nihil de creaturis æquari potest, ita omnem divisionem et inæqualitatem natura Divinitatis ^j excludit. ^k Secundum enim evangelicam verita-

^f Idem cod. Vat., nihil voluptatis.

^g Idem cod. Vat. 6452, Inde venturus est judicare.

^h Cod. Vat. 1278 habet *Inde autem iudicandi referuntur viri ac mortui*.

ⁱ Cod. Vat. 1278, Hæc est, carissimi, inoffensa regula, veritas, ut, etc.

^j Cod. Vat. 1278, excludit.

¹ stentiæ identitatem ostendit naturæ cum Patre, et generatio Filii ex ipso Patre importat, ut ex ejus substantia sit genitus; ita si Spiritus ab æterno processit a Patre, ab ipso prodire nequivit, nisi habens naturam eandemque substantiam. Secundo loco ait Maximus: *Et Unigenitus sicut Filius Dei est, ita et Spiritus sanctus Pater est*. Hic significare voluit, quod sicut Unigenitus Dei Patris in vim generationis non potest esse, nisi Deus; nam, ut docet S. Basilius: *Pater intelligendo seipsum producit Verbum*; ejusdem naturæ ejusdemque substantiæ Filius paternæ intellectionis est terminus; pari modo Spiritus sanctus, qui ex amore procedit et est terminus divini amoris, Spiritus Dei est; omnia quæ Dei sunt et ipse habet. Hanc autem veritatem tanto magis confirmat Maximus, tertio eam arguens ex æqualitate potentie similiter operantis in Patre, in Filio et in Spiritu sancto. *Et sicut Pater cui vult miseretur, et Filius cui vult Patrem revelat; ita etiam Spiritus et inspirare legitur prout vult, et dona cœlestium gratiarum dividere prout vult*. Quotiescum-

tem, sicut Filius a Patre exivit, ita et Spiritus a Patre procedit; ^a et Unigenitus, sicut Filius Dei est, ita et Spiritus sanctus Dei est; et sicut Pater cui vult miseretur, et Filius cui vult Patrem revelat, ita etiam Spiritus et inspirare legitur prout vult, et dona cœlestium gratiarum dividere prout vult. Quomodo ergo non unum esse cum Patre Filioque credendus est Spiritus, cui æque adjacet posse quod vult? Sanctam Ecclesiam. Vere sancta est Ecclesia confitenda, per quam et sanctificatio est data mortalibus et, crescente credentium numero, omnium pene linguis in Dei laudes sanctior mundus exultat. Sancta est Ecclesia, quæ, baptismi sacramento peccatorum contagione cetera, terrarum incolas transmittit ad cœlum. Remissionem peccatorum. Credenda est præcipue, fratres,

^a Cod. Vat. 1278, 6452, et Laurent. legunt et sicut *Unigenitus Filius Dei est.*

^b Cod. Vat. 1278, *contentus est cruce.*

Cod. Brixien., *sine venia non posse salvari.*

que igitur conſteamur in Spiritu sancto omnimodam suam largiendi munera potestatem, quæ dona sunt gratiæ et sanctificationis, non minus ac tribuitur Filio divinum mysterium revelatio, et a Patre fons inexhaustæ misericordiæ promanare dicitur; constat Spiritum sanctum esse Deum, ut est Deus Filius, Deus Pater; non tamen tres dii, sed unus Deus. Mirabitur nemo Maximum dixisse Spiritum sanctum a Patre procedere, neque addidisse eum quoque procedere a Filio: id enim egit cum aliis Patribus, qui illos hæreticos oppugnaverunt, facientes Spiritum sanctum Filio inferiorem; nam Eunomius eum *jussu Patris, operatione et potentia Filii procedere docebat.* Præcipue ergo tunc temporis doctrina catholica circa processionem Spiritus sancti a Patre versabatur, et explicatam confessionem eum quoque a Filio procedere Ecclesia non requirebat: nam satis illi erat ut Spiritus sanctus verus Deus ab omnibus crederetur et coleretur. Postea vero quam ex cineribus Macedonii atque Nestorii a Græcis excitatus fuit error quo negabant Spiritum sanctum a Filio procedentem, tunc visa est Ecclesiæ necessaria obortæ hæresis proscriptio, **275** et ab utroque, Patre scilicet et Filio, processionis confessio. Primum in Hispania illa accepta invenitur, celebratis hac de causa pluribus conciliis, et particula *Filioque* ad symbolum addita. Tres insuper aliæ synodi, Gentiliacensis, Forojuliensis et Aquisgranensis Græcorum hæresim damnantes eam probarunt.

Horum conciliorum definitionem et additionem post œcumenicam Lugdunensem SS. synodum, majori celebritate Patrumque frequentia cum Latinorum, tum Græcorum confirmavit Florentina item œcumenica sub Eugenio IV pontifice maximo, in qua (præsente quidem Joanne Palæologo imperatore) nisi auctoritate Scripturarum, traditioneque majorum vi tanta orationis de Spiritu sancti ex Patre Filioque processione Joannes a Monte Nigro, Andreas Rhodius, Joannes a Turrecremata Dominicani, et Julianus Cæsariensis sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis egerunt, ut Marci Ephesii sophismata non solverint modo, sed etiam plane obtriverint. Non est autem opus ut monumenta hic colligam quibus id orthodoxum dogma ostendi evincique possit. Functi jam hoc munere præclare fuerunt Nicephorus Blemmida, Joannes Veccus, Georgius Protosyncellus, Georgius Trapezuntius, Joannes Pussiadenus, alii, quorum opera complexus est Leo Allatius sua *Græcia orthodoxa.* Eodem in argumento pertractando versati egregie fuere Emmanuel Calecas ordinis Prædicatorum, Bessarion sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis, et recentiore memoria Dionysius Petavius lib. vii de Trinit., Leo Allatius in eo opusculo quem de Processione Spiritus sancti perscripsit sermone vernaculo Græcorum, et in Vindiciis

peccatorum remissio, quia hoc unum est remedium quod hominum genus a sententia perpetuæ mortis absolvit. Idcirco Unigenitus Altissimi sumere dignatus est carnem, ^b complexus est crucem, ut te, qui crimina tua evadere et peccata non poteras, **273** indulgentia faceret innocentem. Ideo immaculatus occisus est Agnus ut ejus cruore humani generis macula tergeretur. Videte, fratres, profunditatem mysterii, videte altitudinem sacramenti: ubi mors reddidit vitam, et peccantium sordes sanguine sunt innocentis ablutæ. Hæc autem remissio non te ad peccatum nutrit, sed admonet ut peccare jam metuas, qui te intelligis sine venia non ^c potuisse salvari. Bonitas enim ^d Dei indulgentiæ suæ munere non nos armat ad culpam, sed ^e abluit ad gloriam. ^f Carnis resurrectionem.

^d Cod. Vat. 6452 omittit *Dei.*

^e Codd. Vat., Vallic. n. et Brixien., *sed absolvit ad gloriam.*

synodi Ephesinæ, et Cyrilli; Michael Lequienius ordinis Prædicatorum in Panoplia contra Nectarium patriarcham Hierosolymitanum, utque ceteros, ne sim longus, præteream, Ludovicus Vallæus bibliothecæ Parisiensis Sanctæ Genovefæ prefectus in dissertatione, quam sane doctam conscripsit, ediditque Parisiis anno 1722. Nunc de sancti Maximi hoc de dogmate doctrina agam, ut potero breviter. Is processionis quidem Spiritus sancti ex Patre meminit, ex Filio autem explicate non meminit. Neque erat opus ut in tradendo symbolo hujus explicatam mentionem faceret, cum nulla tunc a novatoribus contra catholicum dogma excitata esset contentio, et una omnium Occidentalium præsertim esset de Spiritu sancto etiam ex Filio procedente doctrina. Profecto sanctus Augustinus, si præter tractatum de Fide et Symbolo, cap. 8, num. 19 seq., tom. VI opp. edit. Antwerp. an. 1700, pag. 117 seq., et serm. 1 de Traditione Symboli num. 1, tom. V, pag. 652, et 3, num. 6, pag. 655, et 3, num. 40, pag. 660, ubi ita prorsus, ut Maximus disserit, memoratque ex Patre procedentem Spiritum, omittitque explicatam processionis ejusdem Spiritus ex Filio mentionem; si præter eos tractatus, inquam, nullos de Trinitate alios perscripsisset, indeque quisquam concludisset, Augustinum non concessisse Spiritus processionem ex Filio, næ is conclusor vehementer errasset. Nam etsi in indicatis tractatibus hujusce ex Filio processionis non meminit, credidit tamen reipsa Spiritum sanctum ex Filio item procedere, ut ex lib. ii contra Maximum cap. 14, pag. 498, tom. VIII, exque ejus de Trinitate lib. xv, cap. 27, num. 48 edit. ejusdem constat. Quare si Maximus tractatus edidisset de **276** Trinitate, in eamque incidisset quæstionem, non dubito quin Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere affirmasset. Cæterum quæ Maximus in hac homilia de uno nomine, de una confessione, de æqualitate personarum divinarum (de Spiritu sancto agens) scribit, ita comparata sunt, ut Ambrosianorum librorum de Spiritu sancto epitome quædam esse videantur. Vide Ambr. lib. i, cap. 13 seq., et lib. ii, cap. 2 seqq., et lib. iii, cap. 4 seqq. Quod si tacuit *processionem Spiritus sancti ex Filio, quod verbo tacitum ab eo est, expressum est fide*, ut idem alio spectans animadvertit Ambrosius, ibid. lib. i, cap. 3, num. 43, pag. 13, tom. IV opp. edit. Venetæ an. 1751. Alioqui hoc etiam restaret, ut Patres Constantinopolitanæ i œcumenicæ synodi, quod Spiritus sancti ex Patre processionem memorarint in symbolo, tacerint *ex Filio* (confer tom. i Concilior. ad an. 381, pag. 814 edit. Paris. an. 1714), in negatæ processionis ex Filio crimen vocarentur, quo quid dici potest iniquius?

^f Carnis resurrectionem. *Hic religionis nostræ finis.*

Illic religionis nostræ finis, hæc summa credendi est. Et revera quis credens Deo possit de resurrectione dubitare, cum manifestum sit hanc solam Christo causam fuisse nascendi? Quæ enim alia ratio, quæve utilitas erat, ut Perpetuus carnem dignaretur assumere, nisi ^a carnem perpetuitate donaret? quæ gloria esset, Dei Filium crucem non refugere, mortem **274** expetere, perpeti sepulturam, nisi vitam mortalibus præstita resurrectione conferret? Posse autem hoc fieri facit Divinitas fides, cui totum quod vult posse subsistit. Denique, ut indubitata resurgendi exempla capiamus, ipse hic mundus, amissa receptaque deco

ris sui specie, et occidit et resurgit. Documentum nimirum futuræ resurrectionis accipimus, cum commendata sulcis frumenta in stipulam suam redeunt, et renovatis frondibus spoliata gelu nemora reviviscunt; cuncta etiam quæ terra producit aut ^b semine aut radice multiplicata redduntur. Quæ autem duritia cordis est non credere reformari hominem, ^c cum ea quæ facta sunt reparentur. Hoc est carissimum, symbolum, cujus ^d veritas unumquemque credentem efficit Christianum; hoc est symbolum, quod et viventes sanctificat, et mortuos reducit ad vitam.

HOMILIA LXXXIV.

Incipit præfatio de corpore Christi.
ADMONITIO.

Hujus homiliæ præfatio antequam a Mabillonio ex codice Sangallensi deprompta publicaretur, edita jam fuerat a Gymnico et a posterioribus editoribus una cum homilia cui titulus datus est: *De cruce et sepultura Domini*, pars illa quæ incipit ab his verbis: *Videamus de hoc ipso Domini corpore*, et concluditur his aliis: *Hæc omnium salutem citius suscitavit*. Deinde ipse Gymnicus aliqui collectores alteram constituunt homiliam, alia inscriptione distinctam: *De passione et sepultura Domini*, cujus hoc est initium: *Fortasse quis dicat de prioris dominicæ prædicatione*, isque est finis: *Quid quæris viventem cum mortuis?* At amanuenses et editores omnes errasse deprehendimus ex quatuor codicibus optimæ notæ, scilicet ex Vaticano 6452, ex Lateranensi et ex duobus Casinensibus, qui de duabus jam indicatis partibus homiliam unam faciunt. Multoque magis hac in sententia nos confirmavit eadem homilia, cui pars alterius innectitur; cum tota sit de cruce Domini, et fragmentum ei additum omnino extraneum agnoscatur. Si vero expungatur ab homilia de passione et sepultura Domini principium, usque ad illa verba *Uterus procreavit*, manifestam assequimur colligationem cum præcedenti, in qua cœpta est comparatio uteri Virginis cum monumento quod corpus Christi Domini recepit. Nec novum est, ut jam alibi diximus, veteres monachos, qui de antiquitatis naufragio pretiosa Patrum scripta servarunt, ex una homilia vel sermone duas, aut tres lectiones, additis aliquibus ad usum suum, confecisse. His in lucem positus, inquirendum est an prior hujus homiliæ pars, quæ hoc codicis Sangallensis titulo exhibetur: *Incipit præfatio de corpore Christi*, ei conveniat sitque veluti caput ejusdem. Dicimus ergo exordium illud videri desumptum a Maximo ex circumstantia loci et temporis, et congruit concioni in cœtu episcoporum habitæ, quos antea præses allocutus fuisset, ut moris erat. Ipse Maximus, commendata primum episcopi presidentis oratione memoratoque ejusdem argumento, de sepultura corporis Christi sermonem suum instituere aggreditur: *Videamus ergo de Domini corpore, postquam de cruce deponitur, quid geratur*. Mabillonius non produxit in diem nisi præfationem, partemque homiliæ inci-

^a Cod. Vat. 1278, ut carni perpetuitatem donaret.

^b Cod. Vat. 6452, aut in semine.

^c Codd. Vat. 1278 et Vallic. II, cum omnia quæ facta sunt.

Cod. Laurent., hoc est, carissimi, symbolum cujus

signaculo, sicut a primordio dictum est, fideles ab infidelibus discernuntur. Hoc est symbolum, etc. Codd. etiam Vat. 1178 et Vallicell. II supplent vero in primordio.

hæc summa credendi est. Et revera quis credens Deo possit de resurrectione dubitare, cum manifestum sit hanc solam Christi causam fuisse nascendi. — Sequitur ut de carnis resurrectione disseram. Hanc Maximus religionis nostræ finem summamque credendi esse scribit; propterea quod, ut Augustinus animadvertit, serm. 213, al. de Tempore 219, num. 9, tom. V, pag. 656: *Ista jam finis sit; sed finis sine fine erit resurrectio carnis*. Et serm. 214, num. 42, pag. 660: *Hæc est Christiana, hæc catholica, hæc apostolica fides. Credite Christo dicenti: Capillus capitis vestri non peribit, et infidelitate depulsi, quanti valeatis potius cogitare; quomodo dubitabimus quod animæ et carnis nostræ vitam daturus sit æternam, qui pro nobis animam et carnem suscepit, in qua moreretur, et posuit, cum moreretur, et recepit, ne mors timeretur*. Quo sane spectat quod scribit vetus auctor sermonis ad catechumenos, quem in dubiis Augustini numerant monachi congregationis Benedictinæ sancti Mauri, num. 22, tom. VI operum sancti Augustini, pag. 416: *Resurrectionem, inquit, esse omnem carnem, rationalem scilicet creaturam, fideliter teneamus*. HÆC SUMMA FIDEI nostræ, quæ separat nos ab infidelibus. Qua de re confer etiam Tertullianum initio libri de Resurrectione carnis, et sanctos Cyrillum Hierosolymitanum, catech. 18, num. 1, pag. 285 edit. Paris. an. 1720; Epiphanium in Ancorato, num. 91, pag. 94, tom. II operum edit. Paris an. 1622, utque ceteros præteream; Leonem magnum, serm. 69, cap. 2, pag. 199, tom. I Operum ed. t. Rom. an. 1753. Nec vero video

B cur summa fidei nostræ dici apte a Maximo nequeverit resurrectio, cum et finis ea sit sine fine, et complementum felicitatis totius hominis, et admitti credique non possit, nisi ponatur credaturque tota Christi mysteriorum complexio: quo quidem sensu ibid. Epiphanius, in ea thesaurum omnem, et sanæ mentis firmamentum, ac boni officii spem omnem esse collocatam, docet. Eodem recidunt quæ loco indicato Leo Magnus animadvertit. Hinc Apostolus in I ad Corinth. cap. xv, vers. 13: *Si resurrectio, inquit, mortuorum non est, neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicationis nostra, inanis est et fides vestra*. Quod quidem ad caput Theodoritus, pag. 195: *Si non 277 creditur, inquit, resurrectio corporum, supervacanea est prædicationis Evangelii*. Jam vero cum Verbum divinum, ut ex sacris Litteris plane constat, carnem assumpserit ut humanum genus redimeret, ac non animas solum salute sempiterna, sed corpora etiam immortalitate donaret, cur non potuit Maximus dicere hanc solam Christi causam fuisse nascendi? Scilicet hanc solam, nempe totius hominis, hoc est animæ **278** corporisque sempiternam felicitatem. Ac de corporis quidem resurrectione satis dictum est; de salute autem animæ sic ille in eadem homilia scribit: *Idcirco Unigenitus Altissimi sumere dignatus est carnem, complexus est crucem, ut te, qui crimino tua evadere et peccata non poteras, indulgentia faceret innocentem: ideo immaculatus Agnus occisus est, ut ejus cruore humi generis macula tergeretur*.

pientis : Videamus, et desinentis, *Hæc omnium salutem citius suscitavit*; cum codicis Sangallensis pars altera : *Fortasse quis dicat*, etc., et quæ est apud ipsum cum titulo : *De sepulchro Christi*, in omnibus editionibus vulgata ipsi innotesceret. Integræ nos homiliam producimus, quam dixisse Maximum in concilio Mediolanensi sub S. Eusebio verisimilimum arbitramur. Vindicata homiliæ hujus integritate, vindicandum S. antistitem Taurinensem suspicimus a codicibus qui illam sanctis Ambrosio, Augustino et Gregorio Magno supposuere. Tres nobis occurrerunt codices eamdem Ambrosio tribuentes, scilicet Vaticanus 6452, Laurentianus x Plut. xiv, et cod. 1 part. sinistræ, olim S. Crucis Minor., nunc in Laurentiana. Sed cum Benedictini monachi congr. S. Mauri in pref. ad sermones S. Ambros., tom. II edit. Paris. 1690, commemorato Gennadii testimonio, quo Maximum de sepulchro Christi scripsisse constat, homiliam illam, de eo agentem, Maximianam judicaverint, nulla hujusmodi codices nos molestia afficiunt. Ipsi etiam Benedictini monachi cum eamdem homiliam in appendicem serm. S. August. num. 248, pag. 288 edit. Antwerp. an. 1700, traduxerint, variamque de ea fuisse opinionem declaraverint, seque propensiores in Maximum quam in alios Patres dixerint, adversantium codicum auctoritatem everti putamus, in quibus nomen Augustini legitur. Quod vero in cod. Vaticano 1270 pag. 31 a tergo S. Gregorio Magno homilia accepta referatur, manifesta est amanuensis fallacia : nullis enim in codicibus, nec in editis libris quisquam alius homiliæ hujus auctorem somniavit Gregorium Magnum. Sed ne in re tanti momenti conjecturis ludere videamur, præsto nobis sunt quatuor codices probatissimi, quorum suffragia in Maximum conveniunt. Primus est Taurinensis, qui homiliam duas in conciones dividit, ut primam faciat illam quæ incipit : *Fortasse quis dicat*, et secundam exordiat ab illis verbis : *Hesternæ die satis gaudii*, etc., cum titulo in priore : *De sepulchro Domini* : et in secunda : *Item de eodem*, et hoc inverso ordine ex amanuensis oscitantia. Codex alter est Sangallensis homil. 68 affixa inscriptione : *Præfatio de corpore Christi*. Tertius codex 99 S. Crucis in Jerusalem num. 51 priorum habet homiliæ partem sub titulo : *De corpore Christi*, et alteram sub hoc alio : *De sepulchro Domini Salvatoris*. Quartus tandem est codex Lateranensis pag. 212, qui epigraphi : *De corpore Christi*, addit : *Sermo S. Maximi episcopi*, atque incipit : *Videamus de Domini corpore*, etc. Cum ergo hisce præcipuis nitatur homilia testimoniis, cumque pro ea Mabillonius, Ceillierius tom. XIV, et Benedictini monachi in editionibus opp. Ambrosii et Augustini sententiam tulerint, justam egimus causam, eam S. Maximo vindicando.

279 ARGUMENTUM. — *Pietatem Joseph ab Arimathæa Christo sepulcrum parantis summo opere commendat S. Maximus, pluraque de eodem sepulchro mystice dicta explanat; postremoque de Maria Magdalena sollicite quærente Dominum in monumento disserit.*

Hesternæ die satis gaudij accepisse vos credo, fratres dilectissimi, et tractatibus domipi et a fratris nostri præsentis episcopi, qui tanta facundia res divinas dissertuit, ut prædicatio ejus plena fuerit sacerdotii gratia, oratoris eloquentia, institutione doctoris. Nec mirum si is qui in pontificio primatus honorem obtinet, habeat etiam in prædicando primatus eloquium : ut virtutes Dei, quas sancti pectoris arcano depromit, facundi sermonis oratione commendat. Atque ideo parvitatem meam scio auribus vestris minus solito placituras. Quis enim contentus est potare de rivulo, cum possit haurire de fontibus? Terra enim aquarum tenuem rorem omnino non suscipit, posteaquam eam largus pluviarum inuber infuderit. Sic igitur vestra dilectio inundata S. sacerdotis eloquio, sermonis mei non patietur vile fastidium. Quamvis enim doctus, quamvis disertus orator, elinguis videbitur, si cœperit loqui præsentem meliorem. Sed tamen habet solatium suum ista confusio. Nihil enim ruboris est comparatione summi sacerdotis displicere minimum sacerdotem : præser-

tim cum juvare me possit beatorum insigne consortium. Si enim David unius societate sancti alterum sanctum fieri posse proclamat, dicens : *Cum sancto sanctus eris (Psal. xvi)* : quis ergo me, quamvis imperitum, quamvis peccatorem non putet fieri posse prædicatorem virtute Domini, tantorum consortio

280 magistrorum? Igitur quoniam beatissimus frater noster sanctorum apostolorum laudes magno est prosecutus eloquio; debemus et nos ipsius sepulturam Domini prædicare : ut quia unius corporis membra videmur similibus obsequiis procurata, similibus quoque integrum corpus prædicationibus exornetur. Videamus ergo de Domini corpore, posteaquam de cruce deponitur, quid geratur. Accepit illud Joseph ab Arimathæa, vir justus, sicut ait evangelista, et in novo suo sepeliit monumento, in quo nondum quisquam positus erat. Beatum ergo corpus Domini Christi, quod cum nascitur, utero virginis gignitur : cum recedit, justi tumulo commendatur. Beatum plane corpus, quod virginitas peperit, et justitia custodivit. Custodivit illud Joseph tumulus incorruptum, sicut servavit illud Mariæ uterus illibatam. Hic enim viri pollutione non tangitur, ibi mortis corruptione non læditur : novus illud venter concepit. Dominica ergo, et virgo vulva, et virgo est sepultura; quin potius ipsam sepulturam vulvam

* A cod. S. Crucis in Jer. emendatur textus Gallandii, qui habet *Patris nostri*; cum enim hæc homilia habita sit in concilio Mediolanensi ad episcopos, fratris nomine episcopum appellari oportebat, ut in præfatione monimus.

^b Cod. S. Crucis in Jer. Hic etiam rectior redditur locus Gallandii ubi ait : *Quis enim contentus sit potari de rivulo cum possit haurire de fontibus?*

^c Ex eod. cod. S. Crucis in Jer. imperfectus videtur Gallandii textus, ubi legitur : *Cur ergo me, quamvis imperitum, quamvis peccatorem, non potest fieri posse prædicatorem virtute Domini*, etc.

^d Codd. Casin. 47 et 108, *depositum est. quid actum est. Accepit*, etc.

^e Cod. Lateran., *sepelivit*.

^f Codd. Vat., Casin. et Later., *fuerat pro erat*.

^g Cod. Lateran., *et cum recedit*.

^h Ex iisdem codd. S. Crucis in Jer., Vat. et Casin. emendatur error edit. Gallandii ubi dicitur, *quod virginitas reperit*.

ⁱ Cod. Vat. 6452, enim pro illud; cod. vero Lateran., *Custodivit enim eum, sicut servavit illum*; cod. vero Vat. 6452, *sicut enim pollutione non tangitur, ita mortis corruptione, etc.*

^j Cod. Lateran. omittit vocem viri.

^k Cod. S. Crucis in Jer., ubique beato corpori deferretur sanctitas : ubique virginitas.

^l Iidem codd. S. Crucis in Jer., Vatican. 6452, 1270 et Casin.

dixerim; est enim similitudo non parva. Sicut enim Dominus de matris vulva vivus exivit, ita et de Joseph vivus sepultura surrexit: et sicut tunc de utero ad prædicandum natus est, ita et nunc ad evangelizandum renatus est de sepulcro. Nisi quod gloriosior ista quam illa nativitas. Illa enim corpus mortale genuit, hæc edidit immortale: post illam nativitatem ad inferos ^a descenditur, post hanc remeatur ad cælos. Religiosior plane ista est quam illa nativitas. Illa enim totius mundi Dominum novem mensibus in utero clausum tenuit, hæc autem ^b tridui tantum tumuli gremio custodivit; illa cunctorum spem tardius protulit, hæc omnium salutem citius suscitavit. ^c Quæ comparatio ventris et tumuli; cum illa **281** ex intimis visceribus edidit filium, hic autem solummodo locum præstiterit sepulturæ? ^d At ego dico, non minorem Joseph affectum fuisse quam Mariæ. Siquidem illa utero Dominum, hic corde conceperit ^e; illa Salvatori membrorum suorum secretum præstitit, ^f hic secretum sui corporis non negavit; illa Dominum pannis involvit cum natus est, hic linteis cum recessit; illa perunxit beatum corpus oleo, hic aromatibus honoravit. Conveniunt ergo sibi obsequia, convenit et affectus; unde necesse est et meritum convenire, nisi quod angelus Mariam ad obsequium admonuit, Joseph autem sola justitia persuasit; Joseph in suo sepulcro posuit Dominum. Legimus in propheta: *Sepulcrum patens est guttur eorum* (Psal. v). Si ergo sepulcrum patens est guttur hominum; vide ne forte secundum hanc similitudinem Dominum Joseph non tam in sepultura terrena posuerit, quam in monumento sui pectoris collocarit, et custodiendum illum suscepit, non tam memoria fragili elementorum, quam memoria sancta virtutum.

^a Cod. Casin. 108, *ad inferos descendit, post hanc remeavit ad cælos.*

^b Cod. Casin. 108 et Vat. 1270, *triduo.*

^c Codd. Vat. 1270, et Casin. 108, *concepit.*

^d Cod. Casin. 108, *hic et secretum.*

^e Codd. S. Crucis in Jer., et S. Crucis Minor. in Laurent., *Hæc enim virtutum.*

^f Item codd. S. Crucis Minor., et Laurent., *Quotiescunque hoc feceritis.*

^g Cod. Lateran., *memoriæ.*

^h Codd. 90 S. Crucis in Jerusalem, et Lateranensis, *guttur hominum. Quod recte atque plane dicit, etc.*

ⁱ Cod. Lateran., *nisi per evangelicarum Scripturarum secreta.*

^j Cod. Vat. 1270, *In Litterarum enim sacrarum mysterio.* Cod. 90 S. Crucis in Jer., *In Litterarum*

^k Apud editores omnes hæc homilia habet titulum: *De passione et sepultura Domini*, atque initium huiusmodi. Fortasse quis dicat de prioris dominicæ prædicatione, in qua prædicavimus non minorem esse gloriam, quod tumulus Joseph suscitaverit Dominum, quam quod eum sanctæ Mariæ uterus procreavit.

^l At ego dico non minorem Joseph affectum fuisse, quam Mariæ, etc. — Assumit hic Maximus exornandam Joseph ab Arimathea dilectionem erga Christum Dominum, eamque caritati Mariæ Virginis æquiparare videtur. Verum si quæ in Joseph commendat perpendantur, patebit Maximi animus laudantis Joseph ob extrema officia erga Jesum, cui mortuo dignam præbuit sepulturam, suoque in novo condidit

A • Hæc virtutum fidelis est memoria, quæ intra se continens Christum, lædi cum hæreticorum corruptione non patitur; de qua memoria in sacris dicit Dominus: *Quotiescunque hoc ¹ facietis, in memoriam mei facietis, donec veniam* (Luc. xxii). Quotiescunque enim Christum loquimur, toties eum sacri oris ² memoria commendamus. Sepulcrum ergo patens est guttur ³ eorum. Recte plane dicit propheta; sepulcrum enim Christi patens est evangelistarum **282** beatum guttur, per quod illud æterno litterarum thesauro condiderunt. Patens autem sepulcrum ideo dicitur, quia qui vult ad Christi pervenire mysterium, non ingreditur ad illud, nisi per ⁴ evangelicæ Scripturæ secretum. ⁵ In Litterarum enim sacrarum quasi quodam novo vasculo ⁶ commendandus est Dominus.

B Quisquis igitur illud videre desiderat, ibi et passionis ejus sacramentum ¹ invenit, et resurrectionis gloriam recognoscit. Patens ergo guttur sanctorum est; unde Apostolus ad Corinthios ait: *Os nostrum patet ad vos, o Corinthii* (I Cor. vi): invitans eos ut prædicationis suæ semper apertam januam ingrediantur ² Christi secreta mysteria. In hac igitur pectoris memoria collocatur Dominus a Joseph, ³ ut in justitiæ sede requiescat, et habeat Filius hominis ubi caput reclinet. Videamus igitur quare Salvator in aliena sepultura ponatur, ac suam non habeat sepulturam. Ideo in aliena sepultura ponitur, quia pro aliorum moriebatur salute; ⁴ mors enim ista non illi illata est, sed nobis delata; mors ista non illi accidit, sed nobis proficit. Ut quid ergo ei propria sepultura, qui in se mortem propriam non habebat? ut quid illi tumulus in terris, cujus sedes manebat in cælis? ut quid illi sepultura, ⁵ qui tridui tantum temporis spatio, non tam in sepulcro mortuus jacuit, quam velut in

enim sacrario.

⁶ Codd. S. Crucis Minor., et S. Crucis in Jer., *novo vasculo commendatus est Dominus.*

⁷ Cod. S. Crucis Minor., *sacramentum inveniet, et resurrectionis gloriam recognoscet.*

⁸ Cod. Casin., *ad Christi secreta.*

⁹ Cod. Sanctæ Crucis Min., *ut ibi justitiæ sedes requiescat.*

¹⁰ Idem cod. S. Crucis Min., *mors non illi accidit. Somnum potius fuisse quam mortem; mors enim isti illata est, nobis delata*; cod. 99 S. Crucis in Jer., *mors enim ista non illi illata est, sed nobis delata*; cod. Casin. 108, *sed nobis oblata.*

¹¹ Cod. Lateran., *qui triduo tantum non tam in sepulcro mortuus jacens, veluti in lectulo quievit.*

monumento. Similia nascenti in humanis Dei Filio a Maria præstita fuisse dicuntur. Sanguinem scilicet, vitam et membra in suo purissimo utero Salvatori dedit, ejusque infantiam aluit atque curavit. Principium ergo dilectionis, et finis in utroque similis, sed non æqualis intentio, atque extensio caritatis. Amor enim erga Deum, quo purior, et sanctior anima, eo perfectior; cum illo igne a Deo ipso corda lucendant, tanto vehementior est flamma, quo major est dispositio ad eam recipiendam. Laudabilis ergo Joseph, qui nihil omisit ut Redemptori honorem cultumque præstaret; sed venerabilior Maria, quæ mundo edidit Salvatorem, neque in eo diligendo parem habuit.

lectulo dormiens conquievit? ipsa enim temporis A brevis declaratur somnum fuisse quam mortem. Sepulcrum autem mortis est habitaculum necessarium; necessarium ergo non **283** erat mortis habitaculum Christo, qui vita est, nec opus habebat semper vivens domicilio defunctorum. Recte autem hanc vitam nos in nostro sepulcro condidimus, ^b ut cum ipso vivificante mortem nostram a mortuis surgemus. Unde et illa Maria Magdalene, quæ Dominum inter ceteros defunctos in sepulcro quærebat, arguitur et dicitur illi: *Quid quæris viventem cum mortuis* (Luc. xxiv)? Hoc est: quid quæris ^c apud inferos quem rediisse jam constat ad superos? ^d quem illa adhuc non intelligens nec cognoscens, respondit illi: *Domine, si tulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum; et ego illum tollam.* Existimabat enim illum, sicut B dixit Scriptura, hortulanum esse. Sancta ergo et simplex femina Christum requirebat a Christo, ac devotione mentis prophetat, ^e et nescit: ait enim

HOMILIA LXXXV.

De eo quod scriptum est: Quis putas major est in regno cælorum? (Matth. xviii.)

ADMONITIO.

Non est opus ut eos refellamus qui S. Maximo hanc homiliam adimendam, ascribendamque S. Ambrosio censuerunt. Eorum enim et veterum codicum mss. auctoritate ac copia, et styli ratione refellitur evertiturque opinio. Inquisitionem sane postulat titulus huic homiliæ in editis libris affixus, qui est hujusmodi: *In solemnitate divi Michaelis archangeli, de eo quod scriptum est*, etc. Hic primo recensendi sunt codices antiquiores, qui illius solemnitatis memoria penitus carent, et homiliæ locum Evangelii Matthæi cap. xviii præmittunt, non iisdem tamen verbis. Codices enim S. Crucis in Jerusalem, 90 homil. 47, et 99 serm. 10, habent: *Incipit de eo quod scriptum est: Quis putas major est in regno cælorum?* Codex Sangallensis homil. 44: *De eo quod scriptum est: Quis putas major est*, etc. Codex Vercellensis 81: *Homilia beati Maximi episcopi in Evangelium Matthæi: Accesserunt discipuli ad Jesum dicentes: Quis putas, major est in regno cælorum?* Codices Vaticani 6490 pag. 190, et Palat. 477 pag. 187, necnon Vallicellanus xv pag. 113, similia habent: *In Evng. Matthæi: Quis putas major est in regno cælorum? Sermo beati Maximi episcopi.* His conformis est codex Casanatensis homiliarum part. 1, et a quibus parum differt cod. xii S. Crucis in Jerusalem hæc addens: *Sermo in feriis S. Maximi episcopi Taurinensis. Super illud Evangelii Matthæi: In illo tempore accesserunt ad Jesum discipuli, dicentes: Quis putas major est?* etc. Reliqui vero non pauci, posteriori ævo exarati codices memoriam solemnitatis vel dedicationis sancti Michaelis archangeli exhibent; in quibus numerantur codex Lucensis 89: *In dedicatione sancti Michaelis archangeli homilia sancti Maximi episcopi;* Casinensis 102 pag. 156 a tergo, Ratisponensis sancti Emmerami, et duo Laurentiani 36, et 43 Plut. xvii: *In solemnitate divi Michaelis archangeli: de eo quod scriptum est: Quis putas major est in regno cælorum?* etc. Differt etiam in titulo cod. Augiensis xv, qui tantum habet: *In festo sancti angeli*, a cod. Cisterciensi Montis Amiati, in cujus fronte legitur: *In festo sancti Michaelis archangeli. In Evangelio: Accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes, etc.: Quis putas major est?* etc. *Homilia ejusdem beati Maximi episcopi.* Cum autem apparitio S. Michaelis archangeli in Monte Gargano contigerit tempore S. Gelasii I, qui fuit Romanus pontifex ab anno 492 ad annum 496, et longius etiam post obitum S. Maximi dedicatio primæ ejus basilicæ Romæ in circo Maximo facta a Bonifacio II, clarissime patet hanc homiliam a S. antistite Taurinensi recitari non potuisse in solemnitate S. Michaelis archangeli, quæ in Ecclesia nondum instituta erat. Ab Evangelio Matthæi, quod ea die legitur imperiti amanuenses titulum illum homiliæ Maximi affixerunt. Nos, relictis editoribus qui errorem tam manifestum non præcaverunt, inter homilias de diversis rectius eandem transtulimus.

284 ARGUMENTUM. — *Multa, eaque præclara de virtute humilitatis, deque scandali peccato scribit sanctus Maximus: ac parvulos malitia ait esse, non nisi clericos idoneos, monachos religiosos, vel laicos.*

Si diligenter audistis evangelicam lectionem, in-

C telligere potestis ¹ quæ ministris ac sacerdotibus Dei reverentia debeatur, vel quia ipsos clericos invicem ² humilitatis sedulitate se oporteat prævenire. Ait Dominus percunctantibus discipulis quis eorum in regno cælorum major esset futurus, statuto coram

^a Cod. Vat. 6452, *somnum potius.*

^b Cod. S. Crucis in Jer., ut *vivificans mortem nostram, cum ipso a mortuis resurgeremus.*

^c Cod. n S. Crucis Minor., *Hoc est, quid quæris in tumultu quem adorare debes in cælo? quid quæris apud inferos, etc.*

^d Cod. Lateranen., *quod illa adhuc non intelligens, nec recognoscens.*

^e Cod. Later., *et nescit.* Post hæc ulterius non progreditur homilia in Homiliario Lateranensi; at in margine adnotatum fuit: *deest aliquantulum ser-*

monis.

¹ Codd. Vat. 1270, et Casinen. pro *tulisti* habent *sustulisti.*

² Codd. Vat. 1270, et Casin., *qui illud protulit de sepulcro: ipse.*

^b Codd. Vat. 1270, et Casin. 108, *portavit.*

ⁱ Cod. Casin. 108, *ad dexteram Dei sedens.*

^j Cod. Vat. 6450, *quia ministris.*

^k Uterque cod. S. Crucis in Jer., *humilitate se oporteat... prævenire. Ait enim.*

omnibus puerulo : *Quicumque humiliaverit se sicut A* *puer iste, hic major erit in regno cœlorum* (Matth. xviii); unde intelligimus quod humilitate pervenitur ad ^a regnum, simplicitate penetratur ad cœlum. Quisquis ergo cupit Divinitatis tenere fastigia, humilitatis ima sectetur; quicumque vult fratrem prævenire regnando, prius illum præveniat obsequendo, sicut ait Apostolus : *Honore invicem prævenientes* (Rom. xii), vincat eum officiis, ut possit vincere sanctitate. Si enim te non læsit ^b frater, obsequium meretur, ut diligas : quod si forsitan læsit, magis officium meretur, ut vincas. Hæc enim nostræ Christianitatis summa est ut amantibus vicissitudinem, lædentibus patientiam ^c rependamus. Qui ergo fuerit patientior ad injuriam, potentior constituetur in regno; non enim ad imperium cœlorum pervenitur superbia, divitiis, præfectura, sed humilitate, pauperie, lenitate. *Arcta* ^d *enim et angusta est via quæ ducit ad* ^e *regnum* (Matth. vii). Quisquis ergo honoribus inflatus fuerit, et auri thesauris dilatatus, tanquam onustum et impeditum animal, per angustum regni iter transire non poterit; simul etiam ut se existimat pervenisse, sarcinam ejus exigua porta non capiens, ^f *reperculo* limine, retrorsum abire cogetur; tam enim angusta est diviti porta cœlestis, quam est camelo acus foramen exiguum; unde ait **286** Dominus : *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum* (Matth. xix). Sicut enim camelum, animal tortuosum atque deforme, exigua ^g *caverna* præterire non patitur; ita et divitem avarum atque mendacem arcta cœli janua minime intrare permittit. Nam ideo nudi in sæculo nascimur, nudi etiam ad lavacrum accedimus, ^h et nudi quoque, et expediti ad cœli januam properamus. Quam autem incongruum et absurdum est ut, quem nudum mater genuit, nudum suscipit Ecclesia, dives intrare velit in cœlum? propterea ⁱ *adolescenti illi diviti in Evangelio a Salvatore dicitur : Si vis perfectus esse, vende omnia tua, et da pauperibus* ^k. Usque adeo enim nuda virtus apta cœlo est, ut, quamvis justus, quamvis sanctus, aurum vel divitias possidens, non possit esse perfectus. Talem enim voluit adolescentem illum Dominus ad paradisum redire, qualis Adam fuerat de paradisi sublimitate dejectus; nudus enim Adam incola paradisi fuit : denique post peccatum nuditatem suam

^l *pervidens, folio pudenda contextit. Prius enim quam peccaret honestatis erat colore vestitus; atque ideo nuditatem inhonestam non natura instituit, sed delicti reatus invenit. Nam et sancti angeli in splendissimo habitu constituti, nunquid tunicis operiuntur et palliis? Sed cum sit in illis nativitatibus suæ nuda substantia, vestiti videntur esse, quod sancti sunt. Sic igitur et Adam custodiens honestatis angelicæ dignitatem, erat quidem nudus mundanis vestibus, sed immortalitatis erat splendore vestitus. Nihil ^m pravam respiciebant ejus oculi; non cor ejus turpe aliquid cogitabat; erat apud honestas mentes nuditas ipsa vestita. Sicut enim apud nequam homines turpis cogitatio a concupiscentia vestibus non arceatur, ita apud sanctos viros honesta simplicitas ad ⁿ *concupiscendum nuditate non trahitur; sed sicut vitiis ad corruptelam nuda sunt omnia, ita religiosis ad castimoniam operata sunt universa. Quid autem ait evangelica lectio? Qui scandalizaverit unum de pusillis* **287** *istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et mergatur in profundum maris* (Matth. xviii). Pusillos hic non ætate pueros, sed malitia parvulos dicit; sicut Apostolus ait : *Malitia parvuli estote, ut sensibus perfecti sitis* ^o (1 Cor. xiv, 20). Qui sunt isti nisi clerici idonei, monachi religiosi, vel laici? Quisquis igitur his irreverens, aut contumeliosus exstiterit, hæc belluina poena plectetur, ut infirmi saxo relegato illi ad collum præcipitetur in mare. Sed videamus cur ^p *scandalizantibus Christianos ista poena decreta sit, aut* ^q *quid sibi velit ipsa sententia; puto enim aliquod mysterium continere : quasi vero non sufficeret in mare homini demergendo saxum qualecumque non magnum aut enorme, sed molæ asinarie lapis ei re-legetur ad collum, ut cum perituro homine pereat res usui necessaria. Sed puto hoc magis esse, quod in Scripturis asini figura populus gentilium nuncietur, qui clausis oculis circa ignorantie molam erroris sui gyro pertrahitur, et sine ulla cursu directione vestigiis in se sæpe redeuntibus invitatus usui laborat alieno. Nonne enim tibi videtur molam asinariam volvere populus gentilis, quandiu* ^r **288** *in imperitiæ suæ labore versatur? naturæ quidem vinculis alligatus, ut verbum Dei* ^s *molat, Dominum cœli quærat, sed operæ mentis cæcitate subfusum**

^a Cod. Casin. legit *ad cœlum*, omissis verbis *simplicitate penetratur ad*, etc.

^b Cod. Vat. 6450, *Si enim te non læsit fratris obsequium, meretur ut vincas. Uterque cod. S. Crucis in Jer. legit meretur, ut diligas, quod si forsitan læsit, magis obsequium meretur, ut vincas. Ita et Vallic. 45, qui deinde habet* *Hæc est enim*, etc.

^c Cod. Vat. 6450, *pendamus.*

^d Uterque cod. legit *Arcta autem.*

^e Cod. Vallicell. 45, *ad vitam pro ad regnum.*

^f Uterque cod. S. Crucis in Jer. legit *repercutus a limine retrorsum redire cogitur. Cod. Vat. 6450 legit repressus a limine.*

^g Cod. 99 S. Crucis in Jer., *exigua acus caverna.*

^h Cod. cit. S. Crucis in Jer. legit *ut nudi... prove-nimus.*

ⁱ Cod. Vat. 6450, *adolescenti diviti. In utroque*

^j *autem cod. S. Crucis in Jer. hæc habentur : dicitur; qui sibi justus videbatur, et sanctus, et omnia legis mandata complesse.*

^k Cod. Vallicell. 45, *vade, vende*, etc.

^l Idem codd. S. Crucis in Jer. addunt *et habebis thesaurum in cœlo, et veni sequere me.*

^m Cod. Vat. 6450, *nuditatem suam prævidens. Cod. Vallic., foliis pudendu.*

ⁿ Uterque cod. cit., *Nihil pravi tunc.*

^o Codd. Vallic. 45, et Casin. 102, *et demergatur.*

^p Post hæc Scripturæ verba desinit Vallicellanus codex.

^q Cod. Casin., *Christianis scandalizantibus*, etc.

^r Uterque cod. memoratus, *puto enim illam.*

^s Cod. Vat. 6450, *imperitiæ suæ labore.*

^t Idem cod., *Verbum Dei mola.*

vultum animi erigere ad Deum, * cordis oculos levare non possit ad cælum. Sed quoniam mola asinaria ^b saxum esse constat; videamus si et paganorum talis est mola. Talis est plan^c; saxeæ enim mola est paganorum Jupiter, Herculesque lapideus, circa quos * cæcis oculis frequenti errore circumeunt. Cæcos, inquam, dixerim eorum oculos qui putant se videre quod non vident; aspicientes enim saxum Deum se videre confidunt. Attamen qui molam volvit, consummandi aliquando finem operis habet, exeundi

HOMILIA LXXXVI.

De bellico tumultu.

ADMONITIO.

Muratorius omnium primus hanc homiliam inter sermones S. Ambrosii usurpatam S. Maximo Taurinensi restituit. Eam enim reperit in codice 98 Ambrosiano, de quo sæpe mentionem habuimus, et cum aliis plurimis eodem ex russ. depromptis in tom. iv *Anecdor.* publicavit. Huc usque hoc cum testimonio in sequentibus Maximianorum operum editionibus exornata apparuit. Nos auctoritate codicis 99 S. Crucis in Jerusalem, ubi est pag. 160, sermo 93, eandem illustramus, neque hæsitamus S. præsul Taurinensi asserere, cum et dicendi ratio, reique argumentum ipsi conveniat.

ARGUMENTUM. — Ad Taurinenses cives ob barbarorum in proximas provincias irruptionem trepidantes, et tuitionem defensionemque Urbis parantes hanc orationem habuit S. Maximus. Eorum quippe animos erigere ad spem divini præsidii conatur, admonens, ut pravorum mores corrigentes Dei vindictam ulterius provocare caveant, atque illam piis sanctisque operibus placare studeant.

Movet fortasse vos, fratres, quod tumultus bellorum et incursiones præliorum fieri audimus assidue, et cur nostris temporibus fiant dilectionem vestram fortasse plus movet. Sed hæc causa est quia, quanto magis proximi sumus mundi excidio, tanto magis regno sumus proximi Salvatoris. Ipse enim Dominus ait, quod in novissimis diebus exsurget gens contra gentem, et regnum adversus regnum (*Marc. xxxi*): et alibi: Cum videritis bella, et terramotus, et fames, scitote quoniam in proximo est regnum Dei (*Matth. xxiv*). Ergo vicinitas ista bellorum vicinum magis nobis Christum esse demonstrat. Atque ideo venientem adversarium timere non debeo, quia per hæc signa venire potius intelligo Salvatorem, quamvis enim iste metum incutiat temporalem, ille tamen salutem defert sempiternam. Potens **289** est autem idem Dominus, ut et hostilem a nobis repellat pavorem, et suam nobis præsentiam largiatur. Per hos igitur bellorum tumultus mundi quoddam significatur excidium; futurum enim judicium Dei hæc inquietudo præcedit. Est autem quoddam commotionis judicium Dei videre quod metuas. Dum enim cauti sumus ad ea quæ cernimus, cautiore ad illa efficimur quæ speramus. Vir autem sapiens his actibus terrenis instruitur quemadmodum ^d futuri sæculi debeat judicium declinare, dum enim perspicit in hac communi perturbatione primores viros ^e tuitiones in mœnibus præparare, ipse admonetur quemadmodum in futura eversione mundi defensionem

A spem gerit laboris: cui vera mola asinaria ad collum suspenditur, portat lapidem, qui portare debuerat jugum Christi. Asinus ergo ad molam, cæcus ad lapidem, gentilis ad saxum, qui adorat eum quem non videt nec agnoscit. Deus enim non in manufactis habitat, nec in metallo aut saxo cognoscitur. Hic ergo gentilis populus cum persecutionem Christiano intulerit, hæc pœna plectitur, ut cum sua sacrilega mola judicandi sæculi fluctibus demergatur.

^f præparat animabus. Cernimus armari civitatis portas, debemus etiam prius in nobis portas armare justitiæ, de quibus S. propheta dixit: *Aperite mihi portas justitiæ* (*Psal. cxvii*). Tunc autem civitatis porta munita esse poterit, si prius in nobis portæ justitiæ muniantur. Etenim nihil prodest muros munire propugnaculis, et Deum provocare peccatis. Illa enim constituitur ferro, saxis et sudibus, hæc armatur misericordia, innocentia, castitate; illa telorum multitudine custoditur, hæc orationum frequentia defenditur. Et ad plenam tuitionem urbium portas principum solent signa præcedere: animarum nostrarum portas signum Salvatoris anticipet. Ergo, fratres, propter futurum judicium armis nos cœlestibus muniamus, accingamur lorica fidei, salutis galea protegamur, verbo Dei spiritali gladio defendamur; qui enim his armis instructus fuerit nec præsentem perturbationem metuit, nec futurum judicium pertimescit. Siquidem sanctus David hac devotione **290** protectus Goliath illum fortissimum armatum etiam inermis occiderit, et virum bellicosum munitionibus undique circumseptum sola fidei virtute prostraverit. Cum enim S. David non operiretur galea, non præcingeretur ^g gladio, non lancea uteretur; occidit autem illum non telo ferreo, sed gladio spiritali. Quamvis enim inermis oculis hominum videretur, satis tamen erat gratia Divinitatis armatus. Verum ipse spiritalis gladius non fuit gladius; non enim gladio Goliath, sed lapide prostratus occubuit. Legimus in Scripturis lapidis vocabulo Christum figuratim designari; sicut ait propheta: *Lapide quem reprobaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli* (*Psal. cxvii*). Igitur cum lapide Goliath percutitur, Christi virtute prosternitur. Et in qua tandem corporis parte prosternitur? In fronte scilicet; gentilis est sacrilegus homo, ibi percutitur a Christo, ubi deerat

* Cod. 90 cit. S. Crucis in Jer. legit cordisque oculos non possit ad cælum.

^b Cod. Casin., etiam saxum esse constat.

^c Idem cod. Vat., cæci oculi.

^d Cod. S. Crucis in Jer., futurum sæculi debeat de-

clinare judicium.

^e Idem cod., tuitionem mœnibus.

^f Idem cod., præparet.

^g Idem cod. S. Crucis in Jer., clypeo.

Christus; et ibi ei inferitur mortis exitum, ubi signum salutis non invenitur. Quamvis enim esset Goliath undique armorum protectione munitus, frons tamen ejus patebat ad mortem, quia signaculum Salvatoris non gestabat. Atque ideo ibi percutitur, ubi nudus a Dei gratia reperitur. Hæc autem in * figura facta esse nemo est qui nesciat. Nam et David armorum indumentis sese ante præcinxerat; sed cum esset in iis

HOMILIA LXXXVII.

De hostibus non timendis.

ADMONITIO.

Hanc quoque homiliam Mabillonius, erutam ex codice Sangallensi in *Museo Italico* publicavit post duas præcedentes, quemadmodum fecisse Gallandium constat ex tom. IX Bibl. veter. Patrum, pag. 351. Titulus apud illos est *Sequentia*, qualis in mss. reperitur. Nos *De hostibus non timendis* eandem inscripsimus, cum hic S. Maximus Christianos ad agenda virtutum opera adhortetur, ut ab inimicis liberentur. Nullius codicis testimonio Sangallense ms. illustramus, cum penitus ea careant omnes; sed quis ambigere poterit hujus pariter Maximum orationis auctorem censendum esse? quandoquidem vix exorsus præcedentis summam complectitur?

291 ARGUMENTUM. — *Inexpugnabile est propugnaculum contra hostes resistere precibus, jejuniis ac elemosynis. Qui sine Dei gratia munitionem sibi construere conantur, vulpium more videntur foveæ sibi latibulum præparare.*

Meminit vestra dilectio hoc nos superiore dominica prædicasse, ut bonis actibus, assiduis orationibus portas nobis justitiæ reserarem, ac frequentibus elemosynis, velut vallo nos misericordiæ muniremus. Murus enim quidam inexpugnabilis est contra adversarium resistere elemosynis, dimicare jejuniis. Quamvis enim inimici arma sint valida, fortiora tamen hæc arma sunt Salvatoris: quibus qui indutus fuerit, licet inermis oculis hominum videatur, satis tamen armatus est, quia eum Divinitas summa custodit. Bonum est igitur in tribulatione orare, jejunare, psallere, misereri. His enim telis, sicut David exemplum contra Goliath protulimus, solent adversarios suos vincere Christiani, his armis civitatis moenia custodire. Dicit enim sanctus propheta: *Nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilant qui custodiunt eam (Psalm. cxxvi)*. In vanum ergo iste vigilat qui putat se armare civitatem, cum ipse fidei arma non habeat. In vanum plane laborat qui æstimat se tuitionem alii parare posse, cum ipse sit Dei gratia destitutus. Ait Dominus in Evangelio: *Medice, cura te ipsum (Luc. iv)*. Hoc exemplo dicendum est: prius tu, homo, tuæ consule saluti, ut possis saluti providere multorum. Cæterum cum te imbecillum et infirmum videam, ac Divinitatis auxilio destitutum, non solum civitatis, quæ per te paratur, custodia non confido, sed vereor ne conturbet tua desperatio civitatem. Tunc ergo civitas munita est, quando eam magis Deus ipse custodit: tunc autem eam custodit Deus sicut scriptum est, quando habitantes in ea sunt omnes moderati, graves, Christiani atque catholici. Necesse est enim, ut civitatem conservet Deus in qua de præceptis suis inveniat quod reservet. Cæterum ubi est luxuria, perfidia atque blasphemia, illam civitatem non servat Dominus; ne non tam civitas,

A gravis et impeditus, ita ut ambulare vix posset, eadem sine cunctatione projecit, significans arma illa hujusmodi vana et luxuriosa esse opera, in quibus qui sese permiscere voluerit, tanquam gravis et gradiendi ad cælum cursum liberum non habebit. Simul et illud nos docuit quod non in armis tantum speranda victoria est, sed in nomine Salvatoris oranda.

B quam quæ in ea sunt peccata servantur. Ergo qui in nomine Domini munitionem præstaret civitati, iste vere securitatem civibus parat. Nam qui sine Dei gratia munitionem urbi construere conatur, hic vulpium more videtur foveæ sibi latibulum **292** præparare. Nonne enim iste tanquam vulpis in ea fovea est, qui terram jugiter fodit, cælum omnino non respicit? Ait enim Dominus, sicut lectum nuper audivimus: *Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos ubi requiescant: filius autem hominis non habet ubi caput reclinet (Matth. viii)*: quæ sententia quem intellectum habeat diligenter intendamus. Non enim de ipso specialiter animali locutus est Dominus: sed de his hominibus, qui versuti semper et callidi, vulpes moribus semper imitari student; dum aliena fraudulenter diripiunt, C foveam suæ perditionis effodiunt; ideo caput Christi, quod est Deus, habitaculum in his non potest invenire qui habitant in defossis. Quid autem specialiter hæretici vulpibus comparantur nulla cunctatio est. Sunt enim, sicut vulpes, dolosi, importuni et timidi; ubi quietem senserint, ibi rabiem suæ levitatis exercent; ubi vigilantiam reppererint, exinde dolosa fraude diffugiunt. Nam sicut memoratum animal semper est fallax, semper incertum, nec aliquando morum potest mutare versutiam, ita et omnis hæreticus semper fallax, semper incertus est; et cum tecum videatur simpliciter loqui, mutat verba, sed non mores, modestiam sermone promittit, rabiem corde depromit. Vulpis cauda fallit, hæreticus lingua circumvenit; vulpis mansuetudinem animalibus fingit, ut capiat; D hæreticus moderationem hominibus promittit, ut noceat; illa autem proludit ut jugulet, hic prius blanditur ut exspoliet. Familiare autem vulpi est gallinæ semper insidiari et pullis, ut si a matre quispiam longius abierit, in ejus prædam captetur; ita et hæreticus matri Ecclesie semper insidiatur et filiis, ut si forte aliquem negligentem invenerit, sua illum rabie circumscribat. Quod autem gallinæ recte comparetur Ecclesia, in Evangelio legimus, dicente Domino ad Jerusalem: *Jerusalem, quoties volui congre-*

* Idem cod. S. Crucis in Jer., in figuram.

gare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas suas (Luc. xiii)? Recte autem comparatur gallina Ecclesiae. Sicut enim non solum suos filios nutrit, sed etiam alienos suscipit venientes; ita et gallina non solum eos nutrit quos ipsa exclusit, sed etiam

appositos sibi educat alienos. Igitur, fratres, armemus nos per hanc hebdomadam jejuniis, orationibus atque vigiliis ut, interveniente misericordia Dei, et barbarorum repellamus feritatem, et haereticorum insidias retundamus. Explicit.

HOMILIA LXXXVIII.

De non timendis hostibus carnalibus et de gratiis post cibum Deo agendis I.

ADMONITIO.

293 Fortasse dubitabitur utrum hæc homilia cum sermonibus Ambrosianis confusa olim, ut docet editio Parisiensis an. 1569, S. Maximo sit decernenda: quod nonnisi unus aut alter codex ejus assertor reperiatur. Sunt autem hujusmodi codex 99 Sanctæ Crucis in Jerusalem num. 46, et codex Vaticanus 1268, pag. 144. Exstat etiam in codice Laurentiano x Plut. xiv pag. 281, ubi auctoris nomine caret. Sed Gennadius testimonio suo plenam fidem sibi vindicat, qui præcipuis notis titulum illius ita expressit: *De hostibus carnalibus non timendis et de gratiis post cibum Deo agendis*. Tres memorati codices iisdem pene verbis conceptam epigraphem præferunt; nam codex S. Crucis in Jerusalem habet: *De hostibus magis spiritualibus quam carnalibus metuendis, et de gratiis post cibum Deo referendis*. Duo reliqui, Vaticanus et Laurentianus, consonant: *De hostibus magis spiritualibus metuendis, et post cibum gratiis Deo agendis*, non omittentes nisi *de carnalibus*. Gennadii auctoritatem plurimi fecisse videntur Benedictini monachi congreg. Sancti Mauri, ideoque hanc homiliam ab albo sermonum S. Ambrosii deleverunt, et S. Maximo asseruerunt, adnotantes in veteribus Ambrosii editionibus haberi titulum: *Super caput vii Job sermo*, etc. Verum posteriores editores, Gynnicus pag. 267, Galesinius pag. 171, Raynaudus pag. 240, et Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 43, eandem Gennadii inscriptionem retinuerunt.

ARGUMENTUM.— *Adversa tolerare sapientis virtutis exercitium est, insipienti prævaricationis occasio. Beneficiorum est retributio divinatorum, ut refecti gratias Deo referamus.*

Frequenter admonui vos, fratres, ut, dum licet, ^a dum in spatio est, saluti vestræ omnibus modis consulere, et in hac vita brevi vitam vobis provideretis æternam. Sapiens enim quisque intelligit quod hæc vita hominum non ad quietem data, sed ad laborem, hoc est, ut hic laboret et in posterum requiescat. ¹ Hic autem requies nulla; tantis enim malis hæc vita repleta est, ut comparatione ejus mors ^b remedium putetur esse, non pœna; nam ideo brevem illam fecit Deus, ut molestiæ ejus, quia prosperitate non poterant, temporis exiguitate finirentur. Denique sanctus Job dicit: *Piraterium est vita hominis super terram* (Job vii); hoc est, sive quod homines in hac

B vita omnia experiantur mala; piraterium enim Latine experimentum dici potest; seu certe piraterium, quod in hac vita circa homines diabolum, tanquam pirata deserviat; piraterium enim habitaculum piratarum est. Tandiu ergo in piraterio sumus, quandiu in hac carne positi prædonum spiritualium tentationibus subjacemus; quamvis in hac ipsa vita etiam carnales nobis, qui sunt barbari, piratæ non desunt; minus tamen eos timeo qui, etsi auferunt patrimonia, non possunt auferre justitiam; **294** si aurum tollunt, Christum certe tollere non possunt; si diripiunt argentum, non possunt diripere Salvatorem. Quis igitur non ^c festinat habere sibi Christum, quem non possit ab eo nec prædo diripere, nec hostis auferre, nec captivitas separare? Qui enim habet Christum, hominem non veretur inimicum. Quid enim facturus saevienti? Pecora ejus abducet? Hoc etiam morbi lues

^a Codd. S. Crucis in Jer. et Laurent. addunt, *dum tempus in spatio est, saluti vestræ omnimodis, etc*

^b Codd. 99 S. Crucis in Jer. et Vat. 1268, compa-

ratione ejus mors remedium putetur esse, non pœna.

^c Iidem codd. 90 S. Crucis in Jer. et Vat., *Quis igitur non festinet.*

¹ Hic autem requies nulla est; tantis enim malis hæc vita repleta est, ut comparatione ejus mors remedium putetur non pœna. Nam ideo brevem illam fecit Deus, ut molestiæ ejus, quia prosperitate non poterant, temporis exiguitate finirentur. — Admonuerat ante fideles Maximus de vite brevitate, in qua elaborandum est omnibus, ut per agonem virtutum acquisitio fiat æternæ felicitatis. Deinde docet libenter subeundam esse mortem; cujus per eam terrene omnes calamitates et molestiæ, quas mundi hujus voluptates lenire nequeunt nec auferre, finem habent. Mors igitur, quamvis sit pœna peccati, non est omnium malorum maximum, quemadmodum gentiles philosophi eam appellabant, sed remedium salutare, quo homines ab adversitatibus et ærumnis omnino liberantur. Eandem doctrinam tradit S. Ambrosius lib. de Fide resurrectionis; seu libro ii de Excessu Satyri fratris, num. 46, tom. IV opp. edit. Venetæ an. 1751, ubi pluribus argumentis probat mortem strenuo animo fore perferendam. Primo enim loco nobis Christi exemplum proponit, qui potuit non mori, si voluisset: *Sed neque refugendam mortem quasi ignavam putavit, neque melius nos quam moriendo servasset. Itaque mors ejus vita est omnium mors ejus victoria*

*est, mors ejus sacramentum est; non igitur mœrenda mors, quam Dei Filius non dedignatus est, non refugit; non resolvendus est ordo naturæ. Præterea addit communem esse omnium hominum conditionem, a qua nemo liber evadit, et cum necessario moriendum sit, levitate laborat animus, qui formidat mortem, et tristitiam luctuosam facit. Tertio confirmat Ambrosius hanc veritatem, quod mors quidem in natura non fuit, sed conversa in naturam est; non enim a principio Deus mortem instituit, cum primos parentes immortales fecerit, et paradisi incolas constituerit; sed eorum prævaricatione damnata in labore diurno, gemituque intolerando vita hominum coepit esse miserabilis, debuit dari finis malorum, quandoquidem etiam mors præmatura æternam parit salutem; ideoque de justo legitur Sap. cap. iv: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus*. Nam a carnalibus et a mundi illecebris liberatus Deo vivit, qui eum terreno e carcere eduxit et transtulit in regnum suum. Natura enim humana per mortem non destruitur; sed gratia Salvatoris aspirante recipit immortalitatem, in qua condita fuerat, et Creatoris imago et similitudo quæ in homine, dum conderetur, impressa fuit, perfectior atque formosior resurgit.*

facere consuevit. Armenta diripiet? Istud damnū abactores tolerando jam didicit. Ipsum fortassis ^a non illi admovet tædia, sed removet; hoc enim illi intulit, quod majore cum molestia febris afferret, præsertim cum dicat Dominus: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere* (Matth. x). Illi igitur spirituales plus metuendi piratæ sunt, qui non solum corpora hominum, sed et animas spoliare consueverunt; qui non tam aurum mundi quam aurum fidei auferre nituntur; qui non tam seculi substantiam quam Christi sapientiam deprædantur. Nam ipsi nobis spirituales hostes hos carnales immittunt, ut probemur in tribulatione positi quam simus confidentes in Deo, qui de solo ipso remedium postulemus. Sunt enim quidam qui, in tribulatione positi, dicant malis artibus hostes vincere, iisdem eos artibus debere superari, desperantes de Deo, a dæmonibus victoriam flagitantes; miseri homines nesciunt quid faciunt, quid loquantur. Dum enim rebus suis metuunt, obliiti sunt religionis ac fidei, qui res quidem suas forte **295** non ^b perdunt, sed quod est amplius suas animas perdidit. Dicit sanctus Job: *Si bona excipimus de manu Domini, quare non mala tolerabimus* (Job. ii)? Hoc est si bonis supervenientibus jucundamur, quare non et adversis accidentibus confortemur? Adversa tolerare sapienti virtutis exercitium, insipienti prævaricationis est occasio. Dixi ego frequenter ut in hac vita brevi vitam vobis provideatis æternam, quod doleo cur hoc facere

HOMILIA LXXXIX.

De eodem argumento II.

ADMONITIO.

297 Cum hæc homilia sit continuatio præcedentis, ejus meminisse Gennadium diximus, id agnoscen-
tes Benedictini monachi congreg. S. Mauri ejusdem auctoritati adhæserunt. Ita in præf. ad serm. S. Ambrosii. Eorum assertionem confirmant testimonia duorum codicum mss., nempe 99, S. Crucis in Jer., et Vaticani 1268, qui S. antistitis Taurinensis nomine eam adornarunt, et tanquam concionem cum priore connexionem retulerunt. In codice Laurentiano x Plut. xiv hæc homilia est anonyma, ejus tamen titulus: *Item sequentia*, ad eam quæ ei præcedit spectare declarat. Quapropter collectores homiliarum, Cundio excepto, qui separatim vulgavit tom. I, pag. 130, utranque successive ediderunt, Gymnicus scilicet pag. 271, Galesinius pag. 172, Raynaudus pag. 41, Margarinus in Bibl. Max. tom. IV, pag. 44, apposito titulo: *Homilia secunda ejusdem unde supra*.

ARGUMENTUM. — S. Doctor fideles hortatur, ut omnes actiones a Deo auspiciantur, et pro singulis quotidianis donis gratias ei referant; idque ut faciant, eos non solum doceri ratione, sed etiam admoneri exemplis, ostendit.

Satis abundeque dixisse me credo superiore Dominica ad correptionem eorum qui, divinis muneribus perfruentes, gratias non referunt Creatori; et utentes beneficiis celestibus, tanquam ingrati et indigni beneficiorum, non remunerantur auctorem; ingrati, inquam, qui Deum nec quasi servi metuunt Dominum, nec quasi filii honorificant ut parentem. Dicit per prophetam Deus: *Si Dominus sum, ubi timor meus? si pater, ubi amor meus* (Malach. i)? Hoc est,

^a Cod. Vat., *Ipsum fortassis occidit non illi*.

^b Cod. Vat., *perdent*.

^c Idem cod. Vat., *excipimus*.

^d Idem codd. S. Crucis in Jer. et Vat., *illi gratias referamus*.

^e Idem cod. S. Crucis in Jer., et Vat. legit, *qui prosperis, etc.*

A contemnatis. Cum enim jejunandum dicimus, præter paucos nemo jejunat; cum elemosynæ faciendæ, major avaritia vos constringit. Orare autem et agere Deo gratias, quid sit, plerosque de vobis arbitrator ignorare; qui surgentes primo diluculo nonnisi de prandio cogitent; cum pranderint, somno se tradant, nunquam Divinitati gratias referentes, quæ illis et prandium ad refectionem, et somnum dederit ad quietem. Utique, tu Christiane, si es utilis, meminisse debes cujus panem comedis, et ei laudem **296** dicere. Dic mihi nunc, si aliquid de tuo cuicunque largiris, exspectas ut tibi gratias agat, ut benedicat demum de quo ei humanitas sit tributa? Cui si forte gratias non agit, quemadmodum a te denotatur ingratus? Ita ergo et a nobis exspectat qui nos pascit Deus, ut pro præstitis ab eo ^d gratias referamus, et saturati donis ipsius laudes dicamus. Hæc enim beneficiorum est retributio divinatorum, ut cum refecti fuerimus, bene nos confiteamur acceptos. Cæterum, si accipientes divina munera, taciti et immemores fuerimus, tanquam ingrati et indigni eorum subministratione fraudabimur; ut Deum, quem beneficiis non cognovimus, malis ingruentibus requiramus, et adversis stimulemur ad rogandum, ^e quod prosperis gratias non egimus ad fruendum, sicut nunc ^f contingit, ut qui in pace pigri fuerimus ad laudes referendas, modo in tribulatione trepidi existamus ad pericula deploranda.

C si servus es, redde Domino timoris obsequium; si filius, exhibe patrifamilias affectum. Tu autem cum gratias non agis, Deum nec diligis, nec vereris; unde aut contumax servus, aut superbus es filius. ^g Qui est igitur utilis Christianus semper debet Patri ac Domino suo laudes dicere, et in ejus gloriam omnia procurare; sicut ait beatus Apostolus, dicens: *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud fucitis, omnia in gloriam Dei facite* (I Cor. x). Videte qualem ^h viri Christiani Apostolus voluit esse convivium, ut magis fides Christi quam prandii sagina comedatur, et plus refliciat hominem dominici nominis frequens invocatio quam epularum multiplex et copiosa collatio, meliusque pascat esurientem religio quam sagina. Om-

^f Cod. Vat., *concepit*.

^g Cod. Vat. 1268 legit: *Quid est igitur? utilis Christianus, etc.*

^h Cod. Laurent. 10 legit: *si aliquid aliud facitis*.

ⁱ Cod. Vat.: *Videte qualem viris Christianis Apostolus voluit esse convivium*.

na, inquit, in gloriam Dei facite. Omnes ergo actus nostros Christo velut socio vel teste compleri, hac scilicet ratione, ut bona ipso auctore faciamus; mala propter ipsius contubernium declinemus. **298** Erubescit enim mala facere qui scit Christum se habere participem. Christus autem in bonis adiutor est, in malis noster est conservator. Ergo cum diluculo surgimus, debemus, priusquam procedamus e cubiculo, gratias agere Salvatori, et ante omnes actus sæculi, actus habere pietatis, qui nos quiescentes et dormientes in lectulis custodivit. Quis enim nisi Deus dormientem custodit hominem? qui ita resolutus in somnum, et oblitus sui vigoris humani, a se alienus efficitur, ut nesciat quid ipse sit, ubinam demoretur, adesse sibi certe ipse non possit. Necessarius igitur Deus adest dormientibus, quia dormientes sibi adesse non possunt; et a nocturnis insidiis genus hominum ipse custodiat; quia id temporis ^b nemo alter pervigilat, deo ergo illi gratiam qui, ut ego securus dormiam, ille pervigilat. Ipse enim nos Deus ituros cubitum quodam gremio quietus suscipit, et thesauro pacis recondito servat, et caliginum quadam tuitione in lucem defendit; ut malitia inimicorum hominum repellatur tenebris, quæ non potest benignitate depelli; et pacem fessis præstet obscuritas, quam non præstabat humanitas; dum enim nescit homo ubi suum adversarium persequatur, pacem, quam volens præstare noluit, præstat invitus. Debemus ergo surgentes gratias ^a Deo agere, et omne diei opus in signo facere Salvatoris. Nonne cum adhuc gentilis es, solebas signa perquirere, quæ signa, quibus rebus essent prospera, magna inquisitione colligere? Jam nunc nolo erres in numero; scito quia in uno signo Christi omnium rerum est tuta prosperitas. Qui in hoc signo seminare cœperit, vitæ fructum consequetur æternæ, qui in hoc signo iter facere aggreditur, ad **299** cælum usque perveniet. In hoc igitur nomine omnes actus nostri dirigendi sunt, et ad ipsum totius vitæ nostræ commotio referenda; quia, sicut ait Apostolus: *In ipso vivimus, movemur et sumus* (Act. xvii, 28). Sed et cum vespera diem claudit, ipsi debemus per psalterium laudem dicere, et gloriam ejus modulata suavitate concinere, quo, operum nostrorum consummato certamine, veluti victores requiem ^d acquiramus, et laboris quædam palma sit soporis oblitio. Hoc autem ut faciamus, fratres, non solum docemur ratione, sed etiam admonemur exem-

plis. Nonne ^a videmus et minutissimas aves, cum illescentem diem aurora producit, in quibusdam nidorum cubiculis varia dulcedine personare, et id studiose agere, priusquam procedant, ut Creatorem suum, quia loquela non possunt, suavitate demulceant; et quemadmodum unaquæque earum, quoniam confessione nequit, modulis prodat obsequium; ita ut videatur sibi devotius gratias agere, quæ dulcius personavit, hoc etiam, peracto diei cursu, similiter facere? Quid ergo sibi vult ista certis temporibus disposita cantilena et jugis intentio, nisi gratiarum quædam sit immoderata confessio? Pastori enim suo avis innoxia, quia sermone non potest, suavitate blanditur; habent enim et aves pastorem suum, sicut ait Dominus: *Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, et pater vester, qui in cælis est, pascit illa* (Matth. vi). At quibus tandem cibis pascuntur aves? vilissimis scilicet et terrenis: aves ergo propter **300** viles escas gratias agunt, tu pretiosissimis epulis pascaris, et ingratus es. Quis igitur non erubescat, sensum hominis habens, sine psalmodum celebritate diem claudere; cum ipsæ aves ad gratificandum psalterii suavitate persultent; et ejus gloriam non versum dulcedine personare, cujus laudem volucres modulata cantilena pronuntiant? Imitare ergo, frater, minutissimas aves mane et vespere Creaturi gratias referendo; et si es devotior imitare lusciniam, cui quoniam ad dicendas laudes dies sola non sufficit, nocturna spatia pervigili cantilena decurrit; et tu igitur laudibus tuis diem vincens operi tuo adde nocturna currentia curricula, et insomnem suscepti laboris industriam psalterii serie consolare. Et quia de his avibus mentionem feci quæ noctibus vigilant, nolo te imitatore esse noctuæ, quæ licet per noctem vigilet, per diem tamen pigra vel cæca est, quæ grandibus oculis tenebrarum caligines diligit, splendorem solis horrescit, mirum enim in modum illuminatur obscuritate, luce cæcatur. Istud animal hæreticorum figura est atque gentiliū, qui tenebras amplectuntur diaboli, lucem Salvatoris horrescunt, et grandibus disputationum oculis cernunt vana, non respiciunt sempiterna. De his ait Dominus: *Oculos habent, et non videbunt: in tenebris ambulant* (Psal. cxiii). Sunt enim acuti ad superstitiosa, hebetes ad divina; qui dum se putant ^e sublimius evolare sermonibus, tanquam noctuæ veri luminis splendore turbantur.

HOMILIA XC.

De penitentia et jejuniis Ninivitarum I.

ADMONITIO.

301 Si de homiliæ auctore hic solum agendum esset, ex codicibus mss. eam S. Maximo decernentibus res brevi concluderetur; at cum multa sit in titulo discrepantia ad longiorem cogimur disceptationem. Codices aliqui simplici hac epigrapha: *De jejuniis Ninivitarum*, homiliam inscribunt; qui sunt vetustissimi

^a Cod. Laurent. habet: *Omnes ergo actus Christo vult socio.*

^b Codd. S. Crucis in Jer., Laurent. 10 et Vatic., quia id temporis ad custodiendum alter nemo pervigilat.

^c Codd. S. Crucis in Jer. et Vatic. legunt: *Christo agere.*

^d Cod. Vat. 1268, et Galesinius legit: *Veluti victores requiem mereamur.*

^e Cod. Vat., *Nonne enim videmus.*

^f Codd. S. Crucis in Jer. et Vatic. omittunt *neque serunt.*

^g Cod. S. Crucis in Jer., et Galesinius, qui dum se putant subtilibus evolare sermonibus.

Sangallensis homil. 71, Vallicellanus A 7 pag. 41, et 99 S. Crucis in Jerusalem homil. 43. Codices vero Belgici, Martinensis et Camberonensis, nec non Ratisponensis S. Emmerami pag. 27, titulum habent: *De litanii et de jejuniis Ninivitarum*. Ab his differunt codex Ambrosianus H 164, homiliam de rogationibus vocans: *Incipit sermo de rogationibus*; et codex Casinensis cx1 pag. 26: *De lantania majore sermo S. Maximi episcopi*. In Laurentianis codd. 37 Plat. xvii et 137, olim ædil. metropol. eccl. Flor., deest titulus, et solum indicatur auctor illis usitatis verbis: *Unde supra*, cum præcedens homilia S. Maximi nomine exornetur. Hic lectores nostros admonemus, in duobus codd. Vaticanis 1268 et 645, abrasum conspici auctoris nomen, suffectumque S. Ambrosii; ac duos alios codices, nempe Vatic. Palatinum 435 pag. 281, et Urbevetanum pag. 150, anonymos esse. Quomodo ergo tanta scriptionum varietas concilianda? Gennadius, qui primigenios homiliarum Maximi titulos primus recensuit, hanc *De penitentia Ninivitarum* nominavit. Gennadio igitur adhæserunt quotquot *De jejuniis Ninivitarum* homiliam appellarunt, cum per universale jejunium acta sit a Ninivitis penitentia in predicatione Jonæ. Qui vero addiderunt veteri titulo *De litanii* vel *De rogationibus* ritum in Ecclesia a multis annis introductum, ut tribus diebus ante Domini Ascensionem jejunium, et publicæ supplicationes haberentur, secuti sunt. Litaniam profecto idem significat ac supplicatio, eaque duplex est; solemniior in die festo S. Marci, ejusque institutio antiquissima habetur, cum de ea S. Gregorius Magnus in lib. ii Epist. mentionem faciat. Nonnulli a S. Lazaro Mediol. episcopo, S. Eusebii prædecessore eandem repetunt institutionem. Aliæ litanie minus solennes, quæ rogationes Ascensionis etiam vocantur, institutæque dicuntur a S. Mamerto episcopo Viennensi in Gallia, a quo deinde Eccl. Rom. tempore Leonis PP. III, aliæque Ecclesiæ ejusmodi ritum acceperunt. Vid. Incontriuni archiep. Flor. lib. Explic. fest. pag. 221. Rogationum autem jejunium non retinet modo nisi Ecclesia Mediol., quibus diebus supplet jejunium Quadragesimæ, cujus initium apud ipsam non est nisi a prima ejusdem dominica. Nos in collocanda hac homilia ab ordine recessimus cæterorum editorum, qui eam post homilias Paschatis retulerunt, ut Gymnicus pag. 162, Galesinius pag. 138, Raynaudus pag. 221, et Margarinus Bibl. Max. tom. VI, pag. 27, et inter homilias *de diversis* posuimus, quia nihil habet concio Maximi *de rogationibus* vel *litanii*, et cum ad eam appellet sequens homilia, quæ est altera de Ninivitis, ut utriusque connexio videatur, utramque simul edere optimum duximus, omissa tituli additione: *De lantanii*.

ARGUMENTUM. — *Tota Ninivitarum civitas in tribulatione jejunavit; nos quoque temporum angustias sustinentes omnes pariter jejunare debemus, et misericordiam Dei cunctorum abstinencia implorare.*

Legimus in prophetis (Jon. iii), * cum Ninive civitati subversio divinitus immineret, et juxta sententiam Dei destruendi illam tempus ingrueret, consistentes in ea aliud non habuisse præsidium, nisi ut abjectis ^b crapulosis epulis jejunia continuata susciperent, et divitiarum ambitione ^c seposita, humilitate se paupertatis induerent; scilicet ut exinde remedium perciperent unde eis perditio contingebat; hoc est, ut iram Divinitatis, quam luxuriando provocaverant, abstinendo lenirent, et offensam quam in eos superbia contraxerat humilitas mitigaret. Dicitur **302** enim in illa tribulatione ipse rex, deposita imperiali purpura, regali ambitione submota, membra sua cilicio præcinxisse, atque in sacco ^d se diebus ac noctibus volutasse. Sapiens ergo rex, qui sciret quemadmodum adversa ^e sibi superare deberet; ^f hostes enim virtute superabat, Deum autem humilitate vincebat. Sapiens plane rex, qui intelligeret quibus armis uteretur pro temporis qualitate; cum enim ^g insidiantur illi homines, apprehendit arma bellica; cum irascitur ^h ei Deus, corripit arma justitiæ. Sapiens, inquam, rex, qui pro salute civium, peccatorem se magis constituitur esse quam re-

* Cod. Casin., quia cum Ninive, etc.

^b Tres codd. Ambros., Vat. et S. Crucis in Jer., copiosius epulis.

^c Cod. Vat. 6451, deposita.

^d Quinque codd., in sacco et cinere se, etc.

^e Cod. Urbevet. omittit sibi.

^f Idem cod. Urbevet. habet hostem pro hostes; et Dominum pro Deum.

^g Cod. Vat. 1270, insidiarentur.

^h Codd. Vat. 1270 et 6451, illi Deus, abripit, etc.

ⁱ Cod. Vat. Palat. 435 hæc habet: *immoratur, et sic misericordiam Domini una cum sibi subjectis obtinere meruit, teste Scriptura, quæ dicit: Vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala, et misertus est Dominus super malitiam, quam locutus*

A gem; obliviscitur enim se regem esse, ubi Deum regem omnium pertimescit; nec potentie suæ meminit, ubi potentiam Divinitatis agnoscit. Obliviscitur ergo se regem esse, dum projicit purpuram, dum diadema deponit, cilicio autem vestitur et sacco, jejunii perseverat, orationibus ¹ immoratur. Mira **303** res: dum se regem hominum ² esse non meminit, rex incipit esse justitiæ. Religiosus igitur princeps non perdidit imperium, sed mutavit. Principatum enim ante militaris disciplinæ tenuit, nunc celestium disciplinarum obinet principatum. Non, inquam, perdidit imperium, quia sive ferro, sive justitia, pro civium salute primus invigilat: primus plane invigilat; quia, ut tota civitas jejunaret, famem sibi rex primus indixit, ³ et solus omnium ^c usa B prior cœpit esurire, quam miles; necesse enim erat ut qui potentior cæteris fuerat, devotior fieret universis. Exemplo igitur suo ⁴ præparat religioni exercitum, non armis, sed sola ^m devotione munitum: jubet omnem sexum, ⁿ omnem ætatem a diurnis epulis abstinere. Additur religioso exercitui numerus, cum in tali devotione etiam infantia militare compellitur. Pietas enim ^o esse creditur in tali causa parvulis quoque cibi substantiam denegare; non enim sufficiebat ad placandum Deum ^p peccantium satisfactio, nisi seniorum quoque peccata parvulorum innocentia deploraret, et fletibus alienis delicta sua

est, ut faceret eis, et non fecit. Hic desinit homilia hæc in cit. cod. Vat. Palat.

¹ Codd. Vat. 1270 et Casin. omittunt esse.

C ² Codd. Vat. 1270 et Casin., et salutis omnium causa primus cœpit esurire. Cod. vero Urbevet., et salutis causa prius cœpit esurire.

³ Codd. Ambros., S. Crucis in Jer. et Vat., præceperat religionis exercitum. Codd. Vat. 6451, Casin. et Urbevet., præparat religionis exercitum.

^m Cod. Vat., sola devotione esse munitum.

ⁿ Codd. Urbevet., Vat. 6451 et Casin.; omnem-que ætatem.

^o Codd. Urbevet. et Casin., Pietas enim creditur in tali causa parvulis cibi substantiam denegare.

^p Cod. Vat. 6451, peccati pro peccantium.

juventus ablueret. Ista autem, fratres, omnia ^a in A commonitionem nostri facta esse nemo est qui nesciat, ut quotiescunque tribulationibus perurgemur ad hæc præsidia concurramus; ut puta, adversarius imminet, inimicus in promptu est, jejunemus et ^b vincamus. Solent ^c quidam homines, quotiescunque necessitatem arduam nimis patiuntur, ad proximas gentes auxilii causa destinare legatos. Nos, quod est melius, legationem ad Deum per jejunia destinemus; ab ipso imploremus ^d auxilia, ad ipsum nos corde et orationibus conferamus; auxilium enim illi non aliunde rogando petiverunt, sed de suis jejunando visceribus exegerunt. Cur ergo petat ab altero, qui intra se potest invenire **304** quod quaerit? Quanto ^e enim Deo viciniore fuerimus, tanto adversarii nostri a nobis longius ^f repellentur. Oportet igitur proximos nos fieri Deo; quoniam dicit propheta: *Ecce, qui elongant se a te, peribunt (Psal. xii)*. Quod si a Deo qui longe sunt peribunt, utique qui sunt proximi salvabuntur; aliter ergo proximi Deo esse non possumus, nisi ad eum jejuniis, orationibus et eleemosynis propinquamus. Deus enim ipse misericors, jejunus, et sanctus est; atque ideo qui vult proximus Deo esse, debet ^h imitari hoc esse quod Deus est. Tota igitur in tribulatione Ninivitarum ci-

vitas jejunavit; ⁱ bene, quod dixit, tota; non solum enim senes, juvenes et infantes, sed etiam ^j pecudes legimus jejunasse. Mira res: jejunat pro civitatis peccato, quem peccati conditio non constringit. Unde et nos, fratres carissimi, temporum angustias sustinentes omnes pariter jejunare debemus, et misericordiam Dei cunctorum abstinentia implorare. ^k Nam quale sit hoc Christianum pro salute sua non facere quod pecudes pro hominum salute fecerunt? Nisi quod ^l stolidior pecude est, qui indicto pro se a sacerdote jejunio non jejunat; nonne enim pecus est, qui non intelligit quid illi immineat, quid illi incumbat? Et pecus quidem videns declinat foveam, cavet præcipitia. Tu autem non vis jejunando periculum declinare quod cernis? Desperationis enim genus ^m est tunc te manducare, cum abstinere debeas, tunc gaudere, cum debeas ⁿ deplorare. De hac desperatione Apostolus dicit quod a nobis avertat Deus: *Manducemus et bibamus: cras enim moriemur (I Cor. xv)*. Jejunemus ergo, fratres, sine intermissione, ut hostes nostros orationibus et abstinentia superare ^o possimus auxiliante Domino nostro, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XCI.

De Ninivitis II.

ADMONITIO.

305 Augusta Taurinorum trepidante, civibusque se ad fugam parantibus ob imminentem barbarorum, Attilæ scilicet exercitus incursionem, a S. Maximo hæc et superior homilia recitatae videntur. Sicut in prima, Ninivitarum exemplo, qui poenitentia Deum ad veniam et ad misericordiam flexerunt, Taurinenses hortatus est Maximus, ut sanctis operibus a tanto discrimine servari mererentur, ita iterata hac oratione, non tam novis monitis quam validioribus consiliis timidiore aggreditur ne patriam deserant, eosque erigit ut in Deum spem omnem salutis convertant. Utraque homilia tam propria est S. antistitis nostri, inspecta temporis conditione, ut alteri convenire nequeat. Ex codice Sangallensi, ubi est homilia 72 exscripta primus edidit in tom. I parte 2 *Musei Italici* Mabillonius, et post ipsum Gallandius. Confirmatur testimonio codicis 99 S. Crucis in Jerusalem, ubi est homilia 90 cum titulo: *Item sequentia*, qui pariter legitur in codice Sangallensi. De elocutione nihil addimus, ea profecto talis est, ut S. Maximi eloquentiam ostendat.

ARGUMENTUM. — *Iterum de Ninivitis poenitentibus, qui humilitate et jejunio iram Dei ab excidio urbis averterunt. His atque similibus operibus populum suum admonet S. episcopus, ut sibi magna instante calamitate divinum auxilium exorent, caveantque ne patriam deserant.*

Diximus anteriore dominica Ninivitas in tribulatione positos Divinitatis misericordiam per abstinentiam meruisse, et civitatem suam de periculo jejuniis liberasse; tantæque eos fuisse sapientiæ, ut non alienis se præsidii defenderent, sed propria devotione salvarent. Nam non statim desperaverunt de salute sua; quia audierant a propheta cum civitatis se mœ-

nibus subvertendos. Sed quanto proximum annuntiabatur excidium, tanto magis religiosis actibus armabantur; nec reliquerunt evertendam civitatem suam, sed in ea potius permanserunt, sapientes scilicet, ut quæ civium vexabatur peccatis, civium orationibus salvaretur; et cui perditionem mala conversatio intulerat, ei salutem devotio religiosa conferret. Justum enim erat ut quos fuerat passa peccatores, eosdem haberet proprios defensores. Civitati enim nonnisi propter civium peccatum infertur excidium. Desine ergo peccare, et civitas non peribit. Quid fugis patriam? Si vis salvus esse, tua potius peccata subter-

* Codd. Vat. 1270 et Casin., ad commonitionem nostram facta esse quis nesciat. Cod. Vat. 6451, ad commonitionem nostram nemo quis nesciat.

^b Codd. tres Vat. et S. Crucis in Jer., et vincimus. D

^c Cod. Vat. 1270, Solent quidem homines.

^d Codd. Vat. 1270, 6451, et Casinen. singulari num., auxilium.

^e Codd. Vat. 1270 et Casin., Quanto ergo.

^f Cod. Vat. 1270, 6451, et Casin., repelluntur.

^g Cod. Casin., a te, Domine, peribunt.

^h Cod. Vat. 1270, debet jejunare, et imitari, hoc esse, etc.

ⁱ Ita legit cod. S. Crucis in Jer.; Galesinius vero,

bene dixi, tota. Codd. Vat. 1268 et 1270, quid dixi, tota?

^j Cod. Vat. 1270 et Urbevet., pecora pro pecudes.

^k Codd. Casin. et Urbevet. legunt, Nam, quid est? Christianum pro salute sua hoc non facere, quod pecudes pro salute hominum fecerunt?

Cod. Urbevet., stultior pro stolidior.

Cod. Urbevet. non habet verba tunc te manducare, cum abstinere debeas.

^m Cod. Vat., cum debeas plorare.

ⁿ Cod. Vat., possimus per Jesum Christum Dominum nostrum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

fuge. Si tu peccare desieris, victus est inimicus. Dicit A ad Abraham Scriptura divina per decem justos patriam posse salvari. Igitur si iusti sunt qui salvam faciunt patriam, utique iniusti sunt qui relinquunt; et si illi propter præsentiam suam consequuntur gratiam, necesse est ut hi propter fugam desolationem mereantur. **306** Injustus plane et impius est filius, qui periclitantem deserit matrem. Mater enim quodammodo dulcis est patria, quæ te genuit, quæ te nutrit, quæ, ut fugere possis, te divitem fecit. Nam si non tibi suppeteret sumptuum copiosa substantia, fugæ præsidium non haberes; atque ideo avaritia ductus, dum metuis divitias tuas perdere, impius in matrem esse non dubitas. Unde intelligimus te plus pecuniæ tuæ consulere quam salutem. Dic mihi, o bone civis, cur fugere disponis? Cur patriam derelinquis? Captivitatem fortasse metuis, dare veniam non intelligis? Nescis quod hæc est prima captivitas patriam non videre, et, quod gravius est omni malo, hostilis peregrinationis exilium sustinere? Solet, qui aliquid celeris admiserit, huiusmodi pœna damnari, ut pellatur patria, regionibus incognitis relegatur. Hoc igitur malum propria tibi provides voluntate, quod solet supplicii causa damnatus excipere. Sed ponamus te forti esse animo, et æquanimitèr tolerare posse peregrinationis injuriam; dic mihi, qua inter extra-

neos libertate victurus es? Nonne cum loqui cœperis, obijciatur tibi, unde iste exsulat, unde iste fugitivus adventit? Nam et nostram civitatem opprimere nititur, ut patriam suam oppressit? ^b Ita aporiaberis, ita conturbaberis, ut libertati tuæ metuens verearis ne ingenuitati tuæ ibi non invenias assertorem. Mihi crede; in aliena patria tanta auditorus es, quanta in tua patria aliis sæpe dixisti. Illud autem nolo dicere, quod quamvis dives sis in patria tua, quamvis copiis perfruaris; statim ut exieris de domo tua, mendicus, et pauper es. Dicit ergo Deus ad Abraham per decem justos civitatem posse salvari. Male igitur de te gentis, popule Christiane, si in tanto cœtu nostro ad salvandam **307** civitatem decem justos esse non credis. Dum enim deseris patriam, profiteris non in ea esse dignos quorum meritis liberetur. At ego vereor ne, omnibus in ea justis relictis, tu solus, qui deseris, inveniaris injustus. Sed nolo de decem justorum numero te perturbes. Legimus autem quod de Sodomitarum excidio **308** meritis suis Loth solus liberaverit civitatem: quod plus valuerit ad salvandum unius gratia, quam ad evertendum peccata multorum. Exeunti enim illi de Sodomis hospitii causa Segor parva conceditur. Quod si justo hospiti donatur civitas, quanto magis justo patria conceditur possessori? Explicit.

HOMILIA XCII.

De barbaris non timendis ei qui Deum timet, et de S. Elisæo I.

ADMONITIO.

Mabillonius, qui hanc et sequentem homiliam reperit in celebri mss. Sangallensi, priorem inter sermones Ambrosii jam vulgatam dixit; alteram in *Musæo Italico* tom. I, parte 2, et primam ex duodecim homiliis S. Maximi ineditis publicavit. Admonet tamen in præfatione, quod si Maximus anno salutis 420, juxta Gennadium ad superos evectus fuisset, non invenirentur eo tempore barbari Italiam invadentes, cum calamitas illa multo serius contigit; quare aut concidit Gennadii testimonium de obitu S. Maximi, aut alius homiliae auctor est inquirendus. Huic difficultati satisfacisse videmur in commentario Vitæ S. Maximi, ubi per longam homiliarum et sermonum seriem demonstravimus ætatem S. antistitis Taurinensis circa medietatem sæculi quinti esse collocandam, ut quæ de eo certis documentis traduntur, firma consistent. Eadem recenset ipse Mabillonius, suntque duo scilicet concilia, Mediolanense atque Romanum, quibus certum est sanctum Maximum interfuisse. Ne diutius ergo in explorata epocha S. Maximi immoremur, homiliam hanc ipsi concedendam profltemur, suadentibus non tam ævi illius circumstantiis, quam tribus summæ auctoritatis codicibus, scilicet Ambrosiano, Sangallensi homil. 73, et S. Crucis in Jerusalem 99 homil. 21. Eorum titulus penes hos duos posteriores codices conformis, sed imperfectus (deest enim illis) sic habetur: *De barbaris non timendis, qui Deum timent, et de S. Elisæo*. Duo codices Ambrosii homiliam ascribentes nobis adversantur, quorum unus est Vaticanus 1277 pag. 60, alter Laurentianus x Plut. xiv pag. 341; at argumentum de quo agit homilia ævo Ambrosii non convenit, cum sub imperatoribus Theodosio Seniore et Valentiniano Italia in pace quievit; deinde dictio Maximi est propria; atque apud omnes criticos vetustate et æstimatione codices Ambrosianus et Sangallensis majorem fidem sibi vindicant. Nos titulum juxta codicem Ambrosianum designavimus. Gallandius lectionem Mabillonii, sive codicis Sangallensis secutus est, quam nos juxta meliores codices supplēvimus.

ARGUMENTUM. — *Populum suum adhortatur S. episcopus ut ne adventantes barbaros timeat, si dimicet oratione, misericordia atque jejuniis, quæ sunt arma Christianorum. Affert exemplum Elisæi, qui, a rege Syriæ appetitus ad mortem, de divino certus auxilio ejus insidias non formidavit.*

Sæpe ^a dixisse me memini quod hos tumultus bellicos timere minime debeamus nec quamlibet copiosam hostium multitudinem formidare; quoniam sicut ait ^d Dominus, *Major est, qui in nobis est, quam, qui in hoc mundo* (I Joan. iv). Hoc est potentior est ad

C protegendos famulos suos Christus, quam diabolus ad instigandos inimicos. ^a Quamvis enim idem diabolus colligat sibi turbas, et crudelis eas armet insania, tamen facile destruuntur, quia melioribus populum suum Salvator circumdat auxiliis; ait enim propheta: *Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum et eripiet eos* (Psal. xxxiii). Quod si angelus Domini timentes eum de periculis eripit, non potest timere barbarum, qui timuerit Salvatorem, nec potest metuere hostis impetus, qui Christi præcepta servaverit.

bro. 1569 habet: *Sæpe me dixisse memini, quod hostium tumultus.*

^d Edit. Gallandii, sicut ait Apostolus.

^e Codd. Vat. 1277 et 99 S. Crucis in Jer. ita legunt.

^a Cod. S. Crucis in Jer. Emendatur editio Gallandii, ubi habetur *da veniam non intelligis*.

^b Cod. 10 Laurent., qui in cæteris concordat, *Ita autem aporiaberis*.

^c Ita cod. S. Crucis in Jer., edit. Paris. S. Am-

Præcepta enim Christi arma sunt Christianis; et divinus timor terrorem a nobis expellit hostilem. Arma autem hæc nostra sunt quibus nos Salvator instruxit, oratio, misericordia, atque jejunium: jejunium enim melius quam murus tuetur; misericordia facilius liberat quam rapina; oratio longius vulnerat quam sagitta. Sagitta enim non nisi proxime conspectum percussit adversarium; oratio autem etiam longius posuit vulnerat inimicum. Sic namque S. Elisæus propheta, cum vellet eum rex Syriæ captivare ac suæ subdere ditioni, multisque eum armatorum cinxisset agminibus, non est territus, non turbatus; sed ait nuntianti puero: *Noli timere: plures enim nobiscum sunt quam cum illis* (IV Reg. vi, 16). ^a O fides sancti prophetae! Non timet adversarios, quos ^b perspicit, **309** quoniam scit angelos secum esse, quos credit; non metuit terrenas insidias, quia cœlestia adesse sibi novit auxilia. *Plures enim nobiscum sunt, quam cum illis*. Mira res! Plures de cœlo defensores meretur sanctitas, quam in terris oppugnatores adduxit improbitas. *Plures nobiscum sunt, quam cum illis*. ^c Videte beatitudinis meritum. Propheta nuntiat etiam de multitudine, cum puer adhuc incertus sit de salute. Spiritales oculi carnalibus quanto plus cernunt! Hic perspicit armatorum numerum, et ille non cernit defensionis indicium. Quanta est divina misericordia! Defertur hominibus beneficium, nec videtur: auxilium periclitantes consequuntur, et nesciunt. Hæc enim est pietas Salvatoris, ut interveniat saluti, ^d ac se non prodat aspectu, sentiatur beneficiis, et non cernatur obtutibus. Unde errat qui putat, cum prospere aliquid gesserit, propria se fortitudine superasse. Scire enim debet quod adversarii meritis magis quam virtute vincuntur, et non tam virtute quam sanctitate superantur; sicut S. Elisæus hostes suos non armis superabat, sed oratione vincebat. Nam cum ^e eidem ministro suo, ad depellendum ejus timorem, plures

adesse diceret defensores, nec ^f metus ab illo posset auferri; tunc oravit ad Dominum, dicens: *Domine, aperi oculos ejus ut videat. Et aperti sunt oculi ejus, et vidit, et ecce mons totus plenus ē equitatu* (IV Reg. vi, 17), et reliqua. Oratio ergo Prophetae aperuit oculos pueri. Non mirum si oratio aperuit oculos, ut videret exercitum, quæ aperuit cœlum, ut veniret exercitus. Non mirum, inquam, si novos ^h senserit **310** oculos, qui nova promeretur auxilia. ⁱ Aut cur non acie producat obtutum, qui acies instruxit angelorum? Cur, inquam, non oratione sua ^j habitudinem pupillarum detegeret, qui meritis caliginem nubium penetravit? Necessario ergo S. Elisæus hoc facto ministro formidoloso præstitit securitatem, cui jam refudera claritatem, et removit ab eo formidinem cordis, ^k a quo removerat visionis cæcitatem; geminoque eum remunerans beneficio, absolvit ejus metum, et absolvit obtutum. Minus timere coepit, postquam plus videre promeruit; nam et pacem pariter promeruit, ^l et visum. In montibus ergo cernuntur armati. Apparet eos vere descendisse de cœlo, quorum adventus primum in montibus esse reperitur. Ipsa enim locorum proximitas hoc demonstrat, quod descendentes de cœlo non nisi juga collium sibi vicina calcaverint. Tunc igitur oravit Elisæus, et omnem hostilem exercitum cæcitate percussit. Non mirum si adversariis cæcitatem intulit, qui famulo largitus est claritatem; et si hostibus ^m auferret visum, qui ministro præstitit aspectum. Ubi sunt qui dicunt plus quam preces sanctorum hominum arma posse? Ecce una oratio Elisæi totum exercitum vulneravit, et unius prophetae meritis ⁿ omnium est hostium numerus captivatus. Quæ catervæ regum, quæ ^o turbæ militum talem victoriam perpetrarunt, ut ita hostes prosternerent ut de ipsis nullus occumberet? Hæc est vera ^p, hæc incruenta victoria, ubi sic adversarius vincitur, ut de vincentibus nemo lædatur. Explicit.

HOMILIA XCIII.

De eodem S. Elisæo II.

ADMONITIO.

311 Consulenda sunt quæ diximus in admonitione superiore. Ostendunt enim hanc quoque homiliam attribui Maximo oportere; eaque legitur in iisdem codicibus, Sangallensi homil. 74, Ambrosiano, et 99 S. Crucis in Jerusalem homil. 71. Duorum priorum titulus est: *Sequentia*, hujus postremi inscriptio: *Item sequitur*. Post Mabillonium novis typis hanc exornavit homiliam Andreas Gallandius tom. XI. Bibl. PP. edit. Venet. Scriptoribus codicum Vatic. 1277 pag. 61, et Laurent. x Plut. xiv, pag. 343, S. Ambrosium hujus etiam homiliae auctorem asserentibus, satis responsum admonitione superiore a nobis putamus.

^a Ita codd. Vat. 1277, S. Crucis in Jer., Laurent. et Ambros.

^b Eadem edit., *quos prospicit*.

^c Codd. S. Crucis in Jer., Vat. 1277, Ambros. et Laurent. 4 consentiunt in hac variante.

^d Alii, ut Galland., *affectui*, et alii *aspectui*. Ita codd. Laurent. 4 et Ambros., *ac non se prodat aspectui*.

^e Cod. Vat. 1277, *Nam cum idem*, etc.

^f Cod. Vat. 1277, *nec metum ab illo posset auferre*.

^g Ita cod. S. Crucis in Jer. Gallandius habet *equitatum*.

^h Codd. Laurent. 4 et Ambros., *si novos inserit oculos*.

ⁱ Iidem codd. S. Crucis in Jer., Laurent. et Am-

bro., *Aut cur aciem non producat obtutum?*

^j Codd. Ambros. et Vat. 1277, *hebetudinem pupillarum delergeret, qui meritis suis caliginem nubium penetravit*.

^k Supplett codd. S. Crucis in Jer., Laurent. 4, Ambros. et Vat. 1277, concordantque in hoc supplemento.

^l Ita codd. Laurent. 4, Ambros., et 99 S. Crucis in Jer., *et si hostibus aufer visum, qui ministro præstat aspectum*.

^m Codd. S. Crucis in Jer. et Vat. 1277, *omnia est*, etc.

ⁿ Cod. Vat. 1277, *quæ turbæ*.

^o Cod. Laurent., *Hæc est vera et incruenta victoria*.

ARGUMENTUM.—Rursum de sancto Elisæo agit Maximus, A ritum duplicem ei suæ gratiæ dereliquit. Cum enim data esset facultas Elisæo ut peteret quod vellet, antequam ab eo raperetur Elias, petivit ut duplex spiritus Eliæ fieret in ipso. Tunc dixit Elias : *Dura petisti, sed fiet tibi* (IV Reg. II, 10). O hæreditas pretiosa ! in qua plus hæredi relinquitur quam habetur, plus consequitur qui accipit, quam ^b possederit qui largitur. Pretiosa plane hæreditas, quæ dum a patre transfertur ad filium, meritum quodam lenore duplicatur. Igitur Elias, cum ¹ simplicem sanctitatis ipse haberet spiritum, Elisæo duplicem reliquit. Mirum ergo in modum ! Elias plus gratiæ dimisit in terris quam secum portavit ad cœlos, et licet ipse ad altiora latus totus transfertur corpore, **313** apud filium tamen ^m majore manet sanctitate.

Mirum forsitan ^a videtur, quod ante dies S. Elisæi gratiam describentes diximus, in defensione ipsius de cœlis auxilia descendisse, et armatos equites, sive quadrigas ei divinitus adfuisse ; astitisse etiam circa ipsum quadrigam igneam. Magna quidem res, ^b sed in viro sancto admiranda non est. Quid enim mirum si auxilia meretur e cœlo ^c ejus animus semper in cœlo est ? Sicut ait Paulus apostolus : *Nostra autem conversatio in cœlis est* (Philip. II). Ergo si nostra conversatio est in cœlis, et cœlestium conversatio ^d potest esse nobiscum : hoc est, ut qui vita vivimus angelorum recte eorum consortium mereamur. ^e Est sane sancto viventibus quædam inter se cognatio, junctio atque societas : nec interest utrum in cœlis maneat an in terris, angelici sint habitus an humani, dummodo in his sit eadem vita vel sanctitas : conversatio connectit quos separat elementum, et licet ^f diversi corporibus dividantur, iidem tamen actibus conjunguntur. Atque ideo fit ut sancti sibi quodam consortio coherentes a se invicem non discedant ; et modo angeli ad terras veniant, modo homines ad cœlestia transferantur ; ac profectu meliore, quibus vita communis est, incipiunt illis vivendi etiam elementa esse communia. Sed dicit aliquis : Frequenter audivimus angelos ad **312** homines descendisse : audire etiam cupimus quomodo homines ad cœlestia ^g transmigrarint. Manifesta res est, et in promptu posita. Elias magister Elisæi nonne angelis ducentibus raptus ad cœlum est, et quadriga ignea impositus, quasi in quodam triumpho victor ascendit ? Victor enim exstiterat non gentium barbararum, sed sæcularium voluptatum ; siquidem graviores inimici sunt pravi mores quam hostes infesti ; et facilius intelligimus hoc tempore malignitatem hostium vinci posse quam morum. Ergo Eliam angeli ad cœlum perferunt : Elisæum angeli in terris custodiunt. Quid mirum si angeli, qui magistrum portaverant, discipulum tueantur, et ^h novitia quædam obsequia quæ patri exhibuerant, etiam filio deferant ? Ipse ejus ⁱ enim hæres est sanctitatis. Recte ergo Elisæus Eliæ spiritalis filius dicitur, quia ascendens ad cœlum spi-

ritum duplicem ei suæ gratiæ dereliquit. Cum enim data esset facultas Elisæo ut peteret quod vellet, antequam ab eo raperetur Elias, petivit ut duplex spiritus Eliæ fieret in ipso. Tunc dixit Elias : *Dura petisti, sed fiet tibi* (IV Reg. II, 10). O hæreditas pretiosa ! in qua plus hæredi relinquitur quam habetur, plus consequitur qui accipit, quam ^b possederit qui largitur. Pretiosa plane hæreditas, quæ dum a patre transfertur ad filium, meritum quodam lenore duplicatur. Igitur Elias, cum ¹ simplicem sanctitatis ipse haberet spiritum, Elisæo duplicem reliquit. Mirum ergo in modum ! Elias plus gratiæ dimisit in terris quam secum portavit ad cœlos, et licet ipse ad altiora latus totus transfertur corpore, **313** apud filium tamen ^m majore manet sanctitate. De Elisæi autem meritis quid dicamus ? ejus hæc prima laus est, quod patrem voluit gratia superare, dum dari sibi amplius postulat, quam scit apud eum esse qui possidet. Avarus quidem est in petendo, sed idoneus in promerendo. Dum enim a patre plus exigit quam habebat, fecit eum meritis suis plus præstare quam poterat. Nam cum idem Elisæus post ascensum magistri sui venisset Jericho, et rogatus a civibus, ut in eadem consisteret civitate, dixerunt ad illum : *Commoratio oppidi bona est, sed aquæ malæ et steriles sunt* (IV Reg. II, 19) ; tunc præcepit sibi dari vas fictile, ⁿ et recondito in eo sale veniens ad exitus aquarum projecit in aquas, dicens : *Hæc dicit Dominus : sanavi aquas istas, non erit ex eis moriens, nec sterilis. Et sanatæ sunt aquæ usque in hunc diem* (Ibid.). Videte ergo Elisæi quanta sint merita, ejus prima in civitate hospitalitas filiorum est magna fecunditas. Dum enim sterilitatem avertit aquarum, successionem largitur hæredum. Non enim hoc facto Elisæus unum sanavit hominem, aut unius domui præstitit medicinam, sed totius civitatis populum reparavit. Si enim tardius hoc fecisset, interveniente sterilitate, senescentibus cunctis, civitas sine habitatore ^p remansisset. Igitur Elisæus, dum curavit aquas, curavit et plebem ; dum fontem ^q benedixit undarum, quemdam fontem indulsit animarum. Nam sicut sanctificatione ejus de occultis terræ venis aqua sana prodixit, ita de occultis vulvæ visceribus soboles sana processit. Non enim sola tantum fluentia benedixit Elisæus, **314** ^r quæ fontium jam gremio

^a Cod. S. Crucis in Jer. legunt *videatur pro vi-* D *petis, etc.*

^b Tres memorati codices inter se conveniunt.

^c Ita codd. 10 Plut. XIV pag. 343, Laurent., et Vat. 1277, *si auxilia meretur e cœlo, qui in cœlo est ?*

^d Codd. 99 S. Crucis in Jer. et Laurent. habent *potest esse nobiscum.*

^e Cod. Laurent., *Est ergo sancto viventibus.*

^f Ita codd. S. Crucis in Jer. apud Mabillonium et Gallandium legitur *licet diversis corporibus.*

^g Codd. S. Crucis in Jer., et Vat. 1277, *transmigrarent.*

^h In vet. edit., *nova quædam obsequia.*

ⁱ Codd. S. Crucis in Jer., et Vat. 1275 non habet enim.

^j Cod. S. Crucis in Jer. in textu Gallandii, *dura*

^k Cod. Vat. 1277, *quam possidet, qui, etc.*

^l Codd. 99 S. Crucis in Jer. et Ambros., *non synbolum, ut alias, sed simplicem* legunt.

^m Idem cod. S. Crucis in Jer., et Vat. 1277 rectius quam in Mabillonio et in Gallandio, qui legunt *apud filium tamen permanet sanctitate.*

ⁿ Lectio Mabil., *et in eo reconditis sales.*

^o Idem codd. S. Crucis in Jer., Vat. 1277, et 4 Laurent., qui perfecte in hoc convenit.

^p Duorum codd. S. Crucis in Jer. corrigitur textus, ubi legitur *remanserat.*

^q Cod. Ambros., *fontem benedixit undarum, fontem quemdam indulsit animarum.*

^r Tum Mabillonii, tum Gallandii textus clarior redditur ex cod. S. Crucis in Jer., et Vat. 1277.

tenebantur; sed et illa, quæ humido terræ solo indisereta, paulatim erant in posterum defluxura. Unde ait Scriptura ad exitus aquarum benedixisse Eliseum, ut stillantem aquam prius sanctificatio^a susciperet quam sinus fontis includeret. Igitur, quoniam dicit S. Paulus apostolus: *Hæc in figura contingebant illis* (I Cor. x), videamus ergo hæc ipsa figura quam habeat veritatem; hoc est requiramus quæ sit ista civitas quæ sterilitate laborabat, vel quid sibi velit vas fictile, quid etiam ut aspersi sales afferant suavitatem. Legimus in eodem apostolo dictum de Ecclesia: *Lætare sterilis, quæ non parit; erumpe, et exclama, quæ non parturit* (Gal. iv). Ergo Ecclesia est illa sterilis civitas, quæ^b ante adventum Christi aquarum vitio, hoc est sacrilegio gentilium populorum, sterilitatem sustinens, Deo filios procreare non po-

tuit. At ubi venit Christus, velut vas fictile assumens corpus humanum, vitia sanavit aquarum, hoc est rescavit sacrilegia populorum; statim Ecclesia, quæ erat sterilis, coepit esse secunda. Unde et Apostolus dicit: *Lætare sterilis*.^c Plures enim filios ex eo Ecclesia, quæ erat sterilis, procreavit, quam Synagoga, quæ erat secunda, suscepit. Aspersi autem sales qui sint; quam attulerint medicinam facile cognoscemus. Dicit Dominus ad apostolos: *Vos estis sal terræ* (Matth. v). Ergo si apostoli salibus comparati sunt recte figura completur: sicut tunc effusi de vasculo sales condierunt aquas; ita et nunc missi a Salvatore apostoli populos condiunt universos, ut, ablata sterilitate vitiorum, prolem incipiant germinare virtutum. Explicat.

HOMILIA XCIV.

In reparatione ecclesiæ Mediolanensis.

ADMONITIO.

Ut jam in præfatione ad hanc operum S. Maximi collectionem diximus, homiliæ hujus pretiosam acquisitionem diligentia studioque eruditissimi canonici Francisci Antonii Frisii debemus. Is enim ex duobus pervetustis mss. imperialis basilicæ Mediolanensis eam eruit, nobisque perhumaniter copiam fecit, cum aliquibus variantibus lectionibus ex vetustiore codice depromptis. Hujusce orationis specimen sub nomine S. Maximi dederat Tristatus Chalcus sua in Mediolanensi Historia; sed nunc primum integra in lucem prodit multumque confert ut S. Maximus quinto sæculo floruisse constituatur.

315 ARGUMENTUM. — *Et si Deus permittit aliquando, servos suos ærumnis et calamitatibus affici, ut eos corrigat et errantes ad se revocet; liberalius attamen agit cum ipsis, quoties humiles et obsequentes eum querunt et amore prosequuntur.*

Multa sunt ac manifesta, fratres carissimi, divinæ severitatis ac pietatis exempla, quibus evidenter possumus advertere Deum nostrum ineffabili justoque moderamine contumaciam corrumpere superbiorum, et supplicum suorum adesse mœroribus. Tanquam Creator enim suarum creaturarum, tanquam Dominus suorum peccata castigat, ut pater filiorum tristitiam consolatur. Creatura enim illius sumus jure naturæ, servi ejus sumus, quia sanguinis sui pretio nos redemit; filii sumus, quia celestis nobis natiuitatis sacramenta largitus est. Itaque creatura sumus ut veneremur, servi ut metuamus, filii ut amemus. Denique ut omnipotens Dominus iram flendæ desolationis^d huic Ecclesiæ intulit, et ut clementissimus pater desideratæ reparationis præstat effectum. Qui ut ostenderet subsequentibus se temporibus urbis hujusmodi faciem velut reparati post obitum corporis redditurum, Ecclesiam ante suam, quæ utique caput est civitatis, rediviva constructione reparavit. Qui ergo instaurationi collapsi capitis adfuit, dabit, si ita mereamur, ut jacentia capitis ipsius membra consurgant. Aut cur dubitetur posse Deum terrena eorum tabernacula reformare, quibus, si recte credant recteque vivant, beatissimas atque insuspicabiles mansiones daturum se promittit in cœlo? Igi-

tur non^e diffidamus reparaturum nobis Deum quæ nostra sunt, si nos in nobis quæ Dei sunt reparemus. Olim namque cum revocare ad se Dominus populum^f suum dignaretur errantem, ait illi per prophetam suum, dicens: *Redite ad me, et revertar ad vos* (Malach. iii, 7). Id est^g revocate erga me vos fidem vestram, et ego meam vobis gratiam reparabo. Reddite quæ debetis, et exigite quod promitto. Audite quæ jubeo, et faciam quæ rogatis. Tollite offensionum causas, et removebo vindictam. Quanquam, carissimi, in ipsis tribulationibus nostris, quas tamen possibiliter, Deo moderante, pertulimus, quidam imperiti nimis interpretes fuerunt, dicentes: periit hæc civitas, collapsa est Ecclesia, non est jam causa vendi. Imo causa est justius^h sanctiusque vendi; quia Deus omnipotens, qui cuncta hæc magna cum pietate dispensat, hostium manibusⁱ civitatem, non quæ in vobis est, sed habitacula tradidit civitatibus; nec Ecclesiam suam, quæ vere est Ecclesia consumi jussit incendio, sed pro nostra correptione receptacula Ecclesiæ permisit exuri. In populis namque civitatem, et in plebe Ecclesiam nullus sapiens, aut fidelis ignorat. Propter quod, carissimi, non tigna et trabes, sed vos Deo nostro vivam præsentatis Ecclesiam; vos totam facitis civitatem et ideo in ipsa familiæ suæ offensione propitius Deus sic universa dignatus est temperare, ut et multa nostra non esset iniquitas, et supplicantibus servis suis salutaris conversationis tempore largiretur. Nam beneficio pietatis ejus, post tantum et tam lugubre illud exci-

^a Cod. Ambros., *sanctificatio prophetæ susciperet*.

^b Cod. Vat. 1277, *quæ in adventu Christi*.

^c Hæc adduntur in tribus memoratis codicibus, quibus sensus perficitur.

^d Cod. Basil. Mediol., *hujus Ecclesiæ*.

^e Idem cod., *non diffidamus*.

^f Idem cod. omittit *suum*.

^g Idem cod., *renovate*.

^h Idem cod., *non civitatem, quæ in vobis est*.

dium, ecce summus sacerdos suus astat incolumis, A clerus integer, et plebs ipsa, licet sub quotidiano adhuc metu, et mœsta vivens, tamen in libertate perdurat. Non ergo nunc Ecclesia reparata est, quæ Deo protegente non periit, sed parietes et tecta hæc vestram vos, qui Dei estis Ecclesia, recepistis. *Vos enim estis*, ut ait Apostolus, *templum Dei vivi* (II Cor. iii). Unde advertimini, fratres, quia cum peccatis nostris de nobis esset ultio justa poscenda, benignitate pii iudicis non ipsi nos, sed ea quæ nostra videbantur, aut prædo diripuit, aut igne ferroque consumpta perierunt. Sic nonnunquam pro terrore nostro clementer nobis, indignante Deo, et cælo tremendis vocibus intonante, et sacræ ædes donusque privatæ, pecudum greges et diversa quadrupedia, fructuosæ ac steriles arbores, rupes ac celsa montium ictu fulminum jaculantur. Et ut sensus nostri convertantur ad Deum nostraque vita salvetur, illa pro nobis, quæ aut sensu carent aut vivere se nesciunt, fulminantur. Quam placida hæc vindicta, et quam paterna de pietate descendens! Nos delinquimus, et cælum sævit in pecudes, nos flammam meremur, arbor exurit, nos plectenda peccamus, et saxa pro nobis subeunt ultionem. Interdum sane aliqui, de quibus ita discernit Deus, adumbrati examinantur ut homines. Primo omnium * delinquentibus non sit continua de impunitate securitas. Deinde ut peccantium multitudinem corrigat pœna paucorum. Quis non miretur illam tantam dispensationem iræ cœlestis et gratiæ? Quandoquidem, irruptis muris, armatos furentesque hostes, populi inermes, ut velocissimi equites 317 C tarda atque onere gravata suo trepidantium plaustra fugerunt. Et quidem nonnullis de clero, aut plebe evadendi aut possibilitas defuit, aut voluntas. Quorum vitæ mortisque ratio divino est relinquenda iudicio. Consolemur nos itaque, fratres, nec usque adeo suspiremus collapsas esse domos, quia videmus reparationem domorum in dominis reservatam. Completum est, ut apparet, etiam in nobis præceptum illud Domini de servo suo Job; cum agente adversus eum diabolo, terminum poneret persequendi. Ait enim illi, sicut legitur: *Omnia quæ habet do in manus tuas; sed ipsum ne tungas* (Job. i). Et iterum: *Ecce trado illum tibi; tantum ab anima ejus * te custodi*. Qua jussione inimicus accepta, perdit continuo omni ejus substantia, exulceratoque corpore, ab animæ se tantum ejus læsione suspendit. Videte, dilectissimi, quantum fragilitati nostræ parcens vin-

dictam erga nos suam Dominus temperavit, ut diversis urbibus, vastatis agris imminutaque substantia, nec animæ nostræ, nec corpora læderentur. Idcirco autem magni illius Job putredine vermium corruptum corpus inhorruit; quia ille vir fortis probabatur ad gloriam, nos vero ut infirmi servabamur ad gratiam. Ac proinde non ambigamus posse nobis Deum posterisque nostris amissa reparare, cum videamus, fidelissimum Job, victo tamen diabolo, congeminas opes, renovata pignora, et sævissimam corporis ejus plagam mirabili sanitate curatam. Itaque ^d congruentius ac necessarie hic vir beatissimus, summique Dei sacerdos Eusebius nobiscum, et pro nobis Davidicum illud canere * ad Deum potest, dicens: *Deus ritam meam nuntiavi tibi, posuisti lacrymas meas in conspectu tuo* (Psal. lvi). 318 Id est, ego tibi Domine mea sum peccata confessus, tu tuam misericordiam non negasti. Probavi judicantis censuram; gratiam parcentis agnosco. Mœrores meos ac tristitiam plebis tuæ in peregrinatione desievi, sed lacrymas ^f a te meas gaudeo non esse despectas. *Convertisti enim Domine*, ut ait propheta, *planctum meum in gaudium mihi* (Psal. xxix). Expulisti me offensus, et propitius reduxisti. Imo, ut verius dicam, propitius expulisti, ne in loco temere permanentem miseriam captivitatis incurrerem. * Quod merebar, obtinui. Refero itaque æternæ gloriæ tuæ debitas gratias, quia sanctam hanc domum tuam, quam nostris meritis furor barbarus complanavit, per me servum tuum dignatus es reparare, et congregatione dispersa plebis tuæ, meis nunc oculis reddidisti, atque in tuo nomine dedicamus de veteribus nova, et sub quadam resurrectionis specie in antiquum verticem speculum templi hujus culmen erectum est. Sic ille Israeliticus quondam populus, exusta Jerusalem temploque subverso, in Babyloniam regionem captivus adductus, certa post tempora ad patriam revocatus solum et urbem suam construxit et templum. Conserva ergo jam, Domine, quod operatus es in nobis. Propitiare, Domine, parce, Domine, salva populum, et benedic hæreditatem tuam; ne ultra dissimulante te, Deus noster, de gregis tui perditione ridentes dicant gentes, ut dixerunt, *Ubi est Deus eorum* (Psal. lxxviii)? sed sicut indignantis erga nos vindicta non defuit, ita nobis propitiantis pietas perseveret; præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XCV.

De avaritia, et de eo quod scriptum est, Act. cap. iv: Erant eis omnia communia. I.

ADMONITIO.

319 Scripsisse S. Maximum de avaritia testatur Gennadius, eamque ad rem spectant dux sequentes conciones. Amanuenses, qui in auctore designando a Gennadio non dissentiant, dissimilem exhibent homiliæ titulum. Ambrosianus codex antiquissimus: *De unitate caritatis* homiliam inscribit, quemadmodum codex 99 S. Crucis in Jerusalem homilia 62, et codex iv Laurentianus Plut. xx pag. 252 a tergo, qui eandem S. Ambrosio tribuit. Codices alii tres Maximum auctorem proferentes, ut Sangallensis homil. 15, S.

* Cod. Basil. Mediol., ut delinquentibus.

^b Idem cod., a Deo suspiramus.

^c Idem cod. omittit te.

^d Idem cod., congrue et necessarie.

* Idem cod. omittit ad Deum.

^f Idem cod., lacrymas ad te meas.

^g Idem cod., Quod non merebar agnoscere, quod non merebar obtinui.

Crucis in Jerusalem 90 homil. 15, et Laurentianus x Plut. xiv, pag. 302, sic habent: *Incipit de eo quod scriptum est: Erant eis omnia communia*. Codex 90 S. Crucis addit *et de Cain, et de Anania*. Diversus tamen ab his omnibus est titulus præfixus sermoni sub num. C posito in appendice serm. S. Augustini: *De verbis Act. iv: Nemo quidquam ex eo quod possidebat suum proprium dicebat*. Benedictini monachi congreg. S. Mauri censores optimi scribunt hunc sermonem olim fuisse editum inter Augustinianos num. 15 *De tempore*, sed sancto doctore suppositum agnoscunt; cumque Ambrosio et Maximo attributum invenerint, adnotarunt in fronte sermonis Vindigum post Lovanienses censere Maximi adjudicandum. Profecto eorum iudicium auctoritati Gennadii innititur, necnon testimonio trium codicum vetustiorum, quos Muratorius et Mabillonius plurimi faciunt, nempe Ambrosiani, Sangallensis, et 90 S. Crucis in Jerusalem. Manifesto ergo errore evincitur Gillotius, qui hunc num. 9 serm. S. Ambrosij publicavit. Nos epigraphæ communi apud editores usi sumus, quæ a melioribus codicibus accepta videtur. Hac utuntur Gymnicus pag. 276, Galesinius pag. 473, Raynaudus pag. 244, Margarinus in Bibl. Max. tom. IX, pag. 45.

ARGUMENTUM. — *Confert S. Maximus Christianos exorientis Ecclesiæ cum fidelibus suorum temporum. Illi spiritu et re pauperes nihil proprium, sed omnia in commune habebant: hi de nimia in augendis divitiis sollicitudine arguuntur, et ad misericordiam erga indigentes excitantur.*

Legimus in libro qui apostolorum Actibus inscribitur, tantam sub memoratis viris devotionem plebis fuisse, ita populi Christiani floruisse primitias, ut post acceptam fidem nemo domum propriam defendere, et nemo suum aliquid vindicaret, sed jure fraternitatis essent illis cuncta communia; scilicet, ut qui eodem consortio religionis tenebantur, eodem consortio fruerentur et vita; hoc est, ut quibus erat una fides, esset et una substantia; et quibus erat communis Christus, communis esset et sumptus. Nefas enim putabant religiosi viri eum sibi participem non asciscere in substantia, qui particeps esset in gratia, atque ideo ^b fraternitatis caritate omnibus communiter utebantur, nisi quod major esset fraternitas Christi quam sanguinis; sanguinis enim fraternitas similitudinem tantummodo corporis refert: Christi autem fraternitas unanimatem cordis ^c demonstrat: sicut scriptum **320** est: *Erat autem credentium ^d cor et anima una* (Act. iv). Vere ergo ille frater est qui non tam corpore quam unanimitate germanus est: verus, inquam, est frater, cujus idem spiritus ^e et voluntas in fratre est; melior igitur est, sicut dixi, ^f fraternitas Christi quam sanguinis. Sanguinis fraternitas interdum sibi inimica est, Christi autem fraternitas sine intermissione pacifica est; illa inter se communia cum æmulatione dividit, hæc etiam propria cum gratulatione communicat; illa in consortio despicit sæpe germanum, hæc assumit frequenter alienum. Tanta ergo, sicut dixi, illo tempore Christianæ plebis devotio fuit, ut nemo domum suam diceret, nemo proprium aliquid vindicaret; sicut ait S. Lucas: *Et nemo quidquam ex eo quod possidebat suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia* (Ibid.); nemo enim, inquam, erat

A quisquam egens inter ipsos. Beata igitur plebs, quæ dum plures in Christo habet divites, nullum in sæculo habuit indigentem; et quæ dum æternas cogitat divitias, a fratribus temporalem repulit paupertatem. Vendebant enim, sicut ait Scriptura (Ibid.), prædia et domos suas, et pretia venditorum ante pedes apostolorum portabant, ut erogarent prout cuique opus esset. Videte sanctorum virorum fidem, quemadmodum propter Christum toto ^h spoliabantur patrimonio, et **321** nihil sibi reliqui faciebant, non enim verebantur ne esurirent ipsi, dum timebant ne alius ⁱ auferret. Hæc igitur sub apostolis fuit in plebe devotio; modo quid simile reperimus? Et certe idem quidem Christus in nobis, sed non idem est in nobis animus; eadem in plebe fides, sed non in plebe est ipsa largitio; ita alter de alterius inopia non cogitat, ut illud sit, quod ait Apostolus: *Alius quidem esurit, alius autem ebrius est* (I Cor. xi). Nam plerique Christiani non solum propria non distribuunt, sed etiam diripiunt aliena; non solum, inquam, colligentes pecunias suas ad pedes apostolorum non deferunt, sed etiam fugientes fratres suos ^j protrahunt a pedibus sacerdotum. Nunc est illud tempus, quod describit beatus Apostolus, dicens: *In novissimis diebus abundabit iniquitas multorum, et refrigescet caritas* (Matth. xxiv, 12); modo enim abundat ^k avaritiæ iniquitas, quæ ante largitatis bonitate cessabat; et refrigescit fraternitatis caritas, quæ prius Christi amore fervebat; ^l tanta enim sub apostolis fraternitatis dilectio fuit, ut ^m in conventu ⁿ suo non adveniret indigentia; tanta autem modo Christianitatis ^o dissimilitudo est, ut in cætu nostro vix invenias locupletem; locupletem autem vix invenire dico, non tam facultatibus quam operibus; ait enim Apostolus: *Divites sint in operibus bonis* (I Tim. vi). Locupletem enim illum in Ecclesia intelligi voluit, qui dives est in Christo; nam et ibi quod ait sub apostolis neminem indigentem fuisse, ostendit utique tanta eos gratia fidei fuisse præditos, ut omnes cœ-

^a Uterque cod. S. Crucis in Jer., et Vat. 1270, cibi defenderet.

^b Uterque cod. S. Crucis in Jer., Vat. 1270, et Laurent. 4 legunt *fraternitate caritatis*.

^c Ex utroque cod. S. Crucis in Jer.

^d Cod. 40 Laurent., *cor unum, et anima una*.

^e Idem cod. 40, *idem spiritus est, et eadem voluntas*.

^f Cod. 90 hunc locum ita legit: *melior igitur est, sicut dixi, Christi fraternitas quam fraternitas carnis. illa fraternitas carnalis interdum sibi inimica est, etc.*

^g Uterque cod. S. Crucis in Jer., et Laurent. 4, *suum proprium esse dicebat*.

^h Cod. S. Crucis in Jer., et Laurent. 10, *toto se spoliabant patrimonio*.

ⁱ Cod. S. Crucis in Jer. et Vat. 1270, *esurirei pro auferret*.

^j Cod. S. Crucis in Jer., *pertrahunt*.

^k Cod. S. Crucis in Jer., *avaritia et iniquitas*.

^l Cod. 4 Laurent. et tres S. Crucis in Jer., *tunc enim pro tanta enim*.

^m Ita etiam cod. 1270, *ut tunc in conventu*.

ⁿ Cod. 90 S. Crucis in Jer. legit *suorum pro suo*.

^o Uterque cod. S. Crucis in Jer. et Vat., *dissimulatio*.

lestium divitiarum abundaverint **322** largitate; raro igitur hoc tempore invenimus in Christiano populo locupletem; etsi plerique in domibus auro sint divites, tamen in Ecclesia iustitia sunt mendici; dum enim circa pauperes non pro eo quod prevalent operantur; nec est hoc gratum quod offerunt, nec illud satiabile quod reservant. Dicit Dominus ad Cain, cum offerret munera: Si autem recte offeras, recte autem non divides, ^a peccasti (*Gen. iv*). Sic et tu, Christiane, non recte divides, qui de tanto auro tuo maiorem partem mammonæ reservas quam Domino largiaris; sic namque Ananias in Actibus apostolorum, dum putat se recte offerre, et non recte dividit, pecuniam quam obtulit, perdidit, et quam domi reservavit amisit; pecuniam, inquam, pariter, per-

didit et salutem. Dum enim ex eo quod promiserat partem subtraxit, sacrilegii simul, et fraudis condemnatur; sacrilegii, quod ^b Deum in pollicitatione fefellit; fraudis, quod de integris muneribus portionem quamdam putavit subtrahendam; ait enim apotolus Petrus: *Non es mentitus hominibus, sed Deo* (*Act. v*). Si ergo, fratres, Ananias condemnatur cum non totum dederit quod de suo ipse proposerat, quid censemus de eo qui non vult reddere quod ^c alius reponisit? Videte ergo et vos, fratres, quid promiseritis Deo, cum primum gratiam fidei percepistis. Ecce abundant in civitate nostra hospites sive peregrini: facite quod polliciti estis, ne dicatur et vobis quod Ananiæ dictum est: Non mentiti estis hominibus, sed Deo.

HOMILIA XCVI.

De eodem argumento II.

ADMONITIO.

Res de qua agitur hac in homilia, Gennadii auctoritas, codicum præstantissimorum testimonia, ac titulus comprobant eam S. Maximo esse adjudicandam. Gennadius memorie tradidit Maximum contra avaritiæ vitium egisse; sed utrum in una an in duabus concionibus id expleverit non tradidit. Verum ex codicibus S. Crucis in Jerusalem, Sangallensi, Ambrosiano et Vaticano 1270 constat utramque fuisse S. Maximo attributam. Inscriptio etiam ostendit hanc homiliam germanam esse superioris; ita enim se habet in codice 90 S. Crucis in Jerusalem: *Incipit sequentia*, et in 99: *Sequitur de avaritia et de Anania*. Codicis Sangallensis brevior est titulus, nempe: *Sequentia*; sed codex Laurentianus x: *Sequentia de avaritia et de Anania*. Quæ cum ita sint, collectores homiliarum supra laudati hoc ordine ediderunt, titulo prælixo: *Homilia secunda unde supra*. Editores Romani in recudendis Ambrosianis sermonibus S. Alexio Confessori num. 13 eandem inscripserunt.

323 ARGUMENTUM. — Iterum, proposito exemplo Ananiæ, de avaritia agit Maximus, quam grande esse malum ostendit, imo omnium malorum originem.

Retinet ^d dilectio vestra, fratres, ante dies, cum plebis ejus quæ sub beatissimis apostolis fuit, unanimi largitate prædicarem, usque ad Ananiæ nos avaritiæ pervenisse, qui illo tempore in totius generis purissima vita, tanquam ovis moribunda, solus inventus est. Tanta enim infectus erat avaritiæ pestilentia, ut sanctus eum Petrus non tam emendare voluerit quam damnare. Legerat enim: *Ejice de concilio pestilentem, et exhibi cum eo omnis contentio* (*Prov. xxii*). Solus ergo in cœtu sancto pestilens fuit, qui, cunctis, contemptu pecuniæ, lucrum vitæ requirentibus, ipse tantum lucrum magis pecuniæ mercatus est quam salutis, et dum pretii sperat compendium, animæ reperit detrimentum. Ab apostolis igitur Ananias avarus inventus est; jam nostra excusator humilitas: minus enim mirandum est abundare sub nobis ^e hoc vitium, cum sub apostolis cœperit pullulare; et si illorum auctoritas hæc in Anania emendare non potuit, nobis quid imputabitur, si eadem in plerisque fratribus corrigere non

^f valeamus? In Anania enim Petrus si avaritiæ potuisset corrigere, non punisset; sed dum illum punit, alios corrigit: voluit enim ut poena ad unum, metus autem ad plurimos perveniret. Exemplum ergo avaris omnibus in Anania propositum est, ut qui ejusdem criminis reus fuerit, ejusdem supplicii in judicii die sententia feriat. Grande igitur malum est avaritia, imo malorum omnium est origo, sicut ait Apostolus: *Radix autem omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a fide* (*I Tim. vi*). Vides ergo qui pecuniam appetit, fidem perdit, qui aurum redigit, gratiam prodigit. Avaritia enim ^g cæcitas est, errorem religionis inducit; cæca, inquam, est avaritia, sed diversis fraudum oculata ingeniis non videt quæ Divinitatis **324** sunt, sed cogitat quæ cupiditatis sunt; ^h semper, quamvis dives sit, cogitat undecunque vel ex malo acquirere: totam vitam ⁱ negotium putat; compendiorum etiam omnia suppressens ^j inanis præstationis suæ senus imponit, erubescit usuræ nomen, et lucrum non erubescit usuræ. Semper ergo avarus alieno utitur, alieno se pascit ^k damno; est illi præda egestas alterius: est illi lætitia fletus alienus, sicut semper factum vidi-

^a Cod. Vat. 1270, peccasti, quiesce.

^b Cod. Laurent. 10, sacrilegii, quod Dominum pollicitatione fefellerit; fraudis, quod integri muneris portionem quamdam putaverit subtrahendam.

^c Uterque cod. Laurent., quod alii repromisit.

^d Codex Ambrosianus his homiliam auspicatur: *Retinet sanctitas vestra, fratres, ante dies, etc.*

^e Cod. 90 S. Crucis in Jer. habet hæc vitia, cum sub apostolis cœperint pullulare.

^f Cod. Ambros. non valeamus?

^g Cod. Ambros. legit: *Avaritia enim errorem religionis inducit. Cæca, inquam, est avaritia, sed diversis fraudare occultatur ingeniis.*

^h Uterque cod. S. Crucis in Jer., et Vatic. 1270, semper enim, quamvis sic dives, cogitat inde, vel ex.

ⁱ Codex Ambrosianus, totam vitam suam negotium putat.

^j Uterque cod. Ambros., S. Crucis in Jer., Laurent. 10, et Vat. legunt inanis, non inanis.

^k Deest in cod. Ambros. damno.

nus. ^a (Quot amissa deplorant, super quæ invasa A plerique gratulantur? Ecce senex pater captum deflet filium, et tu jam super eum velut servulum gloriaris. Innocens rusticus perditum ingemiscit juvenem, et tu cum eo rus tuum excolere disponis, et fructus te putas posse capere gemitibus alienis. Ecce religiosa vidua tota ^b suppellectile dispoliatam domum suam dolet, et tu eadem ^c suppellectile domum tuam ornata esse gloriaris. Dic mihi, o Christiane, non compungeris, non constringeris, cum vides in hospitio tuo lacrymas alienas? Dicit Scriptura ad filios Israel: *A bestia captum ne tetigeris: pollutum enim et contaminatum est, quidquid fera cruenta contigerit* (*Exod. xxii, 22*). Et per hoc deterior bestia est, quisque sumit, quod bestia superavit. Dic igitur mihi tu, Christiane, cur prædam relictam a prædonibus præsumpsisti? Cur laceratum et contaminatum, sicut ipse putas, tuis ædibus importasti? Cur, quod hostilis superavit bestia, tu sævior bestia devorasti?

HOMILIA XCVII.

De eleemosynis et de muliere Samaritana I.

ADMONITIO.

Gennadius, qui summam primus operum S. Maximi condidit, de eleemosynis eum disseruisse docuit; quo titulo, paucis additis, usi sunt codicum scriptores. Codex enim 90 S. Crucis in Jerusalem, ubi est homilia 20. sequentem exhibet inscriptionem: *Incipit de eleemosynis, et ubi sedit Dominus Christus super puteum Samariæ*. Codex 99 ejusdem bibliothecæ, in quo 34 homilia numeratur, hunc titulum præfert: *De eleemosynis et de muliere Samaritana*. Idem legitur in codice Laurentiano x Plut. xiv pag. 267. At codex Sangallensis veterem Gennadii epigraphem retinuit, homiliam num. 20 positam *De eleemosynis* inscribens. Ab editoribus Gymnico pag. 280, Galesinio 176, Raynaudo pag. 143, et Margarino Bibl. Max. tom. VI, pag. 43, idem titulus adhibetur, nec dissimilis est apud Cundium tom. II pag. 554. Sed is auctor, et Gillotius, et Romani operum sancti Ambrosii editores in hujus sancti doctoris homiliis hanc quoque numerarunt. Nos inscriptione codicis 99 Sanctæ Crucis in Jerusalem, et Laurentiani usi sumus.

ARGUMENTUM. — *Multis propositis sacrarum Litterarum testimoniis eleemosynæ meritum S. Maximus commendat, illisque ait misericordiam esse fontem salutis, quibus avaritia fuerat mortis incendium.*

Dicit Scriptura divina: *Sicut aqua exstinguit ignem, ita eleemosyna exstinguit peccatum* (*Eccli. iii, 33*). Magna plane et cunctis ambienda sententia, quæ hominibus pene jam mortuis, et peccatorum suorum incendio arefactis, redivivum quoddam beneficium pollicetur, ut interveniente eleemosyna, sicut aqua inter mortuis succus, refrigerium arescentibus infundatur; hoc est, ut miseri homines, qui in ^b peccatis aruerant, ad vitam eleemosynis reviviscant; sitque illis misericordia fons salutis, quibus avaritia fuerat mortis incendium; ut flammam quas sibi peccando incenderant largiendo restinguant; atque utiliore commercio, qui pecuniam quondam dederat ut adulterium perpetraret, nunc pecuniam erogat, ut adulter esse jam desinat; et emat sibi quodammodo innocentiam, qui sibi emerat aliquando peccatum; dicit enim Dominus ad discipulos suos: *Date eleemosynam; et ecce omnia munda sunt vobis* (*Luc. xi*).

Quamvis ergo pollutus, quamvis multis criminibus circumseptus, si eleemosynas feceris, innocens esse cœpisti; abstergit enim eleemosyna quod avaritia polluebat; et maculam quam res alienas diripiendo contraxeras tuas erogando purificas. Vide ergo quæ sit misericordiæ gratia, quæ una et sola virtus cunctorum est redemptio peccatorum. Videamus namque interpretationem ipsius divini sententiæ, ut intelligamus cui rei eleemosyna comparetur; ait enim: *Sicut aqua exstinguit ignem, ita eleemosyna exstinguit delictum*. Aqua ergo misericordiæ comparatur: sed aquam invenio de fonte ¹ misericordiæ; necesse mihi est misericordiæ fontem querere; invenio plane fontem misericordiæ; ¹ fons, de quo dicit propheta: *Quoniam apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen* (*Psal. xxxv*). Ipse, inquam, est fons, qui in Evangelio a Samaritana muliere, sicut lectum nuper audivimus, aquam postulat, sed peccata condonat; aquam putei reprobat, sed fontem vitæ perennis indulget; ait enim: *Omnis*

^a Cod. Vat. 1720, quanti amissa deplorant, super quæ invasa plerique gratulantur.

^b Cod. Vat., suppellectili.

^c Idem cod., suppellectili.

^d Codd. S. Crucis in Jer. et Vat., consumetur.

^e Uterque cod. S. Crucis in Jer. et Ambros., et intelligis te prædæ magis esse socium, non venditionis, etc. Item codd. Vat. et Laurent. legunt et intelliges te, etc.

^f Codd. citt. omittunt sumis.

^g Cod. 90 S. Crucis in Jer. legit ulceribus pro incendio.

^h Cod. 90 S. Crucis in Jer. et Laurent. 10 habent qui in mortem peccatis aruerant; cod. vero 99 legit qui in morte peccatis, etc.

ⁱ Cod. 10 Laur., de fonte procedere misericordiæ.

^j Cod. S. Crucis in Jer. et Laurent. 10, ipse enim est misericordiæ fons, de quo dicit propheta, etc.

qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum, qui autem biberit ex aqua quam ego dabo illi, non sitiet in æternum (Joan. iv). Aquam ergo Salvator a muliere postulat, et sitire se simulat, ut sitientibus æternam gratiam largiatur. Neque enim poterat fons sitire: neque, in quo est aqua viva, poterat undam terrenæ facis haurire. Sitiebat ergo Christus? Sitiebat **327** plane, non potum hominum, sed salutem sitiebat, non aquam mundi, sed redemptionem generis humani. Mirum igitur in modum fons super puteum sedens misericordiæ ibidem fluentia producit, et mulierem sexto jam non viro, sed adultero fornicantem, vivi meatus unda purificat, novoque admirationis genere mulier, quæ ad puteum Samaritæ meretrix advenerat, a Christi fonte casta regreditur, et quæ aquam petere venerat, pudicitiam reportavit; statim etiam, indicante Domino, sua peccata recognoscens, confitetur Christum, annuntiat Salvatorem; et relinquens aquæ vasculum, ad civitatem non fert hydriam, sed refert gratiam; vacua quidem videtur reverti onere, sed plena revertitur sanctitate. Plena, inquam, redit; quia quæ peccatrix advenerat,

revertitur prædicatrix; et quæ hydriæ vasculum amiserat, Christi plenitudinem reportabat, in nullo civitati suæ inferens detrimentum; etenim si aquam civibus non intulit, **328** tamen fontem salutis invenit; sanctificata ergo per fidem Christi mulier domum rediit. De hac igitur prophetam dixisse puto (Prov. xxx): ejusmodi est iniqua via mulieris meretricis; quæ cum se abluerit, nihil se dicit fecisse pravum. De hac plane dictum est; quæ posteaquam est fonte abluta Salvatoris, delictorum vitia non meminit, virtutem prædicationis assumit; et viva aqua abstergens maculas suas, ad evangelizandum non conscientia peccati retrahitur, sed fidei calore compellitur. Nihil enim se dicit fecisse pravitatis, dum sit nuntia veritatis; et oblivione abnegat impudicitiam, dum devotione prædicat castitatem. Hæc enim virtus Christi est Domini, ut quamvis peccator, qui ejus unda se laverit, denuo in virginem reparatus non meminerit ante quod fecerit, et rediviva natiuitate infantie innocentiam præferat, juventutis scelera non agnoscat; sitque virgo fidei Christi, qui fuerat adulter corruptione peccati.

HOMILIA XCVIII.

De eleemosynis et de eadem Samaritana II.

ADMONITIO.

Cum de eleemosynis sanctum episcopum Taurinensem Maximum disservisse, ut admonitione superiore diximus, Gennadius testetur, nonnullique sint codices in quibus hæc quoque homilia præse ferat ejusdem nomen, veri est quidem simillimum non aliud, nisi Maximum et hujus esse auctorem. Istiusmodi codices sunt Sangallensis num. 78, 99 Sanctæ Crucis in Jerusalem num. 21, Laurentianus x Plut. xiv, in quibus homilia inscribitur: *De eleemosynis et de muliere Samaritana*, et Ambrosianus itaque vetus imprimis, cum titulo: *De eadem re*, apud Gymnicum pag. 287, Galesinium pag. 177, Raynaudum pag. 144, et Margarinum Bibl. Max. tom. VI, pag. 46, inscribitur: *Homilia secunda unde supra*.

ARGUMENTUM. — *Ex conversione mulieris Samaritanæ arguit S. D. divinæ misericordiæ clementiam in condonandis criminibus hominum, quæ a Christo tanquam a fonte dimanans, virtute præcipue baptismatis, gratiam regenerationis operatur.*

Retinet vestra dilectio, ante dies aliquot, cum sermonem ad vos de eleemosynis faceremus, primitus nos originem misericordiarum quærere voluisse; et reperto earum fonte virtutum, ostendisse, quod mulieris Samaritanæ sordes melius Christi unda diluerit, quam Samaritæ aqua purgarit; et quod mundus misericordia deterisit peccata quam puteus. Mundus plane misericordia quam puteus detergit maculas, quia putei aqua tantum corporis cutem abluit, misericordiæ autem bonitas animæ interiora

purificat. Hoc etiam demonstrasse, quod huic evangelicæ mulieri illa prophetica meretrix conveniret, quæ postea quam viva aqua se lavit, oblivione possessa pravitatis nitore puritatis exultat; neque enim de meretrice hujus mundi talem sententiam propheta diceret, cujus pollutio non solum aqua non diluitur, sed etiam polluit ipsa quod tangit, dicente Apostolo: *Qui autem se jungit meretrici, unum corpus est*. Quod si unum corpus tactu suo efficit, et in coherentem sibi ignominie suæ membra transfundit; quomodo potest purificare ipsa cum polluat? Quæ ergo sit ista meretrix, quæ ista Samaritana mulier, cujus adulterii sordes fons Christi deteriserit, sollicitius requiramus. ¹ Ego hanc mulierem Ecclesiam

• Codd. 99 S. Crucis in Jer. et Laurent. x omittunt aliquot.

¹ Scribit cardin. Baronius in *Appar. ad Annal. eccles.*, num. 118, Ecclesiam a primis usque temporibus consuevisse in computo annorum ab orbe condito ad Christum potius sequi versionem Septuaginta quam Hebraicum textum. Hinc primi Patres, Justinus, Irenæus, Eusebius, Epiphanius, ab hac supputatione non recesserunt. Quid mirum ergo si etiam Maximum in sexto millesimo anno idololatriæ et abominationum finem posuerit? Nam per Christum lux veritatis illuxit mundo, et ipse omnium maculas abluerit venit. Modo etiam in Martyrologio Romano annus natiuitatis Christi enuntiatur juxta veterem morem, quia, eo tempore quo editum fuit Ecclesia Romana versione Septuaginta utebatur; et constat, ut ait Baronius, tam Occidentalem quam Orientalem

Ecclesiam esse secutam. Ita legitur in Martyrologio: *Anno a creatione mundi, quando in principio Deus creavit cælum et terram; quinquies millesimo nonagesimo nono*, etc. Nihil tamen religioni officit, ut recte animadvertit Natal. Alexand. in 2 dissert., sect. 1, hujusmodi discrepantia, quia non adeo curat Ecclesia, quot ante Christum annis reipsa mundus conditus fuerit. Verum inter plures dissidentesque chronologorum sententias de anno quo Christus natus est, Usseriana epocha collocans Domini natiuitatem sub finem anni quater millesimi a creatione mundi, a multis scriptoribus præfertur. Vid. Mamach. *de Orig. et Antiquit. Christ.* lib. II, cap. 4, § 2.

Restat ut explicem, cur Maximum dixerit gentes in sexto millesimo anno fornicationibus subjacere,

esse puto de gentibus congregatam, quæ et trans-
actis annis quinque millibus, cum in sexto millesimo
annoidolorum fornicationibus subjaceret, omnem igno-
miniam **329** suam adveniente Christi fonte purgavit,
et maculas quas adulterinis sacrilegiis contraxerat,
fide Salvatoris abstersit, ac relinquens, sicut inanem
hydriam, priorem ^a patrium cursum, universo orbi
Domini annuntiavit adventum. Hæc, inquam, illa est
meretrix, quæ posteaquam lota est, nihil se dicit fe-
cisse pravum; posteaquam enim Ecclesia baptismi
nitore purgata est, diabolicæ impietatis non memi-
nit, religione veritatis exsultat, factaque de mere-
trice virgo non recordatur priorum ^b, sed gloriatur
in integritate, ait ergo propheta : *Sicut aqua exstinguit ignem, ita eleemosyna exstinguit peccatum*. Sæpe
quidem videmus hæc fieri, ut aqua effusa flammarum
restinguat incendia : sed e contrario interdum vide-
mus quod inimensi ignium globi aquarum fluentia
consumant, et veluti ab aquis accepta esca vehementius
redivivis ardoribus convalescat; ita ut videatur
aqua non exstinxisse incendia, sed auxisse. Quenam
est illa aqua quæ consumit flammam, nec ipsa consu-
mitur? ^c Illa est, puto, quæ in lavacro de Christi
fonte profluens, non consumitur a peccatoribus, sed
gehennæ consumit incendia. Quæ dum per baptismum
infunditur et ipsa in hominibus et tartari restinguat
ardorem, vivit plane in hominibus, sicut ait Domi-
nus : *Aqua autem quam ego dabo ei fiet in eo fons
aquæ salientis* (Joan. iv), et reliqua. Mirum ^d ergo in
modum aqua Christi una eademque operatione, et vi-
vificat, et exstinguit; vivificat enim animas, delicta
restinguat; has lavacri sui refrigerio reparat, illas
gurgitis sui unda consumit; et quod ad majorem ba-

plūsmatis pertinet gratiam, apud superos ^e myste-
rium celebratur, **330** et apud inferos gehenna re-
stinguitur : hic fluunt aquæ, et illic tepescit incen-
dium : hic in fonte homo mergitur, et illic de tartaro
liberatur. Sed nec mirum, si in baptismi sacramento
aperiatur infernum, cum tunc quoque reseretur et
cælum; aperiuntur enim hæc elementa, ut ad lava-
crum Christi conveniat libertas et gratia. Libertas
enim resurrecturis tribuitur, gratia regnaturis. Illi
eruuntur de pœna, hi assumuntur in gloriam; illi,
qui erant servi peccati, liberi fiunt justitiæ : hi, qui
angustiis sæculi tenebantur, paradisi amœna perci-
piunt. In baptismo ergo Christi aperiuntur cœli, ape-
riuntur et tartara; inde ut Spiritus sanctus adveniat,
illuc ut misericordia Salvatoris accedat; deferatur
de cœlo vita, mors a tartaro destruat. Ita igitur
eleemosyna exstinguit peccata, sicut aqua baptismi
gehennæ ^f exstinguit incendium : ergo eleemosyna
quodammodo animarum aliud est lavacrum, ut si
quis forte post baptismum humana fragilitate delique-
rit, supersit ei, ut iterum eleemosynis emundetur,
sicut ait Dominus : *Date eleemosynam, et ecce om-
nia munda sunt vobis* (Luc. xii); nisi quod salva fide
dixerim, indulgentior est eleemosyna quam lavacrum.
Lavacrum enim semel datur, et semel veniam polli-
cetur; eleemosynam autem quoties feceris, toties
veniam promereris. Hi ergo duo misericordiarum
fontes sunt, qui et vitam tribuunt, et peccata con-
donant; qui utrumque custodierit regni cœlestis ho-
nore ditabitur, qui autem, maculato fonte viyo, ad
misericordiæ se fluentia contulerit, et ipse misERICOR-
diam consequetur.

HOMILIA XCIX.

De hospitalitate.

ADMONITIO.

Hujus quoque homiliæ : *De hospitalitate*, S. Maximus esse auctorem Gennadius tradidit; eique assen-
tiuntur scriptores codicum Sangallensis homil. 32, 90 S. Crucis in Jerusalem homil. 18, ejusdemque biblio-
thecæ 99 homil. 35. In codicibus Sangallensi et S. Crucis in Jerusalem 99 legitur tantum *De hospitalitate*;
sed in vetustiore 90 S. Crucis in Jer. : *Incipit de hospitalitate in Evangelio*. Superioribus addimus codicem
x Plut. xiv pag. 268 Laurentianum, qui omisso verbo *Incipit*, eundem titulum codicis 90 S. Crucis habet.

^a Uterque codex laudat. legit priorem patrum cul-
tam.

^b Idem uterque cod., non recordatur priorum sce-
lerum.

^c Cod. 99 S. Crucis in Jer. supplet, cui conformis
est codex x Laurentianus.

^d Ita cod. 99 S. Crucis in Jer. perfecte concordat
cod. Laurent. Galesinius vero legit : *Mirum in mo-
dum aqua Christus*, etc.

^e Cod. Laurentian., *apud superos ministerium cele-
bravit*.

^f Cod. 99 S. Crucis in Jer., *restinguit*.

ac si multo ante idololatria cum **331** omnibus fla-
gitis non regnaverit? Habemus enim ex Scriptura
Moysis tempore Hebræos conflato vitulo aureo sacri-
ficasse; præterea legitur Isaac præcepisse Jacob ne
sibi uxorem sumeret ex filiabus Chanaan, quia falsis
diis serviebant, et Rachelem Rabani patris sui idola
furatam fuisse. Fatendum quidem est superstitiosum
cultum populos omnes longe ante Christum domina-
tum fuisse; sed cum Romani per universam terram
imperium suum protulissent, falsamque religionem
invehere ubique studuissent; in sexto mundi mille-
simo anno, ortus Christi statuitur, scilicet circa an-
num 749 U. C.; ideo S. Maximus dixit Ecclesiam
congregatam ex gentibus, quæ in idololatriæ flagitiis
et cæcitate infeliciter perditæ versabantur. Revera
quod Cæsaris Augusti dominationi universus pareret
orbis; præter omnes profanos scriptores, etiam **332**

S. Lucas testimonium præbet cap. 2, ubi memorat,
edictum ejusdem Cæsaris, præcipientis descriptionem
mundi universi : *Exiit edictum a Cæsare Augusto, ut
describeretur universa orbis*. Quin imo ipse Evange-
lista mentionem habet de alia descriptione, jampri-
dem facta a præside Cyrino, vel, ut aliis placet, Qui-
rino; et inter unam et aliam descriptionem hoc
discrimen inveniunt, quod in prima computus sub-
jectarum gentium factus fuerit ad gratificandum am-
bitioso principi, qui populorum omnium dominatum
habere gloriabatur; in secunda vero descriptæ dicun-
tur familiæ universæ, et ipsis impositus census. Vi-
dendus est Monilia de an. Christi dissert. 1, qui
rem ita concludit : *Verisimilius existimamus an. U.
C. 749, tranquillis ubique Gentium Romanis rebus,
clausisque Jani foribus, peractam descriptionem, de
qua loquitur S. Lucas*.

Arrisit editoribus Gymnico pag. 291, Galesinio pag. 178, Raynaudo pag. 214, et Margarino Bibl. Max. tom. VI, pag. 47, brevior titulus codicis 99 S. Crucis in Jerusalem : *De hospitalitate*, quem nos quoque homilia præfiximus. Itaque temere Gillotius hanc homiliam in sermonibus S. Ambrosii num. 32 collocavit.

ARGUMENTUM. — *Postquam de terrena hospitalitate eligenda Evangelium explicans protolocus est Maximus, a sensu literalis transit ad spiritualem, quem aperit dicens : In hospitio nunquam immutando intelligendam esse Ecclesiam ; in hospite Salvatore.*

Advertit sanctitas vestra, fratres, evangelicam lectionem, quemadmodum Dominus discipulis suis inter ceteras exsequendas virtutes, etiam hospitalitatis jura præscripserit : ait enim : *In quamcunque civitatem introieritis, interrogate quis in ea dignus sit : et ibi manete, donec exeat* (Matth. x), et reliqua. Sancta plane et divina sententia, quæ et discipulis eligendi optionem primitus detulit, et facilitatem penitus amputavit. Providit enim modum statuendo, ne vir sanctus aut citus esset in judicando, aut levis in hospite commutando. Sicut enim * vobis permisit arbitrium, ita et voluit vos tenere constantiam. Quam enim reprehensibile est ut vir, qui Evangelium annuntiat, et docet errandum non esse, ipse per diversos incipiat oberare et domum, cui pacem dixerat deserere ; hospitem cui benedictionem intulerat contristare ! Magna enim hospitalitatis est gratia, nec facile violanda ; omnibus aperta est, omnibus parata est, et sanctos libenter suscipit, et peccatores tolerat patienter. Sed repetamus sanctam ipsam divinamque sententiam ; si enim in littera placet, et in mysterio forsitan plus placebit. Ait igitur : Ut cum intramus in civitatem, interrogemus quis in ea vel hospes dignus, vel idonea domus sit, et ibi maneamus donec dies protectionis adveniat (Matth. x). Quæ sententia altiore nobis

tribuit intellectum ; non enim mihi videtur de hujus sæculi hospite, vel domo jussisse, nec tam diligenter inquirere, sed de illo magis, qui nos usque ad diem exitus nostri possit inoffensos hospites, illesosque servare. Nam hujus sæculi hospitem cito lædimus, cito offendimus : interdum ei et post triduum displicemus ; fidelis igitur domus, et hospes dignus inquiri jussus est. Quæ domus fidelior Ecclesia ? Quis hospes dignior Salvatore ? Iste peregrinos, ut filios suscipit ; illa susceptos refovet, ut infantes. Iste hospitibus, sicut experti sumus, pedes lavare gerit : illa mensam parare festinat ; quos enim Salvator viva aqua refrigerat, hos reficit cœlestibus cibis Ecclesia. **333** Hunc igitur hospitem evangelista inquiri jussit, et usque ad diem exitus nostri cum hoc habitare præcepit, ne aliqua levitate medio tempore aliorum forsitan emigremus ; hoc est qui semel in Christum credidimus, non iterum velut transgressores ad idola recurramus ; scriptum est enim : *Nemo potest duobus dominis servire* (Matth. in) : dum enim uni placere gestit, alterum sentit iratum. Christum igitur hospitem **334** deserere non debemus, quemadmodum et Petrus apostolus cum suis similibus deserentibus aliis Dominum non reliquit ; sed dicamus quod ille ad Salvatorem dixit : *Domine, ad quem ibimus ? Verba vitæ æternæ tu habes, et nos credimus* (Joan. vi). Ecce exsecutor cœlestium præceptorum ; qui quoniam Christi non mutavit hospitium, meruit cum Christo regni cœlestis habere consortium.

HOMILIA C.

De defectione lunæ I.

ADMONITIO.

De vero homiliæ hujus auctore, cum ab aliquibus Ambrosio, ab aliis Augustino inscripta reperiat, dubitandi locus esset, nisi Gennadii testimonium tanquam fax in tenebris præfulsisset. Ipse non ambiguit, sed perspicuis verbis memorat S. Maximum inter ea quæ scripsit tractatum etiam *De defectu lunæ* confecisse. Quamobrem aut Gennadium, aut veterem quempiam alium auctorem secuti scriptores codicum præstantissimorum Sangallensis homilia 28, Ambrosiani C 98, et Sanctæ Crucis in Jerusalem 90 et 99, qui uniformem gerentes titulum : *De defectione lunæ*, in Maximum conveniunt. Nihil ergo horum consensui obest aut codex Vaticanus 4951 pag. 213, qui S. Augustino homiliam attribuit, apposita hac inscriptione : *Ad eos qui defectum lunæ suis clamoribus adjuvare nituntur* ; aut codex Laurentianus x Plut. xiv pag. 357 a tergo hujus concionis laudem Ambrosio deferens. Nihil etiam prævalere potest editio Parisiensis Ambrosii an. 1569, ubi ejus inter sermones num. 83 Gillotius hanc homiliam collocavit. Ipsi adversantur Gymnicus pag. 293, Galesinius pag. 179, Raynaudus pag. 245, et Margarinus pag. 47, in Bibl. Max. tom. VI, apud quos homiliæ titulus est : *De defectu lunæ*.

ARGUMENTUM. — *Queritur sanctus episcopus, fideles suos instructuose Christianas institutiones ab eo excipere, cum in pietate virtuteque proficientes non videat. Deinde de stultitia eos objurgat, quod in eclipsi lunæ clamores emitterent, vano obscuritatis ejus timore perculsi, ne omnino exstinguatur.*

Et ipsi videtis, fratres, quod mea non cessat humilitas omni circa vos sollicitudine laborare, et ad frugem bonam vos tota festinatione convertere : sed quanto plus laboro vobiscum, tanto amplius confundor in vobis. Cum enim video tot commonitionibus

meis nullum vos habere profectum, labor meus jam non gratulationi est, sed rubori. Dicit enim Apostolus : *Quis plantavit vineam, et de fructu ejus non edit ? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non percipit* (I Cor. ix, 7) ? Ecce ego pasco gregem Christi, et gregis fructum extorquere non valeo ; pasco gregem Domini, et nulla ex eo * religiositatis alimenta percipio. Nulla enim me fidei ejus dulcedo lætificat ; sed quidquid ex eo profluit asperum ^d et amarum est ; tunc enim pastor Christiani gregis lacte reficitur, quando honorum

* Præter duos codices S. Crucis in Jer., etiam cod. x Laurent. pro vobis legit nobis, ita et voluit nos tenere.

^b Cod. Ambros. habet et de grege fructum non percipit.

cipit.

* Cod. S. Crucis in Jer., religiosi lactis alimenta.

^d Cod. Ambros., asperum vel amarum est.

operum ejus candore letatur. Quis enim, fratres, in vobis ^a non graviter ferat (non tamen de omnibus dico, sunt enim inter vos quos ad religionis cultum debeatis habere ^b exemplum), quis, inquam, non moleste ferat, sic vos esse vestræ salutis immemores, ut etiam cœlo teste peccetis? Nam cum ante dies plerosque de vestræ avaritiæ cupiditate pulsaverim, ipsa die circa vesperum tanta vociferatio populi exstitit, ut irreligiositas ejus ^c penetrare ad cœlum. Quod cum requirerem quid sibi clamor hic vellet? dixerunt mihi quod laboranti lunæ vestra vociferatio subveniret, et defectum ejus suis clamoribus adjuvaret. Risi equidem, et miratus sum vanitatem, quod quasi devoti Christiani ^d Deo ferebatis auxilium. Clamabatis enim ne, tacentibus vobis, ^e perderet elementum: tanquam infirmus enim et imbecillis, nisi vestris adjuvaretur vocibus, non posset luminaria defendere quæ creavit; bene igitur facitis, qui Divinitati exhibetis solatium, ut vobis juvantibus possit cœlum regere. Sed si vultis hoc plenius facere, cunctis et totis noctibus pervigilare debetis: nam quoties **335** ^f putatis, vobis dormientibus, luna vim passa est; et tamen de cœlo non corruit? Aut nunquid semper circa vesperum defectum ^g patitur, non aliquando et circa lucem laborat? Sed apud vos vespertinis tantum horis laborare consuevit, quando copiosa cœna venter distenditur, quando majoribus poculis caput movetur. Tunc igitur apud vos laborat luna, quando laborat et vinum, tunc, inquam, apud vos turbatur carminibus globus lunæ, quando calicibus turbantur et oculi. Quomodo igitur, ^h ebrius, videre potes circa lunam quid agatur in cœlo, qui circa te non vides quod agatur in terra? Hoc est plane, quod ait Salomon dicens: *Stultus ut luna mutatur* (Eccle. xviii). ⁱ Mutaris enim, sicut luna, dum stul-

tus et insipiens ad motum ejus, qui Christianus fueras, incipis esse sacrilegus. Sacrilegium ^j enim Creatori committitur, dum imbecillitas ascribitur creaturæ. Mutaris ergo, sicut luna, ut qui paulo ante fidei devotione fulgebas, postea perfidiæ infirmitate deficias; mutaris, ^k sicut luna, dum cerebrum tuum ita exinanitur sapientia, ^l sicut lunæ obscuritas; te vero teterrimæ tenebræ mentis invadunt. Atque utinam, o stulte, ^m sicut luna muteris! Illa enim cito ad plenitudinem suam redit; tu ad sapientiam nec sero converteris; **336** illa velociter colligit quod amiserat lumen, tu nec tarde fidem recipis quam negasti: gravior ergo tua quam lunæ mutatio est; luna defectum luminis patitur, tu salutis. Quam bene scriptum est ⁿ de sapiente: *• Et permanebit cum sole* (Psal. lxxi); permanet enim sapiens cum sole, cum constantia fidei permanet cum Salvatore. Sed dicit aliquis: Luna igitur non laborat? Laborat plane, negare non possumus; sed laborat cum cæteris creaturis, sicut Apostolus dicit: *Quia omnis creatura ingemiscit, et parturit usque adhuc* (Rom. viii); et infra: *Quoniam et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis, et reliqua. Liberabitur, inquit, a servitute*; vides ergo, quoniam luna non laborat carminibus, sed laborat obsequiis; non laborat periculis, sed laborat officiis; non laborat ut pereat, sed laborat ut serviat. *Vanitati enim creatura subjecta est non sponte* (Ibid.), et reliqua. Ergo luna a statu suo non sponte mutatur, tu de sensu tuo sponte mutaris; illa in diminutionem sui conditione deducitur, tu in detrimentum tui voluntate pertraheris. Nolo igitur, frater, ita sis, sicut luna, cum deficit; sed esto, sicut quando est plena atque perfecta; scriptum est enim de justo: *Sicut luna in æternum, et testis in cœlo fidelis* (Psal. lxxxviii).

HOMILIA CI.

De eodem argumento II.

ADMONITIO.

Mox editæ homiliæ S. Maximo auctore cognito, ex simili scribendi ratione nexuque rerum ab eodem hanc quoque conscriptam fuisse, cognoscere, si animum advertat, cuique licet. Suffragantur autem ipsi codices iidem, qui priorem sub S. Maximi nomine ad posteritatem traduxerunt; nempe Sangallensis num. 29 Ambrosianus, et 90 S. Crucis in Jerusalem pag. 277. Jam diximus a Mabillonio primum e codice Sangallensi de promptam homiliam, editam; hæc num. 6 in *Museo Italico* fuisse; in cujus præfatione annotavimus hanc, sicut alteram num. supra positam, Gennadii testimonio niti, cum ille Maximum de defectione lunæ scripsisse dixerit. Hæc quoque Gallandius suam in collectionem, ut reliquas *Musei Italici*, transtulit; sed codice Ambrosiano inconsulto, a quo plures variantes accepimus, et Mabillonii lectioni apposuimus.

^a Cod. Vat. 4951, omittit non.^b Cod. Vat. 4951, exemplum.^c Cod. Vat. 4951, penetraverit ad cœlum.^d Cod. Vat. 4951, lunæ pro Deo.^e Cod. Vat. 4951, Deus perderet, etc.^f Cod. Vat. 4951, non putatis.^g Cod. Vat. 4951, patitur? Num et aliquando circa Deum lacem laborat?^h Cod. Vat. 4951, ebrii videre potestis, circa lunam quid agatur in cœlo, qui circa vos non videtis, quid agatur in terra?ⁱ Cod. Vat. 4951, Mutamini enim sicut luna, facti stulti et insipientes ad motum ejus, qui Christiani fueratis, vere stulti et vere sacrilegi. Sacrilegium enim in Creatore committitis, dum imbecillitatem Creatori ascribitis. Mutaris ergo sicut luna, ut qui paulo ante fidei

devotione fulgebas, postea fidei infirmitate deficias.

^j Cod. Ambros. habet in Creatorem.^k Cod. Vat. 4951, sicut lunæ globus evacuat claritate nocturna. Et illam quidem parva nubium obducit obscuritas; te vero teterrimæ tenebræ mortis invadunt, etc.^l Cod. vero Ambros., sicut lunæ globus luce evacuat, et illum quidem parva nubium obducit obscuritas; te vero, etc.^m Idem cod. Ambros., o stulte, jam sicut luna muteris.ⁿ Cod l. S. Crucis in Jer., Vat. 4951, et Laurent., Quam bene scriptum est: Stultus sicut luna mutatur, quia scriptum est de sapiente: Et permanebit cum sole, etc.^o In Cod. Ambros. deest Et.

337 ARGUMENTUM. — *Hortatum se fratres fuisse A* Maximus scribit, ut prætermisso errore gentili, lunæ ortum atque defectum ratione magis quam infirmitate subsistere intelligant : grande esse mysterium lunæ, cui Christus ejusque Ecclesia comparatur.

Ante dies persecuti sumus, fratres, adversus illos qui putarent lunam de cœlo magorum carminibus posse deduci; et eorum retundimus vanitatem qui non minus defectum patiuntur animi quam luminis patitur illa defectum. Quos et hortati sumus ut, prætermisso errore gentili, tam cito ad sapientiam redeant, quam cito ad plenitudinem suam illa ^a revertitur : et sicut velociter illa lumen colligit quod amiserat, ita festinanter isti fidem recipiant quam negarunt; ^b et, deposita insipientiæ nebula, incipiant lumen non jam oculo corporis æstimare, sed mentis; et ^c ortum defectumque ejus intelligant ratione magis quam infirmitate subsistere; ^d quæ nunquam tantam rebus cunctis mutationem daret, nisi esset illi hæc ratio a Creatore collata. Ecce elementum maris, luna deficiente, subducitur, eadem crescente, cumulatur : ut ad motum ejus aut unde intra se redeant, aut ^e fluentia non capiant : ita ut quoties luna mutatur in lumine, toties ^f maria mutantur in fluctibus. Denique dicuntur ipsa maris natantia in carne sua pleniora esse cum luna perfecta est, et exhausta et diminuta cum illa minuitur. Magna igitur lunæ ratio est, et magna præstantia, quæ vigore suo ita elementa minuit, ut rursus adimpleat : ita implet, ut denuo minuantur. Scilicet, ut diversis quibusdam vicibus grata sit commutatio, dum reparatio sit perfecta. Et quantum terris largiatur augmentum, omnibus notum est, ^g quanto rore saltus refecit, quos diurnis horis solis ardor exusserat. et admiratione quadam, ^h ardentibus æstu rebus serenitate præstet humorem. Novo enim genere, illuminante luna, madidam terram serenitas facit. Grandis ergo ratio lunæ est, imo grande **338** mysterium. Exinanit se lumine, ut universa recreet humore et ⁱ imbre. Ita et Christus Dominus exinanivit se divinitate, ut homines repleret immortalitate. Unde ait beatus Apostolus : *Qui cum in forma Dei esset constitutus, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo : sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens (Philip. 11).* Exinanivit ergo se Christus, ut vitam præstet hominibus : ^j evacuavit se ut profectum tribuat elemen-

tis. Sed legimus de Salvatore quod sol magis sit ipse justitiæ. Quomodo ergo cum lunæ motibus comparamus ? Non magna plane distantia conveniunt sibi ista luminaria. Siquidem luna quadam fraternitate consortii lumen mutuatur a sole, et radiis lucis ejus percussa, splendorem sui fulgoris accipiat : unde si Christus Dominus soli rectius comparatur, ^k lunam nonnisi Ecclesiæ comparabimus. Nam ipsa sicut luna, ut inter gentes luceat, mutuatur lumen a sole justitiæ et Christi radiis : hoc est apostolorum prædicationibus percussa, splendorem ^l ex eo immortalitatis acquirit. Fulget enim Ecclesia non suo, sed Salvatoris lumine; et radiat non proprio nitore, sed ^m Patris, sicut Apostolus ait, dicens : *Viro autem jam non ego, vivit in me Christus (Gal. 11)*; et iterum :

B *Ut si primogenitus in multis fratribus (Rom. viii).* Recte plane lunæ comparatur Ecclesia : quoniam et ipsa nos lavacri rore perfundit, et terram corporis nostri baptismatis rore vivificat. Recte lunæ comparatur Ecclesia : quia et ipsa ⁿ augmentum acquirit, patiturque defectum. Minuitur enim sæpe : frequenter augetur : minuitur persecutionibus, prædicationibus ampliatur. ^o Decrescit, cum minuitur filiis; crescit, cum martyribus coronatur; et eadem causa, qua tribuit illi defectum, ipsa præstat augmentum. Frequenter enim quos dolet persecutores, ipsos recipit confessores. Quoties eam, sicut lunam, putatis magorum ^p carminibus laborasse ? Quoties eam malæ artes de cœli regno deducere voluerunt ? Nam primum utique Jamnes et **C** Mambres magi cum Moysi signis prodigiisque resisterent, Ecclesiam subvertere cupiebant : sed sacris vocibus veneficorum carmen nocere **339** non potuit. Nihil enim incantationes valent, ubi Christi canticum decantatur. Deinde cum apud Sergium ^q Paulinum proconsulem Simon Magus Paulum apostolum oppugnaret, utique Ecclesiæ vas tentabat, et veneficis artibus illum quassare cupiebat; sed tanta ab illo virtute convictus est, ut non solum artis infirmitate, sed etiam oculorum eum amissione cæcaret, et pariter illi auferret carmen, et visum. Non enim merebatur habere corporis oculos, qui mentis oculos **340** non habebat. Quid autem dicamus de apostolo Petro ? Quia iterum Simonem in Romana urbe Ecclesiæ fundamenta turbantem, orationum suarum soliditate prostravit. Cum enim ille artibus magicis el-

^a Cod. Ambros., *illa convertitur*, etc.

^b Cod. Ambros. legit *ut pro eo*.

^c Cod. Ambros. plurali numero habet *ortus defensusque ejus*.

^d Cod. Ambros. legit *quæ nunquam tantam rebus cunctis mutationem daret, nisi esset illis hæc a Creatore collata*.

^e Cod. Ambros., *aut se fluentia non capiant*.

^f Cod. Ambros., *mare mutantur in fluctibus*.

^g Cod. Ambros., *dum nocturno rore saltus refecit*.

^h Idem cod. Ambros., *urentibus*.

ⁱ In cod. Ambros. deest *imbre*.

^j Cod. Ambros. legit *evacuavit se luna, ut se profectum tribuat elementis*.

^k Cod. Ambros. habet *lunæ quid nisi Ecclesiam com-*

parabimus.

^l Idem cod. Ambros., *splendorem sibi ex eo*.

^m Cod. Ambros. habet *sed fratris*.

ⁿ Idem cod. Ambros., *vivit vero in me*, etc.

^o Cod. Ambros. legit *quia et ipsa habet ortus suos patiturque defectus. Minuitur*, etc.

^p Idem cod. Ambros., *Decrescit cum viduatur filiis*.

^q Cod. Ambros., *Quoties eam, sicut lunam, putatis magorum carmina templerunt. Quoties eam malæ artes de cœlesti regno*, etc.

^r Codd. Ambros. et 90 S. Crucis in Jer. *Paulum legunt, non Paulinum*; quæ lectio conformis est textui Act. apost. xiii, 7.

ius esset, ut etiam per aeris spatia volitaret : ^a hic A petra saxi illum allisione comminuit, ut qui sibi re-
illum virtute deiecit, ut tanto altius caderet, quanto gna cœlestia promittebat, terrenæ mortis ^c duritie
sublimius volitasset. Vere enim Petrus ^b tam solida periret. Explicit.

HOMILIA CII.

De eo quod scriptum est in Isaia cap. 1 : Caupones tui miscent aquam vino.

ADMONITIO.

Hic idem titulus legitur apud Gennadium in catalogo operum S. Maximi. Si nihil ultra afferri posset ad faciendam fidem, satis esset. Sed Gennadio trium præclarissimorum codicum obsequuntur testimonia, scilicet Sangallensis homil. 82, et utriusque S. Crucis in Jerusalem, in quorum vetustiore 90 est homilia 26, et in 99 hom. 82, conformi hoc titulo : *Incipit de eo quod propheta ait ad filios Israel : Caupones vestri miscent aquam vino.* Hac homilia codices alii omnes carent; quam recudit sua in editione Ambrosii Gillotius num. 78 sermonum; verum Benedictini monachi congreg. S. Mauri in præf. ad sermones ejusdem S. episcopi Mediolanensis pronuntiarunt, non aliud sentiendum esse de homilia super caput 1 Isaie, nisi quod Gennadius scripsit. Id ipsum senserunt Gymnicus pag. 297, Galesinius pag. 180, Raynaudus pag. 246, et Margarinus in Bibl. Max. tom. VI, pag. 48, qui omnes homiliarum S. Maximi collectionem hac concluderunt.

ARGUMENTUM. — *Scripta Isaie verba mystice explicanda esse docens Maximus ait de cauponibus qui præsumunt Ecclesiis, non autem tabernis, prophetam loqui, illosque ab eodem argui quod vino aquæ speciem permiscerent, cum mundi oblectationibus delectantur, rebusque sanctis viles inserunt. Præterea ostendit qua ratione Judæorum sacerdotes aquam vino miscuerint.*

Non incommode ante dies ^d paucos prosecuti sumus functionem hanc sacerdotalem vicem quamdam negotii retinere, et quæstum esse non modicum hoc clericatus officium. Est quæstus plane non modicus, ubi luerum non pecuniarum, sed acquiritur animarum; est magna negotiatio, ubi redemptio hominis constat, non ^e annumeratione pretii, sed annuntiatione præcepti. Præceptum enim Christi talentum quoddam est pretiosum, quo salus comparatur, quo vita redimitur : et magna est redemptio, cum et pretium datur, et pecunia non videtur. Talentum ergo magnum præceptum est Salvatoris, quod commodati vice apud idoneos proficere potest, apud negligentes potest deperire; aliis enim cum multiplici gratia restituitur, ab aliis cum pœnarum usura deponitur. Christus enim talentum quod commendat necesse est ut requirat, et solventi gratiam referat, non solventem subdat injuriis. Subdit plane injuriis more mundi; ut debitor, qui redhibitione substantiæ satisfacere non potest, satisfaciatur vel corporis ultione. Hoc ergo talentum, fratres, nos prædicatione nostra vestris pectoribus commendamus, ut lucrum aliquod salutis vestræ Domino designemus. Rationem daturi sumus qualiter aut prædicatione nostra proficiat, aut obedientia vestra fructificet; non enim sine causa Evangelium annuntiat, Apostolus clamat, sacerdotes loquuntur : in cujusunque aures vox sancta pervenerit, aut beatus erit devotione, aut reus de contestatione. Loquimur enim beatitudinem credentibus, contestamur judicium criminosis. Mercimonium igitur est administratio sacerdotum : unde et propheta dicit ad filios Israel : *Caupones vestri miscent aquam vino (Isai. 1).* Non enim de iis cauponibus Isaïas san-

ctus loquitur qui, publicis ministeriis servientes, meram vini speciem fraudulenta **341** aquæ coluvione permiscerent (nec enim hoc ad beatum virum more judicis sæculi pertinere poterat, cur corruptis tabernarum vasculis, minus ebrioso potu populus uteretur), sed de illis utique cauponibus loquitur qui præsumunt Ecclesiis, non tabernis; qui sitientibus populis non concupiscentiæ calicem porrigunt, sed virtutis, non ebrietatis ministrant poculum, sed poculum Salvatoris. Istos ergo caupones propheta arguit et objurgat, et queritur eos vino aquæ speciem permiscere; hoc increpat in eis, cum functionum divinarum essent præsules, sectatores rerum facti sunt humanarum, sicut ipse ait propheta : *Sectamini unusquisque domum suam (Aggæi 1).* Quisquis enim sacerdos, relicto pontificatus officio, mundi oblectationibus delectatur, hic aquam vino permiscet, hoc est, rebus sanctis et servidis inserit res viles et frigidæ. Sed et sic possumus accipere, quod iidem Judæorum sacerdotes aquam vino miscuerint, cum Dominum Salvatorem non sicut Deum ^f susceperint, sed sicut hominem judicarent, et sinceræ ac meræ ejus divinitati turbidum quiddam ac sordidum inferre voverint, dicentes ad eum : *Quia, cum homo sis, facis te ipsum Deum (Joan. x) : et iterum : Nos ex prostitutione non sumus nati (Ibid. vi).* Dum enim se ab adulterio prostitutionis excusant, illum in divinitate nativitatæ suæ adulterare nituntur. Sed adhuc diligentius videamus quid sit quod ait : *Permiscerent aquam vino (Luc. v).* Legimus vinum in Ecclesia specialiter abundare, sicut in Evangelio (*Matth. 11; Luc. v*) dictum est : vinum **342** novum in utres novos esse condendum; hoc est in novos homines, neophytos Spiritus sancti gratiam conferendam. Si igitur pretiosa et spiritalis vini gratia abundat in Ecclesia; aqua vilis et fetida nisi in Synagoga est referenda; fetida enim Synagogæ aqua est, quæ baptismate suo peccata non diluit, sed acquirit; quæ hominem non purificat proprio lavacro, sed polluit. Denique sicut in vini utribus Ecclesia honoratur, ita et cum aquæ utre Synagoga projicitur.

^a Cod. Ambros., sic illum fidei suæ virtute deposuit, ut tanto altius, etc.

^b Idem cod. Ambros., Vere enim Petrus tanquam solida petra saxi, etc.

^c Cod. Ambros., terrena mortis duritia deperiret.

^d Uterque cod. S. Crucis in Jer. omittit paucos.

^e Uterque cod. S. Crucis in Jer., non annumeratio pretii, sed annumeratio præcepti.

^f Uterque cod. S. Crucis in Jer., non sicut Deum susceperint, sed sicut hominem judicaverint.

Nam illa Agar, quæ typum Synagogæ gestabat, de qua ad Abraham dicitur: *Ejice ancillam et filium ejus* (*Gen. xxi*): utique, cum ejiceretur, non cum vini, sed cum utre aquæ de tabernaculis effugatur. Certe domus Abrahæ erat dives, locuples, abundans: attamen non vinum, non oleum, non panem accepit, quæ sunt vitæ alimenta firmissima; et rectæ vitæ Synagoga alimenta non accepit, quia vitam, quæ est Christus, ignorat, aqua sola æger pertrahitur, languidus sustentatur; conveniens enim erat ut quæ viventis

non merebatur alimoniam, vel solatium morientis acciperet. Arguuntur enim sacerdotes Judæorum, cum ecclesiastico vino pretioso aquam Synagogæ abjectam jam et reprobam voluerint permiscere; aquam enim in Ecclesia misceri non solet, sed mutari, sicut Dominus invitatus ad nuptias, hydrias plenas aqua non vino miscuit, sed mutavit in vinum; ne quid enim in sancto convivio vilitatis Judaicæ resideret, maluit naturam vertere quam adulterare substantiam.

HOMILIA CIII.

De calendis gentilium.

ADMONITIO.

Proprius congruensque hujus homiliæ titulus non est, quem ex codice Sangallensi exscripsit Mabillonius editor ejusdem primus in *Museo Italico* part. 2, n. 5, scilicet *De calendis Januariis*, deinde Gallandius; sed e codice Ambrosiano exscribendus erat, in quo is est: *De calendis Gentilium*; quia contra ludos Saturnales hac in homilia agit S. Maximus, quorum initium erat die 17 Decembris ex veteri Romanorum instituto, iique tribus vel quinque diebus juxta diversam scriptorum opinionem celebrabantur. Tota autem *De calendis Januariis* homilia vehementem continet increpationem adversus diei illius obscenitates personatosque homines in bestias transformatos; in hac vero, intemperantia et turpitudine conviviorum, quibus ludorum Saturnalium tempore pagani vocabant, damnatur, atque ditiorum avaritia improbat, qui a servis et clientis strenas et munera accipiebant. Sed precipuum hujus homiliæ argumentum, quodque certo comprobatur, ante Natale Domini a S. Maximo habitam fuisse, ab exordio ejusdem eruitur; commendat enim Dei providentiam, quod disposuerit, inter medias gentilium festivitates ut Christus Dominus oriretur, suæque divinitatis lumine tenebrosas superstitiones dissiparet, adventumque suo veram mundo lætitiā et felicitatem afferret. Hujusmodi ergo festa gentilitatis, mensibus Decembri et Januario instituta erant, maximoque non tam strepitu quam vitio peragebantur, a quibus Christiani lætioribus gaudiis, sanctioribusque donis cumulati abhorreere debebant. Restituito itaque homiliæ suo vero titulo, ad peculiarem ejus commendationem dicam alios Patres, Ambrosium nempe, Augustinum, Leonem Magnum, et Petrum Chrysologum contra calendarum Januariarum superstitionem orationes habuisse, sed ad avertendos fideles a ludis Saturnalibus solum Maximum docte et vehementer perorasse.

343 ARGUMENTUM. — *Superstitiosam Saturnalium atque calendarum consuetudinem, vigentem adhuc in Christianis populis, severe exprobrat S. Maximus, quam ab iis potissimum esse condemnandam atque declinandam scribit qui dominici Natalis sacramentum colunt.*

Bene quodammodo Deo providente dispositum est, ut inter medias gentilium festivitates Christus Dominus oriretur, et inter ipsas tenebrosas superstitiones errorum veri luminis splendor effulgeret: ut perspicientes homines in variis superstitionibus suis puræ Divinitatis enicuisse justitiam, præterita obliviscerentur sacrilegia, futura non colerent. Quis enim sapiens, qui dominici Natalis sacramentum colit, non ebrietatem condemnet Saturnalium, non declinet lasciviam calendarum; et partem cupiens habere cum Christo, particeps nolit esse cum sæculo? Hæc enim divini cultus ratio est, ut qui societatem habuerit cum vanitate gentilium, copulam non possit habere cum veritate sanctorum. Dicit beatus Apostolus: *Quæ portio justitiæ cum iniquitate; aut quæ societas lucis cum tenebris* (*II Cor. vi*)? Hoc est a pariter Christianos et iniquitatis exercere luxuriam, et Deum justitiæ habere placatum. Nam sunt plerique, qui trahentes consuetudinem de veteri superstitione vanitatis, calendarum diem pro summa festivitate procurrunt; et sic lætitiā habere velint, ut sit magis illis tristi-

tia. Nam ita lasciviunt, ita vino et epulis satiantur, ut qui toto anno castus et temperans fuerit, illa die sit temulentus atque pollutus; et quod nisi ita fecerit, putet b perdidisse se ferias; quia non intelligit per tales se ferias perdidisse salutem. Illud autem quale est, quod surgentes mature ad publicum cum munusculo, hoc est, cum strenis unusquisque procedit; et salutaturus amicos, salutat præmio antequam osculo? Labiis labia porrigit et manui manui inserit, non ut amoris reddat affectum, sed ut 344 avaritiæ persolvat obsequium, et uno eodemque officio amicum complectitur et fraudatur. Vos judicate quale est istud osculum quod venale est: nam, quo pretiosius emitur, tanto vilius æstimatur. Quanti ante aurum potiorum indigni judicabuntur osculo? Posteaquam aurum refulsit in dextera, dignos illos facit præda, non gratia. Hoc autem in ipsa iniquitate, quam injustum est, quod exspectatur donare inferior c potiori; et diviti cogitur ille largiri, qui, quod largiatur forsitan mutuatur. Adhuc et ipsam munificentiam d strenas vocant, cum magis strenuum, quod..... Cogitur. inquam, miser donare quod non habet, et munus offerre pro quo filios suos obnoxios relinquit. Sed et divites quique sunt hac munificentia liberales: verum nec ipsi a peccato videntur immunes. e Largitur enim dives cuicumque soli locupletati; dumque

a Cod. Ambros., *Hoc est, non potest pariter Christianus et iniquitatis exercere luxuriam, etc.*

b Cod. Ambros., *per tales ferias perdere se salutem.*

c Cod. Ambros., *potentiori.*

d Cod. Ambros. *strenas vocant, cum nullum sit*

strenium. Cogitur, inquam, miser donare quod non habet, et munus offerre pro quo filios suos obnoxios derelinquit.

e Cod. Ambros., *Largitur enim dives cuicumque locupletati solidum, qui mendico denarium donare despexit, et calendis ad domum amici auro onustus, etc.*

mendico denarium dare despexerit, calendis ad domum amici auro quustus properat, qui Natali dominico ad ecclesiam vacuus et inanis advenit. Vides ergo quod apud plerosque plus est præsens adulatio quam futura remuneratio. Libentius habet osculum potioris quam gloriam Salvatoris. Quod osculum osculum non dicendum est, quia venale est. Nam et Judas Scarioth tali osculo osculabatur Dominum, sed hinc illum ^a tradere conabatur. Hoc autem quale est ^b quod, interposita die, tali inani exordio, velut incipientes vivere, aut auspicia colligant, omniaque perquirant; et exinde totius anni sibi vel prosperi-

tatem, vel tristitiam metiuntur? Quæ cum inepta sint et ridicula, tum illis ipsis vel inutilia sunt, vel nociva. Nam prosperitatem non habent, dum falluntur auguriis: tristitiam semper habent, dum rememoratione omnium sunt solliciti ne contingant. Hoc ^c autem malis suis addunt, ut quasi de auspicatione domum redeuntes ramusculos gestent in manibus, scilicet pro omine, ut vel onusti ad hospitium redeant: non intelligentes miseri, quod onusti quidem redeunt non sarcina munerum, sed cumulo peccatorum. Finit.

HOMILIA CIV.

Incipit de hæreticis peccata vendentibus.

ADMONITIO.

345 Hoc titulo inscriptam homiliam reperit Mabillonius in codice Sangallensi num. 80 sine auctoris nomine. At clarissimus is vir, cum inter cæteras Maximi homilias inserta videatur, et stylus omnino conformis eluceat, eam S. antistiti Taurinensi potius quam alteri esse tribuendam statuit; atque cum reliquis noviter detectis primus num. 9 edidit, et post eum Gallandius. Illorum exempla et nos secuti sumus, admonentes tamen quod nonnulla in præfatione hac de homilia attigimus, nempe hæreticos, quorum audaciam et impietatem aggressus est Maximus, progeniem quamdam Manichæorum per Italiam serpentium habendam esse.

ARGUMENTUM. — *Primum S. episcopus Christianos admonet ne in procurandis temporalibus bonis sollicitudinem impendant; deinde eos vehementer adhortatur ut fidem, justitiam, caritatem quærant; ac tandem invehit contra hæreticos illos qui accepta pecunia peccata dimittebant.*

Semper meminisse et ante oculos habere debemus, fratres dilectissimi, quod Dominus Jesus Christus ideo ad terram descendit de cœlis, ut vitam nobis largiretur æternam. Idem, cum esset Dei Filius, fieri hominis filius maluit, ut nos qui eramus homines Dei filios faceret. Non enim propter hanc vitam præsentem tantæ dignitatis operatus est mysterium, quæ est brevis, caduca, mortalis, sed propter illam quæ perpetua et sempiterna est. Neque enim Deus nobis hujus vitæ longævitatē præstaturus erat, quæ plena est ærumnis, laboribus, egestate; ne non tam longævitatē vitæ præstaret quam perpetuitatem ^d laborum. Nam hoc in illa remedii solum videtur esse, quod ^e brevis est. Unde et Apostolus ait: Si in hac vita tantum in Christo speramus, miserabiliores sumus omnibus hominibus (I Cor. xv). Non ergo in hac vita tantum in Christo sperandum est, in qua mali quam boni plurimum possunt: in qua feliciores sunt, qui pejores sunt; et prospere magis degunt, qui criminiosius conversantur. Quid enim boni hæc vita possidet? Honores, divitias, sanitatem, quæ, licet caduca sint, non tamen meritis accedunt, sed fortuito contingunt. Quantos enim videmus quos honoratos fecit non honestas, sed potestas? Quantos divitias consecutos non relictas a parentibus, sed sanguinibus occupatas? Quantos membrorum sanitate pollentes, qui non Dei misericordia gubernantur; sed pecudum sanguine crassantur? Hæc igitur, quia temporalia sunt, et

346 nulla, quibuscunque passim sine merito ac sine judicio deferuntur, quia non in remunerationem data sunt, sed ad tentationem. Nos igitur, quibus vita æterna promittitur, æterna semper bona possidere debemus et quærere, hoc est fidem, justitiam, caritatem. Habent enim ista bona adversarios suos; et licet hæc dona ab hominibus conferri non possunt, frequenter tamen a pravis hominibus auferuntur. Atque ideo circa fidei bonum solliciti esse debemus, et providi, et ad custodiam ejus mentis devotione semper esse armati, nec cito fallacibus credere blandimentis. Solet enim sub prætextu pacis hostis irrepere, hoc est sub vocabulo nominis Christiani hæreticus subintrare, qui ad decipiendos simplices homines Christum in ore portat, diabolus gerat in corde; et cum quidem lingua confitetur, sed mente blasphemmat. Ab hoc igitur oportet penitus declinari, nec aliqua societate conjungi. Qui enim inimicus est Domini, quomodo amicus est servulorum? Nec mirari debemus quod hujusmodi hæretici in nostra aberrare cœperint regione. Semper enim gregem ovium insidiator lupus sequitur, semper Christianum cœtum diabolus deceptor incursat. Quod quidem fit utiliter, ut sollicitiore custodia, nec gregem ovīs deserat, nec Christianus Ecclesiam derelinquat. Unde et Apostolus ait: Oportet etiam hæreses existere, ut probati manifesti fiant inter vos (I Cor. xi): tanquam si diceret: Oportet esse Christianis fidei pugnam, ut sit probatis certa victoria. Nam ut eorum interim blasphemias seponamus, retexamus quæ sint ipsorum præcepta vivendi. Præpositi eorum quos presbyteros vocant, dicuntur tale habere mandatum, ut si quis laicorum fassus fuerit crimen admissum, non dicat illi: Age

^a Cod. Ambros. ita sensum præbet: sed hinc illum osculabatur, inde vendebat. Hoc.

^b Cod. Ambros. legit: quod interposita die, tanquam inani exordio, velut incipientes vivere procedunt extra civitatem. ut auspicia colligant, omniaque perqui-

rant; et exinde sibi futuri totius anni, etc.

^c Cod. Ambros., Hoc etiam, etc.

^d Galland. edit., malorum.

^e Emendanda edit. Galland., qui legit brevius cat.

pœnitentiam, deplora facta tua, desse peccata; sed A xxvi, 75). Vides, inquam, quia apud Christum in lacrymis est quantitas, non in donis. Quam graviter enim flevit culpam, tam celeriter **348** consecutus est veniam. Suscipit ergo dona presbyter, et pactione quadam indulgentiam de Salvatore promittit. Insuper placitum, in quo dicitur minus deliquisse Dominio qui plus contulerit sacerdoti. Apud hujusmodi præceptores semper divites innocentes, semper pauperes criminosi. Quomodo pauper satisfacit pro delicto, qui non habet quod offerat pro peccato?

HOMILIA CV.

Incipit, quod non debent clerici negotiari.

ADMONITIO.

Visa fuit Mabillonio hæc homilia ei nexa quam supra edidimus n. CII : *De eo quod scriptum est in Isaia cap. 1 : Caupones tui miscent aquam vino*, ubi de ministerio altaris agit S. Maximus, docetque questum esse sacerdotium non divitiarum, sed animarum. Cum ergo idem hic instauretur argumentum, iisdemque doctrinis negotiatio secularis clericorum reprobetur, nemini dubium esse potest quin eidem Maximo homilia sit concedenda. Auctoritati codicis Sangallensis, iudicioque Mabillonii, et Gallandii, qui eam iterum edidit, accedit testimonium codicis 90 S. Crucis in Jerusalem, ubi est homilia 23, cum quo lectionem Gallandii contulimus, et aliquibus in locis emendavimus. In memorato codice S. Crucis illius est titulus : *Item de eodem sequentia*; subsequitur enim homiliam inscriptam : *De eo quod scriptum est : Reddite quæ Dei sunt Deo, et de militantibus*.

ARGUMENTUM. -- *Sacerdotes ideo erogant mundanas pecunias, ut æternas divitias acquirant. Mercimonium quoddam est Christianitatis officium, et negotiatio pretiosa, functio sacerdotum.*

Reprehendimus ante diem negotiationem clericos exercentes, et iusta eos quodammodo sententia castigavimus : sed si recte ^b consideremus, officium nostrum vere negotium est; et functio sacerdotalis ministerii functio quædam est spiritalis mercimonii. Ideo enim terrena impendimus, ut cœlestia consequamur; ideo erogamus mundanas pecunias, ut æternas divitias acquiramus : ideo fame nostra alios pascimus, ut non ^c depercat alimonia nostra, sed crescat. Quid enim sibi vult pauperum per nos refectio, quid nudorum protectio, quid carceratorum visitatio, nisi quia sumptus qui in illis erogatur, non impenditur, sed augetur; ^d et negotiatio quodammodo argenti cum quadam lucri usura servatur? Thesaurus enim quidam diviti est pauper esuriens. Eleemosynam enim datam non comedit, sed custodit. Solvatur licet caro, et homo in pulverem redigatur, opus tamen in eo sanctum vivit, et permanet, et erit tibi in die iudicii testis idoneus, qui sibi est ad passum operator inutilis : ita ut cito ei de tuis credatur operibus, cum de suis actibus non credatur. Vide ergo si non negotiatio est eleemosyna. Amico quod largitus fueris tibi perit, solum tibi non perit mendico quod dederis. In die iudicii enim pauperes tibi prosunt, amici illique nihil prosunt. Illi causam tuam agent; isti nec causam suam poterunt defendere. Mercimonium enim quoddam est Christianitatis officium et negotiatio pretiosa, functio sacerdotum.

B Pecunias enim Domini, hoc est eloquia Salvatoris populis eroganda suscepimus; de quibus eloquiis ad illum tenacem et imperitum sacerdotii negotiatorem Dominus in Evangelio dicit : *Serve nequam, oportuit te pecuniam meam dare ad mensam numulariis, et ego veniens cum usuris exegissem eam* (Matth. xxv). Arguitur enim, cur præcepta Divinitatis sibi credita reservaverit reticendo, quæ multiplicare debuerat prædicando. Arguetur, inquam, cur non seminaverit erogando quæ possit metere colligendo; sicut ait Apostolus : *Quæ seminaverit homo, hæc et metet* (Gal. vi). Ait enim Dominus : *Veniens cum usuris exegissem*. Intellige ergo negotiationem ibi esse, ubi tanquam pro fenore usura deponitur : sed non illa usura per quam avarorum mentes lucrative pecuniæ redhibitione pascuntur, **349** ^e in qua remuneratur creditori debitum, nec debitum evacuatur, sed illa usura deponitur ubi non denariorum ratio, sed morum conversatio supputatur, ubi non de capite sortis agitur, sed de capite salutis inquiritur. Debitores enim sumus, et obnoxii retinemur ad debitum, non chirographo litterarum, sed chirographo peccatorum. Unde et Apostolus ait de Domino dicens : *Delens, quod adversum nos erat chirographum* (Col. ii) : et reliqua. Hujus ergo debiti usuram jubemur exsolvere; nam istius debitoris meminit Dominus **350** in Evangelio, dicens tradendum hunc esse exactori, mittendum in carcerem, et non dimittendum donec solvat novissimum quadrantem (Matth. v). Istorum ergo eloquiorum et nos, fratres, usuram debemus; quia **D** enim usura ab utendo dicitur, quemadmodum nos his utamur eloquiis rationem daturi sumus. Non

^a Galland., *Gratis acceptis*.

^b Minus recte editio Gallandii et Venet. sententiam exponunt, dum sic legunt : *sed si recte consideramus officium non vere negotium est, sed functio sacerdotalis ministerii, functio quædam est spiritalis mercimonii*.

^c Editiones Ven. et Galland., *deficiat pro deperat*.

^d Ex cod. 90 S. Crucis in Jer., Gallandii et Venet. editiones emendandæ.

^e Concinnam hic et claram usuræ notionem S. doctor præbet.

enim incassum Evangelium prædicat, non gratis Apo- A beati erunt de devotione, aut rei de contestatione. stolus clamat, non sine causa sacerdotes loquuntur. Explicit. in quorumcunque aures vox sancta pervenerit, aut

HOMILIA CVI.

De timore Dei et correctione linguarum.

ADMONITIO.

Plurimum nos debere professi sumus in præfatione eruditissimo viro Joan. Baptistæ Branca biblioth. Ambrosianæ præsidii substituto, qui prius nobis hujus homiliæ copiam fecit. Nos etiam admonuit eam ex codice sæculi xi quondam Ecclesiæ præposituræ loci Biaschæ in diœcesi Mediolanensi recenter a biblioth. Ambrosiana comparato a se exscriptam fuisse, quam nullibi impressam invenit, nisi in pervetusto Breviario ad usum Ecclesiæ Mediolanensis an. 1490. Dum vero Florentiæ in codicibus Laurentianis, et hic Romæ in celeberrimis manuscriptis Sanctæ Crucis in Jerusalem absconditis sancti Maximi opes exquireremus, duorum præstantissimorum codicum testimonia consecuti sumus, quibus codicis Ambrosiani fides augetur et illustratur. Sunt autem hi : codex clxxii pag. 69 a tergo, olim ædil. eccl. metrop. Florentinæ, nunc in Laurentiana, et codex ix pag. 31 S. Crucis in Jerusalem. Sed quot codices, tot tituli ad homiliam omnino diversi. Nam Ambrosianus sic habet : *Sabbato in traditione symboli homilia Maximi. Venite, filii, audite me; timorem Domini docebo vos.* Idem est titulus in Breviario Mediolanensi. Codex autem eccl. metrop. Florent. præmisso Lucæ Evang. loco cap. 6 : *Firmit Jesus discipulis suis : Estote misericordes, sicut Pater vester misericors est, et reliqua. Sermo sancti Maximi episcopi unde supra.* Tandem codex Sanctæ Crucis in Jerusalem sic inscribit : *Sermo sancti Maximi episcopi de timore Dei et correctione linguarum.* Non primum nec secundum probandum ducimus titulum, quia nihil profecto de eo quod annuntiant in homilia contineatur. Cum vero tertius titulus indicet argumentum, quod orator tota in concione prosequitur, hunc homiliæ præfiximus, eamque *De timore Dei et correctione linguarum* appellandam censuimus. De traditione symboli, quod sabbato ante dominicam Palmarum catechumenis in proximo sabbato sancto baptizandis tradebatur, jam satis in prima hujusce classis homilia locuti sumus; quare nihil a nobis hic addendum superest, nisi ipsam orationis phrasim Maximum palam facere.

ARGUMENTUM. — *De timore Dei agens Maximus præcepta castigati eloquii tradit ex regio propheta, et quot mala per nefarios sermones perpetrentur eloquentissima oratione prosequitur.*

Gloriosissimus prophetarum, idemque rex dominici populi beatus David, qui omnes homines ad audiendam vitæ purgationis instituta concurrere generali adhortatione compellit, dicens : *Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos (Psal. xxxiii).* Vere docendi peritissimus patriarcha venerabilis, qui, ut humanis mentibus timorem Dei præceptis prophetice auctoritatis insinuet, paternæ affectionis blandimenta præmittit. Subditos namque ditionis suæ filios appellat, ut eos non tam terrore regis potestatis revocet a peccatis, quam diligentis affectu cunctorum sensibus promptam bene vivendi inserat voluntatem. Frequentur enim, quos non corrigit durioris increpationis asperitas, saturitas verbi mollioris emendat : *Timorem, inquit, Domini docebo vos.* Docet nos vir sanctus religiosum timorem, ut amorem terreni judicii postponamus. Timorem Domini docet, qui semper est salutaris, quia sæpe timor hominis Dei nutrit offensam. Sic jam videamus, quos doctor egregius divini timoris faciat gradus, quam suæ regulam sanctioris instituit disciplinæ. *Prohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum.* Perfectus religiosæ vitæ magister linguam præ omnibus refrenet a culpa, quæ ab exordio mundi apud paradisum Dei in serpente prima peccavit. Nam malignæ linguæ fuit ministerium, ut suaderetur Adæ in exitum generis sui interdictæ arboris poma decerpere. Neque enim in æternum lapsus **351** impulsisset invidia, si prudentiori consilio Eva linguam suam cohibere voluisset a malo. Lingua igitur mala ministra diaboli est, ac totius pravitatis ancilla. Lingua mala acutissimi ^a vice gladii

B non solum corpus, sed animam vulnerat innocentem. Lingua mala et inconsulta contumeliis ^d percudit cor fratrum, et per pacata invicem pectora perniciosam litem sociat. Lingua mala adhibet imaginem veritatis et veritatem mendaciis decolorat. Lingua mala inimicis auribus commissa sibi amicorum prodit arcana. Lingua mala quos aperto metu compellere sermone, occulta nititur obrectatione sedare. Lingua deceptione laqueos simplicibus nectit, bonorum virorum sanguinem petit, potentium inflammat animos, et humilium corda perturbat; et tanquam ei non sufficiat hominibus confundere, cælum ipsum blasphemias atque indignissimis pulsat injuriis, ut propheticus sermo de impiis protestatur, dicens : *Posuerunt in cælum os suum, et lingua eorum transivit in terra (Psal. lxxii).* C Et post omnia, dilectissimi, cum de universis his habeat peccatum remedium, per linguam malam et incontinentem peccatur, quod homini neque in hoc sæculo præsentis laxetur, dicente Domino : *Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro (Luc. xii).* Et quid plura, fratres? Quidquid humano pectori diabolus iniquitatis illexerit, lingua mala famulante perficitur. Sed ad destructionem judiciumque ejus Dominus invocatur, clamante propheta : *Dispergat Dominus universa labia dolosa, et linguam* **352** *magniloquam (Psal. xi).* Et alibi quidem, *Perdes eos qui loquuntur mendacium.* Propter hæc cavenda mala et fugienda beatus David unumquemque nostrum præmonet, dicens : *Cohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum (Psal. xxxiii).* Et post pauca subiungit : *Inquire pacem, et sequere eam.* Emendata enim lingua tua, atque ab omni maliloquio sorde deteresa, veram æternamque pacem, id est Christum Dominum et invenies, et sequeris. Nemo se seducat : nisi qui

^a Cod. S. Crucis in Jerus. legit : *Cohibe linguam tuam.* etc.

^b Idem. cod. S. Crucis in Jer., *diabolica eum propu-*

lisset invidia.

^c Idem cod. S. Crucis in Jer., *roce.*

^d Idem cod. S. Crucis in Jer., *percudit.*

vagam lascivamque linguam suam habenis disciplinati cordis cohibuerit, nec hominum pacem poterit invenire, nec Christi. Propterea venerandus propheta sciens in quo lingua hominis sit lubrico constituta, et quantum periculi animi vitæque nostræ incontinentia linguæ possit efficere, Deum suum orabat, dicens : *Pone, Domine, custodiam ori meo (Psal. cxl, 3) : et alibi : Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam (Psal. l, 17)*. A Domino vir fidelissimus custodiri os suum atque aperiri labia sua

A optat, ne unquam ei magister ille mendacii ac totius doli artifex diabolus impietatis suæ inserat falsitates. Vere hic linguam suam ab omni malitia coercere poterit, qui sub dispensatione Dei et loqui desiderat et tacere. Idcirco, fratres, inspicientes quam vehemens sententia dolosa labia maneat, et quanta gratia linguam simplicem subsequatur, oremus et nos cum propheta Dominum ac Deum omnipotentem ut custodiat os nostrum, ac ipse semper labia nostra aperire in verba sibi placitura dignetur.

HOMILIA CVII.

De eo quod scriptum est in psal. cxviii : Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me.

ADMONITIO.

In iisdem supra laudatis codicibus biblioth. Laurentianæ, et S. Crucis in Jerusalem invenimus, hujus homiliæ, quam Benedictini monachi congreg. S. Mauri in append. serm. S. August. num. 55, pag. 70 edit. Antuerp. incerti, sed non ineruditi auctoris dixere, scriptorem parentemque S. Maximum Taurinensem fuisse. Uterque codex, scilicet 172, olim ædil. eccl. metrop. Flor., pag. 70, et ix S. Crucis in Jerusalem pag. 32, hanc post præcedentem homiliam immediate subjiciunt. In primo illa usitata epigraphe : *Ejusdem unde supra*, designatur idem Maximus, expressis verbis in priore nominat. Secundus vero et titulum et nomen S. Maximi præfert : *Sermo S. Maximi episcopi de bonitate, disciplina et scientia*. Nos inscriptionem homiliæ positam ab editoribus Benedictinis monachis retinuimus, cum revera tota homilia sit perlucida illius loci Psalmistæ expositio, præclaræque moralis disciplinæ documenta complectatur. Nobis etiam occurrit hæc eadem homilia in cod. Vat. Regiæ 83, nullius tamen inscripto auctoris nomine. Lectionem quam exhibemus accepimus a codice Laurentiano, et aliorum codicum variantes adjecimus.

353 ARGUMENTUM. — *Copiose explicat Maximus a Davide traditum orandi Deum compendium, nosque hortatur ut illius exemplo vitæ sanctioris vias a Domino docendi precemur.*

Inter cætera quibus beatus David infirmitatibus nostrarum medetur animarum, sub quadam trinitatis regula orandi nos formam tenere, tanquam peritissimus magister erudit, dicens : *Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me* ^a. Sollicitus itaque, fratres, intendite quas sibi potissimum virtutes tribui rex propheticus deprecatur. *Bonitatem*, inquit, *et disciplinam, et scientiam doce me* ^b. Recte novit vivere, qui recte novit orare. Non enim petit mundanarum divitiarum thesauros, non regna finitima, non tempora prolixiora vivendi; sed bonitatem se doceri simul et disciplinam poposcit. Bonitas enim facit amabilem disciplinam, et disciplina efficit inculpabilem bonitatem. Nec quemquam latere puto quia bonitas sine disciplina mater delictorum est, et disciplina sine bonitate tristis quædam amaritudo vivendi. Scientiam etiam præstari sibi pariter implorat, ut noverit scienter sapienterque distinguere qui sint termini bonitatis, et quam debeat habere disciplina mensuram, ne forte aut nimix remissionis vitio ^c incognita fœdetur, aut disciplina durior ipsa sui austeritate erubescat. Vis, frater, bonus esse peccanti? Benigne quidem facis; sed ut vere sis bonus, ^d rigorem ei adhibe disciplinæ, ut tua illi ^e proficiat bonitas in salutem, quam utique si nulla coercitis censura increpationis terueris, perniciose erit ei hæc bonitas tua, quia

B permittis perire peccantem, quem potueras salvare correctum. Rursus : si nimio disciplinæ rigore nullam sanantis bonitatis prætenderis medicinam, dum terrorem tuum refugit peccans, peccantis ægritudinem non curabis. Et quæ tandem vivendi ratio erit, quæ justitia, si aut solutior lenitas conniventiam præbeat peccatori, aut immoderata severitas a lapsu non revocet delinquentem? Ut autem bonitas hujus disciplinæque magisterium in nostris fuisse majoribus plenius perfectiusque **354** discamus, ^f vel pauca de pluribus venerabilium Patrum recenseamus exempla. ^g Implebat sine dubio bonitatis ac disciplinæ opus beatissimus Petrus, cum et tanquam vere bonus medicus oblatos sibi curaret infirmos, et ut disciplinæ cœlestis fundator justa puniret ultione mendaces. C Probavit nimirum bonitatis ejus gratiam Æneas ille debilis (Act. iii), qui claudus ab infantia sedens in porta templi atque mendicans, in nomine Jesu Christi, apostoli curantis imperio, antiquam recepit sanitatem. Probaverunt etiam disciplinæ ejus severitatem Ananias et Saphira (Act. v), qui distrahentes agrum quem vendere nemo cogebat, dum quantitatem pretii mentiuntur apostolo, mortem sibi falsitate mercati sunt. Quo facto edocuit gloriosissimus Petrus inesse sibi bonitatem ac disciplinam, dum et remedium præstat infirmo, et competentem sumit de mendacibus ultionem. Quod eum recte sancteque fecisse cœlestis judicii consensus ostendit. De scientiæ ejus perfectione quis ambigat qui Christum Dominum vivi Dei esse Filium de cœlo sibi Patre revelante cognov-

^a In edit. Maurina additum est *Domine*.

^b In edit., ut supra, *Domine*.

^c Edit. in append. Maurin., et cod. Vat. Reg. 83, *bonitas inconsulta*.

^d Cod. Vat. Reg., *vigorem adhibe*.

^e Edit. Maurin. et cod. Vat. Reg. 35, *ut tua illi bonitas proficiat ad salutem, quem utique si nulla coercitis censuræ increpatione terueris*.

^f Edit. Maurin. omittit *vel*.

^g Edit. Maurin. et cod. Vat. Reg. 83, *Implevit sine dubio bonitatis ac disciplinæ istius formam beatus Petrus, cum sicut vere bonus oblatos sibi dicitur curasse infirmos; et ut disciplinæ cœlestis amator, justa ultione punisse mendaces perhibetur. Nimirum bonitatis ejus gratiam testatur Æneas ille debilis, qui claudus, etc.*

vit? ^a Et quia bonitas ei ad disciplinam scientiamque non deerat, pascendas illi Dominus suas commendavit oviculas. Tenuit bonitatem ac disciplinam gloriosissimus Paulus, qui, ut ejus scripta testantur, et virgam correctionis, et spiritum mansuetudinis prætendebat: propter quod faciebat eum omnibus et amabilem bonitas, et disciplina terribilem. ^b Nam ut inter ipsa primordia fidei bonitatem ac disciplinam Christi doceret Ecclesias, et removeri peccantem jussit a communione sanctorum, et eundem recipi resipiscentem. De scientia autem ejus quid nos dicemus, cum omnes eum noverint in cœlestibus didicisse quæ doceret in terris, ^c ubi talia se memorabat edoctum, qualia loqui ei mortalibus non liceret? Habuit nihilominus bonitatem et disciplinam testis ille dominicus, et Baptista Joannes, qui resipiscentes a peccatis suis homines prophetice pietatis affectu poenitentiae baptismo diluebat; atque ut vere legalium præceptorum custos immutabilis, et Herodem regem de illicita incusabat uxore, et cunctis ad se concurrentibus purgatoris vitæ præcepta mandabat. Scientiæ autem illius plenitudinem **355** quisquis potest ignorare, qui, quod pro salute hominum venit Christus e cœlo, primus hominibus revelavit? ^d Videtis itaque, fratres, quo orandum compendio, et qua pau-

citare verborum perfectione vivendis venerabilis propheta quærebat. Brevissimo namque sermone conclusit quidquid spiritualium habet multitudo virtutum. Si ergo ille præcipuus prophetarum doceri se a Domino, has sanctioris vitæ vias tantopere precabatur, quid facere nos, inquam, magis orare debemus dicentes: *Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce nos, Domine*, quatenus in nobis bonitas mala vincat vitia, ac voluntatis disciplina castiget. Si enim sciens omnipotentem Dominum Patrem, Filiumque ejus unius esse substantiæ, Spiritum quoque sanctum pari credideris **356** æternitate regnantem, nulla te unquam vel paganorum vana persuasio, vel Arianorum perfida turbabit impietas. Si futuri judicii scientia cor tuum mentemque repleveris, habebis tuis in moribus disciplinam; rursus si disciplinæ ipsius mensuras regulasque servaveris, si congruam tenebis in omnibus bonitatem; quia bonitas temperamentum est disciplinæ, et disciplina condimentum est bonitatis. Cave ergo, frater, ne ita velis bonus videri, ut abjicias disciplinam; ^a disciplinam secteris, ut removeas bonitatem. Quibus beatus David idcirco scientiam precatur adjungi, ut directo mentis nostræ judicio scire possimus qualiter in nobis esse ⁱ possit et districtior bonitas, et blandior disciplina.

HOMILIA CVIII.

Super illa Evangelii Matth. cap. ix: Ascendit Jesus in naviculam, et transfretavit.

ADMONITIO.

In Breviario Romano pars hujus homiliæ legitur in dominica 18 post Pentecosten sub nomine S. Petri Chrysologi, quam eidem clarissimus vir Sebastianus Pauli Cler. Reg. a Matre Dei in sua ejusdem S. Ravenatensis archiepiscopi editione Venet. an. 1750 ascripsit, quemadmodum multo ante Combefisius tom. VII, pag. 397, aliique. Hæc esse tanti momenti mihi videntur, ut communiter receptam non audeam impugnare sententiam; licere tamen mihi arbitror veterum referre scriptorum opinionem. In bibliotheca enim Vaticana codicem invenimus num. 6451, qui, pag. 19, S. Joannem Osavreum, sive Chrysostomum homiliæ auctorem appellat; in archivo Casinensi codex 102, pag. 253, eam S. Severiano episcopo tribuit. At duos alios codices non infimæ notæ in S. Maximum Taurinensem convenire attestamur, nempe Vaticanum 4222 pag. 341, et Laurentianum 36 Plut. xvii pag. 251, expresse enim post Evangelii locum habent: *Homilia S. Maximi episcopi*. Hujusmodi testimonia a styli similitudine confirmari possunt. Verum etsi forte nostra nos fallat opinio, rem tamen gratam æquis lectoribus nos fecisse existimamus, cum huic homiliæ variantes plurimas ex codice Vaticano 6451 collectas subijciamus.

357 ARGUMENTUM. — *Non indiget Christus navi, inquit Maximus, sed navis indiget Christo; quia sine cœlesti gubernatione navis Ecclesiæ ad cœlestem*

portum non valet pervenire. Deinde evangelicæ historiæ ordinem prosequitur.

Christum in humanis actibus divina gessisse my-

^a Edit. Maurin., *Et quia bonitas ac disciplina scientiaque non deerat.*

^b In edit. Maurin. mendose habetur, *Inter ipsa mundi primordia.*

^c Cod. Maurin., *ibi talia se memoravit edoctum.*

^d Cod. S. Crucis in Jer., edit. Maurin., et cod. Vat. Reg., *Videte itaque, fratres, quo orandi compendio.*

^e Cod. Vat. Reg., *quid facere nos oportet, qui et tardi sensus infirmitate torpemus, et noxiæ remissionis vitæ*

consuetudine depravamur, nos, inquam, etc.

^f Edit. Maurin. et cod. Vat. Reg. 83, *malitiam vincat, vitia ac voluptates disciplina coerceat, et ignorantia cæcitatem scientia veritatis illuminet, etc.*

^g Cod. Vat. Reg. et edit. Maurin., *repleverit.*

^h Cod. Vat. Reg. et edit. Maurin., *aut ita arduam secteris disciplinam, ut removeas bonitatem, etc.*

ⁱ Edit. Maurin., *esse possit.*

^a *Et quia bonitas ei ad disciplinam scientiamque non deerat, pascendi illi Dominus suas commendavit oviculas.* — Firmissimam esse apud Maximum de Petri primatu doctrinam, eumque non pari cum aliis apostolis vocatione ad fundandam Ecclesiam electum jam supra demonstravimus. Hoc autem loco, cum iterum de Petro et Paulo sermonem instituat, etsi utrumque de Ecclesia bene merentissimum fateatur, attamen unius ministerium ita distinctum ab altero describit, ut qui functionis aut gradus character proprie Petro attributus videtur, Paulo communem non faciat. Petri enim prædicat tantam bonitatem scientiamque fuisse,

ut Dominus ei pascendas oviculas suas tradiderit: ac si dixisset, ut in homil. 40: *Quia Petrus tanquam bonus pastor tuendum gregem accepit, et factus est omnibus firmamentum, qui ante infirmus fuerat, et qui ipse interrogationis tentatione nutaverat, cæteros fidei stabilitate fundaret; aut ut in homilia prima de SS. apost. Petro et Paulo: Hic est Petrus qui validissima invictaque nobis credendi fundamenta constituit; vel in homil. 41: Tanti Petrum apud Deum meriti existisse, ut ei post naviculæ parvæ renigium totius Ecclesiæ gubernacula traderentur.*

steria, et in rebus visibilibus invisibilia exercuisse negotia, lectio hodierna monstravit. *Ascendit, inquit, in naviculam, et transfretavit, et venit in civitatem suam.* Nonne ipse est qui fugatis fluctibus maris profunda nudavit: ut Israeliticus populus inter stupentes undas sicco vestigio, vel montium concava pertransiret (*Exod. xiv*)? Nonne hic est qui Petri pedibus marinos vertices inclinavit, ut iter liquidum humanis gressibus solidum præberet obsequium (*Matth. xi*)? Et quid est quod ^a sibi maris sic deneget servitutem, ut brevissimi lacus transitum sub mercede nautica transfretaret. *Ascendit, inquit, in naviculam, et transfretavit.* Et quid mirum, fratres? Christus venit suscipere infirmitates nostras, ^b et suas nobis conferre virtutes; humana quærere, præstare divina; accipere injurias, reddere dignitates; ferre tædia, referre sanitates; quia medicus qui non fert infirmitates, infirmitates curare nescit, et qui non fuerit cum infirmo infirmatus, infirmo non potest conferre sanitatem. Christus ergo, si in suis mansisset virtutibus, commune cum hominibus nil haberet; et nisi impleisset carnis ordinem, carnis in illo esset otiosa susceptio. Sustinuit ergo has necessitates, ut homo verus humanis necessitatibus probaretur. ^c *Ascendit, inquit, in naviculam, Christus Ecclesiæ suæ navem, sæculi fluctus semper mitigaturus ascendit, ut credentes in se ad cœlestem patriam tranquilla navigatione perducatur, et municipes civitatis suæ faciat quos humanitatis suæ fecit esse consortes.* Non ergo Christus indiget navi, sed navis indiget Christo, quia sine cœlesti gubernatione navis Ecclesiæ per mundanum pelagus, ^d tali et tanto discrimine ad cœlestem portum non valet pervenire. Hæc diximus, fratres, quantum ad intelligentiam pertinet spiritualem: **358** verum nunc ipsius historiæ ordinem prosequamur. *Ascendit, inquit, in*

A naviculam, et transfretavit, et venit in civitatem suam. Creator rerum orbis Dominus, posteaquam se propter nos nostra angustia in carne, coepit ^e habere humanam patriam, parentum omnium ipse parens, ut invitaret amor, attraheret caritas, vinceret affectio, suaderet humanitas, quos fugarat dominatio, metus disperserat, ^f fecerat vis potestatis extorres. *Venit in civitatem suam, et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto, et respiciens, inquit, Jesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, dimittuntur tibi peccata tua.* Audit veniam, et tacet paralyticus, nec ullam ^g respondet gratiam, quia plus corporis quam animæ tendebat ad curam: et temporales poenas resoluti corporis sic deslebat, ut æternas poenas resolutionis animæ non desleret: gratiorem ^h sibi præsentem vitam judicans, non futuram. Merito Christus offerentium fidem non respicit, et vecordiam respicit sic jacentis, ut fidei alienæ suffragio paralytici anima ante curaretur quam corpus. *Respiciens, inquit, fidem illorum;* ⁱ cernitis in hoc loco, fratres, Deum non quærere insipientium voluntates, non spectare ignorantium fidem, non infirmorum stulta desideria perscrutari, sed ^k ad alterius fidem subvenire, quod per solam gratiam conferebat, cum quidquid divinæ voluntatis est non negaret. Et revera, fratres, quando medicus languentium aut quærit, aut respicit voluntates, cum semper contraria desideret et requirat infirmus; hinc est quod nunc ferrum, nunc ignem, nunc amara pocula ingerit, et apponit invitis, ut curam sani sentiant quam non poterant sentire ægrotantes. Et si homo injurias despiciat, maledicta contemnit, et sauciatis morbo sponte vitam conferat et salutem; quanto magis Christus medicus bonitate divina morbis saucios peccatorum et phrenesi criminum laborantes, ad salutem etiam invitos attrahit et nolentes? ^l O si velimus, fratres,

^a Cod. Casin., quod ipse sibi.

^b Cod. Casin., conferre sanitates. In cod. Vat. 6451 desunt et sua nobis conferre remedia sanitatis; quia medicus, qui non fert, etc.

^c Cod. Vat. 6451, *Ascendit in naviculam Christus, Ecclesiæ navem, sæculi fluctus semper mitigaturus. Ascendit, ut credentes, etc.*

^d Idem cod. Vat., per talia et tanta discrimina.

^e Idem cod. Vat., coepit civitatis Judaicæ esse civis, parentes habere coepit, parentum omnium ipse parens.

^f Idem cod. Vat., et fecerat jus potestatis, etc.

^g O si velimus, fratres, o si velimus omnem mentis nostræ paralysim pervidere, animam nostram virtutibus destitutam jacere in vitiorum stratis cerneremus: luceret nobis quomodo Christus, et nostras quotidie noxias respicit voluntates, et ad salutaria nos remedia pertrahit et perurget invitos. — Quid hoc est: Ad salutaria nos remedia pertrahit et perurget invitos? Scilicet eo pertinet quo illa Ecclesiæ spectat oratio, qua sacerdos (*dominica 4 post Pentecosten*) rem divinam facturum precatur Deum, ut ad se nostras rebelles compellat propitiis voluntates; non quo Deus præsidio gratiæ suæ, iis quos convertere ad se velit, inferat necessitatem, cum et Ecclesia et Maximus doceant prædicentque libertatem arbitrii; sed quo Deus misericordia summa sua in nobis sine nobis, ut S. Augustinus animadvertit, quædam operetur quibus veluti stimulis incitemur atque urgeamur ad recte agendum. Hisce stimulis, quæ numero sunt au-

^h Idem codd. Vat. et Casin., et obtulerunt ei paralyticum jacentem in lecto, et videns, inquit, Jesus, etc.

ⁱ Idem cod. Vat., nec ullum respondit gratiam.

^j Idem cod. Vat. 6451, quam futuram. Cod. Casin., sibi præsentem vitam judicat, quam futuram.

^k Idem cod. Vat., dixit paralytico. Cernitis in hoc loco, etc. Cod. Casin., Cernitis in hunc locum.

^l Idem cod. Vat., sed alterius fidei subvenire et revera, fratres, etc. Reliqua præcedentia desunt in codice.

^m xiliorum (cujusmodi sunt illustrationes mentis, comminationes terroresque poenarum, etc.) inviti initio, seu non libentes interdum sentimus moveri nos pertrahique ad resipiscendum. Nam iis resistimus atque oblectamur. Quis autem reluctetur atque obsistat ei rei quam in se immissam sentiat non invitum seu libens. Atque inviti vocabulo S. Maximum non hominem pressum necessitate, sed liberum intelligere, qui tamen non libens agat, ex ejus præfatione plane perspicitur, quam in annotationem col. 364 rejecimus. Jam vero etsi resistamus initio hisce adjumentis, Deus tamen auxilio inde efficaci suo, ita nos (quorum misereri efficaciter velit) emollit obduratos, reluctantes sedat, graviter ferentes allicit, ut mire, illasa libertate nostra, nos determinet, viresque præstet quibus nosmetipsos una simul determinemus ad salutaria remedia nobis paranda, atque ad se caritate ducti aspiremus justitiæ fontem, servandæque

si velimus omnem mentis nostrae paralysim pervidere, animam nostram virtutibus destitutam jacere in vitiorum stratis cerneremus; luceret nobis quemadmodum Christus et nostras quotidie noxias respicit voluntates, **359** et ad salutaria nos remedia pertrahit et perurget invitos. *Fili*, inquit, *remittuntur tibi peccata tua*. Hæc dicens, dum se volebat intelligi, qui per hominem oculis adhuc latebat humanis; virtutibus enim et signis comparabatur prophetis, qui per ipsum fecerant et ipsi virtutes: peccatis autem dare veniam ^a quia penes hominem non est, et est singulare Deitatis insigne, Deum illum pectoribus ingerebat humanis. Probat hoc Phariseus livor; nam cum dixisset: *Remittuntur tibi peccata tua*. *Responderunt Pharisei*: *Hic blasphemat; quis enim potest peccata remittere, nisi solus Deus?* Pharisee, qui sciendo nescis, confitendo negas, cum testaris impugnas: si Deus est, qui remittit peccata, cur tibi Christus Deus non est, qui ^b unius indulgentiæ suæ munere totius mundi probatur abstulisse peccata? *Ecce*, inquit, *Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Ut autem possis majora capere ejus divinitatis insignia, audi eum pectoris tui penetrasse secretum;

HOMILIA CIX.

De grano sinapis I.

ADMONITIO.

361 In alteram codicum mss. et editorum quamdam veluti confictationem incidimus de homiliæ hujus auctore. Fuisse olim Augustino attributam ex appendice sermonum ejus constat; Benedictini Monachi congr. S. Mauri suppositum opus judicantes in eam num. 87 retulerunt. Gillotius Ambrosianum esse sermonem credidit, et in sua editione Parisiensi, de qua sæpe mentionem habuimus, secundo loco collocavit, cum titulo: *De grano sinapis*. Cum eo consonat codex Laurentianus x Plut. xiv, similem preferens inscriptionem. At nos potioris juris esse arbitramur, ut S. Maximo eandem ascribamus, vetustissimis codicibus fidem facientibus. Ex his primum afferimus codices Sangallensem et S. Crucis in Jer. 90, quos Mabillonius dixit venerabilem spirare antiquitatem. Postea Vallicellanus A 9 commemoramus, Vaticanum 6451, S. Crucis in Jerusalem 95, Laurentianum 39 Plut. xvii pag. 172 a tergo, et cod. 176, olim ædil. eccl. metrop. Flor. pag. 248 a tergo in Laurentiana. De his duobus posterioribus codicibus hoc est adnotandum, nempe titulo: *De grano sinapis*, additum legi: *et de sancto Laurentio*, quia S. Maximus aliqua in fine concionis de S. levita et martyre habet; forte quod homiliam in die ejus festivitatis dixerit. Sed non levis alia occurrit discrepantia circa ejusdem homiliæ initium. Aliqui enim prænotato Evangelii loco, ab illis incipiunt: *Movet fortasse sensus vestros*, etc., qui sunt codices Sangallensis, et 90 S. Crucis in Jerusalem; et homiliam *De grano sinapis* inscribunt. Exordiantur alii ab Evangelio, his additis: *Dicit Dominus in Evangelio*, ut in codicibus Laurentianis; eademque lectio homiliæ exstat in appendice sermonum S. Augustini. Aliam viam tenent alii, servato eodem titulo *De grano sinapis*, quamdam præmittentes Evangelio præfationem, ut in codicibus 99 S. Crucis in Jerusalem, Vallicellano et Urbeveto atque Gillotius cæterique Ambrosii edi-

A aspice ad cogitationum tuarum latebras pervenisse; intellige eum cordis tui tacita nudare **360** consilia. *Et cum vidisset*, inquit, *Jesus cogitationes eorum, dixit*: *Quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid enim est facilius dicere*, *Remittuntur tibi peccata tua*, ^d *au dicere*, *Surge et ambula? Ut autem sciatis*, quia *Filius hominis habet potestatem dimittendi peccata*, *dixit paralytico*: *Surge*, ^e *tolle lectum tuum*, *et vade in domum tuam; et surrexit*, *et abiit in domum suam*. Scrutator animarum prævenit mentium maligna consilia, et Deitatis suæ potentiam operis atestatione ^f monstravit, dum dissipati corporis membra componit, nervos stringit, jungit ossa, complet viscera, firmat artus, et gressus ad cursum suscitavit in vivo ^g cadavere jam sepultos. *Tolle lectum tuum*; hoc est, ^h porta portantem, ⁱ omnes muta vices, ut quod est infirmitatis testimonium, sit probatio sanitatis, ut lectus doloris tui sit meræ curationis indicium, ut receptæ fortitudinis magnitudinem ponderis asserat magnitudo. *Vade*, inquit, *in domum tuam*: ne Christiana fide curatus in viis Judaicæ perfidiæ jam moreris.

^a Cod. Vatic. 6451, *peccatis autem dare veniam, penes homines non est et singulare Divinitatis insigne*, etc.

^b Cod. Casin., *qui uno*.

^c Idem cod. Vat. 6451 et Casin., *dixit eis*: *Quid cogitatis*, etc.

^d Cod. Vall. 6451, *aut dicere*.

^e Idem cod. Vat., *surge, et tolle*.

^f Cod. Vat., *probavit*.

^g Cod. Vat., *in viro jam cadavere*.

^h Cod. Vat., *oneris muta vicem, ut quod fuit infirmitatis testimonium*, etc.

legi diviniæ suæ sedulam operam ac fidelem demus. Illustrationibus porro aliisque auxiliis quibus quasi stimulis urgere ad bonum, oblectari atque resistere, quid est, nisi *rebellem te esse lumini, invitumque*, seu *non libentem ad salutaria incitari*? Rursum reluctari adjumentis illis Dei iisque obsistere hominis est non pressi necessitate, sed liberi: cumque tandem permotus efficaci auxilio ultro respicias, ac volens libensque inducare, teque ipse inducas ad virtutem amplectendam, conscius tibi te posse repugnare, si velis; satis certe pernoscis te ita incitari, urgeri, pertrahi ad amplectendam colendamque virtutem, ut libertate tua in ea amplectenda colendaque utare. Hæc S. Maximi (si ejus opera studiose legantur) doctrina est. Quod si quis contra putet; is caveat, ne non Augustinum solum, qui affirmat *habere Deum*

C inclinandorum humanorum cordium omnipotentissimam potestatem; sed Paulum etiam apostolum in invidiam sublatae libertatis vocet, a quo scriptum fuisse scimus: *Deus cujus vult miseretur, et quem vult indurat: et Deus est qui operatur in nobis velle, et perficere*, etc.: et non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei: et voluntati ejus quis resistit? *O homo tu quis es, qui respondeas Deo? Annon habet potestatem figulus lutu ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?* Augustinum vero Paulumque quis non impius audeat læsæ sublatae libertatis arguere? Quid ergo est, quod non libere hominem ad salutaria remedia urgeri a Maximo quisquam constitutum dicat, cum Maximus idem Augustinum ac Paulum sit secutus, ut ex ejus homiliis plane constat?

tores. Nos præfationem illam posterioribus temporibus additam censentes inter variantes collocamus, et homiliam, eo modo quo vetustiores codices exhibent, in lucem emittimus *.

ARGUMENTUM.—*Sancti Evangelii sensum in similitudine A grani sinapis reconditum mirifice eruit S. Maximus, explicans quomodo semini tam exiguo regnum cælorum assimiletur. Plurima profert de fide et de spe Christiana, sanctumque martyrem Laurentium grano sinapis comparat.*

a Dicit Dominus in sancto Evangelio, sicut lectio decursa testatur: *Cui simile est regnum Dei, et cui simile illud existimabo? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, et crevit, et facta est arbor, et volucres cæli requieverunt in ramis ejus (Luc. xiii).*

b Movet fortasse sensus vestros, cur regnum Dei tam præclarum atque tam magnificum grano sinapis exiguo comparetur, et spei nostræ tam grande solatium rei vilissimæ simile esse c dicatur, præsertim cum alibi idem Dominus discipulis suis dicat: *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, d dicite huic monti: Tollere, et jactare in mare; et fiet (Matth. xvii).* Igitur si fides e mira est, quæ potest ab ipsis sedibus montium fundamenta transferre, 362 necessario f ergo et granum sinapis magnum est, ad cujus similitudinem fidem habere compellimus. g Magnum autem dixerim, non specie, sed virtute, h et fidei qualitate non soleri comparandum; sed vigore acrimonie cœquandum. Nam si diligenter intendamus, i invenimus recte a Domino hanc similitudinem comparatam. Sicut enim granum sinapis prima fronte specie j sui est parvum, vile, despectum, non saporem præstans, non odorem circumferens, non indicans suavitatem: at ubi teri cœperit, statim odorem suum k acrimonia exhibet, cibum flammei saporis exhalat, et tanto fervoris calore succenditur, ut mirum sit in tam frivolis granis tantum ignem fuisse conclusum: cujus etiam seminis l cibum homines hiemis præcipue tempore magna pro suavi-

* **PREFATIO.** *Libenter nos prædicare et gratanter opus Dei facere manifestum est. Sed cum videmus plures e fratribus pigrius ad ecclesiam convenire, et dominicis præcipue diebus minime cælestibus interesse mysteriis, prædicamus inviti. Non quod nos pigeat loqui, sed quia negligentiores prædicatio nostra gravet potius, non emendet. Ideo inviti loquimur, et tacere non possumus. Prædicatio enim nostra in plebe aut regnum operatur, aut pœnam: regnum credulis, per fidis pœnam. Quisquis enim, frater, dominicis non interest sacramentis, necessario apud Deum castrorum desertor est divinorum. Nam quomodo se excusare potest, qui sacramentorum die prandium sibi domi præparans, prandium cæleste contemnit et, ventris curam faciens, animæ suæ negligit medicinam?*

a Cod. Vallicell. A 9 hinc incipit.

b Ita etiam codex x Plut. xiv pag. 221, a tergo bibl. Laurent.

c Cod. Urbev., *simile esse dicamus.*

d Codd. Vat. 6451, Vallicell. A 9, uterque, S. Crucis in Jer., 39 Laurent., et 104 bibl. ædil. eccles. Flor., *dicetis.*

e Codd. 172, et 10 bibl. Laurent., *si fides est tanta.* Codd. Vat. 6411, et Vallicell. A 9, *si fides tanta est.*

f Cod. Vallicell. omittit vocem ergo.

g Cod. Urbev., *Magnum autem dixerim non specie, sed virtute et fide, non qualitatis oleris comparandum, sed vigorem acrimonie computandum et cœ-*

tate percipiunt, quatenus repellant frigora, humores egerant, viscerum interna calefaciant; sæpe etiam ex hoc capiti adhibent medicinam, ut si quid invalidum, si quid ægrotum fuerit, sinapis igne curetur. Ita ergo et fides Christiana prima fronte videtur esse parva, vilis et tenuis; non potentiam 363 suam ostendens, non superbiam præferens, non gratiam subministrans. At ubi diversis tentationibus teri cœperit, statim vigorem suum prodit, acrimoniam indicat, calorem dominicæ credulitatis aspirat, et tanto divini ignis ardore jactatur, ut et ipsa serveat et m participantem sibi ardere compellat: sicut in sancto Evangelio n Amaon et Cleophas dixerunt, dum cum ipsis post passionem Dominus loqueretur: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis in via, dum aperiret o Dominus Jesus Scripturas (Luc. xxiv)?* B Ergo granum sinapis membrorum viscera calefacit, fidei autem vigor cordium peccata comburit, p asperum algorem frigoris removet; hæc autem delictorum diabolicum frigus expellit. q Sinapis iniquos humores decoquit corporum, fides autem libidinum fluentia consumit. Et per illud medicina r capiti procuratur, per fidem autem spirituale caput nostrum, quod est Christus Dominus, sæpius refovetur. Sed et fidei juxta comparisonem sinapis sancto odore perfrui-mur, sicut ait beatus Apostolus: *Quoniam Christi bonus odor sumus Deo (I Cor. ii).*

Igitur sanctum martyrem Laurentium grano sinapis possumus comparare, qui diversis attritus passionibus per totum orbem s gratiam meruit sui fragrare martyrii, qui antea constitutus in corpore erat humilis, ignotus et vilis; posteaquam vexatus, laceratus, exustus t est, universis per totum 364 mundum Ecclesiis odorem suæ nobilitatis u infudit. Recte igitur huic v comparatio copulatur. Siquidem quandum.

b Cod. Vat. 6451, et fidei, non qualitate oleris comparandum, sed vigore acrimonie cœquandum.

i Codd. 172 Flor., Vat. 7451, et Urbev., *inveniemus.*

j Cod. Vat. 6451, *speciei suæ.*

k Uterque cod. S. Crucis in Jer., 172, et reliqui legunt: *statim odorem suum fundit, acrimoniam exhibet.*

l Codd. Vallicell. A 9, et Urbev., *in cibum.*

m Codd. 172, Vatic. et Urbev., *participantes.*

n Uterque cod. S. Crucis in Jer., Amaon. Cod. vero Vat. 6451 omittit nomina discipulorum. Cod. Urbev. legit duo ex discipulis dixerunt.

o Uterque cod. S. Crucis in Jer., Vat. et Urbev., *dum aperiret nobis Dominus Jesus Scripturas.* Uterque cod. Laurent., *dum aperiret nobis Scripturas.*

p In utroque cod. S. Crucis in Jer., et reliquis legitur *et illud quidem asperum algorem frigoris removet.*

q Codd. quatuor memorati legunt *Sinapis, inquam,* etc.

r Cod. Vallicell. A 9, *medicina capitis.*

s Codd. Vat. et Urbev., *gratia sui meruit fragrare martyrii.*

t Cod. Vat. hoc loco omittit est.

u Cod. Urbev., *infundit.*

v Cod. Vallicell. A 9, *huic comparationi.*

granum sinapis, cum teritur, accenditur : Laurentius, A cum patitur, inflammatur ; illud fervorem attritionis suæ ^a evomit ; hic ignem plurima vexatione suspirat. Sinapis, inquam, in vasculo calido vapore decoquitur ; Laurentius in craticula flammarum igne ^b torretur. Ardebat itaque extrinsecus beatus martyr tyranni sævientis incendiis, sed major illum intrinsecus Christi amoris flamma ^c torrebat. Et quamvis rex improbus ligna subjiceret, ^d incendia majora supponeret ; tamen S. Laurentius has flammās fidei calore non sentit, et dum Christi præcepta cogitat, frigidum est illi omne quod patitur. Nec enim ^e po-

terat visceribus ignium tormenta sentire, qui et sensibus paradisi refrigeria possidebat. Jaceat, licet, ante pedes tyranni exusta caro, corpus exanime ; ^f nihil tamen detrimenti patitur in terris, cujus animus demoratur in cœlis. Extenditur ergo super flammarum ignitos globos, et sæpius ^g versatur in latera ; sed quanto plus poenarum patitur, tanto amplius Christum Dominum pertimescit : et novo admirationis genere, alius illum torquet, et aliis sævientis tormenta proficiunt ; ^h devotiorem Laurentium supplicia atrociora fecerunt.

HOMILIA CX.

Item de grano sinapis II.

ADMONITIO.

365 Ex probatissimis documentis ostensum est superiorem homiliam nemini, nisi S. Maximo Taurinensi esse attribuendam. Cum autem hæc evidenter ad illam referatur, mentionemque de ipsa faciat, satis evincitur ab eodem fuisse excogitatum, scriptoque traditum. Omnem deinde auferunt hæsitationem duo codices supra memorati S. Crucis in Jer., in quibus enuntiatur sub titulo : *Sequentia de grano sinapis*, et codex Sangallensis, Maximum auctorem indicantes. Admonemus tamen partem sermonis hujus monachos S. Mauri in appendicem serm. S. August. 1 class. num. 88 retulisse ; ubi docuerunt inter vulgatos S. Ambrosii editam fuisse, quam consultius ab albo S. doctoris expungere. Nam, præter duos codd. S. Crucis in Jerusalem, etiam cod. Vatic. 6451 Maximo suffragatur. Exstat etiam in cod. Urbevetan. pag. 169, in quo præmissis verbis : *Unde supra*, incipit : *Cui simile est regnum cœlorum et cui illud æstimabo*, ait Dominus ; ita etiam inchoatur in cod. Vallicell. A 9.

ARGUMENTUM. — *Rursum Christianam fidem esse regnum Dei ostendit S. Maximus, eundemque vigorem quem sinapis natura depromit obtinere. Præterea docet quomodo Christus sit granum quod in arborem crevit ; quis ortus in quem missum granum illud fuit ; qui hujus arboris rami.*

Superiore dominica parabolam Domini disserentes, in qua ait : *Cui simile est regnum cœlorum, et cui simile illud æstimabo ? Simile est grano sinapis*, etc., multa ⁱ perstrinximus quibus probarem regnum Dei grano sinapis non immerito comparari, et distantiam in sola esse existimatione verborum, non in collatione virtutum. Siquidem fides Christiana regnum Dei est ^k eundem vigorem obtinet quem sinapis natura depromit. Nam sicut, cum sinapis succum sumimus, ad lacrymas cogimur, vultu contristamur, fronte contrahimur et movemur, et ipsam salubritatem corporis nostri cum quodam fletu austeritatis accipimus. Illinc enim nos amaritudo exasperat, acrimonia penetrat, hinc calor ignei saporis ^l accendit, et toto perturbati corpore tum magis sani efficimur, cum amplius deploramus. Ita ergo et cum fidei Christianæ mandata percipimus, contristamur animo, affligimur corpore, ad lacrymas ^m promovemur, et ipsam nostram salutem cum quodam fletu ac mœrore

B consequimur. Inde ⁿ etiam jejunia nos exasperant, illinc peccatorum conscientia macerat, hinc patrimonii jactura conturbat, et toto contristati **366** habitu magis salutem consequimur, si amplius dessemus, secundum quod ait Dominus : *Vos plorabitis et plangetis, sæculum autem gaudebit* (Joan. xvi). Sicut autem cum sinapi caput forte curandum est, jubemur abrasos capillos demere, impedimenta cutis universa deponere, ut nudo corpori perfectius medicina proveniat ; ita et cum anima per fidem curanda est, præcipimur substantiam a nobis sæculi auferre, impedimenta auri argentique deponere, ut ^o nudæ et soli animæ congruentius spiritalis medicina ^p proveniat. Quisquis enim rebus mundi et divitiis sæculi obvolutus est, huic fidei medicina non proderit. Ergo C quod succus sinapis in corpore, hoc fides Christiana agatur in anima. Sed quoniam in eadem dominica sententia scriptum est ^b assimilari regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, et crevit, et facta est arbor, et volucres requieverunt in ramis ejus, ^r diligentius inquiramus quis iste sit cui hæc cuncta conveniant. Diximus superius SS. martyribus, qui a diversis attriti sunt passionibus, naturam sinapis posse congruere. Sed quo-

^a Ita cod. 99 S. Crucis in Jer., et 172 Laurent., moret. Cod. Vat., *fervorem attritione sua moret.*

^b Cod. Urbevet., *torquetur. Et quamvis rex improbus*, etc. Intermedia præterit hic cod.

^c Uterque cod. S. Crucis in Jer., *torquebat.*

^d Cod. Vallicell., *ut incendia majora supponeret.*

^e Codd. S. Crucis in Jerusalem., Vat. et Vallicell., D *potest.*

^f Cod. Vat., *qui nihil tamen*, etc. Cod. Urbevet., *quæ nihil tamen*, Cod. Vallicell., *quæ nihil tamen detrimentum.*

^g Uterque cod. S. Crucis in Jer., Urbevet. et Vallicell., *vexatur.*

^h Codd. S. Crucis in Jer. et Vatic. legunt *devotiorem Laurentium Salvatori supplicia atrociora fecerunt.*

Cod. 172 Laurent legit *Salvatoris.*

ⁱ Cod. Vallicell., *multa perstruximus.*

^j Cod. Vallicell. A 9, *non in consolatione virtutum.*

^k Cod. Vallicell., *eandem virtutem obtinet, quam*, etc.

^l Cod. Urbevet., *accenditur, et toto perturbato corpore.*

^m Cod. S. Crucis in Jer., *permovemur.*

ⁿ Uterque cod. S. Crucis in Jer., *enim.*

^o Cod. x Laurent., *ut inde et soli animæ.*

^p Codd. Vallicell. et Urbevet., *conveniat.*

^q Codd. S. Crucis in Jer., Urbevet. et Vallicell. non habentur verba *assimilari regnum cœlorum grano sinapis.*

^r Ex cod. Sangallen. — Uterque cod. S. Crucis in Jer., x Laurent. et Urbevet. his *carent.*

niam dicit Scriptura, *et crevit, et facta est arbor*, et volucres requieverunt in ramis ejus, arbitror hoc ipsi Christo Domino rectius comparari, qui nascendo in hominem humiliatus ut granum est, ascendendo ad cœlum exaltatus ut arbor est. Granum plane Christus est dum patitur, arbor est cum resurgit. Granum inquam est, cum famem esuriens ^a sustinet. Arbor est cum **367** quinque panibus saturat quinque millia virorum. Ibi sterilitatem humana conditione patitur, hic satietatem propria divinitate largitur. Granum autem ^b dixerim Dominum, cum cœditur, contemnitur, increpatur; ^c arborem autem cum cœcos illuminat, mortuos resuscitat, peccata condonat. Quod autem granum sit, ipse dicens in Evangelio ait: *Nisi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit, ^d ipsum solum manet* (Joan. 12). Hujus igitur grani, hoc est Domini Salvatoris, veluti sinapis acrimoniam atque amaritudinem Judæi minime sustinentes, contempserunt succum cœlestis disciplinæ accipere, dicentes illuminato illi cœco: *Tu sis discipulus ejus; nos autem Moysi discipuli sumus* (Ibid. 12). Ipsi quoque Moysi mandata penitus ignorantes, qui præcepit illis hanc amaritudinem comedendam: cum Paschæ illis celebrandæ sacramenta disponderet, ait: *Manducabitis illud cum amaritudine; Pascha enim Domini est* (Exod. 12). Non enim (sicut illi putant) jussit herbarum vilium acerrimos succos cum assis agni carnis manducari, sed mandatorum Christi utiliter amaros sermones præcepit cum ipso sacramento passionis dominicæ devorari. Nonne ^e enim amari vi-

dentur sermones Domini cum dicit: *Si vis perfectus esse, relinque omnia tua, et veni, sequere me* (Matth. 19)? Et cum dicit non habendas duas tunicas, neque peram, neque calceamenta, **368** amaritudo ista sermonum medicina est animarum. Quod autem ait Evangelium: *Quod acceptum homo misit in hortum suum* (Matth. 13); quem esse hominem hunc putamus, qui acceptum granum velut sinapis granum in suo hortulo seminavit? Ego illum esse arbitror de quo evangelista refert: *Ecce autem Joseph, qui erat decurio ab Arimathea, accessit ad Pilatum, petens ut depositum corpus Domini sepeliret* (Luc. 23): quod acceptum tradidit sepulturæ, quæ in horto fuerat præparata, atque ideo ait Scriptura: *Quod acceptum homo misit in hortum suum*. Ergo Joseph hortus flosculorum erat diversis floribus plenus, sed necdum in eo tale germen inseverat. Fragrabat quidem ^f specialis animæ ejus hortus varia suavitate virtutum, sed nec dum Christum cum aromatibus in cordis sui secreto posuerat. Ita dum Salvatorem in hortuli sui sepelit monumento, magis illum in animæ suæ intimis collocavit. ^g Ramos autem hujus arboris si requiris, invenies, quia ramus est Petrus, ramus est Paulus, rami sunt omnes apostoli vel martyres ^h, ad quos, si quis se fortiter tenere voluerit, fluctibus sæculi minime submergetur; quin potius sub umbra illorum latitans gehennæ non patietur ardorem, securus a diabolicæ tempestatis procella, ⁱ et de judicii exurentis incendio.

HOMILIA CXI.

Quod simile sit regnum Dei fermento.

ADMONITIO.

Fatemur quidem descriptam homiliam inter sermones S. Ambrosii haberi num. 5. edit. Paris., eidemque S. doctori tribui a cod. x bibl. Laur. sæpius memorato. Verum cum uterque codex S. Crucis in Jerusalem, 90 scilicet et 99, Maximo asserat, eorum testimonio innixi, S. præsul Taurinensi adjudicandam censemus, remque utilem lectoribus futuram speramus, ex variantibus correctam hanc homiliam proferre. Accedit styli Maximiani similitudo, eademque explanandi Evangelii ingeniosa facilitas.

ARGUMENTUM. — *Plerisque se patrem hortando, nonnullis vero durum magistrum increpando fuisse scribit S. Maximus; deinde de mystico sensu fermenti præclare copioseque disserit.*

Et ipsi scitis, fratres, quod ex qua die vobiscum esse cœpi, non cessavi omnibus vos dominicis admonere mandatis, et partim hortando, partim increpando, præcepta vobis ¹ Divinitatis ingerere; ita ut plerisque plus ² pater fuerim, nonnullis autem durus magister extiterim. Patrem enim me sibi gratulatus est quisquis sermonem meum libenter amplexus est; durum autem magistrum sensit qui conscriptam suam

C prædicatione mea percussam esse condoluit, dummodo sive pietate, sive censura Christus ¹ annuntietur in vobis: quamvis et ipsa censura sit pietas, quæ ideo circa negligetiores filios adhibetur, ut timore discant, quod amore neglexerant. ² Nam quod omnes filios non æqualiter diligit pater, sed quod indulgentia patris sit pro diversitate morum exhibere ³ patris affectum, ut blandum filium exhortatione provocet, contumacem vero austeritate conveniat; de utriusque tamen correctione securus, quoniam hunc amore verberat, illum severitate castigat; sicut ait Apostolus: *Omnis quidem disciplina in præsentem non videtur*

^a Cod. Vallicell. legit *sustinebat*. Arbor, cum quinque panibus, etc.

^b Cod. Urbev. et., *Granum autem sinapis*, etc.

^c Cod. 90 S. Crucis in Jer., *arbor autem*. Codex vero 99 legit *arbor est autem*.

^d In utroque cod. S. Crucis in Jer. desunt verba *ipsum solum manet*. Ita et in cod. x Laurent.

^e Uterque cod. S. Crucis in Jer.; item cod. x bibl. Laurent.

^f Uterque cod. S. Crucis in Jer., *spiritualis*.

Cod. 10 supra cit. legit *Ramos autem hujus arboris requiramus; invenies quia ramus*, etc.

^h Uterque cod. S. Crucis in Jerusalem, *martyres Salvatoris*.

ⁱ Hæc addunt uterque codex Sanctæ Crucis in Jerusalem.

¹ Uterque cod. S. Crucis in Jer.

² Cod. 99 S. Crucis in Jer., *frater*.

³ Cod. 10. Laurent., *annuntietur in nobis*.

⁴ Uterque cod. S. Crucis in Jer. et 10 Laurent. legit: *Non quod*.

⁵ Uterque cod. S. Crucis in Jer., *pietatis*. Cod. autem 10 Laurent. legit: *Sed quod negligentia patris pro diversitate morum exhibere pietatis affectum*.

esse gaudii, sed mœroris; postea vero fructum pacificum exercitatis per eam ^a reddet justitiæ (Hebr. xii). Igitur quoniam tot tractatibus meis profecisse vos credo, libet quædam vobis divinarum disserere litterarum, ut intelligam ^b quod id quod dixerim, fidei vivacitate capiat. Ait Dominus in sancto Evangelio: *Cui simile æstimabo regnum Dei? Simile est fermentum, quod acceptum mulier abscondit in farina, donec fermentatum est totum* (Luc. xiii). Fermenti vim atque virtutem omnibus notam esse non dubium est. Nam cum sit magnitudine parvum, specie simplex, natura commune tantam fortitudinem intrinsecus gerit, ut cum reconditum fuerit, ^c succus ejus hoc totum massam faciat esse quod ipse est, et ita semper ^d universum cumulum aspersiois **370** suæ vigore diffundit, ut omnem ipsam magnitudinem pollinis faciat fermentum, ac sic res ipsa fortitudine sua molem sibi proprii vigoris acquirit. Hoc autem faciunt mulieres, ut viris suis salubriorem panem et cibum utilem diligenter exhibeant. Sed quoniam lex spiritualis est, et Evangelium ^e spiritualiter parabolarum ratione subsistit, videamus quid sit fermentum, quæ mulier, quid farina. Legimus in Evangelio: *Nisi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert* (Joan. xii). Ergo si triticum Dominus, et Dominus est fermentum, quia fermentum nonnisi de tritico fieri solet, recte ergo ^f fermento Christus comparatur, qui cum esset specie homo, humilitate parvus, imbecillitate dejectus, tanta intrinsecus sapientiæ virtute pollebat, ut doctrina ipsius mundus ipse vix caperet, qui cum se coepit per totum orbem divinitatis vigore diffundere, statim ^g omne hominum genus in substantiam suam sui potestate protraxit, ut et ^h jugum Spiritus sui sancti infunderet omnibus, hoc est Christianos cunctos faceret esse quod Christus est. Nam ⁱ quod homo Dominus Jesus et solus esset in mundo, tanquam fermentum in massa reconditum, universos homines præstitit esse quod ipse est. Quisquis igitur ^j illi fermento Christi adhæserit, efficitur et ipse fermentum tam sibi utilis quam idoneus universis; et de sua certus salute, et de aliorum acquisitione securus. Sicut igitur fermentum, cum in cumulum conspergendum est farinarum, confringitur, comminuitur, dissipatur, et ipsum omne dissolvitur; ut dispersam illam farinæ multitudinem in unum ^k vigorem constringat, atque in solidum corpus redigat, quod in pulveris modum ipsa demissione languebat;

A faciatque conjunctione sui utilem massam, quod propria dissolutione videbatur inutile. Sic ergo et Dominus Jesus Christus, cum esset totius mundi fermentum, diversis passionibus confractus, laceratus et dissolutus est, et succus ejus pro salute nostra, qui est pretiosus sanguis, effusus est, ut admixtione sui omne genus humanum solidaret, quod per diversa ante resolutum jacebat. **371** Sic enim velut fermentum quoddam nos, qui farina ex gentibus videbamur esse, adhæsimus. Nos, inquam, qui per totum orbem dispersi et diminuti penitus jacebamus, vigore passionis Christi in ipsius corpus redacti sumus; sicut beatus Apostolus ait: *Quoniam sumus corpus Christi et membra* (Ephes. v). Nos igitur, qui ex nationibus in pulveris modum e facie jactabamur, aspersione sanguinis Domini in massam soliditatis ejus aggregamur. Mulier autem illa, quæ dicitur abscondere in farina fermentum, quæ est, nisi S. Ecclesia, quæ quotidie doctrinam Christi in cordibus nostris conatur abscondere? Ipsa, inquam, est mulier quæ alio in loco etiam molere dicitur, sicut ait Dominus: *Erunt duæ molentes, una assumetur, et una relinquetur* (Matth. xxiv). Molit enim S. Ecclesia per legem, per apostolos, per prophetas, cum catechumenos facit, et asperitatem gentilitatis dissipat atque comminuit, ut emolitos eos in farinæ modum, aptos ^l faciat dominici sanguinis adhærere. Fermentum enim dixerit fidei totam Domini passionem. Fermentum enim **372** salutis nostræ est symbolus ipse, ^m qui traditur, sine quo fermentum vel symbolo nemo potest vitæ æternæ substantiam promereri. Et quia duas Evangelium describit molentes, atque unam Ecclesiam diximus salubriter molere; alteram, quam nonnisi Synagogam accipere debemus? Molit enim et ipsa per Moysen et prophetas, sed inutiliter molit, sicut dicit Apostolus de Judæis: æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam. Inutiliter, inquam, molit Synagoga, quia massam suam Christi doctrina non temperat. Atque ideo evitandum præcipit Synagoga Dominus esse fermentum dicens: *Caveat vos a fermento Phariseorum* (Matth. x). Temperatum est enim sanguinibus et crudelitatibus Judæorum dicentium de Domino: *Sanguis ⁿ ejus super nos et super filios nostros*. Unde ait Evangelium: *Erunt duæ molentes; una assumetur, et una relinquetur*. Assumetur enim in requiem æternam S. Ecclesia, quæ Domino cibum sanctitatis emoluit; relinquetur ad molas ^o perfida Synagoga, gyrum semper passura suæ perfidiæ.

^a Cod. 10 Laurent., *reddet*.

^b Tres cod. supra cit. legunt *qua*, id quod dixerō, fidei vivacitate capiat.

^c Cod. 10 Laur., *succus, ut hoc totum faciat esse, ut sic res ipsa est*. Cod. 90 S. Crucis in Jer. legit *quod ipsum est*.

^d Cod. 90 mox cit., *semper per universum cumulum*.

^e Cod. 90 S. Crucis in Jer., *specialiter*.

^f Cod. 90 S. Crucis in Jer. legit *recte ergo fermentum Domino comparatur*.

^g Cod. 10 Laurent., *statim omnium hominum genus*

in substantiam suam sui potestate pertrahit.

^h Cod. 90 S. Crucis in Jer. legit *suctum*.

ⁱ Cod. 90 supra cit., *Nam cum*.

^j Cod. 90 omittit illi.

^k Uterque cod. S. Crucis in Jer. legit *in unum sui vigorem constringat*.

^l Ita uterque cod. S. Crucis in Jer., x Plut. xiv bibl. Laurent.

^m Concordant tres cit. codices.

ⁿ Uterque cod. S. Crucis in Jer., *hujus*.

^o Uterque cod. S. Crucis in Jer., *cruenta Synagoga*.

HOMILIA CXII.

Increpatio ad populum de absentia sua ab ecclesia.

ADMONITIO.

Etsi Maurini nullum se hac in homilia reperire S. Ambrosii vestigium scribant, eam tamen num. 43 inter sermones ejusdem, edit. Paris. 1690, collocant; quam nos sancto Maximo ascribimus, auctoritate codicum Sangallensis num. 21, et 99 Sanctæ Crucis in Jerusalem num. 88 cum titulo *Increpatio ad populum*. Sequimur autem lectionem laudatæ editionis operum sancti Ambrosii.

ARGUMENTUM. — *Apibus S. Maximus comparat sacerdotes; doletque quod frequens ejus prædicatio profectu aliquo salutis fratres non corrigat, et quod eo absente rari ad ecclesiam veniant.*

- Deberem, fratres, post hos complures dies aliquid uberius prædicare, et revertens a tanto examine sacerdotum, dulci nos sermone reficere. Bene dixi examine sacerdotum; quia sicut apes de divinarum Scripturarum flosculis suavia mella conficiunt, et quidquid ad medicinam pertinet animarum oris sui arte componunt; recte comparantur apibus sacerdotes; quia sicut apes castitatem corporis præferunt, cibum vite cœlestis exhibent, aculeum legis exercent; puri enim ad sanctificationem, suaves ad refectionem, severi sunt ad ultionem. Apibus plane sunt comparandi, qui velut alveario quodam gratia matris Ecclesiæ continentur, in qua diversorum meritum cellulas dulcissimis prædicationibus componentes, de uno Salvatoris examine Christianorum examina multa producant. Cum semper, fratres, non cessaverim vos paterna pietate corripere, miror nihil vos meis commonitionibus profecisse, et doleo quod frequens prædicatio mea non vos profectu aliquo salutis corrigat, sed quadam contestationis pœna constringat. Prædicatio enim sacerdotis in plebe salvandis est correctio, et contestatio judicandis; contestamur enim illis ante judicium, quod illos maneat in ipso judicio et tunc omni excusatione submota, et rei sint de peccatis, et

HOMILIA CXIII.

Post increpationem allocutio.

ADMONITIO.

Hanc quoque homiliam sancto Taurinensium episcopo Maximo, non autem Ambrosio Mediolanensium, esse ascribendam existimamus; quod illius cum cod. Ambrosiano, tum in 99 S. Crucis in Jerusalem præ se ferat nomen, ac Maurini, loco in superiori admonitione indicato, negant similem ejus qua Ambrosius utitur esse scribendi rationem. Legitur eadem homilia in cod. Vaticano 1277, pag. 61, inscripta: *Item ejusdem de eodem*; in cod. S. Crucis habet titulum: *Post increpationem allocutio*; et in Laurent. Plut. xiv sub Ambrosii nomine: *Post increpationem allocutio*.

ARGUMENTUM. — *Gaudet Maximus sciens discipuli tristitiam magistri esse lætitiā. Exponit illud Matthæi xvi: Vos autem quem esse dicitis?*

Amarior fortasse fuerit, fratres, prædicatio mea superiore dominica, quod plerosque de vestris acrius magisteriis et veritate convenerim, et sim persecutus quæ aliquantis blandimenta non deferrent, sed tristitiam irrogarent. Verum nihil mea interest; ego enim gaudeo sciens discipuli tristitiam magistri esse lætitiā. Tunc enim auditor proficit,

A obnoxii de contemptu. Unde et ego interdum parcens vobis tacere velim: sed malo vos contumaciæ causas reddere, quam me negligentia sustinere judicium. Comperi enim, fratres, quod per absentiam meam ita rari quique ad ecclesiam veniatis, ita pauci admodum procedatis, quasi me proficiscente, mecum pariter veneritis, et quasi cum necessitatibus ego pertrahor, vos mecum traxerit ipsa necessitas. Pariter a domo Dei absentes sumus; sed hoc interest, quod me absentem necessitas efficit, vos voluntas. Nescitis quia etsi ego ab ecclesia desum, Christus ab Ecclesia sua, qui est ubique, non deest? Venis, frater, ad ecclesiam, non invenis ibi episcoporum Episcopum Salvatorem? Nam Christianus qui tunc tantum procedit ad ecclesiam quando episcopus præsens est, non B 374 tam Dei causa videtur processisse quam hominis; nec implese Christiani timentis officium, sed amici deferentis obsequium. Quid ergo vos arguo, cum possitis me uno sermone convincere? Convincor enim, cum in hac parte clericis vobis magis video negligentes. Quomodo enim possum corrigere filios, cum fratres emendare non possim? Aut qua fiducia succenseam laicis, cum a consortibus pudoris verecundia conticescam? Ego autem, fratres, non de omnibus loquor. Sunt certe quidam devoti, sunt et alii negligentes: ego neminem nomino, conscientia sua unumquemque conveniat.

C quando austeriora et annuntiat prædicator; tunc enim ei salus gignitur, quando tristitia emendationis ingeritur. Dicit enim beatus Apostolus: *Nam quæ secundum Deum est tristitia pœnitentia in salutem stabilem operatur (II Cor. vii)*. Recte et ergo lætor, quia salutem operor cum objurgo. Licet mœreat filius mei asperitate sermonis, qui eum proficere intelligo per mœrorem. Ait sanctus Apostolus: *Quis est enim filius quem non verberat pater (Hebr. xii)*? Non enim semper pater osculatur filium, sed et aliquando

^a Cod. Ambros., *de vestris acris magisteriis, et veritates*. Cod. x Laurent., *magisterii severitate*.

^b Idem codd. Laurent. et 99 S. Crucis in Jerus., *non blandimenta differrent*. Cod. Vat. 1277, *deferrent*.

^c Cod. 99 S. Crucis in Jer., *pronuntiat*.

^d Cod. Ambros. omittit in.

^e Cod. S. Crucis in Jer., *ego*.

^f Cod. Vat. et S. Crucis in Jerus., *Mereat licet filius*.

^g Cod. Ambros., *qui proficeret*, etc.

castigat. Ergo quando castigatur qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur; habet enim et amor plagas suas, quæ dulciores sunt, cum amarius inferuntur; dulcor enim est religiosa castigatio quam blanda remissio; unde ait propheta: *Dulciora sunt vulnera amici quam voluntaria oscula inimici* (Prov. xxvii). Igitur, fratres, quia post tot increpationis meæ utilia ^a verba credo vos benignitate sensuum profecisse, de sacris Litteris aliqua ^b conferamus. Sicut enim fons qui non solito humore distillat exagitur surculis, et ita largior invenitur, ac primum ex eo turbida aqua producit, ut unda purior subsequatur; sic et sanctitas vestra exasperata quidem fuerat austeritate sermonis, sed devotior facta est dulcedine pietatis. Turbulentum enim quiddam vestri animi forsitan retinebant, sed jam ex vestris moribus profluit omne quod purum est. Videamus ^c ergo quid sit, quod ait ad discipulos suos Dominus: *Vos autem quem me ^d esse dicitis* (Matth. xvi)? **375** Non igitur tanquam ignarus interrogat Dominus quid de eo populi discipulique sentirent, sed tanquam sciens universorum mentes fidem manifestare voluit singulorum: ut quod corde credebant Dominum, ^e ore narrarent. Alii enim Eliam esse credebant Dominum, alii Jeremiam, alii Joannem Baptistam. Petrus solus Christum Dei Filium confitetur. Gradus quidam sunt fidei, et qui devotius credit, religiosius confitetur. Pro hac devotione dicitur Petro: *Beatus es, Simon*

Bar Jona, quoniam caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est. Et ego dico tibi: Tu es Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Cum vocaretur ergo Simon, pro hac devotione nuncupatus est Petrus. Legimus, dicente Apostolo de ipso Domino: *Bibebant ^f de spiritali consequente eos petra; petra autem erat Christus* (I Cor. x). Recte igitur, quia petra Christus Simon nuncupatus est Petrus; ut qui cum Domino fidei societatem **376** habebat, cum Domino haberet et nominis Domini unitatem: ut sicut a Christo Christianus dicitur; et a Petra Christo Petrus apostolus vocaretur. Sed nec populorum opinionem possumus reprobare qui unum de prophetis Dominum æstimabant. Nam ideo nonnulli velut Eliam Salvatorem forsitan putaverunt, **B** quia ad cælos Elias sicut Salvator ^g ascendit. Sed non sicut Elias Christus est; ille enim ad cælos rapitur, iste regreditur; ille tanquam infirmus ignea quadriga subvehitur, hic tanquam Deus propria virtute portatur; ille sicut homo ducitur, hic sicut Salvator ascendit; ille ^h ducentes sequitur angelos, comitantes sibi angelos iste præcedit. Denique iidem angeli, remeantes in terram, a Domino Salvatore dixerunt ad apostolos: *Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? Hic Jesus, qui receptus est a vobis, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum* (Act. xi).

HOMILIA CXIV.

De eo quod scriptum est Matth. cap. xxii: Reddite quæ Dei sunt Deo, et de militantibus.

ADMONITIO.

Non dubitamus hujus homiliæ auctorem asserere S. Maximum, quamvis diversa sit aliorum opinio. Nimirum imprimis duobus codicibus, Sangallensi et Sanctæ Crucis in Jerusalem 90, in quorum primo exstat sub num. 24, et in secundo sub num. 23. Horum testimonia plane confirmant tres alii codices, scilicet Casinensis 12 pag. 337, qui in fronte homiliæ habet: *De eo quod scriptum est: Reddite quæ Dei sunt Deo, et de militantibus, sermo S. Maximi episcopi*; secundus est codex 99 S. Crucis in Jerusalem, ubi num. 7 idem titulus exhibetur; tertius Beneventanus 1 pag. 337, et in inscriptione et in nomine Maximi superioribus omnino conformis. Scimus hanc homiliam in veteribus editionibus Ambrosio et etiam Augustino fuisse attributam; sed æque nobis notum est, Benedictinos monachos cong. S. Mauri eam inter supposititia relinquendam censuisse. In præfatione ad Ambrosii sermones eandem silentio præterierunt, et in appendicem serm. S. Augustini num. 82 transtulerunt. At, inquiet aliquis, iidem censores non tam ab his qui Augustino quam ab aliis qui Maximo homiliam dederunt, dissentire visi sunt; adnotarunt enim eam *certe quidem non ad Augustinum, sed forte nec ad Maximum pertinere*. Quid ergo concludendum? Benedictinos editores de Maximo dubitasse; sed absolute negasse non item. Si enim illis innotuissent codices S. antistitis Taurinensis nomen expressis verbis ferentes, quos laudavimus, Maximianam hanc homiliam fateri non hæsitassent. Stylus fortasse, quo plerumque utitur Maximus, dissimilis videtur. At nemo ignorat, in moralibus concionibus Ambrosium quoque et Augustinum aliosque Patres planiori sermone vitæ æternæ documenta tradidisse.

ARGUMENTUM. — *Cunctis officiis præscribi normam vivendi, et apud omnem Christianum primam honestatis debere esse militiam, docet S. Maximus, testimonia exponens sacrarum Scripturarum.*

Nonnulli, fratres, qui aut militiæ cingulo detinentur, aut in actu sunt publico constituti, cum peccant graviter, ⁱ hac solent a peccati sui poena se voce

C excusare, quod militant; et ne bene aliquando faciant, occupatos se malis actibus conqueruntur; perinde quasi militia hominum, non voluntas in culpa sit: ita quod ipsi gerunt officiis suis ascribunt. Non enim militare delictum est, sed propter prædam militare peccatum. Nec rempublicam gerere criminisum est, sed ideo agere rempublicam, ut rem fa-

^a Cod. Ambros., *utilia verbera*.

^b Cod. Vat. 1277, *consectemur*.

^c Cod. Ambros. omittit *ergo*.

^d Idem cod. Ambros. omittit *esse*.

^e Has voces opportune adiecimus ex codd. Vatic. 1277, et Ambros., *ore narrarent*.

^f Cod. Ambros. legit *de spiritali petra*.

^g Idem cod. Ambros., *ascenderit*.

^h Idem cod. Ambros., *ille ducente sequitur angelo*.

ⁱ Cod. 90 S. Crucis in Jer. legit: *hoc solent a peccatis suis prima se voce excusare, quod militant*. Cod. vero 99 ait: *hac solent a peccatis suis prima se voce excusare*. Cod. 10 Laurent., *hac solent a peccatis suis prima se voce excusare*.

miliarem potius augeas, videtur esse damnabile. **A** ^h exagitur ut nubat, aut si voluerit in castitatis permanere proposito, ⁱ dando munera sua in facultate vix permanet. Cum his ergo fraudibus repleverint sacculos suos, ^j videbis ketos illos et accuratos ad ecclesiam properare, et Deo gratias agere, quasi ab ipso illis hæc pecunia conferatur; illud quoque peccantes quod rapinarum suarum Deum volunt esse participem. Dicit autem sanctum Evangelium: *Interroga-verunt illum et milites; quid faciemus et nos? Ait illis Joannes: Neminem conculcatis, neque calumniam faciatis; sed contenti estote stipendiis vestris (Luc. III).* Illic jam agnoscere se debet omnis homo qui militat. Non enim tantum de iis militantibus Scriptura loquitur qui armata militia detinentur, sed quisquis militiae suæ cingulo utitur, dignitatis suæ miles ascribitur. **B** Atque ideo hæc sententia potest dici, v. g. militibus, protectoribus, cunctisque rectoribus, et cuicumque qui stipendia sibi ^k publice decreta consequitur; si amplius querit, tanquam calumniator et concussor Joannis sententia condemnatur. Usque adeo autem hoc inolevit malum, ut jam quasi ex consuetudine vendantur leges, corrumpantur jura, sententia ipsa venalis sit, et nulla jam causa possit esse sine causa. Hac autem divina sententia, quæ ad milites loquitur, potest etiam ad clericos retorqueri; quia etiamsi non militare videantur sæculo, tamen Domino et Deo militamus, sicut ait Apostolus: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus (II Timoth., II).* ^l Videmur, inquam, non militare remissis ac fluentibus tunicis, sed habemus militiae nostræ cingulum, quo castimonie interiora constringuntur: de quo cingulo **379** Dominus ait ad Apostolos suos: *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris (Luc. XII).* Milites igitur Christi sumus, et stipendium ab ipso donumque percipimus, sicut dicit beatus Apostolus: *Qui dedit nobis pignus spiritus (II Cor. I);* hoc est, qui Spiritus sancti nos remuneratione ditavit. Si quis ergo Christianorum hoc donativo contentus forte non fuerit, et querit amplius, incipit hoc ipso carere quod meruit. ^m Quod specialiter contingit hæreticis Arianis: dum enim nescio quid amplius querunt, invenientes erroris spiritum, ⁿ gratiam Spiritus sancti perdidit. Nam et catholicus clericus hac sententia **380** retinetur. Si enim non contentus stipendiis fuerit quæ ^o de altari Domino jubente consequitur, sed exercet mercimonia, intercessionem vendit, viduarum munera libenter am-

^a Cod. 10 Laurent., *aliqui.*

^b Tres cit. codd. pro *et* habent *aut.*

^c Cod. 10 Laurent., *Nunquid monachus sum professus aut clericus?*

^d Cod. S. Crucis in Jer., *sanctis litteris præscribitur*, etc. Item Codd. Casinen., addentes quod in vulgato textu deest.

^e Concordat. cum cod. 10 Laurent., et cum utroque S. Crucis in Jer.

^f Cod. 10 Laurent., *non tam exactio, quam iniquitas damnatur.*

^g Uterque cod. S. Crucis. in Jer.

^h Uterque cod. S. Crucis in Jer., *excitatur.*

ⁱ Ita cod. S. Crucis in Jer. Laurent. 10, et Casinen.

^j Cod. S. Crucis in Jer., *videas*; cod. vero Laurent., *videbas.*

^k Ita uterque cod. S. Crucis in Jer.

^l Cod. 99 legit: *Videmur itaque, jam non militare remissis ac fluentibus tunicis, sed habemus militiae nostræ cingulum, quo castimonie interiora constringimur.* Cod. 10 Laurent. ita: *Videmur, inquam, non militare remissis ac fluentibus tunicis, sed habemus militiae nostræ cingulum, quo castimonie interiora constringimus, et stipendia ab ipso donumque percipimus.*

^m Uterque cod. S. Crucis in Jer., Casin. 12, et 16 Laurent. hæc addunt.

ⁿ Cod. 10 Laurent., *erroris spiritum, gratiæ Christi spiritum prodiderunt.*

^o Uterque cod. S. Crucis in Jer., *de Altario.*

plectitur; hic negotiator magis potest videri quam clericus. ^a Nec dicere possumus, Nemo nos invasores arguit, violentiæ nullus accusat, quasi non interdum majorem prædam ^b a viduis blandimenta eliciant

HOMILIA CXV.

De eo quod dicit Dominus in Evangelio Matth. cap. vii: Vulpes foveas habent.

ADMONITIO.

Consentiant in hujus homiliæ auctorem sanctum Maximum codices quatuor insignis notæ, tres scilicet Sanctæ Crucis in Jerusalem, et Sangallensis. Vetustior codex Sanctæ Crucis, qui est 90 inter homilias sancti Maximi, hanc habet num. 36 cum titulo: *De eo quod scriptum est: Vulpes foveas habent*, etc. Secundus codex 99 num. 83: *De eo quod dictum est, dicente Domino: Vulpes foveas habent*, etc. Tertius codex Sanctæ Crucis in Jerusalem est lectionarium, ubi post Evangelii locum relatum, ut in cod. 90, legitur: *Homilia beati Maximi episcopi*. Codex tandem Sangallensis homil. 30 plene conformis est titulo codicis 90 Sanctæ Crucis in Jerusalem. His suffulti perspicuis testimoniis facili negotio revincimus de suppositione codicem Laurentianum x superiori in admonitione memoratum, et Ambrosii opp. editores, qui eandem inter sermones sancti Ambrosii vulgarunt. Addimus fragmentum a codice Sangallensi erutum, quo homilia huc usque mutila perfecta redditur.

ARGUMENTUM. — *Non est acceptor personarum Deus.* Ad illum non tam ore quam corde clamandum est. Vulpibus comparantur versuti petulantesque homines, ac perique Christiani ore quidem Dominum confitentes, non autem moribus, atque imprimis hæretici, quorum insidiantium pestiferos dolos vitare debemus.

Si diligenter animadvertit evangelicum capitulum quod lectum est vestra dilectio, sensus vestros id ipsum capitulum potuit penetrare, cur Dominus, sicut Scriptura refert, cum ab altero interpellatus fuerit, ut eum quocunque iisset, causa religiosi servitii, sequeretur, alteri magis dixerit: *Sequere me*; et illo spreto atque despecto alium potius tacentem, nec opinantem ^c tacentemque delegerit. Et cum utique acceptius voluntarium obsequium esse soleat, quam coactum, et servitium plus placeat, non quod imperio exigitur, sed quod sponte defertur: cur ergo iste respuitur, cur vel indignus etiam recusatur? Ait enim ad eum Dominus: *Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet* (Matth. vii). Primum itaque hoc considerare debemus, quod non est acceptor Dominus personarum. Est enim æquus iudex et justus; sed pro qualitate ^d horum rependat dilectionis affectum, et eum eligat, non qui verbis promptus, devotione piger, sed qui fuerit lingua tacitus, mente devotus, de quo dicit Propheta: *Tacitum te faciens, sapiens videberis* (Prov. xvii). De illo autem qui petulanter loquitur refert Scriptura: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; sed qui fecerit voluntatem meam* (Matth. vii). Hinc ergo discimus quod ad Dominum non tam ore quam corde clamandum est. Igitur Salvator noster, qui cogitationes hominum sensusque ^e pervidet, audiens quidem vocis obsequium, **381** mentis autem versutiam recognoscens, tali illum animali comparat, quod aliud voce indicet, aliud moribus operetur. Vulpis enim latratu canis resonat, dolo rapinam fraudis exercet. Tacentem ergo, nec opinantem assumit. Tacebat quidem lingua, sed

B spiritu loquebatur. Intelligimus enim quam devotus fuerit qui, sicut ipse asseruit, patrem reliquit mortuum, ut vitæ Dominum reperiret. Ait enim: *Permitte mihi prius ire, et sepelire patrem meum* (Luc. ix). Mortuum ergo illum reliquerat quem ut revertens sepeliret exorat. Non enim eum dolor retinuerat, non mors retardaverat, quia festinabat ad vitam. Necdum morientis clauserat oculos, necdum rigentia membra condiderat: statim ut comperit advenisse Dominum, oblitus paternæ pietatis affectum, majore pietate credidit plus Christum diligere quam parentem. Legerat enim fortasse propheticam lectionem quæ dicit: *Obliviscere populum tuum, et domum patris tui* (Psal. xiv). ^f Propterea oblitus est patris, dum memor est Salvatoris. Audierat etiam Evangelium Domini: Qui plus dilexerit patrem aut matrem non est me dignus (Matth. x). Ita cur Tobias justificetur, cur sepulturæ causa prandium dereliquerit (Tob. i), hic probatur, cum causa Christi patris reliquerit sepulturam. Ille enim non veretur ne interveniente opere terreni prandii epulas prætermitteret; hic metuit ne interveniente mora refectionem panis cœlestis amittat. Unde cum Christi contemplatione sepulturam omnibus debeamus, hic amore Christi patris deseruit sepulturam. Discutiamus itaque primo illius interpretationem, responsionemque Domini Salvatoris. Ait illi: *Sequar te quocunque ieris* (Luc. ix). Prompta quidem, sed superba ^g responsio. Iturus enim ad passionem erat Dominus, descensus ad inferos, ascensus ad cælum: nunquid in omnibus illum potest fragilitas humana comitari? Stulta magis est ista presumptio potius quam religiosa confessio. Siquidem et Petro apostolo dicitur a Domino, cum existimaret se sequi per omnia Salvatore: *Quo ego vado, non potes me modo sequi* (Joan. xiii). Et cum pertinaciter, ac se ab eo nec morte diceret separandum, tanquam jactantiæ condemnatus audit ^h quod esset Dominum tertio negaturus. Itaque qui promittebat a confes-

^a Cod. 10 Laurent., *Nam dicere possumus, nemo nos invasionis arguit, violentiæ nullus accusat*, etc.

^b Cod. 90 S. Crucis in Jer. legit: *quasi non interdum majorem prædam avida blandimenta eliciant, quam tormenta*.

^c Codd. 90 et 99 S. Crucis in Jer.

^d Cod. 10 Laurent., *pro qualitate morum*.

^e Ita codd. 10 Laurent. et S. Crucis in Jer., *pervidebat*.

^f Uterque cod. S. Crucis in Jer.

^g Uterque cod. S. Crucis in Jer., *professio*.

^h Cod. 10 Laurent.

sione Christi nec morte divelli, ab **382** ejus societate interrogatione ancillulæ separatur; et nisi veluti modum quemdam statuens, tertio eum dixisset Dominum negaturum, forsitan sæpius interrogatus, frequenter denegasset. Quid ergo responderetur illi petulanti? *Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos, et Filius hominis non habet ubi caput reclinet* (Matth. viii). Videte cui rei subtiliter comparetur. Est enim hoc genus animalis fallax, et rapinis semper intentum, rapinam fraude exercens, quod nihil tutum, nihil otiosum, nihil patitur esse securum, quod inter ipsa quoque hominum domicilia prædam requirat. Quam comparisonem non solum propter illam scriptam puto, sed propter plerosque etiam Christianos, qui ore quidem Dominum confitentur, moribus autem vulpium fallacia diversantur. Omnis enim Christianus qui vult sua peccata celare, hic spiritualiter vulpis est. Sicut enim vulpis propter fraudes suas latibulis demoratur; ita et peccator tacens propter conscientiam suorum peccatorum foveis delitescit. ^b Et sicut illa non audet inter medias hominum turbas morum suorum ostentare fallaciam; ita et hic erubescit in media ecclesia conversationis suæ nequitiam confiteri. Vulpem plane dixerim omnem Christianum qui suo insidiatur vicino, qui quotidie nititur fines alienos arrodere, fructus invadere, animalia devorare, et quod est familiare huic tempori, non tam vulpium

A more pullos, sed luporum more rapere porcos: qui, dum suo labore possit vivere, ferarum rabie prædam captat alienam. Hæreticos etiam omnes arbitror vulpibus comparandos, qui cum in domo Domini habitare non possint, conventicula sibi quædam velut foveas præparant tenebrosas, in quibus pertinaciter latentes insidiantur Ecclesiæ, ut si qua innocens anima forte processerit, velut pullum gallinæ matris absorbeant. Insidiantur, inquam, vulpes Ecclesiæ, hoc est, evangelicæ illi gallinæ de qua ait Dominus: *Quoties volui congregare filios tuos sicut gallina colligit pullos suos sub alas suas* (Matth. xxiii) ^c.

Vitemus ergo, fratres, vitemus pestiferos vulpium insidiantium dolos, vitemus mortiferas nequissimorum animantium captiones, ne sicut vulpes quondam ^B quas Samson (*Judic. xv*) ille fortissimus in agro Philistinorum **383** armatis facibus immisit, quæ omnia combussere flammis quæ contigere vestigiis; ita fructus nostrarum segetum perversorum dogmatum vulpes aut insidiarum deceptione capiant, aut flammarum adustione consument. Simus ergo, ut legimus, et simplices **384** ut columbæ, et astuti ut serpentes, ut simplicitatem scilicet columbarum serpentium tueatur astutia, et ita malum facere nesciamus, ut tamen vitare possimus; per Dominum nostrum Jesum Christum, cui est honor et gloria, etc.

HOMILIA CXVI.

Ubi Dominus sabbato manum aridam curavit (Luc. cap. vi).

ADMONITIO.

Ipsa homiliæ lectio, cuilibet Maximiani eloqui non inscio, quis sit illius auctor, manifestat. Accedit codicum quatuor auctoritas eandem sancto Maximo ascribentium, id est trium Sanctæ Crucis, et quarti Sangallensis. In codice S. Crucis 90 exstat num. 38, in cod. 99 num. 8, et in cod. 9 num. 2, hac cum uniformi inscriptione: *Ubi Dominus sabbato manum aridam curavit*. Idem est titulus cod. Sangallensis num. 41. Benedictini monachi congreg. Sancti Mauri nec in appendice serm. sancti Augustini, nec in præfatione ad sermones sancti Ambrosii edit. Paris. 1690, quidquam habent quod nobis adversetur.

ARGUMENTUM.—*Explicat S. Maximus locum Evangelii in quo legitur Christum Dominum curasse quemdam habentem manum aridam; ac plures interpretationes ad Scripturæ intelligentiam accommodatas profert.*

Diligenter vos audisse credo, fratres, evangelicam lectionem quæ nuper lecta est, ubi Dominus Jesus Christus ingressus sabbato synagogam, hominis sibi habentis manum aridam spirituali medicina curavit, non apposis herbarum succis, non pigmentorum medicaminibus colligatis, sed verbo jubens, et in ira præcipientes refudit corpori sanitatem. Iræ, inquam, sicut ait Evangelista, restituit vigorem dexteræ. Unde intelligimus qualis dominicæ benignitatis sit sanitas, cujus indignationis talis est medicina; aut quemadmodum placatus prodest, qui ita miseretur iratus. Verbo igitur jubet ut arenti dexteræ venarum ^d se

C succus infunderet. Non mirum est si is arentem reparavit dexteram, qui totum corpus de arenti pulvere procreavit, et id verbi imperio restituit quod in principio factura operationis instituit, velut auctorem suum plasma cognoscens obsequitur ^e et in portiuncula, cui totam se deberet in massa. Sed videamus quæ sit in Synagoga manus arida; quæ nihil corpori suo prodest, quando operibus siccat, quando etiam primum arida esse cœperit requiramus. Non enim unius hominis tantum per Salvatorem causa geritur, nec unius hominis imbecillitas procuratur, sed totius generis humani ^f salvatur infirmitas. Nulli autem dubium est dexteram vel totius corporis præclariorem portionem hoc officii gerere, ut diurna alimenta suo corpori subministret, et providentia quadam ad fruendam vitam membra cætera pascat ac nutriat. Hanc igitur dexteram in Judaico

codex tamen Sangallensis hæc quæ sequuntur nobis suppeditavit.

^d Ita codd. 90, 99 S. Crucis in Jer., et 10 Laurent., *venarum succus infunderetur*.

^e Codd. tres mox cit., *opportune*

^f Ita uterque cod. S. Crucis in Jer.

^g Cod. S. Crucis in Jer. et 10 Laurent., *sanatur*.

^a Ita cod. 90, et 99 S. Crucis in Jer., *rapinam fraudis exercens*.

^b Ita mss. codd. S. Crucis in Jer. sæpius cit., et 10 Laurent. supplement.

^c Uterque codex S. Crucis hic finem habet hujus homiliæ, quemadmodum et editio Parisiensis, a qua erutus est textus, et a mss. codicibus emendatus;

populo scribas esse dixerim vel doctores, qui velut A præclarior portio in Phariseorum corpore a Domino constituti, neglexerunt, et in cætera membra sua a prophetarum oraculis saginare; hoc est noluerunt Christum corpori suo, secundum prophetarum oracula, velut escam vite æternæ porrigere, atque ideo doctrina eorum tanquam manus aruit imbecillis, quia fontem perennis b sapientiæ non quæsiuit. Propterea denique factum est ut quasi contracta dextera clavam c scientiæ tenere non posset, sicut ait Dominus: *Væ vobis, Scribæ et Pharisei, qui absconditis clavem scientiæ* (Luc. xi), et reliqua. Hæc autem clavis Christus est Dominus, quo ad credulitatem fidei pectorum nostrorum arcana reserantur. Ista clavis d a Phariseis perditur, ab apostolis invenitur; sicut ait Dominus Petro: *Tibi dabo claves regni cælorum.* • Ergo aruit dextera Synagogæ manus, relinquens Christum, in principibus 385 Judæorum deterioravit ergo Synagogæ dextera. Quisquis enim Christi fontem deserit f debilitatur protinus, imo membris omnibus debiliior reperitur. Sed invenio ipsam manum quondam cæteris membris fuisse meliorem. Sanctus enim Moyses, dux Judaici populi, velut clarior corporis sui dextera fuit, cum legem porrigendam meruit a Divinitate percipere. Dextera, inquam, erat sanctus Moyses, qui filios Israel, velut manu provida cœlesti manna nutrit. Hæc plane est dextera, quæ Jamnem et Mambrem magos nivei splendoris nitore convicit. Ita enim scriptum habes: s Cum protulisset Moyses de sinu manum suam, præclari candoris luce fulgebat; atque ideo magorum C destructæ sunt tenebræ, quia Moysi meritis lucens

dextera coruscabat. Sed videamus, manus ista quando primum arida esse cœperit vel mortua. Ego illam primum in Adam aruisse confirmo, cum contra vetitum Domini interdictæ arboris b poma decerpserit, ac tunc succum immortalitatis amisit. Et tunc siccata quodammodo est, quando hominem ad imaginem Dei factum peccato suo solvi fecit in pulverem. Atque utinam sola manus peccato teneretur obnoxia; quod est gravius, omne corpus morte damnatum est, cum 386 dextera prima peccaverit. Nec mireris si membrum dexterae in Adam non mansit integrum: vigor enim in illa æternitatis exaruit. Nam sicut Moysi dextera custodientis mandata Domini niveo fulgore resplenduit, ita et Adæ dextera i prævaricantis Dei præcepta mortifero pallore contracta est. Hanc igitur B Adæ manum Salvator curat in synagoga, hoc est totius generis humani imbecillitatem sanare festinat; i unde communis ita est medicina. Dicit enim etiam illi: *Extende manum tuam*, qui eam idolis immolando contraxit: extende manum tuam, cujus dextera usuras accipiendo siccavit. Dicit illi: *extende manum*, qui per eam rem orphanorum k et viduarum gestit invadere. Sed et tu qui putas manum habere te sanam, cave ne avaritia contrahatur. Quin potius extende eam pro misericordia frequenter ad pauperem, pro hospitalitate sæpius ad peregrinum. Extende eam pro peccatis semper ad Dominum, esto misericors, esto largus; observa quod ait propheta: *Ne sit manus tua ad accipiendum porrecta, et ad erogandum contracta* (Eccl. iv). Sic enim manus tua sana esse poterit, l si abstineatur malis factis, bonis vero operibus extendatur.

HOMILIA CXVII.

De camelo.

ADMONITIO.

Longiorem inscriptionem præ se fert hæc homilia in codice x Plut. xiv bibl. Laurentianæ, his verbis: *De avaritia, quod plurimum detestanda sit, per camelum significata.* Deest illi nomen auctoris; quam nonnulli sancto Ambrosio tribuerunt, ut veteres ejus operum Parisienses editores. At Maurini Maximo adjudicarunt. Verius quidem; cum sæpius laudati codices Sanctæ Crucis in Jerusalem Maximianas inter conciones hanc etiam annumerent. In codice 90 hoc titulo insignitur: *Incipit de eo quod dictum est in Evangelio, dicente Domino: Facilius est camelum per foramen acus intrare, quam divitem intrare in regnum cælorum;* et est 30. Codex vero 99 eam refert num. 4 cum titulo: *De camelo.*

ARGUMENTUM. — S. Maximus, qui frequenter contra avaritiæ vitium peroravit, hic iterum perspicuis Christi Domini documentis admonet divites ut caveant nimio terrestrium divitiarum studio cælestes thesauros amittere.

Dicit in Evangelio Dominus Jesus Christus: *Amen dico vobis, facilius est transire camelum per foramen acus, quam divitem intrare in regnum cælorum* (Matth. xix). Quæ sententia vereor ne forte vobis conveniat, qui divitias sæculi hujus aut habetis aut quæritis. Sicut enim cameli animal, quod est tortuosum atque D deforme, perversitas ipsa corporis per angustissimam

acus cavernam præterire non patitur: ita et divites oneratos avaritia, et cupiditate sedatos, ipsa vitæ deformitas 387 per arctam viam regni minime introire permittit. Ait enim idem Dominus: *Arcta et angusta via est quæ ducit ad vitam* (Matth. vii). Igitur in camelo difficultatem introitus præstat habitudo membrorum. In divite autem impedimentum magnitudo efficit peccatorum. Gibbus enim quidam est animæ, turpe quid cogitare vel facere, ac mentis quædam tortuosa deformitas, immundis rebus semper intendere, et ab Ecclesiæ sancto limine curis sæcularibus avocari. Unde mihi videtur hanc deformitatem

a Hæc ex cod. 90 S. Crucis in Jer.

b Uterque cod. S. Crucis in Jer.

c Iidem codd. S. Crucis in Jer.

d Ita ex cod. 90 S. Crucis in Jer.

e Supplemus hæc ex utroque cod. S. Crucis in Jer.

f Cod. 90 S. Crucis in Jer.

g Cod. 90 S. Crucis in Jer. hæc supplet.

b Cod. 10 Laurent., *pomum*.

i Uterque cod. S. Crucis in Jer.

j Ita cod. 90 S. Crucis in Jer.

k Ita ex cod. jam cit. 90, et cod. x Laurent. legitur: *qui per eam rem orphanorum viduarumque consuesti invadere.*

l Uterque cod. S. Crucis in Jer. hæc addit.

corporis propheta spiritualiter elocutus, fœditatem morum potius indicasse, cum dicit : non sic gloriatur gibberosus, sicut rectus. Quasi diceret : non ita gloriatur peccator victiorum suorum pravitate distortus, sicut gloriatur justus conscientie bonæ simplicitate directus. Quamvis enim, o peccator, proceritate corporis gaudeas, quamvis scapularum tuarum æqualitate læteris, anima tamen tua tuorum pravitate deformis est. Recte ergo camelo comparatus est dives. Siquidem illum a transitu acus corporis crassitudo revocat, hunc ab ingressu Ecclesie patrimonii sollicitudo detentat. Et sicut illum parvum foramen non capit oneratum mole membrorum, ita et hunc introitus sanctus non suscipit gravatum cumulo delictorum. Uterque habet propriam sarcinam suam : ille oneratus est carnibus, iste peccatis; et sicut ille inhabilis est angustissimæ acus cavernæ, ita et hic inconveniens est beatissimo Dei regno; nisi quod camelum corpore ^a incompositum natura, **388** hunc autem pravum voluntas efficit. Hæc autem dico, fratres, de iis qui ^b ne festivissimam diem S. Epiphaniæ in Ecclesia procurarent, patrimoniorum suorum compedibus sunt detenti, et terreno quodam obligati sunt

vinculo, ut venire eis ad domum Domini non liceret. Non quod eos quidpiam detinet, sed quod ita propriis actibus implicati, ut jam arbitrium vivendi suæ potestatis amiserint; et dum sollicitudinem ^c sui patrimonii exhibent, animarum medicinam penitus non requirunt. Quid mihi, o dives, difficultatem ^d temporis objicis? Quid necessitatem inseris repentinam? Si cor habes, intellige quia omni necessitate major necessitas est salutis : et utilior est causa prius curare vitam, quam peculii damna sarcire, ne dum augmentum patrimonii querimus, sentiamus animæ detrimentum. Sed forte judicem metuis, quem in secretario reliquisti. Mihi crede, quod magis Deum judicem metuere ^e debes, qui de ipso suo iudice judicabit. Illum ergo metuis qui mox accipiet successorem, Dominum non metuis, cui nemo aliquando succedit? Considera igitur iudicii imminentem diem, et inextinguibiles gehennæ flammæ, stridorem horridum dentium, tenebrarum ultimum cruciatum. Et si potes, relicta Ecclesia, sæcularibus sollicitudinibus implicare. Vereor enim ne dum mundi divitias queritis, inveniatis potius divitias peccatorum, et repertis thesauris sæculi, cœlestes thesauros amittatis. Explicit.

HOMILIA CXVII.

De margarita.

ADMONITIO.

Hanc homiliam germanam esse superioris ostendit stylus omnino similis, duoque codices S. Crucis in Jerusalem 90 et 99 contestantur. In primo cod. titulus ita se habet num. 3 : *Incipit de margarita Evangelii*; in secundo num. 6 : *Sermo beati Maximi episcopi de margarita*. Nostræ huic sententiæ opponet fortasse aliquis codicem Vaticanum 1277, pag. 59 a tergo, Ambrosio homiliam attribuentem, inscriptione hujusmodi : *Sermo beati Ambrosii episcopi, ubi conqueritur de neglecta solemnitate apostolorum Petri et Pauli*. Nihil tamen testimonium illud nobis officere dicimus, primo, quod unum est; secundo, quia imperite, et in inferiori ævo affluxit titulus ille dignoscitur; cum ommissa sub silentio majori homiliæ parte, exscribatur ex ipsius corollario; tertio, quod Benedictini monachi congreg. S. Mauri ne verbum quidem de hoc sermone in Ambrosii operibus recudendis fecerunt.

389 ARGUMENTUM. — *Queritur Maximus cum populo suo quod Dei verbum audire negligat et raro ecclesiam frequentet. Probat autem Deo injuriam irrogare, sibi que plurima inferre detrimenta, qui rebus divinis opportuno tempore non vacat.*

Satis ad correctionem vestram arbitror posse sufficere, fratres dilecti, quod anteriore dominica profecturus nulla vobis sacrarum Litterarum spiritualia dona largitus sum, sed tantum vos increpans et arguens pro peccato sine aliqua prædicationis consolatione dimiserim. Volui enim vos hoc ipsum intelligere, quam graviter peccaveritis, quod divina eloquia audire minime meruistis. Hæc enim sacerdotum vehemens et copiosa vindicta est indignis quibusque Litterarum cœlestium sacramenta non credere, nec, sicut ait Dominus, dare sanctum canibus, neque margaritas projicere porcorum pedibus conculcandas (*Matth. vii*). Perdit enim cœlestis margaritæ gratiam quisquis eam fœdissimo peccatori ^f circumdare conatur. Gemma enim, sicut ipsi scitis, nisi auro non convenit, margarita, nonnisi pretiosis monilibus non aptatur.

C Estote ergo aurum optimum, estote monile pretiosum, ut possit in vobis margarita spiritualis includi. Margarita enim Christus est Dominus, quam negotiator ille dives in Evangelio, venditis omnibus rebus suis, emere festinavit, et maluit omnes, quas habebat, ^g sæculi gemmas amittere, tantum ut unam Christi emeret margaritam. Unde et ego, fratres, pro magnitudine quod admiseratis delicti, nolui vobis pandere evangelicæ refectionis eloquia; sed magis ingerere animosæ indignationis injuriam, et prius vos verberibus spiritualibus emendare, ac sic margaritæ ditare muneribus : malui, inquam, peccatum vestrum incusando acriter increpare, **390** quam leniter dissimulando nutrire. Quisquis enim fratrem non arguit peccantem, quodammodo hortatur. Nolo autem putetis ^h quod non de amore faciam vos sæpius verberando. Filius enim ⁱ qui castigatione dignus est, plus amatur, sicut ait Scriptura sancta : *Quem enim diligit Dominus corripit; castigat autem omnem filium quem recipit* (*Prov. iii*). Dicite mihi si non dolendum fuerit hoc peccatum, sic vos salutis vestræ immemores tunc

^a Uterque cod. S. Crucis in Jer. supplet.

^b Uterque cod. supra cit.

^c Uterque cod.

^d Uterque cod.

^e Uterque cod.

^f Cod. Vat. *contundere*.

^g Idem cod. Vat. omittit *sæculi*.

^h Ita cod. Vat.

ⁱ Idem cod.

fuisse, ut beatissimis apostolis Petro et Paulo honorificentiam minime ^a redderetis, cum ipsos esse sciat is doctores gentium, auctores martyrum, principes sacerdotum, nec volueritis eorum natalem nobiscum festivissimum celebrare, atque illi cœlesti interesse convivio in quo pro martyrum ^b tanta lætitia substantiam vitæ ipse nobis Dominus ministravit ^c Vultis autem scire quantis bonis fraudati fueritis? Interrogate fratres, qui tunc mecum pariter adfuerunt, quam refecti a dominica mensa discesserint, vel quales secum domum spirituales divitias reportaverint. Unum scio, quod si quis illa die honoratus aut dives, ob ^e natalem filii sui ad decimum usque milliariam

^a Cod. S. Crucis in Jer.

^b Cod. Vat., pro martyrum suorum.

^c Vultis autem scire quantis bonis fraudati fueritis? Interrogate, fratres, qui tunc mecum pariter affuerunt, quam refecti a dominica mensa discesserint, vel quales secum domum spirituales divitias reportaverint.— Non prætereundus mihi visus est hic sancti Maximi locus, ex quo plura erui possunt ad cognoscendam priscorum Ecclesiæ temporum disciplinam. Et quidem primo sese offert institutio festivitatis natalitii diei, sive gloriøsæ passionis sanctorum principum apostolorum Petri et Pauli, ad cuius celebritatem fidelis populus cum episcopo in ecclesiam conveniebat. Secundo cœlestis meminit convivii, seu missæ sacrificii, quod festivis diebus solemniter agebatur, cuique Christiani interesse debebant. Tertio patet perspicuum sacramenti eucharistici testimonium, in quo verum Jesu Christi corpus, **391** verusque ejus sanguis continentur. Quarto docet sanctus Maximus morem usita-

ad prandium rogavisset, propter accuratas epulas, et inæquales mensuras, absque dubio vos ituros fuisse. Igitur, fratres, quotiescunque martyrum memoriam celebramus, prætermisiss omnibus sæculi actibus, sino aliqua ^d dubitatione concurrere debemus, reddere illis honorificentiam qui vobis salutem profusione sui sanguinis pepererunt, qui tanquam sacra hostia pro nostra propitiatione Domino sunt oblati, præsertim cum dicat ad sanctos suos omnipotens Deus: *Qui vos honorat, me honorat; et qui vos spernit, me spernit* (Luc. x). Quisquis ergo honorat martyres, honorat et Christum; et qui spernit sanctos, spernit et Dominum.

^e Cod. Vat., ob natale.

^d Idem cod. Vat., sine aliqua dilatione.

B tum episcoporum, de quo pariter loquitur Tertullianus lib. de Corona militis, porrigendi fidelibus in celebratione missæ sanctissimam eucharistiam, species scilicet panis consecratas. Quinto memorat admirabilem sacramenti hujus effectum, cum accipientibus spirituales divitias, plenior nemp gratiarum abundantiam conferat. Docuerat pridem sanctus Ambrosius Exposit. in psal. cxviii **392** Christianos oportere jejunos ad eucharistiæ sacramentum percipiendum accedere, etiamsi vespertinis horis ut in Quadragesima missæ sacrificium protraheretur. Nihil hic de jejuniis a communicantibus servando habet Maximus; sed cum Ecclesia Taurinensis in provincia Mediolanensi contineretur, confitendum est eandem sacrorum administrandorum disciplinam in ea inva-

SANCTI MAXIMI

EPISCOPI TAURINENSIS

SERMONES

IN TRES CLASSES DISTRIBUTI.

CLASSIS PRIMA,

SERMONES DE TEMPORE.

SERMO PRIMUS.

Ante Natale Domini.

ADMONITIO.

393 Absoluta homiliarum S. Maximi collectione, alteram aggredior sermonum. Jam dixi homiliam et sermonem idem significare, et esse tractatum de rebus sacris ad populum; sed hujusmodi vocabula ab editoribus atque ab amanuensibus promiscue adhibentur. At duo inquirenda sunt: unum, quis sit hujus sermonis auctor; alterum, quis titulus. Primus ex plurimorum mss. consensu habetur; siquidem cum vetustioribus codicibus Sangallensi et Taurinensi conveniunt in sanctum Maximum codices 99 Sanctæ Crucis in Jerusalem, Casinensis 103, Neapolitanus biblioth. Montis Oliveti, Ambrosianus Archivi imperialis basilicæ, duoque Bencventani, ut alios omitam. Quamvis monachi S. Mauri inter Ambrosianos hunc sermonem ediderint, attamen melius S. Maximo ascribendum esse monuerunt tom. II edit. Paris. 1690, pag. 392, tum quia Erasmus ipsam censuit, tum etiam quia stylus magis Maximum quam Ambrosium redolet. De titulo video vetustiores codices perspicuis verbis indicare sermonem Ante Natale Domini in præparationem ejusdem habitum fuisse. Ita legitur in Sangallensi num. 32: *Dicendum ante Natale Domini*; in codice autem Taurinensi, cum hic sermo